

שבוע פרשת תולדות

כ"ו מרחשון – ג' כסלו ה'תשנ"ג (11 – 17 November 12)

ספרי' – אוצר החסידים – לויבאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מלויבאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים”

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם (משיחת י"א שבט תשכ"ח).

היום, על לבבך. וּשְׁנַנְתָּם לְבָבְךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַעַתָּ שְׁמָעוּ אֶל מִצְוֹתֵי, אֲשֶׁר אֲנִי מֵצִוָּה אֲתֶכֶם הַיּוֹם, לֵאמֹר אֵת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעַבְדּוֹ, בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֶּר אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֶה וּמִלְקוֹשׁ, וְאֶסַּפְתִּי דִּגְגָךְ וְתִירְשְׁךָ וְיִצְהָרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשֹׁדְךָ לִבְהֶמְתְּךָ, וְאֶכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְׁמָרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וּסְרַתֶּם וּעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יְיָ בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֶּר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֲבַדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרַתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וּלְמַדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדֹבַר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאֲבוֹתֵיכֶם לֵאמֹר, כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמְרַתְּ אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל פְּנֵי בְגֵדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַתְנוּ עַל צִיצִית הַפָּנֶף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְיָ, וְעִשִּׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתְּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זֵנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתֵי, וְהָיִיתֶם קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתֶכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהוֹיֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.

נכון לומר קודם התפילה:

הֲרִינִי מִקִּבְל עָלֵי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעְךָ כְּמוֹךָ מִצְוָה לְהִתְפַּלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תַּפִּילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוֹר תְּהִלִּים כִּפִּי שִׁמְחַתְּחֵק לִימֵי הַחוּדוּשׁ.
יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁבְכָנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צִדִּיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מִזְרָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מִלֶּךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך. **בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוֹ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:**

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם: וּבִרְכֶךָ יְהוָה וַיִּשְׁמְרְךָ: יֵאָר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲנֹךְ: יִשָּׂא יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׂם לָךְ שָׁלוֹם: וְשָׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבור של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוסות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תַּפִּילִין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מִצְוֹת תַּפִּילִין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלָכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבַת אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מַאֲדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מֵצִוָּךְ

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי־תיבות "לה"ו) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה "החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קיא

זה המזמור נאמר בא"ב ובכל פסוק שני אותיות ובב' פסוקים אחרונים ג' אותיות, והמזמור קצר ונכבד ידבר במעשה הקדוש ברוך הוא וגדולים מעשי ה':

א הַלְלוּיָהּ | אֹדָה יְהוָה בְּכָל־לֵבב בְּסֹד יְשָׁרִים וְעֵדָה: ב גְּדֹלִים מַעֲשֵׂי יְהוָה דְּרוֹשִׁים
לְכָל־חַפְצֵיהֶם: ג הוֹדִיָּהֶר פָּעִלוּ וְצִדְקָתוֹ עֲמִידַת לָעֶד: ד זָכַר עָשָׂה לְנַפְלְאוֹתָיו חֲנוּן וְרַחוּם
יְהוָה: ה טָרַף נָתַן לִירָאָיו יִזְכָּר לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ: ו כַּח מַעֲשָׂיו הַגִּיד לְעַמּוֹ לָתֵת לָהֶם נַחֲלַת
גוֹיִם: ז מַעֲשֵׂי יָדָיו אֱמֶת וּמִשְׁפָּט נֹאמָנִים כָּל־פְּקוּדָיו: ח סְמוּכִים לָעֶד לְעוֹלָם עֲשׂוּיִם בְּאֵמֶת
וַיֵּשֶׁר: ט פְּדוּת | שָׁלַח לְעַמּוֹ צִוָּה לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ קְדוֹשׁ וְנוֹרָא שְׁמוֹ: י רָאִשִׁית חֲכָמָה | יִרְאֵת
יְהוָה שֶׁכֶּל טוֹב לְכָל־עֲשִׂיהֶם תַּהַלְתּוֹ עֲמִידַת לָעֶד:

קיב

גם זה המזמור נאמר בא"ב, בכל פסוק שני אותיות ובשני אחרונים שלש, ומספר על מדות טובות שיבור לו אדם והיאך יתן צדקה ושכרו שלא יצטרך לבריות:

א הַלְלוּיָהּ | אֲשֶׁר־אֵישׁ יִרְאֵה אֶת־יְהוָה בְּמִצְוֹתָיו חֲפִיץ מֵאֵד: ב גִּבּוֹר בְּאֶרֶץ יְהוָה זֶרְעוֹ דּוֹר
יְשָׁרִים יִבְרָךְ: ג הוֹן־וְעֶשֶׂר בְּבֵיתוֹ וְצִדְקָתוֹ עֲמִידַת לָעֶד: ד זָרַח בַּחֲשֶׁךְ אֹר לַיְשָׁרִים חֲנוּן
וְרַחוּם וְצַדִּיק: ה טוֹב־אֵישׁ חוֹנֵן וּמְלֹאָה יִכְלֹל דְּבָרָיו בְּמִשְׁפָּט: ו כִּי־לְעוֹלָם לֹא־יִמּוּט לְזָכַר
עוֹלָם יְהוָה צַדִּיק: ז מִשְׁמוּעָה רָעָה לֹא יִירָא נָכוֹן לָבוֹ בְּטַח בִּיהוָה: ח סְמוּךְ לְבוֹ לֹא יִירָא
עַד אֲשֶׁר־יִרְאֶה בְּצַרְיוֹ: ט פֶּזֶר | נָתַן לֶאֱכִיּוֹנִים צִדְקָתוֹ עֲמִידַת לָעֶד קָרְנוֹ תְּרוּם בְּכָבוֹד:
י רָשָׁע יִרְאֶה | וְכַעַם שִׁנּוּ יַחֲלֹק וְנֶמֶס תַּאֲוֹת רָשָׁעִים תֹּאבֵד:

ביאורי תהלים נדפס בעמוד יא

ההוצאה לאור בניו יורק הודפסה
על ידי החפץ בעילום שמו
לזכות שלוחי הרבי בכל העולם

א) סדר הנחת תפילין	ב) מסכת שבת עם ביאורים
ב) מזמורי תהלים קיא, קיב.....ג	ג) מדף לט עד דף מה.....קד
ג) מאמר ד"ה ויתן לך האלקים וגו' ש"פ תולדות, מברכים החודש כסלו, תשכ"ח	ה) מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:
ד) משיחות ר"ח כסלו וש"פ תולדות, ג' כסלו ה'תשמ"ט	ו) אדמו"ר הזקן.....קלד
ה) לקוטי שיחות – פרשת תולדות (בלה"ק) כרך טו..... יח	ז) אדמו"ר הזקן.....קלד
ו) ליקוטים מתורת לוי יצחק לכ"ק הרה"ג הרה"ח המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל	ח) אדמו"ר הזקן.....קלח
ז) זכרונות אם המלכות הרבנית הצדקנית מרת חנה ע"ה ז"ל שניאורסאהן חוברת יז, תרגום מאידיש	ט) אדמו"ר האמצעי.....קלו
ח) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת תולדות	י) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרס"ו.....קלח
ט) שיעור יומי חומש לשבוע פרשת תולדות.....כג	יא) אדמו"ר ה"צמח צדק".....קלח
י) שיעורי תהלים לשבוע פרשת תולדות	יב) תורת שמואל תרל"ב.....קלח
יא) שיעורים בספר התניא (מוגה) לשבוע פרשת תולדות	יג) אדמו"ר מוהר"ש.....קלח
יב) לוח "היום יום" לשבוע פרשת תולדות.....נו	יד) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב.....קלט
יג) הלכה יומית לעיון ברמב"ם	יז) ספר המאמרים קונטרסים.....קמ
ישעורי רמב"ם – מהדורת חזק:	יח) אדמו"ר מוהרי"צ.....קמא
יד) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת תולדות	יט) אדמו"ר מוהרי"צ.....קמב
טו) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת תולדות	לא) אגרות קודש.....קמג
טז) – ספר המצוות לשבוע פרשת תולדות	לב) חומש לקריאה בציבור.....קמד
יז) נביאים וכתובים	לג) לוח זמנים לשבוע פרשת תולדות
מלכים א פרק ז, תהלים פרק סח	לד) סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש.....קנא
יח) משניות נזיר - סוטה	
ביאור קהתי	
יט) עין יעקב מסכת יומא.....קג	

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

41 שיתבאר להלן.

42 (ב) וַיֹּשֶׁבֶת לומר נקודת הבאור בזה על-פי המבאר בסדור (עם

43 דברי-אלקים-חיים) סידור נוסח רבנו הזקן שנדפסו בו מאמרי חסידות על

44 סדר התפילות) שער

45 התקיעות⁷, שהשפעה

46 הנמשכת מהגבורות היא

47 גדולה יותר מההשפעה

48 הנמשכת מהחסדים

49 כלומר, בדרך כלל נתינה

50 והשפעה באה ממידת החסד.

51 ואילו מידת הגבורה מונעת,

52 מצמצת ומגבילה את ההשפעה,

53 אבל כאשר ישנה השפעה ונתינה

54 מצד מידת הגבורה הרי היא

55 בתגבורת וביתר שאת יותר

56 מאשר ההשפעה הרגילה שבאה

57 ממידת החסד. והסיבה לכך

58 שהשפעה מצד הגבורה גדולה

59 יותר היא כי חסדים הם

60 בטבע הקרירות ולכן

61 ההשפעה מהם היא

62 בהגבלה, מה-שאין-כן

63 הגבורות שהם בחמימות,

64 ההשפעה מהם היא

65 באפן של תגבורת, ועד

66 לרבוי בלי גבול כמבואר

67 בקבלה וחסידות שמידת החסד

68 נמשלה למים שהם בקרירות

69 ומידת הגבורה נמשלה לאש

70 שהיא בחמימות ולכן ההשפעה

71 ממידת החסד היא ברונע

72 וקרירות והיא השפעה מוגבלת

73 ואילו השפעה ממידת הגבורה

74 היא בתוקף ובחמימות והיא השפעה ללא הגבלה, ומבואר שגבורה היא גם

75 מלשון תגבורת ותוספת כוח (ולכן השפעת הגשם נקראת בגמרא "גבורות

76 גשמים" ודווקא בברכת "אתה גיבור" אומרים "משיב הרוח ומוריד הגשם").

77 ועל-פי-זה מבאר שם בשער התקיעות שבסידור עם דא"ח שדווקא

78 יצחק שמידתו היא מידת הגבורה ועבודת ה' שלו היתה בפרד ויראה ברה

2 ויתן לה האלקים מטל השמים ומשמגי הארץ וגו'¹, וידוע

3 הדיוק השאלה בזה², במאמרי חסידות, הרי כל הברכות הם משם

4 הוי', דשם אלקים הוא מידת הדין והצמצום, שמגבילה ומונעת

5 את השפעת והברכות

6 שענינם הוא נתינה

7 המשכה והשפעה הם

8 משם הוי', שהוא השם של

9 מידת החסד והנתינה וההשפעה

10 וכמו ברפת כהנים שבעל

11 ג' הפסוקים³ ("יברך הוי'

12 וישמרך", "יאר הוי' פניו אליך

13 ויחנך", "ישא ה' פניו אליך

14 וישם לך שלום") נזכר שם

15 הוי', השם שענינו חסד,

16 השפעה ונתינה ובברכה זו

17 ברכת יצחק ליעקב אומר יצחק

18 ויתן לה האלקים דווקא

19 ולא הוי', וצריך ביאור מדוע אכן

20 נאמר כאן שם "אלוקים" ולא

21 שם "הוי'".?

22 ויש להוסיף, שדיוק זה

23 (שגבי ברכה נזכר שם

24 אלקים למרות שלכאורה היה

25 צריך להיות נזכר שם הוי') הוא

26 גם בברכה הראשונה

27 שנתברך יצחק אחרי מות

28 אברהם דכתיב בה⁴

29 בברכה שהקדוש ברוך הוא בירך

30 את יצחק לאחר מות אברהם

31 ויברך אלקים את יצחק

32 בנו. דבכל הברכות

33 שברך הקב"ה את

34 אברהם⁵ ונגם בהברכות

35 שברך הקדוש ברוך הוא את יצחק שלאחרי-זה⁶ הנזכרות בתורה

36 לאחר ברכה זו נאמר שם הוי', ומזה משמע, דברכה הראשונה

37 שברך הקדוש ברוך הוא את יצחק שנאמר בה ויברך אלקים,

38 והברכה שברך יצחק את יעקב שנאמר בה ויתן לה האלקים,

39 שיכות זו לזו והקשר והשייכות הפנימית בין שתי הברכות הללו נוגע

בס"ד. שבת פרשת תולדות, מברכים החדש כסלו ה'תשכ"ח*

ויתן לה האלקים מטל השמים ומשמגי הארץ וגו'¹,

וידוע הדיוק בזה², הרי כל הברכות הם משם

הוי', דשם אלקים הוא מידת הדין והצמצום, והברכות

שענינם הוא המשכה והשפעה הם משם הוי', וכמו

ברפת כהנים שבעל ג' הפסוקים³ נזכר שם הוי',

ובברכה זו אומר ויתן לה האלקים. ויש להוסיף, שדיוק

זה (שגבי ברכה נזכר שם אלקים) הוא גם בברכה

הראשונה שנתברך יצחק אחרי מות אברהם דכתיב בה⁴

ויברך אלקים את יצחק בנו. דבכל הברכות שברך

הקב"ה את אברהם⁵ ונגם בהברכות שברך את יצחק

שלאחרי-זה⁶ נאמר שם הוי', ומזה משמע, דברכה

הראשונה שברך את יצחק שנאמר בה ויברך אלקים,

והברכה שברך יצחק ויתן לה האלקים, שיכות זו לזו.

(ב) ויש לומר נקודת הבאור בזה על-פי המבאר בסדור

(עם דברי-אלקים-חיים) שער התקיעות⁷,

שההשפעה הנמשכת מהגבורות היא גדולה יותר

מההשפעה הנמשכת מהחסדים. כי חסדים הם בטבע

הקרירות ולכן ההשפעה מהם היא בהגבלה, מה-שאין-

כן הגבורות שהם בחמימות, ההשפעה מהם היא באפן

של תגבורת, ועד לרבוי בלי גבול. ועל-פי-זה מבאר שם

שדווקא יצחק ברוך ברכות נעלות כאלו (מטל השמים

(* יצא לאור בקונטרס ראש חודש כסלו – תש"נ, "לקראת יום הבהיר ראש חודש כסלו . . מוצש"ק מברכים כסלו שנת ה'תשנ"ו).

(1 פרשתנו (תולדות) כז, כח. 2) ד"ה ויתן לה בתורת חיים פרשתנו (ח, סע"א). אוה"ת פרשתנו (קסא, סע"ב). רד"ה זה תרנ"ד (סה"מ תרנ"ד ע' סה). תרס"ו (המשך תרס"ו ע' פה). תרפ"ד (סה"מ תרפ"ד ע' קג). ה'תש"ב (סה"מ ה'תשי"ב ע' 66). ועוד. 3) נשא ו, כד-כו. 4) חיי שרה כה, יא. 5) ר"פ לך לך. שם יב, ז. יג, יד ואילך. ועוד. וירא כב, טז ואילך. חיי שרה כד, א. 6) פרשתנו כו, ב ואילך. שם, יב. כד. 7) בד"ה להבין ענין תק"ש ע"פ כוונת הבעש"ט – רמז, א"ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 והשפיע ליעקב ברכות נעלות כאלו (מטל השמים ומשמני
2 הארץ וגו'), שלא מצינו ברכות כאלה לא באברהם שמידתו
3 מידת החסד ולא ביעקב שמידתו מידת התפארת והרחמים, כי יצחק
4 הוא גבורה⁸, ולכן הברכות דיצחק הם ברבוי גדול כמבואר

5 לעיל שדווקא ההשפעה ממידת

6 הגבורה היא ביתר שאת, השפעה

7 ללא גבול.

8 ועל-פי-זה יש לומר

9 פרוש הכתוב⁴ ויהי אחרי

10 מות אברהם ויצחק

11 אלקים את יצחק בנו

12 ולבאר את הטעם מדוע דווקא

13 בברכה זו שם אלקים ולא שם

14 הוי', דכתיב אברהם

15 (בחנינת חסד⁸) האיר

16 בעולם בחנינת החסד

17 דלמעלה, והברכות

18 וההשפעות שירדו לעולם בימי

19 אברהם היו ממידת החסד

20 ולאחרי מות אברהם,

21 שאז היתה ההנהגה

22 בעולם הזה (כולל ההנהגה

23 דלמעלה ההשפעה והנתינה

24 לעולם שבאה מלמעלה, מאת

25 הקדוש ברוך הוא) על-פי

26 מדתו של יצחק, גבורה,

27 וכאשר ההשפעה והנתינה

28 והברכה באה ממידת הגבורה

29 נמשכו הברכות בעולם

30 מהגבורות דשם אלקים⁹

31 שהם ברכות נעלות יותר

32 מהברכות הנמשכות

33 מהחסדים באמצעות שם

34 הוי'.

35 וזהו גם הטעם הפנימי לכך שבברכת יצחק ליעקב כתיב ויתן

36 לך האלקים, כי מדובר על נתינה והשפעה ממידת הגבורה, והברכה היא

37 על ידי שם אלקים כדי שההשפעה תהיה ברבוי ובתגברות ועד

38 להשפעה ונתינה בלי גבול, כמבואר לעיל.

39 ג) והנה הברכה שברך יצחק ויתן לך האלקים היא ברכה

40 נעלית יותר מהברכה דויצחק אלקים את יצחק בנו, כלומר,

41 אמנם שתי הברכות הן ממידת הגבורה ובשתייהן יש נתינה והשפעה בתגבורת

42 יותר מאשר ממידת החסד ובכל זאת יש מעלה ויתרון ב"ויתן לך אלקים"
43 שבברכת יצחק לגבי "ויברך אלקים את יצחק" אחרי מות אברהם, כפי שהולך
44 ומבאר. שהרי הברכה שנתברך יצחק מאלקים היתה נמשכת
45 לבניו של יצחק, יעקב ועשו, גם אם לא היה יצחק מברכם, והם
46 היו זוכים בברכות הללו ממילא

47 וכפרוש רש"י על

48 הפסוק¹⁰ ויברך אלקים

49 את יצחק בנו, שהקדוש

50 ברוך הוא בירך את יצחק בעצמו

51 כיוון שאברהם נתירא

52 לברך את יצחק מפני

53 שצפה את עשו יוצא

54 ממנו, וחשש שאם יברך את

55 יצחק הברכה תעבור גם לעשו

56 שאינו ראוי לכך, ולכן נמנע

57 אברהם מלעשות זאת, לכן הוא

58 אמר לעצמו יבוא בעל

59 הברכות הקדוש ברוך הוא

60 שכל הברכות שלו ויברך את

61 אשר ייטב בעיניו, ובא

62 הקב"ה ויברכו את יצחק.

63 דמזה מוכן, דכמו שבאם

64 היה אברהם מברך את

65 יצחק, היתה נמשכת

66 הברכה גם לעשו גם אם

67 לא היה אברהם מברכו

68 במפורש אלא היה מברך את

69 יצחק בלבד (שאם לא כן לא היה

70 מקום לחשש של אברהם), כמו

71 כן הוא גם בנוגע

72 להברכה שברך אלקים

73 את יצחק, דברכה זו

74 נמשכה מעצמה לשני

75 בניו, גם לעשו ונמצא

76 שאמנם זו ברכה נעלית כי היא ממידת הגבורה, כמבואר לעיל, ולכן נאמר בה

77 שם 'אלקים' ולא שם הוי', אבל יש בה חסרון שלמעשה היא נשפעת גם למי

78 שלא ראוי לה (כמבואר בחסידות שזו אחת התכונות של מידת החסד, להשפיע

79 גם למי שלא ראוי). והברכה שברך יצחק ויתן לך האלקים מטל

80 השמים וגו' היא ברכה נעלית יותר מהברכה של "ויברך אלקים

81 את יצחק" אחרי מות אברהם ונתינה רק ליעקב ולא לעשו.

82 וזהו גם הטעם הפנימי מה שיעקב השתדל ביותר ועשה כמה

(8) זח"ג ג, סע"ב ואילך (ברע"מ). ז"ח ר"פ תולדות (כו, ג). ובכ"מ. (9) ראה סידור שם, שההשפעה מהגבורות דיצחק היא דוקא לאחר שנמתקות בהחסדים דאברהם. ועפ"י י"ל לשון הכתוב את יצחק בנו — בנו של אברהם. (10) חיי שרה שם. וראה גם תנחומא באבער לך לך ה. וש"נ.

ביאור בדרך אפשר

1 עֲנִינִים שְׁלֹא כְדָרְכּוֹ¹¹ והיפך טבעו עד כדי מסירות נפש בְּכַדִּי לְקַבֵּל
2 הַבְּרָכּוֹת מִיִּצְחָק אָבִיו, אֲף שֶׁהַבְּרָכָה דְּוִיבְרָךְ אֱלֹקִים אֶת יִצְחָק
3 הִיְתָה נִמְשָׁכֶת אֵלָיו מֵעֲצָמָה, מְבִלִּי שִׁיעֶשֶׂה דָבָר לְשֵׁם כֵּךְ וְאֵם כֵּן הִיָּה
4 יָכוֹל לְקַבֵּל בְּרָכוֹת בְּתַבְּרוּת מִשֵּׁם אֱלֹקִים גַּם בְּלִי הַהִשְׁתַּדְּלוּת הָרִבָּה עַד כִּדִּי
5 מִסִּירוֹת נֶפֶשׁ לְקַבֵּל אֶת הַבְּרָכוֹת

6 שֶׁל "וַיִּתֵּן לָךְ הָאֱלֹקִים" כִּי 1
7 הַבְּרָכָה וַיִּתֵּן לָךְ הָאֱלֹקִים 2
8 מִטֵּל הַשָּׁמַיִם וְגו' הִיא 3
9 נִעְלִית יוֹתֵר מִהַבְּרָכָה 4
10 דְּוִיבְרָךְ אֱלֹקִים אֶת יִצְחָק 5
11 וַיַּעֲקֹב לֹא רָצָה לְהִסְתַּפֵּק בְּבִרְכָּה 6
12 שֶׁל "וַיִּבְרַךְ אֱלֹקִים אֶת יִצְחָק" 7
13 בְּלִבְדּוֹ. וְהוֹלֵךְ וּמִבְּאֵר בְּתוֹסֶפֶת 8
14 בִּיאֹר מִהִי הַמַּעֲלָה הַמִּיּוֹחֶדֶת שֶׁל 9
15 "וַיִּתֵּן לָךְ אֱלֹקִים" לִגְבִּי "וַיִּבְרַךְ" 10
16 אֱלֹקִים אֶת יִצְחָק."

17 (ד) וַיּוֹכֵן זֶה בְּהִקְדָּם 11
18 הַמִּבְּאֵר בְּתוֹרָה אֹרִי 12
19 לִרְבִּנוּ הַזֶּקֶן פְּרָשְׁתָּנוּ¹² פֶּרֶשֶׁת 13
20 תּוֹלְדוֹת וּבִכְמָה דְּרוּשִׁים¹³ 14
21 מֵאֲמָרֵי חֲסִידוֹת, דְּזֶה שְׂרָצָה 15
22 יִצְחָק לְבָרֶךְ אֶת עֵשָׂו אֲף 16
23 שִׁדְעָה שְׂאִין שֵׁם שָׁמַיִם 17
24 שָׁגוּר בְּפִי¹⁴, וְאֵם כֵּן אֵינִי 18
25 רְאוּי לְבִרְכוֹת, וּמִצֵּד מִידֵּת 19
26 הַגְּבוּרָה מִי שֶׁאֵינוֹ רְאוּי לְבִרְכָּה 20
27 וְהַשְׁפָּעָה אֵינִי מִקְבָּל אוֹתָהּ כִּי 21
28 יִצְחָק רָאָה שֶׁבָּעֵשָׂו יֵשׁ 22
29 בַּהֶעֱלֵם וּבַחֲסֹתֵר נִצְּצוֹת 23
30 דְּקִדְּשָׁה גְבוּהִים מְאֹד, 24

31 וְלָכֵן רָצָה לְבָרְכוֹ, לְהַמְשִׁיךְ עָלָיו וּלְגַלּוֹת בּוֹ אֹרִי אֱלֹקִי עָלִיוֹן 25
32 מִדְּרָגָה עֲלִיוֹנָה, שֶׁעַל־יָדֶי-יָהּ יִתְבָּרְרוּ הַנִּצְּצוֹת שֶׁבּוֹ עַל יְדֵי שֶׁהַטּוֹב 26
33 שֶׁבָּהֶם יִפְרֹד וַיּוֹבִדֵל מִהֶרֶע שֶׁבּוֹ הֵם נִמְצְאִים וְנִעְלָמִים וַיַּעֲלֶה לְקִדּוּשָׁה 27
34 הַעֲלִיוֹנָה. אֲלָא, שֶׁבָּאֵם הִיָּה נִמְשָׁךְ אֹרִי זֶה עַל עֵשָׂו וּמִתְגַּלָּה 28
35 עָלָיו יִשְׁרָאוֹת (שְׁלֹא עַל־יָדֶי יַעֲקֹב) הַיְּבִירוֹ הַמִּיּוֹחֵל לֹא הִיָּה נִפְעַל 29
36 אֲלָא הִיָּה הַתּוֹצֵא מִהַתְּגַלּוֹת בְּאֶחָד מִשְׁנֵי פָּנִים, אוֹ שֶׁהִיָּה נִבְלָע 30
37 בּוֹ הֵינִי שֶׁהָאֹרִי הָאֱלֹקִי הַעֲלִיוֹן הִיָּה 'נִבְלָע' וְנִעְלָם וְנִסְתָּר בַּעֲשׂוֹ כִּמוֹ

ביאור בדרך אפשר

38 נִיֻּצְּצוֹת הַקִּדּוּשָׁה עֲצָמָם וְלֹא הִיָּה מַעֲלָה אוֹתָם אוֹ שֶׁהִיָּה מִתְבַּטֵּלָת 31
39 מִצִּיאָתוֹ שֶׁל עֵשָׂו לְחִלוּטִין בְּגִלְגֵּל תּוֹקֵף וְעוֹצֵמַת הָאֹרִי וְהַגִּילּוּי, וְגַם אוֹ 32
40 נִיֻּצְּצוֹת הַקִּדּוּשָׁה לֹא הִיוּ מִתְבַּרְרִים וּמִתְעַלִּים. וּבְכַדִּי שֶׁהִיָּה הַבְּרֹר 33
41 דְּעֵשָׂו כֵּךְ שֶׁמִּצֵּד אֶחָד עֵשָׂו יִישָׂא מִצִּיאָתוֹ וּמִצֵּד שְׁנֵי נִיֻּצְּצוֹת הַקִּדּוּשָׁה 34
42 שֶׁבּוֹ יִתְעַלּוּ וַיִּתְבָּרְרוּ הוּא עַל־ 35

43 יְדֵי יַעֲקֹב דְּוָקָא. וְלָכֵן 36
44 סָבֵב הַקֶּב"ה אֶת הַדְּרִיבִּים 37
45 וְאֵת הָאִירֵיעִים כֵּךְ שִׁיִּצְחָק 38
46 יִבְרָךְ אֶת יַעֲקֹב, וְלֹא יִבְרַךְ 39
47 אֶת עֵשָׂו יִשְׁרָאוֹת וְהַמְשָׁכֶת 40
48 אֹרִי הַעֲלִיוֹנִים הָאֹרִי 41

49 הָאֱלֹקִיִּים בְּדִרְגָּה הַעֲלִיוֹנָה 42
50 (הַנְּרִמּוּזִים בְּפִסּוּק טל 43
51 הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁמַנֵּי הָאֶרֶץ 44
52 הֵינִי הַטּוֹב, הַמַּעֲלָה וְהַמְּשׁוּבָח) 45
53 תִּהְיֶה לְיַעֲקֹב, שֶׁבְּגִלְגֵּל 46
54 מַעֲלָתוֹ וּדְרָגָתוֹ הַרוּחָנִית הַגְּבוּהָה 47
55 יֵשׁ לוֹ אֶת הַכּוֹחַ וְאֵת הַיְּכוּלָּת 48
56 לְקַבֵּל, לְקַלּוֹט וְלַהֲכִיל אֶת 49
57 הָאֹרִי הַעֲלִיוֹנִים בְּתוֹכּוֹ מְבִלִּי 50
58 שֶׁמִּצִּיאָתוֹ תִּתְבַּטֵּל שֶׁעַל־יָדֶי- 51
59 זֶה בְּכּוֹחַ הָאֹרִי וְהַשְׁפָּעוֹת 52
60 הַנִּעְלָוֹת יִבְרָךְ אֶת הַנִּצְּצוֹת 53
61 הַקִּדּוּשִׁים שֶׁבָּעֵשָׂו וְעֵשָׂו עֲצָמוֹ 54
62 לֹא מִסּוּגֵל לְבָרֵךְ וְלַהֲעֵלוֹת 55
63 אוֹתָם. 56

64 (ה) וַיִּלְהִבֵּן מִהִי הַבְּחִינָה 57
65 דְּאֹרִי הַעֲלִיוֹנִים שֶׁעַל־ 58
66 יָדָם מִתְבָּרְרִים הַנִּצְּצוֹת 59
67 הַקִּדּוּשִׁים שִׁירְדוּ וְנִפְלְוּ לְמַטָּה 60

68 וְנִסְתָּרִים וְנִעְלָמִים בְּעוֹלָם הַזֶּה כֵּךְ שִׁיעֵלוּ לְשׁוֹרֶשׁ וּמִקּוּרָם, יוֹכֵן זֶה 61
69 מִהַמִּבְּאֵר בְּתוֹרָה אֹרִי שֵׁם פֶּרֶשֶׁת תּוֹלְדוֹת וּבְדְרוּשִׁים מֵאֲמָרֵי 62
70 הַחֲסִידוֹת הַנִּי¹⁵, שֶׁהִקְלָפוֹת כּוֹחוֹת הַסְטֵרָא אַחֲרָא, הַצֵּד הָאֲחֵר הַנוֹגֵד 63
71 לְצֵד הַקִּדּוּשָׁה, הַמְּכַסִּים וּמַעֲלִימִים עַל הַקִּדּוּשָׁה כִּמוֹ קְלִיפָה שֶׁמְכַסֶּה אֶת הַפֶּרִי, 64
72 נִקְרָאִים 'קְלִיפּוֹת' הֵם בְּמִסְפָּר י"א. דְּבִקְדוּשָׁה הוּא מִסְפָּר עֵשָׂר, 65
73 וְהַמִּסְפָּר עֵשָׂר הוּא מְדוּקָה, לֹא פָחוֹת וְלֹא יוֹתֵר, כְּתוּב ב'סִפֵּר יִצְחָק' עֵשָׂר 66
74 וְלֹא תִשַּׁע, עֵשָׂר וְלֹא אֶחָד עֵשָׂר¹⁶, מִהַשְׂאִין־כֵּן בְּסִטְרָא־ 67

(11) היפך הטבע דיעקב איש תם (פרשתנו כה, כז). וראה סה"מ ה'תש"ג ע' 186, דעשיית עניני מרמה ע"י יעקב איש תם, הוא "מס"נ ממש", ואעפ"כ עשה זה בכדי לקבל הברכות. (12) ד"ה ראה ריח בני (כ, ב ואילך). וראה הגהות הצ"צ על המאמר – באוה"ת פרשתנו קמד, א ואילך. שם קנו, א ואילך. (13) ד"ה ויתן לך תרנ"ד. תרפ"ד. ה'תש"ב. ועוד. (14) פרש"י פרשתנו כז, כא. בב"ר פרשתנו (פס"ה, יט): "שאין עשו מזכיר שמו של הקב"ה". ולכאורה צ"ל שכ"ה גם הכוונה בפירוש רש"י שם. כי באם נאמר שכוונת רש"י היא רק "שאין ש"ש שגור בפיו" (אבל לפעמים הוא מזכירו) – זה שאמר (פעם אחת) "כי הקרה ה' אליך" (פרשתנו שם, כ) לא הי' מטיל ספק אצל יצחק אם זה עשו. ולהעיר שבד"ה ויתן לך תרנ"ד (סה"מ תרנ"ד ע' סה) מביא מפירוש"י "דאין עשו מזכיר שם שמים". (15) וראה גם ד"ה בסוכות תשבו ה'תשמ"א ס"ג ובהנסמן שם (לעיל ח"א ע' קסה ואילך). (16) ספר יצירה פ"א

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 אַחְרָא יִשׁ י"א כְּתָרִין דְּמִסְאָבוּתָא¹⁷ כְּתָרִים שֶׁל טוּמְאָה. וְזֶהוּ גַם
2 שְׂבָקְטָתָּ שְׂמֻקְטִירִים עַל גְּבִי הַמְּזוּבָּח בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ הָיוּ י"א סְמָמָנִים,
3 בְּכָדִי לְבָרֵךְ וְלַהֲעֵלוֹת אֶת הַי"א כְּתָרִין דְּמִסְאָבוּתָא.
4 וְזֶה הַטֵּעַם לִכְךָ שֶׁהִסְטָרָא אַחְרָא הִיא בְּמִסְפָּר י"א, הוּא, כִּי

5 מוֹנִים סוּפְרִים בְּנִפְרֵד מַלְבָּד

6 עֶשֶׂר הַבְּחִינֹת עֲצֻמָּן (הַמְקַבְּלֹת 1
7 וּמִנְגִּדוֹת לַעֲשֶׂר הַסְּפִירוֹת 2
8 שֶׁבְּקִדּוּשָׁה) גַּם אֶת הַחַיּוֹת 3
9 שְׂמַחְיָה אוֹתָם. דְּבִקְדוּשָׁה 4
10 הַחַיּוֹת שֶׁל הָעֶשֶׂר 5
11 סְפִירוֹת [וְעַל-דֶּרֶךְ-זֶה 6
12 בְּדוּמָה לַעֲשֶׂר הַסְּפִירוֹת הַעֲלִיּוֹנוֹת 7
13 כֹּל עֲנִין שְׂבָקְטָתָּה, שֶׁכָּל 8
14 עֲנִין הוּא בְּמִסְפָּר 9
15 עֶשֶׂר¹⁸] נִמְשָׁךְ וְנִקְלַט וְחוּדָר 10
16 בְּפִנְיֵימִיּוּתָם וּמִתְאַחַד 11
17 עִמָּהֶם לְחַיּוֹת מְצִיאוֹת אַחַת, 12
18 וְלִכְךָ אֵינוּ נִמְנָה בְּפִנְי 13
19 עֲצֻמוֹ. מִה-שְׂאִין-כֵּן 20
21 בְּסִטְרָא-אַחְרָא, הַחַיּוֹת 22
23 שְׂמַחְיָה אוֹתָם מְבָדֵל 24
25 וּנְפִרָד מֵהֶם וְאֵינוּ חוּדָר בֵּהֶם 26
27 בְּפִנְיֵימִיּוּתָם [דָּאֵם הִיָּה נִמְשָׁךְ 28
29 בְּתוֹכָם בְּפִנְיֵימִיּוּתָם הִיָּה 30
31 מְבָלַע בָּהֶם וְנִעְלַם בְּתוֹכָם 32
33 וְלֹא הִיָּה בְּחִינַת חַיּוֹת שֶׁל 34
35 קִדּוּשָׁה, עַל דֶּרֶךְ הָאִמּוּר לַעֲלֹל 36
37 שֶׁעָשָׂה לֹא הָיָה כָּלִי לְקַלּוֹט אֶת 38
39 אֹרֶךְ הַקִּדּוּשָׁה בְּצוּרָה יִשְׁרָה וְאֵם 40
41 הָאֹרֶךְ הָיָה מְאִיר עָלָיו הִיָּה 'עֲבָלֵ'
42 בּוֹ, וְלִכְךָ הוּא הָאֹרֶךְ וְהַחַיּוֹת 43
44 שֶׁבְּכּוּחָהּ הֵם קִיּוּמִים נִחְשָׁב 45

33 בְּפִנְי עֲצֻמוֹ כִּךְ שֶׁבְּנוֹסֵף לַעֲשֶׂר הַבְּחִינֹת יֵשׁ בְּחִינָה נּוֹסֶפֶת, כִּי בְּעוֹד
34 שֶׁבְּקִדּוּשָׁה הַחַיּוֹת שֶׁבְּעֶשֶׂר הַסְּפִירוֹת, וְכַךְ בְּכָל עֲנִין, מִתְאַחֵד עִם הַסְּפִירוֹת
35 וְלִכְךָ אֵינָה נִמְנֵית כְּדֹבֵר נּוֹסֵף, הָרִי בְּקַלִּיפוֹת הַמִּנְגִּדִּים לְחַיּוֹת הָאֱלּוּקִית שֶׁמִּהוּוּה
36 אוֹתָם, הַחַיּוֹת נִמְנֵית כְּדֹבֵר בְּפִנְי עֲצֻמוֹ וְלִכְךָ מִסְפָּרָם שֶׁל 'כְּתָרֵי הַטּוּמְאָה' הוּא
37 אֶחָד עֶשֶׂר וְלֹא עֶשְׂרֵה.

38 וְהִנֵּה לְמִירוֹת שִׁישׁ הַבְּדֵל בֵּין הַקִּדּוּשָׁה לְקַלִּיפוֹת שֶׁהִקְדוּשָׁה הִיא
39 בְּמִסְפָּר עֶשֶׂר וְהַקַּלִּיפוֹת הֵן בְּמִסְפָּר אַחַת עֶשְׂרֵה, הָרִי הַסִּטְרָא-אַחְרָא הִיא
40 'לְעֻמַּת-זֶה' דְּקִדְּשָׁה וּמַקְבִּילָה אֵלֶיהָ כְּכַתּוּב "זֶה לְעוֹמֶת זֶה עֹשֶׂה

41 הָאֱלּוּקִים". וּמִזֶּה מוֹכֵן, דְּזֶה שְׂבָלְעַמַּת-זֶה' בְּצֹד הַקַּלִּיפוֹת יֵשׁ
42 בְּחִינָה הַי"א שְׂמַבְדֵּל מִהָעֶשֶׂר, יֵשׁ גַּם בְּקִדְּשָׁה לְעֻמַּת-זֶה,
43 דְּרָגָה מַקְבִּילָה לְעֲנִין הַי"א שֶׁבְּקַלִּיפוֹת שְׂשִׁשְׁנָה מְדֻרְגָּה בְּקִדּוּשָׁה
44 שְׂלֵמַעְלָה מִהָעֶשֶׂר סְפִירוֹת וּמִבְדֵּל מֵהֶם. [אֲלֹא שְׂבָקְטָתָּה,
45 בְּחִינָה זֹאת אֵינָה הַחַיּוֹת

46 שֶׁל הָעֶשֶׂר סְפִירוֹת כְּמוֹ
47 שֶׁבְּקַלִּיפָה הַבְּחִינָה הַי"א הִיא
48 הַחַיּוֹת שֶׁלָּהֶן [דְּהַחַיּוֹת שֶׁל
49 הָעֶשֶׂר סְפִירוֹת שֶׁבְּצֹד
50 הַקִּדּוּשָׁה מִתְלַבֵּשׁ בְּתוֹכָם
51 וּמִתְאַחֵד עִמָּהֶם כְּפִנְי
52 וְלִכְךָ הִיא חֵלֶק מִהַסְּפִירוֹת עֲצֻמָּן
53 וְלֹא דֹבֵר בְּפִנְי עֲצֻמוֹ. וּבְחִינַת
54 הַמְּקִיף שְׂלֵמַעְלָה
55 מִהָעֶשֶׂר סְפִירוֹת וְלֹא חוּדָרָת
56 בֵּהֶם בְּפִנְיֵימִיּוּת וְלֹא מִתְאַחֵד עִם
57 הַסְּפִירוֹת עֲצֻמָּן הוּא עֲנִין
58 לְעֻמַּת¹⁹ שְׂלֵמַעְלָה מִהַסְּפִירוֹת
59 וְאֵין מְקוֹם לְמִנּוּתָהּ יָחִיד אִתָּם]
60 וְלִכְךָ אֵינָה נִמְנֵית עִמָּהֶם
61 בִּיחֻד אֲלֹא כְּבְחִינָה הַי"א, וְהִיא
62 בְּחִינַת אֲנֶת הוּא חָד וְלֹא
63 בְּחֻשְׁבֵּן²⁰, כְּלִשּׁוֹן הַתְּקוּנִי
64 זֹהוּר' ב'פֶּתַח אֱלֹהִים – אֵתָה אֶחָד
65 וְלֹא כְּחֻשְׁבוֹן וְהֵינּוּ אֹרֶךְ אֵין סוּף
66 שֶׁלֹּא נִמְנָה בְּחֻשְׁבוֹן הָעֶשֶׂר
67 סְפִירוֹת כִּי הוּא אֹרֶךְ נִעְלָה בִּיּוֹתֵר
68 שְׂאֵינוּ 'מִתְלַבֵּשׁ' בְּסְפִירוֹת
69 בְּפִנְיֵימִיּוּת וְאֵינוּ מִתְאַחֵד אִתָּם
70 מִה-שְׂאִין-כֵּן בְּסִטְרָא-
71 אַחְרָא, שְׂבָחְיָה הַמְּקִיף
72 הוּא הַחַיּוֹת שְׂלֵמָה, כִּי

73 אֹפֶן הַחַיּוֹת שֶׁלָּהֶן הוּא כִּךְ שֶׁהַחַיּוֹת לֹא חוּדָרָת בְּפִנְיֵימִיּוּת אֲלֹא נִשְׁאֵרָת כ'מְקִיף'
74 מִלְּמַלְעָלָה צָרִיךְ לְכַלֵּל גַּם אֶת הַמְּקִיף בְּמִסְפָּרָם וְלִמְנוּתָם גַּם אוֹתוֹ
75 כְּאִשֶּׁר מוֹנִים אוֹתָם (כִּי כָּלִי הַמְּקִיף אֵין לָהֶם חַיּוֹת²¹ וּמִצִּיאוֹת כָּלִל),
76 וְלִכְךָ הֵם הַקַּלִּיפוֹת בְּמִסְפָּר י"א].
77 וְעַל-פִּי-זֶה עַל פִּי הַמְּבֹאֵר לַעֲלֹל שֶׁמֻּצָּד אֶחָד יֵשׁ הַקְּבֵלָה בֵּין עֶשֶׂר הַסְּפִירוֹת
78 הַקִּדּוּשֹׁת לְסִטְרָא אַחְרָא גַּם בְּעֲנִין הַמִּסְפָּר י"א שֶׁגַּם בְּקִדּוּשָׁה יֵשׁ בְּחִינָה נּוֹסֶפֶת
79 עַל עֶשֶׂר הַסְּפִירוֹת עֲצֻמָּן ("אֵתָה הוּא חָד וְלֹא כְּחוּשְׁבוֹן") וּמֻצָּד שְׁנֵי יֵשׁ בִּינֵיהֶם
80 הַבְּדֵל גְּדוֹל שֶׁבְּקִדּוּשָׁה הַבְּחִינָה הַי"א הִיא עֲנִין אַחֵר וְנִעְלָה מִהַסְּפִירוֹת עֲצֻמָּן

77 וְעַל-פִּי-זֶה עַל פִּי הַמְּבֹאֵר לַעֲלֹל שֶׁמֻּצָּד אֶחָד יֵשׁ הַקְּבֵלָה בֵּין עֶשֶׂר הַסְּפִירוֹת
78 הַקִּדּוּשֹׁת לְסִטְרָא אַחְרָא גַּם בְּעֲנִין הַמִּסְפָּר י"א שֶׁגַּם בְּקִדּוּשָׁה יֵשׁ בְּחִינָה נּוֹסֶפֶת
79 עַל עֶשֶׂר הַסְּפִירוֹת עֲצֻמָּן ("אֵתָה הוּא חָד וְלֹא כְּחוּשְׁבוֹן") וּמֻצָּד שְׁנֵי יֵשׁ בִּינֵיהֶם
80 הַבְּדֵל גְּדוֹל שֶׁבְּקִדּוּשָׁה הַבְּחִינָה הַי"א הִיא עֲנִין אַחֵר וְנִעְלָה מִהַסְּפִירוֹת עֲצֻמָּן

מ"ד. וראה זח"ב קפז, ב. פרדס שער א (שער עשר ולא תשע) פ"ו. (17) ראה ע"ח שער יא (שער המלכים) פ"י. פע"ח שער ו (שער הקדישים) פ"ד. וראה (נוסף לתו"א ואוה"ת שם) בהנסמן בד"ה בסוכות תשבו הנ"ל הערה 48. (18) פרדס שער ב (שער טעם האצילות). (19) ראה ד"ה ויתן לך תרנ"ד (סה"מ תרנ"ד ע' סח). (20) תקנ"ז בהקדמה ("פתח אליהו") יז, א. (21) ראה ד"ה ויתן לך הנ"ל (סה"מ שם ע' סז).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 ובקליפות העניין ה"א הוא חיות הספירות מוכן, שְהַבְרִיר דִּי"א פְתָרִין
2 דְמַסְאָבוּתָא והעלאתם לקדושה הוא עַל־יְדֵי הַמְשַׁכֵּת והתגלות
3 הַמְקִיף שבצד הקדושה שְלִמְעֵלָה מַעֲשֵׂר סְפִירוֹת העליונות עצמן,
4 שְאִינוּ נִמְנָה עִמָּהֶם במניין ומספר שלהם (בְּחִינַת עֲתִיק²² בחינת
5 עֲתִיק יוֹמִין, שנעתק ונבדל
6 מִיּוֹם וגילוי' שהיא בחינה ב'כתר
7 עליון' שלמעלה מעשר
8 הספירות), דְגַמַּת בְּחִינָה
9 הִיא שְבִסְטָרָא-אַחְרָא
10 שְהִיא מְבַדֵּל מֵהֶם
11 כִּנ"ל.
12 וְזֶהוּ וִיתֵן לָךְ הָאֱלֹקִים
13 מִטַּל הַשָּׁמַיִם, דְּעִנֵּן
14 הָרָאשׁוֹן שֶׁבְכִרְכַּת יִצְחָק
15 ליעקב הוא טל, טֵלָא
16 דְעֲתִיקָא²³, היינו התגלות
17 מאור אין סוף שבבחינת 'עתיק'
18 כִּי בְכָדִי לְבָרַר ולהעלות את
19 הַנְּצִיצוֹת שֶׁבַעֲשׂוּ היינו
20 נִיצוֹצוֹת הקדושה שירדו
21 לקליפות וסטרא אחרא הוא
22 עַל־יְדֵי הַמְשַׁכֵּת בְּחִינַת
23 עֲתִיק, שלמעלה מהספירות
24 כִּנ"ל.
25 (ו) וְהִנֵּה בְכָדִי שְתִתְּהִי
26 הַמְשַׁכֵּת עֲתִיק לְמִטָּה
27 להאיר באור אלוקי אפילו
28 בקליפות וסטרא אחרא ועד
29 שְעַל־יְדֵי־זֶה יִהְיֶה בְרוּר
30 הַנְּצִיצוֹת שְבִסְטָרָא-
31 אַחְרָא, הוא דְּוָקָא עַל-
32 יְדֵי הַמְשַׁכֵּת והתגלות
33 עֲצָמוֹת אור-אֵין-סוֹף אורו
34 של הקדוש ברוך הוא בעצמו
35 שְלִמְעֵלָה גַם מַעֲתִיק. דְּעֲתִיק מִצַּד עֲצָמוֹ, מְכִינֵן שְעִנֵּנּוּ הוא
36 שְהוּא נִעְתָק וּמְבַדֵּל מֵהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת היינו הסדר הרגיל וההדרגתי של
37 התגלות וירידת האור האלוקי מדרגה לדרגה, כך שכל דרגה אחווה בוו
38 שמעליה כמו חוליות וטבעות של שלשלת (עֲתִיק מְלִשׁוֹן נִעְתָק²⁴
39 ונבדל), אִי-אַפְשָׁר שְיִמְשֹׁף לְמִטָּה, שהרי נבדל נעתק' מהתגלות
40 וירידה למטה ובכדי שְיִמְשֹׁף לְמִטָּה הוא דְּוָקָא עַל־יְדֵי עֲצָמוֹת
41 אור-אֵין-סוֹף שְאִינוּ מְגִדֵּר בְּשׁוּם גִּדֵּר ה'עצמות' נעלה באין ערוך

פְתָרִין דְמַסְאָבוּתָא הוא עַל־יְדֵי הַמְשַׁכֵּת הַמְקִיף
שְלִמְעֵלָה מַעֲשֵׂר סְפִירוֹת, שְאִינוּ נִמְנָה עִמָּהֶם (בְּחִינַת
עֲתִיק²²), דְגַמַּת בְּחִינָה הִיא שְבִסְטָרָא-אַחְרָא שְהִיא
מְבַדֵּל מֵהֶם כִּנ"ל. וְזֶהוּ וִיתֵן לָךְ הָאֱלֹקִים מִטַּל הַשָּׁמַיִם,
דְּעִנֵּן הָרָאשׁוֹן שֶׁבְכִרְכַּת יִצְחָק הוא טל, טֵלָא דְעֲתִיקָא²³,
כִּי בְכָדִי לְבָרַר הַנְּצִיצוֹת שֶׁבַעֲשׂוּ הוא עַל־יְדֵי הַמְשַׁכֵּת
בְּחִינַת עֲתִיק, כִּנ"ל.

(ו) וְהִנֵּה בְכָדִי שְתִתְּהִי הַמְשַׁכֵּת עֲתִיק לְמִטָּה וְעַד
שְעַל־יְדֵי־זֶה יִהְיֶה בְרוּר הַנְּצִיצוֹת שְבִסְטָרָא-
אַחְרָא, הוא דְּוָקָא עַל־יְדֵי הַמְשַׁכֵּת עֲצָמוֹת אור-אֵין-סוֹף
שְלִמְעֵלָה גַם מַעֲתִיק. דְּעֲתִיק מִצַּד עֲצָמוֹ, מְכִינֵן שְעִנֵּנּוּ
הוא שְהוּא נִעְתָק וּמְבַדֵּל מֵהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת (עֲתִיק מְלִשׁוֹן
נִעְתָק²⁴), אִי-אַפְשָׁר שְיִמְשֹׁף לְמִטָּה, ובכדי שְיִמְשֹׁף
לְמִטָּה הוא דְּוָקָא עַל־יְדֵי עֲצָמוֹת אור-אֵין-סוֹף שְאִינוּ
מְגִדֵּר בְּשׁוּם גִּדֵּר. וְעַל־פִּי־זֶה יוֹכֵן הָעֲלוֹי וְהַחֲדוּשׁ
דְּכִרְכַּת יִצְחָק וִיתֵן לָךְ הָאֱלֹקִים גו' עַל וִיכַרְךָ אֱלֹקִים אֵת
יִצְחָק, כִּי הַבְּרָכָה וִיתֵן לָךְ הָאֱלֹקִים הִיא שְתִתְּהִי
הַמְשַׁכֵּת לְמִטָּה לְבָרַר אֵת הַנְּצִיצוֹת שֶׁבַעֲשׂוּ, וְהַמְשַׁכֵּת
זו היא מַעֲצָמוֹת אור-אֵין-סוֹף, כִּנ"ל. וְזֶהוּ וִיתֵן לָךְ
הָאֱלֹקִים (הָאֱלֹקִים בָּה' הִידִיעָה), בְּחִינַת הָעֵלֶם הָעֲצָמִי
דְאֵין-סוֹף, שְמִשָּׁם הוא כֹּחַ הַבְּרוּרִים²⁵.

וְזֶהוּ²⁶ מֵה דְאִיתָא בְּמִדְרָשׁ²⁷ מִטַּל הַשָּׁמַיִם זוּ מִקְרָא,
וּמִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ זוּ מִשְׁנָה, דְּגֵן זֶה תִּלְמוּד וְכו',
דְּלִכְאוּרָה אֵינוּ מוֹכֵן, הָרִי גַם לוֹלִי בְרַכַּת יִצְחָק הִיתָה
הָעֵלֶם הָעֲצָמִי דְאֵין-סוֹף,
אוֹתָהּ בְּחִינָה בְּאֵין סוֹף שְהִיא בְעֵצֶם נְעֻלְמַת וְלֹא שִׁיכַת לְגִילּוֹי שְמִשָּׁם הוא
כֹּחַ הַבְּרוּרִים²⁵.
וְזֶהוּ²⁶ מֵה דְאִיתָא מוֹבָא בְּמִדְרָשׁ²⁷ מִטַּל הַשָּׁמַיִם זוּ מִקְרָא,
וּמִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ זוּ מִשְׁנָה, דְּגֵן זֶה תִּלְמוּד וְכו', היינו שהברכה
'ויתן לך' היא ברכה ליעקב שיזכה לקבל את התורה על כל חלקיה
דְּלִכְאוּרָה אֵינוּ מוֹכֵן, מהו תוכן הברכה הָרִי גַם לוֹלִי בְרַכַּת יִצְחָק
הִיתָה הַתּוֹרָה נִתְּנָה לְיִשְׂרָאֵל, שְהִרִי בְּנִית הַבְּרִיאָה מַלְכַּחֲחִילָה

גם מ'עתיק' אבל בכוח ה'עצמות' יכולה להיות התגלות והמשכה של 'עתיק'
כי בעוד ש'עתיק' מוגדר כבחינה שלא יורדת ומתגלה למטה הרי ל'עצמות'
אין שום גדרים ואינו מוגדר לא בגדר ההתגלות ולא בגדר אי ההתגלות ומצידו
ובכוחו יכולה להיות גם התגלות של בחינת 'עתיק' שבדרך כלל מוגדרת באי
ההתגלות.
וְעַל־פִּי־זֶה יוֹכֵן הָעֲלוֹי
וְהַחֲדוּשׁ דְּכִרְכַּת יִצְחָק
וִיתֵן לָךְ הָאֱלֹקִים גו' עַל
וִיכַרְךָ אֱלֹקִים אֵת יִצְחָק,
כי אף שיש בהם צד־שווה ששתי
הברכות הן משם אלוקים, מידת
הגבורה, והן ברכות בתגבורת
ובריבוי, בכל זאת יש בברכת
יצחק חידוש ויתרון מיוחד כִּי
הַבְּרָכָה וִיתֵן לָךְ הָאֱלֹקִים
הִיא ברכה ליעקב שיושפע בו
גילוי אלוקות באופן כזה ובמידה
כזו שְתִתְּהִי הַמְשַׁכֵּת
לְמִטָּה לְבָרַר אֵת
הַנְּצִיצוֹת שֶׁבַעֲשׂוּ,
וְהַמְשַׁכֵּת זוּ הִיא מַבְחִינַת
'עתיק' והכוח לפעול את
ההתגלות שלה למטה ולברר את
נִיצוֹצוֹת הקדושה שבקליפות
ולהעלות אותם למעלה הוא
מַעֲצָמוֹת אור-אֵין-סוֹף,
כִּנ"ל.
וְזֶהוּ וִיתֵן לָךְ הָאֱלֹקִים
(הָאֱלֹקִים בָּה' הִידִיעָה),
שגם זה חידוש ושינוי בברכה זו
לגבי 'ויברך אלוקים את יצחק'
שם נאמר "אלוקים" ללא ה"א"
הידיעה כי כאן הכוונה בְּחִינַת
הָעֵלֶם הָעֲצָמִי דְאֵין-סוֹף,
אוֹתָהּ בְּחִינָה בְּאֵין סוֹף שְהִיא בְעֵצֶם נְעֻלְמַת וְלֹא שִׁיכַת לְגִילּוֹי שְמִשָּׁם הוא
כֹּחַ הַבְּרוּרִים²⁵.
וְזֶהוּ²⁶ מֵה דְאִיתָא מוֹבָא בְּמִדְרָשׁ²⁷ מִטַּל הַשָּׁמַיִם זוּ מִקְרָא,
וּמִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ זוּ מִשְׁנָה, דְּגֵן זֶה תִּלְמוּד וְכו', היינו שהברכה
'ויתן לך' היא ברכה ליעקב שיזכה לקבל את התורה על כל חלקיה
דְּלִכְאוּרָה אֵינוּ מוֹכֵן, מהו תוכן הברכה הָרִי גַם לוֹלִי בְרַכַּת יִצְחָק
הִיתָה הַתּוֹרָה נִתְּנָה לְיִשְׂרָאֵל, שְהִרִי בְּנִית הַבְּרִיאָה מַלְכַּחֲחִילָה

(22) ראה ד"ה הנ"ל שם ע' סח אופן הב'. (23) זהר פרשתנו קמג, ב. תו"א פרשתנו שם (כ, ג). (24) תו"א מג"א צח, רע"ג. ובכ"מ.
(25) סד"ה ויתן לך תרס"ו (המשך תרס"ו ס"ע צג). (26) בהבא לקמן (עד סוף הסעיף) – ראה ד"ה ויתן לך תרס"ו. וראה גם ד"ה
ויאמר לו יהונתן ה'תשל"א (לקמן ע' שמג ואילך). (27) ב"ר פרשתנו פס"ו, ג.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הִיתָה בְּשָׂבִיל שְׁיִשְׂרָאֵל יִקְבְּלוּ אֶת הַתּוֹרָה, וַתֵּנֵנִי הַתָּנָה
2 הַקֶּבֶ"ה עִם מַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית כּו', שֶׁהָעוֹלָם יִהְיֶה קִיָּים דּוּקָא אִם
3 יִשְׂרָאֵל מִקְבָּלִים הַתּוֹרָה כּו'²⁸, וּמָהוּ שֶׁבָּרְכוּ בַּתּוֹרָה כְּלוּמָר,
4 מָהי הַבְּרָכָה בַּדְּבָר שֶׁהִיא מְגִיעַ לְבִנֵּי יִשְׂרָאֵל גַּם לֹא הַבְּרָכָה?.

5 וַיְדוּעַ הַבְּאוּר בְּזֶה,

6 דְּבָרְכָת יִצְחָק הִיתָה עַל 1
7 עֲנָן הַיְגִיעָה בַּתּוֹרָה 2
8 שְׁעַל־יְדֵי־זֶה בְּכּוּחַ הַיְגִיעָה 3
9 וְהַעֲמֵל בַּתּוֹרָה מְגִיעִים בְּנֵי 4
10 יִשְׂרָאֵל הַלּוּמְדִים אֶת הַתּוֹרָה 5
11 בִּיגִיעָה לְמַעַלָּה מִבְּחִינַת 6
12 הַתּוֹרָה כְּמוֹ שֶׁהִיא מֵצֵד 7
13 עֲצָמָה הֵינּוּ לְדִרְגּוֹת וּבְחִינּוֹת 8
14 בְּאֻלּוּקוֹת שֶׁלְּמַעַל מִהַדְרֹגוֹת 9
15 וְהַבְּחִינּוֹת שֶׁהֵן שׁוֹרֵשׁ וּמִקּוֹר 10
16 הַתּוֹרָה. דְּהַתּוֹרָה מֵצֵד 11
17 עֲצָמָה הִיא חֻכְמָתוֹ שֶׁל 12
18 הַקֶּבֶ"ה, וְלִמְעַלָּה יוֹתֵר - 13
19 חֻכְמָה סְתִימָאָה, חֻכְמָה 14
20 'סְתוּמָה' וְנַעֲלָמָה שֶׁלְּמַעַלָּה 15
21 מִגִּילּוֹי וְעַל־יְדֵי הַיְגִיעָה 16
22 בַּתּוֹרָה, יְגִיעָה בְּדֶרֶךְ אֹרֶךְ 17
23 חֲזוֹר, מְבוֹאֵר בַּקְּבָלָה וְחִסְדוֹת 18
24 שֶׁהָאֹרֶךְ הָאֻלּוּקִי הָעֲלִיּוֹן בֹּא 19
25 וּפּוֹעֵל בְּעוֹלָם בְּשֵׁנִי אֹפְנִים: 'אֹרֶךְ' 20
26 יִשְׂר' הַבֹּא מִלְּמַעַלָּה לְמַטָּה 21
27 בְּצוּרָה הַדְּרָגָתִית, וְאֹרֶךְ חֲזוֹר' 22
28 שְׂבֵא מִלְּמַטָּה, מִתּוֹךְ הָעוֹלָמוֹת 23
29 וְהַנְּבִרָאִים, וְעוֹלָה לְמַעַלָּה (לְאַחֵר) 24
30 שֶׁהָדוֹת לְעִבּוּדָה הָאָדָם הֵם 25
31 הַתְּעַלּוּ וְאִינֵם מִסְתִּירִים כָּל כֹּךְ עַל 26
32 הָאֹרֶךְ הָאֻלּוּקִי וּבְעוֹד שֶׁבְּאוֹר 27
33 יִשְׂר' יֵשׁ מַעַלָּה כִּי הוּא בֹא 28
34 מִמִּקּוֹר עֲלִיּוֹן יוֹתֵר, בְּאוֹר חֲזוֹר' 29

35 יֵשׁ מַעַלָּה בְּכֹךְ שֶׁהוּא בֹא מִתּוֹךְ הָעוֹלָמוֹת וְהַנְּבִרָאִים הַתַּחְתּוֹנִים וְיֵשׁ בּוֹ עוֹצְמָה
36 גְּדוּלָּה יוֹתֵר (כְּמִשְׁלַל דְּמוּת הַמִּשְׁתַּקֵּפֶת מִמְּרָאָה אוֹ דְּבַר הַנִּתְקַל בְּקִיר וְחֲזוֹר
37 בְּעוֹצְמָה) וּבְעִנְיָנוּ — כֹּאשֶׁר לִימּוֹד הַתּוֹרָה הוּא בִּיגִיעָה מוֹדַגֶּשֶׁת יוֹתֵר עֲבוּדָה
38 הָאָדָם עֲצֻמוֹ, וְהוֹדוֹת ל'אֹרֶךְ חֲזוֹר' שֶׁלְּמַטָּה מְגִיעִים לְהַעֲלִים הָעֲצָמִי
39 (דְּתוֹרָה), עִנְיָנִי הַתּוֹרָה שֶׁבְּעֲצָמָם הֵם נַעֲלָמִים וְכַלְשׁוֹן הַכְּתוּב עֵין²⁹ לֹא
40 רָאָתָה אֱלֹקִים זֹלָתָךְ עִנְיָנִי אֻלּוּקוֹת שֶׁלֹּא נִתְּנוּ לְהַתְּגַלּוֹת לְשׁוֹם 'עֵין' זֹלָת

41 הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעֲצָמוֹ.

42 ז' וַיֵּשׁ לְהוֹסִיף, דְּמִפְּנֵי שֶׁבְּסִטְרָא־אַחֲרָא הוּא בְּמִסְפָּר י"א,
43 הֵינּוּ שְׁגָם הַמְּקִיף נִכְלָל בְּהַמְּסָפֵר, לְפִי שֶׁהוּא הַחִיּוֹת
44 שְׁמַחֲתָה אוֹתָם כַּנ"ל, כְּמִבּוֹאֵר לְעִיל בְּהַרְחָבָה לָכֵן, עַל־יְדֵי בְּרוּר
45 הִיא כְּתוּבִין דְּמִסְאָבוּתָא, וְהַעֲלָתָם לְקְדוּשָׁה עַל־דֶּרֶךְ־זֶה

46 גַּם בְּקִדְשָׁה, שְׁגָם בְּחִינַת

47 עֲתִיק (שֶׁהִיא לֹא בְּחֻשְׁבֵּן

48 הַסְּפִירוֹת) שְׁאִינָה מְאִירָה

49 בְּסִפּוּרֹת בְּפִנְיּוֹת וְאִינָה

50 מִתְאַחֵדָת אִתָּם וְלֹכֵן אִינָה נִמְנִית

51 עִימָהֶם, הָרִי לְאַחֵר שֶׁהִיא כֵּן

52 יוֹרֵדֶת וְנִמְשַׁכֶּת לְמַטָּה לְבָרֵךְ

53 וְלִהְיוֹת אֶת הַנִּיּוּצוֹת

54 שֶׁבְּקִלְפוֹת הָרִי בְּסוּפּוֹ שֶׁל דְּבַר

55 גַּם הִיא, בְּחִינַת 'עֲתִיק' נִמְשַׁכֶּת

56 בְּהַעֲשֹׂר סְפִירוֹת

57 בְּפִנְיּוֹתָם³⁰.

58 וְעֲנָן זֶה הַמִּשְׁכַּת ה'עֲתִיק'

59 בְּפִנְיּוֹת הַסְּפִירוֹת הוּא

60 חֲדוּשׁ גְּדוֹל יוֹתֵר

61 מִהַמְּשַׁכָּה דְּעֲתִיק לְבָרֵךְ

62 בְּרוּרִים (שֶׁהַמְּשַׁכָּה

63 לְמַטָּה הִיא רַק נִתְּינָה

64 כַּח). וּמִזֶּה מוֹכֵן, שֶׁבְּעֲנָן

65 זֶה (הַמְּשַׁכָּה עֲתִיק בְּהַעֲשֹׂר

66 סְפִירוֹת בְּפִנְיּוֹתָם,

67 שֶׁנַּעֲשָׂה עַל־יְדֵי עֲבוּדָת

68 הַבְּרוּרִים) מִתְּגַלָּה גַּם

69 עֲצָמוֹתוֹ יִתְבָּרֵךְ (שֶׁאִינּוֹ

70 מְגִדֵּר בְּשׁוּם גְּדֵר וְלֹכֵן

71 בְּכּוּחוֹ וְיִכּוּלּוֹ לְהַתְּגַלּוֹת גַּם

72 בְּדִרְגּוֹת נִמּוּכוֹת לְמַטָּה) עוֹד

73 יוֹתֵר³¹ מֵאֲשֶׁר הַתְּגַלּוֹת שֶׁלוֹ

74 כְּדֵי לְבָרֵךְ אֶת הַבְּרוּרִים.

75 וְזֶהוּ וְיִתֵּן לָךְ, שְׁנֵאמַר

76 בְּתוֹסַפַּת וּא"וּ פִּירוּשׁוֹ יִתֵּן וְיִחְזֹר וְיִתֵּן³², דְּנִתְּינָה הָרֵאשׁוֹנָה "וְיִתֵּן"

77 הִיא הַמְּשַׁכֶּת הָעֵלָם הָעֲצָמִי (וְיִתֵּן לָךְ הָאֱלֹקִים גִּילּוֹי מִשֵּׁם

78 אֻלּוּקִים, מִידַת הַגְּבוּרָה שֶׁבְּעֲצָם עִנְיָנָה הוּא הָעֲלִיּוֹן) בְּכִדִּי לְבָרֵךְ

79 בְּרוּרִים, וְזֶה שֶׁיִּחְזֹר וְיִתֵּן, הַנִּתְּינָה הַשְּׁנִיָּה, הוּא הַמְּשַׁכֶּת וְגִלּוֹי

80 הָעֲצָמִי שֶׁנַּעֲשָׂה עַל־יְדֵי עֲבוּדָת הַבְּרוּרִים וְאַחֲרֶיהָ וְכַתּוּבָה מִמֶּנָּה,

81 וְהִיא הַתְּגַלּוֹת וְהַמְּשַׁכָּה נַעֲלִית עוֹד יוֹתֵר מִהַנִּתְּינָה הָרֵאשׁוֹנָה לְצוּרֵךְ עֲבוּדָת

82 הַבְּרוּרִים.

(28) שבת פח, א. (29) ישעי' סד, ג. (30) ראה עד"ז ד"ה ויתן לך תרנ"ד (סה"מ שם ע' סח). (31) להעיר מהמשך תרס"ו שם (ס"ע צג) "ויתן לך האלקים (העלם העצמי) שיהי' בכחו לברר בירורים, וע"י הביירוים יהי' גילוי בחי' העלם העצמי". (32) פרש"י עה"פ, מב"ר פרשתנו פס"ו, ג.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וְעַל-יְדֵי וְיִתֵּן לָךְ הָאֱלֹקִים, הַמְּשַׁכֵּת הָעֵלָם הָעֲצָמִי בְּשָׁנִי
2 אוֹפְנִים הַנִּ"ל (וְיִתֵּן הַהִתְגַּלּוּת כְּדִי לְבַרֵּר בִּירוּרִים וְיִחְזֹר וְיִתֵּן
3 הַהִתְגַּלּוּת שְׂבָאָה כְּתוּצָאָה מִזֶּה), נִמְשָׁךְ גַּם מִטֵּל הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁמַנִּי
4 הָאָרֶץ וְגו', לִפִּי פִירוּשׁ הַמִּדְרָשׁ שֶׁהַכוּוֹנָה לַתּוֹרָה מִקְרָא מְשֻׁנָּה וְכו',
5 (וְזֶה הַמַּעֲנֶה לְשֵׁאלָה מֵהַ
6 הַחִידוּשׁ בְּבִרְכָּה עַל הַתּוֹרָה
7 שְׁבִנִי יִשְׂרָאֵל הִיוּ צְרִיכִים לְקַבֵּל
8 מִמִּילָא – שֶׁהַכוּוֹנָה לִכֵּן
9 שְׁבִתּוֹרָה יוֹמֶשֶׁךְ וְיִתְגַּלֵּה מִ'הָעֵלָם
10 הָעֲצָמִי שֶׁכְּמִבּוֹאָר לְעֵיל נִמְשָׁךְ
11 דְּוִיקָא עַל יְדֵי הִיגִיעָה וְלֹא
12 כְּתוֹרָה מִצַּד עֲצֻמָּה) וְגַם
13 מִטֵּל הַשָּׁמַיִם כְּפִשְׁוּטוֹ,
8
9
וְעַל-יְדֵי וְיִתֵּן לָךְ הָאֱלֹקִים, הַמְּשַׁכֵּת הָעֵלָם הָעֲצָמִי
בְּשָׁנִי אוֹפְנִים הַנִּ"ל (וְיִתֵּן וְיִחְזֹר וְיִתֵּן), נִמְשָׁךְ
גַּם מִטֵּל הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁמַנִּי הָאָרֶץ וְגו', מִקְרָא מְשֻׁנָּה וְכו',
וְגַם מִטֵּל הַשָּׁמַיִם כְּפִשְׁוּטוֹ, דְּטֵל לֹא מִיַּעֲצָר³³ (וּבִפְרָט
שְׁמִלְכַתְחֻלָּה אֵין סִלְקָא-דְּעֻתָּךְ לְעַכָּב חֶסֶד-וְשְׁלוֹם), וְכֵן
מִשְׁמַנִּי הָאָרֶץ וְרֹב דְּגֵן וְתִירוֹשׁ כְּפִשְׁוּטָם, וּבְתַכְלִית
הַהִתְרַחֲבָה, וְעַד לְבָנִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הַשְּׁלִישִׁי, יַעֲקֹב
שְׁקָרָאוּ בֵּית³⁴, וּמִשָּׁם אוֹרָה יוֹצֵאת לְכָל הָעוֹלָם כְּלוּ³⁵,
שְׁעוֹשִׁים אֶת כָּל הָעוֹלָם דִּירָה לוֹ יִתְבָּרֵךְ.

(33) תענית ג, א. (34) שבת קיח, א. פסחים פח, א. (35) ראה ירושלמי ברכות פ"ד סוף ה"ה. ויק"ר פל"א, ז. וראה מנחות פו, ב ובפרש"י שם.

ביאורי תהלים

נקודות משיחות קודש – מזמור קיא – מתוך "תהילות מנחם"

ב. כ"ק מו"ח אדמו"ר¹ שואל בזה דלכאורה איך אפשר לומר שעיקרה של ה"חכמה" היא "תשובה ומעשים טובים" הרי הם שני ענינים שונים, ויתירה מזו לכאורה הם גם ב' הפכים: "חכמה" – ענינה הבנה והשגה לפי שכלו, ועד שגם הפסק דין צריך להיות כפי הבנתו, ד"תורה לא בשמים"², ו"קוב"ה קא חייך ואמר נצחוני בני נצחוני"³. ועד"ז בלימוד תורה שלמעלה, כמו שארז"ל "קא מיפלגי במתיבתא דרקיעא כו' הקב"ה אומר כו' וכולהו מתיבתא דרקיעא אמרי כו'"⁴, דהטעם על זה שמתיבתא דרקיעא פסקו הדין באופן אחר מהקב"ה הוא כי עפ"י כללי התורה צריכים הם לפסוק כפי הבנתם. ואילו "תשובה" – ענינה ביטול האדם, שהאדם יוצא ומתבטל ממציאותו, "אסורה מכאן"⁵. ועד"ז "מעשים טובים" – ענינם קיום מצוות בדרך עבודת עבד⁶, וגם הפעולה שנעשית בהאדם ע"י קיום המצוות הוא שאבריו נעשים מרכבה לרצון העליון⁷, דמרכבה ענינה ביטול. וא"כ איך יתכן, שבחכמה שענינה מציאות, יהי' "תשובה ומעשים טובים" שענינם ביטול המציאות? ועוד צריך להבין: (א) מהו סדר הענינים "תשובה ומעשים טובים", דלכאורה מעשים טובים קודמים לתשובה? (ב) מהי השייכות לבעל המאמר רבא?

(1) סה"מ תרפ"ט ע' 104. ובסה"מ קונטרסים ח"א כח, סע"ב ואילך.

(2) ב"מ נט, ב.

(3) שם.

(4) שם פו, א.

(5) ל' רש"י עה"פ שמות ג, ג. וראה סה"ש ה'תש"ב (ע' 47) דקאי על עבודת התשובה.

(6) תניא רפמ"א. וראה לקו"ת שלח מ, א. ובארוכה בעט"ר דרוש לעשיית נז, א. נט, ב.

(7) תניא פכ"ג.

בס"ד. משיחות ר"ח כסלו וש"פ תולדות, ג' כסלו ה'תשמ"ט.

הי' הגילוי בפנימיות התורה, כמודגש בימים טובים
דחודש כסלו¹¹, כנ"ל.
ומזה מובן, שבבוא חודש כסלו (החל מר"ח כסלו)
צ"ל הוספה יתירה בלימוד פנימיות התורה, בפרט
תורת החסידות, כולל ובמיוחד הפצת המעיינות חוצה.
ועילוי מיוחד בשנה זו¹² - (א) שנת העיבור, שנה
תמימה¹³, היינו שכל ענינים אלו צריכים להיות באופן
של תמימות ושלמות¹⁴, (ב) שנת המאתיים¹⁵ להולדתו
של אדמו"ר הצ"צ (תקמ"ט - תשמ"ט), שבתורתו
מודגש ביותר (בריבוי בכמות ובאיכות) החיבור
וההתאחדות של נגלה דתורה ופנימיות התורה באופן
של "תורה אחת", "תורה תמימה", כמדובר כמ"פ.
ב. מכיון שר"ח כסלו חל בסמיכות לפ' תולדות,
ובכמה שנים השבת הראשונה של חודש כסלו היא
שבת פ' תולדות (כבשנה זו) - יש לבאר והקשר
והשייכות דחודש כסלו לפ' תולדות.
ולכל לראש - בשמה של הפרשה (הכוללת ומורה
(ככל שם) על תוכנה של כל הפרשה כולה), "תולדות":
הפירוש הפשוט ד"תולדות" הוא - ענין ההולדה
(כמסופר בהפרשה אודות לידת יעקב ועשו¹⁶, לאחר
ההקדמה דנישואי יצחק ורבקה, "בקחתו את רבקה גו'
לאשה"), כולל גם (הכח) להוליד בנים ובני בנים כו'
עד אין סוף, כמבואר בכ"מ¹⁷ שבענין ההולדה מתבטא
גילוי כח האין-סוף בעוה"ז הגשמי.

א. דובר כמ"פ אודות מעלתו המיוחדת של חודש
כסלו - שיש בו ריבוי ימים טובים¹⁸ (שנתגלו¹⁹ במשך
הדורות עד לדורנו זה), הקשורים עם הגילוי דפנימיות
התורה, ובמיוחד תורת החסידות.
ומהם - על סדר התגלותם במשך הדורות:
חנוכה⁴ - שנקבע על נס השמן⁵, וידוע⁶ ש"שמן"
רומז על פנימיות התורה,
י"ט כסלו - חג הגאולה של רבינו הזקן⁷, "ראש
השנה לחסידות"⁸,
י"ד כסלו - חג הגאולה של אדמו"ר האמצעי, ועוד.
וכל ימים טובים אלו כלולים בראש חודש כסלו,
שנקרא כידוע⁹ "ראש חודש" (ולא תחלה), להיותו
בדוגמת ה"ראש" שכולל ומנהיג כל אברי הגוף כו'.
ובעומק יותר - ע"פ המבואר במכתבו של אדמו"ר
ז"ל¹⁰ שחודש כסלו הוא חודש השלישי מתשרי, ע"ד
ובדוגמת סיון חודש השלישי מניסן, שבו הי' מתן
תורה, ולא עוד, אלא, שבחודש כסלו יש מעלה יתירה
לגבי חודש סיון - כי, בחודש סיון הי' עיקר הגילוי
דמתן תורה בנוגע לנגלה דתורה, ואילו בחודש כסלו

(1) יותר משאר החדשים במשך השנה (לאחרי חודש תשרי, אותיות
רשית, ה"ראש" לכל חדשי השנה). ויש לומר, שמצד ריבוי הימים
טובים שבו נעשה כל החודש כמו יו"ט, ועד שפועל גם בחודש
מרחשון שלפניו (שאין בו אפילו יו"ט אחד) - נחשב כמו ערב יו"ט.
(2) ויש לומר, שגם לפני שנתגלו הי' בהם עילוי וזכות כו'
(בהעלם), ע"ד מארז"ל (תענית כט, א. ושם) "מגלגלין זכות ליום
זכאי".

ולהעיר ממ"ש אדמו"ר (לקוטי לוי"צ אג"ק ע' רכג) ש"כסלו"
אותיות "כס לו", כיסוי לו, בחינת המקיף, שעפ"ז יומתק יותר שמעלת
חודש זה היתה עוד לפני הזמן שנתגלו הימים טובים (כמרומו בשמו
של החודש), אלא, שהיתה באופן של כיסוי והעלם, בבחינת מקיף.
(3) אבל, לאחר שנתגלו - קביעותם בימי החודש היא בסדר הפוך
(הביאור בזה - ראה שיחת ש"פ ויצא תשמ"ג. יו"ד כסלו תשד"מ.
תשמ"ה. ועוד. וראה לקמן הערה 39).
(4) חנוכה חשמונאי בזמן בית שני. ועוד לפנ"ז - גמר והשלמת
מלאכת המשכן (יל"ש מ"א רמז קפד).
(5) ראה שבת כא, ב ובפרש"י.
(6) ראה בארוכה אמ"ב שער הק"ש פנ"ד ואילך.
(7) וקשור גם עם היותו יום ההילולא של המגיד (ראה לקו"ד ח"א
קא, א. לקו"ש ח"י ע' 102. ועוד).
(8) מכתב כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע - נעתק ב"היום יום"
בתחלתו. אג"ק שלו ח"א ע' רנט. וש"נ. וראה לקו"ש ח"י ע' 224
ואילך.
(9) ראה לקו"ת דרושי ר"ה נח, א ואילך. עט"ר שער ר"ה בתחלתו.
ובכ"מ.
(10) לקוטי לוי"צ - אג"ק ע' רה. ריז.

(11) ובפרטיות: "הנס על נסתר דתורה הי' ביו"ט ובכ"ט ובי' בכסלו,
הרי כי הרבה נסים היו בחודש זה, שמספר כולם הוא פ"ג, כ"ה י"ט
כ"ט י", והמקור והראשון לכולם הוא חנכה (בלא ר') שעולה המספר
הנ"ל כו'" (לקוטי לוי"צ שם).
(12) נוסף לכך שבכל שנה ושנה צ"ל עילוי והוספה לגבי השנה
שלפנ"ז - כהציווי "מעלין בקודש" (ברכות כח, א. וש"נ). וראה
אגה"ק סי"ד ש"בכל שנה ושנה יורד ומאיר . . אור חדש ומחודש . .
עליון יותר שלא הי' מאיר מימי עולם אור עליון כזה".
(13) בהר כה, ל. ערכין לא, א - במשנה. רמב"ם הל' שמיטה ויובל
פ"ב ה"ה. וראה רשימות הצ"צ לתהילים (יהל אור) ע' סדח.
(14) ובפרט לאחר (ובהוספה על) העילוי דשנה שלפנ"ז - שנת
הקהל, ושנת תשמיח ותשמיח.
(15) להעיר מהעילוי דמספר מאתיים - ע"פ מ"ש (שה"ח, יב)
"האלף לך שלמה ומאתיים לנוטרים את פרי"ו" (ראה אוה"ת שה"ש
כרך ב') ע' תשסא ואילך).
(16) כפירוש רש"י: "ואלה תולדות יצחק - יעקב ועשו האמורים
בפרשה".
(17) ראה לקו"ת שה"ש לט, ד ואילך. סה"מ תרנ"ז ע' קעז ואילך.
ד"ה ואתם הדבקים תרפו פ"ד. ובכ"מ.

1 וענינו בעבודת האדם¹⁸: ענין ההולדה (ע"י
2 הנישואין) – מרמז וקאי על כללות העבודה דקיום
3 התומ"צ ע"י נשמה בגוף, כידוע¹⁹ שחיבור הנשמה
4 והגוף הוא דוגמת נישואין, ומזה באה הלידה –
5 "תולדותיהם של צדיקים מעשים טובים"²⁰, "מאי²¹
6 פירי מצוות"²², שעל ידם נמשך ומתגלה בעולם (בכל
7 סדר ההשתלשלות) אור אלקי שלמעלה ממדידה
8 והגבלה (גילוי כח האין-סוף), ועי"ז ניתוסף גם עילוי
9 בהנשמה עצמה²³ – שקודם ירדתה למטה היתה
10 בבחינת עמידה, היינו, במדידה והגבלה, וע"י ירדתה
11 למטה להתלבש וגוף ולקיים תומ"צ נעשית בבחינת
12 מהלך, להתעלות בעילוי אחר עילוי עד לתכלית
13 הדביקות בבחי' עצמות אוא"ס.

14 וטעם הדבר (שגילוי כח האין-סוף הן בעולם והן
15 בנשמה נעשה ע"י קיום התומ"צ) – מכיון שהתומ"צ
16 הם הפנימיות של העולם (שהרי הכוונה דבריא
17 והתהוות העולם אינה אלא בשביל קיום התומ"צ),
18 להיות ששרשם מבחי' הפנימיות דאוא"ס (משא"כ
19 העולם מצ"ע שהוא מבחי' החיצונית).

20 ומזה מובן גם בנוגע לתומ"צ גופא – שעיקר גילוי
21 והמשכת הפנימיות דאוא"ס הוא בפנימיות התורה²⁴.

22 ועפ"ז מובן הקשר והשייכות חודש כסלו לפ'
23 תולדות – כי עיקר גילוי כח האין-סוף (שזהו"ע
24 ד"תולדות") נעשה ע"י גילוי פנימיות התורה (ענינו
25 של חודש כסלו).

26 ג. ענין זה מודגש גם בהמשך הפרשה – בנוגע
27 ליעקב, עיקר²⁵ תולדותיו של יצחק²⁶:

18) בהבא לקמן – ראה ד"ה להבין ענין הילולא דרשב"י במאמרי
אדמו"ר האמצעי (ויקרא ח"ב ע' תרסו ואילך. וש"נ). ד"ה זה בסמ"ח
תרנ"ד ע' רסא ואילך.

19) כי, נשמה וגוף הם דוגמת איש ואשה (ראה זח"א עט, א. קסט,
א) בנוגע ליצחק ורבקה. ועוד).

20) ב"ר (פ"ל, ו) ופרש"י ר"פ נח.

21) סוטה מו, סע"א.

22) להעיר גם ממ"ש בפרשתנו (כו, יב) "ויזרע יצחק גו'", דקאי
על זריעת תומ"צ, כדאיתא בפרד"ר (רפ"לג) "וכי יצחק זרע דגן ח"ו
. . . אלא . . . וזרעו לכם לצדקה" (וראה לקו"ש ח"ה ע' 74).

23) לא רק שציאתו מן העולם כביאתו לעולם (ראה ב"מ קז,
סע"א), שאז, אין תועלת וריחח לנשמה מירידתה למטה, ובלשון חז"ל
(שם מ, ב. וש"נ) "זבון וזבין תגרא איקרי" (בתמי').

24) סה"מ תרנ"ד ע' רסה.

25) כמ"ש (וירא כא, יב) "כי ביצחק יקרא לך זרע", "ביצחק ולא
כל יצחק", יעקב דוקא (נדרים לא, א. וש"נ. וראה רמב"ם הל' נדרים
פ"ט הכ"א).

26) וי"ל שמטעם זה מקדים רש"י יעקב לעשו – "יעקב ועשו
האמורים בפרשה", אף שנאמרו בפרשה (באופן ש)עשו קודם ליעקב,
כסדר לידתם בפועל* – מכיון שעיקר התולדות דיצחק הוא – יעקב.
ועצ"ע.

(* משא"כ ביצירתם, יעקב קודם לעשו – פרש"י פרשתנו כה, כו.

28 (א) בענינו של יעקב – "יעקב איש תם"²⁷ יושב
29 אהלים²⁸, "אהלו של שם ואהלו של עבר"²⁹, וידוע³⁰
30 שרומז על נגלה דתורה ופנימיות התורה.

31 (ב) בברכת יצחק ליעקב – "ויתן לך האלקים מטל
32 השמים ומשמני הארץ ורוב דגן ותירוש"³¹, ואיתא
33 במדרש³² "מטל השמים זו מקרא, ומשמני הארץ זו
34 משנה, דגן זו תלמוד, תירוש זה אגדה" – כל חלקי
35 התורה, כולל גם פנימיות התורה³³.

36 (ג) בשליחותו של יעקב לפדן ארם – כמ"ש בסיום
37 הפרשה (בשיעור דיום הש"ק) "וישלח יצחק את יעקב
38 וילך פדנה ארם גו"³⁴, ובהמשך לזה – התחלת פ'
39 ויצא (שקורין במנחת שבת), "ויצא יעקב מבאר שבע
40 וילך חרנה", שבזה נרמז גם המשכת וירידת התורה,
41 כולל גם פנימיות התורה (ענינו של יעקב), מלמעלה
42 למטה, עד ל"חרן" ("חרון אף של עולם"³⁵), שזהו"ע
43 דהפצת המעיינות (דפנימיות התורה) חוצה, שע"ז
44 ניתוסף עילוי בתורה, שנמשך בה בחי' עצמות אוא"ס
45 שלמעלה מהחכמה³⁶, עד לגילוי ד"תורה חדשה מאת
46 תצא"³⁷, מאתי ממש³⁸.

27) ראה לקו"ש לך לך שנה זו ס"ז – מעלת התמימות דיעקב (גם
לגבי יצחק ואברהם). ולהעיר מהשייכות המיוחדת לשנה זו – שנה
תמימה.

28) פרשתנו כה, כז.

29) ב"ר (פס"ג, יו"ד) ופרש"י עה"פ.

30) אוה"ת פרשתנו קמה, ריש ע"ב.

31) פרשתנו כז, כה.

32) ב"ר (פס"ו, ג) עה"פ.

33) להעיר, ש"מקרא" כולל גם פנימיות התורה (ראה לקו"ת
ויקרא ה, ג. שה"ש ג, ג), וכן "אגדה" – ש"רוב סודות התורה גנוזין
בה" (אגה"ק סכ"ג). וראה גם אוה"ת פרשתנו (קסא, א) ש"תירוש
רומז ל"ינה של תורה".

ולהעיר גם מד"ה ויתן לך תרס"ו (המשך תרס"ו ע' פה, ואילך),
שהברכה בתורה קשורה עם העילוי דלוחות אחרונות*, שעל ידם
נעשה הגילוי מבחי' תעלומות חכמה, העלם העצמי דחכמה, ועד
לתורה כפי שהיא בבחי' שעשועי המלך בעצמותו כפי שיתגלה לעתיד
לבוא – עיקר ושליומות הגילוי דפנימיות התורה.

ולהעיר גם מפירוש המדרש (שם) "ויתן לך אלקותיו" (וראה
המשך תרס"ו ע' צג), וי"ל, שבתורה גופא ("מטל השמים זו מקרא
כו") ה"ז האלקות שבתורה (ע"ד הענין ד"ברכו בתורה תחלה"),
שמודגש ביותר בפנימיות התורה.

(* להעיר גם מהשייכות לחודש כסלו – חודש השלישי מתשרי,
שבו ניתנו לוחות אחרונות (ראה לקוטי לוי"צ אג"ק ע' רה).

34) פרשתנו כה, ה.

35) פרש"י ס"פ נח.

36) וי"ל, שזהו"ע ד"תולדות" (גילוי כח הא"ס) בתורה גופא –
גילוי והמשכת אוא"ס (למעלה גם מאוא"ס המלוכב בחכמה) בתורה
גופא.

37) ישע"י נא, ד. ויק"ר פי"ג, ג.

38) ראה בארוכה קונטרס משיחות ש"פ ויצא תשמ"ח (ע"ד הספר
דרך אמונה) ס"ב"ד. וש"נ.

1 ד. וענין נוסף בפ' תולדות – הקשור עם ט' כסלו
2 "שמתברך משבת זו", יום ההולדת ויום ההילולא³⁹
3 של אדמו"ר האמצעי⁴⁰;
4 אדמו"ר האמצעי הוא היחידי מכל נשיאי
5 החסידות⁴¹ שאצלו ה' הענין ד"ממלא שנותיהם של
6 צדיקים מיום ליום⁴² בפועל ובגילוי ממש, שנולד
7 ונסתלק באותו יום, ט' כסלו.

8 ומעין זה מצינו גם בנוגע לאבות – שיצחק ("ואלה
9 תולדות יצחק") הוא היחידי מכל האבות שמספר שנות
10 חייו ה' בשלימות ("ממלא שנותיהם"), "מאת שנה
11 ושמונים שנה"⁴³, משא"כ אברהם שחי "מאת שנה
12 ושבעים שנה וחמש שנים"⁴⁴, "קיצר⁴⁵ הקב"ה ה' שנים
13 משנותיו ("מת ה' שנים קודם זמנו"⁴⁶) שיצחק חי ק"פ
14 שנה וזה קע"ה שנה⁴⁷, ועאכו"כ יעקב שחי "שבע שנים
15 וארבעים ומאת שנה"⁴⁷.

16 ויש לומר, שהענין ד"ממלא שנותיהם" אצל יצחק
17 ואדמו"ר האמצעי מגלה⁴⁸ בנוגע לכל האבות וכל
18 נשיאי החסידות (ועד"ז בנוגע לכל הצדיקים)⁴⁹ שגם
19 אצלם ישנו הענין ד"ממלא שנותיהם"⁵⁰, בנוגע
20 לעבודתם כו' [אע"פ שמסיבות שונות⁵¹ לא בא לידי

(39) בשנת תקפ"ח, לאחר גאולתו (בעשירי בכסלו) בשנת תקפ"ז, ואעפ"כ, נקבע בימי החודש בסדר הפוך – ט' כסלו (יום ההסתלקות), ואח"כ יו"ד כסלו (חג הגאולה), כמו שאר המועדים דחודש כסלו, שסדרם בימי החודש הוא בסדר הפוך מהתגלותם במשך הדורות, כנ"ל הערה 3. ולהעיר מב' הסדרים בריש פרשתנו – "יצחק בן אברהם" ו"אברהם הוליד את יצחק". ואכ"מ.

(40) להעיר, שענינו המיוחד של אדמו"ר האמצעי – גילוי והתפשטות תורת החסידות באופן של "רחובות הנהר" (ראה "התמים" ח"ב ע' עח. ועוד) – מרומז בפרשתנו (כו, כב): "ויקרא שמה רחובות".

(41) אלו שיוצאים בכירור ובוודאות יום הולדתם ויום הסתלקותם. (42) כדרשת חז"ל (ר"ה יא, א. וש"נ) על הפסוק (ר"פ וילך) "בן מאה ועשרים שנה אנכי היום . . . היום מלאו ימי ושנותי, ללמדך שהקב"ה יושב וממלא שנותיהם של צדיקים מיום ליום כו'".

(43) וישלח לה, כח.

(44) חיי שרה, כה, ז.

(45) פרש"י פרשתנו כה, ל.

(46) פרש"י לך לך טו, טו.

(47) ר"פ ויחי. וראה דעת זקנים לבעלי התוספות (ועוד) ויגש מז,

ט (וראה הנסמן בתו"ש עה"פ).

(48) דוגמא לדבר: ענינים שהם "אחת בשנה", ואעפ"כ נמשכים ומתגלים גם בכל השנה.

(49) ועד"ז בנוגע לאמהות, הרבניות הצדקניות דנשיאי החסידות,

וכל הצדקניות – כדרשת חז"ל בנוגע לשרה, ראשונה שבאמהות:

"ויהי חיי שרה . . . יודע ה' ימי תמימים . . . כשם שהם תמימים כך שנותיהם תמימים" (בר"פ חיי שרה).

(50) ומוכח גם מפשטות לשון חז"ל "הקב"ה יושב וממלא

שנותיהם של צדיקים כו'" – כל הצדיקים במשמע.

(51) כמו באברהם, שהסיבה לכך ש"קיצר הקב"ה ה' שנים

משנותיו" היא – כדי שתקיים ההבטחה ד"שיבה טובה" (לך לך שם

ובפרש"י. פרש"י פרשתנו שם), שסיבה זו היא דבר טוב כו'.

ביטוי במספר השנים דחיים חיותם בעלמא דין, ועד"ז
22 בנוגע לשלימות השנים "מיום ליום", בפועל ממש,
23 היינו, שבמשך מספר שנים שחיו בעלמא דין השלימו
24 כל עניני העבודה דק"פ שנה מיום ליום ("ממלא
25 שנותיהם" כפשוטו)⁵².

[ומצינו דוגמא לדבר: רבי אלעזר בן עזרי' –
27 שבהיותו בן י"ח שנה אמר "הרי אני כבן שבעים
28 שנה"⁵³ ("כבן", "ולא בן שבעים שנה"⁵⁴), היינו
29 שבמשך י"ח שנה⁵⁵ הספיק להגיע לשלימות ד"בן
30 שבעים שנה", ועד"ז מצינו אצל ר' בון בר' חייא
31 ש"למד תורה לכ"ח שנה מה שאין תלמיד ותיק יכול
32 ללמוד למאה שנה"⁵⁶].

ולהוסיף, שע"פ הירוע⁵⁷ ש"קדושה לא זזה
34 ממקומה", נמצא שהענין ד"ממלא שנותיהם" אצל
35 האבות⁵⁸ ונשיאי החסידות נמשך בכל התוקף
36 והשלימות עד עצם היום הזה⁵⁹, ובהדגשה יתירה –
37 כשקורין בתורה "ואלה תולדות יצחק", שאצלו ה' הענין
38 ד"ממלא שנותיהם" בפועל ובגלוי, ועד"ז בט'
39 כסלו, יום ההולדת וההילולא של אדמו"ר האמצעי,
40 שאצלו ה' הענין ד"ממלא שנותיהם מיום ליום" בפועל
41 ובגלוי.

42 ומזה מובן גם בנוגע לכללות הענין דהתגלות תורת
43 החסידות ע"י רבותינו נשיאינו – הבעש"ט, המגיד,

(52) ועאכו"כ בנוגע לצדיקים שהאריכו ימים יותר מק"פ שנה, כמו ישי (מה"אריבעה שמתו בעטיו של נחש" – שבת נה, ב. וש"נ) שהאריך ימים יותר מארבע מאות שנה (בר"פ פצ"ו, ד. וש"נ), ועד"ז ר' פרידא (ראה עירובין נד, ב) – שבדאי היתה אצלם השלימות דק"פ שנה מיום ליום, אלא, שניתוסף על זה עוד אריכות ימים ושנים טובות.

(53) ברכות יב, סע"ב – במשנה.

(54) שם כח, רע"א.

(55) כ"ה בש"ס דילן. ובירושלמי (ברכות פ"ד סוף פ"א) – בן ט"ז שנה (וראה עמודי ירושלים שם). ולגירסת האבודרהם – בן י"ג שנה. ולהעיר מהידוע שבאותה העת נשלמו שנותיו החסרים מגלגול ראשון, גלגול של שמואל שחי נ"ב שנה (ראה סי' האריז"ל בהגש"פ במקומו. וראה הגש"פ שמחת הרגל להחיד"א שם. ועוד) – מתאים לגירסא בש"ס דילן שהי' בן י"ח שנה.

(56) קה"ר פ"ה, יא (ה).

(57) ראה ע"ח ש"ד פ"ג. של"ד פ"ג. של"ה פ"א. אגה"ק ביאור לסד"ך.

(58) ועד"ז בנוגע לאמהות כו', כנ"ל הערה 49.

(59) נוסף על הלימוד וההוראה ונתינת-כח לכאו"א מישראל – שגם אצלו יהי' מעין ודוגמת הענין ד"ממלא שנותיהם". וי"ל, שמטעם זה אמר ראב"ע "הרי אני כבן שבעים שנה" – כדי שילמדו ממנו כו'.

כידוע ש"בחי" האבות (וי"ל עד"ז בנוגע לאבות החסידות) היא ירושה לבניהם אחריהם בכל דור ודור . . . בחי' האבות צריך להיות בכל אדם, משא"כ "שאר בחינות ומעלות הצדיקים כגון השבטים . . . יש לך אדם שאין בו כלל בחי' ממדרגות אלו" (תו"א ר"פ וארא). (* ובפרט בעת אמירת מאמר זה ב"הגדה" בליל הסדר, "זמן חרותנו", שכל בני' נמצאים במעמד ומצב של חירות.

ונמצא, שכאשר מסיימים כתיבת ס"ת חדש בר"ח
כסלו, התחלת ראש החודש החסידי שבו הי' הגילוי
דפנימיות התורה – אזי מודגשת ביותר ההכנה
לשלימות הגילוי דפנימיות התורה לעתיד לבוא,
"תורה חדשה מאתי תצא".

ו. ויש להוסיף בפרטיות יותר בנוגע לס"ת זה –
שנכתב ביזמתן של נשי ישראל⁶⁷ לעילוי נשמת אשה
צדקנית בישראל:

פ' תולדות – עם היות שנקראת ע"ש "תולדות
יצחק", מסופר בה (לא רק אודות יצחק, אלא גם⁶⁸)
כו"כ מאורעות אודות רבקה, כולל גם מעלתה
המיוחדת של רבקה אפילו לגבי יצחק.

וכמה פרטים בזה:

בהתחלת הפרשה – "ויאהב יצחק את עשו כי ציד
בפיו ורבקה אוהבת את יעקב"⁶⁹, היינו, שרבקה דוקא
הכירה את מעלתו האמתית של יעקב לגבי עשו.

ובהמשך הפרשה – בשיעור דיום החמישי, ר"ח
כסלו – אריכות הסיפור אודות ברכותיו של יצחק,
שכאשר רבקה שמעה שיצחק רוצה לברך את עשו,
השתדלה ביותר⁷⁰ ופעלה שיעקב יקבל ברכותיו של
יצחק⁷¹.

ועד"ז בסיום הפרשה – "ותאמר רבקה אל יצחק
קצתי בחיי מפני בנות חת אם לוקח יעקב אשה מבנות
חת גוי"⁷², ולכן, "ויקרא יצחק אל יעקב ויברך אותו
ויצוהו גוי קום לך פדנה ארם גוי וקח לך משם אשה
מבנות לבן אחי אמך"⁷³, היינו, שרבקה השתדלה בכל

אדמו"ר הזקן, אדמו"ר האמצעי, הצ"צ, אדמו"ר
מהר"ש, אדמו"ר מהורש"ב וכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא
דורנו – ששלימות עבודתם ופעולתם של כל רבותינו
נשיאינו (גם אלו שימי הולדתם והסתלקותם, ימי
גאולתם כו', חלים בשאר חדשי השנה) היא בכל
התוקף והשלימות עד עצם היום הזה, וביתר הדגשה
וגילוי – בחודש כסלו, כמבואר לעיל שחודש כסלו
קשור עם הגילוי דפנימיות התורה, תורת החסידות, א"צ
חסידשער חודש".

ה. והנה, כל האמור לעיל הוא בהדגשה יתירה –
בגלל המאורע דסיום כתיבת ספר-תורה חדש⁶⁰ בר"ח
כסלו⁶¹, והתחלת הקריאה בספר תורה זה (בציבור
ובפרהסיא, בבית הכנסת ובית המדרש⁶², בית שמגדלין
בו תפלה ותורה⁶³) ביום הש"ק זה:

לכל לראש – הקשר לפרשת השבוע, פ' תולדות –
כמוזכר לעיל (ס"ג) פירוש המדרש על הפסוק "ויתן
לך האלקים מטל השמים גוי", "מטל השמים זו
מקרא", דקאי (בעיקר) על חמשה חומשי תורה
שבס"ת, שהרי בימיהם היו לומדים מקרא מתוך הס"ת,
ועד שגם בדורות שלאח"ז נהגו אחדים מגדולי ישראל
לקרוא שנים מקרא (ואחד תרגום) מתוך ס"ת כשר⁶⁴.

זאת ועוד:

דובר כמ"פ⁶⁵ שכל ספר-תורה קשור עם כל ספרי
התורה שלפניו, עד לספר-תורה הראשון שכתב משה
רבינו⁶⁶, שממנו היו מגיחים כל ספרי-התורה שנכתבו
לאח"ז, עד לס"ת חדש זה.

ומזה מובן, שע"י כתיבת וסיום ספר-תורה חדש
נעשה חידוש בכללות ענין התורה, ועד לחידוש שהוא
מעין ודוגמת והכנה ל"תורה חדשה מאתי תצא", גילוי
פנימיות התורה לעתיד לבוא.

(67) וזיכו רבים מישראל, נשים ואנשים ע"י ההשתתפות בממונם
עבור הוצאות כתיבת הס"ת, ועאכ"כ אלו שטרחו בגופם בעשיית
המעיל וכו' באופן של נוי והידור – "זה א"ל ואנוהו . . . התנאה לפניו
במצוות . . . ספר תורה נאה" (שבת קלג, ב).

(68) ואדרבה – בנוגע ליצחק עצמו, הרי, כו"כ ענינים הכי עיקריים
נאמרו כבר בפרשיות שלפנ"ז, החל מלידתו, ענין העקידה (עולה
תמימה – תכלית השלימות), ועד לנישואיו*, ואילו בפרשתנו מסופר
אודות "תולדות יצחק" – ע"י רבקה דוקא.

(*) לאחר העקידה, שאז נכנסה בו נשמה חדשה – מעלמא
דכורא, ועי"ז הי' יכול להיות אצלו ענין הנישואין וההולדה כו' (ראה
אוה"ת בראשית (כרך ב') תלב, סע"א ואילך). ועפ"י יומתק שלאחרי
העקידה נתבשר שנולדה רבקה בת זוגו (פרש"י ס"פ וירא).

(69) כה, כח.
(70) ועד למסירת-נפש, שהיתה מוכנה לקבל על עצמה היפך
הברכה ח"ו – "עלי גוי בני" (פרשתנו כו, יג).

(71) ועד לקבלת הברכה בפועל – "ויתן לך האלקים מטל השמים
וגוי" – בשיעור דיום הששי, ששייך גם לר"ח, כו', בקדשים הלילה
הולך אחר היום (חולין פג, סע"א).

(72) כז, מז.

(73) כח, א ואילך.

(60) לעילוי נשמת הרבנית הצדקנית נ"ע זי"ע, שהתחל בכתיבתה
בימי ה"שבועה" להסתלקותה, ונסתיימה הכתיבה – בהשגחה פרטית
– בר"ח כסלו (וראה לקמן ס"ו).

(61) שעיי"ז ניתוסף גם בהיו"ט (ראש) חודש כסלו – ע"ד
ובדוגמת שמח"ת, כמנהג ישראל שבסיום כתיבת ס"ת אומרים פסוקי
"אתה הראת" ועושים הקפות כו', ע"ד כמו בשמח"ת (ראה מכתב כ"ק
מו"ח אדמו"ר – אג"ק שלו ח"ו ע' עג ואילך. ושי"נ).

(62) בית מיוחד לארון הקודש וספרי-תורה שבו.
(63) מגילה כז, רע"א.

(64) ראה שער הכוונות ענין ליל ו'. פע"ח שער הנהגת הלימוד.
שו"ע אדה"ז או"ח סרפ"ה ס"ד.

(65) ראה קונטרס משיחות ש"פ נח (ס"ב) וש"פ ויק"פ (ס"א) –
תשמ"ח. ועוד.

(66) ראה רמב"ם בהקדמתו לספר הי"ד. וראה גם צפפ"נ עה"ת
ר"פ וילך, ובהנסמן שם.

1 הקשור לשידוך של יעקב, ועי' הקים את בית ישראל
2 באופן של "מטתו שלימה"⁷⁴.

3 ונמצא, שבפ' תולדות מודגשת מעלתה של רבקה
4 לגבי יצחק, מעלת האמהות לגבי האבות, כפי שמצינו
5 גם בנוגע לאברהם⁷⁵ שאמר לו הקב"ה "כל אשר תאמר
6 אליך שרה שמע בקולה"⁷⁶, ומזה נמשך גם אצל כל
7 אשה מישראל, בת שרה רבקה רחל ולאה, "כאמה
8 בתה"⁷⁷, שהיא "עקרת הבית", שתתנהג בביתה
9 בדוגמת הנהגת האמהות דכל בית ישראל.

10 ויש להוסיף, שגם בראש חודש (כסלו⁷⁸) – שבו
11 סיימו כתיבת הס"ת – מודגשת מעלתן של נשי ישראל
12 – שהרי, "הנשים נוהגות שלא לעשות בו (בר"ח)
13 מלאכה"⁷⁹, "לפיכך⁸⁰ שלא רצו נשים ליתן נזמיהן
14 לבעליהן⁸¹ במעשה העגל לכך נתן להם הקב"ה שכרן
15 שיהיו משמרות ר"ח יותר מהאנשים"⁸².

16 ז. וביאור הענין⁸³:

17 מהחילוקים שבין האבות לאמהות – שאצל
18 האמהות מודגשת יותר הירידה לברר עניני העולם,
19 משא"כ האבות שמצד עצמם הם למעלה מהעולם⁸⁴,
20 ופעולתם בעולם באופן המתאים נעשית ע"י האמהות
21 דוקא.

(74) לא כאברהם שיצא ממנו ישמעאל ולא כיצחק שיצא ממנו עשו
(ויק"ר פל"ו, ה. ועוד). וי"ל שמהחילוקים שבין יצחק ויעקב (שיצחק
יצא ממנו עשו ויעקב מטתו שלימה) – שהשידוך של יצחק נעשה ע"י
השתדלותו של אברהם*, ואילו השידוך של יעקב נעשה ע"י
השתדלותה של רבקה, מצד מעלת האמהות על האבות, כדלקמן
בפנים.

(*) נוסף לכך שההתעסקות בפועל היתה ע"י אליעזר עבד אברהם,
ולא ע"י אברהם (או יצחק) בעצמו.

(75) ועד"ז מצינו ביעקב – "וישלח יעקב ויקרא לרחל וללאה גו",
ורק לאחר מ"ותען רחל ולאה ותאמרנה לו גו", אזי "ויקם יעקב
וישא את בניו ואת נשיו גו' לבוא אל יצחק אביו ארצה כנען" (ויצא
לא, ד"ו).

(76) וירא כא, יב.

(77) לשון הכתוב – יחזקאל טז, מד.

(78) להעיר שגם בימים טובים חודש כסלו מודגשת מעלתן של
נשי ישראל – בחנוכה, ש"על ידי אשה נעשה הנס" (פרש"י שבת כג,
רע"א). וי"ל עד"ז בנוגע למועדים החסידיים – מסירת נפשה של
הרבנית הצדקנית מרת דבורה לאה (בתו של רבינו הזקן ואמו של
הצ"צ) להצלת אילנא דחייא דתורת החסידות (ראה לקו"ד ח"ד תרסו,
א ואילך).

(79) טושו"ע או"ח סתי"ז.

(80) טור שם – מפד"א פמ"ה.

(81) אע"פ ש"אשה כשרה עושה רצון בעלה" (תדבא"ר פ"ט. רמ"א
אה"ע סו"ס ט).

(82) כולל גם יותר משבט לוי, שלא השתתפו בחטא העגל, ואפילו
משה רבינו שהי' בהר כו'.

(83) בהבא לקמן – ראה לקו"ש ח"ה ע' 339 ואילך. וש"נ.

(84) להעיר שאברהם ושרה וכן יצחק ורבקה הם דוגמת נשמה וגוף
(ראה לעיל הערה 19).

22 וזהו הביאור בדברי אברהם "לו ישמעאל יחי"
23 לפניך"⁸⁵, וכן יצחק שרצה לברך את עשו – כי,
24 להיותם למעלה מהעולם, ראו את ישמעאל ועשו כפי
25 שהם בשרשם למעלה כו', משא"כ שרה ורבקה, שאצלם
26 מודגשת הירידה לברר העולם⁸⁶, ראו את ישמעאל
27 ועשו כפי שהם בעולם למטה, ולכן אמרה שרה לאברהם
28 "גרש האמה הזאת ואת בנה כי לא יירש בן האמה
29 הזאת עם בני עם יצחק"⁸⁷, וכן רבקה שאהבה את
30 יעקב, והשתדלה שיקבל את הברכות כו'.

31 ומזה מובן בנוגע לגילוי תורת החסידות (בחודש
32 כסלו) – שבזה מודגשת ביותר הירידה לברר העולם,
33 כי, מצד התגברות החושך בעולם הוצרך להיות הגילוי
34 דפנימיות התורה, עד לגילוי באופן של הבנה והשגה
35 ("יתפרנסון"⁸⁸) בתורת חסידות חב"ד, ובאופן ד"יפוצו
36 מעינותיך חוצה" דוקא – שפעולתם של נשיאי
37 החסידות קשורה עם (ונפעלת על ידי) הרבניות
38 הצדקניות, ע"ד דוגמת פעולת האבות ע"י האמהות⁸⁹.
39 וכאמור, ענין זה הוא בהדגשה יתירה בחודש כסלו
40 ובפ' תולדות – שכל עניני האבות, אבות החסידות,
41 וכן האמהות והרבניות הצדקניות, ישנם בכל התוקף
42 והשלימות ("קדושה לא זזה ממקומה"), ופועלים
43 פעולתם כו' (כנ"ל ס"ד).

44 ח. ההוראה מכל האמור לעיל – בנוגע למעשה
45 בפועל:

46 בעמדנו בהתחלת חודש כסלו, שבו הי' הגילוי
47 דפנימיות התורה, תורת החסידות – יש להוסיף ביתר
48 שאת וביתר עוז בלימוד תורת החסידות (נוסף על
49 השיעורים הקבועים בנגלה דתורה) והפצתה חוצה.

50 ובנוגע לפועל – בכל יום ויום מימי חודש כסלו⁹⁰
51 ילמדו (ומה טוב - ברבים) ענין (נוסף) בתורת
52 החסידות, ומה טוב – מתורתם של ג' אבות החסידות,

(85) לך לך יו, יח.

(86) מכיון ששרשם למעלה משרש האבות (ראה לקו"ת שה"ש טו,

ג. אוה"ת חיי שרה קכג, ב).

(87) וירא כא, יו"ד.

(88) תקו"ז ת"ו (בספרי). וראה לקו"ש חכ"ד ע' 136 הערה 35.

וש"נ.

(89) להעיר, שמעלת האמהות לגבי האבות היא מעין דוגמת
העילוי דלעתיד לבוא ש"נקבה תסובב גבר", "אשת חיל עטרת בעלה",
ומפני שהאבות הטעמן מעין עולם הבא, הי' אצלם גם בחי' זו שהיו
מקבלים מהאמהות (לקו"ת ואוה"ת שבהערה 86). ומזה מובן גם
בנוגע לנשיאי החסידות – שעל ידם נעשית ההכנה לגילוי פנימיות
התורה לעתיד לבוא.

(90) ומזה יומשך גם בימים שלאח"ז – כמודגש גם בימי חנוכה
(ענין השמן שבתורה, פנימיות התורה), שהתחלתם בסימו של חודש
כסלו, והמשכם בחודש טבת.

1 הבעש"ט⁹¹, המגיד ואדמו"ר הזקן, ומי שיש ביכלתו –
2 יוסיף וילמד גם מתורתם של כל רבותינו נשיאינו עד
3 לתורתו של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו.

4 ונוסף על הלימוד בעצמו – ישתדל כאו"א גם
5 בהפצת המעיינות חוצה, לפעול על עוד יהודים שיעשו
6 כן.

7 ומובן, שכל זה שייך גם לנשים, הן בנוגע ללימודן
8 בעצמן, והן בנוגע לפעולתן על עוד נשים מישראל,
9 ובפרט ע"פ האמור לעיל אודות מעלתן של נשי
10 ישראל, דוגמת האמהות כו', גם בנוגע לגילוי תורת
11 החסידות, כנ"ל.

12 ט. זאת ועוד:

13 לארגן התועדויות חסידיות במועדים וימים טובים
14 החסידיים⁹² (אנשים בפ"ע ונשים בפ"ע) בכל מקום
15 ומקום, הן במקומות הקרובים והן במקומות הרחוקים
16 (בגשמיות, ועאכו"כ ברוחניות, שבהם צריכה להיות
17 השתדלות יתירה, כיתרון האור מן החושך), הן בחוץ
18 לארץ והן (ועאכו"כ) בארץ ישראל, ובדאי - בד'
19 אמותיו של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, ממלא
20 מקומם של כל נשיאי החסידות, אשר (יה"ר, אשר)
21 בקרוב ממש (עוד לפני יו"ד כסלו וי"ט כסלו כו')
22 יקבעו ד' אמות אלו בארץ ישראל⁹³.

23 ולכל לראש – המועד הקרוב בזמן – חג הגאולה
24 יו"ד כסלו, שחל בשנה זו ביום הש"ק הבעל"ט,
25 שיחגגוהו בכל מקום ומקום באופן המתאים, ומתוך
26 "שטורעם" דקדושה, כולל ובמיוחד – לעורר אודות
27 ההוספה בלימוד תורת החסידות והפצת המעיינות
28 חוצה.

29 וכדי שיהי' בסדר מסודר (ביחד עם ה"שטורעם"
30 דקדושה) – יש להתחיל ההכנות לזה בעוד מועד,
31 כולל גם - הפירסום עד"ז בכל מקום ומקום.

32 י. ויה"ר שקבלת החלטות טובות בכל הנ"ל תמהר
33 ותזרז ותביא תיכף ומיד את השכר – אתי מר דא
34 מלכא משיחא ע"י הפצת המעיינות חוצה⁹⁴.
35 וזוכים להמשכת כל הברכות – "ויתן לך האלקים
36 מטל השמים וגו'", ברכות הכי נעלות⁹⁵ כולל גם

91) להעיר מהתחלת צוואת הריב"ש, "להיות תמים בעבודתו
יתברך" – ענין השייך ביותר לשנה זו, שנה תמימה.

92) ועד"ז בימי חנוכה, שהם גם "ימי שמחה" (רמב"ם הל' חנוכה
פ"ג ה"ג), כמדובר כמ"פ בשנים שלפנ"ז.

93) ראה מגילה כט, א.

94) ראה אגה"ק דהבעש"ט – כש"ט בתחלתו. ובכ"מ.

95) ראה סידור (עם דא"ח) שער התקיעות בסופו. ובכ"מ.

37 הברכה הכי עיקרית – גאולה האמיתית והשלימה ע"י
38 משיח צדקנו⁹⁶, שאז יתגלה שלימות התענוג והצחוק
39 העליון, ענינו של יצחק⁹⁷, ולכן, לעתיד לבוא יאמרו
40 לִיצְחָק דוֹקָא "כי אתה אבינו"⁹⁸.

41 וכן תהי' לנו – ש"מיד הן נגאלין"⁹⁹, "בנערינו
42 ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו"¹⁰⁰, האנשים והנשים
43 והטף, ובפרט – בשכרן של נשים צדקניות (שעל ידן
44 תהי' הגאולה – כימי צאתך מארץ מצרים¹⁰¹), כולל
45 גם פעולתן בנוגע לכתיבת הספר-תורה החדש
46 שרוקדים עמו, (ביחד עם כל ספרי התורה) לקבל פני
47 משיח צדקנו, וללמוד תורה מפיו, "תורה חדשה מאתי
48 תצא".

49 וכל זה – תיכף ומיד ממש, ובמילא, בבוא העשירי
50 בכסלו, יחוגו את חג הגאולה עם בעל הגאולה, נשמה
51 בגוף, ביחד עם כל רבותינו נשיאינו והרבניות
52 הצדקניות, כדאיתא בזהר¹⁰² שצדיקים קמים לתחי'
53 מיד, ואז תהי' השמחה בשלימותה – "שירה
54 העשירית"¹⁰³.

55 ובתור הכנה והתחלה – ינגנו עתה הניגון "שיבנה
56 בית המקדש", וכן הניגון "פדה בשלום נפשי" (הניגון
57 המיוחד דמועדי הגאולה בחודש כסלו)¹⁰⁴, אשר,
58 שלימות הענין ד"פדה בשלום נפשי" תהי' בגאולה
59 האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, כמבואר
60 בארוכה במאמרי אדמו"ר האמצעי¹⁰⁵ (בעל הגאולה
61 דיו"ד כסלו).

62 והעיקר – שיהי' "פדה בשלום נפשי" בפועל ממש,
63 ו"שיבנה בית המקדש" בפועל ממש, ותיכף ומיד
64 ממש.

96) ראה אוה"ת פרשתנו (קס, א ואילך) ש"ויתן", "יתן ויחזור
ויתן", רומז לגילוי פנימיות עתיק דלעתיד לבוא, ו"טל השמים" רומז
גם לטל תחי' דלעתיד לבוא, ו"תירוש" רומז ליינ המשומר כו'.

97) ראה תו"א ריש פרשתנו, ובארוכה תו"ח שם.

98) שבת פט, ב. נת' בתו"א ותו"ח שם.

99) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ה.

100) בא יו"ד, ט.

101) ראה סוטה יא, ב: "בשכר נשים צדקניות שהיו באותו הדור
נגאלו ישראל ממצרים". ולהעיר, שדור האחרון, דורנו זה, הוא גלגול
של הדור שיצאו ממצרים (ראה שער הגלגולים הקדמה כ. ל"ת וספר
הליקוטים שמות ג, ד).

102) פרשתנו קמ, א.

103) ראה מכילתא בשלח טו, א. תנחומא שם שם יו"ד.

104) תהלים נה, יט – בשיעור תהלים חדשי דעשירי בכסלו,
ובשיעור תהלים יומי (כפי שנחלק לימי השבוע) דיי"ט כסלו שחל
בפעם הראשונה ביום השלישי בשבוע (נתבאר בארוכה בלקו"ש חכ"ה
ע' 160 ואילך).

105) ד"ה פדה בשלום בשעה"ת ח"א.

לקוטי שיחות פרשת תולדות כרך טו

מתורגם ללשון הקודש

29 שהוא חמש שנים לפני פטירת אמו, ובאומרו "הנה נא
30 זקנתי" הוא לא התכוון לסתם זקנה, אלא לגיל המסויים,
31 המתקרב ל"פרק אמו".

32 אך אפשר לתמוה: כיצד מתאים כאן כלל זה, בעוד
33 אשר יצחק חי מאה ושמונים שנה⁶, הרבה יותר מאשר
34 חמש שנים "סמוך לפרקה" של אמו? – כדי להסביר זאת
35 מציין רש"י, שיש כאן מספר אפשרויות: חמש שנים לפני
36 או אחרי "פרק אבותיו", וב"פרק אבותיו" אפשר שהכוונה
37 היא לפרק אמו או לפרק אביו. אצל יצחק, שחי מאה
38 ושמונים שנה, התקיימה למעשה האפשרות של חמש שנים
39 לאחר פרק אביו⁷.

ג.

40
41 השאלה: היכן תוספת השנים הנובעת מברכת ה'?
42 לכאורה, גם לאחר הסברו של רש"י נשאר עדיין
43 הקושי: ברכת הקב"ה ליצחק הביאה בודאי לתוספת
44 בפרטי חייו, ובודאי תוספת לחייו עצמם – הוספה
45 באריכות ימים, למעלה ממה שצריך היה לחיות לפי
46 הטבע. והנה, אפילו באופן טבעי יכול אדם להגיע לגיל
47 הסמוך לפרק אבותיו, וברכת ה' ליצחק צריכה היתה,
48 אפוא, להוסיף לו יותר מאשר חיי אבותיו, ונשאלת
49 השאלה:

50 (א) מדוע לא חי יצחק יותר ממאה ושמונים שנה? אם
51 זהו הגיל שאפשר לחיות לפי דרך הטבע, היכן היא
52 התוספת הנובעת מברכת ה'⁸?

53 (ב) אותה שאלה ניתנת להישאל על כך, שבהיותו בן
54 מאה ועשרים ושלוש שנים, כבר אמר יצחק "לא ידעתי יום
55 מותי"; הרי זוהי כמות השנים המינימלית, שהוא היה צריך
56 לחיות לפי הטבע (חמש שנים פחות מ"פרק אבותיו" הקצר
57 יותר), וברכת ה' בודאי הוסיפה משהו לשנים אלו – ואם
58 כך, מדוע אמר יצחק כבר בגיל זה "לא ידעתי יום מותי"?

א.

דברי רש"י על "לא ידעתי..." והקשיים עליהם

1 על המילים "לא ידעתי יום מותי" שבפרשתנו¹ אומר
2 רש"י²: "אמר ר' יהושע בן קרחה אם מגיע אדם לפרק
3 אבותיו ידאג חמש שנים לפניהם וחמש שנים לאחר כן,
4 ויצחק היה בן כ"ג³, אמר שמא לפרק אמי אני מגיע,
5 והיא בת קכ"ז מתה, והריני בן ה' שנים סמוך לפרקה לא
6 ידעתי יום מותי, שמא לפרק אמי, שמא לפרק אבא".
7 וצריך להבין:

8 (א) מדוע מחפש רש"י סיבה לדברי יצחק "לא ידעתי
9 יום מותי" בעוד אשר יצחק בעצמו אמר לפני-כן את
10 הסיבה: "ויאמר הנה נא זקנתי"?

11 (ב) לשם מה מציין רש"י את שמו של בעל המאמר⁴?
12 מהו הדבר שאינו מובן בפירושו, ואשר ניתן להבינו
13 באמצעות הידיעה, שאלה הם דברי ר' יהושע בן קרחה?

ב.

14
15 רש"י מסביר כאן שאלה המתעוררת לאור האמור
16 בפרשה הקודמת
17 ההסבר לכך הוא: בפרשה הקודמת⁵ נאמר "ויברך
18 אלקים את יצחק", ורש"י מסביר "נתיירא (אברהם) לברך
19 את יצחק, מפני שצפה את עשו יוצא ממנו, אמר: יבוא
20 בעל הברכות ויברך את אשר ייטב בעיניו, ובא הקב"ה
21 וברכו".

22 אם כך מתעוררת בפסוקנו השאלה: מדוע הרהר יצחק
23 על יום מותו בהיותו בן מאה ועשרים ושלוש שנים? והרי
24 בקבלו את הברכה מאת הקב"ה בעצמו, בעל הברכות, היא
25 בודאי כללה גם אריכות ימים ולא היה יצחק צריך לדאוג
26 בגיל זה, שהרי אברהם ושרה שקבלו ברכה מה', האריכו
27 ימים יותר ממאה ועשרים ושלוש שנים?

28 לפיכך אומר רש"י שדאגת יצחק נובעת מהגיעו לגיל,

(6) וישלח לה, כח. הובא כבר בפירש"י פרשתנו כה, ל.

(7) כי משמע ד"פרק" דכאן הכונה אפילו באם ה' מאורע וסיבה בחייו
שלא האריך ימים יותר כמו – בשרה שמתה מפני בשורת העקדה (פרש"י כג,
ב).

(8) לכאורה אפ"ל, שמצד הטבע נקבע ליצחק ה' שנים פחות מאביו, או
(יתירה מזה) לפי פרק אמו (ובזה גופא – ה' שנים פחות מאמו) – והברכה
הוסיפה עד ה' שנים יותר מאביו – שלימות הטבע,
אבל דוחק גדול הוא לומר שברכת ה' (בעל הברכות) היתה רק במדה
שמתאימה גם ע"פ טבע, ולא יותר.

(1) כז, ב.

(2) מב"ר פס"ה, יב.

(3) כן הוא בכ"מ "קכג", וכן לקמן בפרש"י בסוף הסדרה (ממגילה יז, א)
דעקב ה' או בן סג. ולכאורה ה' צריך לדאוג בהיותו בן קכב. וכמו שחי
יצחק ה' שנים סמוך לפרק אביו והי' זה קפ שנים. ולהעיר מקו"א לאדה"ז
ריש הל' ת"ת שלו.

(4) כמדובר כמה פעמים שע"ד הרגיל אין רש"י מציין שם בעל המאמר,
וע"ד שבפסוק הקודם אינו כותב שפירושויו הם בתנחומא וב"ר כאן.

(5) כה, יא.

34 ה.
35 הקושי שמתורץ ע"י שם בעל המאמר
36 אך עדיין נשאר קושי: לפני כן¹³ כותב רש"י, שאברהם
37 נפטר חמש שנים לפני זמנו, בגלל ברכתו השניה של ה'
38 לאברהם "תבוא... בשיבה טובה", כדי שלא יראה את עשו
39 יוצא לתרבות רעה. ואם אברהם צריך היה לחיות בזכות
40 ברכת ה' הראשונה מאה ושמונים שנים, יוצא, שיצחק,
41 אשר צריך היה לקבל ברכה זו בתוספת חמש שנים על פרק
42 אביו, היה צריך לחיות מאה ושמונים וחמש שנים, ולא
43 מאה ושמונים בלבד?
44 לתשובה לכך רומז רש"י בצינו "אמר ר' יהושע בן
45 קרח":
46 בגמרא¹⁴ מסופר אודות מספר תנאים, ששאלו אותם
47 "במה הארכת ימים", וכל אחד מהם ציין מספר דברים
48 שהוא הקפיד עליהם במיוחד, ואשר בזכותם הוא זכה
49 לאריכות ימים. שאלה זו שאלו גם את ר' יהושע בן קרח,
50 והוא ענה על כך: "מימי לא נסתכלתי בדמות אדם רשע".
51 מכאן רואים, שר' יהושע בן קרח סובר, שההישמרות
52 מהסתכלות בפני אדם רשע שקולה כנגד מספר ענינים
53 המביאים לאריכות ימים. ומכלל הן אתה שומע לאו:
54 כאשר מסתכלים בפני אדם רשע, נגרם קיצור באריכות
55 הימים.
56 ולפיכך מובן מדוע חי יצחק רק מאה ושמונים שנה:
57 הוא לא נמנע מלהסתכל בדמותו של עשו. אמנם, הוא לא
58 ידע שהוא רשע, אך בכל זאת גרמה ההסתכלות¹⁵ לכך,
59 שממאה ושמונים וחמש השנים שהוא היה צריך לחיות,
60 ירדו חמש שנים (סמוך לפרק אביו), וברכת ה' הביאה לכך
61 שהוא יאריך ימים כ"פרק אביו"¹⁶.
62 ו.
63 בפירוש רש"י יש גם "יינה של תורה"¹⁷:
64 הסיבה לחששו של יצחק שהוא יחיה חמש שנים פחות
65 מ"פרק אמו" – הגיל הנמוך ביותר לפי הטבע (ועוד: גם
66 ב"פרק אמו" החשיב יצחק רק את מאה עשרים ושבע
67 השנים שהיא חיתה למעשה, ללא התחשבות בכך שחייה

המשך בעמוד מא

1 ד.
2 לפי הטבע נקבעו לאברהם מאה שנים
3 ההסבר לכך:
4 כאשר היה אברהם בן קרוב למאה שנים, ושרה בת
5 קרוב לתשעים שנים, הם כבר היו "זקנים", ואף "באים
6 בימים"⁹ – כבר באו אל תוך כל ימיהם, כל הימים¹⁰
7 שנקבעו להם¹¹, והעובדה שהם חיו יותר נבעה מברכת ה'
8 להם.
9 לפי זה יוצא, שלפי הטבע, אילולא ברכת ה', הגיע
10 יצחק כבר בגיל מאה וחמש שנים לאריכות הימים המרבית
11 בהתאם ל"פרק אבותיו", בחמש שנים יותר ממאת השנים
12 שנקבעו לאביו (שהרי ב"פרק אבותיו" הכוונה היא לשנים
13 שהם פרק האבות¹² ללא ברכת בעל הברכות).
14 ואם כך, הן לפי האמת, והן לפי דעתו של יצחק,
15 הוסיפה ברכת ה' שנים רבות ליצחק – אותו מספר שנים
16 שהוסיפה ברכת ה' לאביו:
17 יצחק חי מאה ושמונים שנה, ובכך הוסיפה לו ברכת
18 ה' שבעים וחמש שנים על מאה וחמש השנים שהוא היה
19 צריך לחיות באופן מרבי בדרך הטבע (בחמש שנים יותר
20 ממאת השנים שנקבעו לאביו) – ואותו מספר שנים בדיוק
21 הוסיפה הברכה לאברהם אביו, שחי מאה ושבעים וחמש
22 שנים: בשבעים וחמש שנים יותר מן המאה שנקבעו לו,
23 כדלעיל.
24 וכך גם לפי דעתו של יצחק, שחשש שמא יחיה בחמש
25 שנים פחות מ"פרק אמו": הברכה כבר הוסיפה לו אותו
26 מספר שנים שהיא הוסיפה לאמו, כדלקמן: לשרה נקבעו
27 תשעים שנים, ובאמצעות הברכה היא חיתה מאה עשרים
28 ושבע שנים – בשלושים ושבע שנים יותר; וכך גם היה
29 יצחק צריך לחיות (לפי דעתו, וללא הברכה) רק שמונים
30 וחמש שנים (בחמש שנים פחות מאמו), וכשם שלאמו
31 הוסיפה הברכה שלושים ושבע שנים, החל יצחק לדאוג
32 לאחר מאה עשרים ושתיים שנים – בהיותו בן מאה
33 עשרים ושלוש.

(15) ראה מגילה שם (כח, א. ועד"ז בתנחומא וכו' עה"פ): "ר"א אמר ענינו כהות שנאמר ויהי כי זקן יצחק ותכהין ענינו מראות משום דאסתכל בעשו הרשע" – אף שיצחק לא ידע כו'.
(16) להעיר מפרש"י בריש הסדרה "צר קלסתר פניו של יצחק דומה לאברהם", ומפרש"י כה, ל.
(17) היום יום ע' כד.

(9) וירא יח, יא.
(10) ובוח"א (רכד, א) מוסיף שנתלבש בכל הימים. וראה תו"א פ' ח"ש. ובכ"מ.
(11) וצע"ק ממש"נ באברהם פעם ב' בא בימים (ח"ש כד, א).
(12) כולל גם מאורעות וסיבותיהם שבחז"ה – ראה הערה 7.
(13) לך טו, טו. פרשתנו שם.
(14) מגילה כז, ב ואילך.

הערות לספר הזהר, פרשת תולדות

וַיִּגְדְּלוּ הַנְּעָרִים. סְטָרָא דַּאֲבֵרָהּ גָּרִים לֹון לְאַתְגָּדְלָא, וְזִכּוּתִיהָ סְיִיעַ לֹון, הוּא הָיָה מְחַנֵּךְ לֹון בְּמִצּוֹת, דְּכָתִיב כִּי יִדְעַתִּיו לְמַעַן אֲשֶׁר יֵצֵא אֶת בְּנָיו וְגו' (זהר פרשת תולדות קמ, א).

(ויגדלו הנערים¹. הצד של אברהם גרם להם להתגדל, וזכותו עזר להם, הוא היה מחנך אותם במצות, דכתיב² כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו וגו') נער – הוא מוחין דקטנות, קו השמאל, גבורות, שהם חד קציר. והגדלה היא מוחין דגדלות, קו הימין, חסדים, שהם חד אריך. ויגדלו הנערים – שנמשך להם מוחין דגדלות. והוא מבחינת אברהם, חכמה, מקור קו הימין. ויש בזה שלש בחינות.

סטרא דאברהם – מצד מוח החכמה, שהוא סטרא דאברהם עצמו, לא מצד מעשיו וזכותו. זכותו – מצד מוח הבינה, מקור הגבורות. כי זכות היא כפי מעשיו, והוא מצד מדת הדין, לא על צד החסד.

חינוכו – מצד דעת, המשפיע לשש מדות, שהן 'בנים' (חג"ת) ו'בני בנים' (נה"י). ובני נמשך מדעת, ואף חינוכם נמשך מדעת.

(לקוטי לוי יצחק לזהר, פרשת תולדות, עמ' צב)

*

יש להוסיף ולבאר את שלשת הדברים באותיות פשוטות, בקשר לחינוך הבנים.

ישנם דברים שנפעלים אצל הבן מפני שנולד לאב שיש לו תכונה מסויימת. ובלשון המשנה³: "האב זוכה לבן". יתר על כן, גם דבר שניתוסף אצל האב לאחר לידת הבן פועל על הבן, כתוצאה מהקשר העצמי שביניהם.

לפי זה יש לומר:

סטרא דאברהם – היינו עצם מציאותו. וביחס לבן, היינו עצם העובדה שנולד מאב זה. והשפעה זו, שאינה מצד הקשר בהווה, אלא כתוצאה מכך שנולד ממנו, היא באופן של גרמא בלבד.

זכותו – היינו מעשיו של אברהם. וביחס לבן, היינו הקשר עם האב גם לאחר שנולד. והשפעה זו היא באופן של סיוע.

חינוכו – שלימות ההשפעה אינה בסיוע בלבד, אלא בהתעסקות מיוחדת בחינוך, "יצוה את בניו", לשון צוותא וחיבור⁴, שאב מתחבר עם בנו ומתמסר אליו כדי לחנכו.

(תורת מנחם תפארת לוי יצחק, פרשת תולדות, עמ' קלב)

*

קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אָרִיךְ רוּגְזִיהָ עִם צִדִּיקָא וְעִם רְשִׁיעִיא, וְעִם רְשִׁיעִיא יִתִּיר מְצִדִּיקָא... בְּגִין דִּיפּוֹק מִנְהוֹן גִּזְעָא טָבָא בְּעֶלְמָא, בְּמַח דְּאַפִּיק אֲבֵרָהּ מִתְּרַח, דְּאִיהוּ גִזְעָא טָבָא וְשִׁרְשָׁא וְחוּלְקָא טָבָא לְעֶלְמָא (זהר פרשת תולדות קמ, א)

(הקב"ה מאריך אף עם הצדיקים ועם הרשעים, ועם הרשעים עוד יותר מצדיקים... כדי שיצא מהם בעולם גזע טוב, כמו שיצא אברהם מתרח, שהוציא גזע טוב ושורש וחלק טוב בעולם)

שלש הלשונות הם כנגד אברהם יצחק ויעקב. גזעא – הוא אברהם, והוא טבא, בחינת חסד. שרשא – הוא מה שאחר כך יצא יצחק מאברהם. וכאן לא אמר טבא, כי יצחק מדתו גבורה. חולקא – הוא יעקב, הנקרא חלק, כמו שכתוב⁵ כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו, וכתיב בו⁶ ואנכי איש חלק. וכאן אמר טבא, כי יעקב מדתו רחמים, ונוטה לאברהם, בחינת חסד וטוב.

(לקוטי לוי יצחק לזהר, פרשת תולדות, עמ' צד)

(4) ראה תורה אור פרשתנו יח, סע"ב.

(5) האזינו לב, ט.

(6) פרשתנו כז, יא.

(1) תולדות כה, כז.

(2) וירא יח, יט.

(3) עדיות פ"ב מ"ט.

תקוות לעתיד

עם עזיבתו של מ. רבין חזרנו שוב לשגרתנו היומיומית. כוחותיו של בעלי נחלשו מאוד. הוא רצה להתחזק, אך הדבר לא עלה בידו.

באזונו שררה אז מין תחושה כללית בלתי־נוחה ובלתי־נעימה בעליל. באוויר נפוצו שמועות – ואנשים רבים סיפרו ששמעו את הדברים מ"מקור נאמן" – שהשלטונות מערימים קשיים רבים על הגולים שתקופת גלותם הסתיימה, כדי שיישארו מבודדים למדי, והעיקר – הם אינם מתירים להם להתגורר בערים גדולות. החלטה קפדנית במיוחד אסרה עליהם לשוב למקומות שמהם הוגלו.

בעירנו השמיד היטלר בלא־הכי את כל היהודים, כך שלא היה כל מקום לחשוב על נסיעה בחזרה לשם. מתוך רצון לשפר את מצבנו, ומחשבה על הטוב המצפה לנו עדיין, שיערנו שנצא לגור באחת הערים, בין אנשים, במקום שתהיה אפשרות לשוחח עם ילדינו בטלפון, ואולי תהיה שם אפילו טלוויזיה שבאמצעותה נוכל גם לראותם.

אך בעלי לא זכה להגיע לכך בחייו.

בינתיים היה עלינו להמשיך לחיות כמו עד עתה. הגיע כבר חודש אדר. בתקופה זו הופך כל האיזור לשטחי־בוץ נרחבים, וקשה לחצות את הרחוב. זוהי התקופה הקשה ביותר בשנה.

כדי להשיג את הצרכים החיוניים ביותר, שאדם זקוק להם כדי להישאר בחיים, מן ההכרח ללכת מרחקים גדולים למדי, בה בשעה שכמעט שלא ניתן להוציא את הרגל מן הבוץ. בכל שמציבים את הרגליים – הן נצמדות לבוץ הדביק, ויש צורך בכוחו של שמשון הגיבור כדי לבצע כל צעד נוסף.

אגרות קודש

ב"ה, ח' כסלו, תש"כ

ברוקלין.

ברכה ושלוש!

במענה למכתבה, בו כותבת אודות נוסח התפלה, האם תשנה מנוסח שהורגלה בנוסח הורי' שי'.

וכיון שעל פי המבואר במקום אחר, אין לשנות מנוסח האר"י לנוסח ספרד או אשכנז, לכן באם החליטה שתשנה בקביעות ולתמיד תעשה זה אבל באם השינוי הוא רק לזמן מוגבל, הרי תחכה עד שתבוא לידי החלטה לשנות לתמיד.

(ב) שואלת, כיון שנצטוונו, עבדו את ה' בשמחה, על ידי איזה התבוננות, תגיע לשמחה זו.

התבוננות הכי קרובה ונכונה מובנת מדברי הרמב"ם (הלכות לולב, בסופן) וזה לשונו: השמחה שישמח אדם בעשיית מצוה ובאהבת האל-שצוה בהן, עבודה גדולה היא. ומבואר במפרשים שם.

(ג) בשאלתה בסדר לימודי' ואיך להתרכז בלימודים.

- מובן שבזה עלי' להתייעץ עם המורה שלה, המכירה בה ותכונת נפשה ורוצה בטובתה.

בברכת הצלחה בכל האמור.

מתוך הספר ילקוט גאולה ומשיח – פרשת תולדות

תולדות כו, כ - ויריבו רועי גרר, עם-רועי יצחק לאמר לנו המים, ויקרא שם הבאר עשק, כי התעשקו עמו

א. [תוכן: ג' הבארות רמז כנגד ג' ביהמ"ק, והשלישי נק' רחובות – דבהמ"ק השלישי יהי' יותר גדול מבתים הראשונים]

ספר הכתוב ענין הבארות שחפר יצחק. ואמרו במדרש כי הם רמז לשלשה מקדשות, כי כל ענייני האבות וספורים ומעשיהם הכל רמז לבנים, כתיב הכא ויחפרו עבדי יצחק בנחל, רמז לבית ראשון כי שם הנחל היוצא מבית המקדש כמו שכתוב ביחזקאל וימצאו שם באר מים חיים כי משם תצא הוראה דכתיב כי מציון תצא תורה, וכתיב ויריבו רועי גרר ויקרא שמה עשק, כי היתה מריבה ומחלוקת בבית הראשון כי יצאו עליו בעסיקין עד שנחרב, אחר כן ויחפרו באר אחרת רמז לבית שני, ולא מצאו מים חיים כי לא היתה שם השכינה, ויריבו גם עליו ויקרא שמה שטנה, וכן כתיב במחלוקת בית ב', כתבו שטנה במלכות אחשורוש בתחלת מלכותו.

וכתיב ויעתק משם ויחפרו באר אחרת ולא רבו עליו, רמז למקדש הג' העתיד ליבנות לזמן המשיח, ועל כן אמר ויעתק כי יהי' אריכות גדול [בין] בית שני לבית ג' ולא רבו עליו, כי הבית העתיד יבנה בלי ריב ומצה. ויקרא שמה רחובות, כי יהי' יותר גדול בין הבתים הראשונים, וכמו שאמר הנביא ויצא עוד [קן] המזדה, וכתיב בנבואת יחזקאל שהוא הבנין העתיד ורחבה ונסבה למעלה, כי באותו זמן ירחיב ה' אלקין את גבולך, ומלת אם במקום הזה אינה אפשרית אלא ודאית, כמן ואם יהי' היובל לבני ישראל, כי באותו זמן נירש' העמים הכתובים בפרשת בין הבתרים.

ופרינו בארץ, שכל העמים יעבדו לשם שכם אחד ולא יהי' שטן ומחריב, כי יתקיים מלכותינו לעדי עד לעולמים, וכמו שנבא דניאל על מלכותינו וביזמיהו די מלכיא אנון יקים אלה שמיא מלכו די לעלמין לא תתחבל ומלכותה לעם אחרון לא תשתבק וגומר. [אמן]

רבינו יהושע אבן שועיב – תלמיד הרשב"א

ב. [תוכן: ביאור הענין דהג' בארות הם כנגד הג' בתי מקדשות ורמזים בזה.]

יתבאר ענין חפירות הבארות שהזכיר הכתוב דיש להקשות לעיל מיני' כתיב ויברכהו ה' שלא כדרך הטבע ובענין הבארות הי' עשוק ורצוף, ע"כ בבאר הראשון והשלישי הגיד הכתוב טעמים על קריאת השמות כמ"ש כי התעשקו עמו כי עתה הרחיב ה' לנו ובבאר האמצעי לא אמר טעמא, ע"כ כי עתה הרחיב כי הרחיב ה"ל ועתה הוא מיותר. אלא הענין מאחר שיצחק נתקדש בקדושת הארץ ע"כ באו רמזים אקדושת הארץ הן למעלה כמ"ש ויגדל האיש וילך הלך וגדל כו', הן הענין דבארות ובמה דסיימתי אפתח.

ענין הבארות רומזות על ג' מקדשות כי יצחק עולה תמימה הי' על מקום בית המקדש ע"כ רמז עליהם והוא כמ"ש הרמב"ן ז"ל וז"ל ויקרא שם הבאר עשק יספר הכתוב ויארץ בענין הבארות ואין כפשוטו הספור תועלת ולא כבוד

גדול ליצחק והוא ואביו עשו אותה בשוה, אבל יש בדבר ענין נסתר בתוכו כי בא להודיע דבר עתיד כי באר מים חיים ירמוז לבית אלקים אשר יעשו בניו של יצחק ולכן הזכיר כמ"ש מקור מים חיים את ה' ויקרא הראשון עשק ירמוז לבית הראשון אשר התעשקו עמנו ועשו אתנו כמה מחלוקת וכמה מלחמות עד שהחריבו.

והשני קרא שמה שטנה שם קשה מן הראשון והוא בית שני שקרא אותו בשמו שכתוב בו ובמלכות אחשורוש בתחילת מלכותו כתבו שטנה על מלכי יהודה וירושלים וכל ימיו היו לנו לשטן עד שהחריבוהו וגלו ממנו גלות רעה.

והשלישי קרא רחובות הוא הבית העתיד שיבנה במהרה בימינו והוא יעשה בלא ריב ומצה והאל ירחיב את גבולנו כמו שנאמר ואם ירחיב ה' אלקיך את גבולך כאשר דבר וכו' שהוא לעתיד וכתיב בבית השלישי ורחבה ונסבה למעלה למעלה ופרינו בארץ שכל העמים יעבדוהו שכם אחד, ע"כ אז מתורצים כל הקושיות כי ענין הבארות הם סימנים גדולים על המקדשות.

והנה חורבן בית שני נמשך מחורבן בית ראשון כי התעשקו עמו וכמ"ש רז"ל (יומא כז:) שהיו חסרים ה' דברים וע"כ ואכבדה חסר ה' כתיב נמצא אף בבית שני נשאר ונמשך הטעם דלעיל כי התעשקו עמו שהרי אלו הה' דברים לא הוחזרו כל זמן בית שני ולא הוזכר בבית שני רק דבר חדש שהי' קודם בנינו שכתבו שטנה וזה לא הי' נמשך זמן רב אבל ענין כי התעשקו נשאר עד שיבנה בית ג' במהרה בימינו, ואז ירחיב ה' לנו והוסיף תיבת עתה לרמוז כי בכל עת הדבר בידינו, כמו שהשיב אימתי בן דוד בא היום דהיינו היום אם בקולו תשמעו.

של"ה

ג. תוכן: רמז בשמות הבארות, דהם רמזים לג' בתי מקדשות.

בענין הבארות כתב רבינו הרמב"ן ז"ל בפירושו (כו, כ עה"פ 'ויקרא שם הבאר עשק') שהנה רומזים על בתי המקדשות יעו"ש בדבריו הנעימים. ואני אוסיף על דבריו, דלכך נקרא הבאר הראשון 'עשק' שהוא בגימטריא 'מקדש ה' במכוון, שבמקדש הראשון היתה השכינה שורה ולכן נקרא מקדש ה'. ובאר השני נקרא 'שטנה' שהוא בגימטריא עם הכולל 'השני'.

ובאר השלישי נקרא 'רחובות' דא' בספר הזוהר בפר' וירא (קטז, ב - קיז, א) על פסוק (ישעי' ס, כב) 'אני ה' בעתה אחישנה' דזמן הגאולה לעתיד לא יאחר מת"ר באלף השישי, וסימן לדבר (בראשית ז, יא) 'בשנת שש מאות לחיי נח' יעו"ש מה שכתב בזה עפ"י הסוד. ודבר זה לענ"ד הוא מרומז כאן בתורה 'רחובות' שראש וסוף התיבה הוא תר ואמצע התיבה הוא חבו בנוטריקון 'חיל בלע ויקיאנו' (איוב כ, טו) לומר שבזמן ת"ר שנה לאלף השישי אז כל הנשמות וכל הטיפות שהיו עשוקים בתוך הסטרא אחרא יתוקן הכל בסוד הפסוק חיל בלע ויקיאנו כידוע, ואז 'הרחיב ה' לנו ופרינו בארץ', ואם 'זכו אחישנה' ודו"ק היטב ויונעם לך.

מעשה רוקח

♦ יום ראשון כ"ו מרחשון ♦

כה (יט) וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת יִצְחָק בֶּן־אֲבִרְהָם אֲבִרְהָם הוֹלִיד יִט וְאֵלֶּין תּוֹלְדֵת יִצְחָק בֶּר אֲבִרְהָם אֲבִרְהָם אֶת־יִצְחָק:

כ"ה וְאֵלֶּה תּוֹלְדֵת יִצְחָק • יִצְחָק וְעָשׂוּ הָאֲמֹרִים בְּפָרְשָׁה. אֲבִרְהָם הוֹלִיד אֶת־יִצְחָק • (לְאַחַר שֶׁקָּרָא הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁמוֹ אֲבִרְהָם, אֲמַר בֶּן הוֹלִיד אֶת יִצְחָק, דְּבַר אֲמַר:) עַל יְדֵי שֶׁפָּתַח הַפֶּתוּחַ: "יִצְחָק בֶּן־אֲבִרְהָם", הִזְקַק לוֹמַר: "אֲבִרְהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק", לְפִי שֶׁהָיוּ לְצַנֵּי הַדּוֹר אוֹמְרִים: 'מֵאַבְרָהָם נִתְעַבְּרָה שָׂרָה, שֶׁהָיָה כְּמָה שְׁנִים שֶׁהָתָה עִם אֲבִרְהָם וְלֹא נִתְעַבְּרָה הֵימָנוּ, מָה עָשָׂה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא? צָר קִלְסָתָר פָּנָיו שֶׁל יִצְחָק דּוֹמָה לְאַבְרָהָם, וְהָעִידוֹ חָפֵל: "אֲבִרְהָם הוֹלִיד אֶת־יִצְחָק", וְזֶהוּ שֶׁפָּתַח כָּאן: "יִצְחָק בֶּן־אֲבִרְהָם" (הֵיחָ), שֶׁהָיָה עֲדוּת יֵשׁ שֶׁ"אֲבִרְהָם הוֹלִיד אֶת־יִצְחָק". אֲבָן עוֹרָא

(כ) וַיְהִי יִצְחָק בֶּן־אַרְבָּעִים שָׁנָה בִּקְחָתוֹ אֶת־רִבְקָה בַּת־בְּתוּאֵל הָאֲרָמִי מִפְּדֵן אָרָם אַחֹת לָבָן הָאֲרָמִי לוֹ לְאִשָּׁה:

כ"ה בֶּן־אַרְבָּעִים שָׁנָה • שֶׁהָיָה כְּשֶׁבֶא אֲבִרְהָם מִהַר הַמּוֹרִיָּה, נִתְבַּשֵּׁר שְׁנוֹלְדָה רִבְקָה, וְיִצְחָק הָיָה בֶּן ל"ז שָׁנָה, שֶׁהָיָה בּוֹ בְּפֶרֶק מֵתָה שָׂרָה, וּמִשְׁנוֹלְד יִצְחָק עַד הָעֵקֶדָה שִׁמְתָה שָׂרָה, ל"ז שָׁנָה. וְכֵת צ' הִתָּה כְּשֶׁנוֹלְד יִצְחָק וְכֵת קכ"ז כְּשִׁמְתָהּ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיְהִי חַיִּי שָׂרָה וְגו'", הָיָה לְיִצְחָק ל"ז שְׁנִים, וְכֵן בְּפֶרֶק נוֹלְדָה רִבְקָה. הַמִּתִּין לָהּ עַד שִׁתָּהָ רְאוּיָה לְבִיָּאָה, ג' שְׁנִים, וְנִשְׁאַה. בַּת־בְּתוּאֵל מִפְּדֵן אָרָם אַחֹת לָבָן • וְכִי עֲדִין לֹא נִכְתַּב שֶׁהָיָה בַת בְּתוּאֵל, וְאַחֹת לָבָן וּמִפְּדֵן אָרָם? אֵלֶּא לְהַגִּיד שֶׁבַחָהּ, שֶׁהִתָּה בַת רִשָּׁע וְאַחֹת רִשָּׁע וּמִקוֹמָה אֲנָשִׁי רִשָּׁע, וְלֹא לְמַדָּה מִמַּעֲשֵׂיהָם. מִפְּדֵן אָרָם • עַל שֵׁם שֶׁשְׁנֵי אָרָם הָיוּ: אָרָם נְהָרִים וְאָרָם צוֹכָה, קוֹרָא אוֹתוֹ 'פֶּדֶן' לְשׁוֹן "צֶמֶד בְּקָר", וְתַרְגוּם "פֶּדֶן" – 'תּוֹרִין', וְיֵשׁ פּוֹתְרִים: "פֶּדֶן אָרָם", כְּמוֹ: שָׂדֶה אָרָם, שֶׁבִּלְשׁוֹן יִשְׁמַעֲאֵל קוֹרִין לְשָׂדֶה: "פֶּדֶן".

~ נְקוּדוֹת מִשִּׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (עַל־פִּי לְקוֹסֵר־שִׁיחוֹת חֶלֶק ה', עֵמּוּד 369 וְאִילָךְ – מִתּוֹךְ 'לְקִרְאָת שַׁבָּת)

אַבְלוֹת לִג' שְׁנִים?

וַיְהִי יִצְחָק בֶּן־אַרְבָּעִים שָׁנָה בִּקְחָתוֹ אֶת־רִבְקָה

כְּשֶׁבֶא אֲבִרְהָם מִהַר הַמּוֹרִיָּה, נִתְבַּשֵּׁר שְׁנוֹלְדָה רִבְקָה. וְיִצְחָק הָיָה בֶּן ל"ז שָׁנָה, שֶׁהָיָה בּוֹ בְּפֶרֶק מֵתָה שָׂרָה. . וְכֵן בְּפֶרֶק נוֹלְדָה רִבְקָה, הַמִּתִּין לָהּ עַד שִׁתָּהָ רְאוּיָה לְבִיָּאָה ג' שְׁנִים, וְנִשְׁאַה (כ"ה, כ. וּבִפְרוּשׁ רש"י) מִפְּרוּשׁ רש"י זֶה נִמְצָא שֶׁיִצְחָק נִשָּׂא אֶת רִבְקָה ג' שְׁנִים אַחֲרֵי פְטִירַת שָׂרָה אִמּוֹ. וְהִנֵּה בְּפֶרֶשׁת חַיִּי שָׂרָה (כ"ד, כז) כְּתוּב "וַיִּקַּח אֶת רִבְקָה. . וַיִּנָּחֶם יִצְחָק אַחֲרֵי אִמּוֹ", דָּעַד נִשְׁוֹאֵיו לְרִבְקָה עֲדִין הִתְאַבֵּל יִצְחָק עַל פְּטִירַת שָׂרָה אִמּוֹ.

וְלִכְאוּרָה יִקְשֶׁה: הָיָה הַדִּין הוּא שֶׁאֲפִילוֹ עַל אֲבִיו וְאִמּוֹ אָסוּר הִתְאַבֵּל יוֹתֵר מִי"ב חֳדָשׁ (מוֹעֵד קָטָן כ"ז, ב), וְהָאֲבוֹת קִיָּמוּ כָּל הַתּוֹרָה עַד שֶׁלֹּא נִתְּנָה (בְּרַאשִׁית רַבָּה פֶּרֶשׁה צ"ה, ג וְעוֹד), וְאִם־כֵּן אֵיךְ הִתְאַבֵּל יִצְחָק עַל פְּטִירַת שָׂרָה ג' שְׁנִים? וְיֵשׁ לִישָׁב עַל־פִּי פְרוּשׁ הַחֶזְקוֹנִי (חיי שרה כ"ד, סג. הוֹבָא גַם בְּרִיב"א פֶּרֶשְׁתָּנוּ בְּשֵׁם מִדְרָשׁ) עַל הַפְּסוּק (חיי שרה שם) "וַיִּצָּא יִצְחָק" – "מֵהִיכָן יִצָּא מִגֵּן עֵדֶן, שֶׁהָיָה שָׁם מִשְׁעַת הָעֵקֶדָה עַד עֲכָשׁוּ שְׁלֹשׁ שְׁנִים".

וְעַל־פִּי־זֶה נִמְצָא שֶׁלֹּא שָׁמַע יִצְחָק מִפְּטִירַת אִמּוֹ מִשְׁעַת הָעֵקֶדָה עַד ג' שְׁנִים לְאַחֲרֵי־זֶה, כִּי הָיָה בְּגֵן עֵדֶן. וְכִשְׁשָׁמַע נִהַג אֲבָלוֹת זְמַן קָצֵר כְּדִין שְׁמוּעָה רְחוּקָה, וּמִיָּד "וַיִּנָּחֶם יִצְחָק אַחֲרֵי אִמּוֹ". אֲבָן עוֹרָא

אֲבָן עוֹרָא עַל הַתּוֹרָה

יֵט וְאֵלֶּה. אַחַר שֶׁהִזְכִּיר תּוֹלְדוֹת יִשְׁמַעֲאֵל, כִּי אֲבִרְהָם הוֹלִידוֹ. וְיֵשׁ אוֹמְרִים כִּי טַעַם הוֹלִיד, גִּדּוּל וְרִבָּה, כְּמוֹ יִלְדוֹ עַל בְּרָכִי יוֹסֵף. וְהָעֵד שֶׁאֲמַר וַיִּשְׁלַחֲם מִצֵּל יִצְחָק בְּנוֹ: כ מִפְּדֵן. שָׂדֶה, וְכֵן בִּלְשׁוֹן יִשְׁמַעֲאֵל: אַחֹת לָבָן. הוּא יָדוּעַ וְנִכְבָּד מֵאַבְרָהָם. וְכֵן אַחֹת נִחְשׁוֹן:

זש"א וַיַּעֲתֶר • הִרְבָּה וְהַפְצִיר בַּתְּפִלָּה. וַיַּעֲתֶר לוֹ • נִתְפַּצֵּר וְנִתְפָּס וְנִתְפַּתָּה לוֹ. וְאוֹמֵר אָנִי: כָּל לְשׁוֹן 'עֵתֶר', לְשׁוֹן הַפְּצָרָה רַבּוּי הוּא, וְכֵן: (יִחְזָקֵאל ח) 'וַעֲתֶר עֲנֵן הַקְּטָרֶת', מְרִבִּית עֲלִית הָעֵשָׁן. וְכֵן: (שם לה) 'וְהַעֲתַרְתֶּם עָלַי דְּבָרֵיכֶם', וְכֵן: (מַשְׁלֵיכוֹ כז) 'וְנִעְתַּרְתֶּם נְשִׁיקוֹת שׁוּנָא', דּוּמוֹת לְמַרְבוֹת וְהֵנָּה לְמִשָּׂא, אֲנִקְרִישׁר"א בְּלַע"ז. לְנִכַּח אֲשֶׁתּוֹ. זֶה עוֹמֵד בְּזוּיֹת זוֹ וּמִתְפַּלֵּל, וְזוֹ עוֹמֶדֶת בְּזוּיֹת זוֹ וּמִתְפַּלֵּלֶת (יִבְמוֹת סד). וַיַּעֲתֶר לוֹ • לוֹ, וְלֹא לָהּ, שְׂאִין דּוּמָה תְּפִלַּת צָדִיק בֶּן צָדִיק לְתַפִּלַּת צָדִיק בֶּן רָשָׁע, לְפִיכָךְ, 'לוֹ' וְלֹא לָהּ. אֲבָן עוֹרָא

גַּם יִתְרָצִצוּ • עַל כָּרֶחֶךְ הַמִּקְרָא הַזֶּה אוֹמֵר דָּרְשׁוּנִי, שְׁפָתֶם מֵהָ הִיא רִצִּיצָה זוֹ, וְכֵתָב: "אִם-כֵּן, לָמָּה זֶה אֲנִי?". רַבּוֹתֵינוּ דִּרְשׁוּהוּ לְשׁוֹן רִצִּיצָה, כְּשֶׁהִיטָה עוֹבְרָת עַל פְּתָחִי תוֹרָה שֶׁל שָׁם וְעָבַר, יַעֲקֹב רָץ וּמִפְּרָכֶס לְצֵאתָ, עוֹבְרָת עַל פְּתָחִי עֲבֹדַת אֱלִילִים, עָשׂוּ מִפְּרָכֶס לְצֵאתָ. דָּבָר אַחֵר: מִתּוֹרָצִים זֶה עִם זֶה, וּמִרִּיבִים בְּנִחֻלַּת שְׁנֵי עוֹלָמוֹת. וְתֹאמַר אִם-כֵּן • גָּדוֹל צֶעַר הָעֶבֶר. לָמָּה זֶה אֲנִי • מִתְאַוֶּה וּמִתְפַּלֵּל עַל הַהִרְיוֹן. וְתִלְךָ לְדָרֶשׁ • לְבֵית מִדְרָשׁוֹ שֶׁל שָׁם. לְדָרֶשׁ אֶת-ה' • שִׁיגִיד לָהּ מֵהָ תִּהְיֶה בְּסוּפָה. אֲבִן עֲזָרָא

כְּמוֹ (הַמּוֹ) גָּאִים, אֵלֹּי אֲנִטּוֹנִינוֹס וְרַבִּי, שְׁלֹא פִסְקוּ מֵעַל שְׁלָחָנָם לֹא צָנֹן וְלֹא חֲזָרָה, לֹא בִימוֹת הַחֲמָה וְלֹא בִימוֹת הַגָּשְׁמִים (ע"ז י"א). וּשְׁנֵי לְאֻמִּים • אֵין לָאם אֱלֹא 'מְלָכוֹת'. מִמַּעַיִן יִפְרְדּוּ • מִן הַמַּעֲשִׂים הֵם נִפְרָדִים, זֶה לְרַשְׁעוֹ וְזֶה לְתַמּוֹ. מְלָאם יֵאָמֵן • לֹא יִשְׁוּוּ בַּגְדָּלָה, כְּשֶׁזֶה קָם זֶה נֹפֵל. וְכֵן הוּא אוֹמֵר: "אֲמַלְאָה הַחֲרֻבָּה", לֹא נִתְמַלְאָה צוֹר אֲלֵא מִחֲרַבְנָה שֶׁל יְרוּשָׁלַיִם. אבן עזרא

כֹּה אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵינוּ: "וַיְהִי בַעֲצַת לְדָתָהּ", שְׁלֹא
מָלְאוּ זְמִינָהּ כִּי לֹד' חֲדָשִׁים יִלְדֻתָם. וְהִנֵּה תוֹמָם חָסֵר, וּבִתְמֵר "תְּאוֹמִים" מָלְא, לְפִי שְׁשֻׁנֵּיהֶם צְדִיקִים, אָבֵל כָּאֵן
אֶחָד צְדִיק וְאֶחָד רָשָׁע. אֵבֶן עֲזָרָה

רש"י: אֲדַמּוּנִי • סִמְנָן הוּא שְׂיֵהָ שׁוּפָן דְּמִים (בראשית רבה) • כָּלוּ פֶּאֶדְרֵת שַׁעַר • מָלֵא שַׁעַר, כְּטָלִית שֶׁל צֶמֶר הַמְּלֵאָה שַׁעַר, פְּלוֹקִיר "א בלעז". וַיִּקְרְאוּ שְׁמוֹ עֶשׂוֹ • הִכָּל קִרְאוּ לוֹ כֵּן, לְפִי שֶׁהָיָה נֶעֱשֶׂה וְנִגְמַר בְּשַׁעֲרוֹ כִּבְּנֵי שְׁנֵים הֶרְבֵּה.

לָמָּה זֶה אֲנִכִּי בַּהֲרִיץ מִשָּׁהָ:
כַּג וַיֹּאמֶר ה' לָהּ. עַל יְדֵי נְבִיא. אוֹ אֲבָרְהָם
בַּעֲצָמוֹ, כִּי לֹא מֵת עַד שֶׁהָיָה בְּנִיהַ בְּגִי ט"ו
שָׁנָה: וְרַב. הוּא הַפֶּעַל, וְכֵן בֶּן יִכְבַּד אָב.
וְעוֹד אֶפְרָשׁ זֶה הַפֶּסוּק:
כִּד תוֹמֵם. בַּחֲסִירוֹן אֶלָּף הַשָּׁנִשׁ, כְּמוֹ אִם לֹא
שְׂרִיתֶיךָ לטוֹב, שֶׁפְּרוּשׁוֹ נִתְּנִי שְׂאִרִיתֶךָ לטוֹב:
כֹּה יו"ד אֲדַמּוּנִי. נֹסֵף, כִּי"ד אֲכַזְרוּ: וְאִין

כא ויִצְטָר. מִבִּגְדֵי הַקֶּל. כִּי הֶעֱתִירוּ אֹהֶל,
מִהַכְבֵּד. וְטַעַמָּה שֶׁרָצָה הָאֵשׁ בְּדִבְרֵיהֶם: וַיִּצְטָר.
יִתְרָה, מִבִּגְדֵי וְעַל:

כב וַיִּתְרַצּוּ. מִלִּשׁוֹן מִרְוָה, וְהִצְדָּ"י כְּפֹל.
וְאֲחִיו כְּבָרָקִים יִרְוּצוּ. וְנִקְרָאוּ בָנִים עַל שֵׁם
סוּפָם. וְכֵן בְּבִגְדֵי צְרוּמִים תַּפְשִׁיט. וְהִיא שְׂאֵלָה
לְנִשְׁמֵי שִׁלְדוֹ אִם אָרַע לָהֶם כְּכֹה, וְתִאמְרֵנָה
לֹא: וְטַעַם וְתִאמַר אִם כֵּן. הַדְּבַר וְהַמִּנְהוּג,

כו וַיִּקְרָא שְׁמוֹ. הַקּוֹרָא. או יִצְחָק אבִּיו:

כו שיעור יומי ליום ראשון כ"ו מרחשון ושנים מקרא ואחד תרגום – כה – פרשת תולדות

ועל-פי-זה יש לפרש שאלת עשו, דכונתו היתה לשאול, ששמשעריכים שווי כל נכסיו כדי להפריש מעשר, איך מעריכים את שווי המלח והתבן. האם לפי חשיבותם בפני עצמם, או לפי השווי שלהם כשישתמש בהם בפעל על-ידי ערובם בדברים אחרים, שאז נתוסף בשוים. ומישב על-פי-זה מה שסבר אביו שהוא "מדקדק במצות". **אבן עזרא**

(כח) **וַיֹּאֲהֵב יִצְחָק אֶת-עֵשָׂו פִּי-צִיד בְּפִיו וּרְבֵקָה אֹהֶבֶת אֶת-יַעֲקֹב:**
כח ורחם יצחק ית עשו ארי מצידה הנה אכיל ורביקה רחמית ית יעקב:

כז"י • בפיו • פתגמו: בפיו של יצחק. ומדרשו: בפיו של עשו, שהיה צד אותו ומרמהו בדבריו. **אבן עזרא**

(כט) **וַיֵּזֶד יַעֲקֹב נֹזֵד וַיָּבֵא עֵשָׂו מִן-הַשָּׂדֶה וְהוּא עֵיף:**
כט ובשיל יעקב תבשילא ואמא (נ"א ועל) עשו מן חקלא והוא משלהי:

כז"י • נזיד • לשון בשול, פתגמו: והוא עיף • (כ"ה) ברציחה, כמה דתימא: "כי עיפה נפשי להורגים". **אבן העזר**

(ל) **וַיֹּאמֶר עֵשָׂו אֶל-יַעֲקֹב הֲלָעִימָנִי נָא מִן-הָאָדָם הָאָדָם הִזֶּה כִּי עֵיף אָנֹכִי עַל-כֵּן קָרָא-שְׁמוֹ אֱדֹם:**
ל ואמר עשו לייעקב אטעמני קען מן סמוקא סמוקא הדין ארי משלהי אנא על בן קרא שמה אדום:

כז"י • הליעיטני • אפתח פי ושפף הרבה לתוכו, כמו ששנינו: 'אין אוכסין את הגמל, אבל מלעיטין אותו'. מן-האדם האדם • עדשים אדמות, ואותו היום מת אברהם, שלא יראה את עשו בן בנו, יוצא לתרבות רעה, ואין זו שבה טובה שהבטיחו הקדוש ברוך הוא. לפיכך קצר הקדוש ברוך הוא ה' שנים משנותיו, שייצחק חי ק"פ שנה, וזה קע"ה שנה, ובשל יעקב עדשים להברות את האכל. ולמה עדשים? שדומות לגלגל, שהאכלות גלגל החזור בעולם. (ועוד, מה עדשים אין להם פה, כך האכל אין לו פה, שאסור לדבר, ולפיכך הפנהג להברות את האכל בתחלת מאכלו ביצים, שהם גלגלים ואין להם פה, כך אכל אין לו פה בדאמרינן במועד קטן: אבל, כל ג' ימים הראשונים אינו משיב שלום לכל אדם, וכל שאינו שואל בתחלה. מג' ועד ד', משיב ואינו שואל וכו', ברש"י שו"ק). **אבן עזרא**

(לא) **וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב מְכָרָה כִּיֹּם אֶת-בְּכֹרְתִי לִי:**
לא ואמר יעקב זבין כיום דלהן ית בכרותך לי:

כז"י • מכרה כיום • פתגמו: כיום דלהן, כיום, שהוא ברור, כך מכר לי מכירה ברורה. בכרותך • לפי שהעבודה בבכורות, אמר יעקב: 'אין רשע זה כדאי שיקריב להקדוש ברוך הוא'.

(לב) **וַיֹּאמֶר עֵשָׂו הִנֵּה אָנֹכִי הוֹלֵךְ לָמוֹת וְלָמְהֵרָה לִי בְכֹרָה:**
לב ואמר עשו הא אנכי הולך למות ולמה-זה לי בכרה:

כז"י • הנה אנכי הולך למות • (מתנודדת והולכת היא הבכורה, שלא תהא כל צת העבודה בבכורות כי שבת לוי ושל אותה, ועוד) אמר עשו: 'מה טיבה של עבודה זו'? אמר לו: 'כמה אזהרות וענשין ומיתות תלוין בה', כאותה ששנינו: (סנהדרין סג) 'אלו הן שבמיתה: שתויי יין ופרועי ראש', אמר: 'אני הולך למות על ידה, אם בן מה חפץ לי בה'? **אבן עזרא**

(לג) **וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב הַשְׁבֵּעָה לִּי כִּיֹּם וַיִּשָּׁבַע לוֹ וַיִּמָּכֶר אֶת-בְּכֹרְתוֹ לְיַעֲקֹב:**
לג ואמר יעקב קים לי כיום דלהן וקיים לה זבין ית בכרותה לייעקב:

אבן עזרא על התורה

מעלה על הצעיר, לקום מפניו ולשרתו כבן לאב:
לב וטעם הנה אנכי הולך למות. שבכל יום יום הוא מסתכן בעצמו כאשר יצא לצד, שמא ינהגוהו החיות. ויתכן שזמירות קדם אביו:

ל הליעיטני. אין לו חבר, והטעם האכילני: וטעם נזיד. תבשיל. רק ויזד. מהשנים הנחמים. והם שני פרשים והפרוש אחד. וכן לא ידון רוחי עם נדנה:
לא מכרה. בחירק כמו שלחה הצער. שכבה עמי. והבכורה שייקח פי שנים במקומו אביו. ויש אומרים שיש לבכור לעולם

כז יודע ציד. לעולם מלא ממות, כי רב החיות בדרך מרמה ותפשו. ויעקב הפך עשו כי הוא איש תם. גם עשו איש שדה. ויעקב יושב אהלים. ויתכן להיות פרושו כמו יושב אהל ומקנה:
כח כי ציד בפיו. הנה מבאי ציד בפיו:
כט והוא עיף. כטעם בארץ עיפה רעב וצמא:

שיעור יומי ליום ראשון כ"ו מרחשון ושנים מקרא ואחד תרגום – כו – פרשת תולדות כז

(ד) וַיַּעֲקֹב נָתַן לַעֲשׂוֹ לָחֶם וּנְזִיד עֲדָשִׁים וַיֹּאכַל וַיֵּשֶׁת׃
וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ וַיִּבֹז עֲשׂוֹ אֶת־הַבְּכֹרָה׃

כז"י וַיִּבֹז עֲשׂוֹ • העיד הכתוב על רשעו, שפגה עבודתו של מקום. אבן עזרא

א וַיְהִי כִפְנָא בְּאַרְעָא בַר מִפְּנָא מְדַמָּה דִּי
הָהּ בְּיוֹמֵי אַבְרָהָם וְאַזֵּל יַצְחָק לְוֹת
אַבְימֶלֶךְ מִלְכָּא דְּפִלְשֶׁתִּי לְגַרְי׃

כו (א) וַיְהִי רָעַב בְּאֶרֶץ מִלְכָּא הָרַעַב הָרֹאשׁוֹן אֲשֶׁר הָיָה
בֵּימֵי אַבְרָהָם וַיֵּלֶךְ יַצְחָק אֶל־אַבְימֶלֶךְ מִלְכֵּֽפְלִשְׁתִּים
גְּרָרָה׃ רמב"ן

ב בְּאַתְגְּלִי לֵה יִי וַאֲמַר לֹא תַחֲוֹת לְמַצְרִים
שְׂרִי בְּאַרְעָא דִּי אִמְר לָךְ׃

(ב) וַיֵּרָא אֵלָיו יְהוָה וַיֹּאמֶר אֶל־תֵּרֶד מִצְרַיִם שָׁכֵן בְּאֶרֶץ
אֲשֶׁר אִמַּר אֲלֶיךָ׃

כז"י אֶל־תֵּרֶד מִצְרַיִם • שֶׁהָיָה דַעְתּוֹ לִרְדֹּת לְמַצְרַיִם כְּמוֹ שֶׁיֵּרֵד אָבִיו בֵּימֵי הָרַעַב, אָמַר לוֹ: "אֶל־תֵּרֶד מִצְרַיִם",
שְׂאֵתָה עוֹלָה תְּמִימָה וְאֵין חוּצָה לְאֶרֶץ כְּדֹא לָךְ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות טו עמ' 201)

שְׂאֵתָה עוֹלָה תְּמִימָה, וְאֵין חוּצָה לְאֶרֶץ כְּדֹא לָךְ (רש"י כו, ב)
בְּרַש"י מְדַגֵּשׁ הַחֲסוֹן שֶׁבְּחוּץ לְאֶרֶץ. וְאַלּוּ בַּמִּדְבָּר שֶׁמְדַגֵּשׁ מַעֲלֵת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל (שְׁהִיא דוֹמָה לְמָקוֹם הַמְקֻדָּשׁ): "מָה עוֹלָה, אִם
יֵצֵאת חוּץ לְקִלְעִים, נִפְסְלָה, אִף אֵת, אִם יֵצֵאת חוּץ לְאֶרֶץ, נִפְסְלָתָ". וַיֵּשׁ לְזִמְרָה, שֶׁהַמִּדְבָּר סְבוּר שֶׁעַל יְדֵי הַבְּסֻחַת הָאֶרֶץ קָנָה
אוֹתָהּ אַבְרָהָם בַּפֶּעַל, וְכִבֵּר אִזְ הָיְתָה שׁוֹנָה וּמִיחָדָת; וְלָכֵן מְדַגֵּשׁ אֶת מַעֲלָתָה. אָבֵל לְדַעַת רַש"י לֹא הָיְתָה גְדִין קְנוּיָה לְאַבְרָהָם
בַּפֶּעַל, וְהִיא הָיְתָה אֶרֶץ כְּמוֹ כָּל הָאֶרְצוֹת; וְלָכֵן מְדַגֵּשׁ רַק אֶת הַחֲסוֹן שֶׁבְּחוּץ לְאֶרֶץ. וְזֶה הוּא חֲסוֹן זֶה - כְּתֹב רַש"י לְעִיל (ח"י שרה
כז, ז): בְּחוּץ לְאֶרֶץ לֹא הָיוּ בָּאֵי עוֹלָם מְפִירִים בָּהּ, וְשָׂמוּ לֹא הָיָה רָגִיל בְּאֶרֶץ.

ג דְּוִיר בְּאַרְעָא הָדָא וַיְהִי מִימֵרִי בְּסַעֲדָךְ
וְאַבְרָהָם אֲרִי לָךְ וְלִבְנֶךָ אֶתָּן יָת כָּל אֲרַעְתָּא
הָאֵלִין וְאַתָּם יָת קִנְמָא דִּי קִימִית לְאַבְרָהָם
אַבְרָם׃

(א) גִּיּוֹר בְּאֶרֶץ הַזֹּאת וְאֵהִיָּה עִמָּךְ וְאַבְרָהָם כִּי־לָךְ וְלִזְרַעְךָ
אֶתָּן אֶת־כָּל־הָאֲרָצוֹת הָאֵל וְהַקְמֹתִי אֶת־הַשִּׁבְעָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם אָבִיךָ׃

כז"י הָאֵל • כְּמוֹ הָאֵלָה.

ד וְאַסְגִּי יָת בְּנֶךָ סִגְיָאִין כְּכֹכְבֵי שְׁמַיָּא וְאַתָּן
לְבְנֶךָ יָת כָּל אֲרַעְתָּא הָאֵלִין וְיִתְבָּרְכוּן בְּדִיל
בְּנֶךָ כָּל עַמְמֵי אֲרַעָא׃

(ה) וְהִרְבִּיתִי אֶת־זֶרְעֶךָ כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְנָתַתִּי לְזֶרְעֶךָ אֶת
כָּל־הָאֲרָצוֹת הָאֵל וְהִתְבָּרְכוּ בִּזְרַעְךָ כָּל גּוֹיֵי הָאֲרָץ׃

כז"י וְהִתְבָּרְכוּ בִּזְרַעְךָ • אָדָם אוֹמֵר לְבָנוֹ: "יֵהָא זֶרְעֶךָ כְּזֶרְעִי שֶׁל יַצְחָק", וְכֵן כָּל הַמִּקְרָא, וְזֶה אָב לְכָל: "בֶּרֶךְ
יִבְרָךְ יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר יִשְׁמַךְ וְגו'", וְאַף לְעִנְיַן הַקְּלָלָה מְצִינוּ בֵּן: "וְהָיְתָה הָאִשָּׁה לְאֵלָה", שֶׁהַמְקַלֵּל שׁוֹנָאוֹ
אוֹמֵר: "תֵּהָא כְּפִלוֹנִית", וְכֵן: "וְהִנַּחֲתָם שְׂמֶכֶם לִשְׂבוּעָה לְבַחֲרִי", שֶׁהַנִּשְׁבַּע אוֹמֵר: "אֵהָא כְּפִלוֹנִי, אִם
עֲשִׂיתִי כֶּךָ וְכָךְ!".

אבן עזרא על התורה

לְמָה חֲסַר הַשֵּׁם מִמֶּנּוּ לְיַצְחָק. אוֹלֵי יוֹדִיעוּנוּ
לְמָה חֲסַר מֵאוֹר עֵינָיו. וְאַל יִדְחוּנוּ בְּקִנְיָה שֶׁל
דָּרַשׁ. כִּי יֵשׁ לוֹ סוּד וְאֵין לָנוּ לַחֲפֹשׁ כִּי עָמְקוֹ
מִחֻשְׁבוֹת הַשֵּׁם וְאֵין כַּח בְּדַעַת הָאָדָם לְהִבְיָנָם.
וְכֵן אַחֲרֵים אָמְרוּ, הִנֵּה צֶאֱן יֵשׁ לוֹ, כִּי רִבְקָה
אָמְרָה לוֹ לָךְ נָא אֵל הַצֶּאֱן, וְיִתְבָּן שְׁנֵשְׂאָר לוֹ
מִקְנֶה מַעֲט. גַּם נִכּוֹן הוּא לְהוֹיֹת פְּרוּשׁ לָךְ
נָא אֵל הַצֶּאֱן, אֵל מִקְוֶה הַצֶּאֱן שֶׁהֵן נִמְכָּרוֹת:

טַעַם אָמַר הַבִּיָּאָה לִי צִיד. וְלָמָּה לֹא הָיָה
לְיַעֲקֹב בְּגָדִים חֲמוּדוֹת. וְלָמָּה לֹא נִתְּנָה לוֹ
אִמּוֹ כֶּסֶף וְזָהָב בְּדָרְךָ, שֶׁהוּא אוֹמֵר וְנָתַן לִי
לֶחֶם לְאָכֹל וּבָגֵד לְלָבֹשׁ. וְלָמָּה לֹא שָׁלַחַהּ
אֵלָיו הוֹן וְהִיא אוֹהֶבֶת אוֹתוֹ, כִּי הִזְרִיף לְשִׁמּוֹר
הַצֶּאֱן. וְהַפְסוּק שֶׁאָמַר וַיִּגְדֵּל הָאִישׁ, קִדְּם
זְקֻנוֹתוֹ. וְעוֹרֵי לֵב יִחְשְׁבוּ כִּי הַעֲשֵׂר מַעֲלָה
לְצַדִּיקִים, וְהִנֵּה אֵלֶיהֶּוּ יוֹכִיחַ. וְעוֹד יִשְׁאָלוּ

לֹד וַיִּבֹז עֲשׂוֹ. גַּם זֹאת הַבְּכֹרָה בְּעָבוּר שְׂרָאָה
שָׂאִין לְאָבִיו עֲשֵׂר. וְרַבִּים יִתְמָהוּ כִּי עֹזֵב לוֹ
אַבְרָהָם מִמֶּנּוּ רַב, וְכָאֵלּוּ לֹא רָאוּ בֵּימֵיהֶם
עֲשִׂיר גָּדוֹל בְּנַעֲרֵיו וְכָא לִידֵי עֵנִי בְּזִקְנוּיָו.
וְהַעֲדָה שֶׁהָיָה יַצְחָק אָבִיו אוֹהֵב אֶת עֲשׂוֹ בְּעָבוּר
צָרְפוֹ. וְאַלּוּ הָיָה הַלֶּחֶם רַב בְּבֵית אָבִיו וְהוּא
נִכְבָּד בְּעֵינָיו, לֹא מִכֹּר בְּכֹרְתוֹ בְּעָבוּר נִזִּיד.
וְאִם הָיָה אָבִיו אוֹכֵל בְּכָל יוֹם מִטְּעָמִים, מָה

(ה) עָקֵב אֲשֶׁר־שָׁמַע אֲבָרְהָם בְּקֹלִי וַיִּשְׁמַר מִשְׁמֶרְתִּי מִצֹּדֹתִי חֲקוֹתַי וְתוֹרֹתַי:

הש"י שמע אברהם בקלי • כשנסיתי אותו • וישמר משמרת • גזרות להרחקה על אזהרות שבתורה, כגון: שניות לעריות ושבות לשבת (יבמות כא) • מצותי • דברים שאלו לא נכתבו, ואיין הן להצטוות, כגון: גזל ושפיכות דמים • חקותי • דברים שיצטר הרע ואמות העולם משיבין עליהם, כגון: אכילת חזיר ולבישת שעטנז, שאין טעם בדרך אלא גזרת המלך וחקותיו על עבדיו • ותורתי • להביא תורה שבעל פה הלכה למשה מסיני (ב"ר) • אבן עזרא

♦ יום שני כ"ז מרחשון ♦

(ו) וַיֵּשֶׁב יִצְחָק בְּגֵרָר: אבן עזרא

ויתב יצחק בגרר:

וַיֵּשֶׁב יִצְחָק בְּגֵרָר: וישאלו אנשי המקום לאשתו ויאמר אחתי היא כי ירא לאמר אשתי פן יהרגני אנשי המקום על רבקה כי טובת מראה היא:

(ז) וַיֵּשֶׁב יִצְחָק בְּגֵרָר: ויאמר אחתי היא כי ירא לאמר אשתי פן יהרגני אנשי המקום על רבקה כי טובת מראה היא:

הש"י לאשתו • על אשתו, כמו: (לעיל ב) "אמר לי אחי הוא" • אבן עזרא

וַיֵּשֶׁב יִצְחָק בְּגֵרָר: ויאמר אחתי היא כי ירא לאמר אשתי פן יהרגני אנשי המקום על רבקה כי טובת מראה היא:

(ח) וַיֵּשֶׁב יִצְחָק בְּגֵרָר: ויאמר אחתי היא כי ירא לאמר אשתי פן יהרגני אנשי המקום על רבקה כי טובת מראה היא:

הש"י כי ארכו לו שם הימים וישקף אבימלך מלך פלשתים בעד החלון וירא והנה יצחק מצחק את רבקה אשתו:

וַיֵּשֶׁב יִצְחָק בְּגֵרָר: ויאמר אחתי היא כי ירא לאמר אשתי פן יהרגני אנשי המקום על רבקה כי טובת מראה היא:

(ט) וַיֵּשֶׁב יִצְחָק בְּגֵרָר: ויאמר אחתי היא כי ירא לאמר אשתי פן יהרגני אנשי המקום על רבקה כי טובת מראה היא:

וַיֵּשֶׁב יִצְחָק בְּגֵרָר: ויאמר אחתי היא כי ירא לאמר אשתי פן יהרגני אנשי המקום על רבקה כי טובת מראה היא:

(י) וַיֵּשֶׁב יִצְחָק בְּגֵרָר: ויאמר אחתי היא כי ירא לאמר אשתי פן יהרגני אנשי המקום על רבקה כי טובת מראה היא:

הש"י אחד העם • המיוחד בעם, זה המלך • והבאת עלינו אשם • אם שכב כבר, הבאת אשם עלינו.

וַיֵּשֶׁב יִצְחָק בְּגֵרָר: ויאמר אחתי היא כי ירא לאמר אשתי פן יהרגני אנשי המקום על רבקה כי טובת מראה היא:

(יא) וַיֵּשֶׁב יִצְחָק בְּגֵרָר: ויאמר אחתי היא כי ירא לאמר אשתי פן יהרגני אנשי המקום על רבקה כי טובת מראה היא:

וַיֵּשֶׁב יִצְחָק בְּגֵרָר: ויאמר אחתי היא כי ירא לאמר אשתי פן יהרגני אנשי המקום על רבקה כי טובת מראה היא:

(יב) וַיֵּשֶׁב יִצְחָק בְּגֵרָר: ויאמר אחתי היא כי ירא לאמר אשתי פן יהרגני אנשי המקום על רבקה כי טובת מראה היא:

ו וישב יצחק בגרר. עשה כאשר צוהו השם: ו לאשתו. בעבור אשתו, כמו פן יאמרו לי: כי ירא. פעל עבר. וכן ויהי כי זמן יצחק. ותחסר מלת כי אמר פן יהרגני. וכן כי הפרני אליהם:

כאשר אפרש בפרשת שעטנז. ואלה החקות וטועות בלב. והתורה ששל עצמו וכניו ועבדיו. ובפסוק התורה והמצוה אבאדם היטב:

ה וישמר משמרת. שם כלל מה שהוא חייב לשמר ממדות וחקים ותורות. ויתכן המצות לך, גם קח נא את בנו: וחקים. הם חקות השם שילך האדם אחרי מעשיו,

שיעור יומי ליום שלישי כ"ח מרחשון ושנים מקרא ואחד תרגום – כו – פרשת תולדות כט

כט"ו בְּאֶרֶץ הַהוּא • אֶף עַל פִּי שְׁאִינָה חֲשׂוּבָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל עֲצָמָה, בְּאֶרֶץ שִׁבְעַת הַגּוֹזִים (ב"ר). בְּשָׁנָה הַהוּא • אֶף עַל פִּי שְׁאִינָה כְּתוּבָה, שְׁהִיְתָה שְׁנַת רָעָבֹן (ב"ר). בְּאֶרֶץ הַהוּא בְּשָׁנָה הַהוּא • שְׁנִיָּהֶם לָמָּה? לֹאמַר שֶׁהָאֶרֶץ קָשָׁה וְהַשָּׁנָה קָשָׁה. מֵאָה שְׁעָרִים • שְׁאֲמִדוּהָ כְּמָה רְאוּיָה לַעֲשׂוֹת, וְעָשְׂתָה עַל אַחַת שְׁאֲמִדוּהָ מֵאָה. וְרַבּוּתֵינוּ אָמְרוּ: 'אֲמִיד זֶה, לְמַעֲשָׂרוֹת הִיא'.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ה' עמ' 123)

שְׁהָאֶרֶץ קָשָׁה וְהַשָּׁנָה קָשָׁה (רש"י כו, יב)
יֵשׁ לִשְׁאֹל, מֵאַחַר שֶׁכָּבֵד פָּרַשׁ אֶת הַחֲסִירוֹנוֹת שֶׁל הָאֶרֶץ ("אִינָה חֲשׂוּבָה") וְהַשָּׁנָה ("אִינָה כְּתוּבָה") כֹּל אֶחָד בְּפָנֵי עֲצָמוֹ, לָשֵׁם מֵהוּזָר וּמִפָּרֶשׁ אֶת שְׁנֵיהֶם יחד. וְנֵשׁ לֹאמַר, שֶׁהַקָּשָׁה לֹא כָּפַל לְשׁוֹן הַכְּתוּב: בְּאֶרֶץ הַהוּא .. בְּשָׁנָה הַהוּא (ולא בְּאֶרֶץ וּבְשָׁנָה הַהוּא). וּמִתָּרֵץ, שֶׁבָּא לְלַמְּדֵנוּ שֶׁשְׁנֵי הַחֲסִירוֹנוֹת הַשְּׁפִיעוּ לָרָעָה זֶה עַל זֶה. כְּלוּמָר: הַחֲסִירוֹן שֶׁל הַשָּׁנָה הַשְּׁפִיעַ לָרָעָה גַם עַל הָאֶרֶץ, שֶׁהִפְכָּה מִ"אִינָה חֲשׂוּבָה" סֵתָם, לִ"קָּשָׁה" מִמֶּשֶׁ; וְהַחֲסִירוֹן שֶׁל הָאֶרֶץ הַשְּׁפִיעַ לָרָעָה גַם עַל הַשָּׁנָה, שֶׁהִפְכָּה מִ"אִינָה כְּתוּבָה" סֵתָם, לִ"קָּשָׁה" מִמֶּשֶׁ. **אבן עזרא**

♦ יום שלישי כ"ח מרחשון ♦

(יג) וַיִּגְדַּל הָאִישׁ וַיֵּלֶךְ הָלוֹךְ וַיְגַדֵּל עַד כִּי־יִגְדַּל מְאֹד:
יג וַיִּרְכָּא גִבְרָא וַאֲזַל אֲזִיל (נ"י סג"י) וְרַבִּי עֲדִי רָבָא לְחֲדָא:

כט"ו כִּי־יִגְדַּל מְאֹד • שְׁהָיוּ אוֹמְרִים: זָכַל פְּרֻדוֹתָיו שֶׁל יִצְחָק, וְלֹא כִסְפוֹ וְזָהָבוֹ שֶׁל אַבְיִמֶלֶךְ (ב"ר). **אבן עזרא**

(יד) וַיְהִי־לֹוּ מִקְנֵה־צֹאן וּמִקְנֵה בָקָר וַעֲבֹדָה רַבָּה וַיִּקְנָאוּ
אֹתוֹ פְּלִשְׁתִּים:
יד וַיְהִי לֵה גִיתִי עֲנָא וְגִיתִי תוֹרִין וּפְלִחְנָא (נ"י וַעֲבֹדָה) סִגְיָא וְקִנְיָאוּ בֵּה פְּלִשְׁתָּאִי:

כט"ו וַעֲבֹדָה רַבָּה • פְּעֻלָּה רַבָּה, בְּלִשׁוֹן לַע"ז אוֹבְרוּינָא, עֲבֹדָה מְשֻׁמַּע עֲבֹדָה אַחַת, עֲבֹדָה מְשֻׁמַּע פְּעֻלָּה רַבָּה. **אבן העזר**

(טו) וְכָל־הַבָּאוֹת אֲשֶׁר חָפְרוּ עֲבָדֵי אֲבִיו בְּיָמֵי אֲבֹתָהֶם
אֲבִיו סִתְּמוֹם פְּלִשְׁתִּים וַיִּמְלְאוּם עֹפָר:
טו וְכָל פִּירִין דִּי חָפְרוּ עֲבָדֵי אֲבוּהֵי כְּיוּמֵי אֲבֹרְהֶם אֲבוּהֵי טְמוֹנוֹן פְּלִשְׁתָּאִי וּמְלָאנוֹן עֹפָרָא:

כט"ו סִתְּמוֹם פְּלִשְׁתִּים • מִפְּנֵי שְׁאֲמְרוּ: 'תִּקְלָה הֵם לָנוּ, מִפְּנֵי הַגִּיסוֹת הַבָּאוֹת עָלֵינוּ'. 'טְמוֹנוֹן פְּלִשְׁתָּאִי' לְשׁוֹן סְתִימָה, וּבְלִשׁוֹן הַתְּלִמּוֹד מְטַמְּטִים אֶת הַלֵּב. **אבן עזרא**

(טז) וַיֹּאמֶר אַבְיִמֶלֶךְ אֶל־יִצְחָק לֵךְ מֵעִמָּנוּ כִּי־עֲצַמְתָּ מִמֶּנּוּ
מְאֹד:
טז וַאֲמַר אַבְיִמֶלֶךְ לְיִצְחָק אֲזַל מֵעִמָּנָא אֲרִי תִקְפֵּתָא מִנָּא לְחֲדָא:

(יז) וַיֵּלֶךְ מִשָּׁם יִצְחָק וַיֵּחַן בְּנַחֲל־גֶרַר וַיֵּשֶׁב שָׁם:
כט"ו בְּנַחֲל־גֶרַר • רְחוֹק מִן הָעִיר.
יז וַאֲזַל מִמֶּשֶׁן יִצְחָק וַיִּשְׂרָא בְּנַחֲלָא דְגֶרַר וַיִּתֵּב תַּמָּן:

(יח) וַיֵּשֶׁב יִצְחָק וַיַּחֲפֹר אֶת־בְּאֵרֹת הַמַּיִם אֲשֶׁר חָפְרוּ
בְּיָמֵי אֲבֹתָהֶם אֲבִיו וַיִּסְתְּמוּם פְּלִשְׁתִּים אַחֲרֵי מוֹת אֲבֹתָהֶם
וַיִּקְרָא לָהֶן שְׁמוֹת פְּשֻׁמֹּת אֲשֶׁר־קָרָא לָהֶן אֲבִיו:
יח וַתֵּב יִצְחָק וַחֲפַר יֵת פִּירֵי דְמִנָּא דִּי חָפְרוּ כְּיוּמֵי אֲבֹרְהֶם אֲבוּהֵי וְטְמוֹנוֹן פְּלִשְׁתָּאִי כְּתֵר דְּמִית אֲבֹרְהֶם וַיִּקְרָא לָהֶן שְׁמָהֶן פְּשֻׁמֹּת דִּי הָיוּ קָרִי לָהֶן אֲבוּהֵי:

כט"ו וַיֵּשֶׁב וַיַּחֲפֹר • אֶת הַבְּאֵרוֹת אֲשֶׁר חָפְרוּ בְּיָמֵי אֲבֹרְהֶם אֲבִיו וּפְלִשְׁתִּים סִתְּמוּם, וְקִדְּם שְׁנִסַּע יִצְחָק מִגֶּרַר חֲזָר וַיַּחֲפֹר.

~ אבן עזרא על התורה ~

יב מֵאָה שְׁעָרִים. בְּדִבְרֵי קְדֻמוֹנֵינוּ ו'ל שְׁעוֹר כִּי מֵצָא מֵאָה מִשְׁעוֹר הָנָרַע. וְהוּא מְגִדִּירַת כִּי כְּמוֹ שֶׁנֶּפְשׁוֹ:
תֹּאֵר הַשֵּׁם. אוֹ שֵׁם כְּמוֹ סְגוּלָּה: יג וַיְגַדֵּל. פֻּעַל עֲבָר: יד וַעֲבָדָה. עֲבָדִים וּשְׁפָחוֹת שִׁעֲבָדוּהוּ. וְהוּא טו כֹּא סְמִיכוֹת בְּאֵרוֹת עַל שְׁנֵי דְרָכִים:

(יט) וַיַּחֲפְרוּ עֲבָדֵי יִצְחָק בְּנֶחֱל וַיִּמְצְאוּ־שָׁם בְּאֵר מַיִם
 חיים: אבן העזר
 יט וַיַּחֲפְרוּ עֲבָדֵי יִצְחָק בְּנֶחֱלָא וַאֲשָׁכּוּ תַמָּן
 בִּירָא דְמַיִין נְבָעִין:

(כ) וַיִּרְיֻכוּ רַעִי גֵר עִם־רַעִי יִצְחָק לֵאמֹר לָנוּ הַמַּיִם וַיִּקְרָא
 שֵׁם־הַבְּאֵר עֵשֶׂק כִּי הִתְעַשְׂקוּ עִמּוֹ:
 כ וַיִּנְצֹו רַעְוֹתָא דְגֵר עִם רַעְוֹתָא דִּיצְחָק
 לְמִימַר דִּי לָנָא מַיָּא וַיִּקְרָא שְׁמָא דְבִירָא
 עֵסְקָא אַרִי אֲתַעְשִׁיקוּ עִמָּה:

כ"י עֵשֶׂק • עֵרְעוֹר • כִּי הִתְעַשְׂקוּ עִמּוֹ • נִתְעַשְׂקוּ עִמּוֹ עֲלִיהָ בְמִרְיָכָה וְעֵרְעוֹר • אבן עזרא

(כא) וַיַּחֲפְרוּ בְּאֵר אַחֶרֶת וַיִּרְיֻכוּ גַם־עָלֶיהָ וַיִּקְרָא שְׁמָהּ
 שְׁטִנָּה:
 כא וַיַּחֲפְרוּ בִירָא אַחֲרֵי וַיִּנְצֹו אַף עֲלֵה וַיִּקְרָא
 שְׁמָהּ שְׁטִנָּה:

כ"י שְׁטִנָּה • נושמן"ט בלע"ז.

(כב) וַיַּעֲתֶק מִשֹּׁם וַיַּחֲפֹר בְּאֵר אַחֶרֶת וְלֹא רָבוּ עָלֶיהָ וַיִּקְרָא
 שְׁמָהּ רַחֲבֹת וַיֹּאמֶר כִּי עָתָה תִּרְחֹב יְהוָה לָנוּ וּפְרִינוּ
 בְּאֶרֶץ:
 כב וַאֲסַתְלַק מִתַּמָּן וַיַּחֲפֹר בִּירָא אַחֲרֵי וְלֹא
 נִצְו עֲלֵה וַיִּקְרָא שְׁמָהּ רַחֲבֹת וַאֲמַר אַרִי קֶעַן
 אֲפֹתִי יִי לָנָא וַיִּנְפּוֹשׁ (נ"א) וַיִּפְשַׁנְנָא
 בְּאֶרְעָא:

כ"י וּפְרִינוּ בְּאֶרֶץ • כְּתַרְגוּמוֹ וַיִּנְפּוֹשׁ בְּאֶרְעָא.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות י ענ"י 73)

וַיִּנְפּוֹשׁ בְּאֶרְעָא (רש"י כו, כב)

את הפרוש של תבת "וַיִּנְפּוֹשׁ" כבר כתב רש"י לעיל (בראשית ב, יא) שהוא לשון רבוי וגדלה: "ועל שם שמימי מתברכין וקרא פישון". ואף כאן, הכונה היא שִׁיִּצְחָק יתְרַבֶּה ויִתְגַּדֵּל (כְּתוּב לַעֲלִי וַיִּגְדַּל הָאִישׁ). ואין לפרש "ופרינו" לשון הולדת ולדות, שהרי לא היו ליצחק ולרבקה רק שני בנים.

♦ יום רביעי כ"ט מרחשון ♦

(כג) וַיַּעַל מִשֹּׁם בְּאֵר שָׁבַע:
 כג וַאֲסַתְלַק מִתַּמָּן בְּאֵר שָׁבַע:

(כד) וַיִּרָא אֱלֹו יְהוָה בְּלִילָה הַהוּא וַיֹּאמֶר אֲנֹכִי אֱלֹהֵי
 אֲבֹרָהִם אֲבִיךָ אֶל־תִּירָא כִּי־אֲתַתְּךָ אֲנֹכִי וּבִרְכָתֶיךָ וְהִרְבִּיתִי
 אֶת־זַרְעֶךָ בְּעֵבֹר אֲבֹרָהִם עֲבָדִי:
 כד וַאֲתַגְלִי לָהּ יִי בְלִילֵיָא הַהוּא וַאֲמַר אֲנָא
 אֱלֹהֵי דְאֲבֹרָהִם אֲבֹוֹךָ לֹא תִדְחַל אַרִי
 בְּסַעְדֶּיךָ מִימְרֵי וַאֲבֹרָכֶיךָ וַאֲסַגִּי יָת בְּנֶךָ בְּדִיל
 אֲבֹרָהִם עֲבָדִי:

(כה) וַיִּבֶן שָׁם מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא בְּשֵׁם יְהוָה וַיִּטְּשֵׁם אֲהֵלֹו
 וַיִּכְרוּ־שָׁם עֲבָדֵי־יִצְחָק בְּאֵר:
 כה וּבְנָא תַמָּן מִדְּבָחָא וְצִלִי בְשֵׁמָא דִּי וַיִּפְרַס
 תַּמָּן מִשְׁכְּנָה וּכְרוּ תַמָּן עֲבָדֵי יִצְחָק בִּירָא:

(כו) וַאֲבִימֶלֶךְ הֶלְךְ אֱלֹו מִגֵּרָר וְאַחֲזַת מִרְעָהוּ וּפִיכָל
 שָׂרִיצָבָאוֹ:
 כו וַאֲבִימֶלֶךְ אָזַל לְוֹתָהּ מִגֵּרָר וְסִיעַת
 מִרְחָמוּהִי וּפִיכָל רַב חֵילָה:

כ"י וְאַחֲזַת מִרְעָהוּ • כְּתַרְגוּמוֹ: 'וסיעת מרחמוהי', סיעת מאוהביו. ויש פותרין מרעהו מ' מיסוד התבה, כמו: (שופטים יד) "שְׁלֹשִׁים מִרְעִים" דְּשִׁמְשׁוֹן, כְּדִי שְׁתַּהֲיָה תַבַּת 'וְאַחֲזַת' דְּבוּקָה, אֲבָל אֵין דְּרָךְ אֶרֶץ לְדַבֵּר עַל הַמַּלְכוּת כֵּן, סִיעַת אוֹהֲבֵיו, שָׂאם כֵּן, כָּל סִיעַת אוֹהֲבֵיו הוֹלִיךְ עִמּוֹ, וְלֹא הָיָה לוֹ אֵלָּא סִיעָה אַחַת שָׁל אוֹהֲבִים, לְכֵן יֵשׁ לְפִתְרוֹ

שיעור יומי ליום חמישי א' כסלו ושנים מקרא ואחד תרגום - כו - פרשת תולדות
פלשון הראשון, ואל תתמה על תי"ו של 'אחזת', ואף על פי שאינה תבה סמוכה, יש דגממה במקרא: (תהלים ט)
עֲזַרְתָּ מִצְרָיִם. (ישעיה נא) "ושכרת ולא מיין". אחזת. לשון קבצה ואגדה, שנאחזין יחד.

(כו) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִצְחָק מְדוּעַ בָּאתֶם אֵלַי וְאַתֶּם
שְׂנֵאתֶם אֹתִי וְתִשְׁלַחְנִי מֵאַתְכֶּם:
כו ואמר להון יצחק מה דין אתיתון לותי
ואתון סניתון יתי ושלחתוני מלותכון:

(כח) וַיֹּאמְרוּ רְאוּ רָאִינוּ כִּי־הָיָה יְהוָה עִמָּךְ וְנֹאמַר
תְּהִי נָא אֵלֶּה בֵּינוֹתֵינוּ בֵּינֵינוּ וּבֵינֶךָ וְנִכְרְתָה בְרִית
עִמָּךְ:
כח ואמרו ראו ראינו כי-היה יהוה עמך ונאמר
תהי נא אלה בינותינו בינינו ובינך ונכרתה ברית
עמך:

רש"י ראו ראינו • ראו' באבדך, 'ראינו' כך. תהי נא אלה בינותינו וגו' • האלה אשר בינותינו מימי אביך, תהי
גם עתה בינינו ובינך.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יט עמ' 267)

הָאֵלֶּה אֲשֶׁר בֵּינוֹתֵינוּ מִימֵי אָבִיךָ, תְּהִי גַם עִתָּהּ בֵּינֵינוּ וּבֵינֶךָ (רש"י כו, כח)
משמע, שמהני שבועת האב על הבנים. וכן משמע ממה שנאמר (וירא כא, כג) "אם תשקר לי ולניני ולנכדי" (וראה רש"י בראשית ד,
טו). אבל בפרשת בשלח (יג, יט) כתב "השבע השביע, השביעם שישביעו לבניהם" - משמע שלא מהני. וכן הוא על פי הלכה:
"ואי אפשר להשביע הנולדים לאחר זמן" (שו"ע י"ד סי' רכח סל"ה). וראה 'גור ארנה' בשלח שם. אברבנאל ורמב"ן על הפסוק (נצבים
כט, יג) ולא אתכם לבדכם וגו'. אבן עזרא

(כט) אִם־תַּעֲשֶׂה עִמָּנוּ רָעָה כְּאֲשֶׁר לֹא נִגְעֲנוּךָ וְכְאֲשֶׁר
עָשִׂינוּ עִמָּךְ רַק־טוֹב וְנִשְׁלַחְךָ בְּשָׁלוֹם אֶתְּהָ עִתָּהּ בְּרוּךְ
יְהוָה:
כט אם תעשה עמנו רעה כאשר לא נגענוך וכאשר
עשינו עמך רק-טוב ונשלחך בשלום אתה עתה ברוך
יהוה:

רש"י לא נגענוך • כשאמרנו לך: "לך מעמנו". אתה • גם אתה (ספרים אחרים: עתה) עשה לנו כמו כן.

♦ יום חמישי א' כסלו ♦

(ב) וַיַּעַשׂ לָהֶם מִשְׁתֶּה וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ:

(ג) וַיִּשְׁכְּמוּ בַּבֹּקֶר וַיִּשְׁבְּעוּ אִישׁ לְאָחִיו וַיִּשְׁלַחֵם
יִצְחָק וַיִּלְכְּוּ מֵאֲתוֹ בְּשָׁלוֹם:
ב) ויעש להם משתה ויאכלו וישתו:
ג) וישכמו בבוקר וישבעו איש לאחיו וישלחם
יצחק וילכו מאתו בשלום:

(ד) וַיְהִי בַּיּוֹם הַהוּא וַיָּבֹאוּ עֲבָדֵי יִצְחָק וַיַּגִּדוּ לוֹ עַל־אֲדוֹת
הַבָּאָר אֲשֶׁר חָפְרוּ וַיֹּאמְרוּ לוֹ מִצְאָנוּ מַיִם:
ד) ויהי ביום ההוא ויבאו עבדי יצחק ויגדו לו על-אדות
הבאר אשר חפרו ויאמרו לו מצאנו מים:

(ה) וַיִּקְרָא אֹתָהּ שְׁבַעָה עַל־כֵּן שֵׁם־הָעִיר בָּאָר שְׁבַע עַד
הַיּוֹם הַזֶּה:
ה) ויקרא אותה שבעה על-כן שם-העיר באר שבע עד
היום הזה:

רש"י שבעה • על שם הברית. אבן עזרא

(ו) וַיְהִי עָשׂוּ בֶן־אַרְבָּעִים שָׁנָה וַיִּקַּח אִשָּׁה אֶת־יְהוּדִית
בַּת־בְּאָרִי הַחֲתָנִי וְאֶת־בְּשִׁמַּת בַּת־אֵילָן הַחֲתָנִי:
ו) ויהי עשו בן-ארבעים שנה ויקח אשה את-יהודית
בת-בארי החתני ואת-בשמת בת-אילן החתני:

אבן עזרא על התורה

כח בינותינו. רבוי אחר רבוי: לג באר שבע. נקרא כן על ב' דברים. או היא עיר אחרת:

כז"א בן־אַרְבָּעִים שָׁנָה • עָשָׂו הָיָה נִמְשָׁל לְחֹזִיר, שֶׁנֶּאֱמַר: (תהלים ט) "וְכִרְסָמָנָה חֹזִיר מִזֶּעֶר", הַחֹזִיר הַזֶּה כִּשְׁהוּא שׁוֹכֵב פּוֹשֵׁט טֶלְפִּיר, לוֹמַר: 'רְאוּ שְׂאֲנֵי טְהוֹר', כִּף אֵלּוּ גּוֹזְלִים וְחוֹמָסִים וּמִרְאִים עֲצָמָם כְּשָׂרִים. כָּל מ' שָׁנָה, הָיָה עָשָׂו צָד נָשִׁים מִתַּחַת יָד בַּעֲלִיָּהֶן וּמַעֲנָה אוֹתָם, כִּשְׁהָיָה בֶן מ', אָמַר: 'אַבָּא בֶן מ' שָׁנָה נִשָּׂא אִשָּׁה, אַף אֲנִי בֶן'. אבן העזר

(לה) וַתְּהִיִּן מֵרֶת רוּחַ לְיִצְחָק וּלְרַבֵּקָה: לה וַהֲוָא מְסַרְבִּין וּמְרַגְזִין עַל מִימַר יִצְחָק וּרַבֵּקָה:

כז"א מֵרֶת רוּחַ • לְשׁוֹן הַמְּרָאָת רוּחַ, כְּמוֹ: (דברים ט) "מִמֶּרִים הָיִיתָם", כָּל מַעֲשִׂיהֶן הָיוּ לְהַכְעִים וּלְעֲצֹבוֹן. לְיִצְחָק וּלְרַבֵּקָה • שֶׁהָיוּ עוֹבְדוֹת אֱלִילִים (כ"ד). אבן עזרא

כז (א) וַיְהִי כִּי־זָקֵן יִצְחָק וַתִּכְהֶינּוּ עֵינָיו מִרְאָת וַיִּקְרָא אֶת־עֲשָׂו בְּנֵו הַגָּדֹל וַיֹּאמֶר אֵלָיו בְּנִי וַיֹּאמֶר אֵלָיו הִנְנִי: א וַהֲוָה כַּד סִיב יִצְחָק וְכִהְיָ עֵינֵהוּי מְלֻמָּחִי וַקְרָא יֵת עָשָׂו בְּרָה רַבָּא וַאֲמַר לֵה בְרִי וַאֲמַר לֵה הָא אָנָּא:

כז"א וַתִּכְהֶינּוּ • בַּעֲשָׂנָן שֶׁל אֵלּוּ (שְׁהָיוּ מַעֲשָׂנוֹת וּמִקְטִירוֹת לַעֲבֹדַת אֱלִילִים). דָּבָר אַחֵר: כִּשְׁנַעֲקֵד עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ וְהָיָה אָבִיו רוֹצֵה לְשַׁחֲטוֹ, בְּאוֹתָהּ שָׁעָה, נִפְתָּחוּ הַשָּׁמַיִם וַרְאוּ מִלֵּאכֵי הַשָּׁרֵת, וְהָיוּ בּוֹכִים, וְנִרְדּוּ דְמַעוֹתֵיהֶם וְנִפְלּוּ עַל עֵינָיו. לְפִיכָף, כָּהוּ עֵינָיו. דָּבָר אַחֵר: כַּדִּי שִׁטְל יַעֲקֹב אֶת הַבְּרִכוֹת.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות טו עמ' 215)

כדי שִׁטְל יַעֲקֹב אֶת הַבְּרִכוֹת (רש"י כז, א) יֵשׁ לִשְׁאֹל, מִדּוּעַ הָיָה הַקֶּבֶ"ה צָרִיף לְהַכְהוֹת אֶת עֵינָיו שֶׁל יִצְחָק, וְהָרִי הָיָה יָכוֹל לְגַלּוֹת לוֹ שֶׁעָשָׂו רָשָׁע. וְיֵשׁ לוֹמֵר, שֶׁלֹּא רָצָה הַקֶּבֶ"ה לְדַבֵּר לְשׁוֹן הָרַע עַל עָשָׂו. וְהִגַּע בְּעֲצָמָּךְ: אִם עַל עָשָׂו הָרָשָׁע נִמְנָע הַקֶּבֶ"ה מִלְּדַבֵּר סָרָה (אף שֶׁפְּתוּצָאָה מִכָּף הָיָה יִצְחָק כְּלוּא בְּבִית וְהָיָה כְּמַת בְּמִשָּׁף חֲמִשִּׁים וְשֶׁבַע שָׁנִים), עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה שִׁישׁ לְהַתְרַחֵק בְּיוֹתֵר מִכָּל דְּבוּר שֶׁל לְשׁוֹן הָרַע עַל אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל!

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטי שיחות חלק ה, עמוד 139 – מוֹתֵד 'לְקִרְאָת שַׁבָּת)

הַשַּׁעַם שֶׁנִּתְעוֹר יִצְחָק

וַיְהִי כִּי־זָקֵן יִצְחָק וַתִּכְהֶינּוּ עֵינָיו מִרְאָת

וַתִּכְהֶינּוּ – בַּעֲשָׂנָן שֶׁל אֵלּוּ שֶׁהָיוּ מַעֲשָׂנוֹת וּמִקְטִירוֹת לַעֲבֹדַת אֱלִילִים (כז, א. ובפירוש רש"י) צָרִיף לְהַבִּיֵן: הֵן אָמַת שֶׁעָשָׂו מִזִּיק לְעֵינָיו (וְכַמוֹ שֶׁפְּתוּב (משלי י, כו): וְכַעֲשֹׁן לְעֵינָיו), אִף אִיף אֶפְשָׁר לוֹמַר שֶׁמִּזִּיק עַד כַּדִּי עוֹרוֹן, דְּלִפְיָזָה, גַּם נָשִׁי עָשָׂו הָיוּ צָרִיכוֹת לְהַתְעוֹר מִכָּף? הַבְּאוּר בָּזָה: מַה שֶּׁאֲצֵל יִצְחָק הָיָה "וַתִּכְהֶינּוּ עֵינָיו מִרְאָת", לֹא הָיָה רַק מִצַּד הָעֵשָׂן גּוֹפָא, אֲלֵא מִצַּד שָׂזָה הָיָה עָשָׂן שֶׁל עֲבֹדָה זָרָה, וְהָיִית שִׁיִּצְחָק הָיָה "טְהוֹר עֵינָיו מִרְאָת בְּרַע", לֹא הָיָה יָכֹל לְסַבֵּל עֲנָן שֶׁל עֲבֹדָה זָרָה, וְעַד כַּדִּי כִּף שִׁיִּצְחָקִי – נִתְּסַם בְּעֵינָיו.

וּבְדִגְמַת הַמִּסְפָּר אוֹדוֹת הָרַב הַקְדוּשׁ רַבִּי מִנְחֵם נְחוּם מִטְשַׁעֲנָאבִּיל, שֶׁקָּרָה פֶּעַם וְהִבְיָאוּ לְפָנָיו חֶלֶב עֶכּוֹס, וְהוּא לֹא רָאָה אֶת הַחֶלֶב. וְאַחֲרֵיכָף הִסְבִּיר זֹאת עַל־פִּי הַמְּשַׁנָּה "חֶלֶב שֶׁחִלְבוּ עֶכּוֹס וְאִין יִשְׂרָאֵל רוֹאֵהוּ", שֶׁהַפְּרוּשׁ בִּ"אִין יִשְׂרָאֵל רוֹאֵהוּ" הוּא – שֶׁכִּינּוּ שֶׁחִלְבוּ עֶכּוֹס, יְהוּדֵי אֵינוּ רוֹאֵה אוֹתוֹ, כִּי מַה שֶּׁלֹּא צָרִיף לְרְאוֹת, הוּא אֵינוּ יָכוֹל לְרְאוֹת.

(ב) וַיֹּאמֶר הִנֵּה־נָא זָקַנְתִּי לֹא יָדַעְתִּי יוֹם מוֹתִי: כו וַאֲמַר הָא כַּעַן סִיבִית לִית אָנָּא יָדַע יוֹמָא דְאִימוֹת:

כז"א לֹא יָדַעְתִּי יוֹם מוֹתִי • אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קְרָחָה: 'אִם מִגִּיעַ אָדָם לְפָרֶק אַבּוֹתָיו, יִדְאָג חֲמֵשׁ שָׁנִים לְפָנֵיהֶם וְחֲמֵשׁ שָׁנִים לְאַחֲרֵי כֵן, וְיִצְחָק הָיָה בֶן קכ"ג (כִּי יַעֲקֹב בֶּן ס"ג כִּשְׁנֵיבְּרֵי, דִּיק בְּרִש"י סוֹף הַסֵּדֶר), אָמַר: 'שָׁמָּה לְפָרֶק אֲמִי אֲנִי מִגִּיעַ וְהִיא בַת קכ"ז מֵתָה, וְהִרְגִּי בֶן ה' שָׁנִים סְמוּךְ לְפָרֶקָה'. לְפִיכָף: "לֹא יָדַעְתִּי יוֹם מוֹתִי", שָׁמָּה לְפָרֶק אֲמִי, שָׁמָּה לְפָרֶק אַבָּא. אבן עזרא

שיעור יומי ליום חמישי א' כסלו ושנים מקרא ואחד תרגום - כז - פרשת תולדות לג

(ג) וְעָתָה שֶׁאֵנָּה כְּלִיד תְּלִיד וְקִשְׁתָּךְ וְצֵא הַשָּׂדֶה וְצֹדָה לִי צִיד:

כז"ל תְּלִיד • חֲרָב, שְׂדֵךְ לְתוֹתָהּ. שֶׁאֵנָּה • לְשׁוֹן הַשְׁחָזָה, כְּאוֹתָהּ שֶׁשְׁנִינוּ: (ביצה כח) 'אֵין מִשְׁחִיזִין אֶת הַסִּפִּין, אֲבָל מְשִׁיָּאָה עַל גְּבִי חֲבֵרְתָּהּ'. חֲדָד סִפִּינָךְ וְשִׁחַט יָפָה, שְׁלֹא תִאֲכִילֶנִי נֶבֶלָה (כ"ה). וְצֹדָה לִי • מִן הַהִפְקָר וְלֹא מִן הַגָּזֵל. אבן עזרא

(ד) וְעָשִׂהָ לִי מִטַּעַמִּים כַּאֲשֶׁר אֶהְבֵּתִי וְהִבִּיָּאָה לִי וְאֲכָלָהּ בְּעֶבֶר תִּבְרַכְךָ נַפְשִׁי בְּטָרִם אָמוֹת:

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי לקוטי שיחות חלק טו, עמוד 197 ואילך - מתוך 'לקראת שבת)

ברכת יצחק לעשו דוקא

בְּעֶבֶר תִּבְרַכְךָ נַפְשִׁי בְּטָרִם אָמוֹת: (כז, ד)

בְּפִרְשֵׁתֵנוּ מִסְפָּר בְּפִרְטִיּוֹת אֵיךְ יִצְחָק רָצָה לִבְרֹךְ אֶת עֵשָׂו לִפְנֵי מוֹתוֹ. וְיִדְוָעָה הַתְּמִיּהָ, מִדּוּעַ רָצָה יִצְחָק לִבְרֹךְ אֶת עֵשָׂו, הָאֵם לֹא יָדַע אֶת רְשָׁעוֹתָיו הַגְּדוֹלָה? וּמֵבָאֵר הוּא עַל־פִּי מַה שֶּׁתּוֹנֵב בְּתוֹרַת הַחֲסִידוּת, שֶׁעֲבֹדֵת יִצְחָק בְּכָל־לֵוִי מִי חִיָּו הִיָּתָה בַּחֲפִירַת בְּאוֹרֹת. וְתִכְנָה - שֶׁאִף בְּמָקוֹם שֶׁנֶּרְאָה רַק עֶפֶר וְצִרְרוּת, הָרִי עַל־יְדֵי חֲפִירָה בְּעֵמֶק הָאֲדָמָה, גָּלָה יִצְחָק שֶׁגַּם בְּמָקוֹם הַהוּא נִמְצְאוּ "מִים חַיִּים". וְחִיָּנוּ, שֶׁעֲבֹדֵת יִצְחָק הִיָּתָה לְגִלּוֹת שֶׁגַּם בְּמָקוֹם שֶׁנֶּרְאָה רִיק מְקֻדָּשׁוֹ שֶׁל הַקָּב"ה, הִנֵּה עַל־יְדֵי חֲפִירָה בְּעֵמֶק, מְגִלִּים גַּם שֵׁם נִיצוּצֵי קִדְשָׁהּ.

וְעַל־פִּי־זֶה יוֹבֵן זֶה שֶׁבִּרְךָ אֶת עֵשָׂו, מִשּׁוּם שֶׁכִּפְּתוֹ הִיָּתָה לְגִלּוֹת שֶׁגַּם אֲצֵל עֵשָׂו שֶׁבְּחִיצוֹנוּת נֶרְאָה שֶׁרְחוּק הוּא לְגִמְרֵי מַעֲבֹדֵת ה', הִנֵּה עַל־יְדֵי "חֲפִירָה" וְעֲבֹדָה קָשָׁה, יְכוּלִים לְגִלּוֹת שֶׁבְּפְנִימִיּוֹת נִפְשׁוֹ הָרִי הוּא קָשׁוּר לְעֲבֹדֵת הַבּוֹרָא. וּמִזֶּה הוֹרָאָה אֲלֵינוּ, שֶׁאֵם גַּם אֲצֵל עֵשָׂו הִרְשָׁע עֵסֶק יִצְחָק לְגִלּוֹת אֶת פְּנִימִיּוֹת נִפְשׁוֹ וּלְקַשְׁרוֹ לְעֲבֹדֵת ה', הָרִי דְּבָרִים קַל־וְחִמּוּר שֶׁצָּרִיכִים לְעֵבֶד גַּם עִם אֵלוֹ הַנֶּרְאִים כְּרוֹחוֹקִים מִתּוֹרָה וְעֲבֹדֵת ה', וּלְגִלּוֹת אֶת פְּנִימִיּוֹת נִפְשָׁם - "מִים חַיִּים", שֶׁיִּשְׁוּבוּ לְדֶרֶךְ אֲבוֹתֵינוּ.

(ה) וְרִבְקָה שִׁמְעָה בְּדִבְרֵי יִצְחָק אֶל־עֵשָׂו בְּנֹו וַיִּלָּךְ עֵשָׂו הַשָּׂדֶה לְצֹד צִיד לְהִבִּיאַ:

כז"ל לְצֹד צִיד לְהִבִּיאַ • מֵהוּ 'לְהִבִּיאַ', אִם לֹא יִמְצָא צִיד, יָבִיא מִן הַגָּזֵל. אבן עזרא

(ו) וְרִבְקָה אָמְרָה אֶל־יַעֲקֹב בְּנֶה לֵאמֹר הִנֵּה שִׁמְעָתִי אֶת־אֲבִיךָ מְדַבֵּר אֶל־עֵשָׂו אַחִיךָ לֵאמֹר:

(ז) הִבִּיָּאָה לִי צִיד וְעָשִׂהָ לִי מִטַּעַמִּים וְאֲכָלָהּ וְאֲבִרְכָּכָה לִפְנֵי יְהוָה לִפְנֵי מוֹתִי:

כז"ל לִפְנֵי ה' • בְּרִשּׁוֹתָיו, שִׁסְפִּים עַל יְדֵי. אבן עזרא

(ח) וְעָתָה בְּנִי שִׁמְעַת בְּקִלִּי לֵאשֶׁר אֲנִי מִצְוָה אֹתָךְ:

(ט) לֶךְ־נָא אֶל־הֶצֶאֱן וְקַח־לִי מִשָּׁם שְׁנֵי גְדֵי עֲזִים טָבִים וְאֶעֱשֶׂה אֹתָם מִטַּעַמִּים לְאֲבִיךָ כַּאֲשֶׁר אָהֵב:

אבן עזרא על התורה

ג כליד. יתכן להיות שם כלל. והפֿרט תליד או תליד כמו חרב, ויחסר וא"ו מן תליד. ה ורִבְקָה שומעת. הִיָּתָה שומעת: וקִשְׁתָּךְ. ותליד האשפֿה התלויָה, ששם החצים. כָּאֵדָם שֶׁת אָנוּשׁ: ז לפְנֵי מוֹתִי. כמו בְּטָרִם אָמוֹת:

שיעור יומי ליום חמישי א' כסלו ושנים מקרא ואחד תרגום - כז - פרשת תולדות

(י) וְהֵבֵאתָ לְאִבֶּיךָ וְאָכַלְתָּ בְעֶבֶר אֲשֶׁר יִבְרַכְךָ לִפְנֵי מוֹתוֹ: יְהִי־יָמֶיךָ (נ"י) וְתָעַל) לְאָבוֹךָ וַיִּכְבֹּל בְּדִיל דִּיבְרַכְנָךְ קֳדָם מוֹתָהּ:

רַחֲמֵי אֱלֹהִים שְׂעֵר • בַּעַל שְׂעֵר. אבן עזרא

רש"י ◀ יְמֵשְׁנֵי • כְּמוֹ: (דברים כח) "מִמֶּשֶׁשׁ בַּצֹּהֲרִים". אבן עזרא

~ נקודות משיחות קודש ~ (על־פי לקוטישיחות חלק א, עמוד 56 – מתוך 'לקראת שבת)

וַתֹּאמֶר לוֹ אִמּוֹ עָלַי קָלָלְתָּ בְנִי (פרשתנו כז, יג)

וַיִּבְנוּ זֶה בְּהַקְדָּיִם הַטָּעַם שֶׁהַפְּרָכּוֹת הָיוּ צְרִיכוֹת לְבֹא לִיעֲקֹב בְּדֶרֶךְ "מִרְמָה" דְּיוֹקָא:

וְהָיָה, כִּדִּי שִׁיְיָהּ הַמִּקְבֵּל כָּלִי רְאוּי לְקַבֵּל בְּרָכוֹת אֱלֹהִים, הִרִי זֶה לֹא עַל־יְדֵי עֲבוֹדָה שְׁעַל־פִּי חֲשׁוֹבוֹן וְשִׁכְלִי, אֶלֶּא דִּוְקָא כְּשִׁתְּהִיָּה עֲבוֹדָתוֹ בְּאִפְסָן שְׁלִמְעָלָה מִטַּעַם וְדַעַת (שֶׁהִרִי כָּלִלוֹת אוֹרוֹת אֱלֹהִים שֶׁנִּמְצְאוּ אֲצֵל עֶשׂוֹ עַל־יְדֵי חֲטָא עֶזְרָה־דַּעַת, אֵינָם שִׁיְיָכִים לְטַעַם וְדַעַת).

(יד) וַיִּלְךָ וַיִּקַּח וַיָּבֵא לְאִמּוֹ וּתְעַשׂ אִמּוֹ מִטַּעֲמִים בְּאֶשֶׁר יָד וְאֶזֶל וְנָסִיב וְאִתִּי לְאִמָּה וְעַבְדַּת אִמָּה תִבְשִׁילִין כָּמָא דְרַחֲמִים אָבוּהִי:

כִּי־אֵלֶּיךָ הִתְחַמְדְּתָּ • הַנְּקִיּוֹת, כְּתַרְגֻּמוֹ: 'דִּכְיָתָא'. דְּבַר אַחֵר: שְׁחַמַּד אוֹתָן מִן נִמְרֹד. וְאֲשֶׁר אָתָּה בְּבֵית • וְהָלֹא כְּמָה נָשִׁים הָיוּ לוֹ, וְהוּא מִפְקִיד אֶצֶל אִמּוֹ? אֵלֹא שֶׁהִיא בְּקִי בְּמַעֲשֵׂיהֶן וְחוֹשְׁדָּן.

יא שְׁעִיר. בַּעַל שְׁעַר וְהַהֲפֹךְ חֶלֶק. וַיִּתְּכֶן
 שְׁנֵקָרָא כֵּן בַּעֲבוּר הַיּוֹת הַחֶלֶק חֲלָקֵיו שְׁוִים:
 יב יִמְשְׁנִי. כְּמוֹ יִסְבְּנִי, מִבְּעַלִּי הַכֶּפֶל:
 כְּמַתְעַתֵּעַ. כְּפֹל, מְגֹזֶרֶת תּוֹעָה. כְּאִישׁ שְׂמֹתָעָה
 אֲחֵר:
 תְּהִי קָלְלָתוֹ עָלַי וְלֹא עָלֶיךָ, וְזֶה מִשְׁפָּט דְּבָרֵי
 הַנָּשִׁים. וְהַגָּאון פִּרְשׁ עָלַי לְהִסִּיר קָלְלָתְךָ:
 יג עָלַי קָלְלָתְךָ. אֵל תִּפְחַד שִׁיכָלְל, וְאִם יִקְלַל

שיעור יומי ליום חמישי א' כסלו ושנים מקרא ואחד תרגום - כז - פרשת תולדות

טו וְיָת מִשְׁכֵּי גִדְיִי בַר עֲזִי אֶלְבִּישָׁת עַל יְדוּהִי וְעַל שְׁעִיעוֹת צוֹרָה:

(מז) וְיָת עוֹרָת גִּדְיִי הָעוֹזִים הַלְבִּישָׁה עַל־יָדָיו וְעַל חֻלְקָת צוֹאֲרָיו:

יז וַיְהִיבֶת יָת תַּכְשִׁילָא וְיָת לַחֲמָא דִּי עֲבָדַת בִּידָא דִּינְעָקָב בְּרָה:

(יח) וַתִּתֵּן אֶת־הַמַּטְעָמִים וְאֶת־הַלֶּחֶם אֲשֶׁר עָשָׂתָה בִּיד יַעֲקֹב בְּנָה:

יח וְעַל לֹות אֲבוּהִי וְאָמֵר אָבָא וְאָמֵר הָא אָנָּא מִן אֶת בְּרִי:

(יח) וַיֵּבֵא אֶל־אָבִיו וַיֹּאמֶר אָבִי וַיֹּאמֶר הִנְנִי מִי אֶתָּה בְּנִי: (יט) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל־אָבִיו אָנֹכִי עָשׂוּ בְּכֹרֶךְ עֲשִׂיתִי כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ אֵלַי קוֹם־נָא שָׁבָה וְאֶכְלָה מִצִּידִי בַּעֲבוּר תִּבְרַכְנִי נַפְשֶׁךָ:

יט וְאָמֵר יַעֲקֹב לְאֲבוּהִי אָנָּא עָשׂוּ בּוֹכְרֶךְ עֲבָדִית כְּמָא דִּי מוֹלִילָתָא עָמִי (נ"א לִי) קוֹם כַּעַן אֶסְתַּחֲר וְאֶכּוֹל מִצִּידִי בְּדִיל דִּי תִבְרַכְנִי נַפְשֶׁךָ:

נ"א אָנֹכִי עָשׂוּ בְּכֹרֶךְ • אָנֹכִי, הוּא הַמְבִיא לָךְ, וְעָשׂוּ הוּא בְּכֹרֶךְ. עֲשִׂיתִי • כְּמָא דְּבָרִים כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ אֵלַי. שָׁבָה • לְשׁוֹן מִיסַב עַל הַשְׁלָחַן, לְכֹךְ מִתְרַגֵּם 'אֶסְתַּחֲר'. אבן עזרא

כז וְאָמֵר יַצְחָק לְבָרָה מָה דִּין אוֹחִיתָא לְאִשְׁבָּחָא בְּרִי וְאָמֵר אָרִי זִמִּין יִי אֱלֹהֶךְ קִדְמִי:

(כז) וַיֹּאמֶר יַצְחָק אֶל־בְּנוֹ מַה־זֶּה מַה־רַּת לְמִצָּא בְּנִי וַיֹּאמֶר כִּי הִקְרָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִפְנֵי:

כא וְאָמֵר יַצְחָק לְיַעֲקֹב קְרִיב כַּעַן וְאָמֵר שְׁנֹךְ בְּרִי הַאֲתָּ דִּין בְּרִי עָשׂוּ אִם לָא:

(כא) וַיֹּאמֶר יַצְחָק אֶל־יַעֲקֹב גִּשָׁה־נָּא וְאָמַשְׁךָ בְּנִי הֵאֱתָה זֶה בְּנִי עָשׂוּ אִם־לָא:

נ"א גִּשָׁה־נָּא וְאָמַשְׁךָ • אָמֵר יַצְחָק בְּלָבוֹ: 'אֵין דְּרַךְ עָשׂוּ לְהִיּוֹת שֵׁם שְׁמִים שְׁגוּר בְּפִיו, וְזֶה אָמֵר: "כִּי הִקְרָה ה' אֱלֹהֶיךָ". אבן עזרא

כב וְקָרִיב יַעֲקֹב לֹות יַצְחָק אֲבוּהִי וּמִשָּׁה וְאָמֵר קָלָא קָלָא דִּינְעָקָב וּדְיָא יְדוּהִי דַעֲשׂוּ:

(כב) וַיִּגַּשׁ יַעֲקֹב אֶל־יַצְחָק אָבִיו וַיִּמְשָׁהוּ וַיֹּאמֶר הִקֵּל קוֹל יַעֲקֹב וְהִיָּדִים יָדֵי עָשׂוּ:

נ"א קוֹל יַעֲקֹב • שְׁמַדְבַּר בְּלִשׁוֹן תַּחֲנוּנִים: "קוֹם־נָא", אָבֵל עָשׂוּ בְּלִשׁוֹן קִנְטוֹרִינָא דְּבַר: "קוֹם אָבִי".

כג וְלָא אֶשְׁתַּמּוּדְעָה אָרִי הוֹאָה יְדוּהִי בִּידֵי עָשׂוּ אֲחוּהִי שְׁעִירָן (נ"א שְׁעִירָנָן) וּבְרַכָּה:

(כג) וְלָא הִבִּירוּ כִּי־הָיוּ יָדָיו בִּידֵי עָשׂוּ אָחִיו שְׁעִירָת וּבְרַכָּהוּ:

כד וְאָמֵר אֶת דִּין בְּרִי עָשׂוּ וְאָמֵר הָא אָנָּא:

(כד) וַיֹּאמֶר אֶתָּה זֶה בְּנִי עָשׂוּ וַיֹּאמֶר אָנִי:

נ"א וַיֹּאמֶר אָנִי • לָא אָמֵר: 'אָנִי עָשׂוּ', אֱלָא "אָנִי".

כה וְאָמֵר קְרִיב קִדְמִי וְאֶכּוֹל מִצִּידִי דְּבָרִי בְּדִיל דִּי תִבְרַכְנֶךְ נַפְשִׁי וְקָרִיב לָהּ וְאֶכֶל וְאֶתִּי (נ"א וְאֶעֱלִי) לָהּ חֲמָרָא וּשְׁתִּי:

(כה) וַיֹּאמֶר הַגִּשָּׁה לִי וְאֶכְלָה מִצִּיד בְּנִי לְמַעַן תִּבְרַכְךָ נַפְשִׁי וַיִּגַּשְׁלָהּ וַיֹּאכֵל וַיֵּבֵא לוֹ יֵין וַיִּשְׁתִּי: אבן עזרא

אבן עזרא על התורה

עֲלָה וְהִזְלַח דְּרַךְ מוֹסֵר. וְכֵן אָמֵר דְּנִיָּאל מְרִי חִלְמָא לְשִׁנְאָה. וְלִהְיוֹת כְּנֶגֶד הַשֵּׁם דְּרַךְ דְּרִשׁ. וְכֵן אָמֵר אֲבָרְהָם וְגַם אֲמָנָה, וְנִשְׁתַּחֲוֶה וְנִשְׁוֹכָה: וְאֶכְלָה מִצִּידִי. כְּמוֹ זְכָרָה לִי אֱלֹהִי לְטוֹבָה. וְהָאֲלָף שְׁרֵשׁ:

כא וְאָמַשְׁךָ. קַל הַשִּׁירָן לְהַקֵּל עַל הַלְשׁוֹן: כה וְאֶכְלָה מִצִּיד בְּנִי. הָאֲלָף סִימָן מְקוֹדֵר,

רַק הַשְׁלִיחַ לָא יִתְכַּן שִׁכְזֹב כָּלָל. גַּם הֵנָּה דוֹד נִכְתֵּב עָלָיו אִישׁ הָאֱלֹהִים. וְאָמֵר רֹחַ ה' דְּבַר בִּי. בְּלָבֵל דְּבָרָיו עִם אֲחִימֶלֶךְ, וְאָמֵר וַיְהִי כִּלֵּי הַנְּעָרִים קָדַשׁ לְצִרְךָ שְׁעָה. גַּם אֱלִישָׁע שְׁאָמֵר לְחֻזָּאֵל לָךְ אָמֹר לוֹ חִיָּה תַחֲיָה, אֲף עַל פִּי שְׁפָרוּשׁוֹ חִיָּה תַחֲיָה מַחֲלִי זֶה, הָרָאִנִי הַשֵּׁם כִּי יִתְרַג. וְכֵן מִיָּקִיָּהוּ אָמֵר תַּפְלַת שְׁוֹא

יט וַיֵּשׁ אֲוִמְרִים חֲלִילָה לְכַזֵּב הַנְּבִיא רַק הוּא כֵּן. אָנֹכִי. מִי שְׁאָנֹכִי וְעָשׂוּ בְּכֹרֶךְ. וְאַחֲרֵים אָמְרוּ כִּי בְּנַחַת אָמֵר אָנֹכִי, וְנִשָּׂא קוֹל בְּמַלְת עָשׂוּ בְּכֹרֶךְ. וְאֱלָה דְּבָרֵי רֹחַ, כִּי הַנְּבִיאִים יִתְחַלְקוּ לִבִּי, חֲלָקִים. הַחֲלֵק הָרֵאשׁוֹן שְׁלִיחַ בְּמַצּוֹת וְהַחֲלֵק הַשֵּׁנִי נְבִיאֵי הַעֲתִיד. וְאִם יַצְטָרְכוּ לֵאמֹר דְּבַר שְׁאִינְגוּ בַּהֲגֵן, לָא יִזְיֵק,

(כו) וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי יִצְחָק אָבִיו גִּשְׁה־נָּא וַיִּשְׁקֶה־לִּי בְּנִי: אבן העזר
 (כו) וַיִּגַּשׁ וַיִּשְׁקֶה־לּוֹ וַיֵּרָח אֶת־רֵיחַ בְּגָדָיו וַיְבָרְכֵהוּ וַיֹּאמֶר
 רֵאחַ רֵיחַ בְּנִי כְּרֵיחַ שְׂדֵה אֲשֶׁר בָּרַכְוּ יְהוָה:
 כז"י וַיֵּרָח וְגו' • וְהָלַא אֵין רֵיחַ רַע יוֹתֵר מִשְׁטָף הַעֲדִים, אֲלֵא מִלְּמַד שְׁנִכְנֹסָה עִמּוֹ רֵיחַ גֵּן עֶדֶן. כְּרֵיחַ שְׂדֵה אֲשֶׁר
 בָּרַכְוּ ה' • שְׁנֵתָן בּוֹ רֵיחַ טוֹב וְזֶהוּ שְׂדֵה תְּפֻחִים, כֵּן דָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרָנֶם לְבָרְכָה (תענית כט:). אבן עזרא

♦ יום שישי ב' כסלו ♦

(כח) וַיִּתֵּן־לָהּ הָאֱלֹהִים מִטֵּל הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁמַנִּי הָאָרֶץ וְרַב
 דָּגָן וְתִירָשׁ:

כז"י וַיִּתֵּן־לָהּ • יִתֵּן וַיַּחֲזֹר וַיִּתֵּן (כ"ד). וּלְפִי פְּשׁוּטוֹ מוֹסֵב לַעֲנִין הָרָאשׁוֹן: "רֵאחַ רֵיחַ בְּנִי", שְׁנֵתָן לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
 הוּא "כְּרֵיחַ שְׂדֵה וְגו'", וְעוֹד יִתֵּן לָהּ: "מִטֵּל הַשָּׁמַיִם וְגו'". מִטֵּל הַשָּׁמַיִם • כְּמִשְׁמַעוֹ, וּמִדְּרָשׁ אַגְדָּה יֵשׁ לְהַרְבֵּה
 פְּנִיִּים. (דְּבָר אַחֵר, מִהוּ הָאֱלֹהִים? בְּדִין, אִם רָאִי לָהּ, יִתֵּן לָהּ. וְאִם לֹא, לֹא יִתֵּן לָהּ. אֲבָל לַעֲשׂוֹ אָמַר "מִשְׁמַנִּי הָאָרֶץ יִהְיֶה מוֹשְׁבָךְ", בֵּין צָדִיק בֵּין רָשָׁע יִתֵּן לָהּ, וּמִמֶּנּוּ
 לְמַד שְׁלֹמֹה, כְּשֶׁעָשָׂה הַבַּיִת סֹדֵר תְּפִלָּתוֹ, וַיִּשְׁרָאֵל שְׁהוּא בַּעַל אָמוּנָה וּמַצְדִּיק עָלָיו אֶת הַדִּין לֹא יִקְרָא עָלֶיךָ תִּגְרָ. לְפִיכָךְ: (מלכים א ח) "וְנִתְּתָה לְאִישׁ כָּכָל דְּרָכָיו אֲשֶׁר תַּדַּע
 אֶת לִבּוֹ", אֲבָל נִכְרִי, מַחֲסֵר אֲמָנָה, לְפִיכָךְ אָמַר: "אִתָּה תִּשְׁמַע הַשָּׁמַיִם וְגו'" וְעִשִּׂיתָ כָּכָל אֲשֶׁר יִקְרָא אֲלֶיךָ הַנִּכְרִי". בֵּין רָאִי בֵּין שְׂאִינוֹ רָאִי, מִן לוֹ, כִּדִּי שְׁלֵא יִקְרָא עָלֶיךָ
 תִּגְרָ, בְּרִשׁ"י יֵשׁן מְדַבֵּק) •

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פילקוטרי שיחות חלק טו, עמוד 217 ואילך – מתוך 'לקראת שבת)

התנהגות עם הזולת רק במדת החסד

וַיִּתֵּן־לָהּ הָאֱלֹהִים מִטֵּל הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁמַנִּי הָאָרֶץ (כז, כח)

בהנהגתו של יצחק אבינו, מצינו דבר והפוכו:

מצד אחד היתה מדתו מדת הגבורה והיראה, וכמו שכתוב "פחד יצחק", וכדאיתא במדרש (בראשית רבה פרשה סה, יב) על הפסוק
 בפרשתנו (כז, ב) "לא ידעתי יום מותי" – "אמר (יצחק) שמא לפרק אמי אני מגיע, והיא בת ככ"ז מתה, והריני בן ה' שנים סמוך
 לפרקה, לפיכך לא ידעתי יום מותי שמא לפרק אמי, שמא לפרק אבא", שכתב ה' שנים סמוך לפרק מיתת שרה, דאג יצחק
 שמא ימות.

אף מצד שני כשברך יצחק את יעקב אבינו, ברכו בברכות גלויות מאד, ובהרחבה הכי גדולה. דברכו "יתן לך האלקים מטל
 השמים ומשמני הארץ", שיהיה לו כל טוב, הן ברוחניות – "שמים", והן בגשמיות – "הארץ".
 ומזה הוראה נפלאה לכל אחד ואחד:

אפילו מי שמחמיר על עצמו בכל דבר, ונהגתו היא בקו הגבורה והיראה, הרי זה שייך פשמוך בנזעם לעצמו. אף בדרים
 הנוגעים לזולתו, אסור לו להתנהג בקו הגבורה, אלא עליו להתנהג בקו החסד, ולתת בהרחבה גדולה, ובלי הגבלות. אבן עזרא

(כט) יַעֲבֹדוּךָ עַמִּים וַיִּשְׁתַּחֲוּ לָךְ לְאֻמִּים הוּא גִבּוֹר לְאַחִיךָ
 וַיִּשְׁתַּחֲוּ לָךְ בְּנֵי אֲמֶךָ אֲרִירָךְ אֲרוּר וּמְבָרְכֶיךָ בְּרוּךְ:

כז"י בְּנֵי אֲמֶךָ • וַיַּעֲקֹב אָמַר לַיהוָה: "בְּנֵי אָבִיךָ", לְפִי שֶׁהָיוּ לוֹ בָּנִים מִפֶּמָּה אִמָּהוּת, וְכָאֵן שְׁלֵא נִשָּׂא אֲלֵא אִשָּׁה
 אַחֵת, אָמַר: "בְּנֵי אֲמֶךָ". אֲרִירָךְ אֲרוּר וּמְבָרְכֶיךָ בְּרוּךְ • וּבִבְלָעַם הוּא אוֹמֵר: "מְבָרְכֶיךָ בְּרוּךְ וְאֲרִירָךְ אֲרוּר"
 (במדבר כד ט). הַצְדִּיקִים תַּחֲלָתָם יִסּוּרִים וְסוּפֵן שְׁלוֹה, וְאֲרִירָהֶם וּמַצְעָרֵיהֶם קוֹדְמִים לְמְבָרְכֵיהֶם, לְפִיכָךְ יִצְחָק הַקָּדִים
 קָלַל אֲוִרִים לְכִרְכַּת מְבָרְכִים. וְהַרְשָׁעִים תַּחֲלָתָן שְׁלוֹה וְסוּפֵן יִסּוּרִין, לְפִיכָךְ בִּלְעָם הַקָּדִים בָּרַכָּה לְקַלְלָהּ. אבן עזרא

אבן עזרא על התורה

כח מ"ם מטל. מושף עצמו ואחר עמו. וכן
 האתן בכורי פשעי:
 כט לאחיד. בני הפילגשים: בני אמה. עשו
 ונניו: ארירך ארוור. כל אחד מאורירך. וכן
 וצדיקים כפפיר יבטח. ורבים ככה. וכן
 ומברכך:

כז וירח. כפפ"ח הרי"ש בעבור אות הגרון, וכן
 וינע לכבו. וינח בכל גבול מצרים. וכלם מהשנים
 הנראים: ראח. דבור עם הלב. והנה ריח טוב
 כבגדים כפאשר חשב בלבו שהוא עשו, והוא כא
 מהשנה, הריחו בגדיו בריח ציצי האילנים. כי
 יסכן כי זה המעשה היה בחזק הראשון:

והנח הנעלם שהוא אחרי תחת אל"ף השנש,
 וכן אומרה לאל סלעי: דגשות נוי' תברכני.
 לחסרון נוי' הנוסף. כמו יסובבה. וכן
 ישחורוני:
 כז נשיקה. עם למ"ד, ביד או כפתף או
 בצואר. ובלי למ"ד, כפה:

שיעור יומי ליום שישי ב' כסלו ושנים מקרא ואחד תרגום – כז – פרשת תולדות

לוהיה בד שיצי יצחק לברכא ית יעקב ויהיה ברם מפק נפק יעקב מלות אפי יצחק אבוהי ועשו אחוהי אתא (ג"י על) מצידה:

לא ויעבד אף הוא תכשילין ואעיל לנת אבוהי ואמר לאבוהי קיום אבא ויכול מצידא דברה בדיל די תברכני נפשך:

לב ואמר לה יצחק אבוהי מן את ואמר אנא ברח בורכך עשו:

לג ותנה יצחק תהא רבא עד לחדא ואמר מן הוא דיכי דצד צידא ואעיל לי ואכלית מפלא עד לא תיעול וברכתה אף בריך יהי:

כז"י ויחיד • בתרגומי: 'ותנה', לשון תמיכה. ומדרשו: ראה גיהנם פתוחה מתחתיו. מי-אפוא • לשון לעצמו, משמש עם כמה דברים. דבר אחר: איפוא, איה פה, מי הוא ואפוא הוא הצד ציד? • ואכל מפל • מפל מטעמים שבקשתי לטעם טעמתי בו (כ"ה). גם-ברוך יהיה • שלא תאמר: אלולא שרמה יעקב לאביו, לא נטל את הברכות, לקח הספים וברכו מדעתו (כ"ה). **אבן עזרא**

לד בד שמע עשו ית פתגמי אבוהי וצוח צוחא רבא ומרינא עד לחדא ואמר לאבוהי ברכני אף אנא (ג"י לי) אבא:

לה ואמר על אחוהי ברכתא וקביל ברכתך:

לו ואמר יאות קרא שמה יעקב ויחמני דגן תרמין זמנין ית בכירי ונסיב והא קען קביל ברכתי ואמר הלא שבקת לי ברכתא:

כז"י הכי קרא שמו • לשון תימה הוא, כמו: (לקמן כט) "הכי אחי אתה"? שמה לך נקרא שמו יעקב, על שם סופו, שהוא עתיד לעקבני, תנחומא. למה חרד יצחק? אמר: 'שמה עון יש בי שברכתך קטן לפני גדול ושנתי סדר היחס'? התחיל עשו מצעק: "ויעקבני זה פעמים", אמר לו אביו: 'מה עשה לך'? אמר לו: "את-בכרתי לקח", אמר: 'בך הייתי מצר וחרד, שמה עברתי על שורת הדין. עכשו, לפכור ברכתך: "גם ברוך יהיה"'. ויעקבני • בתרגומי: 'וכמני', ארכני, וארב, 'וכמן', 'יש מתגמנין: 'וחכמני', נתחכם לי. אצלתי • לשון הפרשה, כמו "ויאצל" (ספרים אחרים: "ויצל"). **אבן עזרא**

לז ויען יצחק ויאמר לעשו הן גביר שמתיו לך ואת-פל אחיו נתתי לו לעבדים ודגן ותרש סמכתיו ולכה אפוא מה אעשה בני:

(ב) ויהי כאשר בלה יצחק לברך את-יעקב ויהי אך יצא יצא יעקב מאת בני יצחק אביו ועשו אחיו בא מצידו: כז"י יצא יצא • זה יוצא וזה בא.

(ג) ויעש גם-הוא מטעמים ויבא לאביו ויאמר לאביו יקם אבי ואכל מציד בנו בעבר תברכני נפשך:

(ד) ויאמר לו יצחק אביו מי-אתה ויאמר אני בנך בך ברוך עשו:

(ה) ויחיד יצחק חרדה גדלה עד-מאד ויאמר מי-אפוא הוא הצד-ציד ויבא לי ואכל מפל בטרם תבוא ואברכהו גם-ברוך יהיה:

(ו) בשמע עשו את-דברי אביו ויצעק צעקה גדלה ומרה עד-מאד ויאמר לאביו ברכני גם-אני אבי:

(ז) ויאמר בא אחיך במרמה ויקח ברכתך: כז"י במרמה • ברכתא. **אבן עזרא**

(ח) ויאמר הכי קרא שמו יעקב ויעקבני זה פעמים את-בכרתי לקח והנה עתה לקח ברכתי ויאמר הלא-אצלתי לי ברכה:

(ט) ויען יצחק ויאמר לעשו הן גביר שמתיו לך ואת-פל אחיו נתתי לו לעבדים ודגן ותרש סמכתיו ולכה אפוא מה אעשה בני:

אבן עזרא על התורה

בצקבה. ויחכן היותו מגזרת עקוב הלב. והעקוב הסף המישור: אצלתי לי. עובת לי אצלך. והוא מגזרת ואצלתי מן הרים:

לה במרמה. שלא דבר אמת: לו הכי. כמו אמת. וכן הכי אחי אתה: קרא. הקורא שמו יעקב: ויעקבני. כמו מרמה וכן

לג מי איה. מי זה ואנה, הוא שתי מלות: וי"ו ואברכהו. קומץ בעבור היותו פעל עבר, ואלו הנה בפתח גדול הנה לעתיד:

רש"י הן גביר. ברכה זו שביעית היא, והוא עושה אותה ראשונה? אלא אמר לו: מה תועלת לך בברכה? אם תקנה נכסים, שלו הם, שהרי גביר שמתיר לך, ומה שקנה עבד, קנה רבו. ולכה אפוא מה אעשה? איה, אפוא, אבקש מה לעשות לך? . אבן עזרא

(לח) ויאמר עשו אל-אביו הברכה אחת הוא-לך אבי ברכני גם-אני אבי וישא עשו קלו ויברך:

רש"י הברכה אחת. ה"א זו משמשת לשון תימה, כמו: "הבמתנים"? "השמנה היא"? (שמואל ב א) "הכמות נכל"? .

(לט) ויען יצחק אביו ויאמר אליו הנה משמני הארץ יהיה מושבך ומטל השמים מעל:

רש"י משמני הארץ וגו'. זו איטליה של יון (כ"ה).

~ נקודות משיחות קודש ~ (רשימות חוברת יט)

זו איטליה של יון (רש"י כז, לט)

לרש"י הקשה: איך נתן יצחק לעשו את שמני הארץ, והרי כבר אמר לעקב "ויתן לך האלקים . . ומשמני הארץ". ומתרג, שהפנונה לאיטליה של יון, שעדין לא היה בעולם ולא נכללה בברכתו של יעקב. וכפי שאמרו רז"ל (שבת נו, ב): בשעה שנשא שלמה את בת פרעה ירד גבריאל ונעץ קנה בים . . וזהו איטליה של יון.

(מ) ועל-חרבך תחיה ואת-אחיד תעבד והיה באשר תריד ופרקת עלו מעל צואריך:

רש"י ועל-חרבך. כמו 'בחרבך'. יש 'על' שהוא במקום אות ב', כמו: "עמדתם על חרבכם", בחרבכם. (שמות ו) "על צבאתם", בצבאותם. והיה באשר תריד. לשון צער, כמו: (תהלים נה) "אריד בשיחי", כלומר, כשיעברו ישראל על התורה ויהיה לך פתחון פה להצטער על הברכות שנטל ופרקת עלו וגו'". אבן עזרא

(מא) וישטם עשו את-יעקב על-הברכה אשר ברכו אביו ויאמר עשו בלבו יקרבו ימי אבל אבי ואהרנה את-יעקב אחי:

אבן עזרא על התורה

יואב הכרית כל זכר באדום. ובעבור שהיו תחת יד יהודה שמחו ביום אדינו. והיו אומרים לבבלים ערו ערו עד היסוד בה. ויותר היה קשה על ישראל הסרפה שהיה אדום מתורף אותם מרעם. וכן טעם לביי ושמחי בת אדום. גם כן אל תשמח לבני יהודה. גם בימי הורקנוס הזקן שקם שומרי ירושלים והקניסם בבקריה מילה. גם בימי אגריפס כאשר נלכדה ירושלים באו גדודי אדום לעזור ליהודה. ורומי שהגלתו היא מצרע פתים. וכן אמר המתרגם וצים מיד פתים, והיא מלכות יון בעצמה, כאשר פרשתי בספר דניאל. גם כן יקראו היום אנשי מצרים ושבא וארץ עילם ישמעאלים. ואין בהם מי שהוא מצרע ושמעאל כי אם מתי מעט:

דוד ובניאי אל תרעו. ואחרים אמרו מה תועלת יש בברכים אחרי שהיתה מחשבתו על עשו. והנה הדבר היה בספק אצלו, כי כן אמר הקול קול יעקב, וברך מי שיהיה מהם כי בניו היו שניהם. ויש אומרים איך אמר השם ורב יעבד צעיר. גם כן אמר יצחק ואת אחיד תעבד. והגאון דחה זו השאלה בקנה רצון, בעבור שמצא וילך אל ארץ מפני יעקב אחיו. והנה שכח וישתחו ארצה שבע פעמים. והנכון בעיני שברפת הנביא כעין תפלה היא, והשם שמע תפלתו. כי עיקר זאת הברכה על זרעם. וישנים שלא הקיצו משנת האולת יחשבו כי אנהנו בגלות אדום, ולא כן הדבר. רק אדום היה תחת יד יהודה. וכן כתוב ויפגע אדום מתחת יד יהודה. גם

לז הן גביר שמתיר לך. בברכתי. גם כן נתתי לו. בדבור. יש אומרים כי איפא עם אל'ף בסוף מלה אחת כמו עשה: מ והיה כאשר תריד. כמו תרדה והם ב' שרשים. ויש אומרים שהוא כמו אריד בשיחי. והטעם כאשר תריד לשם ירחמך: ופרקת מגזרת מפרק הרים. ומתם מפרקתו. ויש בברכתו אלו כמה שאלות קשות, אם הברכה היתה נבואה, איך לא ידע את מי יברך. והשיבו נבוי הדור כי השם אמר לו כשברך יעקב, ברך את זה. ואולי היה כן. היה אמר יצחק לעשו השם צוני. ועוד למה ברך לעשו בעבור שפכה. ואחרים אמרו כי לא היה יצחק נביא, וברכתו לא נחמקה. גם אלה טעו כי הכתוב אמר וירא ה' אליו. גם אמר

כ"י"א יקראו ימי אבל אבי. כמשמעו, שלא אצער את אבא, ומדרשי אגדה לכמה פנים יש. אבן עזרא

מב ואמתיה לרבקה ות פתגמי עשו ברה
רבא ושלחת וקרת ליצקב ברה זעירא
ואמת לה הא עשו אחור קמן לך
למקטלך:

(מב) ויגד לרבקה את דברי עשו בנה הגדל ותשלח
ותקרא ליצקב בנה הקטן ותאמר אליו הנה עשו אחיך
מתנחם לך להרגך:

כ"י"א ויגד לרבקה. ברוח הקדש הגדל לה מה שעשו מהרהר בלבו. מתנחם לך. נחם על האונה לחשב מחשבה
אחרת, להתנכר לך ולהרגך. ומדרש אגדה: כבר אתה מת בעיניו ושתה עליך כוס של תנחומים. ולפי פשוטו:
לשון תנחומים, מתנחם הוא על הברכות בהריגתך. אבן עזרא

מג וכעז ברי קבל מני וקום אזיל לך לות
לכן אחי לחרו:

(מג) ועתה בני שמע בקלי וקום ברחלך אל-לבן אחי
חרנה:

מד ותתיב עמה יומין זעירין עד דיתוב
רוגזא דאחור:

(מד) וישבת עמו ימים אחדים עד אשר-תשוב חמת
אחיך:

כ"י"א אחדים. מועטים. אבן עזרא

מה עד דיתוב רוגזא דאחור מנך ויתנשי ת
די עבדת לה ואשלח ואדברגך מתמן למה
אתפל אף תרויכו יומא חד:

(מה) עד-שוב אף-אחיך ממך ושכח את אשר-עשית לו
ושלחתי ולקחתיו משם למה אשכל גם-שניכם ויום
אחד:

כ"י"א למה אשכל. אהיה שכולה משניכם. למד על הקובר את בניו שקרוי שכול, וכן ביצקב אמר: "כאשר
שכלתי, שכלתי". גם-שניכם. ואם יקום עליך ואתה תהרגנו, נעמדו בניו ויהרגוך, ורוח הקדש נזרקה בה
ונתנבזה שביום אחד ימותו, כמו שמפרש בפרק 'המקנא לאשתו' (סוטה יב).

מו ואמת רבקה ליצחק עקית בחיי מן קדם
בנת חתאה אם נסיב יצקב אתתא מבנת
חתאה כאלין מבנת ארעא למה לי חיים:

(מו) ותאמר רבקה אלי-יצחק קצתי בחיי מבני בנות חת
אם-לקח יעקב אשה מבנות-חת כאלה מבנות הארץ
למה לי חיים:

כ"י"א קצתי בחיי. מאסתי בחיי. אבן עזרא

א וקרא יצחק ליצקב ובריו יתה ופקדה
ואמר לה לא תסב אתתא מבנת כנען:

כח (א) ויקרא יצחק אלי-יעקב ויברך אותו ויצוהו ויאמר
לו לא-תקח אשה מבנות כנען:

אבן עזרא על התורה

וכאשר שמע עשו שברך יצחק עוד את אחיו
וצוה שלא יקח אשה מבנות כנען, הלך אל
דודו ולקח בתו, וישמה בשמת, גם מחלת,
כמו יתרו שהוא על דעתי חורב: אחות נכיות.
ונכד היתה מכל אחיו. או שהיו לישמעאל
נשים רבות, וזאת היתה אחות נכיות:

מד ימים אחדים. כמו ימים תהיה גאלתו,
שנים מועטות. והאחדים פחותים מעשר:
מה למה אשכל. פתחה שמא יהרג זה את
זה. או יהרגוהו אם יהרג אותך. ויש דרש
שביום אחד מתו שניהם:
מו קצתי בחיי. כמו הפוך, וכן נעלה ביהודה
ונקיצנה. וכן אמר הכתוב אשר אתה קץ:

מא וישטם. נטר איבה. וכן וישטמיהו: ויאמר
עשו בלבו. יתכן שגלה סודו לאחד מאוהביו.
ויש אומרים על דרך נבואה היתה. והראשון
קרוב:

מב מתנחם. מגורת נחמה. והשעם זאת היתה
נקמתו שייכל להרגך. והגאון אמר מגורת
וועיד בלשון ערבי:

(ב) קוֹם לְךָ פִּדְנָה אֲרָם בֵּיתָה בְּתוֹאֵל אָבִי אִמְךָ וְקַח־לְךָ מִשָּׁם אִשָּׁה מִבְּנוֹת לְבֵן אָחִי אִמְךָ:

כ"י"א פִּדְנָה • כְּמוֹ לִפְדֹּן. בֵּיתָה בְּתוֹאֵל • לְבֵית בְּתוֹאֵל, כָּל תַּבָּה שֶׁצָּרִיכָה לִמְ"ד בְּתוֹלְתָהּ, הַטִּיל לָהּ ה"א בְּסוּפָהּ

(יבמות יג) ♦

(ג) וְאֵל שְׂדֵי יִבְרָךְ אֶתְךָ וְיִפְרֹךְ וְיִרְבֶּךָ וְהָיִיתָ לְקָהָל עַמִּים:

כ"י"ב וְאֵל שְׂדֵי • מִי שְׂדֵי בְּכִרְכּוֹתָיו לְמַתְּכָרִיךְ מִפִּי, יִבְרָךְ אֶתְךָ.

(ד) וַיִּתֵּן־לְךָ אֶת־בְּרַכְתּוֹ אֲבִרָהֶם לְךָ וּלְזֶרְעֶךָ אֶתְךָ לְרִשְׁתָּךְ אֶת־אֶרֶץ מִגְרִיד אֲשֶׁר־נָתַן אֱלֹהִים לְאַבְרָהָם:

כ"י"ג אֶת־בְּרַכְתּוֹ אֲבִרָהֶם • שָׁמַר לוֹ: "וְאַעֲשֶׂךָ לְגוֹי גָּדוֹל", "וְהִתְבָּרַכְוּ בְּזֶרַעַךְ" יֵהִיו אוֹתָן בְּרָכוֹת הָאֲמִוּרוֹת לְךָ, בְּשִׁבְלֶךָ, (מקד) יֵצֵא אוֹתוֹ הַגּוֹי וְאוֹתוֹ הַזֶּרַע הַמְּבָרָךְ.

♦ יום שבת קודש ג' כסלו ♦

(ה) וַיִּשְׁלַח יִצְחָק אֶת־יַעֲקֹב וַיֵּלֶךְ פִּדְנָה אֲרָם אֶל־לְבָן בֶּן־בְּתוֹאֵל הָאֲרָמִי אָחִי רַבֵּקָה אִם יַעֲקֹב וַעֲשׂוּ:

כ"י"ד אִם יַעֲקֹב וַעֲשׂוּ • אִינִי יוֹדֵעַ מַה מְלַמְּדֵנוּ.

(ו) וַיֵּרָא עֲשׂוֹ בֶן־יִבְרָךְ יִצְחָק אֶת־יַעֲקֹב וַיִּשְׁלַח אֹתוֹ פִּדְנָה אֲרָם לְקַח־לּוֹ מִשָּׁם אִשָּׁה בְּכִרְכּוֹ אֹתוֹ וַיָּצוּ עָלָיו לֵאמֹר לֹא־תִקַּח אִשָּׁה מִבְּנוֹת בְּנֵעִן:

(ז) וַיִּשְׁמַע יַעֲקֹב אֶל־אָבִיו וְאֶל־אִמּוֹ וַיֵּלֶךְ פִּדְנָה אֲרָם:

כ"י"ה וַיִּשְׁמַע יַעֲקֹב • מִחִבֵּר לַעֲנִין שֶׁל מַעֲלָה: "וַיֵּרָא עֲשׂוֹ כִּי בִרְךָ יִצְחָק וְגו'" וְכִי שִׁלַּח אוֹתוֹ פִּדְנָה אֲרָם, וְכִי שָׁמַע יַעֲקֹב אֶל אָבִיו וְהֵלֶךְ פִּדְנָה אֲרָם, וְכִי רָעוֹת בָּנוֹת בְּנֵעִן, וְהֵלֶךְ גַּם הוּא אֶל יִשְׁמָעֵאל.

(ח) וַיֵּרָא עֲשׂוֹ כִּי רָעוֹת בָּנוֹת בְּנֵעִן יִצְחָק אָבִיו:

(ט) וַיֵּלֶךְ עֲשׂוֹ אֶל־יִשְׁמָעֵאל וַיִּקַּח אֶת־מַחֲלָת בַּת־יִשְׁמָעֵאל בֶּן־אַבְרָהָם אָחוֹת נְבוֹתָ עַל־נָשָׁיו לֹא־לְאִשָּׁה:

כ"י"ו אָחוֹת נְבוֹתָ • מִמִּשְׁמַע שֶׁנֶּאֱמַר "בַּת יִשְׁמָעֵאל", אִינִי יוֹדֵעַ שֶׁהִיא

אָחוֹת נְבוֹתָ? אֵלָּא לְמַדְנוּ שֶׁמֶת יִשְׁמָעֵאל מִשְׁיַעֲדָה לַעֲשׂוֹ, קִדְּם נְשׂוֹאִינִ, וְהַשִּׁיָּאָה נְבוֹתָ אָחִיהָ. וְלִמְדֵנוּ שֶׁהִיא יַעֲקֹב בְּאוֹתוֹ הַפֶּרֶק בֶּן ס"ג שָׁנִים, שֶׁהָרִי יִשְׁמָעֵאל בֶּן ע"ד שָׁנִים הָיָה כְּשֶׁנּוֹלַד יַעֲקֹב, שִׁי"ד שָׁנָה הָיָה גָּדוֹל יִשְׁמָעֵאל מִיִּצְחָק, "וַיִּצְחָק בֶּן שִׁשִּׁים שָׁנָה בְּלֶדֶת אוֹתָם", הָרִי ע"ד, וְשִׁנּוּתוֹ הָיָה קל"ז, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאֵלָּה שְׁנֵי חַיִּי יִשְׁמָעֵאל וְגו'". נִמְצָא, יַעֲקֹב כְּשֶׁמֶת יִשְׁמָעֵאל בֶּן ס"ג שָׁנִים הָיָה, וְלִמְדֵנוּ מִכָּאן שֶׁנִּטְמָן בְּבֵית עֶבֶר י"ד שָׁנָה, וְאַחֵר כֹּף הַלֶּךְ לְחָרֹן, שֶׁהָרִי לֹא שָׁהָה בְּבֵית לְבָן לִפְנֵי לִדְתוֹ שֶׁל יוֹסֵף אֵלָּא י"ד שָׁנָה, שֶׁנֶּאֱמַר: (לִקְמָן לא) "עַבְדְּתִיךָ אֲרַבְע־עָשָׂר שָׁנָה בְּשֵׁתִי בְּנוֹתֶיךָ, וְשֵׁשׁ שָׁנִים בְּצִאֲנֶךָ", וְשֶׁכֵּר הֵצֵאֵן מִשְׁנוֹלַד יוֹסֵף הָיָה, שֶׁנֶּאֱמַר: (לִקְמָן ל) "וַיְהִי כִּאֲשֶׁר יִלְדָה רָחֵל אֶת יוֹסֵף וְגו'", וְיוֹסֵף בֶּן ל' שָׁנָה הָיָה כְּשֶׁמָלַךְ, וּמִשָּׁם עַד שֶׁיִּרְדַּע יַעֲקֹב לְמִצְרַיִם ט' שָׁנִים, ז' שָׁל שְׁבַע וּב' שָׁל רָעֵב, וַיַּעֲקֹב אָמַר לְפָרְעָה: (לִקְמָן מז) "יָמֵי שְׁנֵי מְגוּרֵי שְׁלֹשִׁים וּמֵאֵת שָׁנָה", צֵא וְחָשֹׁב: י"ד שָׁנָה שֶׁלִּפְנֵי לִדְתוֹ יוֹסֵף וְשְׁלֹשִׁים שָׁל יוֹסֵף, וְתִשַּׁע מִשְׁמָלָךְ עַד שֶׁבֵּא יַעֲקֹב, הָרִי נ"ג, וְכִשְׁפָּרֵשׁ מֵאֲבִיו הָיָה בֶּן ס"ג, הָרִי קִי"ו וְהוּא אוֹמֵר "שְׁלֹשִׁים

ס ס ס

שיעור יומי ליום שבת קודש ג' כסלו ושנים מקרא ואחד תרגום – כח – פרשת תולדות מא

ומאת שנה, הרי חסרים י"ד שנים, הא למדת, שאחר שקבל הברכות נטמן בבית עבר י"ד שנים (אבל לא נענש עליהם בזכות התורה, שהרי לא פרש יוסף מאביו אלא כ"ב שנה, דהינו מי"ז עד ל"ט, כנגד כ"ב שפרש יעקב מאביו ולא כבדו, והם כ' שנים בבית לבן ושתי שנים ששהה בדרך, כדכתיב: (לקמן לג) "ויבן לו בית ולמקנהו עשה ספות", ופרשו רבותינו זכרונם לברכה מזו הפסוק, ששהה י"ח חדשים בדרך, דבית הוה בימות הגשמים וסכות הוו בימות החמה. ולחשבון הפסוקים שחשבנו לעיל, משפרש מאביו עד שירד למצרים שהיה בן ק"ל שנה, ששם אנו מוצאים עוד י"ד שנים, אלא ודאי נטמן בבית עבר בהליכתו לבית לבן ללמד תורה ממנו, ובשביל זכות התורה לא נענש עליהם, ולא פרש יוסף ממנו אלא כ"ב שנה, מדה כנגד מדה. עד כאן מצאתי ברש"י (ישן). על-נשיו. הוסיף רשעה על רשעתו (רצה לומר: מרשעת על מרשעות שהיו לו כבר, וקל להבין), שלא גרש את הראשונות:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ה עמ' 165)

וילך עשו אל ישמעאל ויקח את מחלת בת ישמעאל בן אברהם (כח, ט) יש להבין, מדוע מציין הכתוב את הליכתו של עשו אל ישמעאל. יש לומר, שכונת הכתוב היא להודיע עד כמה השתדל עשו להראות כלפי חוץ כאלו הוא מעניין לעשות נחת רוח לאביו, ולכן הוא הולך לשאת דוקא את בת ישמעאל. לכן מדגישה התורה "וילך עשו אל ישמעאל": כדי להראות את צדקותו הטריח עשו את עצמו וכתת רגליו אל מקומו של ישמעאל. ושם לקח את מחלת בת ישמעאל בן אברהם – כונתו היתה להראות שלקח אשה מיחסת, נכדתו של אברהם.

חסלת פרשת תולדות

ססס ק"ו פסוקים, על"ו סימן

הפטרה לפרשת תולדות לשנים מקרא ואחד תרגום נרפסה לקמן ע' קמח

המשך מעמוד יט

לקוטי-שיחות – פרשת תולדות

- 1 התקצרו, כי עקב העקידה "פרחה נשמתה"¹⁸ – היא, היות
 - 2 יצחק בדרגה של קו הגבורה. ולכן הוא הביט על כל
 - 3 הענינים ומדד אותם לפי מדת הגבורה.
 - 4 כך היה נוהגו של יצחק רק כלפי עצמו, אבל כאשר
 - 5 הוא ברך את הזולת, היתה ברכתו באופן הנעלה ביותר של
 - 6 היפך הגבורה והצמצום: היא כללה הן את הענינים של
 - 7 "שמים", והן את הענינים של "ארץ", ואף בהם עצמם הוא
 - 8 כלל "מטל השמים ומשמני הארץ"¹⁹ – ברכות הנעלות אף
 - 9 מברכת יעקב לבניו ומברכת משה לישראל²⁰.
- 10 זוהי ההוראה לעבודתו של כל יהודי, אשר יצחק הוא
- 11 אחד מאבותיו, ויש בו ענינים משל יצחק²¹: גם כאשר
- 12 יהודי נוהג לפי קו הגבורה, ולפיכך הוא מחמיר וכדומה,
- 13 צריך הוא לנהוג כך רק כלפי עצמו. אך כאשר נוגע הדבר
- 14 ליהודי אחר, עליו לנהוג לפי קו החסד, להתקרב אליו
- 15 במדת הטוב, ולהשפיע עליו רוב טובה ביד רחבה, ללא
- 16 צמצומים והגבלות, עד למידה המרבית – "מטל השמים"
- 17 ו"משמני הארץ".

(משיחת ש"פ תולדות, ש"פ וישלח תשכ"ח)

(20) סידור שער התקיעות (רמז, ב).

(21) תו"א ר"פ וארא.

(18) פרש"י ח"ש כג, ב.

(19) פרשתנו כז, כח. וראה תו"א ד"ה ראה ריח בני. תו"ח ד"ה ויתן לך.

ואו"ה שם. ובכ"מ.

שיעורי תהלים לשבוע פרשת תולדות

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - כ"ו מרחשון פרק קיט מפסוק צז עד סוף הפרק	יום רביעי - כ"ט מרחשון מפרק קמ עד סוף פרק קנ
יום שני - כ"ז מרחשון מפרק קכ עד סוף פרק קלד	יום חמישי - א' כסלו פרק כ מפרק א עד סוף פרק ט
יום שלישי - כ"ח מרחשון מפרק קלה עד סוף פרק קלט	יום שישי - ב' כסלו מפרק י עד סוף פרק יז
שבת קודש - ג' כסלו פרק כ פרק קיט מפרק יח עד סוף פרק כב	

יום ראשון כ"ו מרחשון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 304, לב ברך ה' חילם... עד עמ' קנג, תדרשנו:

44 "לרצון להם לפני ה' תמיד", כה יתן וכה יוסיף ה' לאמץ לבם
45 בגבורים⁴, — מהלשון נראה שאגרת זו באה כתוצאה מ"שמועה
46 טובה" בענין הצדקה, שעל כך אומר רבנו הזקן "כה יתן וכה יוסיף"
47 לחזק עוד יותר את לבם "בגבורים", בענין של "איזהו גבור הכובש
48 את יצרו"⁵, לתת יותר

מאשר יש ברצון לתת,
49 ונדיב על נדיבות יקום, —
50 יכול להיות שהכוונה היא,
51 שה"מעשה" מעלתו למעלה
52 מנדיבות ה"עושים", להיות
53 גדול המעשה — מי
54 שמעורר ומשפיע על אחרים
55 לתת צדקה, שה"מעשה"
56 הרי גדול מה"עושה"⁷, ככל
57 עיר ומגן, ותחשב לו —
58 ל"מעשה" לצדקה. —
59 הצדקה של האחרים נחשבת
60 כצדקה שלו. ועל העושה
61 — זה שנותן הצדקה — על ידי
62 ההתעוררות ה"מעשה",
63 נאמר⁶⁴: "צדקתו עמדת
64 לעד" — "עמדת" לשון
65 נקבה, שמקבל התעוררות

66 לבו הטהור מ"גדול המעשה", — לא שהוא מתעורר בעצמו לתת
67 הצדקה, שאז הוא "משפיע", אלא הוא מקבל את ההתעוררות
68 מה"מעשה", ובנוגע להתעוררות זו הוא בבחינת "נקבה" שהיא
69 "מקבלת", אף על-פי-כן "עמדת" — הצדקה שלו, לעד⁷, פרוש, —
70 מהי הכוונה שהצדקה שלו עומדת (נשארת) לעד? שכל הצדקה
71 והחסד שישאל עושים בעולם הזה מנדבת לבם הטהור — הן
72 הנה חיות ונקמות בעולם הזה הנשמי עד זמן התחייה, — של
73 תחיית המתים, שאז — בזמן תחיית המתים, הוא זמן גילוי אלקות
74 ואור-אין-סוף ברוך-הוא מביחית סובב כל עולמן בעולם הזה,
75 — "אור אין סוף" שבבחינת "סובב" ו"מקיף" ולמעלה מכל העולמות
76 — אור זה יאיר בהתגלות בעולם הזה בזמן תחיית המתים, וכמו
77 שנתבאר באריכות במכתב דאשתקד⁸. וצריך להיות כלי
78 ומכון להתלבש בו אור-אין-סוף ברוך-הוא, כמו הגוף הנשמה
79 על הרך משל, — הגוף הוא כלי מתאים לקבלת הנשמה, והנשמה
80 מתלבשת בגוף — כך צריך להיות כלי לקבלת ההתגלות של "אור
81 אין סוף" ברוך הוא, הסובב כל עולמן, שיתגלה בתחיית המתים,
82 כמו שכתוב¹⁰: "הלוא כה דברי כאש" — מה אש אינה מאירה
83 בעולם הזה אלא בשנאחות ומתלבשת בפתילה כו', — כך כדי
84 שאלקות תאיר בעולם הזה, זקוקים ל"כלי" בו תיאחו האלקות
85 וישמש כ"פתילה", המתבטל וכלה לגמרי באש האלקי, כמו

1 לב. אגרת זו, סימן ל"ב, היא האחרונה בסדר "אגרת הקודש" שסידרו
2 בני הגאון המחבר, וכשם שהאגרת הראשונה פותחת בברכה, "פותחין
3 בברכה", שבאה כתוצאה מ"שמועה טובה" שהגיעה אל רבנו הזקן על
4 השלמת הש"ס ברוב עיירות ומנייני אנש — כך גם האגרת האחרונה
5 ב"אגרת הקודש" מתחילה
6 בברכה, "ברך ה' חילם"; כפי
7 הנראה מתוכן האגרת, היא
8 באה גם כן משמועה טובה
9 שבעיירות ומנייני אנש הונהג
10 ענין הצדקה לארץ ישראל,
11 בסדר של גבאי-צדקה —
12 "מעשה", המעורר את
13 ה"עושים", ורבנו הזקן נותן את
14 ברכתו על כך גם ל"מעשה"
15 וגם ל"עושים", ומסביר את
16 המעלה הנוספת שישנה
17 כשהתעוררות לצדקה באה
18 מהאדם עצמו, על ידי
19 "עבודתו" העצמית, לגבי
20 ההתעוררות כשהיא באה
21 באמצעות אדם שני.
22 הרבי כותב באחד ממכתביו,
23 שקיים גם קשר בין האגרת

24 הראשונה לאגרת האחרונה. בכך שבשתייהן מדובר על העלינות והפעולה
25 של עבודת התפלה בכוונה: באגרת הראשונה מדובר אודות "כוונת התפלה
26 מעומק דלבא כו' עד מיצי הנפש כו'", ומה שזה פועל בענינים רוחניים, לחזק
27 את השכל המתבונן בגדלות ה' ובחיווק של אהבה ויראה, ובאגרת האחרונה
28 מדובר אודות עבודת התפלה בהתעוררות של אהבת ה' בקריאת שמע
29 "ולמסור נפשו באחד" ו"בכל מאדך" כפשוטו, כשהיא באה בפועל בנתינת
30 הצדקה, שיש בה המעלה הנוספת כשהתעוררות לצדקה באה מהעבודה
31 העצמית בעבודת התפלה.

32 ברך ה' חילם ופעל ידם ירצה, — כלשון ברכתו של משה רבנו
33 לשבט לוי¹, שבהתאם לחכמינו ז"ל² זה מוסב על העבודה בבית
34 המקדש, וב"אבות דר' נתן"³ הרי כתוב: "יש לנו כפרה אחת שהיא
35 כמותה", שבזמן הגלות יש לנו דבר המכפר בדוגמת העבודה בבית
36 המקדש, והוא — גמילות חסדים, שצדקה וגמילות חסדים הן כמו
37 ענין העבודה בבית המקדש, ויש לומר, שלכן מתחיל רבנו הזקן את
38 הברכה לעושי הצדקה, בלשון זו, לרצון להם לפני ה' תמיד, —
39 יכול להיות שהכוונה היא, שכשם שעל ידי נתינת צדקה, למרות
40 שנותנים "חומש" בלבד, מעלה ה"חומש" את "ארבע הידות",
41 ארבעת החלקים הנותנים מרווחי, שגם הם יעלו להוי', כפי
42 שמוסבר בסוף פרק ל"ד ב"תניא", כך גם בנדון דידן, ש"פועל ידם",
43 לא רק של מצות הצדקה, אלא של כל היגיעה והפעולות — יהיו

1. ברכה לג, יא. 2. פסחים כב, ב. 3. פרק ד, ה. 4. ע"פ עמוס ב, טז. 5. אבות רפ"ד. 6. ע"ד ל' הכתוב — ישע"י לב, ח. 7. ב"ב ט, א. 8. תהלים קיא, ג. 9. אגרת הקודש סימן ט"ב. 10. ירמ' כג, כט.

1 שְׁנֵתִּבְאָר בְּמָקוֹם אַחֲרִי¹¹, וְהַגּוֹף וְהַכְּלִי לְאוֹרוֹ יִתְבָּרְךָ, – ל"אור
2 אֵין סוֹף", הִיא מֵדַת הַחֶסֶד וְנִדְיבוֹת הַלֵּב, לִתֵּן וּלְהַשְׁפִּיעַ חַיִּית
3 לְמֵאֵן דְּלִית לִיה כּו', – לְמִי שֶׁאֵין לוֹ מִשֵּׁל עֲצָמוֹ, הָרִי שְׂמִדַּת הַחֶסֶד
4 וְנִדְיבוֹת הַלֵּב – הַנְּתִינָה בִּסְבֵּר פָּנִים יְפוֹת וּבִהְרָגַת הָעֵנִי – הֵם כְּלִי

5 לְאוֹרוֹ יִתְבָּרְךָ, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב

6 בְּתִקּוּנֵינוּ¹²: "וְכִמְהָ גּוֹפִין

7 תִּקְיִנֶנָּה לֹא, – וְכִמְהָ גּוֹפִים

8 תִּקְנָתָה לָהֶם – לִקְבֻלָּת

9 הָאוֹרוֹת שֶׁל הַסְפִּירוֹת,³

10 וְאַתְּקִירָאוּ בְּתִקּוּנָא דָּא

11 חֶסֶד דְּרוּעָא יְמִינָא", – וְהֵם

12 נִקְרָאִים בְּתִיקוּן" זֶה: חֶסֶד –

13 הַזּוֹרֵעַ הַיְמָנִית, וְכֵשֶׁם

14 שֶׁלְמַעֲלָה, חֶסֶד הִיא "דְּרוּעָא

15 יְמִינָא" (זֶרֶע יְמִינִית), כִּךְ

16 מֵדַת הַחֶסֶד שֶׁל הָאָדָם הִיא

17 כְּלִי לִימִין וְלִגְלוּי שֶׁל

18 מַעֲלָה, וְכָל הַגּוֹף נִכְבָּל

19 בְּיָמִין, – "יְמִין" הִוא כָּל

20 עֵיקְרוֹ שֶׁל הַגּוֹף, וְכָךְ אִמְרַ

21 הַפְּסִקָּה¹³: "לְבוּשׁוֹ צִדְקָה"¹⁴.

22 – שֶׁצִּדְקָה הִיא לְבוּשׁוֹ –

23 סֵתֶם – שֶׁל כָּל ה"גּוֹף" – שֶׁל

24 הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, לִקְבֻלָּת

25 הַהִתְגַּלּוּת שֶׁל "אוֹר אֵין

26 סוֹף". וְזֶהוּ שֶׁאִמְרוּ רַז"ל¹⁵:

27 "אֵין הַצִּדְקָה מִשְׁתַּלְמָת

28 אֵלָא לְפִי חֶסֶד שֶׁכָּה,

29 שֶׁנֶּאֱמַר¹⁶: "וְרָעוּ לָבֶם

30 לְצִדְקָה, קָצְרוּ לְפִי חֶסֶד"; – שֶׁשֶּׁכֶר הַצִּדְקָה הוּא בְּהִתְאֵם לַחֶסֶד

31 שְׁבִאוֹתָהּ צִדְקָה, כְּפִי הַחֶסֶד וְנִדְיבוֹת הַלֵּב שֶׁהֵיוּ בְּנִתְיִנַּת הַצִּדְקָה – כִּךְ

32 הוּא הַקְּצִירָה וְהַשְׁכֵּר לְאוֹתָהּ צִדְקָה. מִדּוּעַ נִקְרָאת צִדְקָה "זִרְעָה"

33 וְהַשְׁכֵּר "קְצִירָה"? שֶׁתְּקַצֵּיר – שֶׁל הַתְּבוּאָה, הוּא גְּלוּי הַזִּרְעָה

34 הַטְּמוּנָה בְּאֶרֶץ, וְכָךְ הוּא הַצִּדְקָה וְהַחֶסֶד שֶׁיִּשְׂרָאֵל עוֹשִׂין בְּזִמְנָה

35 הַגְּלוּת, הִיא טְמוּנָה וְנִסְתָּרָת עַד זְמַן הַתְּתִיחָה, – עַד תְּחִיַּת

36 הַמֵּתִים, כֵּשֶׁם שֶׁהַזִּרְעָה טְמוּנָה וְנִסְתָּרָת בְּאֶרֶץ, שֶׁיִּתְלַבֵּשׁ – בְּזִמְנָה

37 תְּחִיַּת הַמֵּתִים, וְיֵאִיר אוֹר־אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא בְּעוֹלָם הָהָא

38 הַנֶּשְׁמִי, – הַהִתְלַבְּשׁוֹת וְהַהִתְגַּלּוּת הֵן הַקְּצִירָה וְהַזִּרְעָה שֶׁל צִדְקָה.

39 בְּאִיזָה אֹפֶן תִּהְיֶה הַהִתְלַבְּשׁוֹת וְהַהִתְגַּלּוּת שֶׁל "אוֹר אֵין סוֹף"? –

40 יִסְבִּיר רַבְּנּוּ הֶזְקֵן לְהֵלֵךְ שׁוֹהַ עַל־דֶּרֶךְ וְעוֹד יוֹתֵר, מֵאֲשֶׁר הַהִתְלַבְּשׁוֹת

41 וְהַהִתְגַּלּוּת בְּכָלִים שֶׁל הַסְפִּירוֹת בְּעוֹלָם ה"אֲצִילוּת". וּבִלְשׁוֹן רַבְּנּוּ

42 הֶזְקֵן: וְיֵאִירוּ וְגִרְמוּהִי חֵד, – וְמָה שֶׁהוּא, "אוֹר אֵין סוֹף" שְׁבִאֲצִילוּת,

43 ו"גִּרְמוּהִי", הַכָּלִים, הֵם דְּבַר אֶחָד – הֵם – הָרִי זֶה מוֹסֵב עַל בְּהִינָת

44 הַכָּלִים דְּעֵשֶׂר סְפִירוֹת דְּאֲצִילוּת, – שֶׁהֵם "חֵד", דְּבַר אֶחָד עִם

45 "אוֹר אֵין סוֹף" שְׁבִאֲצִילוּת, כְּמוֹבָא לְעִיל, ב"אֲגַרַת הַקְּדוֹשׁ" סִימֵן כ',

אגרת הקדש

הִיא מֵדַת הַחֶסֶד וְנִדְיבוֹת הַלֵּב לִיתֵן וּלְהַשְׁפִּיעַ חַיִּית
לְמֵאֵן דְּלִית לִיה כּו' כְּמוֹ"שׁ בְּתִקּוּנֵינוּ וְכִמְהָ גּוֹפִין
תִּקְיִנֶנָּה לֹא וְאַתְּקִירָאוּ בְּתִקּוּנָא דָּא חֶסֶד דְּרוּעָא יְמִינָא
וְכָל הַגּוֹף נִכְלָל בְּיָמִין וְכָךְ אִמְרַ הַפִּיט לְבוּשׁוֹ צִדְקָה.
וְזֶהוּ שֶׁאִמְרוּ"ל אֵין הַצִּדְקָה מִשְׁתַּלְמָת אֵלָא לְפִי חֶסֶד
שְׁבָה שֶׁנֶּאֱמַר זֶרְעוּ לָבֶם לְצִדְקָה קָצְרוּ לְפִי חֶסֶד
שֶׁתְּקַצֵּיר הוּא גְּלוּי הַזִּרְעָה הַטְּמוּנָה בְּאֶרֶץ וְכָךְ הוּא
הַצִּדְקָה וְהַחֶסֶד שֶׁיִּשְׂרָאֵל עוֹשִׂין בְּזִמְנָה הַגְּלוּת הִיא טְמוּנָה
וְנִסְתָּרָת עַד זְמַן הַתְּתִיחָה שֶׁיִּתְלַבֵּשׁ וְיֵאִיר אוֹר א"ס ב"ה
בְּעוֹה"ז הַגִּשְׁמִי וְאִיהוּ וְגִרְמוּהִי חֵד הֵם בְּחִי הַכָּלִים
דְּע"ס דְּאֲצִי" וְכ"ש וְק"ו אוֹר א"ס ב"ה הַסּוֹבֵב כָּל עֲלָמִין
מִלְמַעֲלָה מַעֲלָה מִבְּחִי אֲצִי" וּלְפִיכָךְ נִקְרָאת צִדְקָה
לְשׁוֹן נִקְבָה צִדְקָתוֹ עוֹמֶדֶת לְעַד שֶׁמִּקְבֻּלָּת הָאֵרָה
מֵאוֹר א"ס סוֹבֵב כָּל עֲלָמִין הַמִּתְלַבֵּשׁ בְּתוֹכָהּ בְּעוֹה"ז
הַגִּשְׁמִי בְּזִמְנָה הַתְּתִיחָה. אֲבָל צִדֵּק לְפָנָיו יִהְיֶה הוּא
לְשׁוֹן זָכָר הִיא מֵדַת הַחֶסֶד הַמִּתְעוֹרֶרֶת בְּלִבֵּב הָאָדָם
מִעֲצָמוֹ ע"י הַתְּעוֹרֶרֶת אֶהְבֵּת ה' בְּקִרְיָת שְׁמַע וְלִדְבָקָה
בּוֹ וְלִמְסוֹר נַפְשׁוֹ בְּאֶחָד וּבְכָל מֵאֻדָּךְ כְּפִשׁוּטוֹ וְכו'
וּבְאַתְעֵרוּתָא דְלִתְתָּא וְכַמִּים הַפָּנִים לְפָנִים כֵּן לֵב אָדָם
הַעֲלִיז כּו' אֶתְעֵרוּתָא דְלְעִילָא הוּא הַמִּשְׁכַּת אוֹר א"ס
ב"ה הַסּוֹבֵב"ע לְמַטָּה מִטָּה בְּעוֹה"ז הַגִּשְׁמִי בְּבִחִי גִלּוּי

מִצִּיּוֹן בִּלְשׁוֹן נִקְבָה, מִפְּנֵי שֶׁהַתְּעוֹרֶרֶת לְצִדְקָה אֲצִלוֹ הִיא בְּבִחִינַת
נִקְבָה, מִקְבָּל – אֵלָא הַצִּדְקָה עֲצָמָה הִיא בְּבִחִינַת נִקְבָה וּמִקְבָּל, מִפְּנֵי
שֶׁהִיא כְּלִי לִקְבֻלָּת בּוֹ אֵת "אוֹר אֵין סוֹף" ה"סּוֹבֵב"; הִיא כְּלִי לִקְבֻלָּה,
אֲכָל – הַפְּסוּקָה¹⁷: "צִדֵּק לְפָנָיו יִהְיֶה" הוּא לְשׁוֹן זָכָר, – "צִדֵּק"
וְיִהְיֶה", הִיא מֵדַת הַחֶסֶד הַמִּתְעוֹרֶרֶת בְּלִבֵּב הָאָדָם מִעֲצָמוֹ, –
שֶׁלֹּא עַל יְדֵי הַתְּעוֹרֶרֶת שֶׁל "מַעֲשֵׂה", עַל יְדֵי הַתְּעוֹרֶרֶת אֶהְבֵּת
ה' בְּקִרְיָת שְׁמַע, וְלִדְבָקָה בּוֹ, וְלִמְסוֹר נַפְשׁוֹ בְּ"אֶחָד", ו"כָּל
מֵאֻדָּךְ" כְּפִשׁוּטוֹ וְכו'. – כְּלוֹמֵר בְּכֹסֶף שֶׁלךָ¹⁸, שְׁמֵאֵהְבֵת ה'
וּמִסִּירוֹת נַפְשׁוֹ לֵה' – בָּאָה הַהִתְעוֹרֶרֶת לְמִתֵּן צִדְקָה, וְכ"אֶתְעֵרוּתָא
דְּלִתְתָּא", – בְּהַתְּעוֹרֶרֶת שֶׁלְמָטָה, מִן הָאָדָם וּמִסִּירוֹת נַפְשׁוֹ וּרְצוֹנוֹ
הַפְּנִימִי לְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְכַמִּים הַפָּנִים לְפָנִים כֵּן לֵב אָדָם
הַעֲלִיז כּו' – שֶׁעַל הַכֶּסֶף – "אֶתְעֵרוּתָא דְלְעִילָא", – הַהִתְעוֹרֶרֶת
מִלְמַעֲלָה, שֶׁבְּהִתְאֵם לְהַתְּעוֹרֶרֶת שֶׁלְמָטָה, וּכְמִידַת מִסִּירוֹת
פְּנִימִיּוֹת רְצוֹנוֹ לְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁהִתְבַּטָּא בְּעִנְיָן שֶׁל עֲשִׂיה
גִּשְׁמִית, בְּנִתְיִנַּת צִדְקָה – כִּךְ גַּם הוּא הַמִּשְׁכַּת אוֹר־אֵין־סוֹף
בְּרוּךְ־הוּא הַסּוֹבֵב כָּל עֲלָמִין לְמַטָּה מִטָּה בְּעוֹלָם הָהָא הַנֶּשְׁמִי

11. תניא ח"א פנ"ג. 12. תקו"ז בהקדמה ("פתח אליהו"). 13. בפיוט "אתה הוא אלקינו" שכתפתל שמו"ע דר"ה. 14. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ולהעיר מאגה"ק ס"ג עיי"ש". 15. סוכה מט, ב. 16. הושע י, יב. 17. תהלים פה, יד. 18. ברכות נד, א.

- 1 בְּחִינַת גְּלוּי בְּזִמְנֵי הַתְּחִיָּה, – של תחיית המתים, כְּמִבְּאֵר
2 כְּמִבְּתֵב דְּאַשְׁתְּקָרָה בְּאַרְיֵכוֹת. – הרי כשהתעוררות לצדקה באה
3 מעצמו, מעבודתו בתפלה –
4 היא נקראת "צדק", לשון
5 זכר. שכן, הוא "משפיע" 1
6 וממשיך את האור ה"טוב" 2
7 כל עלמין, וכפי שיסביר
8 רבנו הזקן להלן, הוא 4
9 ממשיך את ה"פנים"
10 והפנימיות של האור ה"טוב" 11
12 כל עלמין. אך, כשהתעוררות באה מאדם אחר, אז זה רק בבחינת
"מקבל", כלי לקבלת האור ה"טוב" והמדובר בהארה בלבד מ"אור
- הסובב". וְזֶהוּ – מה שלבגי "צדק" הוא אומר "לִפְנֵי יְהוָה",
שְׂמוּלִיךְ וּמְשִׁיךְ "פְּנִים" הָעֲלִיּוֹנִים – הפנימיות של "אור אין
סוף", מְלַמְעֵלָה מְהֻאָצִילוֹת
עַד עוֹלָם הָעֲשִׂיָּה. וְכַעַת
עַת לְקַצֵּר, וְכָל טוֹב מֵהֶם
לֹא יִבְצֵר, "הַטִּיבָה ה'
לְפָנִים" – הנותנים נתינות
גדולות לצדקה, וְלִישָׁרִים
בְּלִבּוֹתָם" 1, – הרוצים
לחת יותר – אלא שאין ידם
משגת, כְּנִפְשֵׁי הַתְּדַרְשָׁנוּ: – כברכת ותפלת הדורש טובתם – הכוונה
לרבנו הזקן, כותב אגרת קודש זו.

יום שני כ"ז מרחשון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קנג, להבין איך הקורא... עד עמ' 306, דוקא:

- 25 קוֹנְטֵרַס אַחֲרֹן עַל כְּמָה פְּרָקִים
26 עֵינֵי בְּלִקּוּטֵי אֲמָרִים – "תניא" – חֵלֶק א פְּרָק מ
27 שם מוסבר ש"דחילו ורחימו" (יראה ואהבה) הן "גדפין" 2 (כנפיים) בלבד, כמו
28 למשל כנף עוף, שעל ידו מתרומם העוף ועף למעלה, אך אין הכנפיים העיקר
29 של העוף, כפי הראיה שמובאת
30 בהלכה, ש"ניטלו אגפיה כשרה" 3,
31 אם ניטלו הכנפיים של העוף –
32 הוא כשר, שכן, העיקר הוא
33 הראש והגוף, והכנפיים
34 משמשים רק כדי לעוף בהם;
35 כך גם בנמשל, שהיחוד למעלה
36 נעשה על ידי התורה והמצוות עצמן, ואילו האהבה והיראה הנקראות
37 "גדפין" (כנפיים) משמשות רק כדי להעלות את התורה והמצוות למקום
38 ולמדריגה השייכים לאותו יחוד, ושם מתגלה בתורה ובמצוות "אור אין סוף"
39 ברוך הוא שלא היה יכול להתגלות בהן כשהן בעולם הגשמי.
40 הרי, מצד אחד, אומרים, שכדי לפעול היחוד למעלה, אין האהבה והיראה
41 פועלות זאת, מפני שהן ענין של "הרחרה" וכוונה בלבד – שהן כשלעצמן אינן
42 פועלות יחוד זה; ומצד שני אומרים, שעל ידי הכוונה דוקא מתעלות התורה
43 והמצוות למעלה שבכוון להתעלות, ושעל ידן יהיה היחוד למעלה והתגלות
44 "אור אין סוף" ברוך הוא שעל ידי אותו יחוד.
45 לְהַבִּין, אִיךָ הַקּוֹרֵא בְּסִפּוּרֵי מַעֲשִׂיּוֹת שֶׁבַּתוֹרָה הוּא מְקַשֵּׁר
46 בְּחִבָּתָהּ עֲלֵאָה – חכמה עליונה. כשיהודי לומד תורה בשכל והבנה
47 – הוא מבין הלכה בתורה – מובן הדבר שהוא מקושר ב"חכמה
48 עילאה" (עליונה) – הספירה העליונה ביותר ב"עולם האצילות" – ,
49 שכן, ההלכה היא הרי "חכמתו ורצונו של הקדוש ברוך הוא". השכל
50 של ההלכה הוא חכמתו ושכלו של הקדוש ברוך הוא, ופסק ההלכה
51 הוא רצונו של הקדוש ברוך הוא, כפי שרבנו הזקן אומר בפרק ה'
52 בחלק הראשון של ספר ה"תניא", שכן עלה ברצונו של הקדוש ברוך
- הוא, שביטען ראובן כך וכך ושמעון כך וכך (למשל) יהיה פסק
ההלכה כך וכך. וגם אם זה לא יאירע אף פעם, שיובא לפני בית דין
סכסוך בין שני אנשים בטענות כאלו – הרי כיוון שכן עלה ברצונו
של הקדוש ברוך הוא, שכן יהיה פסק הדין – הרי עצם ידיעת פסק
ההלכה – הוא ידיעת רצונו
5 של הקדוש ברוך הוא; אך,
6 כשקורא סיפורי מעשיות
7 שבתורה בלבד, הרי אם כי
8 אמת הדבר שבסיפורים אלה
9 גלומים רמוזים על ענינים
רוחניים למעלה, ואו להיפך
– העיקר הם הענינים הרוחניים למעלה, אלא שהם גם מרומזים
בלבד בענינים הגשמיים של הסיפור כפי שאירע למטה, בכתוב
בספרים: "התורה מדברת בעליונים ורומזת בתחתונים", אך כיוון
שאין הוא יודע לגמרי מהענינים הרוחניים שבעולמות העליונים,
ידיעתו בסיפור התורה היא רק בענינים הגשמיים שאירעו בסיפור
המעשה כאן למטה (ש"אין מקרא יוצא מידי פשוטו") – כיצד,
איפוא, נעשה אדם מקושר על ידי כך ל"חכמה עילאה"? ולמשל,
רבנו הזקן מסביר בפרק מ"ה בחלק הראשון של ספר ה"תניא" ענין
המשכת רחמים רבים ממקור הרחמים למעלה, שלמעלה ממדת
הרחמים שב"אצילות", כפי שיעקב ממשיך על "מקור נשמות
ישראל" ועל נשמות ישראל, דבר המרומז בפסוק "ישק יעקב לרחל
ויבך" (יעקב היינו מדת הרחמים ד"אצילות", ורחל – "כנסת ישראל",
מקור נשמות ישראל, וכו'). אך, כשאין הוא יודע מהענינים הרוחניים
למעלה – הוא יודע רק את הסיפור כפי שהוא מופיע בפשוטו של
העולם הגשמי, כיצד הוא – מבלי שידע את הענינים הרוחניים
המרומזים בסיפורים – מקושר ב"חכמה עילאה"? הדבר יובן – עַל
פִּי מֶה שֶׁכָּתוּב בְּ– סֵפֶר הַכּוֹנֵנוֹת 2 דָּף מֵז עֲמּוּד ב: כְּמוֹ שֶׁאָמַרְם

19. תהלים קכה, ד. 1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "נישט (לא) 'ראה'". 2. ר"ח בשם היחודים פ"א. 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א ב"הערות ותיקונים בדרך אפשר": "במשנה (חולין נו, ב): נשתברו גפיו, דין דניטלו אגפיה" בב"ח וט"ז שו"ע י"ד ר"ס נג". וראה גם לעיל פרק מ הערה 13. 4. עשרה מאמרות מאמר חקור דין ח"ג פכ"ב. 5. דפוס ונציא ש"פ.

1 עוֹסֵם - בתורה, לְמַטָּה, כָּךְ - גם עוסק בתורה, דִּיּוּקָן - דמות,
2 הָאָדָם הָעֵלְיוֹן - "אדם העליון", לְמַעְלָה כּו', - כפי שמסביר רבנו
3 הזקן להלן (ב"קונטרס אחרון") זה מוסב על שורש הנשמה של האדם
4 (שהשורש הוא בספירות למעלה הנקראות "אדם העליון" - פרצוף

5 של מוחין ומדות (כמו שזה

6 בעשר הספירות) נקרא

7 "אדם", ו"אדם העליון"

8 עוסק בתורה למעלה - הרי

9 על ידי כך, שהאדם עוסק

10 בתורה למטה, אפילו

11 בסיפורי מעשיות שבתורה

12 בלבד - הוא מקושר

13 ב"חכמה עילאה" - על ידי

14 שה"דיוקן" שלו למעלה

15 מקושר ב"חכמה עילאה". מזה הרי יוצא, שהעיסוק בסיפורים כאן

16 למטה, אין לו, כשלעצמו, קשר ל"חכמה עילאה", שהרי אין זה

17 עולה למעלה, לשורש שממנו תורה באה, מ"חכמה עילאה", כי אם

18 מפאת שה"דיוקן" של ה"אדם העליון" למעלה עוסק בתורה - מצד

19 זה הוא מקושר ב"חכמה עילאה". רבנו הזקן יסביר להלן, שהדברים

20 אמורים רק בשעה שעיסוקו בתורה הוא בהרהור בלבד (במחשבה)

21 באותיות הכתובות בתורה שבכתב; ואילו כשהוא מבטא את

22 האותיות בדיבור, הרי מצד הקול המתהווה מהדיבור, עולות

23 האותיות שהוא לומד כאן למטה - למעלה. וזה יכול להיות גם

24 במדריגה העליונה ביותר - בעולם ה"אצילות". וכן יֵשׁ לוֹמֵר - רק

25 בְּהִרְהוּר - שהוא חושב בְּאוֹתוֹת הַכְּתוּבוֹת. - בתורה שבכתב,

26 כלומר, מה שנאמר לעיל, שהקשר בין יהודי שעוסק בתורה למטה

27 עם "חכמה עילאה" הוא רק מצד ה"דיוקן האדם העליון" שעוסק

28 בתורה למעלה - הרי זה רק כשעיסוקו בתורה מתבסס על הרהור

29 בלבד, אֲבָל הַדְּבָר - כשהוא מבטא את אותיות התורה בדיבור,

30 יֵשׁ לוֹמֵר דְּבוּקָה וְסִלִּיק - ועולה לְאֲצִילוֹת מְמַשׁ, - כלומר, לא

31 רק בספירות ומדריגות שהן בחינת "אצילות" בעולמות אחרים -

32 אלא ב"אצילות ממש", כך הדבר באלה שעבודתם היא בבחינת

33 "מרכבה", והם הצדיקים הגדולים הבטלים לגמרי להקדוש ברוך

34 הוא כמו ה"מרכבה" הבטלה לגמרי לרוכב עליה (כפי שמוסבר בפרק

35 ל"ט, בחלק הראשון של ספר ה"תניא", שבאלה, תורתם ועבודתם

36 עולות ב"אצילות"), או - שהדיבור בתורה עולה לְבְּרִיָּאָה -

37 כשהדיבור בא בְּדִחְלוֹ וְרִחְמוֹ - מיראה ואהבה, שְׂבָלִים, -

38 הבאות מהשכל ומהתבוננות בגדלות ה', אז, עולה הדיבור בעולם

39 ה"בריאה", שהוא עולם ההשגה, כפי המוסבר בחלק הראשון של

40 ספר ה"תניא", פרק ט"ז, או - שהדיבור בתורה עולה לְיִצְרָה -

41 כשהדיבור בא בְּדִחְלוֹ וְרִחְמוֹ - מיראה ואהבה, מְבַעֲרִים, - יראה

קונטרס אחרון

למעלה כו' וכן י"ל בהרהור באותיות הכתובות. אבל
הדבור י"ל דבוקע וסליק לאצי' ממש או לבריאה
בדו"ר שכליים או ליצי' בדו"ר טבעיים ובמקרא סליק
מעוה"ז לי"ם דעשי' משום דבקע אורין וכו'. משא"כ
בהרהור אלא הדיוקן שהוא שרש נשמתו וכו'. ומ"ש
בוהר ח"ג דק"ה דהרהור לא עביד מידי כו' והיינו
אפי' למב ע"ש וברל"א ע"ב י"ל דהיינו לאתערא לעילא

ואהבה הקיימות בטבע בנפשו של יהודי, והיא האהבה המסותרת
הכוללת בתוכה גם יראה, והמקום והמדריגה ששם עולות התורה
והעבודה הבאות על ידי יראה ואהבה טבעיות הוא בעולם
ה"יצירה", שהוא עולם ה"מדות", כפי המוסבר בפרק ט"ז בחלק
הראשון של ספר ה"תניא",

וְכ-לימוד מְקָרָא - בדיבור,

סְלִיק - זה עולה מְעוֹלָם

תָּהָא לִי סְפִירוֹת דְּעֵשִׂיָּה, -

כאשר הוא רק אומר אותיות

התורה, והמקום אליו זה

עולה מצד קבלת עול - הוא

בעולם ה"עשיה", מְשׁוּם

דְּבַקָּע אֲוִירִין וכו'. -

האירים שבין העולם הזה

הגשמי ועולם העשיה הרוחני, מַה שְׁאִין בְּן בְּהִרְהוּר, - כשהוא

רק חושב באותיות בהרהור של מחשבה - אז אין זה עולה לעולמות

העליונים האמורים, אֲלָא הַ"דִּיּוּקָן" שֶׁהוּא שְׂרָשׁ נִשְׁמָתוֹ וכו'. -

גם הוא עוסק למעלה בתורה, ומצד זה הוא מקושר ל"חכמה

עילאה" (עליונה). ומה שְׂכַתִּיב בְּזִיכָר חֶלֶק ג' דָּף קה דְּהִרְהוּר לֹא

עָבִיד מִיָּדִי כו', - שהרהור (מחשבה) אינו פועל שום דבר, וְהִינוּ

אֲפִלּוּ לְמַב, - גם כשהרהור הוא מחשבה וכוונה טובה, הרי אם

חסרה ה"אתערותא דלתתא", ההתעוררות מלמטה, של מעשה או

דיבור אין ההרהור כשלעצמו פועל שום דבר. בוהר שם, כשהוא

מדבר אודות הרהור, הרי זה לגבי הרהור שאינו פועל שום דבר לא

טוב, שכן הוא מדבר שם, במה שנאמר לגבי שבת: "ממצוא חפצך

ודבר דבר", שבאם יהודי מדבר בשבת ענינים של חול - הוא עושה

גגם, שכן הדיבור עולה למעלה ומביא חולין בקדושת השבת

שלמעלה. ברם, זה רק כשהוא מדבר בדיבור ענינים של חול, אך

אם הוא רק מהרהר במחשבה, אין ההרהור והמחשבה פועלים שום

פגם למעלה. הרי שמדובר כאן ש"הרהור" אינו פועל שום ענין לא

טוב, שום פגם, לכן מוסיף רבנו הזקן, שהדבר אמור גם לגבי ענין

טוב, שאם זה ענין של הרהור בלבד, כשחסר ענין הדיבור או

המעשה - אין ההרהור כשלעצמו פועל שום דבר גם לא בדבר

הטוב שהיה פועל אילו זה היה בדיבור, עֵינִי - בוהר, שֶׁם וְכ- זוהר

חלק ג' דָּף לֹא עָמִיד ב - כך מסתבר - שזה גם לטוב, שאין

ההרהור פועל שום דבר - כשמעיינים בוהר שם, שכן מדובר שם

אודות "ימים טובים", שכדי "לקבל" קדושת ושמת יום טוב, מן

ההכרח שתהיה "אתערותא דלתתא" (התעוררות מלמטה), על ידי

מעשה או דיבור, הממשיכה "אתערותא דלעילא" (התעוררות

למעלה). ו"תיפח רוחי" של מי שאומר שלא זקוקים למעשה או

דיבור. ולאחר מכן מביא בוהר שם שהדיבור בשבת בענינים של

6. או שאפשר ללמוד, שהעליה היא בהתאם לענין התורה שהוא לומד: אם הוא לומד קבלה, שקבלה אינה מתפשטת למטה מעולם ה"אצילות"

- אז העליה היא ב"אצילות", ואם הוא לומד תלמוד, שהוא ב"בריאה" - העליה היא ב"בריאה", ואם הוא לומד משנה - זה ב"יצירה", ו"מקרא"

- ב"עשיה", כפי שהוא אומר בסוף פרק מ' בחלק הראשון של ספר ה"תניא" בהגה"ה שם. וכפי שאומר שם, שכולם הם ב"אצילות" אלא

ההתפשטות של מקרא היא עד עשיה, ושל משנה עד יצירה ושל תלמוד עד בריאה, וקבלה מתפשטת בעולם האצילות בלבד, וכפי הביאור בזה

ב"תורה אור" דף י"ז בתחילת עמוד א'. 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כן הוא גם באתהלך. וצ"ע כי בכ"מ (בכ"א פ"מ, בוח"ג המסומן

שם ועוד) רקיעין. וצ"ע בדפוסים וכת"י". 8. ישע"י נח, יג.

ידי לימוד מקרא ועל ידי מצוות מעשיות, הוא לְמַעַלָּה, –
ב"אצילות", רק ה"פירות" – שמהיחוד הנעשה למעלה, הם פְּעוּלִים
הָאֵל, עַל יְדֵי הַמַּשְׁכָּת אֲדָרָה מְזַעֵר – מעט מן המעט, לְמַטָּה –
האור הנמשך למטה, ה"פירות", הוא עַל יְדֵי הַדְּבִיר וּמַעֲשֵׂהָ, –
מלימוד המקרא וקיום
המצוות המעשיות – שהם

"אתערותא דלתתא" (התעוררות מלמטה)
להמשיך "אתערותא דלעילא" (התעוררות מלמעלה), מִה שְׁאִין בֵּין
בְּתַרְהוּר – בלי דיבור, לֹא
נִמְשָׁךְ כָּלֹם, – למטה, כי
אם למעלה, – הרי במקום
ובמדריגה שבהם נעשה
היחוד שעל ידי תורה ומצוות
– שם מוסיף ההרהור ריבוי
אור, וְלִבְנֵן – המהרהר בלבד
באותיות קריאת שמע,
ואיננו מבטא אותן בדיבור,

לֹא יֵצֵא יְדֵי חוּבְתָּהּ, – "חובתו" – היינו: מִה שְׁיִרְדָּה נִשְׁמָתוֹ לְעוֹלָם
הַיָּה רֵק לְהַמְשִׁיךְ אֲדָרָה עֲלִיּוֹנִים לְמַטָּה, – שהאורות של
העולמות העליונים יומשכו למטה בעולם הזה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּעֵץ
תַּיִם שֶׁעַר כּוֹ – שירידת הנשמה למטה היא כדי לְהַמְשִׁיךְ אֲדָרָה.
לא למען עצמה, שכן אין היא זקוקה לתיקון, כיוון שעליה לתקן את
הגוף והנפש הבהמית, על ידי המשכת אורות עליונים דוקא למטה
בעולם הזה, וכיוון שהמשכת אור למטה היא דוקא על ידי מעשה או
דיבור, הרי בשעה שהרהר בלבד ולא ביטא בדיבור – לא ביצע חובה
זו ולא יצא ידי חובתו. כל האמור הוא בנוגע להמשכת אור למטה –
אֲבָל לְהַעֲלוֹת מִמַּטָּה לְמַעַלָּה, – שהתורה שהוא לומד והמצוות
שהוא מקיים תעלנה למעלה, הוא דְּנִקָּא עַל יְדֵי מַחְשַׁבָּה טוֹבָה, –
על ידי כוונה של אהבת ה' ויראת ה' – הנקראת "מחשבה טובה",
דְּכִלָּא דְּחִילוֹ וְרַחֲמֵי – בלי יראה ואהבה, הרי התורה שהוא לומד
וכן המצוות שהוא מקיים לֹא פִּרְחָא לְעִילָא, – אינן פורחות (אינן
עולות) למעלה, וְכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּשֶׁעַר הַנְּבוּאָה פֶּרֶק ב': "וְהַמְחֲשָׁבָה
טוֹבָה כּוֹ". – היא מעלה את התורה והמצוות למעלה. וְכֵן שֶׁכָּתוּב
– בְּזוֹהַר הָאֱמוּנָה, דְּ"כָּתַב רַקִּיעֵין וְכוּ", – שזה בוקע רקיעים – שקול
התורה, דיבור, בוקע רקיעים ועולה למעלה, וְהֵינּוּ אֲפִלּוּ – כשהקול
של דיבור התורה הוא כִּלָּא דְּחִילוֹ וְרַחֲמֵי, – בלי יראה ואהבה,
בְּמַכְלָ שֶׁבֵּין מַדְבָּרִים בְּטָלִים – אם לגבי דברים בטלים אומר שם
בְּזוֹהַר, שכשהוא מהרהר בדברים בטלים של עניני חול בשבת – אין
זה פוגם, אך כשהוא מבטא דיבורים אלה בדיבור – זה עולה למעלה
ועושה שם פגם, הרי אם דברים בטלים עולים – על אחת כמה וכמה
שדיבורים של קדושה – עולים [זה אינו, דָּגֶם שֶׁם יֵשׁ אִיזוֹ תַּאֲוָה –

חול, פוגם למעלה, מה שאין כן הרהור, הרי מובן מזה, שכונת
הזוהר שם, שההרהור אינו פועל גם בנוגע לפגם וגם בנוגע לענין
של טוב, אלא דוקא מעשה או דיבור. כך גם בְּזוֹהַר חֵלֶק ג' דף ל"א
עמוד ב', שם מדובר ש"בעובדא דלתתא אתער עובדא דלעילא",

שעל ידי פעולה למטה
מתעוררת פעולה למעלה,
אם הפעולה היא בקדושה –
מתעוררת קדושה שלמעלה
ונמשכת ושוכנת עליו, ואם
הפעולה היא מצד הטומאה
ר"ל – היא ממשיכה רוח
הטומאה על האדם רחמנא
ליצלן, והזוהר מסיים שם,
שמה שתלוי במעשה – הוא
במעשה, ומה שתלוי בדיבור
– הוא בדיבור. מכך גם מובן,
שגם ללא טוב וגם לטוב,
פועלים רק הדיבור או
המעשה, ולא ההרהור. על
כל פנים יוצא מהזוהר,

שהרהור ומחשבה אינם פועלים מאומה – ואילו כאן אמרנו, שעל ידי
קריאה (גם) במחשבה בלבד בסיפורי מעשיות שבתורה – פועל הדבר,
שה"דיוקן" של ה"אדם העליון" עוסק בתורה, ועל ידי כך הוא מקושר
ב"חכמה עילאה" (עליונה)? יסביר רבנו הזקן, שכונת הזוהר היא,
שההרהור אינו פועל למעלה כדי להמשיך למטה, אין זה "אתערותא
דלתתא" (התעוררות מלמטה) להמשיך (למטה) "אתערותא
דלעילא" (התעוררות מלמעלה); אך למעלה פועל ההרהור.
ואדרבה, ה"העלאה מלמטה למעלה", להעלות למעלה גם את
המעשה והדיבור של תורה ומצוות שיעשו למעלה את היחוד העליון
– הרי זה דוקא על ידי הרהור – מחשבה וכוונה. ראוי לציין, שבספר
המאמרים "אתהלך ליאזנא" עמוד ק"ס (שם מובאים פרקים אלה של
"קונטרס אחרון"), לא כתוב "ומה שכתוב בזהר", בוא"ו, שזה המשך
למה שכתוב לפני זה, אלא "מה שכתוב בזהר" – כלומר, שהוא
מתחיל כאן ענין חדש, כפי שהרבי מציין בצינוניו שם. כך, שאין זו
קושיא על הנאמר לפני זה, שהקריאה בהרהור ומחשבה פועלת
ב"דיוקן האדם העליון למעלה", אלא, רבנו הזקן מתחיל להסביר את
הזוהר, שמה שכתוב בְּזוֹהַר ש"הרהור לא עביד מיד" הכוונה שאין
הוא ממשיך למטה, ואילו העלאה מלמטה למעלה – הוא כן פועל
וכו'. יֵשׁ לִזְמַר דְּחֵינּוּ לְאַתְעָרָא לְעִילָא – לעורר למעלה, שִׁמְשִׁיךְ
מִשְׁם לְתַתָּא, – למטה, זאת אין ההרהור פועל, רק מַחְשַׁבְתּוֹ –
העולה למעלה, נִשְׁאָרָה שָׁם, וּמוֹסִיפָה שָׁם אֲדָרָה גְּדוֹלָה, בְּתוֹסַפָּה
וְרִבּוּי הָאֲדָרָה פְּאֻצִּילוֹת, עַל יְדֵי – לימוד מְקָרָא – בדיבור, וּמַצֻּוֹת
מַעֲשִׂיּוֹת שֶׁבְּעֵשִׂיָּה, – לימוד המקרא ומצוות מעשיות מוסיפים ריבוי
אור ב"אצילות", שְׁעָקָר תִּיחֹד – בספירות שב"אצילות" הנעשה על

9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בד"ה להבין איך הקורא כו' (וח"א פל"ח) לפעמים "מח" ולפעמים "הרהור". והבי': מח' - כולל כל הדרגות שבמח' (ראה סוף אגה"ק ס"ט) או - בפרט (בנוגע להרהור) - מח' שבמח', משא"כ הרהור: שמחשב (1) איך לדבר, (2) באותיות הכתובות או המדוברות. ראה ביאורה"ז בתחלתו סד"ה להבין כו' פתח ר' חזק".

1 אין זו ראייה, שהרי גם שם – בדברים בטלים – ישנה איזו שהיא תאווה,
2 שהוא מתאווה לדבר דיבורים אלה, במילא אין זה גשם בלבד, מה
3 שאין כן גשם בלבד, יש לומר, אינו יכול לעלות בעולם רוחני – אלא
4 יש בזה גם משהו מרוחניות המחשבה – התאווה שבכך, בַּסֵּס אַחַר
5 לִיתָא תְּבוּת אֵלִי], – בנוסח
6 אחר (בכתב יד אחר) המלים
7 "זה אינו שגם שם יש איזו
8 תאווה" – אינן. דְּמַדָּה מוֹדָה
9 – ענין טוב, מְרַבָּה, –
10 ופועלת במדה מרובה יותר
11 מאשר מדה הפוכה, הרי, אם
12 לגבי ענין לא טוב אומרים
13 שדיבור עולה ופוגם למעלה, על אחת כמה וכמה במדה טובה – ענין
14 של קדושה – בודאי שזה עולה למעלה. על כל פנים השאלה היא
15 שהרי מסתבר שגם בלי יראה ואהבה זה בוקע רקיעים ועולה
16 למעלה – מתרין רבנו הזקן: הֵינִי "רַקִּיעִין" דְּיִקָּא, שֶׁהֵן
17 הַ"הִיבְלֹת" וְהַ"בְּתִים", – של ה"אדם העליון", החיצונית של
18 ה"אדם העליון", וְלֹא בְּגוֹף הַ"אָדָם הָעֲלִיּוֹן", – אין זה עולה בגוף
19 של ה"אדם העליון", שהוא עשר הספירות של אותו עולם, וְכָל
20 שֶׁבֶן – שאינו עולה, בַּנֶּפֶשׁ שֶׁרֵחוּ נִשְׁמָה – של ה"אדם העליון",
21 שהן האור של "אצילות" המאיר באותו עולם, אֶפְלוּ – לא, בְּ"אָדָם
22 – העליון" דְּעֵשְׂרֵה, שֶׁהֵן הַ"סְפִירוֹת: אֲוֵרוֹת וְכִלִּים. – גם שם

קונטרס אחרון

תאווה. בנ"א ליתא תיבות אלן] דמדה טובה מרובה היינו
רקיעין דוקא שהן ההיכלות והבתים ולא בגוף האדם
העליון וכש"כ בנר"ן אפי' באדם דעשיה שהן י"ם
אורות וכלים וז"ש בתקונים דבלא דו"ר לא יכלא
לסלקא ולמיקם קדם ה' דוקא:

לא יכול לעלות דבר שחסרה בו הכוונה של יראה ואהבה. וְהֵן
שְׁבִתוֹב בְּתַקּוּנִים¹⁰, דְּבָלָא דְּחִילוֹ וְרַחֲמוֹ – בלי יראה ואהבה,
לֹא יִכָּלָא לְסַלְקָא וּלְמִיקָם קָדָם ה' דְּיִקָּא: – אין זה יכול לעלות
ולעמוד לפני הוי' דוקא, בעולם שלמעלה זה יכול לעלות, אך
"קדם ה'", לפני האלקות
שבאותו עולם, הספירות
שבאותו עולם – שם אין זה
יכול לעלות בלי יראה
ואהבה. מה שרבנו הזקן
אומר כאן שעשר הספירות
אורות וכלים גם של עשיה
נקראים "קדם ה'", וב"אגרת
הקודש" סימן כ' (ד"ה איהו וחידי) הוא אומר, שהאורות נפש ורוח,
ומה גם הכלים של עשר ספירות של בריאה-יצירה-עשיה, הם
"ראשית היש הנברא", שנבראו "יש מאין" מאור הנשמה, ואילו כאן
הוא קורא לכך "קדם ה'" – יש לומר שאף על פי כן אין זה דומה
כלל לנבראים של בריאה-יצירה-עשיה. ואולי יש לומר, שזה
על-דרך ההיכלות של "אצילות" וגופי המלאכים של "אצילות",
כפי שנראה שם קצת, והם מתאחדים עם אור הנשמה שזה
האלקות של הכלים של "מלכות דאצילות". וכך הוא הרי אומר
שם, שמזיווג "זו"נ" ד"בי"ע" נבראו מ"אין" ל"יש" כל הנבראים
נוצרים ונעשים – על ידי אור הנשמה שבהם.

יום שלישי כ"ח מרחשון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 306, עיין ע"ח שער... עד עמ' קנד, כנודע:

45 עֵין עֵץ חַיִּים שֶׁעַר הַנִּקְדוּת שֶׁעַר חַ פֶּרֶק ו, שֶׁאֵין הַחֲזוֹת פְּנִים
46 בְּפָנִים כִּי אֵם עַל יְדֵי מִצּוֹת מַעֲשִׂיּוֹת דְּיִקָּא. – שם ב"עץ חיים",
47 הוא אומר לפני זה, שהספירות "ז"א" ו"מלכות" שב"אצילות" ("ז"א"
48 נקרא "דכר", זכר ומשפיע, ו"מלכות" נקראת "נוקבא", נקבה ומקבל,
49 וכשנעשה היחוד בין שניהם
50 – זה נקרא "יחוד קודשא
51 בריך הוא ושכינתו", שכן
52 "ז"א" הוא "קדוש"
53 ו"מובדל", למעלה מהעולם
54 (הקדוש ברוך הוא),
55 ו"מלכות" נקראת "שכינה"
56 ששוכנת בעולם – הרי
57 היחוד של ז"א ומלכות פועל
58 שתומשך התגלות אלקות בעולם). הרי בשעה שהם נאצלו ונתגלו
59 ממקורם (ספירות חכמה ובינה), הנה כיוון שאדם הראשון עדיין לא
60 נברא ולא היה עדיין ענין קיום המצוות, הרי אם ז"א ומלכות היו
61 ביחוד של פנים בפנים, שהיתה נמשכת המשכה פנימית מז"א
62 במלכות – היו הקליפות יכולות לקבל אז יניקה יותר מאשר נקבע
63 להן (לינוק מקדושה), לכן הם היו אז ביחוד של "אחור באחור"
64 בלבד, כלומר, שנמשכה רק החיצונית של ז"א ומלכות, כדי שלא

קונטרס אחרון

תהיה יניקה לקליפות. אלא, אחרי שנברא אדם הראשון והוא קיים
מצוות – דבר הפועל "ביסוח וקיצוץ הקוצים" (מפסיק את יניקת
החיצונים), היה יכול להיות אז שז"א ומלכות יהיו שוב ביחוד של
"פנים בפנים". בלשון אחרת, היינו, שכדי שתהיה התגלות אלקות
בעולם (ושהקליפות לא
תוכלנה לקבל יניקה ממנה)
הרי זה דוקא כשמקיימים
מצוות מעשיות. וְמַעַם
הַדְּבָר, – אומר ב"עץ חיים",
שם, כִּי עַל יְדֵי מַעֲשִׂים
מַזְכִּים גֹּרֵם – האדם, וְזוּג
הַעֲלִיּוֹן וְכוּ'. – ונעשה
ההחזרה של "פנים בפנים"
בז"א ומלכות. וְלִהְיוֹת, אֲמַאי "מַעֲשִׂיּוֹת" דְּיִקָּא? – מדוע על ידי
מצוות מעשיות דוקא גורמים את הזיווג העליון והחזרה של "פנים
בפנים", ולא על ידי מצוות אחרות? יוֹכֵן מִמָּה שְׁבִתוֹב כֶּ – עץ
חיים" שֶׁעַר מִ"ן וּמִ"ד, כִּי צָרִיךְ תַּחֲלָה לְהַעֲלוֹת מִ"ן נִזְקָבִין
דְּנוֹקָא דְּעֵצֵי אֲנָפִין", – לפני הזיווג העליון – מן ההכרח שתהיה
לפני זה העלאת מין מנוקבא דז"א, ו"מין נזקבין דנוקבא" הן
בחינת עשיה, כְּמוֹ שְׁבִתוֹב שֶׁם פֶּרֶק א. – כלומר, שמן ההכרח

1 שתהיה לפני זה "העלאת מ"ן" מעניני העולם, שהענינים של "עולם"
2 (ששרשם מ"מלכות" (נוקבא ד"א)) יתעלו למעלה בקדושה –
3 שזאת, על ידי מצוות מעשיות הנעשות בדברים גשמיים של העולם,
4 ורק אז יכול להיות הזיווג העליון ושתמשך התגלות אלקות בעולם.

5 להלן יסביר רבנו הזקן, כיצד
6 מבטיחים, שבשעה שישנה

קונטרס אחרון

הקוצים הנאחזים באחוריים שהן בח' עשיה כמ"ש
בשער מ"ז פ"ה והיינו ע"י העלאת הטוב הגנוז בהם
המלוכש במצות מעשיות למקורו לקדושת האצ'י
שכבר הובררה. ומ"ש שם שאדה"ר תיקן ג"כ ע"י
תפלה היינו ע"י אותיות הדבור דעקימת שפתיו הוי
מעשה כי הן מנפש החיונית שבגוף ודמו אשר שרשן
מנוגה. והנה הביוריים דעשי' עולין ליצי' ע"י שם ב"ן
ומיצי' לבריאה ולאצ'י כמ"ש בשער מ"ן דרוש י"א
ס' ז'. ובוזה יובן דהרהור לא עבד מידי כי בלי
העלאת מ"ן מהמלכים שבנוגה א"א להמשיך טיפי'
מלמעלה לזווג ז"נ כי רוצה לינק מאמו ולא להשפיע
למטה כמ"ש בשער מ"ן דרוש ב' ועיין זהר פ' פקודי
דרמ"ד ע"ב דאית סדורא כו' לאסתכלא כו' והן כוונות
התפלה ויחודים עליונים ליודעים ומשיגים לאסתכלא
כו' כי נר"ן שלהם עצמן הן מ"ן במס"נ על התורה
ובנפילת אפים כנודע:

24 שבכרם שלא יפריעו לצמחים שבכרם, והיינו על ידי העלאת הטוב
25 הגנוז בהם – בענינים של עשיה, המלכש במצות מעשיות –
26 למקורו, – של הטוב, שהוא לקדושת האצילות ששכר הכרה.
27 יכול דבר זה להביא לביור הדברים הגשמיים הדורשים בירור
28 ותיקון, להוציא את הטוב ולהעלותו לקדושה. ומה שכתוב שם –
29 ב"עץ חיים", שאדם הראשון תקן גם כן על ידי תפלה, – הרי,
30 שלא רק על ידי מצוות מעשיות יכולים לפעול זאת, כי אם גם על
31 ידי תפלה – היינו על ידי אותיות הדיבור, – לא על ידי הכוונה
32 הרוחנית שבתפלה, כי אם על ידי אותיות הדיבור, דעקימת שפתיו
33 הוי' – היא, מעשה, – הרי שגם בזה ישנו ענין של עשיה, כי הן –
34 אותיות הדיבור הן מנפש החיונית ששבגוף ודמו אשר שרשן –
35 וחיותן, מנוגה. – כפי שמוסבר בחלק ראשון של ספר ה"תניא", בפרק
36 ל"ז, שאין בכוח הנפש האלקית לבטא מלות התורה או התפלה
37 (שיש לבטא בשפתיים, פה, לשון ושיניים גשמיים) – רק על ידי
38 הנפש החיונית המלוכשת באברי הגוף ממש. על כל פנים, יש כאן
39 הרי גם "העלאת מ"ן" של "נוקבא דעשיה", כפי שהדבר במצוות
40 מעשיות. והנה, הביוריים דעשיה – שמבררים על ידי מצוות
41 מעשיות, עולין ליצי' על ידי שם ב"ן, ומיצי' לבריאה
42 ולאצילות, כמו שכתוב ב' – "עץ חיים" שער מ"ן דרוש י"א סימן
43 ז'. ובה' יובן – הנאמר בזהר (חלק ג' קה, א), כנוכר בסימן הקודם
44 ב"קונטרס אחרון", דהרהור – מחשבה בלבד, מבלי לבטא בדיבור,

45 לא עבד מידי, – אינו פועל שום דבר, כי בלי העלאת מ"ן
46 נוקבין" מהמלכים" שש"ננה", – "העלאת מ"ן" זו היא דוקא
47 מענינים של עשיה, כנוכר לעיל, אי אפשר להמשיך טיפין
48 מלמעלה לזווג ז"נ, – כדי שיהיה יחוד וזיווג ז"נ, ו"א ו"מלכות",
49 הוא על ידי ההמשכה
50 שנמשך אור עליון שלמעלה
51 משניהם, על דרך כמו שהוא
52 ביחוד "דכר" (זכר) ו"נוקבא"
53 (נקבה) למטה, הרי כתוב:
54 "זכר ונקבה ברא אותם
55 ויברך אותם אלקים ויאמר
56 להם אלקים פרו ורבו",
57 שצריכה להיות ברכה
58 והמשכה מכוח עליון שבביל
59 היחוד והתולדות הבאים
60 מהיחוד – ואי אפשר
61 להמשיך את ה"טיפין" –
62 ההמשכה מלמעלה – אם
63 אין "העלאת מ"ן" של
64 הביוריים מ"נוגה", כי –
65 "ד"א", רוצה לינק מאמו –
66 מ"בינה", ולא להשפיע
67 למטה, – "ד"א" רוצה לקבל
68 מ"בינה", – שממנה היא באה – ולא להשפיע ב"מלכות". רק על ידי
69 "העלאת מ"ן" מ"נוגה" דוקא, ממשיכים מלמעלה אור עליון, דבר
70 שפועל ש"ד"א" יהיה במצב של המשכה וירידה כדי להתייחד
71 ולהזדווג עם "מלכות", כמו שכתוב ב' – "עץ חיים" שער מ"ן דרוש
72 ב'. ועיין זהר פרשת פקודי דף רמד עמוד ב': דאית סדורא כו'
73 לאסתכלא כו', – שקיים סדר (של תפלה ודיבור, וקיים גם סדר
74 של תפלה על ידי כוונה) והסתכלות, עד למעלה מעלה ב"אין
75 סוף", והן – מפרש רבנו הזקן, בננות התפלה ויחודים עליונים
76 ליודעים ומשיגים לאסתכלא כו', – למסתכלים, עד "אין סוף",
77 בהם יכול להיות הענין של לפעול בעולם על ידי כוונות בלבד –
78 בלי דיבור, כי נפש הרוחנית נשמה שלהם עצמן הן – העלאת
79 "מ"ן נוקבין", במסירת נפשם על התורה, ובנפילת אפים,
80 – של תחנון, בו אומרים "אלוך ה' נפשי אשא", שהוא ענין של
81 מסירת נפש, כנודע: – הרי כיוון שהנפש, רוח ונשמה שלהם,
82 הן בשלעצמן, על ידי מסירות נפשם, "העלאת מ"ן" – יש בכוחם
83 "לפעול" גם כשחסר ענין הדיבור (והעלאת המ"ן) הנעשה על ידי
84 דיבור. אך, דבר זה אמור ביחודי סגולה, ואילו הסדר בכל בני
85 ישראל הוא – שעל ידי "העלאת מ"ן" של עשיה הנעשה על ידי
86 מצוות מעשיות או על ידי דיבור – דוקא על ידי כך ממשיכים
87 היחוד "פנים בפנים" של ד"א ומלכות, היחוד של קודשא בריך הוא
88 ושכינתו, וזה ממשיך התגלות אלקות בעולם.

יום רביעי כ"ט מרחשון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קנד, להבין מ"ש בשער... עד עמ' 308, פקודי).

1 בפרקים ל"ט ומ' בחלק הראשון של ספר ה"תניא", הסביר רבנו הזקן, מקום
2 ומדריגת העולם שבו עולות הנשמות על ידי תורתן ועבודתן, והסביר, שזה
3 תלוי באיזו כוונה (של אהבת ה' ויראת ה') נעשו תורתן ועבודתן: אם הן היו
4 באהבה ויראה (שכליות) שנוצרו משכל והתבוננות בגדלות ה' – הן עולות
5 בעולם ה"בריא" שהוא עולם
6 ההשגה; ואם האהבה והיראה
7 הן טבעיות (שהן בטבע בבני
8 ישראל) – הן עולות בעולם
9 ה"יצירה" שהוא עולם המדות.
10 כן אמר רבנו הזקן, שהתורה
11 והעבודה עצמן עולות בספירות,
12 שהן בחינת האלקות של
13 העולמות. אך, כל זה הוא
14 כשהתורה והעבודה באות מתוך
15 כוונה לשמה – מצד אהבה
16 ויראה – הרי בהתאם לכוונה כך

17 היא העליה – בעולם ה"בריא" או בעולם ה"יצירה" וכו'; אך, כשהתורה
18 איננה לשמה, כשהסרה הכוונה לשמה (למרות שאין זה "שלא לשמה", לשם
19 פניה (שהפניה מתלבשת בתורה ואינה מאפשרת לה לעלות), אלא שחסר
20 ה"לשמה" של אהבת ה' ויראת ה' (שהוא לומד סתם, כי כך הרגילו אותו)),
21 אין הלימוד שלו עולה בספירות של העולמות, שהספירות הן אלקות ו"בלא
22 דחילו ורחימו לא יכלא למיקם קדם הוי" (בלי אהבה ויראה אין זה יכול
23 לעמוד לפני ה', שיעלה לאלקות), אלא הוא עולה בחיצוניות העולמות,
24 מקומם של המלאכים. על כך הביא רבנו הזקן מרבי חיים וויטאל, שאומר
25 (ב"שער הנבואה" פרק ב'), שעל ידי תורה שלא בכוונה נבראים מלאכים
26 בעולם ה"יצירה", ועל ידי מצוות שלא בכוונה נבראים מלאכים בעולם
27 ה"עשיה", "בלי כוונה" היינו בלי כוונה לשמה הכאה מצד אהבה ויראה, אך
28 אין זה שזה בלי מחשבה וכוונה כלל, כפי שרבנו הזקן מציין זאת שם במלים
29 "וכל המלאכים הם בעלי חומר וצורה", שבהתאם לביאורו של אבי הרבי,
30 הגאון הצדיק המקובל הרב ר' לוי יצחק נשמתו עדן הכוונה היא, שכיוון
31 שהמלאכים הם בעלי חומר וצורה, הרי זה מורה, שהתורה שממנה נבראו
32 המלאכים, יש בה גם "חומר" וגם "צורה", כלומר, הלימוד דביבור יש בו גם
33 מחשבה וכוונה (שהן ה"צורה"); אלא "בלי כוונה" היינו, בלי כוונה "לשמה"
34 הבאה מאהבה ויראה.

35 על כל פנים, הרי מתורה שלא בכוונה נבראים מלאכים בעולם ה"יצירה".
36 היינו, שהתורה "עולה" בעולם ה"יצירה", ומעליה זו של התורה נבראים
37 שם מלאכים. על כך נשאלת השאלה: בתפלה אין אנו מוצאים כך:
38 כשהתפלה היא בלי כוונה – היא נדחית למטה, כיצד, איפוא, בשעה
39 שהתורה והתפלה הן בכוונה – משתוות תורה ותפלה במדריגה בה הן
40 עולות (שאם הכוונה היא כוז שיש לה שייכות לעולם ה"בריא" –
41 העליה גם של תורה וגם של תפלה היא בעולם ה"בריא"; ואם הכוונה
42 היא כוז שיש לה שייכות ל"יצירה" – העליה היא ב"יצירה"), ואילו
43 כשהן שלא בכוונה, קיים הבדל בין תורה לתפלה, שבתורה היא עולה
44 בעולם ה"יצירה" ונבראים מלאכים בעולם ה"יצירה", ובתפלה שלא

45 בכוונה היא נדחית למטה? בנושא זה הן רבנו הזקן ב"קונטרס אחרון"
46 שנלמד להלן:
47 **לְהִבִּין מַה שֶּׁכָּתוּב בְּשֵׁעַר הַיְּחֻדִּים פָּרָק ב', – "שֶׁעַר הַיְּחֻדִּים"**
48 **שֶׁל רַבִּי חַיִּים וְיִטְאֵל (כְּפִי שֶׁנִּדְפַּס בְּ"שְׁמוֹנֶה עֶרֶס" הַמְצֻיִּים בִּידְנו) –**
49 **הוא חלק מ"שער רוח**
50 **הקודש". וכפי שהעיר הרבי**
51 **(באחת משיחותיו**
52 **הקדושות), כתוב בהקדמת**
53 **"שער היחודים" שהוא**
54 **מתחלק לכמה "שערים"**
55 **("שער הנבואה", "שער רוח**
56 **הקודש" ו"שער תיקון**
57 **עוונות"). והרבי העיר על**
58 **דיוקו של רבנו הזקן, שבפרק**
59 **מ' ב"תניא" הוא מציין על**
60 **ענין אחד (שהוא מביא**
61 **מ"שער היחודים") שזה ב"שער הנבואה", ועל ענין שני – שהוא**
62 **ב"שער היחודים". בהתאם לכך, נדרשת הסברה, מדוע בפרק מ'**
63 **וכשהוא מדבר על הענין שמ"תורה שלא לשמה" נבראים מלאכים**
64 **בעולם ה"יצירה" – הוא מביא זאת מ"שער הנבואה" פרק ב', דַּעַל**
65 **יְדֵי תוֹרָה שֶׁלֹא כְּכֻנָּה נִבְרָאִים מְלָאכִים בְּעוֹלָם הַיְּצִירָה, וְשֶׁ**
66 **הַיָּבִיא מְהוֹרֵר פְּרִשְׁתִּי שְׁלַח: – שְׁמִשָּׁם מִסְתַּבֵּר, "דְּלִית קָלָא**
67 **דְּאַתְאֲבִיד כּו' – אין קול הנאבד מהעולם, אלא באיזה מקום שהוא**
68 **נשאר הקול, וכפי שהוא מביא שם מהוור, שאפילו הקול של**
69 **הכאה במקל יש לו השפעה, עד להשפעה על קול אחר שנשאר**
70 **באיזה שהוא מקום בעולם, כִּי קָלָא דְאִוְרִיתָא וְצִלּוֹתָא דְסָלִיק**
71 **וְכַקֵּע כּו'". – להוציא קול התורה והתפלה שעולה ובוקע את**
72 **הרקיע, הרי שאין קול התורה והתפלה נשאר למטה – אלא הוא**
73 **עולה למעלה. וְהֵנָּה, מְכַנֶּנֶת הַתַּפְלָה נִבְרָאוּ מְלָאכִים בְּעוֹלָם**
74 **הַבְּרִיאָה כְּמוֹ מְכַנֶּנֶת הַתּוֹרָה, – משתוות הרי תורה ותפלה בענין**
75 **העבודה והכוונה, ששתיהן עולות באותה מדרגה – בעולם**
76 **ה"בריא", וּבְלֹא כּוֹנֵה נְדָחִית – התפלה, לְמַטָּה לְנִמְרִי, כְּמוֹ**
77 **שֶׁכָּתוּב בְּזוֹהַר פְּרִשְׁתִּי פָקוּדֵי דָף רַמָּה עֲמוּד ב': "גּוֹ רְקִיעַ תִּתְאַה**
78 **כו' – כשהתפלה אינה "יאה" (בלשון הזוהר), כלומר, שהיא בלא**
79 **כוונה, היא נדחית ב"רקיע תאדה" (תחתון) מהרקיעין תתאין**
80 **ש"מדברין גו עלמא". וכפי שאומר שם להלן בזוהר: דְאִקְרִין צִלּוֹתֵין**
81 **פְּסִילָאן כּו'". – הנקראות תפלות פסולות, וְעֵין שֶׁם פְּרִשְׁתִּי וְיִקְהֵל**
82 **דָּף רֵא עֲמוּד ב': – שם אומר הזוהר, "אִי הִיא מְלָה בְּדָקָא יֵאוֹת**
83 **כו'". – אם המלה (של תפלה) היא כדבעי (כלומר, התפלה היא**
84 **בכוונה – הממונה "נשיק לה" (מנשק אותה) ומעלה אותה למעלה).**
85 **מכך מובן, שרק כשהיא "כדקא יאות" (כדבעי – בכוונה) היא עולה**
86 **למעלה, אך כשהתפלה היא שלא בכוונה – אין היא עולה למעלה.**
87 **נשאלת הרי השאלה, כיוון שעם כוונה משתוות התורה והתפלה,**
88 **מדוע, איפוא, כשהסרה הכוונה, נבראים מהתורה מלאכים בעולם**

1 ה"יצירה" (שכן באותו עולם עולה התורה), ואילו התפלה נדחית
2 למטה, ברקיע תתאה?
3 אך הַהִפְרָשׁ בֵּין תּוֹרָה – שלא בכוונה, לְתַפְלָה שְׁלֹא בְכוּנָה מוֹבֵן
4 מֵאֵלָיו, כִּי לְמוֹד הַתּוֹרָה – כשאומרים שהוא שלא בכוונה, היינו
5 שֶׁהוּא מִבֵּין וְיִוָּדַע מִה
6 שְׁלוּמָה, דְּבָלָאוּ הָכִי לֹא
7 מִיִּקְרִי לְמוֹד פְּלִל, – בלי זה
8 אֵין זֶה נִקְרָא לִימוּד כָּלל, רַק
9 – לִימוּד שֶׁלֹא בכוונה הוא,
10 שְׁלוּמָה סֶתֶם, בְּלֹא בְכוּנָה
11 לְשִׁמָּה – הֵבֵא מֵאֲהָבָת ה'
12 שְׁבָלָבוּ בְּכַחֲנִית גִּלּוּי, –
13 שֶׁכֵּךְ צָרִיךְ לִהְיוֹת לִימוּד
14 הַתּוֹרָה לְשִׁמָּה – שִׁמְצָד
15 הָאֲהָבָה הַגִּלּוּיָה שֶׁבִּלְבו
16 לְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא – הוּא
17 לִוְמוֹד תּוֹרָה, אֲךָ אֲצִלוּ אֵין
18 הַדְּבַר כִּךְ, רַק מֵאֲהָבָה
19 הַמְּסֻתֶּרֶת הַמְּכַעֲיָה, –
20 אֲהָבָה זוֹ בִּלְבַד שׁוֹרֶרֶת אֲצִלוּ

21 בִּשְׁעָה שֶׁהוּא לִוְמוֹד תּוֹרָה, אֲךָ חֲסֵרָה בּוֹ אֲהָבָה שֶׁתִּהְיֶה גִלּוּיָה בִּלְבו,
22 שֶׁאֲהָבָה זוֹ תֵּבִיא אוֹתוֹ לְלִמּוּד אֶת הַתּוֹרָה שֶׁהוּא לִוְמוֹד, אֲךָ אֵינוֹ
23 לִוְמוֹד שְׁלֹא לְשִׁמָּה מְשִׁשׁ – שֶׁהַלִּימוּד יִהְיֶה מִצַּד פִּנְיָה לְהַתְנַדֵּל –
24 שִׁיקְרָאוּ לוֹ "רֵב" וּכְדוּמָה, כּוֹי, דְּהָא לֹא סָלִיק לְעִילָא מִן שְׁמִשָּׁא,
25 – סוּג לִימוּד כּוֹזָה אֵינוֹ עוֹלָה לְמַעְלָה מִהַשְׁמֵשׁ, כְּמוֹ שְׁבָתוֹב בְּ –
26 זוֹהַר פְּרָשֶׁת וַיְחִי דָּף רֵבֵג עֲמוּד בְּ, – שִׁמָּה שֶׁהַפְּסוּק אֹמֵר: "מִה
27 יִתְרוֹן לְאָדָם בְּכָל עֲמָלוֹ שִׁיעֲמוֹל תַּחַת הַשֶּׁמֶשׁ", אֵין הַכוּוּנָה לְעַמֵּל
28 הַתּוֹרָה שֶׁלְעִילָא מִן שְׁמִשָּׁא, לְמַעְלָה מִן הַשֶּׁמֶשׁ. לֵאחֲרַי מִכֵּן הוּא
29 אֹמֵר שֶׁ, שֶׁאֵפִילוֹ "עֲמָלָא דְאֹרִייתָא" (עַמֵּל תּוֹרָה), אִם זֶה "בִּגִין
30 יִקְרָא דִּילִי" (בִּשְׁבִּיל יוֹקְרוּ וּכְבוֹדוֹ הָעֲצִמִּי), הוּא גַם כֵּן "תַּחַת הַשֶּׁמֶשׁ",
31 שֶׁכֵּן, אֵין זֶה עוֹלָה לְמַעְלָה, וְהֵינֵנוּ מְשִׁשׁ שְׁמִיחָתוֹ וְכִנּוּתוֹ –
32 שֶׁהוּא עוֹשֶׂה זֹאת לְשֵׁם פִּנְיָה שֶׁל כְּבוֹד וּכְדוּמָה, הֵן מִתְּלַבְּשׁוֹת
33 בְּאוֹתִיּוֹת הַדְּבָר – בְּדַבְרֵי הַתּוֹרָה שֶׁבִּיטָא בְּדִיבּוּר, וְאֵינֵן מִנִּיחוֹת
34 אוֹתָן לְסִלְקָא לְעִילָא. – לְעִלּוֹת לְמַעְלָה – הַפִּנְיָה שֶׁבָּאָה מִצַּד
35 הַקְּלִיפָה עוֹצֶרֶת אֶת אוֹתִיּוֹת הַדִּיבּוּר שֶׁל תּוֹרָה מִלְעִלּוֹת לְמַעְלָה,
36 וְהָכִי נִמִּי – וְכֵן גַּם כֵּאֵן בְּתַפְלָה שְׁלֹא בְכוּנָה, – דְּפִיחָה"מ – אֲבָל
37 זֶה לֹא מִשׁוּוֹה אוֹתָה צִלּוּתָא פְּסִילָא – כִּיּוֹן דִּישׁ אֲצִלוּ כּוּוֹנָתוֹ
38 הַכִּלְלִית – לְשִׁמּוּם. וְזֶהוּ דִּמְמִשְׁיָךְ וּמִבְּאָרָא – שְׁמִיחָשׁב מִחֻשְׁבוֹת

קונטרס אחרון

בכוונה מובן מאליו כי לימוד התורה הוא מבין ויודע
מה שלומד דבלא"ה לא מיקרי לימוד כלל רק שלומד
סתם בלא כוונה לשמה מאהבת ה' שבלבו בבחי'
גילוי רק מאהבה המסותרת הטבעית אך אינו לומד
שלא לשמה ממש להתנדל כו' דהא לא סליק לעילא
מן שמשא כמ"ש בפ' ויחי דרכ"ג ע"ב והיינו משום
שמחשבתו וכוונתו הן מתלבשות באותיות הדבור
ואינן מניחות אותן לסלקא לעילא וה"נ בתפלה שלא
בכוונה שמחשב מ"ו (אלא מפני שכוונתו לשמים
לכך יש לה תיקון בקל לחזור ולעלות כשמתפלל
בכוונה אפי' תפלה אחת מלוקטת מתפלות כל השנה
כמ"ש במק"מ פ' פקודי)

39 וְרוֹת – שֶׁלֹא מִפִּיחָה"מ – דִּמְ"ז זוֹ מִתְּלַבְּשֶׁת בַּהֲדוּר וּמִמְשִׁיכּוֹ
40 לְמִקּוּמָה כּוֹי לְמִטָּה כּוֹי – כְּלוּמַר, בְּלִי הַכוּוּנָה שֶׁל פִּירוּשׁ הַמִּילּוֹת,
41 שְׁאִינָה עוֹשֶׂה אֶת הַתַּפְלָה – פְּסוּלָה, כִּיּוֹן שִׁישׁ לוֹ הַכוּוּנָה הַכִּלְלִית,
42 שֶׁהוּא מִתְּפַלֵּל לְשֵׁם שְׁמַיִם, אֲלֹא שִׁמְחָשֵׁב מִחֻשְׁבוֹת זְרוֹת, כְּלוּמַר,
43 מִחֻשְׁבוֹת שֶׁלֹא מִפִּירוּשׁ
44 הַמִּילּוֹת – הִרִי מִחֻשְׁבָּה זֹרָה
45 זוֹ מִתְּלַבְּשֶׁת בְּדִיבּוּר וּמִוִּרִידָה
46 אוֹתוֹ לְמִטָּה – מִחֻשְׁבוֹת זְרוֹת
47 אֲלוֹ אֵינֵן מֵאִפְשְׁרוֹת
48 לְאוֹתִיּוֹת הַתַּפְלָה לְעִלּוֹת
49 לְמַעְלָה, (אֲלֹא מִפְּנֵי
50 שְׁבָתוֹתוֹ לְשִׁמּוּם, – הוּא הִרִי
51 מִתְּפַלֵּל לְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא,
52 אֲלֹא שִׁמְחָשֵׁב מִחֻשְׁבוֹת
53 זְרוֹת בַּתְּפִלָּה, לְכָךְ – לְכֵן,
54 יֵשׁ לָהּ תִּקּוּן פְּקָל לְחֹד
55 וְלְעִלּוֹת, – מִהַמְקוֹם שֶׁאֵלָיו
56 נִדְּחָתָה, בְּשִׁמְחָתָהּ לְכִנּוּתָהּ
57 אֲפִילוֹ תַּפְלָה אַחַת מְלֻקֶּטֶת
58 מִתְּפִלּוֹת כָּל הַשָּׁנָה, – בֵּינָם

59 אֶחָד הַתְּפִלָּה חֶלֶק אֶחָד מִהַתְּפִלָּה בְּכוּוּנָה, וּבֵינָם שְׁנֵי – חֶלֶק שְׁנֵי, וְכוֹי,
60 הִרִי כְּשִׁמְחָתָהּ יָחַד, מִכָּל הַתְּפִלּוֹת שֶׁבִּמְשַׁךְ שָׁנָה שְׁלִימָה, תַּפְלָה
61 אַחַת בְּכוּוּנָה – עוֹלוֹת אֵין כָּל הַתְּפִלּוֹת שֶׁל כָּל הַשָּׁנָה, כְּמוֹ שְׁבָתוֹב
62 בְּמִקְדָּשׁ מִלֶּךְ פְּרָשֶׁת פְּקוּדֵי. – עַל כָּל פְּנִימִי, הִרִי, שְׁתוּרָה שֶׁלֹא
63 בְּכוּוּנָה, הִיא לְמַעְלָה בְּפִרְשׁ אֶחָד, מֵאִשֶּׁר תַּפְלָה שֶׁלֹא בְכוּוּנָה,
64 שִׁמְחָתָה שֶׁלֹא בְכוּוּנָה נִבְרָאִים מֵלֵאכִים בְּעוֹלָם ה"יצירה", וְאֵילוּ
65 תַּפְלָה שֶׁלֹא בְכוּוּנָה נִדְּחִית לְמִטָּה. מִצַּד שְׁנֵי, כֹּאשֶׁר ה"שֶׁלֹא בְכוּוּנָה"
66 שֶׁל תּוֹרָה מְבֹסֵס עַל עֲנִין שֶׁאֵינוֹ מֵאִפְשֵׁר לָהּ לְעִלּוֹת לְמַעְלָה (שְׁוֹדִי
67 פִּנְיָה) – הִיא אַז לְמִטָּה מִתְּפִלָּה שֶׁלֹא בְכוּוּנָה. שֶׁכֵּן, בַּתְּפִלָּה – כִּשְׁהוּא
68 מִתְּפַלֵּל, לֵאחֲרַי מִכֵּן, תַּפְלָה בְכוּוּנָה, כּוֹלֵל גַּם תַּפְלָה אַחַת מְלֻקֶּטֶת
69 מִתְּפִלּוֹת שָׁנָה שְׁלִימָה – עוֹלָה שׁוֹב הַתְּפִלָּה לְמַעְלָה; וְאֵילוּ בַּתּוֹרָה הִרִי
70 גַם כִּשְׁהוּא חוֹזֵר עֲלֶיהָ בְכוּוּנָה לְשִׁמָּה, אֵין זֶה מוֹעִיל לְתוֹרָה שֶׁלֹא
71 מִתּוֹךְ פִּנְיָה – אֲלֹא עֲלִיו לְעִשׂוֹת תְּשׁוּבָה, וְעַד שֶׁהוּא עוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה –
72 הַתּוֹרָה הִיא בְּגִלּוֹת ב'קְלִיפָה' שִׁמְמָה בָּאָה הַפִּנְיָה. אֲלֹא, כִּיּוֹן שֶׁכָּל
73 יְהוּדֵי הִרִי סוֹף כָּל סוֹף יַעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה, שְׁהִרִי "לֹא יִדַּח מִמֶּנּוּ נִדַּח" – לְכֵן,
74 "לְעוֹלָם יַעֲסוֹק אָדָם בַּתּוֹרָה וּמִצְוֹת שֶׁלֹא לְשִׁמָּה" (כּוֹלֵל "שֶׁלֹא
75 לְשִׁמָּה" שֶׁל פִּנְיָה), שֶׁכֵּן, סוֹף כָּל סוֹף הִרִי יִהְיֶה "בֹּא לְשִׁמָּה", כִּשְׁיַעֲשֶׂה
76 תְּשׁוּבָה, כִּפִּי שִׁמְסִבִּיר רִבְנָה חֻזֵּק בְּסוֹף פֶּרֶק ל"ט ב"תניא".

2. קהלת א, ג. 3. הוספת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה מל' זוהר שם משמע שצריך להתפלל "צלוחא אחרא זכאה" ו"כד סלקא" מעלין עמה (כיון שיש תפלה נלקטת כו') התפלות שנדחו. ופי' המק"מ דכתב "הרב" שא"צ בתפלה זו כל הי"ח ברכות בכוונה. וצע"ק (בכל אופן) הלי' במק"מ. וכדאי לברר להשוות הדפוסים דלכאורה יש טה"ד".

יום חמישי א' כסלו

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 308, ומ"ש בפ' פקודי... עד עמ' קנה, האצי':

44 שתהיה משם המשכה למלא ענין החסר בעולם, ואילו בשעה
45 שהעליה היא ב"ז"א דעשיה" (זאת על ידי תפלה בכוונה) שמשם
46 יכולה להימשך המשכה בעולם למלא את הבקשה בענינים החסרים
47 בעולם. וְהָא דְּמִשְׁמַע – ומה שנראה לְכַאוּרָה בְּפִרְשֵׁת פְּקוּדֵי –
48 בזה, דְּנִסְחָה תְּפִלָּה פְּסוּלָה
49 – תפלה שלא בכוונה,
50 שמחשבות זרות מתערבות
51 בה, עוֹלָה עַד הֵיכָל
52 הָרָאשׁוֹן שְׁמֻנּוֹ נְדָחִית
53 לְמִטָּה, וְהוּא בְּ"זָעִיר
54 אֲנִפִּין" דְּבִרְיָא – ה"היכל
55 הראשון" הוא ב"ז"א
56 דבריא. הרי, שאפילו
57 תפלה פסולה עולה
58 לכתחילה עד ז"א דבריא? –
59 – לֹא קָשָׁה מִיָּד; – לא
60 קשה כלל, שְׁהָרִי אֲפִלּוּ כָּל
61 הַעֲוֹנוֹת מִמֶּשׁ קָלוֹת
62 וְחֻמּוֹת עוֹלוֹת לְשָׁם
63 אֲפִלּוּ עַד הֵיכָל הָרִי, כְּמוֹ
64 שְׁכִתּוֹב – בזה, שם, דף
65 רנב עמוד א, אֵלָּא וְדָא
66 שְׁאִין מְהוּת הַעֲלִיּוֹת
67 שְׁוֹת, וְאִין עֲרֹךְ וְדִמְיוֹן בִּינֵיהֶם – בין ה"עליות", אֵלָּא בְּשִׁתּוּף
68 הַשֵּׁם בְּלִבָּר, – שכולן נקראות בשם "עליה", וְדִי לְמִבְּנִי. – כלומר,
69 העליה של הענינים הטובים, היא עליה שהדבר מתעלה שם
70 במדרגה עליונה יותר בקדושה, ופועל מה שהוא צריך לפעול,
71 ואילו בעליה של עוונות – הדבר הפוך, היא פועלת שם – במדרגה
72 העליונה יותר שבקדושה – פגם. על דרך זה מה שאומרים שתפלה
73 פסולה עולה עד "היכל הראשון", אין זה ענין העליה שבתפלה
74 בכוונה. וְכֵן יוֹכֵן גַּם בֵּין מַה שְׁכִתּוֹב שָׁם – בזה, דף רמו,
75 שְׁכִתּוֹב הָרִי [אולי צריך להיות: אֲזִדְמִן הַמְּמוֹנָה. ואולי צריך
76 להיות: קִימִין הַלְּבוּשִׁים] מִמֶּנָּה עַל הַלְּבוּשִׁים שְׁמֻלְבִּישִׁים
77 הַנִּשְׁמָה מִמַּעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת, – מובאות כאן גירסאות שונות שרבנו
78 הזקן מעתיק כאן מהזהר: או "אזדמן הממונה", הממונה נמצא
79 במזמון, או "קיימין הלבושין", עומדים שם הלבושים, הוספת כ"ק
80 רבינו: וואס אזדמן או קיימין איז בהיכל ה' – מדגיש זייער שייכות
81 צו היכל ה' – [אזדמן וקיימין הוא בהיכל ה' – מדגיש –
82 שייכותם להיכל ה'], אֵף שָׁהֵן – מעשה המצוות ובמילא הלבושים
83 לנשמה הנעשים ממעשה המצוות, הן גַּם עַד הַתַּחְתּוֹן דְּעִשְׂיָה,
84 כְּמוֹ שְׁכִתּוֹב שָׁם – בזה, דף רי. – כיצד, איפוא, אומרים
85 שבהיכל ה' שבעולם ה"בריא" ישנו הממונה או הלבושים
86 שממעשה המצוות? אלא, כאמור לעיל, מהות העליה אינה דומה,

1 וְמַה שְׁכִתּוֹב בְּ – זוהר פִּרְשֵׁת פְּקוּדֵי: – דף רמ"ה עמוד ב', הנזכר
2 לעיל, שתפלה שלא בכוונה נדחית "גו' רְקִיעַ תַּתְּאָה", – לרקיע
3 התחתון, הרי על כל פנים התפלה עולה ב"רקיע תתאה", וְ – זוהר
4 פִּרְשֵׁת וִיקָחֵל – דף ר"א עמוד ב' הנזכר לעיל, מִשְׁמַע דְּדוּקָא אִי
5 אִיהִי מִלָּא בְּדָקָא יֹאֵת
6 סְלִקִין עֲמָה עַד אִוִּירָא
7 דְּרִקִיעַ דְּלַעֲלָא כו' – 1
8 שדוקא אם זו מלה כדבעי
9 (אם התפלה היא בכוונה),
10 היא עולה איתה עד לאויר
11 הרקיע העליון, הרי, מתי
12 היא עולה לרקיע? – דוקא
13 כשזה "מלה כדקא יאות",
14 כשהיא בכוונה, כיצד זה
15 תואם, איפוא, למה שאומר
16 בפרשת פקודי, שגם
17 כשהתפלה היא שלא
18 בכוונה היא עולה על כל
19 פנים ברקיע תתאה
20 (התחתון)? לֹא קָשָׁה מִיָּד;
21 – לא קשה כלל, דְּרִקִיעַ
22 תַּתְּאָה – התחתון, מִאִינִין
23 רְקִיעִין דְּמַדְבְּרִי גו' עֲלָמָא
24 שְׁכִתּוֹב פְּקוּדֵי – מאותם רקיעים המנהיגים בעולם, הן דְּמַלְכוּת
25 דְּעִשְׂיָה, וְדְּפִרְשֵׁת וִיקָחֵל – הרקיע אודותו מדובר בפרשת ויקהל
26 שבוזה, הן דְּ"זָעִיר אֲנִפִּין" דְּעִשְׂיָה, כְּמוֹ שְׁכִתּוֹב בְּעִין חַיִּים שְׁעַר
27 הַשְּׁמֹת פֶּרֶק ג' גְּבִי "זָעִיר אֲנִפִּין" דְּעִשְׂיָה, עֵין שָׁם. – אפשר
28 ללמוד, שבשאלה היתה הסברא, שה"רקיע תתאה" שבוזה פרשת
29 פקודי הוא גם המקום והמדרגה של "רקיע דלעילא" אשר בזהר
30 פרשת ויקהל, שהרי גם "רקיע תתאה" הוא "לעילא מן שמשא",
31 למעלה מן השמש, ואילו בתירוץ הם שתי מדרגות נפרדות, בזהר
32 פרשת פקודי הוא "מלכות דעשיה" ובפרשת ויקהל הוא "ז"א
33 דעשיה", שם עולה התפלה כשהיא "כדקא יאות", כדבעי, ומשם –
34 למעלה יותר באלקות של עשר הספירות של "יצירה" ו"בריא" –
35 כנזכר לעיל, אלא בעיקר הוא רוצה "להודיע" את הדיוק, שבאם אין
36 זה "כדקא יאות", כדבעי, אין היא עולה אף לא ב"ז"א דעשיה –
37 כי אם ב"מלכות דעשיה", יכולים להסביר בזה, שבתפלה שלא
38 בכוונה, כשהתפלה נדחית ל"רקיע תתאה", אין זה ענין של עליה של
39 תפלה לפעול הפעולה שעל התפלה לפעול, שכן, כדי לפעול מילוי
40 הבקשות שבתפלה – צריך הרי להימשך מלמעלה מהעולם –
41 בעולם, לפעול רפואתו של חולה או ברכת השנה וכדומה, הרי
42 בשעה שהתפלה נדחית עד "מלכות דעשיה" – הרי זה המקום
43 והמדרגה שמהם מקבלים כל עניני העולם חיות, אי אפשר הרי

5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אנשטאט [במקום] 'ממונה'". 6. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אנשטאט [במקום] 'ממונה על הלבושין'".
7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וצע"ק דלכאורה יותר מזה איתא שם - דהלבוש איתעביד בהאי היכלא ע"י מעשה המצוה".

תפלה פסולה, היא גו רָקִיעַ כו'. – היא ברקיע תחתון, כנזכר לעיל, 26
הרי שבפרט זה תפלה פסולה היא למעלה מתורה שלא לשמה 27
ממש, אָבֵל תּוֹרָה סָתָם שְׁאִינָה שְׁלֵא לְשִׁמָּה רַק מֵאֲהָבָה 28
מִסְתַּרְתָּ מִבְּעֵית – להקדוש ברוך הוא, שיש בכל יהודי בטבע, שכן, 29
גם כשהוא לומד תורה 30
סתם, מפני שכך הרגילו 31
אותו ללמוד תורה – הרי, 32
אבל, בפנימיות יש בזה 33
האהבה המסותרת שבטבע 34
כל אחד מישראל להקדוש 35
ברוך הוא, לֹא גִרְעָא – 36
אינה גרועה, מִהֶבֶל פִּיָּהוּ 37
שֶׁל תִּינוּקוֹת שֶׁל בֵּית רַבִּין, 38
– ילדי ה"חרר" שלומדים 39
תורה, דִּסְלִיק לְעִילָא, – 40
שעולה למעלה, מִפְּנֵי 41
שְׁהוּא הֶבֶל שְׁאִין בּוֹ הָטָא, וְסִלִּיק לְעִילָא – הבל הפה של 42
תינוקות של בית רבן עולה למעלה, אָף אִם הוּא שְׁלֵא לְשִׁמָּה 43
מִמֶּשׁ, – כי אם, מִיִּרְאָת הָרָצוּעָה שֶׁבִּיד הַסּוֹפֵר, – ה"מלמד", הרי, 44
שלימודם, במקרה זה, הוא רק מפני פחד הרצועה – ואף על פי כן 45
זה עולה למעלה, כיוון שאין בזה שום חטא, כך גם כשלימוד התורה 46
הוא סתם – לא שלא בכונה, הרי שאין בלימוד זה שום חטא (שלא 47
כפי שהדבר בלימוד תורה שלא לשמה, לשם פניה), ולכן זה עולה 48
למעלה, וְעֵין שָׁם – בוזה, דָּף רִנָּה עֲמוּד ב, שְׁחִמְלָאִים הֵם 49
מַעֲלִים הֶהָבֵל שֶׁל תִּינוּקוֹת שֶׁל בֵּית רַבִּין עַד הָאֲצִילוֹת: 50

1 ובמילא מובן, שמבלי הבט על כך שהמקום והמדריגה למצוות
2 המעשיות הוא בגן עדן התחתון של עולם ה"עשיה" – אין בכך
3 סתירה למה שאומרים שהנשמה עולה בהיכל הב' של עולם
4 ה"בריאה" ואשר משם באים הלבושים לנשמות ממעשה המצוות –
5 שכן, "מהות" העליה אינה
6 דומה, מה שאומרים
7 שהעליה היא עד עולם
8 ה"בריאה" על ענין שיש לו
9 שייכות למעשה המצוות –
10 אין זו העליה הנעשית
11 ממעשה המצוות עצמן בגן
12 עדן התחתון של עולם
13 ה"עשיה", ולכן, למרות
14 שהמדריגה ממעשה
15 המצוות עצמן היא בגן עדן
16 התחתון של עולם ה"עשיה",
17 אין זה סותר למה שהנשמות יכולות לעלות בעולם ה"בריאה" ואשר
18 משם באים הלבושים ממעשה המצוות, שכן עליה זו איננה עליה
19 ממש כפי העליה שממעשה המצוות עצמן. וְהִנֵּה, תִּפְלָה פְּסוּלָה
20 – תפלה עם מחשבות זרות, עֲדִיפָא – עדיפה, מִתּוֹרָה שְׁלֵא לְשִׁמָּה
21 מִמֶּשׁ, – מאשר תורה מתוך פניה של כבוד וכדומה, שְׁחִיא – תורה
22 שלא לשמה ממש, היא תַּחַת הַשֶּׁמֶשׁ – כלומר, שאין היא עולה
23 כלל למעלה, כנזכר לעיל מהזהיר שתורה היא "לעילא מן שמשא",
24 למעלה מן השמש, אך כשהוא "עביד בגין יקרי", כשהוא לומד
25 מתוך פניה של כבוד וכדומה, היא "תחת השמש", וְהִתְפַּלָּה – גם

יום שישי ב' כסלו

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קנה, להבין מ"ש בפע"ח... עד עמ' 310, דו"א כו'.

51 לְהִבִּין מַה שֶּׁבְּתוֹב בְּפָרִי עֵץ חַיִּים, דְּבִזְמַן הַזֶּה – בדורות
52 האחרונים, עֵקֶר הַבִּירוֹר – הוא, עַל יְדֵי הַתְּפִלָּה דְּיִקְאָא, – בירור
53 הניצוצות דתהו שנפלו
54 בקליפת "נוגה" מצד "שבירת
55 הכלים" שהיתה בתהו, שבני
56 ישראל (נשמות בגופים)
57 מבררים אותם מזה"קליפה'
58 ומעלים אותם לשורשם הנעלה שבתהו, דבר הנעשה גם על ידי
59 קיום מצוות מעשיות שעושים בדברים גשמיים שחיותם היא

מקליפת "נוגה", וגם על ידי לימוד התורה שנתלבשה בדברים
גשמיים, ויהודי לומד אותה בפיו ובשפתיו הגשמיים, וגם על ידי
תפלה שהיא עבודה רוחנית
שהנפש האלקית "פועלת"
על הנפש הבהמית (שחיותה
היא מקליפת "נוגה"),
שתתברר ותגיע לאהבת
השם יתברך – אומר ב"פרי עץ חיים", שבזמן הזה, עיקר בירור
ניצוצות התהו, הוא על ידי ענין התפלה דוקא, אָף שֶׁתִּלְמֹד תּוֹרָה

קונטרס אחרון

להבין מ"ש בפע"ח דבזמן הזה עיקר הבירור ע"י התפלה דוקא אף שתלמוד תורה למעלה

8. שבת קיט, סע"ב. וראה להלן בהוספה. 1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "עיי"ש ש"א פ"ז". 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה משנית לקמן הטעם הוא לאו דוקא בזמח"ז. ומש"כ (קסב, ב) "משא"כ בדורות הראשונים" – היינו שאז נתברר כרגע, אבל ג"כ ע"י ק"ש כו' ופסד"ז – (אבל לא מזכיר תפלה – שרק היא משנה ומרפא החולה וכו') ולא תומצ"צ. ואולי גם כאן הפי' כן (דלא כרגע) ובפע"ח שם שקודם חורבן ביהמ"ק "היו ז"ן פ"פ כו' ולא היו צריכין אל תפלתנו כו' כי מעולם לא היו מסתלקין המוחין מהם" – שעפ"ז מובן שכשהסתלקות גדלה יותר (– בזמח"ז) מוכרחת התפלה יותר. ועיי"ג כ"ק אגה"ק ספ"ה וסע"ט בנוגע לצדקה לגבי תורה – ומהאי טעמא מובן ג"כ בתפלה לגבי תורה. וא"ת הרי תפלה (בקשת ריפוי החולה כו') היא מ"ע מה"ת גם בדורות הראשונים – ול"ק כי זהו ענין בפ"ע, ואינו שייך לנדוד"ד: איך הוא בירור הניצוצות שהיא תכלית ירידת הנשמה כו'". 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בתחלת קו"א (ד"ה הא' והב') – דמ"ן דנוקבא ה"ז מצוות מעשיות דוקא (ותפלה היינו ע"י אותיות הדבור דעקימת שפתיו הוי מעשה) – ואולי הב' דשם – כשצ"ל החזרת פ"פ כו' משא"כ כאן (בזמח"ז) כשצריך להמשיך למטה מטה כו' שהעיקר ההמשכה מלמע' מעלה ומאד העליון – העיקר בכל מאדך, כוונת התפלה (ביחד עם הניצוצות דעשי' – כדלקמן קסב, בהנ"ל). ועיין מאמר הצ"צ שבסו"ס תו"א (קה"ת) ספ"ב".

1 לְמַעַל מִתְּפִלָּה. – שהרי "ותלמוד תורה כנגד כולך", למעלה גם
2 מ"עין תפלה", מדוע, איפוא, עיקר הבירור הוא על ידי תפלה דוקא?
3 – הַעֲנֵן הוּא, שֶׁעַל יְדֵי תוֹרָה וּמִצְוֹת מוֹסִיפִין אוֹר בְּאַצִּילוֹת
4 כו', – הרי ישנה ההמשכה שב"סוד שורש", כמה שקבע הקדוש

5 ברוך הוא שיומשך גילוי

6 "אור אין סוף" ואלקות

7 בעולמות, וישנה ההמשכה

8 ש"בסוד תוספת", מה שעל

9 ידי עבודה ממשיכים הוספה

10 בזה, וזה "תוספת" – "מרובה

11 על העיקר", למעלה מעלה

12 מכפי שזה נמשך "בסוד

13 שורש". הרי שעל ידי תורה

14 ומצוות ממשיכים "בסוד

15 תוספות", הוספה באור של

16 עולם ה"אצילות". פְּרוּשׁ –

17 ממשיכים אוֹר־אֵין־סוֹף

18 בְּרוּךְ־הוּא בְּכָל־

19 וספירות דְּאֵצִילוֹת; עַל יְדֵי

20 תְּלִמּוּד תוֹרָה – ממשיכים

21 "אור אין סוף" בְּפִנְיָתוֹ,

22 דִּהְיִינוּ תְּשֻׁבּוֹת מִמֶּנּוּ; –

23 שכשם שלימוד התורה הוא

24 הרי במוחין והשגה (של האדם הלומד), כך הוא פועל למעלה

25 המשכת מוחין בספירות (ומוחין הם הרי פנימיות הספירות), וּבְקִיּוּם

26 תְּמִצּוֹת – ממשיכים "אור אין סוף" בְּחִיצוֹנִית הַכֹּלִים, שֶׁהֵם

27 בְּחִינּוֹת: נִצְחֵה־דִּינִי, שְׁבִי סְפִירוֹת "זִיכָר אֲנִשּׁוּן"

28 שְׁבִי אֲצִילוֹת; – "ז"א", ששת המדות, הן הרי "פרצוף" שלם שיש בו

29 עשר ספירות, הרי שב"נה"ר" (חיצוניות ה"ז"א") שהן "לבר מגופא"⁵

30 (מחוץ לגוף "פרצוף ז"א") – נמשך בהן "אור אין סוף" על ידי

31 שמקיימים מצוות במעשה בכוח העשיה של האדם, שהוא הרי

32 החיצוניות שבאדם (הרי עיקר ההמשכה שממשיכים "אור אין סוף"

33 – על ידי תורה ומצוות – הוא ב"אצילות", רק שְׁמִתְלַבְּשִׁים

34 בְּבְרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיהָ, בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת הַנֶּשְׁמִים שֶׁבְּעוֹלָם הַזֶּה.

35 – מהמשכת המוחין הנמשך ב"אצילות" – נעשה התלבשות בתורה

36 שבעולם הזה, ומההמשכה שבחיצוניות הכלים של "ז"א דאצילות"

37 – נעשה התלבשות במצוות שבעולם הזה – הרי זה פועל רק

38 בגשמיות של התורה והמצוות – אך לא בגשמיות העולם. אָבֵל

39 תְּתַפַּלֵּה הִיא הַמְשַׁכֵּת אוֹר־אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא לְבְרִיאָה־יְצִירָה

40 עֲשִׂיהָ דְּיֻקָּא, לֹא בְּדֶרֶךְ הַתְּלַבְּשׁוֹת בְּלִבָּהּ, – שהאור מתלבש

41 בדבר אחר ואותו דבר נמשך בעולם הזה, כפי שהדבר בתורה, רק

42 הָאוֹר – של "אין סוף" מְמַשֵּׁשׁ, – פועל בעולם הזה, לְשִׁנוֹת הַנִּבְרָאִים

43 מִכְמוֹת שֶׁהֵם, שִׁתְּרַפָּא תְּחִלָּה, – על ידי בקשת "רפאינו"

44 שבתפלה, וְיִרְדּוּ הַנֶּשְׁמִים מִשָּׁמַיִם לָאָרֶץ וְיִוְלִידָהּ וְיַצְמִיחָהּ. – על

קונטרס אחרון

מהתפלה. הענין הוא שע"י תו"מ מוסיפין אור באצי' כו'. פי' אור א"ס ב"ה בכלים דאצי' ע"י ת"ת בפנימיות דהיינו המשכות המוחין ובקיום המצות בחיצוניות הכלים שהם בחי' נה"י שבי"ס ז"א שבאצי' רק שמתלבשים בבי"ע בתורה ומצות הגשמיים שבעוה"ז. אבל התפלה היא המשכת אור א"ס ב"ה לבי"ע דוקא לא בדרך התלבשות בלבד רק האור ממש לשנות הנבראים מכמות שהם שיתרפא החולה וירד הגשם משמים לארץ ויולידה ויצמיחה. משא"כ בתו"מ שאין שינוי בקלף התפילין ע"י הנחתן בראש וזרוע וגם במצות שעשיתן הוא גמר מצותן השינוי הוא ע"י אדם ולא בידי שמים כבתפלה שהיא המשכת החיות מא"ס ב"ה שהוא לבדו כל יכול והלכך כדי להמשיך אור א"ס ב"ה למטה א"א בלי העלאת מ"ן מלמטה דוקא. משא"כ לת"ת שבאצי' המיוחדת בלא"ה במאציל ב"ה

ידי ההמשכה של "ברכת השנים", הרי שהאור פועל שינוי בנבראים הגשמיים. מה שאין בן בתורה ומצות, שאין שינוי בקלף התפילין – שעליהם נכתבו פרשיות התפילין, על ידי הנחתן – של התפילין, בראש וזרוע'. – על ידי הנחת התפילין על הראש, לא

מתהווה שינוי בקלף

התפילין מצד המשכת

המוחין ושיעבוד המוח

הנמשך על ידי התפילין

שבראש, ועל ידי הנחת

התפילין על היד לא

מתהווה שינוי בקלף

התפילין על ידי ההמשכה

של תפילין של יד והשפעתה

לשעבד הלב. וְגַם בְּמִצְוֹת

שֶׁעָשִׂיתָ הוּא נִגְמַר מִצְוֹתָן

– שלא כפי שהדבר

בתפילין, שבתחילה ישנן

התפילין ולאחר מכן מניחין

אותן על הראש ועל הזרוע,

אלא אפילו המצוות

שעשיתן היא השלמתה של

המצוה (כמו למשל כתיבת

ספר תורה, או הקמת סוכה

בהתאם לדיעות שעשיית הסוכה עצמה יש בה משום מצוה⁸) – כאן

יש כבר שינוי בדבר עצמו כשהמצוה נעשית – אך, הרי הַשְׁנוּי –

שמתהווה בדבר, הוּא עַל יְדֵי אָדָם, וְלֹא בְיַד שָׁמַיִם בְּכַתְּפִילָה,

– שהתפלה פועלת שינוי בעולם, בחולה שיתרפא וכו', שֶׁהַתְּפִלָּה

הִיא תְּשֻׁבָּת הַחַיִּית מֵאֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא, שֶׁהוּא לְבַדּוֹ בֶּל

יָבֹול; – ובכוחו לשנות ממצב אחד בעולם הזה למצב אחר, ממצב

של חולה למצב של רפוי החולה, ושירד גשם כדי שהארץ תצמיח,

וְהִלְכָּהּ, – ולכן, בְּדִי לְחִמּוּשׁ אוֹר־אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא לְמַטָּה,

– בעולם הזה אֵי אִפְשָׁר לִי הַעֲלָאת "מִן נוֹקְבִין" מִלְּמַטָּה

דְּיֻקָּא. – שהאדם שלמטה מעלה מ"ן ועושה "אתערותא דלתתא"

(התערורות מלמטה) בעבודתו בתפלה להמשיך "אור אין סוף"

למטה, וכפי שיסביר רבנו הזקן מיד להלן, שזו עבודה בבחינת בלי

גבול של האדם, שהיא כלי להמשיך הבלִי־גבול שלמעלה ובמה

מתבטא ה"העלאת מ"ן". מה שאין בן תְּלִמּוּד תוֹרָה שְׁבִי אֲצִילוֹת,

– לפני שההמשכה נמשכת על ידי לימוד התורה, שהמשכה זו היא,

כאמור לעיל, בעיקר ב"אצילות", תְּמִיחָת – התורה מיוחדת בְּלֹא

הֵבִי – בין כך, בְּמַאֲצִיל בְּרוּךְ־הוּא. – ב"אור אין סוף" שהאציל

עולם ה"אצילות". וכיון שאין על המשכה זו להיות המשכת "אור

אין סוף" למטה – לא נדרשת "העלאת מ"ן" מלמטה. הוֹסַפְתָּ כִּי

רַבִּינוּ: וְאֵין זֶה מִן (ושייכות) לאא"ס – ע"ז מבאר – וכיצד זה יכול

להיות "מיין נוקבין" (ושיהיה לה שייכות) ל"אור אין סוף" – על כך

4. פאה פרק א' מ"א. 5. תקו"ז בהקדמה ("פתח אליהו"). 6. ע"פ לשון הכתוב - ישע"י נה, י. 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מקדים ראש לזרוע - בתש"י רק ביד (מדות) ולא בראש (מוחין), ואולי י"ל הטעם, כי הנחת תש"י בעניננו - היא ממוצע בין הנחתן "בראש" (שאין בה עש' כלל בעת ההנחה) ל"מצות שעשיתן הוא גמר מצותן", כי בהנחת תש"י צ"ל וקשרתם". 8. שו"ע אדה"ז ר"ס תרמא. וש"נ.

1 מסביר רבנו הזקן להלן: וְהַעֲלָאתָ מִן נוֹקְבִין בְּמַחוּ וְלִבּוֹ שֶׁל
2 אָדָם, הֵיא בְּחִינַת – אַהֲבַת "רִשְׁפִי אֵשׁ" בְּלִי גָבֹל, – כִּמוּ אֵין
3 סוֹף, – אַהֲבַת בְּלִי גָבֹל זוּ נִקְרָאת "מֵאֲדָךְ", – אַהֲבַת שֶׁהִיא
4 "בְּכָל מֵאֲדָךְ", בְּלִי גָבֹל שֶׁל הָאָדָם. לַמּוֹת שׁוּה "מֵאֲדָךְ", "מֵאֲדָךְ"
5 שֶׁלךְ, שְׂבָאָדָם אַחַד זֶה בְּלִי
6 גָבֹל וּבָאָדָם שְׁנֵי זֶה בְּבַחֲנִית
7 גָבֹל, וּבְנוֹסֵף עַל כֵּךְ שֶׁהָאָדָם
8 כּוֹלֵה הוּא הָרִי מוֹגְבֵל,
9 וְאִפְּלוּ הַבְּלִי גָבֹל שֶׁלּוּ הוּא
10 גַם כֵּן גָבֹל, בְּכָל זֹאת מִסְפִּיק
11 הַדְּבַר – בְּדִי לְעוֹרֵר בְּחִינַת
12 אֵין סוֹף, – וּבְלִי גָבֹל. בְּלִי
13 גָבֹל שֶׁלֹּמַעֲלָה – בְּלִי גָבֹל
14 אִמְרִיתִי, שֶׁהִרֵי עַל הַ"הַעֲלָאתָ מִן" לַהֲיִיתָ מַעֲיָן בְּחִינַת וְאִפּוֹן הָאוּר
15 שֶׁעֲלִיהָ לְהַמְשִׁיךְ, וּבִשְׁעָה שׁוּה בְּבַחֲנִית שֶׁל בְּלִי גָבֹל בָּאָדָם – הָרִי זוּ
16 "הַעֲלָאתָ מִן" לְהַמְשִׁיךְ הַ"בְּלִי גָבֹל שֶׁלֹּמַעֲלָה" – אֵין סוֹף, וְהֵינִי עַל
17 יְדֵי גְבוּרָתוֹ דִּשְׁם ס"ג, שֶׁהֵן הֵן הַרְפָּח – 288 נִיצוּצִין כּוֹ. –
18 אַהֲבַת וְהַ"רְצוּא" שֶׁל "בְּכָל מֵאֲדָךְ" בַּעֲבוּרַת הַתַּפְּלָה שֶׁלּוּ, נַעֲשׂוֹת
19 בָּאָדָם עַל יְדֵי הַהִמְשָׁכָה מִגְבוּרוֹת שֶׁל שֵׁם "ס"ג", הַשֵּׁם שֶׁהוּא מִקּוֹר
20 לַרְפָּח נִיצוּצוֹת הַתְּהוֹ, הַבְּאִים מִכֻּלִּים דְּתְהוֹ, שִׁסְפִּירוֹת דְּתְהוֹ הֵיוּ
21 בִּ"רְצוּא" בְּלִי הַגְּבֵלָה, כֵּךְ גַם הַ"רְצוּא" וְהַאֲהָבָה שֶׁל הַנִּשְׁמָה הוּא
22 בְּבַחֲנִית "בְּכָל מֵאֲדָךְ", בְּלִי הַגְּבֵלָה. וְלִכֵּן נִקְרָאת הַתַּפְּלָה "תְּחִי

קונטרס אחרון

וְהַעֲלָאתָ מִן בְּמַחוּ וּלְבִי שֶׁל אָדָם הֵיא בְּחִי רִשְׁפִי
אֵשׁ בְּלִי גָבֹל וְנִקְרָאת מֵאֲדָךְ כְּדִי לְעוֹרֵר בְּחִי א"ס וְהֵינִי
ע"י גְבוּרוֹת דִּשְׁם ס"ג שֶׁהֵן הֵן הַרְפָּח נִיצוּצִין כּוֹ וְלִכֵּן נִקְרָאת
הַתַּפְּלָה חֵי שְׁעָה הֵיא מַלְכוּת הַיּוֹרֶדֶת בְּכִי"ע וְתוֹרָה
חֵי עוֹלָם הוּא ז"א כִּי רַמ"ח פְּקוּדֵין הֵן מִתְחַלְקִין בִּי
כֻלִּים דַּע"ס דו"א כו'.

חיות העולמות שיש בהם ענין הזמן. הרי כיוון שעל ידי תפלה
ממשיכים המשכה בבריאה יצירה עשיה, וזאת על ידי ספירת
ה"מלכות", מקור בריאה יצירה עשיה – לכן נקראת תפלה "חיי
שעה", וְתוֹרָה – נִקְרָאת "חֵי עוֹלָם"⁹, – שִׁסְפִּירוֹת, "עוֹלָם" הוּא
וְעֵינִי אֲנִפִּין"¹⁰, כִּי רַמ"ח פְּקוּדֵין – 248 מִצְוֹת הַעֲשֵׂה שֶׁל תוֹרָה,
הֵן מִתְחַלְקִין בִּי כֻלִּים דַּע"ס סְפִירוֹת דִּ"עֵינִי אֲנִפִּין" כּוֹ. –
וְז"א הֵיא הָרִי סְפִירוֹת שֶׁב־אֲצִילוֹת, וְבִ"תוֹרָה אוֹר" סוֹף פֶּרֶשׁת
תְּרוּמָה כְּתוּב שׁוֹ"א הֵיא סוֹף עוֹלָמוֹת הָאֵין סוֹף, לַמַּעֲלָה לְגַמְרִי
מִבְּרִיאה יצירה עשיה.

יום שבת קודש ג' כסלו

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 310, והנה במ"א כתב... עד עמ' 310, דוקא.

45 וְהֵנָּה, בְּמָקוֹם אַחֵר¹¹ כְּתִבֵּי שְׁרָמ"ח – 248 מִצְוֹת עֲשֵׂה הֵן בְּה'
46 חֲסִדִּים – שֶׁל ז"א דְּאֲצִילוֹת, שֶׁכָּל מִצְוֹת עֲשֵׂה, הֵיא הָרִי כֻלִּי לְחִסָּד
47 וּלְהַמְשָׁכָה אֱלֻקוֹת, וְשֵׁם ס"ה – 365 מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה בְּה' גְבוּרוֹת
48 וְכוּ', – שֶׁל ז"א דְּאֲצִילוֹת, שִׁגְבוּרוֹת הֵן הָרִי עֲנִין שֶׁל צִמְצוּם וְהַגְּבֵלָה
49 – בָּאוֹת מִהֵן מִצְוֹת הַלֹּא
50 תַעֲשֶׂה שֶׁהֵן הַגְּבֵלָה לְעִצְרִית
51 הַשְּׁפַעַת הַקְּדוּשָׁה שֶׁלֹּא תִגִּיעַ
52 לְחִיצוֹנִים, וּבְמָקוֹם אַחֵר
53 כְּתִבֵּי שֵׁם ס"ה – תִּרִי"ג (613)
54 הַמִּצְוֹת, הֵן תִּרִי"ג אֲרָחִין
55 נִמְשָׁכִין מִחֵד אֲרָחָה כּוֹ, –
56 613 דְּרִכִּים (הַמְשָׁכוֹת).
57 הַנִּמְשָׁכוֹת מִ"דֶּרֶךְ" אַחַת
58 (מִקּוֹר הַהִמְשָׁכָה), שֶׁהוּא
59 לְבִנְיָנִית וְכוּ'. – לִבּוֹן וְחִסָּד שֶׁל "כְּתָר עֲלִיָּין", שֵׁם אֵין גְבוּרָה
60 כֻלִּל, כִּפִּי הַלִּשׁוֹן בּוֹדֵה (שֵׁם): "לִית שְׂמָאלָא בְּהָאֵי עֲתִיקָא" – אֵין
61 שְׂמָאל וְגִבּוּרָה בִּ"עֲתִיק" (בִּפְנִימִיּוֹת הַ"כְּתָר"), כִּי אִם חֲסִדִּים בִּלְבָד.
62 הָרִי לְכַאוּרָה יֵשׁ בְּכֵךְ מִשּׁוֹם סְתִירָה: כֵּאֵן הוּא אוֹמֵר שְׂרַמ"ח
63 הַמִּצְוֹת הֵן בְּכֻלִּים שֶׁל עֶשֶׂר סְפִירוֹת דו"א, וּבּוֹדֵה אוֹמֵר שְׂרַמ"ח

קונטרס אחרון

וְהֵנָּה במ"א כתב שרמ"ח מ"ע
הֵן בְּה' חֲסִדִּים וְשֵׁם ס"ה ל"ת בְּה' ג' וכו' ובמ"א כתב שהן
תִּרִי"ג אֲרָחִין נִמְשָׁכִין מִחֵד אֲרָחָה כּוֹ שֶׁהוּא לְבִנְיָנִית
וְכוּ'. אֲךָ הָעֲנִין שֶׁכָּל הַמִּצְוֹת לְתַקֵּן רַמ"ח אֲבָרֵי ז"א
ע"י הַמְשָׁכָה אוֹר א"ס ב"ה בְּמוֹחִין הַכּוֹלֵלִין בְּה"ח
וְהֵ"ג וּמִקּוֹר הַמוֹחִין הוּא לְבִנְיָנִית כּוֹ הוּא הָעֲנִין וְחַפֵּץ
הָעֲלִיָּין לְהַמְשִׁיךְ הָאוֹר לְמַטָּה לְרַמ"ח אֲבָרִין דו"א
הַסְפִּירוֹת דו"א. וְכִיוּן שִׁמְתַּקְנִים רַמ"ח הַאֲבָרִים דו"א עַל יְדֵי
הַמְשָׁכָה "אוֹר אֵין סוֹף" בְּמוֹחִין, שֵׁם בְּה' חֲסִדִּים וְהֵ"ג גְבוּרוֹת –
לִכֵּן הוּא אוֹמֵר לְפַעֲמִים שֶׁהַמִּצְוֹת הֵן בְּה' חֲסִדִּים וְהֵ"ג גְבוּרוֹת.
וּמִקּוֹר הַמִּצְוֹת הוּא לְבִנְיָנִית כּוֹ, – שֶׁל "כְּתָר", הוּא הָעֲנִין
וְחַפֵּץ הָעֲלִיָּין לְהַמְשִׁיךְ הָאוֹר לְמַטָּה לְרַמ"ח אֲבָרִין דִּ"עֵינִי

9. שבת י, א. 10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כנ"ל שעי' תומ"צ ממשיכין מוחין וכו' בי"ס דו"א". 11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה אוה"ת להצ"צ בראשית כרך ג' ע' תעא ובכ"מ". 12. ראה ע"ח שער קיצור אבי"ע פ"ד. 13. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "זח"ג קטט, א"א."

1 אַנפֿין, - "ז"א" לגבי "כתר" נקראת "מטה" לגבי "מעלה",
2 ומתחלקת ההמשכה לתרי"ג - 613 המשכות פרטיות, לפי
3 בחינת ערך המצות, כגון בצדקה ונמילות חסדים נמשך
4 אור-אין-סוף ברוך-הוא לחיצוניות הכלי דחסד ד"זעיר אנפין,
5 - "חסד דרועא ימינא", על
6 ידי חסד למטה נמשך
7 ב"דרועא ימינא" מחסד
8 ד"אצילות", כלומר, כשם
9 שה"אתערותא דלתתא"
10 (ההתעוררות מלמטה) של
11 האדם היא בפעולה של
12 חסד, כך היא ה"אתערותא
13 דלעילא" (ההתעוררות
14 מלמעלה) הפועלת למעלה
15 המשכה של חסד (חסד
16 דז"א), ובקיום הדינין - על
17 ידי קיום המצוות בענינים
18 של דינין, נמשך "אור אין סוף" בחיצוניות גבורה, - של ז"א,
19 ובקריהם כו'. - כשהאדם מרחם או מעורר רחמים על נפשו -
20 נמשך על ידי כך "אור אין סוף" במדת הרחמים (תפארת) של ז"א.
21 ודרך ומעבר ההמשכה - הנמשכת מ"אור אין סוף" בחיצוניות
22 הכלים דז"א, הוא על ידי פנימיות הכלים ומחיתתן, שהן -
23 בעבודתו של בן ישראל, דחילו ורחימו - יראה ואהבה, שכללים
24 - הנוצרות על ידי שכל והתבוננות, או טבעיים, - אהבה ויראה
25 שבטבע כל אחד מישראל - הראשונות הן מוחין והשניות הן מדות,
26 ש - בספירות שלמעלה הן בחינות מחין דקטנות וגליות. -
27 "מוחין דקטנות" הוא כמו למשל באדם אהבה ויראה טבעיים,
28 ו"מוחין דגדלות" הוא כמו למשל באדם אהבה ויראה הנוצרות על
29 ידי השכל (שכליים). על כל פנים, אין גם סתירה ממה שהוא אומר

14. סוטה יד, א.

קונטרס אחרון

ומתחלקת ההמשכה לתרי"ג המשכות פרטיות לפי
בחי' ערך המצות כגון בצדקה וגמ' נמשך אור א"ס
כ"ה לחיצוני' הכלי דחסד דז"א ובקיום הדינין בחיצוניות
גבורה וברחמים כו'. ודרך ומעבר ההמשכה הוא ע"י
פנימי' הכלים ומוחותיהן שהן דו"ר שכליים או טבעיים
שהן בחי' מוחין דקטנות וגדלות ולזה ביקש משה
רבינו ע"ה מאד לקיים המצות מעשיות התלויות בארץ
שהן תכלית ההשתלשלות להמשיך אור א"ס כ"ה
לברר הכלים דז"א דבי"ע שבהן הן הרפ"ח ניצוצין
ע"י תו"מ מעשיות שבבי"ע דוקא.

30 שכל תרי"ג המצוות נמשכות מאור (והמשכה) אחד, מה"לבנונית"
31 וכו', שכן זה כפי ששורש ההמשכה הוא בעונג וחפץ העליון של
32 "כתר". ולזה - ולכן, בקש משה רבנו עליו השלום מאד לקיים
33 המצות מעשיות התלויות בארץ, - כפי שהגמרא¹⁴ אומרת, שמה
34 שמושה רבנו רצה כל כך
35 להיכנס לארץ ישראל, היה
36 כדי לקיים המצוות התלויות
37 בארץ, ש - המצוות
38 המעשיות הן תכלית
39 ההשתלשלות, להמשיך
40 אור-אין-סוף ברוך-הוא
41 לברר הכלים ד"זעיר
42 אנפין" דבריאה-יצירה
43 עשיה, שבהן הן הרפ"ח -
44 288, ניצוצין, - משבירת
45 הכלים דתהו - לברר אותם
46 על ידי תורה ומצות
47 מעשיות שבבריאה-יצירה-עשיה דיןא. הרי, כיוון שזה תכלית
48 כל ההשתלשלות, ושלימות קיום המצוות היא הרי בארץ ישראל,
49 לכן רצה כל כך משה רבנו להיכנס לארץ ישראל ולקיים המצוות
50 התלויות בארץ. על כל פנים, הוסבר כאן, מדוע עיקר הבירור הוא
51 על ידי תפלה, למרות שתורה היא למעלה מתפלה; שכן הבירור של
52 תפלה הוא העלאת ניצוצי התהו לשורשם הגבוה ביותר בתהו, ועל
53 ידי כך - למעלה יותר, עד ב"אין סוף". ומה שבזמן הזה עיקר הבירור
54 הוא על ידי תפלה, אומר רבנו הזקן להלן (קסב, ב) שבדורות
55 הראשונים, שהיו אז נשמות האלקית גדולי הערך, נעשה הבירור
56 באופן מהיר, בקריאת שמע והברכות שלפני קריאת שמע, ופסוקי
57 דזמרה בקיצור בלבד - אך בזמן הזה, כשאין נשמות גבוהות כאלו,
58 נדרש הבירור על ידי תפלה.

המשך ביאור למס' שבת ליום שני עמ' ב

1 המרחין, ובקש להדיח את הקרקע במים, ואמר לו רבי מאיר אין
2 מדיחין את הקרקע בשבת, שמה יבוא למלאות הגומות בכדי ליישר
3 את הקרקע, ויעבור על איסור 'חורש'. שוב ביקש אותו תלמיד לסוך
4 לו את הקרקע, ואמר לו רבי מאיר, אין סכין את הקרקע בשבת,
5 שאף בזה חוששים שמה ימלא הגומות. אלמא - ומוכח ממעשה זה,
6 שאפרושי מאיסורא שאני - ששונה הדבר אם עושה כן כדי
7 להפריש אדם מאיסור, שלצורך כך מותר להורות הלכה בבית
8 המרחץ, הקא נמי - ואף כאן במעשה עם רבי יש לומר שלאפרושי
9 מאיסורא שאני, ומותר לדבר שם דברי תורה לצורך זה.
10 הגמרא מבררת דין המבשל בחמי טבריה: אמר רבינא, שמע מינה
11 - יש ללמוד מהמעשה עם רבי, שהמבשל פחמי מדיח בשבת, חייב
12 כפרה או עונש, דקא (-שהרי) מעשה דרבי המובא לעיל, שנכנס
13 לבית המרחץ, לאחר הגזירה שגזרו חכמים על הרחיצה וההזעה הוה
14 -היה, ולא התייר רחיצה אלא בחמי טבריה, ואם כן על כרחך שבת
15 המרחץ שנכנס בו רבי לרחוץ היה של חמי טבריה, ועל מי חמי טבריה
16 אלו אמר ליה רבי לרבי יצחק בר אבדימי 'טול מים מן האמבטי בכלי
17 שני ותן לתוכם את השמן', אבל להניח השמן בתוך האמבטי שהיא
18 כלי ראשון, אסר עליו משום בישול השמן, ומוכח שיש בישול בחמי

19 טבריה, ואם כן המבשל בהם חייב כפרה או עונש.
20 מקשה הגמרא: איני - האם כך הוא הדבר, שהמבשל בחמי טבריה
21 חייב כפרה או עונש, והאמר (-והרי אמר) רב חסדא, המבשל פחמי
22 מדיח בשבת, מן התורה הוא פטור. מתרצת הגמרא: מאי חייב נמי
23 דקאמר - אף כוונת רבינא שאמר שחייב, היא שאם בישל בהם במזיד
24 הוא חייב מכת מדידות מדברנן בלבד.
25 הגמרא מביאה מעשה נוסף ברחיצה באמבטי בשבת: אמר רבי זירא,
26 אנא חותייה - אני ראיתי לרבי אבהו דשט (-צף) באמבטי
27 (-בבריכת מים) בשבת, ולא ידענא אי עקר אי לא עקר - ואיני יודע
28 אם עקר את רגליו מן הארץ, או לא.
29 מקשה הגמרא: מדוע הסתפק רבי זירא בזה, והלא פשיטא - פשוט
30 הוא דלא עקר רבי אבהו את רגליו מן הארץ, דתניא, לא ישוט אדם
31 בכריכה מלאה מים, ואפילו אם הבריכה עומדת פתוחה, שהיא
32 רשות היחיד, ואין לחוש שמה יתיז מים ברגליו מחוץ לארבע אמות.
33 ומבואר בבביתא, שאסרו חכמים לשוט אף בבריכה, והוא הדין
34 באמבטי. מתרצת הגמרא: לא קשיא, הא - מה שמבואר בבביתא
35 שאסור לשוט בבריכה,

יום ראשון	יום רביעי	כו חשון	ה'תש"ד
שיעורים. חומש: תולדות, רביעי עם פירש"י. תהלים: קיט, מה . . . לא שכחתי. תניא: להבין איך . . . ה' דוקא. הדרך האמיתי הוא שצריכים לדעת מהות עצמו, בהכרה אמיתית בחסרונות עצמו ובמעלות עצמו. וכאשר יודעים את החסרונות – לתקנם בעבודה בפעל, ולא לצאת ידי חובתו באנחות בלבד.			

יום שני	יום חמישי	כז חשון	ה'תש"ד
שיעורים. חומש: תולדות, חמישי עם פירש"י. תהלים: קכ"ד. תניא: עיין ע"ח . . . אפים כנודע. ר"א הלוי מהאמלי סיפר: כשבאתי לליאזנא מצאתי מזקני החסידים שהיו מחסידי הה"מ והרה"ק הרמ"מ מהאראדאק, והוה מרגלא בפומייהו: האב האלט א אידען, וועט השי"ת דיך האלט האבען, טו א טובה א אידען, וועט השי"ת דיר א טובה טאן, זיי מקרב א אידען, וועט השי"ת דיר מקרב זיין.			

רבי אייזיק הלוי מהאמלי ספר: כשבאתי לליאזנא מצאתי מזקני החסידים שהיו מחסידי הרב המגיד והרב הקדוש הרב מנחם מענדל מהאראדאק, והוה מרגלא בפומייהו ונהיו רגילים לומר: "אהוב יהודי, ה' יתברך יאהבך. עשה טובה ליהודי, ה' יתברך ייטיב לך. קרב יהודי, ה' יתברך יקרבו".

יום שלישי	יום ששי	כח חשון	ה'תש"ד
שיעורים. חומש: תולדות, ששי עם פירש"י. תהלים: קלה-קלט. תניא: להבין מ"ש . . . 308 פקודי. ענין ההשגחה פרטית הוא, דלא זו בלבד דכל פרטי תנועות הנבראים למיניהם הם בהשגחה פרטית, והיא היא חיות הנברא וקיומו, אלא עוד זאת ותנועה פרטית של נברא יש לה יחס כללי לכללות כונת הבריאה... דבצרוף ואחוד כל הפעלות הפרטיות... נשלמה כונה העליונה בסוד הבריאה כלה. ויתבונן האדם: ומה אם תנועת עשב באה בהשגחה פרטית ונוגעת להשלמת כונת הבריאה, מין המדבר בכלל וישראל עם קרובו בפרט על אחת כמה וכמה.			

יום רביעי	שבת	כט חשון	ה'תש"ד
מברכים ראש חדש כסלו. אמירת כל התהלים בהשכמה. יום התעודות. שיעורים. חומש: תולדות, שביעי עם פירש"י. תהלים: קמ"ג. תניא: ומ"ש בפ' פקודי . . . האצי'.			

עבודה הקדושה באמירת תהלים בצבור, אין די באר גדל הזכות של המשתתפים בזה, וגדל הנחת רוח של מעלה כמבאר בספרי קדש, ואפס קצתו בקנטרס "תקנת אמירת תהלים ברבים" (קכ"ז מכתבים, א), ואשריכם ישראל, ובגלל זאת תתברכו אתם נשיכם בניכם ובנותיכם, ה' עליהם יחיו,

היום יום . . .

בכריאות נכונה ובפרנסה בהרחבה גדולה, ולרגליכם יושעו כל עדת ישראל שיחיו במחנכם הטהור בתוך כלל אחינו בני ישראל, בהדרוש להם בגשם וברוח.

יום חמישי

יום ראשון

א כסלו, ראש חדש

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: ויצא, פרשה ראשונה עם פירש"י.

תהלים: א"ט.

תניא: להבין מ"ש בפע"ח . . . 310 דו"א כו'.

בא ר' יקותיאל ליעפלער (דעם אלטען רבי'ס א חסיד) איז געווען צייטען, וואס ער האט געדאווענט שחרית מנחה און מעריב איינע נאך די אנדערע, עס איז ניט געווען קיין זמן מפסיק זיין.

אצל ר' יקותיאל ליעפלער (חסידו של אדמו"ר הזקן), היו זמנים שהיה מתפלל שחרית מנחה וערבית בזה אחר זה, לא היה זמן להפסיק.

יום שישי

יום שני

ב כסלו

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: ויצא, שני עם פירש"י.

תהלים: י"ז.

תניא: והנה במ"א . . . 310 שבבי"ע דוקא.

אדני אבי זקני מורי ורבי [מהר"ש] באר פעם במאמר, הא ד"ר' אלעזר יהיב פרוטה לעני והדר מצלי" [=נתן פרוטה לעני ואחר כך התפלל], כי הרי התפלה צריכה להיות בחיות, ועל ידי שנותנים צדקה לעני קדם התפלה ומחיים אותו, נתוסף חיות הרבה בתפלה. ונענע בידו ממטה למעלה לרמוז שהרבויה בהפלאה. – וכמה פעמים קדם התפלה היה אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] מחזר אחרי עני לתן לו לאכל.

שבת קודש

יום שלישי

ג כסלו

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: ויצא, שלישי עם פירש"י.

תהלים: יח"ב.

תניא: והנה לקיום . . . קנו אחורי כו'.

מההפך בין הנהגת הפעל שם טוב להנהגת המגיד, כי הפעל שם טוב היה עסוק בנסיעות שונות, והמגיד ישב בביתו. עוד זאת: בימי נשיאות המגיד, כבר היה מפרסם ענין החסידות גם במרחקים, על ידי נסיעות החבריא קדישא, ורבים מבצלי בתים בינונים נתקשרו לתורת החסידות והיו נוסעים למעוזיטש.

יום ראשון כ"ו חשון ה'תשע"ג

שני סוגי 'הנחה'

וראי הינוח לא יטול" אמור כאשר החפץ מצוי במקום המשתמר וייתכן שהבעלים הניחוהו שם להצניעו, והיום או מחר יבואו ליטלו. אם המקום משתמר קצת ואינו משתמר לגמרי הרי זה 'ספק הינוח' ואם הוא מקום המשתמר יפה הרי 'ווראי הינוח' ובוראי הנוח בידי הבעלים על מנת לשוב וליטלו.

"אבל יש הנחה אחרת שאינה להצנעה כלל אלא שבא דרך שכחה, כגון שעמד שם לעשות עסקיו והניח כליו סמוך לו ושכחם שם, וזה אנו דנין כשנמצאת האבדה במקום שאין משתמר כלל. וזה דומה לנפילה". ועדיין יש הבדל בין הינוח מהסוג השני לנפילה, שבנפילה מקום ומנין אינם סימן שהרי הדבר נפל מבלי משים, ואילו בדרך הנחה, כשהניח במודע ושכח, יש סימן וזהו דרך הנחה.

וכן פסק הרמב"ם, שאם המציאה דרך הנחה אין לגעת בה אך אם ההנחה הייתה במקום שאינו משתמר נוטל ומכריז, כפי שעולה מדבריו להלן (ה"ח): "מצא כריכות קטנות של שבלים ברשות הרבים... [ו]אם יש בהן סימן נוטל ומכריז, שסימן העשוי לידרס הרי הוא סימן". והסביר ב"ד פשוטה: "הואיל ואם יניחם שם עלול הסימן להידרס ובעל האבדה יפסיד, לפיכך נוטל ומכריז".

הלכות גזילה ואבידה פרק טו, הלכה א: **כָּל הַמוֹצֵא אֲבֵדָה... אִם מִצָּאָה דֶּרֶךְ הַנְּחָה – אִסּוּר לָנֶעֱכָה, שֶׁמָּא בְּעֻלָּיהָ הַנְּחָה שֶׁם עַד שֶׁיִּחְזְרוּ לָהּ... אֲפִלּוּ נִסְתַּפֵּק לוֹ הַדֶּבֶר וְלֹא יָדַע אִם דֶּבֶר זֶה אֲבִידָה אוֹ מִנָּח – הָרִי זֶה לֹא יָנֵעַ בּוֹ.**

שנינו (בבא מציעא, ב, א): "אלו מציאות שלו ואלו חייב להכריז? אלו מציאות שלו: מצא פירות מפוזרין, מעות מפוזרות, כריכות [אלומות] ברשות הרבים הרי אלו שלו".

ונחלקו אמוראים ב'כריכות ברשות הרבים' (שם כב, ב): רבה אמר "אפילו בדבר שיש בו סימן", ורבה אמר "לא שנו [שהמוצא כריכות ברשות הרבים הרי אלו שלו] אלא בדבר שאין בו סימן, אבל בדבר שיש בו סימן חייב להכריז".

ו'הלכתא, כריכות ברשות הרבים הרי אלו שלו. ברשות היחיד, אי דרך נפילה הרי אלו שלו, אי דרך הנחה חייב להכריז. וזה וזה בדבר שאין בו סימן. אבל בדבר שיש בו סימן, לא שנו ברשות הרבים ולא שנו ברשות היחיד, בין דרך נפילה ובין דרך הנחה חייב להכריז".

והקשה הריטב"א: כלל הוא, ש"אפילו ספק הינוח לא יטול וכל שכן ודאי הינוח" ואם כן איך ייתכן שמדובר בחפץ שנמצא ברחוב 'דרך הנחה' וניכר בו שהנוח במתכוין? ומיישב: יש שני סוגים של 'הנחה'. הכלל ש"ספק הינוח או

יום שני כ"ז חשון ה'תשע"ג

אבידה שנמצאה בחצר המשתמרת

שנתייאשו הבעלים כי האבידה הגיעה לידי המוצא בשעה שאסור היה לו לזכות בה. וכמו באבידה שבאה לידו של המוצא, כך גם כשהאבידה הגיעה לחצירו קודם יאוש הבעלים אין חצרו קונה לו.

אבל הרמב"ם סובר שחצר המשתמרת (או חצר שאינה משתמרת אבל הבעלים עומד בתוכה ואומר 'תקנה לי חצרי') קונה את האבידה גם אם באה לחצירו קודם יאוש, כי 'חצר' אינה דומה ל'יד' ב'יד' אינו קונה אבידה שבאה לידו באיסור (קודם היאוש) כי בשעה שבאה לידו נתחייב בהשבת האבידה ונעשה שומר עליה והרי היא ברשות בעליה ואינה נקנית ביאוש, אבל אבידה שבאה לחצירו לפני יאוש, קונה לו לאחר היאוש כי היות ולא נודע לבעל החצר שיש שם אבידה לא נתחייב בהשבתה ולא נעשה שומר עליה.

ולכן הוצרך הרמב"ם לפרש שהחנות אינה קונה את המעות לבעל החנות כיוון שחנות אינה חצר המשתמרת.

(מחנה אפרים קנין חצר סי' ה')

הלכות גזילה ואבדה פרק טז, הלכה ד: **הַמוֹצֵא מְעוֹת בַּחֲנוּת... אִם מִצָּאָן עַל הַתֵּבָה, וְאֵין צָרִיף לְזִמְרָה מִתֵּבָה וְלַחֲזוּן – הָרִי הוּא שֶׁל מוֹצֵאָן. וְלִמָּחָה לֹא תִקְנֶה הַחֲנוּת לְבְּעָלֶיהָ? לְפִי שֶׁאֵינָה חָצֵר הַמִּשְׁתַּמֶּרֶת. וְאֵף עַל פִּי שֶׁבְּעֻלָּיהָ בְּתוֹכָהּ, צָרִיף לְזִמְרָה: תִּקְנֶה לִּי חֲנוּתִי.**

חנות אינה חצר המשתמרת כיון שבני אדם נכנסים ויוצאים בה (ר"ן בבא קמא כו, א), ואף שבעל החנות עומד בחנותו אינה קונה לו אלא אם יאמר בפירוש 'תקנה לי חנותי', לפי שאין הדבר ברור שעומד שם על דעת לשמור על החנות. (שיטה מקובצת ב"ק שם).

והראב"ד כתב שגם אם יאמר 'תקנה לי חנותי' (ואפילו אם החנות תהיה חצר המשתמרת) אין החנות קונה לו "לפי שבאה שם המציאה קודם יאוש, וחצירו כידור", וכפי שביאר הנמוקי יוסף' (ב"ק שם), שהלכה כאב"י (ב"מ כא, ב) שייאוש שלא מדעת (אבידה שכאשר הבעלים יידעו שאבדה יתייאשו אך עדיין אינם יודעים זאת) אינו יאוש, ואין המוצא זוכה בה גם לאחר

יום שלישי כ"ח חשון ה'תשע"ג

בעל הבית אינו רשאי לחבול בנכנס לחצירו

פטור, (בבא קמא מח, א), הוסיף רב פפא: במה דברים אמורים? "שלא הוה ידע ביה". ופירש רש"י (ד"ה דברשות) בעל הבית פטור כאשר לא ידע שהלה נמצא בחצירו ולא היה עליו לנקוט בזהירות מיוחדת, ולכן גם אם הזיקו בידים (אך ללא כוונה להזיק) פטור, אבל אם בעל הבית ידע על הימצאותו של אדם

הלכות חובל ומזיק פרק א, הלכה טז: **הַמוֹזֵק אֶת חֲבֵרוֹ בְּכֹנֶנָה בְּכָל מְקוֹם – חֵיב בְּחֻמְשָׁה דְּבָרִים. וְאֲפִלּוּ נִכְנַס לְרִשּׁוֹת חֲבֵרוֹ שְׁלֹא בְּרִשּׁוֹת, וְהִזִּיקוֹ בְּעַל הַבֵּית – חֵיב; שֶׁשֵּׁי לֹא רִשּׁוֹת לְהוֹצִיאוֹ, וְאֵין לוֹ רִשּׁוֹת לְהִזְקוֹ.**

על דברי רבא שהנכנס לחצר שלא ברשות, והזיקו בעל הבית

זה בחצורו, חייב על הנזק כי היה עליו להזהר.

אך הרמב"ם מפרש את דברי רב פפא שלא הידיעה של בעל הבית קובעת אלא החיוב תלוי בכוונתו להזיק. ו"לא הוה ידע ביה", היינו שהזיק שלא במודע ובלא כוונה ופטור אפילו אם ידע על הימצאותו של האדם בחצירו (מגיד משנה. לחם משנה).

וכתב ה'משנה למלך' (הל' עבדים פ"ג ה"ה) שגם כאשר לא היתה לבעל הבית כל אפשרות אחרת להוציא את האדם שנכנס לחצירו ללא רשותו ונאלץ לגרום לו נזק, חייב לשלם לו שהרי רב פפא משמיענו שאם בעל הבית הזיק את הנכנס לחצירו

בכוונה חייב, ואם נאמר שחייב רק כאשר יש לו אפשרות אחרת להוציאו ואם אין לו אפשרות אחרת פטור, מה חידוש יש בחיוב זה, הרי אפילו כדי למנוע הפסד אסור לחבול בחברו אם יכול למנוע זאת בדרכים אחרות (משמעות הגמרא ב"ק כא, א) וכל שכן במקום שאין הפסד, בוודאי אין לחבול בחברו אם יש לו אפשרות להוציאו מרשותו מבלי לחבול בו, אלא ודאי חידושו של רב פפא הוא שגם כאשר רוצה להוציא את חברו מחצירו, ואין לו דרך אחרת לעשות זאת – אסור להזיק ואם הזיק חייב לשלם.

המרים יד על חברו

יום רביעי כ"ט חשוון ה'תשע"ג

היד אינו מצד התוצאה – הנזק והצער הנגרם לחברו (וכאן הרי לא היה מעשה כזה) אלא מצד עצם ההנהגה הרעה של המרים יד, וביחס לזה יש כאן מעשה גמור.

אמנם נראה שגם לדעת הרמב"ם האיסור הוא רק מדרבנן (והלימוד מהפסוק הוא 'אסמכתא'), כי בהלכה הקודמת, לגבי המכה אדם, כתב 'הרי זה עובר בלא תעשה' וכאן כתב רק 'אסור' ומשמע שהוא איסור דרבנן.

ויש אומרים שהאיסור הוא מהתורה (ב"י על הטור שם בדעת המרדכי ובשו"ת ב"י דיני קידושין ס"ב), וה'בית יוסף' (שם) אף מסתפק האם לוקים על כך. ולפי דעה זו אין לומר שהוא איסור בפני עצמו על הרמת היד שהרי בכתוב שממנו נלמד האיסור (ויאמר לרשע למה תכה) לא נאמר כלל לשון לאו, אלא בהכרח לומר שכתוב זה מגלה על הכתוב שממנו נלמד איסור ההכאה (לא יוסיף להכותו, כדלעיל הלכה א) שאיסורו הוא עם תחילת פעולת ההכאה (הרמת היד). והתורה החמירה באיסור זה יותר מבשאר איסורים שבין אדם לחברו, כי הכאת חברו היא מעשה גמור של רשעות ללא רוח ותועלת לעצמו.

(מקוטי שיחות ל"א עמ' 1 ואילך)

הצלת עצמו בממון חברו

יום חמישי א' כסלו ה'תשע"ג

אסור.

אך התוספות (ד"ה מהו), הרא"ש (סי' יב) ועוד, כותבים שלא יתכן לפרש כרש"י, שהרי אין לך דבר העומד בפני פיקוח נפש חוץ משלוש העבירות החמורות. אלא כוונת הגמרא: האם כאשר הציל עצמו בממון חברו צריך לשלם. ומוסיף הרא"ש שהכוונה בלשון הגמרא "אסור להציל" היא שאסור להציל עצמו על מנת שלא ישלם, אבל אם ישלם מותר. והרמ"ה (פנהרש"ק ער, א) כותב שהגמרא נקטה לשון זו להורות שאם יכול להציל עצמו באופן אחר, אכן אסור אבל אם אין לו ברירה וניצל על ידי ממון חברו צריך לשלם.

הרמב"ם (לעיל ה"ב) מביא רק את הדין העולה מהסוגיה לגבי יהודי המוסר ממון ישראל לידי גויים, שאם לקח ממון ישראל בידו ונתנו לגויים, אעפ"י שאימנו על חייו אם לא ימסור ממון אחרים, חייב. וניתן לדייק מדבריו שכך הדין גם בכל פיקוח נפש, שרשאי להציל עצמו בממון חברו, אך חייב לשלם.

הלכות חובל ומזיק פרק ה, הלכה ב: אָפִילוּ לְהַגְבִּיהַ יָדוֹ עַל חֲבֵרוֹ – אָסוּר. וְכָל הַמַּגְבִּיהַ יָדוֹ עַל חֲבֵרוֹ, אֵף עַל פִּי שְׂאֵל הַבָּהוּ – הָרִי זֶה רָשָׁע.

דין זה נלמד מהכתוב "ויאמר לרשע למה תכה רעך". למה הכית' לא נאמר אלא 'למה תכה', אע"פ שלא הכהו נקרא רשע (פנהרש"ק נח, ב).

ויש לעיין: בכל דיני התורה אין מענישים על מחשבה אלא על מעשה. ומאחר שהאיסור הוא להכות את חברו, מדוע נקרא רשע "אע"פ שלא הכהו"? ואף שכאן הצטרף למחשבה גם מעשה של הרמת יד, הרי אין זה מעשה של הכאה! ומדברי הראשונים נראה שנחלקו בדבר:

הטור (חור"מ סי' תכ) כתב "המרים ידו על חברו להכותו נקרא רשע", אך הרמב"ם הקדים וכתב "אפילו להגביה ידו על חברו אסור, וכל המגביה ידו... הרי זה רשע". ונראה, שלדעת הטור אין הכוונה שיהא פסול לעדות וכיו"ב, אלא הביא זאת כדי להודיע את חומר העוון ולכן לא כתב בלשון איסור, וכתב רק "נקרא רשע" ולדעתו אינו נחשב רשע, כי יש רק מחשבה רעה ולא מעשה רשעות. ולדעת הרמב"ם צריך לומר שאיסור הרמת

הלכות חובל ומזיק פרק ח, הלכה יג: נִרְדָּף שֶׁשָּׁבַר בָּלִים שֶׁל רֹדֵף – פְּטוּר; לֹא יִהְיֶה מְמוּנָה חֵבִיב מְנוּפֹה. וְאִם שָׁבַר בָּלִים אֲחֵרִים – חֵבִיב; שֶׁהִמְצִיל עַצְמוֹ בְּמִמּוֹן חֲבֵרוֹ – חֵבִיב.

מסופר בגמרא (בבא קמא ט, ב) שכאשר דוד רדף אחר הפלשתים במלחמתו, חיילים פלשתים הסתתרו בגדישי שעורים של עם ישראל וארכו לדוד להורגו. כדי להינצל מן הסכנה, ביקש דוד לשרוף את הגדיש, כדי לגרום לפלשתים לברוח או להיתפס. אך דוד הסתפק האם מותר לו "להציל עצמו בממון חברו" ולשרוף את גדיש השעורים כדי להציל את נפשו מבלי לשאול את רשותם של בעלי הגדיש. והורו לו חכמים שהדבר אסור, אבל דוד הוא מלך, ומלך פורץ לעשות לו דרך ואין מוחין בידו.

ונחלקו הראשונים בפירוש דברי הגמרא: רש"י (ד"ה ויצילנה) מפרש שחלקת השדה ניצלה משריפה, "הואיל ואסור להציל את עצמו בממון חברו". ולפי דבריו השאלה היא כפשוטה - האם מותר להינצל על ידי איבוד ממון חברו, ולא האם ישלם על ממון חברו כדי להינצל, ועל כך היתה התשובה שלאדם רגיל

יום שישי ב' כסלו ה'תשע"ג

טריפה באדם ובבהמה

זמן, ואם למכה מסוימת בעבר לא היתה רפואה וכיום יש לה רפואה, אין האדם נחשב טריפה מחמתה וסומכים על דברי הרופאים. ומאידך - במכה שאינה מהמומים הפוסלים בבהמה, אין להסתמך על דברי הרופאים שאינו יכול לחיות מחמתה, וזאת לפי דברי הרמב"ם שם (ה"ב), ש"כל שאירע לבהמה חוץ מאלו שמנו חכמי הדורות הראשונים אפשר שתחיה, ואפילו נודע לנו מדרך הרפואה שאין סופה לחיות". כלומר: יש מחלות שיש להן רפואה אלא שלא התגלתה לרופאים. ומאחר שבעצם יש להן רפואה, אינן בגדר טריפה ובמכה כזו שאינה מ"ח הטריפות אף שהרופאים אומרים שאין לה רפואה, אין האדם נחשב טריפה מחמתה כי יתכן שיש לה רפואה שאינה ידועה. ומאחר שאינה נכללת ב"ח הטריפות, ברור שבזמן מתן תורה היתה לה רפואה, ואף שיתכן שהשתנו הטבעים, כל זמן שלא ידוע לנו שהשתנו מסתבר שגם כיום יש לה רפואה אלא שאינה ידועה.

ורק בצירוף שני התנאים – כאשר המכה היא מ"ח הטריפות, היינו שבעת מתן תורה לא היתה לה רפואה וגם הרופאים אומרים שאין לה רפואה ובכך מתברר שהדבר לא השתנה גם בימינו – האדם נחשב טריפה.

(אגרות משה י"ד ג ט"ז)

הלכות רוצח ושמירת נפש פרק ב, הלכה ח: וְכָל אָדָם בְּחֻזְקַת שְׁלָם, וְחוּרְגוֹ נֶחֱרָג, עַד שִׁיִּדְעַת פְּדוּאָה שְׁנֵה מְרַפָּה, וְיִאמְרוּ הָרופָאִים שֶׁמִּכָּה זֶה אִין לָהּ תַּעֲלֶה בְּאָדָם, וְכֵן יָמוּת אִם לֹא יִמָּיְתוּ דָּבָר אַחֵר.

בגמרא (סנהדרין עח, א) נאמר שההורג את הטריפה פטור, ולדעת רש"י דיני טריפה לענין זה הם כדיני טריפה בבהמה, היינו שהלוקה באחד משמונה עשר המומים הפוסלים בבהמה נחשב טריפה.

אך מדברי הרמב"ם מבואר שכדי להחשיב את האדם טריפה נדרשים שני תנאים: א. שילקה באחד המומים הפוסלים בבהמה. ב. שהרופאים יאמרו שלמכה זו אין תרופה.

והצורך בשני התנאים מבואר לפי דברי הרמב"ם לגבי טריפות בבהמה (הל' שחיטה פ"ג, ה"א), שבטריפות שהלכה למשה מסיני שאין להן רפואה, אף אם יראה בדרכי הרפואה שבידינו שיכולה לחיות מהן, נחשבת טריפה. וזאת משום שהלכה למשה מסיני שדווקא המכות שבזמן מתן תורה לא היתה להן רפואה מטריפות, אף אם לאחר מכן ישתנה הטבע ולמכות אלו תהא רפואה.

ולכן באדם לא די בסימני טריפה בלבד, כי ההלכה למשה מסיני נמסרה רק בבהמה אך באדם הדין תלוי במציאות שבכל

שבת קודש ג' כסלו ה'תשע"ג

עיר המקלט מעניקה חיים

להורגו". ויש לדייק: מה כוונתו במילים 'התיר עצמו למיתה' ומה החידוש בכך על הנאמר בהמשך ש"רשות לגואל הדם להורגו"?

אלא נראה ששתי הלכות נפרדות נאמרו כאן: א) בעצם יציאתו מחוץ לעיר המקלט התיר הגולה את עצמו למיתה (ולא בגלל ההיתר לגואל הדם להורגו), כי מדין תורה הרי הוא 'גברא קטילא' ורק בעיר המקלט יש לו זכות קיום (כנאמר "ונס אל אחת מן הערים האל וחי", היינו שמחמת שהרג נפש אין לו חיות, ורק בעיר המקלט התחדש בו דין של "וחי"). ב) רשות ביד גואל הדם להורגו.

ולפי זה, יציאתו מעיר המקלט איננה פטור סכנה שמא ייהרגו גואל הדם אלא ברגע שיוצא מעיר המקלט הרי הוא נחשב כ'גברא קטילא' ודאי, ולענין זה מאסרו של גואל הדם שלא יוכל לפגוע בו אינו מועיל מאומה, ולכן אין עליו חיוב לצאת כדי להציל אחרים.

(לקוטי שיחות ל"ח עמ' 127)

הלכות רוצח ושמירת נפש פרק ז, הלכה ח: הַגּוֹלָה אֵינוֹ יוֹצֵא מֵעִיר מִקְלָטוֹ לְעוֹלָם... וְאִפְּלוּ לְהַצִּיל נַפְשׁ... אִפְּלוּ כָּל יִשְׂרָאֵל צִרְיָכִין לְתַשׁוּעָתוֹ.

ולכאורה תמוה: הרי פקוח נפש דוחה את כל התורה, ומדוע אין מצות הישיבה בעיר המקלט נדחית מפני פיקוח נפש? יש אומרים: מאחר שכאשר הרוצח יוצא מעיר מקלטו מותר לגואל הדם להורגו, נמצא שביציאתו הוא מסכן את עצמו ואינו חייב להסתכן להצלת אחרים (אור שמח).

אך דבר זה שנוי במחלוקת, כי לדעת הרבה פוסקים אדם חייב להכניס עצמו לספק סכנה כדי להציל את חברו, ובפרט כשמדובר בהצלת כלל ישראל. ועוד: לצורך הצלת כלל ישראל ניתן לאסור את גואל הדם למשך זמן שהותו של הרוצח מחוץ לעיר המקלט, כך שלא יוכל לפגוע בו!

ויש לומר:

לעיל (פ"ה ה"י) כתב הרמב"ם: "נכנס לעיר מקלטו ויצא חוץ לתחומה בזדון, הרי זה התיר עצמו למיתה, ורשות לגואל הדם

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום – כ"ו מרחשון-ג' בסלו ה'תשע"ג

יום ראשון כ"ו מרחשון ה'תשע"ג

הלכות גזילה ואבידה

פרק יג

- 1 א. המוצא אבדה שהוא חייב להחזירה - חייב להכריז עליה
- 2 ולהודיעה ולומר: 'מי שאבד לו מין פלוני, יבוא ויתן סימניו, ויטל'. אפילו היתה שוה פרוטה בעת המציאה, והזלה - חייב להכריז עליה, ואכן גבוהה היתה חוץ לירושלים, שעליה היו מכריזין.
- 3 ב. כיצד מכריז? אם מצא מעות, מכריז: 'מי שאבד לו מטבע; וכן מכריז: 'מי שאבד לו כסות, או 'בהמה, או 'שטרות' - 'יבוא ויתן סימנים, ויטל'. ואינו חושש מפני שהודיע מין האבדה, לפי שאינו מחזירה עד שיתן סימניו מבקשין.
- 4 ג. בא בעל האבדה, ונתן סימניו שאין מבקשין - אין מחזירין לו; עד שיאמר סימנים מבקשין. והרמאי, אף על פי שאמר סימניו מבקשין - אין מחזירין לו, עד שביא עדים שהיא שלו. אמרו חכמים: "והיה עמך עד דרש אחיך" - עד שתחקר אחר אחיך, אם רמאי הוא אם לא.
- 5 ד. בראשונה, כל מי שאבדה לו אבדה, ובא ונתן את סימניה - מחזירין אותה לו, אלא אם בן מחזק רמאי. משרבו הרמאין, התקינו בית דין שיהיו אומרים לו: 'הבא עדים שאין אתה רמאי, וטל'.
- 6 ה. הסימניו המבקשין - סומכין עליהם ודגין על פיהם בכל מקום, דין תורה. והמדה או המשקל או המנזן או מקום האבדה, סימניו מבקשין הן.
- 7 ו. באו שנים, זה נתן סימני האבדה, וזה נתן סימניה כמו שנתן האחר - לא יתן לא לזה ולא לזה; אלא תהיה מנחת עד שיודה האחד לחברו, או יעשו פשרה ביניהן. נתן האחד את הסימנים, והשני הביא עדים - יתן לבעל העדים; זה נתן סימנים, וזה נתן סימנים ועד אחד - הרי העד האחד כמו שאינו, ויניח.
- 8 ז. מצא שמלה וכיוצא בה, וזה הביא עדי אריגה שארגו אותה לו, וזה הביא עדים שגפלה ממנו - יתן לעדי גפילה. זה נתן מדת ארפה, וזה נתן מדת רחבה - יתן למי שנתן מדת ארפה; שאפשר שישער הרמאי מדת רחבה כשהיה בעלה מתפסס בה. זה נתן מדת ארפה ורחבה, וזה כן משקלותיה - יתן למי שכנו משקלה. זה נתן מדת ארפה ורחבה, וזה נתן מדת האמירות [קצות הבגד] שבה - יתן למי שנתן מדת ארפה ורחבה.
- 9 ח. בראשונה, כל מי שמצא אבדה היה מכריז עליה שלשה רגלים: רגל ראשון אומר 'ראשון', שני אומר 'שני', שלישי

- מכריז סתם - כדי שלא יתחלף לו שני בשלישי. ואחר רגל האחרון בשבעת ימים מכריז פעם רביעית, כדי שילף השומע לביתו בשלשה ימים ויממש [יבדוק] את פליו, ויחזיר בשלשה הימים, וימצא זה המכריז מכריז בשביעי. ט. משתכר בית המקדש, התקינו שיהיו מכריזין בבתי כנסיות ובבתי מדרשות; משרבו האנסיין [גנבים] ואמרו 'המציאה של מלך היא', התקינו שיהא מודיע לשבניו ולמידעיו, ודין.
- י. הכריז או הודיע, ולא באו הבעלים - תהיה המציאה מנחת אצלו, עד שיבוא אליהו. וכל זמן שהאבדה אצלו - אם נגנבה או אבדה, חייב באחריותה; ואם נאנסה, פטור; ששומר אבדה כשומר שכר הוא, מפני שהוא עוסק במצוה, ונפטור מפמה מצוות עשה כל זמן שהוא עוסק בשמירתה. יא. וצריך לבקר את האבדה ולבדקה, כדי שלא תפסד ותאבד מאליה - שנאמר: "והשבתו לו", ראה היאך תשיבנו לו. כיצד? מצא כסות של צמר, מנערה אחת לשלשים יום; ולא ינערה במקל, ולא בשני בני אדם. ושוטחה על גבי מטה לצרכה בלבד, אבל לא לצרכה ולצרכו [לתשמישו]. נדמנו לו אורחים - לא ישטחנה בפניהם ואפילו לצרכה, שמא תגנב.
- יב. מצא כלי עץ - משתמש בהן, כדי שלא ירקבו. כלי נחשת - משתמש בהן בחמין, אבל לא על ידי האור, מפני שמשחיקם. כלי כסף - משתמש בהן בצונן, אבל לא בחמין, מפני שמשחיקם. מצא מגרפות וקדרמות - ישתמש בהם ברוך, אבל לא בקשה, מפני שמפחיתם [פוגמם]. מצא כלי זהב וכלי זכוכית וכסות של פשתן - הרי זה לא יגע בהם עד שיבוא אליהו. וכדרך שאמרו באבדה, כך אמרו בפקדון שהלכו בעליו למדינת הים.
- יג. מצא ספרים, קורא בהם אחת לשלשים יום; ואם אינו יודע לקרות, גוללם כל שלשים יום. ולעולם לא ילמד בהן לכתחלה [לימוד ראשון], ולא יקרא פרשה וישנה, ולא יקרא פרשה ויתרגם, ולא יפתח בו יתר על שלשה דפין. ולא יהיו שנים קוראין בשני ענינות, שמא ימשך זה וימשך זה ויבלה הספר; אבל קוראין הן בענין אחד. ולא יקראו שלשה בדרך אחד, ואפילו בענין אחד.
- יד. מצא תפלין - שם [מערך] דמיהם ומניחם עליו; שדבר מצוי הוא ביד הכל, ואין עשויין אלא למצוה בלבד.
- טו. מצא דבר שיש בו רוח חיים, שהרי צריך להאכילו - אם היה דבר שעושה ואוכל, כגון פרה וחמור - מטפל בהם שנים עשר חדש מיום המציאה, ושוכרן ולוקח שכרן ומאכילן; ואם היה שכרן יתר על אכילתם, הרי היתר לבעלים. וכן התנגולין - מוכר ביציהן, ומאכילן כל שנים עשר חדש; מכאן ואילך - שם דמיהם עליו, והרי הן שלו ושל בעלים בשתפות, כדין כל השם בהמה מחברו.

ממנו בעליו משעה שנפל; ולפיכך הרי הוא של מוצאו, 47
ואף על פי שלא שמעו הפעלים שנתנאשו ממנו. 48
ה. יאוש שלא מדעת [כשאנו מודע לאבדה], אפלו בדבר 49
שאין בו סימן - אינו יאוש. כיצד? נפל ממנו דינר, ולא 50
ידע בו שנפל - אף על פי שפשדע בו שנפל, יתנאש - הרי 51
זה אינו יאוש עתה, עד שיודעו הפעלים שנפל. אבל אם 52
עדין אומרים הפעלים: 'שמא נתתיו לפלוני', או 'שמא 53
במגדל [בארון] הוא מנח', או 'שמא טעיתי בחשבון', 54
וכיוצא בדברים אלו - אין זה יאוש. 55
ו. הרוצה חבירו שנפל ממנו דינר על הארץ, ולא ידע בו, 56
ונטל הדינר קדם יאוש - עובר על עשה ["השב תשיבם"] 57
ועל שני לאוין ["לא תוכל להתעלם" ו"לא תגזול"], כמו 58
שבארנו. ואפלו החזיר לו דינר לאחר שנתנאש - זו מתנה 59
היא, וכבר עבר על האסורין. 60
ז. נטל הדינר לפני יאוש על מנת להחזירו, ולאחר יאוש 61
נתפנו לגזל אותו - עובר משום "השב תשיבם". המתין לו, 62
ולא הודיע לפעלים, ולא נטל הדינר עד שיודעו שנפל, 63
שהרי נתנאשו כמו שבארנו, ואחר כך נטל הדינר מעל 64
הארץ - אינו עובר אלא משום "לא תוכל להתעלם". וכן 65
כל כיוצא בזה. 66
ח. ראה סלע או מטבע שנפל אפלו משלשה בני אדם, ואף 67
על פי שאין בו שיה פרוטה לכל אחד ואחד - חייב להחזיר; 68
שמא שתפין הם, ומחל אחד מהם חלקו לחבירו, ונמצאת 69
אבדתו של זה שנה פרוטה. 70
ט. ראה חבירו שנפל ממנו דינר בתוך החול או בתוך 71
העפר, ונתעלם ממנו - הרי זה כנופל לים או לנהר, והרי 72
הוא של מוצאו, שהרי נתנאש ממנו, מפני שאין בו סימן. 73
ואפלו ראה אותו הביא כברה [נפה] לחפש אחריו - בדעת 74
רעועה [לא בטוחה] הוא מחפש, כדרך שמחפשים בעפר 75
שאר הבלשין שלא נפל מהם כלום, שמא ימצאו מה שנפל 76
לאחרים; כך הוא זה מחפש, לא מפני שלא נתנאש. 77
י. המוצא סלע בשוק, מצאו חבירו ואמר לו: 'שלי היא, 78
וחדשה היא, ושל מדינה פלונית היא, ושל מלך פלוני 79
היא', אפלו אמר 'שמי כתוב עליה' - לא אמר כלום, ואינו 80
חייב להחזיר; שאין סימני המטבע סימן, מפני שחזקתו 81
להוצאה [לשימוש]; אומרין אנו: 'שלו היתה, והוציאה 82
מידו, ונפלה מיד אחר'; והואיל ואינו סימן שסומכין עליו 83
- משעת נפילה נתנאש, והרי הוא של מוצאו. 84
יא. המוצא דבר שאין בו סימן, בצד דבר שיש בו סימן - 85
חייב להכריזו. בא בעל הסימן, ונטל את שלו, ואמר שזה 86
בלבד נפל ממנו - זכה המוצא בדבר שאין בו סימן. 87
יב. המוצא פלי חרש וכיוצא בהן מפלים שצורת פלן שנה 88
- אם פלים חדשים הם, הרי אלו שלו; שהרי הן כמו דינר 89
משאר דינרים, שאין לו סימן ואין הפעלים מפירים אותן, 90
שהרי אינו יודע אם פה זה או צלוחית זו שלו או של אחר. 91
ואם היו פלים ישנים שטבעתם העין [שהעין הורגלה בהם], 92
חייב להכריזו; שאם יבוא תלמיד חכמים ויאמר: אף על פי 93

טז. מצא עגלים וסיחין של רעי [מרעה], מטפל בהם 1
שלשה חדשים; ושל בריאה [מפוטמים] שצריך להאכילם 2
שלשים יום. אלוים ותרנגולין גדולים, מטפל בהן 3
שלשים יום. מצא קטנים וכל דבר שטפולו מרבה משכרו, 4
מטפל בהם שלשה ימים; מכאן ואילף, מוכרן בבית דין. 5
וכן פרות שהתחילו להקריב וכיוצא בהן, מוכרן בבית דין. 6
יז. מה יעשו בדמים? ונתנו למוצא, ויש לו רשות 7
להשתמש בהן; לפיכך, אם נאנסו - כגון שטרפם גיס או 8
טבעו בים - חייב לשלם, ואף על פי שלא נשתמש בהם; 9
שפיון שיש לו רשות להשתמש בהם, הרי הם אצלו 10
כשאלה. 11
יח. כמה דברים אמורים? בדמי האבדה הואיל ונטפל 12
בה; אבל מעות אבדה, לא ישתמש בהן. לפיכך אם אבדו 13
באנס פטור, שהרי הוא שומר שכר, כמו שבארנו. 14
יט. כל אותם הימים שמטפל באבדה קדם שימכרנה בבית 15
דין - אם האכילם משלו, נוטל מן הפעלים; ויראה לי 16
שהוא נוטל בלא שבועה, מפני תקון העולם. 17
כ. המוצא מציאה - לא ישבע, מפני תקון העולם; שאם 18
אתה אומר ישבע, מניח המציאה והולך כדי שלא ישבע. 19
אפלו מצא כס, וטען בעל המציאה שישני כסים קשורים 20
היו, ואי אפשר שימצא האחד אלא אם נמצא האחר 21
הקשור עמו - הרי זה לא ישבע. 22

פרק יד

א. השמלה - בכלל "כל אבדת אחיד" היתה, וכן השור 24
והשה והחמור. ולמה פרט הפתיב חמור? להחזירו בסימני 25
מרדעת; אף על פי שהסימן בדבר הטפל לו, יחזיר. ולמה 26
פרט שור ושה? להחזיר אפלו גזות השנה, או גז זנב השור, 27
אף על פי שהוא דבר מועט. ולמה פרט השמלה? ללמד 28
ממנה: מה השמלה מיוחדת שיש לה סימנין, וחזקתה שיש 29
לה תובעין [הבעלים], וחייב להחזיר - אף כל דבר שיש לו 30
סימנין, הרי הוא בחזקת שיש לו תובעין, וחייב להחזיר. 31
אבל דבר שאין לו תובעין, אלא נתנאשו הפעלים ממנו - 32
הרי הוא של מוצאו, אף על פי שיש בו סימן. 33
ב. זה הכלל באבדה: כל דבר שאין בו סימן - כיון שאבד 34
וידעו בו הפעלים שאבד, הרי זה בחזקת שנתנאשו ממנו 35
בעליו, כגון מסמר אחד או מחט אחת או מטבע אחד, 36
שהרי אינו יכולין לתן סימן להחזירו להן; ולפיכך הרי הוא 37
לזה שמוצאו. 38
ג. וכל דבר שיש בו סימן, כגון שמלה ובהמה - הרי זה 39
בחזקת שלא נתנאשו ממנו בעליו; שהרי דעתן תלויה לתן 40
סימנין שיש בו, ויחזרו להן. לפיכך, המוצא אותו חייב 41
להכריזו, אלא אם כן ידע שנתנאשו הפעלים, כגון ששמע 42
אותם אומרים: 'וי [אוי] להסרון הכיס', וכיוצא בדברים 43
אלו שמראין שנתנאשו - הרי אותה האבדה של מוצאו. 44
ד. וכן אם מצא דבר שיש בו סימן בים או בנהר וכיוצא 45
בהן, או במקום שרבו גוים - הרי זה בחזקת שנתנאשו 46

זו לא יגע בהן; בסרטניה [דרך גדולה] - הרי זו אבדה, 46
 ונוטל ומכריז. וכן כל פיוצא בה. 47

ו. מצא גזלות מקשרין בכנפיהן, ומדדין אחר הגדר, או 48
 אחר הגפה [קיר מקנים], או בשבילין שבשדות - הרי לא 49
 יגע בהן, שמא בעליהן הניחום שם. ואם נטלן, הרי אלו 50
 שלו; ואם היו קשורין קשר שהוא סימן, חייב להכריז. וכן 51
 אם מצאן קבועים במקומן - חייב להכריז, שהמקום סימן. 52
 ז. מצא באשפה כלי מכסה, הרי זה לא יגע בו, כמו 53
 שבארנו. ואם אשפה שאין עשויה להתפנות היא, ונמלך 54
 עליה לפנותה - אף על פי שמצאו מכסה, נוטל ומכריז. וכן 55
 אם היו בלים קטנים, כגון סבין ופסוד וכיוצא בהם - אפלו 56
 היו מכסין באשפה הקבועה, נוטל ומכריז. 57

ח. מצא פרות מפזרין - דרך הנחה, לא יגע בהן; דרך 58
 נפילה - הרי הם שלו. וכן אם מצא פריכות קטנות של 59
 שבילים ברשות הרבים, שהרי אין בהן סימן, או שמצא 60
 עגולי דבלה [תאנים], וכפרות של נחתום, ומחרוזות של 61
 דגים, ופתיכות של פשר, וגזי צמר הבאות ממדינתן [ללא 62
 צורה מיוחדת], ואניצי [חבילות] פשתן, ולשונות של ארזמן 63
 - הרי אלו שלו, מפני שאין בהן סימן. ואם יש בהן סימן 64
 - נוטל ומכריז; שסימן העשוי לדרס [להעלם], הרי הוא 65
 סימן. 66

ט. אבל אם מצא פירות [ביתיות] של בעל הבית, וגזי צמר 67
 הלקוחות מבית האמן, כדי זין וכדי שמן - חייב להכריז; 68
 שכל אלו יש להם סימנים מבהקין. ואם נפתחו האוצרות 69
 של זין ושל שמן - הרי אלו שלו, ואף על פי שהן רשומין 70
 [חתומין בטיט]; שכל הפדין בהן היו רשומות, ונמצאו אלו 71
 הפדין ככפרות של נחתום, שיש צורה אחת לכלן ומשקל 72
 אחד לכלן. 73

י. מצא פריכות ברשות היחיד - אם דרך נפילה, הרי אלו 74
 שלו; ואם דרך הנחה, חייב להכריז; שאף על פי שאין להם 75
 סימן - המקום סימן, אף על פי שאינו סימן מבהק. מצא 76
 אגלמות [כריכות גדולות], בין ברשות היחיד בין ברשות 77
 הרבים - נוטל ומכריז. 78

יא. מצא עגול [של תאנים] ובתוכו [חתיכת] חרש, כפר 79
 ובתוכו מעות, חתיכה של פשר שהיא משנה בחתיכתה, דג 80
 נשוף, וכל פיוצא באלו - הואיל ויש בהם שנוי - חייב 81
 להכריז; שלא עשאוים בעליהן אלא לסימן. 82

יב. מצא פרות מפזרין במקום הגרנות - אם היו כמו קב 83
 בתוף ארבע אמות או ביתר על ארבע אמות - הרי אלו 84
 שלו, מפני שאין הבעלים מטפלים [טורחים] באספתן. היו 85
 מפזרין בפחות מארבע אמות - לא יגע בהן, שמא הבעלים 86
 הניחום שם. היו כמו חצי קב בשתי אמות, או קבים 87
 בשמונה אמות, או שהיה הקב משנים שלשה מינין, כמו 88
 שמשמן תמרים ורמונים - כל אלו ספק; לפיכך לא יטל, 89
 ואם נטל - אינו חייב להכריז. 90

יג. המוצא צבורי פרות, או פרות בכלי, או כלי כמות 91

שאינו יכול לתן בכלי כזה סימן, יש לו בו טביעות עין 1
 [מכירו במראה] - חייב להראותו לו; אם הפירו ואמר: 'שלי 2
 הוא', מחזירין לו. 3

יג. במה דברים אמורים? בתלמיד ותיק שאינו משנה 4
 בדבורו כלל - אלא בדברי שלום, או במסכתא, או במטה, 5
 או בבית שהוא מתארח בו. כיצד? היה עוסק במסכת גדה 6
 ואמר 'במקוות אני שונה', כדי שלא לשאלו אותו שאלות 7
 בענין גדה, או שישן במטה זו ואמר: 'בזו אני ישן', שמא 8
 ימצא שם קרי, או שנתארח אצל שמעון ואמר: 'אצל ראובן 9
 אני מתארח', כדי שלא יטריחו על זה שנתארח אצלו, או 10
 שהביא שלום בין אדם לחברו והוסיף וגרע כדי לחבבן זה 11
 לזה - הרי זה מותר; אבל אם באו עדים ששנה בדבורו חוץ 12
 מדברים אלו, אין מחזירין לו בטביעות עין. 13

פרק טו

א. כל המוצא אבדה - בין שיש בה סימן, בין שאין בה 14
 סימן - אם מצאה דרך הנחה, אסור לגע בה; שמא בעליה 15
 הניחיה שם עד שיחזרו לה, ואם יבוא לטל אותה, והיה 16
 דבר שאין בו סימן - הרי אבד ממון חברו בידו, שהרי אין 17
 לו בה סימן להחזירה בו. ואם היה דבר שיש לו בו סימן 18
 - הרי זה הטריחין לרדף אחריה, ולתן סימניה. ולפיכך אסור 19
 לו שיגע בה, עד שיימצא אותה דרך נפילה. אפלו נסתפק 20
 לו הדבר, ולא ידע אם דבר זה אבוד או מנח - הרי זה לא 21
 יגע בו; ואם עבר ונטלו, אסור לו להחזירו לשם; היה דבר 22
 שאין בו סימן - וכה בו, ואינו חייב להחזירו. 23

ב. וכל דבר שיש בו סימן - בין דרך הנחה בין דרך נפילה, 24
 בין ברשות היחיד בין ברשות הרבים - חייב להכריז. כיצד 25
 דרך הנחה? כגון שמצא חמור או פרה רועים בדרך ביום, 26
 או שמצא כלי מכסה באשפה - הרי זה לא יגע בהן, 27
 שנאמר: "נדהים". אבל אם מצא חמור וכליו הפוכין, ופרה 28
 רצה בין הפרמים, או כלי מגלה באשפה - הרי זו אבדה, 29
 ונוטל ומכריז. 30

ג. ראה חמור או פרה רועים בדרך בלילה, הרי זו אבדה. 31
 בפנות היום ובנשף [קודם עלות השחר] - אם ראה אותן 32
 שלשה ימים זה אחר זה - הרי זו אבדה, ונוטל ומכריז. 33
 ראה פרה רצה בדרך - אם פניה כלפי העיר, אין זו אבדה; 34
 היו פניה לשרה, הרי זו אבדה. 35

ד. מצאה רועה בין הפרמים - חייב להחזיר, משום אבדת 36
 הקרקע. לפיכך, אם היו הפרמים של גוי - אינה אבדה, 37
 ואינו חייב להחזיר; ואם חשש שמא יהרג אותה הגוי 38
 כשימצאנה, מפני שהפסידה הפרם - הרי זו אבדה, ונוטל 39
 ומכריז. 40

ה. מצא פרה ברשות הרבים - אם עומדת חוץ לתחום 41
 [העיר, אלפיים אמה], חייב להחזיר. היתה רועה בעשבים, 42
 או שהיתה ברפת שאינה משמרת ואינה מאבדת - לא יגע 43
 בה, שאין זו אבדה. מצא קרדם או טלית בצד הגדר, הרי 44
 45

ג. המוצא מעות בכיס, או פיס כמות שהוא - חייב להכריז. 46
מציא פיס, ולפניו מעות מפזרין - הרי אלו שלו; ואם מראין 47
הדברים שהפסיד והמעות של אדם אחד, ומן הכיס נפלו - 48
חייב להכריז. 49
ד. המוצא מעות בחנות - אם היו בין תכנה לחנוני, הרי הן 50
של בעל החנות; ואם מציאן על התכנה, ואין צריך לומר 51
מתכנה ולחוץ - הרי הן של מוצאן. ולמה לא תקנה החנות 52
לבעל החנות? לפי שאינה חצר המשתמרת; ואף על פי 53
שבעל החנות בתוכה, צריך לומר: 'תקנה לי חנויתי', כמו 54
שיתבאר. 55
ה. מציא מעות בחנות השלחני [חלפון כספים] - בין כסא 56
לשלחני, הרי אלו של שלחני. מציאן על הכסא לפני 57
השלחני - אפלו היו צוררין ומנחין על השלחן, הרי אלו 58
של מוצאן; והוא שיהיו רב גוים, כמו שבארנו. אבל אם 59
היו רב ישראל, חייב להכריז; מפני שהן צוררין, יש להן 60
סימן. 61
ו. הלוקח פרות מחברו, או ששלח לו חברו פרות, ומציא 62
בתוך מעות צורות - נוטל ומכריז. מציאן מפזרין, הרי אלו 63
שלו. במה דברים אמורים? בשהיו הפרות מן התגר, או 64
מבעל הבית שלקחן מן התגר; אבל אם בעל הבית דש 65
הפרות בעצמו, או על ידי עבדיו ושפחותיו הפגועים - הרי 66
זה חייב להכריז. 67
ז. המוצא מטמון בגל [של אבנים], או בכהל ישן - הרי 68
אלו שלו; שאני אומר: 'של גוים הקדמוניים הן'; והוא, 69
שימצא אותן משה משה כדרך כל המטמוניות הישנות; 70
אבל אם מראין הדברים שהן מטמון חדש, אפלו נסתפק 71
לו הדבר - הרי זה לא יגע בהן, שמא מנחין הם שם. 72
ח. הואיל ונצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו, כמו 73
שיתבאר, למה לא יקנה בעל החצר זה המטמון שבתוך 74
הכהל הישן, אף על פי שהוא של אמורים, ותהיה מציאה 75
זו לבעל החצר? מפני שאינה ידועה לו ולא לאחרים, והרי 76
זה המטמון אבוד ממנו ומכל אדם; ולפיכך הוא של 77
מוצאו. ומה אבדה של אדם אמרה תורה "אשר תאבד 78
ממנו, ומצאתה", מי שאבדה ממנו ומצויה אצל כל אדם, 79
יצאת זו שנפלה לים, שאבדה ממנו ומכל אדם - קל וחומר 80
למטמון קדמוני שלא היה שלו מעולם, והוא אבוד ממנו 81
ומכל אדם; לפיכך הוא של מוצאו. 82
ט. מציא מטמון בכהל חדש - אם המטמון מוכית שהוא 83
לבעל הבית, הרי הוא שלו; ואם מוכית שהוא של אחד מן 84
השוק, הרי הוא של מוצאו. כיצד? הספיק, הרי הנצב [הקוח] 85
שלו מוכית; והפסיד, פיו מוכית. ואם נמצא תוך הכהל מלא 86
מהן, חולקין. 87
י. היו בתוך הכהל מעות או לשונות של זהב, שאין שם 88
מוכית - מחציו ולחוץ, של מוצא; מחציו ולפנים, של בעל 89
הבית. 90
יא. ויראה לי, שאין הדברים אמורים, אלא בשטען בעל 91
הבית שהמטמון שלו, או שהיה יורש, שאנו טוענים לו 92

שהוא - חייב להכריז. מציא כלי ולפניו פרות - הרי אלו 1
שלו הפרות, והכלי נוטל ומכריז; שאני אומר: 'הפרות של 2
אחד, והכלי של אחד; והרי אין בו סימן'. ואם מראין 3
הדברים שהן של אדם אחד, חייב להכריז. 4
יד. כיצד? היו אחורי [תחתית] הכלי לפני הפרות, הרי אלו 5
שלו; היו פני הכלי לפני הפרות, חוששין שמא מן הכלי 6
נשפכו. ואם היו לכלי אגנים [שפה כפופה פנימה] - אף על 7
פי שפניו כלפי הפרות, הרי אלו שלו, שאלו נשפכו מן 8
הכלי, היה נשאר מהם בתוכו מפני האגנים. היו מקצת 9
הפרות בכלי ומקצתן בארץ - חייב להכריז. 10
טו. המוצא קציצות [תאנים מיובשים] בדרך, ואפלו בצד 11
שדה קציצות - הרי אלו שלו. וכן תאנה שהיא נוטה לדרך, 12
ונמצאו תאנים תחתיה - מתרות משום גזל, שהתאנה 13
וכיוצא בה עם נפילתה נמאסת; ופטורות משום מעשר. 14
אבל זיתים וחרובין וכיוצא בהן, אסורין. 15
טז. תמרים שמשיר אותן הרוח - מתרות, שהבעלים מחלו 16
אותם לכל אדם; וזו היא חזקתן. ואם היו של יתומים, 17
שאינם בני מחילה - אסורין; וכן אם הקפיד בעל השדה, 18
והקיף מקום האילנות, או תקן המקום שיפלו בו הנובלות 19
[הנופלות] עד שילקט אותן - הרי אלו אסורות, שהרי גלה 20
דעתו שלא מחל. 21
יז. חתול רע שהורג את הקטנים, אסור לקנימו; ואין בו 22
משום גזל, ולא משום השב אבדה, אף על פי שעורו 23
מועיל; אלא כל המוצאו - זוכה בו, והורגו והעור שלו. 24
יח. גוזל הנמצא קרוב לשוכף - בתוך חמשים אמה, הרי 25
הוא של בעל השוכף; חוץ לחמשים אמה, הרי הוא של 26
מוצאו, שאין הגזל מדדה יתר על חמשים אמה. נמצא בין 27
שני שוככות, הרי הוא של קרוב; מחצה למחצה, יחלקו. 28
במה דברים אמורים? בשהיו יוני שני השוככות שוים 29
במנינן; אבל אם היו יוני האחד רבים - הלך אחר הרב, 30
אף על פי שהוא רחוק. 31
יום שני כ"ז מרחשון ה'תשע"ג 32
פרק טז 33
א. המוצא מחטין וצנורות ומסמרין וכיוצא בהן - אם 34
מציאן אחת אחת, הרי אלו שלו; מציא שנים שנים או יתר 35
- חייב להכריז; שהמנין סימן. 36
ב. וכן המוצא מעות מפזרין, הרי אלו שלו; אפלו היו 37
מקצת מטבע זה על גבי זה, הרי הם כמפזרין. אבל אם 38
מציא צבור מעות, חייב להכריז. מציא שלשה מטבעות זה 39
על גבי מטבע זה, והן עשויין כמגדל, או שהיו אחד מכאן 40
ואחד מכאן ואחד על גביהן, או שהיו מקצת זה על מקצת 41
זה, כדי שאם יכניס קיסם ביניהן ינטלו בבת אחת - חייב 42
להכריז. היו עשויין כשיר [עגול], או כשורה [זה בצד זה], 43
או כחציבה [כסגול], או כסלם [זה על זה באכסון] - הרי 44
זה ספק, ולא יטל. 45

המוציאין זה עם זה. במה דברים אמורים? בסמטא [פינה
ברשות הרבים] או בצדי רשות הרבים, שאין הרבים דוחקין
בהם, או בשדה שאין לה בעלים. אבל העומד ברשות
הרבים, או בתוך שדה חבירו - אין ארבע אמות קונות לו,
ואינו קונה שם עד שתגיע מציאה לידו.

י. קטנה - יש לה חצר, ויש לה ארבע אמות; וקטן - אין
לו חצר, ואין לו ארבע אמות. מפני שחצר של קטנה, מזה
למדנה - שפדךך שהיא מתגרשת בגט המגיע לנה, כך
מתגרשת בגט המגיע לחצרה; וכשם שיש לה חצר לענין
הגט, כך יש לה לענין מציאה. וארבע אמות של אדם,
במצוה לענין מציאה. אבל האיש, למדנו שחצרו קונה לו
משלוחו - כדרך שקונה לו שלוחו, כך תקנה לו חצרו.
והקטן - הואיל ואינו עושה שליח, כך אין חצרו ולא ארבע
אמות שלו קונין לו, עד שתגיע מציאה לידו.

יא. מי שראה אחרים רצין אחר המציאה, והרי הוא צבי
שבור [פצוע] או גוזלות שלא פרחו - אם היה עומד בצד
שדהו שהן בתוכה, ואלו רץ היה מגיען, ואמר: 'זכת לי
שדי' - זכת לו שדהו. ואם אינו יכול להגיען - הרי אלו
בצבי שהוא רץ בדרך וקוזלות המפריחין, ולא אמר
כלום; אלא כל הקודם בהן, וזה. ואם במתנה נתנו לו -
הואיל ואחר הקנה אותן לו, והרי הן מתגלגלין [עוברין]
בתוך שדהו, קנת לו שדהו; ואם היה צבי רץ בדרך
וגוזלות מפריחין, לא קנת לו שדהו.

יב. מציאת חרש שוטף וקטן - יש בה גזל, מפני דרכי
שלום. לפיכך, אם בא אחר וגזלה מידן, אינה יוצאה
בדינין; ואם פפר בה ונשבע, אינו חייב בחמש.

יג. מציאת בנו ובתו הסמוכין על שלחנו, אף על פי שהם
גדולים, ומציאת בתו הנערה, אף על פי שאינה סומכת על
שלחנו, ואפלו היתה מכורה אמה [כשפחה], ומציאת אשתו,
ומציאת עבדו ושפחתו הפנעניים - הרי אלו שלו. אבל
מציאת בנו שאינו סומך על שלחנו, אף על פי שהוא קטן,
ומציאת עבדו ושפחתו העבריים, ומציאת אשתו שהיא
מגרשת ואינה מגרשת [ספק מגורשת] - כל אלו המציאות
אינן שלו.

פרק יח

א. המוצא שטר חוב - אף על פי שלא פרש בו אחריות
נקסים [שיגבה מנכסיו אף אם ימכור], ואף על פי שהחזיק
מודה, ואף על פי שהוא מקנים [מאומת בבי"ד] - הרי זה לא
יחזיר; ושם פרעו, וקנוניה הן עושין, כדי לטרף בו מן
הלקוחות שלא בדין, לפיכך הודה לו - שהרי יש לו לטרף
בשטר שלא פרש בו אחריות, שהאחריות שלא נתפרשה
טעות [שכחת] סופר היא, בין בשטרי הלואה, בין בשטרי
מקח וממכר. לפיכך, אם פרש בשטר זה שהוא שלא
באחריות - אם היה החזיק מודה, יחזיר; ואם לאו - לא
יחזיר, שם פרעו.

ב. וכן אם מצא שטר שזמנו בו ביום, והיה מקנים והחזיק

שם של אביו הן; אבל אם הודה שהן מציאה, הרי הן
של מוצאן. לפיכך, אם היה משכיר הבית לאחרים - הרי
הם של שוכר האחרון; ואם השכירו לשלשה גוים כאחת
- הרי עשאהו פנדק [אכסניה], וכל הנמצא בו אפלו בתוך
הבית, הרי הוא של מוצאו; מפני שאין אחד יכול לטען
שהם שלו או שהוא טמן, שהרי עשאהו פנדק.

פרק יז

א. כל מציאה שאמרנו בה שהיא של מוצאה - אינו זוכה
בה עד שתגיע לידו או לרשותו; אבל אם ראה את
המציאה, אפלו נפל עליה, ובא אחר והחזיק בה - זה
שהחזיק בה זכה בה.

ב. היה רוכב על גבי בהמה, וראה את המציאה, ואמר
לחברו: 'זכה לי בה' - פיון שהגביהה לו - קנה הרוכב,
ואף על פי שלא הגיעה לידו. ואם אמר לו: 'תנה לי',
ונטלה ואמר: 'אני זכיתי בה' - זכה בה הנוטל; ואם
משנתנה לרוכב אמר: 'אני זכיתי בה תחלה', לא אמר
כלום.

ג. המגביה מציאה לחברו - קנה חברו, ואף על פי שלא
אמר לו [=חברו לא ביקש] כלום. הגביהו את המציאה
שנים, קנאה שניהם.

ד. הגביהה לו חרש או שוטף או קטן - לא קנה הפקח,
לפי שאין להן דעת. הגביהה חרש ופקח כאחד - מתוך
שלא קנה פקח, לא קנה חרש. היו שניהן חרשין, קנו
שניהם; תקנו להן חכמים שיקנו, כדי שלא יבואו להנצות
[לריב עם הלוקחים מהם].

ה. שנים שראו גמל או חמור של מציאה, וקדמו שניהם
והנהיגוהו, או משכוהו, או שהיה אחד מנהיג ואחד מושף
- {קנו שניהן. במה דברים אמורים? בחמור. אבל בגמל -
אם היה אחד מנהיג ואחד מושף} - המושף קנה, אבל לא
המנהיג.

ו. בהמת מציאה שקדם אחד ואחז במוסרה [חבל] - לא
קנה, עד שימשך או ינהיג; וכן בנכסי הגר. אבל קנה
המוסרה לבדה.

ז. היה אחד רוכב, ואחד אוזח במוסרה - הרוכב קנה
הבהמה, והמוסרה ששל לחזי הבהמה בלבד; וזה שאחז
המוסרה, קנה ממנה מה שאחז בידו. ושאר המוסרה, לא
קנהו אחד מהן.

ח. חצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו; ואם נפלה בה
מציאה, הרי היא של בעל החצר. במה דברים אמורים?
בחצר המשתמרת. אבל בשדה וגנה וכיוצא בהן - אם היה
עומד בצד שדהו ואמר 'זכת לי שדי', זכה בה; ואם אינו
עומד שם, או שהיה עומד ולא אמר 'זכת לי שדי' - כל
הקודם זכה. וכן ארבע אמות של אדם שהוא עומד בצדו,
הרי אלו קונין לו; ואם הגיעה המציאה לתוך ארבע אמות
שלו, זכה בה.

ט. חכמים תקנו דבר זה [קנין ארבע אמות], כדי שלא ינצו

יב. מצא כתבה - אף על פי ששניהם מודים, לא יחזיר
לאשה; שמא נפרצה כתבה זו או נמחלה, ואחר כך מכר
הבעל נכסיו, והרי הוא רוצה לעשות קנוניה על הלקוחות.
יג. מצא אגרות [שטרות] שום [בהם מעריכים ב"ד נכסי
לווה למלווה], ואגרות מזון [בהם מחייבים בעל במזונות
אשתו], שטרי חליצה ומאונין, ושטרי הטענות שכותבין
הדיינים טענותיו של בעל דין זה ושל חברו, או שמצא שטרי
ברורים - והם השטרות שבררו בהם בעלי דינין את הדיינים
שדיינים להם, וקבלו עליהם שידינו להם פלוני ופלוני - או
שמצא כל מעשה [החלטה ממונית של] בית דין - הרי זה
יחזיר. כללו של דבר: כל שטר שחוששין בו לפרעון - לא
יחזיר, שמא נפרע החוב; ואם היה החוב מודה, ואפשר
שהודה כדי לעשות קנוניה עד שיפסיד את הלוקח או
מקבל מתנה שלקחו אחר זמן השטר, כדי שיטרפו מידם
שלא בדין - הרי זה לא יחזיר, אף על פי ששניהם מודים.
וכל שטר שאין בו צד לחשש, לא לפרעון ולא לקנוניה -
יחזיר לבעליו.
יד. כל השטרות הנמצאות שדיינים שלא יחזיר - אם החזיר,
הרי אלו כשרים וגובין בהם, ואין מוציאין אותם מתחת יד
בעליהן; והרי הם בחזקתם, ואין חוששין להם.
כריף רחמנא דסיצן

יום שלישי כ"ח מרחשון ה'תשע"ג

הלכות חובל ומזיק

מצות עשה אחת, והיא דין חובל בחברו או מזיק ממנו.
ובאור מצוה זו - בפרקים אלו.

פרק א

א. החובל בחברו, חייב לשלם לו חמשה דברים: נזק,
וצער, ורפוי, ושבית, ובשת. וחמשה דברים אלו - כלן
משלמין מן היפה שבנכסיו, כדין כל המזיקין.
ב. נזק כיצד? שאם קטע יד חברו, או רגלו - רואין אותו
כאלו הוא עבד נמכר בשוק, כמה היה יפה וכמה הוא יפה
עתה, ומשלם הפחת שהפחית מדמי, שנאמר: "עין תחת
עין, שן תחת שן" - מפני השמועה למדו, שזה שנאמר
"תחת", לשלם ממון הוא.
ג. זה שנאמר בתורה: "כאשר יתן מום באדם, כן ינתן
בו" - אינו לחבל בזה כמו שחבל בחברו, אלא שהוא ראוי
לחסרו אבר או לחבל בו כמו שעשה; ולפיכך משלם נזקו.
והרי הוא אומר: "ולא תקחו כפר לנפש רוצח", לרוצח
בלבד הוא שאין כפר, אבל לחסרון אברים או לחבלות,
יש כפר.
ד. וכן זה שנאמר בחובל בחברו ומזיקו: "לא תחוס
עינך", שלא תחוס בתשלומין; שמא תאמר: 'עני הוא זה,
ושלא בכונה חבל בו, ארחמנו' - לכן נאמר: "לא תחוס
עינך".

מודה - יחזיר; ואם אינו מקים - לא יחזיר, שמא כתב
ללוה וצדין לא לזה.
ג. מצא שטר בחמת [נוד עור] או בכלי עץ וכיוצא בהן,
הרי זה יחזיר למי שנתן סימן. מצא שלשה שטרות ברוכין
בכרף אחד, או מנחין זה על זה, או אגודין אגד אחד -
יחזיר למי שנתן סימן.
ד. היה הלזה אחד, והמלוין שלשה - אם מקימין הן, יחזיר
ללוה; ואם אינן מקימין, יחזיר למי שנתן סימן; שמא
המלוין נתנו שטריהן לסופר לקימן, ונפלו מיד הדין. היה
המלוה אחד, והלווין שלשה - יחזיר למלוה; ואם היו
שלשתן בכתב ידי סופר אחד, יחזיר למי שנתן סימן; שמא
שלשתן הוליכו שטריהן לסופר לכתב, ונפלו מיד הסופר.
ה. מצא שטרות קרועין, ושטר חוב ביניהם - לא יחזיר.
ואם יש עמהם שובר, אפלו בלא עדים - יתן שטר החוב
ללוה; שאלו לא היה פרוע, לא השליכו בין שטרות
קרועים; והרי יש עמו כתב שהוא פרוע.
ו. מצא גטי נשים - בזמן שהבעל מודה, יחזיר לאשה. אין
הבעל מודה - אם נתנה האשה סימן מבקק, ינתן לה; ואם
לא, לא יחזיר לא לזה ולא לזה. אמר הבעל: 'מדי נפל',
ונתן סימניו, והאשה אומרת: 'מדי נפל', ונתנה סימניו -
ינתן לה; והוא שנתן סימן מבקק, כגון שאמרה: 'גבב יש
בו בצד אות פלוגית' - שאלו לא הגיע לידה, לא היתה
יודעת.
ז. הוא אומר סימני החוט שקשר בו הגט, והיא אומרת
סימני החוט - ינתן לה; והוא שתאמר סימן מבקק, כגון
מדת ארץ החוט; אבל אם אמרה: 'אדם' או 'שחר הוא',
אין זה סימן מבקק. הוא אומר: 'בחמת היה מנח', והיא
אומרת: 'בחמת [נוד עור] היה מנח' - ינתן לו, שאין זה
סימן מבקק.
ח. מצא גט שחרור [עבד כנעני] - בזמן שהרב מודה, יחזיר
לעבד; אין הרב מודה, לא יחזיר לא לזה ולא לזה.
ט. מצא שטר מתנה - אם מתנת בריא היא - אף על פי
ששניהם מודים, לא יחזיר לא לזה ולא לזה; שמא כתב
לתן ולא נתן, ואחר שכתב שטר זה מכר שדה זו או נתנה
במתנה לאחר וחרו בו; וזה שמודה לזה, כדי לעשות
קנוניה על האחרון שנתן לו או שמכר לו. ואם מתנת שכיב
מרע [הנוטה למות] היא - אם הודה, יתן; ואם לאו, לא
יתן; ששכיב מרע שנתן לשנים זה אחר זה - האחרון קנה,
כמו שיתבאר.
י. מת שכיב מרע שנתנה במתנה - אף על פי שהיורש
מודה שמורישו נתנה, הרי זה לא יחזיר לא לזה ולא לזה;
שמא כתב לתן ולא נתן, ומכרה היורש או נתנה וחרו בו,
והרי הוא רוצה לעשות קנוניה עם זה כדי להפקיע נכסי
זה האחרון.
יא. מצא שובר [שטר פרעון] - בזמן שבעל השטר מודה
שנשפר שטרו ופרעו או מחלו, יתן לבעל השובר; אין
שניהם מודים, לא יחזיר לא לזה ולא לזה.

ה. ומנזין שזה שגאמר באברים "עין תחת עין", תשלומין
 הוא? שגאמר: "חבורה תחת חבורה", ובפרוש גאמר: "וכי
 יכה איש את רעהו באבן או באגרוף . . רק שבתו יתן,
 ורפא ירפא". הא למדת, ש"תחת" הגמורה בחבורה -
 תשלומין, והוא הדין ל"תחת" הגמור בעין ובשאר אברים.
 ו. אף על פי שדברים אלו נראין מענין תורה שבכתב, בלן
 מפרשין הן מפי משה מהר סיני, ובלן הלכה למעשה הן
 בגדינו; וכנה ראוי אבותינו דנין בבית דינו של יהושע,
 ובבית דינו של שמואל הרמתי, ובכל בית דין ובית דין
 שעמדו מימות משה ועד עכשו.
 ז. ומנזין שמזיק חברו חייב בצער בפני עצמו? שהרי גאמר
 באונס: "תחת אשר ענה"; והוא הדין לכל המצער את
 חברו בגופו, שהוא חייב בשבת בפני עצמו, ורפוי בפני עצמו?
 שגאמר: "רק שבתו יתן, ורפא ירפא".
 ט. ומנזין שהוא חייב בבשת בפני עצמה? שהרי גאמר:
 "ושלחה ידה והחזיקה במבשיו, וקצתה את כפה"; בכלל
 דין זה, קנס המביש.
 י. אינו חייב על הבשת עד שיהיה מתפונ, שגאמר:
 "ושלחה ידה". אבל המביש חברו בלא כונה, פטור;
 לפיכך, ישן וכיוצא בו שביש, פטור.
 יא. אדם מועד לעולם - בין שוגג בין מזיד, בין ער בין
 ישן, בין שכור - אם חבל בחברו, או הזיק ממון חברו,
 משלם מן הנה שובנסיו. במה דברים אמורים שהלשן
 חייב לשלם? בשנים שישנו באחד, ונתהפך אחד מהן והזיק
 את חברו או קרע בגדו. אבל אם היה אחד ישן, ובא אחד
 ושכב בצדו - זה שבא באחרונה, הוא המועד, ואם הזיקו
 הישן - פטור. וכן אם הניח כלי בצד הישן, ושכרו הישן
 - פטור; שזה שהניחו, הוא המועד שפשה.
 יב. מי שנפל מן הגג ברוח מצויה [רגילה] והזיק - חייב
 בארבעה דברים, ופטור מן הבשת. נפל ברוח שאינה
 מצויה - חייב בגזק בלבד, ופטור מארבעה דברים. ואם
 נתהפך [כיון ליפול עליו] - חייב בכל, אף בבשת; שכל
 המתפונ להזיק - אף על פי שלא נתפונ לביש, חייב בבשת.
 יג. שנים שחבלו באחד כאחת - שניהן חייבין, ומשלשין
 [מתחלקין] ביניהן. היה אחד מתפונ ואחד שאינו מתפונ -
 זה שאינו מתפונ פטור מן הבשת.
 יד. המתפונ לביש את הקטן וביש את הגדול - נותן לגדול
 דמי קשתו של קטן; נתפונ לביש את העבד וביש את בן
 חורין - נותן לבן חורין דמי קשתו של עבד.
 טו. היתה אבן מנחת לו בחיקו, בין שלא הפיר בה
 מעולם, בין שהפיר בה ושכחה, ועמד ונפלה והזיקה -
 חייב בגזק בלבד, ופטור מארבעה דברים. וכן אם נתפונ
 לזרק שמים [אמות] וזרק ארבע והזיק, או שהזיק כשהוא
 ישן - חייב בגזק בלבד, ופטור מארבעה דברים.
 טז. המזיק את חברו בכונה בכל מקום, חייב בתמשה
 דברים. ואפלו נכנס לרשות חברו שלא ברשות, והזיקו

בצל הבית - חייב; שיש לו רשות להוציא, ואין לו רשות
 להזיקו. אבל אם הזק זה הנכנס בבצל הבית, הרי בעל
 הבית פטור; ואם הזק בו בעל הבית - חייב, מפני שגנב
 שלא ברשות. היו שניהן ברשות, או שניהן שלא ברשות,
 והזיקו שניהן זה בזה - שניהן פטורין.
 יז. המבקע עצים ברשות הרבים, ופרח עץ מהן והזיק
 ברשות היחיד, או שבקע ברשות היחיד והזיק ברשות
 הרבים, או שבקע ברשות היחיד והזיק ברשות היחיד
 אחרת, או הנכנס לחנותו של נגר בין ברשות בין שלא
 ברשות, ונתזה בקעת וטפחה על פניו - בכל אלו חייב
 בארבעה דברים, ופטור מן הבשת.
 יח. כשם שאומדין למיתה, כך אומדין לגזקין. כיצד? הרי
 שהכה חברו בצרור קטן שאין בו כדי להזיק, או בקיסם
 של עץ קטן, וחבל בו חבל שאין חפץ זה ראוי לעשותו -
 הרי זה פטור, שגאמר: "באבן או באגרוף", דבר הראוי
 להזיק. אבל חייב הוא בבשת בלבד - שאפלו רקק בגופו
 של חברו, חייב בבשת. לפיכך, צריכין העדים לידע במה
 הזיק, ומביאין החפץ שהזיק בו לבית דין, עד שאומדין
 אותו, ודנין עליו. ואם אבד החפץ, ואמר החובל: 'לא היה
 בו כדי להזיק, וכמו אנוס אני', והנחבל אומר: 'היה בו כדי
 להזיק' - ישבע הנחבל ויטל, כמו שיתבאר.
 יט. הפרזל, אין לו אומד; אפלו מחט קטנה - ראויה היא
 להמית, ואין צריך לומר להזיק. הוזק אבן, ולאחר שייצאת
 מתחת ידו הוציא הלה את ראשו מן החלון וקבלה - פטור
 מכלום, שגאמר: "ומצא את רעהו", פטר לממציא את
 עצמו.

פרק ב

א. החובל בחברו חבל שהוא ראוי לשלם התמשה דברים
 בלן, משלם תמשה; הזיקו גזק שאין בו אלא ארבעה,
 משלם ארבעה; שלשה, משלם שלשה; שנים, משלם
 שנים; אחד, משלם אחד.
 ב. כיצד? קטע יד או רגלו או אצבע מהן, או שסמה עינו
 - משלם תמשה; גזק וצער ורפוי ושבת ובשת. הפהו על
 ידו וצבתה [התנפחה] וסופה לחזר, על עינו ומרדה [יצאה]
 וסופה לחיות - משלם ארבעה; צער ורפוי ושבת ובשת.
 הפהו על ראשו וצבה - משלם שלשה; צער ורפוי ובשת.
 הפהו במקום שאינו נראה, כגון שהכהו על ברכיו או בגבו
 - משלם שנים; צער ורפוי. הפהו במטפחת שבגדו, או
 בשטר וכיוצא באלו - נותן אחת, והיא הבשת בלבד.
 ג. כוהו בשפוד או במסמר על צפרניו, במקום שאינו עושה
 חבורה ולא מעכב מלאכה - משלם הצער בלבד. השקהו סם
 או סכו סם, ושנה מראה עורו - משלם לו רפוי בלבד, עד
 שיחזר מראהו כמות שהיה. אסרו בתדר, נותן לו דמי שבת
 בלבד. וכן כל כיוצא באלו.
 ד. המגלח שער ראש חברו - נותן לו דמי קשתו בלבד,
 מפני שסופו לחזר. גלחו בסם או שפנהו, עד שאין סוף

הואיל ולא אִמְדוּהוּ בְּכָל נֶזֶק וְנֶזֶק, נוֹתֵן לוֹ דָּמִי כָּלֹ. אִמְדוּהוּ
לְכָל נֶזֶק וְנֶזֶק, וְאַחֵר כֶּף אִמְדוּהוּ לְכָלֹ - אֵין גּוֹבִין מִמֶּנּוּ
אֶלָּא דָּמִי כָּלֹ בְּלִבָּד; וְאִם תִּפְשׁ הַנֶּזֶק נֶזֶק כָּל אֲבָר וְאֲבָר,
וְדָמִי כָּלֹ - אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ.

יד. בִּיצַד מִשְׁעָרִין הֶרְפוּי? אוֹמְדִין בְּכֶמֶה יָמִים יִחְיֶה [יִרְפָּא]
זֶה מִחְלִי זֶה, וְכֶמֶה [כִּסָּא] הוּא צָרִיף, וְנוֹתֵן לוֹ מִיָּד [הַכֹּל].
וְאֵין מִחְבִּיֵּין אוֹתוֹ לִתֵּן דָּבָר יוֹם בְּיוֹמוֹ; וְדָבָר זֶה, תִּקְנָה הִיא
לְמוֹזִיק.

טו. וְכֵן הַשְּׁבֶת - אוֹמְדִין אוֹתָהּ, וְנוֹתֵן הַכֹּל מִיָּד. אִם הָיָה
מִתְגַּלְגֵּל בְּחִלְיוֹ וְהוֹלֵף, וְאָרְףּ בּוֹ הַחֲלִי יֵתֵר עַל מָה שֶׁאִמְדוּהוּ
- אֵינוֹ מוֹסִיף לוֹ כְּלוּם; וְכֵן אִם הִכְרִיא מִיָּד, אֵין פּוֹחֲתִין לוֹ
מִמָּה שֶׁאִמְדוּהוּ.

טז. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בַּשְּׂרָצָה הַמְּזִיק - שְׂוֹו תִּקְנָה הִיא
לוֹ. אֶבֶל אִם אָמַר הַמְּזִיק: 'אֵין רְצוֹנִי בַתִּקְנָה זֹאת, אֶלָּא
אֶרְפָּאָנּוּ דָּבָר יוֹם בְּיוֹמוֹ' - שׁוֹמְעִין לוֹ.

יז. אָמַר לוֹ הַנֶּזֶק: 'פֶּסֶק עָמִי [דְּמִי רִיפּוּי], וְתֵן עַל יָדִי, וְאֲנִי
אֶרְפָּא עֲצָמִי' - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ; שֶׁהָיָה אוֹמֵר לוֹ: 'שְׂמָא לֹא
תִּרְפָּא עֲצָמְךָ, וְאִחְזִיק אֲנִי עֲצָמִי בְּמִזְיקִין'; אֶלָּא נוֹתֵן לוֹ דָּבָר
יוֹם בְּיוֹמוֹ, אוֹ פּוֹסֵק עַל הַכֹּל וְנוֹתֵן דָּמִי הֶרְפוּי עַל יָדֵי בֵּית
דִּין.

יח. אָמַר לוֹ הַמְּזִיק: 'אֲנִי אֶרְפָּא אוֹתְךָ', אוֹ 'יֵשׁ לִי רוּפָא
שְׁמֵרְפָּא בְּחַנָּם' - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ; אֶלָּא מִבֵּיא רוּפָא אֲמֵן,
וּמִרְפָּאָהוּ בְּשִׁכְרָה.

יט. הָרִי שֶׁלֹּא פֶּסֶק עָמּוֹ [דְּמִי רִיפּוּי], אֶלָּא הָיָה מִרְפָּא יוֹם
וְיוֹם, וְעָלּוּ בּוֹ צְמָחִים [פְּרִיחוֹת] מִחֻמַּת הַמֶּכֶה, אוֹ נִסְתַּרְהָ
[חִזְרָה] הַמֶּכֶה אַחֵר שְׁחִיתָ - חֵיב לְרַפְּאוֹתוֹ וְלִתֵּן לוֹ דָּמִי
שְׁבִיתוֹ. עָלּוּ צְמָחִים שֶׁלֹּא מִחֻמַּת הַמֶּכֶה - חֵיב לְרַפְּאוֹתוֹ,
וְאֵינוֹ נוֹתֵן לוֹ דָּמִי שְׁבִיתוֹ. עָבַר עַל דְּבָרֵי רוּפָא, וְהִכְבִּיד עָלָיו
הַחֲלִי - אֵינוֹ חֵיב לְרַפְּאוֹתוֹ.

כ. כִּשְׁפוֹסְקִין בֵּית דִּין עַל הַמְּזִיק, וּמִחְבִּיֵּין אוֹתוֹ לְשֵׁלֶם -
גּוֹבִין מִמֶּנּוּ הַכֹּל מִיָּד, וְאֵין קוֹבְעִין לוֹ זְמַן כָּלֹ. וְאִם בְּבִשְׁת
בְּלִבָּד נִתְחַבֵּב - קוֹבְעִין לוֹ זְמַן לְשֵׁלֶם, שֶׁהָיָה לֹא חֲסָרוֹ מִמּוֹן.

פָּרָק ג

א. בִּיצַד מִשְׁעָרִין הַבִּשְׁת? הַכֹּל לְפִי הַמְּבִישׁ וְהַמְּתַבֵּישׁ;
אֵינוֹ דוֹמֶה הַמְּתַבֵּישׁ מִן הַקָּטָן, לְמַתְבִּישׁ מֵאֲדָם גְּדוֹל
וּמִכְבֵּד, שֶׁזֶּה שְׁבִישׁוֹ זֶה הֵקֵל, בִּשְׁתוֹ מִרְכָּה.

ב. הַמְּבִישׁ אֶת הָעֶרֶם, אוֹ אֶת מִי שֶׁהוּא בְּמִרְחָץ - פְּטוּר.
נִשְׁבָּה הָרוּחַ, וְהִפְכָּה שׁוּלְיוֹ [שׁוּלֵי בִגְדוֹ] עַל פָּנָיו, וְהָרִי הוּא
עֶרֶם, וְהוֹסִיף זֶה בְּהַפְשֻׁטוֹ - חֵיב בְּבִשְׁת; וְאֵינוֹ דוֹמֶה
מְבִישׁ אֶת זֶה שֶׁנַּעֲשֶׂה עֶרֶם, לְמְבִישׁ אֶת שְׂאֵינוֹ עֶרֶם. וְכֵן אִם
הִגְבִּיהַ בְּגָדָיו לִירֵד לַנֶּהָר, אוֹ שֶׁעָלָה מִן הַנֶּהָר וּבִישׁוֹ - חֵיב;
וְאֵינוֹ דוֹמֶה מְבִישׁ זֶה, לְמְבִישׁ אֶת הַמִּכְסָּה בְּבִגְדָיו.

ג. הַמְּבִישׁ אֶת הַיֶּשֶׁן, חֵיב בְּבִשְׁת. וְאִם מֵת בְּתוֹךְ שְׁנָתוֹ, וְלֹא
הִקִּין, וְלֹא הִרְגִּישׁ בְּנֶה שְׁבִישׁוֹ - אֵין גּוֹבִין בִּשְׁת זֹאת מִן
הַמְּבִישׁ; וְאִם תִּפְשׁוּ הַיּוֹרְשִׁין, אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדָן.

ד. הַמְּבִישׁ אֶת הַשּׁוֹטָה, פְּטוּר; וְהַמְּבִישׁ אֶת הַחֶרֶשׁ, חֵיב.

השָׁעַר לְחֹזֶר - חֵיב בְּחֻמַּשׁ דְּבָרִים: בְּנֶזֶק וְצַעַר וְרַפּוּי -
שֶׁהָרִי רָאָשׁוֹ יִתְחַבֵּם מִן הַפְּוִיָּה אוֹ מִן הַסֶּם, וְנִמְצָא חֵשׁ
בְּרָאָשׁוֹ; וּמִשְׁלֵם לוֹ שְׁבֶת - שֶׁהָרִי הוּא רָאָי לְרַקֵּד וּלְנַגֵּד
דִּלֵּת [פֶּאֶת] רָאָשׁוֹ בִּשְׁעַת רִקְדוֹ, וְנִמְצָא כְּטֹל מִמְּלָאכָה זֹאת;
וּבִשְׁת, שְׂאֵין לָךְ בִּשְׁת גְּדוֹלָה מִזֹּאת.

ה. הִנֵּה לְמִדָּת, שֶׁכָּל הַמְּחַסֵּר חִבְרוֹ אֲבָר שְׂאֵינוֹ חֹזֶר - חֵיב
בְּכָל הַחֻמַּשׁ דְּבָרִים. אֶפְלוּ הַפִּיל שָׁנוּ - חֵיב בְּכָל, שְׂאִי
אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יִחְלָה פִּיו שְׁעָה אַחַת; אֵף עַל פִּי שֶׁהָשֵׁן אֵין לוֹ
רְפּוּאָה, בְּשׂוֹר הַשָּׁנִים צָרִיף רְפּוּאָה.

ו. אֶפְלוּ חֲסָרוֹ כִּשְׁעָרָה מַעוֹר בְּשָׂרוֹ - חֵיב בְּחֻמַּשׁ דְּבָרִים,
שֶׁהַמַּעוֹר אֵינוֹ חֹזֶר אֶלָּא [נִשְׁאָרָת בּוֹ] צִלְקָת. לְפִיכָּךְ, הַחֹבֵל
בְּחִבְרוֹ וְקָרַע הַמַּעוֹר וְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ דָם - חֵיב בְּחֻמַּשׁ דְּבָרִים.
ז. הַמְּבַעִית [מִבְּהִיל] אֶת חִבְרוֹ - אֵף עַל פִּי שֶׁחָלָה מִן הַפֶּחַד,
הָרִי זֶה פְּטוּר מִדִּינֵי אֲדָם וְחֵיב בְּדִינֵי שָׁמַיִם; וְהוּא שֶׁלֹּא נִגַּע
בּוֹ, אֶלָּא כְּגוֹן שֶׁצֶעַק מֵאֲחוּרָיו אוֹ נִתְרָאָה לוֹ בְּאֶפְלָה וּכְיוֹצָא
כְּזֶה. וְכֵן אִם צֶעַק בְּאֲזָנוֹ וְחִרְשׁוֹ - פְּטוּר מִדִּינֵי אֲדָם וְחֵיב
בְּדִינֵי שָׁמַיִם. אַחֲזוֹ, וְתַקַּע בְּאֲזָנוֹ וְחִרְשׁוֹ, אוֹ שֶׁנִּגַּע בּוֹ, וְדִחְפוֹ
בְּעַת שֶׁהִבְעִיתוֹ, אוֹ שֶׁאֲחִזּוּ בְּבִגְדָיו וּכְיוֹצָא בְּדְּבָרִים אֵלּוּ - חֵיב
בְּתַשְׁלוּמִין.

ח. יִרְאָה לִי, שֶׁהִנְחַל שְׂאֵמֶר: 'נִתְחַרְשְׁתִּי', אוֹ 'נִסְתַּמַּת עֵינִי,
וְהָרִי אֵין אֲנִי רוֹאֶה וְאֵין אֲנִי שׁוֹמֵעַ' - אֵינוֹ נֶאָמַר; שֶׁהָרִי אֵין
אֲנִי מִפְּרִיָּן אֶת הַדָּבָר, שְׂמָא יַעֲרִים. וְאֵינוֹ נוֹטֵל הַנֶּזֶק, עַד
שֶׁיִּבְדַּק זְמַן מִרְכָּה וְיִהְיֶה מְחֻזָּק שֶׁאֲבַד מְאוֹר עֵינָיו אוֹ
נִתְחַרְשׁ, וְאַחֵר כֶּף יִשְׁלֵם זֶה.

ט. בְּמָה הוּא הַצֶּעַר? הַכֹּל לְפִי הַנֶּזֶק: יֵשׁ אֲדָם שֶׁהוּא רָךְ וְעָנָה
בְּיוֹתֵר וּבַעֲלֵל מִמּוֹן, וְאֵלּוּ נִתְּנוּ לוֹ מִמּוֹן הַרְבֵּה, לֹא הָיָה
מִצְטַעַר מִעֵט. וְיֵשׁ אֲדָם שֶׁהוּא עָמֵל וְחֹזֵק וְעָנִי, וּמִפְּנֵי זֶה
אֶחָד מִצְטַעַר צַעַר הַרְבֵּה. וְעַל פִּי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אוֹמְדִין,
וּפּוֹסְקִין הַצֶּעַר.

י. בִּיצַד מִשְׁעָרִין הַצֶּעַר בְּמָקוֹם שֶׁחֲסָרוֹ אֲבָר? הָרִי שֶׁקָּטַע
אֶצְבָּעוֹ - אוֹמְדִין וְאוֹמְרִין: 'בְּמָה אֲדָם כְּזֶה רוֹצֶה לִתֵּן, בֵּין
לְקָטַע לוֹ אֲבָר זֶה בְּסִיף אוֹ לְקָטַע אוֹתוֹ בְּסֶם, אִם גִּזֹּר עָלָיו
הַמֶּלֶךְ לְקָטַע יָדוֹ אוֹ רַגְלוֹ'; וְאוֹמְדִין בְּמָה יֵשׁ בֵּין זֶה לַזֶּה,
וּמִשְׁלֵם הַמְּזִיק.

יא. בִּיצַד מִשְׁעָרִין הַשְּׁבֶת? אִם לֹא חֲסָרוֹ אֲבָר, אֶלָּא חָלָה
וְנִפְּל לְמִשְׁכָּב, אוֹ שֶׁצְבָּתָה יָדוֹ וְסוּפָה לְחֹזֶר - נוֹתֵן לוֹ דָּמִי
שְׁבִיתוֹ שֶׁל כָּל יוֹם וְיוֹם כְּפּוֹעַל כְּטֹל אוֹתָהּ מִלְּאכָה שֶׁכְּטֹל
מִמֶּנָּה [כִּמְה מוֹכֵן לְקַבֵּל אִם מִתְבַּטֵּל מִמֶּנָּה]. וְאִם חֲסָרוֹ אֲבָר,
אוֹ קָטַע יָדוֹ - נוֹתֵן לוֹ דָּמִי יָדוֹ שֶׁהוּא הַנֶּזֶק, וְשְׁבֶת - רוֹאֵין
אוֹתוֹ כְּאֵלּוּ הוּא שׁוֹמֵר קְשׁוּאִין בְּכָל יוֹם, וְעוֹשִׂין חֲשָׁבוֹן כָּל
יָמֵי חֲלָיו שֶׁל זֶה, וְנוֹתֵן לוֹ. וְכֵן אִם קָטַע רַגְלוֹ, רוֹאֵין אוֹתוֹ
כְּאֵלּוּ הוּא שׁוֹמֵר עַל הַפֶּתַח; סָמָה עֵינוֹ, רוֹאֵין אוֹתוֹ כְּאֵלּוּ
הוּא מְטַחֲנוֹ בְּרַחֲסִים. וְכֵן כָּל כְּיוֹצָא כְּזֶה.

יב. הִכָּה אֶת חִבְרוֹ עַל אֲזָנוֹ, אוֹ אַחֲזוֹ וְתַקַּע בְּאֲזָנוֹ, וְחִרְשׁוֹ
- נוֹתֵן לוֹ דָּמִי כָּלֹ; שֶׁהָרִי אֵינוֹ רָאָי לְמִלְּאכָה כָּלֹ.

יג. סָמָה אֶת עֵינוֹ, וְלֹא אִמְדוּהוּ, וְקָטַע אֶת יָדוֹ, וְלֹא
אִמְדוּהוּ, וְקָטַע אֶת רַגְלוֹ, וְלֹא אִמְדוּהוּ; וְאַחֵר כֶּף חִרְשׁוֹ -

1 המביש את הגר או את העבד, חייב. המביש את הקטן -
2 אם כשמתלמדין אותו נכלם, חייב; ואם אינו נכלם, פטור.
3 ומכל מקום, אינו דומה המביש את הקטן למביש את
4 הגדול, ולא המביש את העבד למביש את בן חורין, ולא
5 מביש חרש למביש פקח.

6 ה. המביש את חברו בדברים, או שרקק על בגדיו - פטור
7 מן התשלומין. ויש לבית דין לגדר בדבר בכל מקום ובכל
8 זמן כמו שיראו. ואם ביש תלמיד חכמים - חייב לשלם לו
9 בשת שלמה, אף על פי שלא בישו אלא בדברים. כבר
10 נפסק הדין, שכל המביש תלמיד חכמים, אפילו בדברים -
11 קונסין אותו, וגובין ממנו משקל חמשה ושלשים דינר מן
12 הזהב, שהוא משקל תשעה סלעים פחות רביעי. וקבלה היא
13 בגדינו, שגובין קנס זה בכל מקום, בין בארץ בין בחוצה
14 לארץ.

15 ו. מעשים היו אצלנו תמיד בכך בספרד; ויש תלמידי
16 חכמים שהיו מוחליין על זה, וכך נאה להן. ויש שתובע,
17 ועושין פשרה ביניהן. אבל הדינים היו אומרים למביש:
18 'חייב אתה לתן לו ליטרה זהב'.

19 ז. אף על פי שהמביש שאר העם בדברים פטור מן
20 התשלומין, עון גדול הוא; ואינו מחרף ומגדף לעם
21 ומבישן, אלא [מי שהוא] רשע שוטה. ואמרו חכמים
22 הראשונים, שכל המלכין פני אדם פשר מישראל ברבים,
23 אין לו חלק לעולם הבא.

24 ח. יש הפאות רבות שיש בהן בזוי וצער מעט, ואין בהן
25 גנוק; וכבר פסקו להם חכמים דמים קצובים. וכל המכה
26 חברו הפאה מהן, משלם אותו הממון הקצוב; וכלן קנסות
27 הן. ואותו הממון הקצוב, הוא דמי הצער והבשת והרפוי
28 והשבת; בין צריך לרפואה ושבת, בין לא צריך - כזה הוא
29 משלם.

30 ט. וכמה הוא משלם? הבועט בחברו ברגלו, משלם חמשה
31 סלעים. הפהו בארבעתו [ברכו], משלם שלשה סלעים. קבץ
32 אצבעותיו כמו אוגד אגדה, והכהו בידו כשהיא אגודה
33 [אגרוף] - משלם שלשה עשר סלעים. תקע את חברו
34 [בעורפו] בכפה, משלם סלע. סטרו על פניו, משלם חמשים
35 סלע; סטרו באחר ידו, משלם מאה סלע. וכן אם צרם [פגם]
36 באזנו, או תלש בשערו, או שרקק והגיע הרק בבשרו, או
37 שהעביר טליתו מעליו, או שפרע ראש האשה - משלם
38 מאה סלע. וכזה הוא משלם על כל מעשה ומעשה. ביצד?
39 כגון שבעט בחברו ארבע בעיטות, אפלו זו אחר זו -
40 משלם עשרים סלע. סטרו על פניו שתי סטירות, משלם
41 מאה סלע. וכן בשארן.

42 י. כל אלו הסלעים - הן מכסף ארץ ישראל באותו הזמן,
43 שהיה בכל סלע חצי דינר כסף ושלשה דינרין ומחצה
44 נחשת; לפיכך, מי שנתחייב בהפאות אלו לשלם מאה סלע,
45 הרי זה משלם שנים עשר סלע ומחצה כסף נקי.

46 יא. כמה דברים אמורים? במכבד. אבל אדם שהוא מבזה,
47 ואינו מקפיד בכל אלו הדברים וכיוצא בהן - אינו נוטל

48 אלא כפי מה שראוי לו, וכמו שיראו הדינים שהוא ראוי
49 לטל; לפי שיש בגי אדם פעורין [נבזים] שאינן מקפידין על
50 בשותן, וכל היום מבזין עצמן בכל מיני בזוי דרך שחוק
51 וקלות ראש, או כדי לטל פרוטה אחת מן הלצים המשחקין
52 עמקן.

יום רביעי כ"ט מרחשון ה'תשע"ג

פרק ד

54 א. הנוגף [מכה] את האשה [בהריון], ויצאו ילדיה - אף
55 על פי שלא נתפנו - חייב לשלם דמי ולדות לבעל, ונגזק
56 וצער לאשה.

57 ב. וכיצד משערינן דמי ולדות? שמין האשה כמה הייתה
58 יפה [שווה] ער שלא ילדה, וכמה היא יפה משילדה;
59 ונותנין לבעל. אם מת הבעל, נותנין ליורשיו. ואם נגפה
60 אחר מיתת הבעל, נותנין אף דמי ולדות לאשה.

61 ג. הייתה נשואה לגר, וחבל בה בחיי הגר - נותן דמי ולדות
62 לבעל; מת הגר, פטור. ואם חבל בה אחר מיתת הגר, זכת
63 היא בדמי ולדות.

64 ד. הייתה שפחה או גויה בשעת הריון, ובשעת נגיפה
65 נשפתחרה או נתגירה - הרי דמי ולדות שלה.

66 ה. הנוגף את האשה, ויצאו ילדיה ומתה - אף על פי שהיה
67 שוגג - הרי זה פטור מן התשלומין, ואינו משלם כלום,
68 שנאמר: "ולא יהיה אסון - ענוש יענש" - לא חלק הכתוב
69 בין שוגג למזיד בדבר שיש בו מיתת בית דין, לפטרו מן
70 התשלומין.

71 ו. כמה דברים אמורים? בשנתפנו לאשה; אבל אם נתפנו
72 לחברו, ונגף את האשה - אף על פי שמתה, הואיל והמיתה
73 בלא כונה להפכותה, הרי זה כדבר שאין בו מיתת בית דין,
74 ומשלם דמי ולדות.

75 ז. המכה אביו ואמו, ולא עשה בהם חבורה - חייב בחמשה
76 דברים. אבל אם עשה בהם חבורה, או שחבל בחברו בשבת,
77 אפלו היה שוגג - פטור מן התשלומין; מפני שהוא עון
78 מיתת בית דין, וכבר בארנו שלא חלק הכתוב בדבר שיש בו
79 מיתת בית דין בין שוגג למזיד, לפטרו מן התשלומין.

80 ח. והלא החובל מקלקל הוא, וכל המקלקלין בשבת פטורין
81 מן המיתה, ולמה נחשב זה החובל עון שיש בו מיתת בית
82 דין? הואיל ונחת רוח עשה ליצרו הרע בעת שחבל בחברו
83 - הרי הוא כמתקן, ונמצא עון מיתה; ולפיכך פטור מן
84 התשלומין.

85 ט. החובל בחברו ביום הכפורים, אפלו במזיד - חייב
86 בתשלומין, אף על פי שעבר עברה שהוא חייב עליה מלקות.
87 והלא כל המחייב מלקות ותשלומין - לוקה ואינו משלם,
88 שאין אדם לוקה ומשלם? כן הן הדברים בכל - חוץ מחובל
89 בחברו, שהוא משלם; שהרי בפרוש רבתי תורה חובל
90 בחברו לתשלומין, שנאמר: "רק שבתו תן, ורפא ירפא".
91 י. החובל בעבד כנעני שלו, פטור. חבל בעבד עברי שלו -

אוכלין פרוטיו. וכן הדין באחרים שחבלו בהן. ואם היו
סמוכין על שלחנו, וחבל בהן - פטור, בין שהיו גדולים בין
שהיו קטנים. ואם חבלו בהן אחרים - בגדולים, יצתן להם
מיד; ובקטנים - ילקח בהם קרקע, והן אוכלין פרוטיה עד
שיגדילו.

כ. חרש שוטף וקטן - פגיעתן [חבלתם] רעה: החובל בהן
חיב, והן שחבלו באחרים פטורין. אף על פי שנתפתח
החרש, ונשפתה השוטף, והגדיל הקטן - אינן חייבין
לשלם; ששפעה שחבלו בהן אינן בגי דעה.

כא. העבד והאשה - פגיעתן רעה: החובל בהן חיב, והן
שחבלו באחרים, פטורין; אבל משלמין לאחר זמן - אם
נתגרשה האשה או מת בעלה, או נשתחרר העבד; שהרי
בגי דעה הן, והרי הן כבעל חוב שאין לו מה יפרע - שאם
העשיר, חיב לשלם.

כב. עבדו של אדם גגופו, ובהמתו כממונו. כיצד? הרי
שהניח גחלת על לב עבדו של חברו, ומת, או שדחפו לים
או לאש והוא יכול לעלות משם, ולא עלה ומת - פטור מן
התשלומין. ואם עשה כן לבהמת חברו, חיב, וכאלו הניח
הגחלת על בגדו ונשרף, שהוא חיב לשלם. וכן כל פיוצא
בזה.

פרק ה

א. אסור לאדם לחבל, בין בעצמו בין בחברו. ולא החובל
בלבד, אלא כל המכה אדם פשר מישאל - בין קטן בין
גדול, בין איש בין אשה, דרך נציון [מדיבה] - הרי זה עובר
בלא תעשה, שנאמר: "לא יוסיף . . להכותו"; אם הזהירה
תורה שלא להוסיף בהכית החוטא, קל וחמר למכה את
הצדיק.

ב. אפלו להגביה ידו על חברו, אסור; וכל המגביה ידו על
חברו, אף על פי שלא הכהו - הרי זה רשע.

ג. המכה את חברו הפאה שאין בה שנה פרוטה - לוקה,
שהרי אין כאן תשלומין כדי שיהיה לאו זה נתן לתשלומין.
ואפלו הכה עבד חברו הפאה שאין בה שנה פרוטה -
לוקה, שהרי ישנו במקצת מצוות. וגוי שהכה את ישראל
- חיב מיתה, שנאמר: "ויפן כה וכה . . ויך את המצרי
ויטמנהו בחול".

ד. קנס קנסו חכמים לאלו השוטפים בעלי זרוע, שיהיה
הנחבל גאמן, ונשבע בנקיטת חפץ [קדוש] שזה חבל בו
חבל [מכח] זה, ונוטל מה שראוי לו; והוא שיהיה שם עדים.
כיצד? היו שני עדים מעידין אותו שנכנס לתוך ידו שלם
ויצא חבול, ולא ראוהו בעת שחבל בו, והוא אומר: 'לא
חבלתי', והלה אומר: 'אתה חבלת בי' - הרי זה נשבע
ונוטל.

ה. במה דברים אמורים? בשהיתה המכה במקום שאפשר
לו להפותה לעצמו, או שהיה עמהם שלישי, שאפשר שזה
הנחבל אמר לו לחבל בו ולהתרעם על אחר; אבל אם אין

חיב בכלל, חוץ מן השבת. החובל בעבד כנעני של חברו,
רבו של עבד נוטל תמשה דברים; ואפלו צערו בסם, ונתרפא
במהרה - הרי כל רפואתו של רבו.

יא. כל עבד שיצא לחרות, וצדין לא הגיע גט שחרורו לידו
- אין לו קנס [שלושים של עבד]. ואחרים שחבלו בו - אינו
יכול להוציא מהן לעצמו, שעדין לא גמר שחרורו; ולא
האדון יכול להוציא מהן, שהרי לא נשאר לו בו קנן. לפיכך,
המפיל שן עבדו, ואחר כך סמה עינו - יוצא בשנו, ואינו
נותן לו דמי עינו; ואם תפשו, אין מוציאין מידו.

יב. מי שחציו עבד וחציו בן חורין, שבישו אדם, או צערו,
או שנגחו שור, וכיוצא באלו - חיב. אם ארעו זה ביום של
רבו, לרבו; ביום של עצמו, לעצמו.

יג. החובל בעבד עברי של חברו, חיב בתמשה דברים;
וילקח בהן קרקע, ורבו אוכל פרוטיה; ולכשיצא העבד
לחרות, תצא השדה מתחת ידי רבו. הויקו הנק שאינו
מעבב מלאכה כלל, כגון שקטע ראש אונן או ראש חטמו
- הכל לעבד, ואין לרבו בהן פרות.

יד. החובל בבת קטנה של אחרים - אם נזק הפותח אותה
מכספה [שוויה] הוא, הרי הוא של אב; וכן שבתה, של אב
- שהרי מעשה ידיה וכסף מכירתה של אביה הוא. אבל
צער ובשת ורפוי, הרי הוא שלה; וכן נזק שאינו פותח
אותה מכספה, הרי הוא שלה. וכן החובל בבתו, משלם לה
צער ורפוי ובשת.

טו. החובל באשת איש - השבת והרפוי לבעלה, והצער
שלה. והבשת והנזק - אם בגלוי הוא, כגון שחבל בפניה
ובצוארה או בדיה וזרועותיה - השליש שלה, ושני
שלישים לבעל; ואם בסתר הוא הנזק - השליש לבעל, ושני
שלישים לאשה. של בעל, נותנין לו מיד; ושל אשה, ילקח
בהם קרקע, והבעל אוכל פרות.

טז. במה דברים אמורים? בשחבלו בה אחרים. אבל הבעל
שחבל באשתו - חיב לשלם לה מיד כל הנזק והצער, וכל
הבשת; והכל שלה, ואין לבעל בהן פרות. ואם רצת לתן
הדמים לאחר, נותנת. וכה הורו הגאונים. והבעל מרפא
אותה, כדרך שמרפא כל חליה.

יז. והמזיק אשתו בתשמיש המטה, חיב בנזקה.

יח. האשה שחבלה בבעלה - אם היה לה תוספת בכתבתה
- מחיבין אותה למכור התוספת לבעלה בטובת הנזק [בדמי
הנאתו שנפטר מהתוספת], וגובה ממנה אם רצה הבעל; ואם
רצה לגרשה ולגבות מן הכל, גובה. ואם לא היה לה
תוספת, אינה יכולה למכור לו עקר כתבתה; שאסור לו
לאדם לשהות עם אשתו שעה אחת בלא כתבה, כדי שלא
תהיה קלה בעיניו להוציאה. אלא אם רצה הבעל, כותב
עליה שטר [חוב] בדמי חבלו [שווי הזקוק], או מגרשה ונוטל
מכתבתה הראוי לו.

יט. החובל בבניו הגדולים - אם אין סמוכין על שלחנו,
נותן להם מיד; והקטנים - ילקח להן קרקע כנזקו, והן

פרק ו

1 עמקן אחר, והיתה המפה במקום שאינו יכול לעשותה
2 בעצמו, כגון שהיתה נשיכה בין כתפיו וכיוצא בזה - הרי
3 זה נוטל בלא שבועה.
4 ו. הודה החובל שהוא חבל, משלם חמשה דברים, שהרי
5 העדים היו שם שנכנס לתוך ידו שלם בשעת המריבה ויצא
6 חבול. אבל אם לא היו שם עדים כלל, והוא אומר: 'חבלת
7 בי', והודה מעצמו - פטור מן הנזק ומן הצער, וחיוב בשעת
8 ובשעת ורפוי על פי עצמו; לפיכך, אם כפר ואמר: 'לא
9 חבלתי', נשבע שבועת הסת [מדובר].
10 ז. ולמה משלם אדם שלשה דברים אלו על פי עצמו?
11 שהשבת והרפוי ממון הוא, ואינו קנס - שאם לא יתן לו,
12 הרי חסרו ממון שהוא מתרפא בו ובטל ממלאכתו. והבשת
13 לא הגיעה לו אלא בשעה שהודה בפניו שהוא חבל בו -
14 שהחבל שלא חבל בו אדם, אין לו בשת, והודאתו בבית
15 דין היא שבישה אותו.
16 ח. נמצאת למד, שאין הפרש בבשת בין בשת המגיעה לו
17 אם חבל בו בפני אחרים, ובין בשת המגיעה לו בעת
18 שהודה בפני אחרים שחבל בו; לפיכך משלם אדם בשת
19 על פי עצמו.
20 ט. אינו דומה מזיק חברו בגופו, למזיק ממונו; שהמזיק
21 ממון חברו - פינן ששלם מה שהוא חייב לשלם, נתפטר לו.
22 אבל חובל בחברו - אף על פי שנתן לו כל החמשה דברים,
23 אין מתפטר לו; ואפלו הקריב כל אילי נביות [המובחרים],
24 אין מתפטר לו ולא נמחל עונו, עד שיבקש מן הנחבל
25 וימחל לו.
26 י. ואסור לנחבל להיות אכזרי ולא ימחל; ואין זו דרך ירע
27 ושראל. אלא פינן שבקש ממנו החובל, ונתחנן לו פעם
28 ראשונה ושניה, וידע שהוא שב מתקאו, ונחם [התחרט] על
29 רעתו - ימחל לו. וכל הממנהר למחל - הרי הוא משבח,
30 ורוח חכמים נוחה הימנו.
31 יא. ועוד יש הפרש בין נזקי גופו לנזקי ממונו, שהאומר
32 לחברו: 'סמה עיני, קטע את ידי, על מנת שאתה פטור' -
33 הרי זה חייב בחמשה דברים; שהדבר ידוע, שאין אדם
34 רוצה בכך. אבל האומר לחברו: 'קרע את כסותי, שבר את
35 כפי, על מנת שאתה פטור' - הרי זה פטור; ואם לא אמר
36 לו 'על מנת שאתה פטור' - הרי זה חייב לשלם, אף על פי
37 שהרשהו להשחית.
38 יב. במה דברים אמורים? בשבאוי הפלים לידו תחלה
39 בתורת שמירה, כגון שהיו שאולין אצלו או מפקדין אצלו,
40 ואמר לו: 'שבר וקרע', ונעשה כן - חייב לשלם, עד שיאמר
41 לו 'על מנת שאתה פטור'; אבל אם אמר לו: 'קח כלי זה
42 ושברו', בגד זה וקרעו', ונעשה כן - הרי זה פטור.
43 יג. האומר לחברו: 'שבר כליו של פלוני על מנת שאתה
44 פטור', ונעשה כן - הרי זה חייב לשלם, וכאלו אמר לו 'סמה
45 עינו של פלוני על מנת שאתה פטור'. ואף על פי שהעושה
46 הוא החייב לשלם - הרי זה האומר לו שתפו בעון ורשע
47 הוא, שהרי הכשיל עור וחזק ידי עוברי עברה.

48

א. המזיק ממון חברו, חייב לשלם נזק שלם; בין שהיה
49 שוגג, בין שהיה אנוס - הרי הוא כמזיד. כיצד? נפל מן
50 הגג ושבר את הכלים, או שנתקל בשהוא מהלך ונפל על
51 הפלי ושברו - חייב נזק שלם, שנאמר: 'ומכה בהמה
52 ישלמנה', ולא חלק הפתויב כאן בין שוגג למזיד.
53 ב. ואחד ההורג בהמתו של חברו, או השובר כליו, או
54 קורע בגדיו, או קוצץ גטיותיו - הכל דין אחד הוא.
55 ג. במה דברים אמורים? ברשות הנזק. אבל ברשות
56 המזיק, אינו חייב לשלם אלא אם הזיק בנזד; אבל בשגגה
57 או באנס, פטור. וכן אם היו שניהן ברשות, או שניהן
58 שלא ברשות, והזיק אחד מהן ממון חברו שלא בכונה -
59 פטור.
60 ד. היה עולה בסלם, ונשקטה שליכה [מדריגה] מתחתיו,
61 ונפלה והזיקה - אם לא היתה מהדקת וחזקה, חייב; ואם
62 היתה חזקה ומהדקת, ונשקטה, או שהתליעה - הרי זה
63 פטור, שזו מכה בידי שמים היא. וכן כל פיוצא בזה. וכל
64 אלו הדברים ברשות הנזק; אבל ברשות המזיק - פטור, עד
65 שיתפנו להזיק, כמו שבארנו.
66 ה. הרי שמלא חצר חברו כפי יין ושמן, אפלו הכניסן
67 ברשות - הואיל ולא קבל עליו בעל החצר לשמר, הרי זה
68 נכנס ויוצא בדרבנו, וכל שישתבר מן הפדים בכניסתו
69 וביציאתו, הרי הוא פטור עליהן. ואם שכן בכונה, אפלו
70 הכניסן בעל הפדים שלא ברשות - הרי זה חייב לשלם. וכן
71 כל פיוצא בזה.
72 ו. שור שעלה על גבי חברו להרגו, ברשות המזיק שהוא
73 בעל התחתון, בין שהיה תם, בין שהיה מועד, ובא בעל
74 התחתון ושטט את שורו להצילו, ונפל עליו וימת - הרי
75 זה פטור.
76 ז. דחפו לעליון ומת - אם היה יכול לשמטו [לתחתון] ולא
77 שמטו, הרי זה חייב; ואם לא היה יכול לשמטו, הרי זה
78 פטור.
79 ח. שנים שהיו מהלכין ברשות הרבים, זה בא בחביתו וזה
80 בא בקורתו, ונשברה כדו של זה בקורתו של זה - פטור;
81 שלזה רשות להלך, ולזה רשות להלך. היה בעל הקורה
82 ראשון, ובעל החבית אחרון, ונשברה חבית בקורה - פטור.
83 ואם עמד בעל הקורה לניח מכבד משאו, חייב; ואם הזהיר
84 בעל החבית ואמר לו 'עמד', פטור. עמד לתקן משאו, הרי
85 זה כמהלך ופטור, ואף על פי שלא הזהיר בעל החבית,
86 שהרי הוא טרוד בדרבנו. היה בעל החבית ראשון, ובעל
87 הקורה אחרון, ונשברה חבית בקורה - חייב; שזה כמו
88 ששברה בידו בכונה. ואם עמד בעל החבית לניח, פטור;
89 ואם הזהיר בעל הקורה ואמר לו 'עמד', הרי זה חייב. ואם
90 עמד לתקן משאו, אף על פי שלא הזהיר לבעל הקורה -
91 הרי הוא חייב. וכן זה בא בגרו וזה בא בפשתנו [ונשרף];
92 וכן כל פיוצא בזה.
93

יום חמישי א' כסלו ה'תשע"ג

פרק ז

46 א. המזיק ממון חברו הוצק שאינו נפר - הואיל ולא נשתנה
47 הדבר ולא נפסדה צורתו - הרי זה פטור מן התשלומין, דין
48 תורה; אבל מדברי סופרים אמרו, הואיל והפחית דמיהן,
49 הרי זה חייב, ומשלם מה שהפחית מדמיהן.
50 ב. כיצד? הרי שטמא אכלין טהורים של חברו, או שדמע
51 [עירב תרומה בחולין] פרוטיו, או ערב לו טפת זין נסך בתוך
52 יינו שהרי אסר עליו הכל, וכן כל פיוצא בזה - שמיין מה
53 שהפסיד, ומשלם גזק שלם מן היפה שבנכסיו, כדרך כל
54 המזיקין.
55 ג. ודבר זה, קנס הוא שקנסו אותו חכמים, כדי שלא יהיה
56 כל אחד ואחד מן המושחיתין הולך ומטמא טהוריו של
57 חברו, ואומר: 'פטור אני'. לפיכך, אם מת זה שהזיק הוצק
58 שאינו נפר - אין גובין הגזק מנכסיו; שלא קנסו חכמים
59 אלא זה שעבר והזיק, אבל היורש שלא עשה כלום, לא
60 קנסו אותו. וכן המזיק הוצק שאינו נפר בשגגה או באנס -
61 פטור, שלא קנסו אלא המתבונן להזיק מדעתו.
62 ד. הכהנים שפגלו [99טל] את העזב - במזיד, חייבין לשלם;
63 בשוגג, פטורין. וכן העושה מלאכה בפרת חטאת ובמי
64 חטאת ["חטאת" - פרה אדומה] - במזיד, חייב לשלם;
65 בשוגג, פטור.
66 ה. הכנים פרה למרבק [מקום הדיש] כדי שתניק ותרדש,
67 והסיח דעתו ממי חטאת - פטור מדיני אדם, וחייב בדיני
68 שמים.
69 ו. המנסף זין חברו לעבודה זרה - לא נאסר היין; שאין
70 אדם מישאל אוסר דבר שאינו שלו. ואם היה לו בו
71 שתפות, או שהיה משמר שהרי הוא כגוי, או שהתרו בו
72 וקבל הסתרא, שהרי הוא [נעשה כעת] משמר - הרי זה
73 אוסר את היין, וחייב לשלם. והיאך יתחייב זה לשלם, והרי
74 הוא מתחייב בנפשו? מפני שמעת שהגביהו נתחייב לשלם,
75 ואינו מתחייב בנפשו עד שיונסף.
76 ז. כל הגורם להזיק ממון חברו, חייב לשלם גזק שלם מן
77 היפה שבנכסיו כשאר המזיקין. אף על פי שאינו הוא
78 המזיק זה הגזק עצמו באחרונה, הואיל והוא הגורם
79 הראשון, חייב. כיצד? הזורק כלי שלו מראש הגג על גבי
80 כרים וקטנות, ובא אחר וקדם וסלק את הכרים מעל הארץ,
81 ונחבט הכלי בארץ ונשבר - חייב גזק שלם כאלו שברו
82 בידו; שסלוק הכרים והפסדות גרם לו שישבר. וכן כל
83 פיוצא בזה.
84 ח. הזורק כלי של חברו מראש הגג על גבי כרים וקטנות
85 של בעל הכלי, וקדם בעל הכלי והסיר הכרים - הזורק
86 חייב; שזירקתו, היא הגורם הראשון לשבירת הכלי. ואם

1 ט. שנים שהיו מהלכין ברשות הרבים, אחד רץ ואחד
2 מהלך, והזק אחד מהם בחברו שלא בכונה - זה הרץ חייב,
3 מפני שהוא משנה; ואם היה ערב שבת בין השמשות,
4 פטור, מפני שהוא רץ ברשות, כדי שלא תפגם השבת והוא
5 אינו פנוי [מוכו]. היו שניהם רצים, והזקו זה בזה - שניהן
6 פטורין, ואפלו בשאר הימים.
7 י. אחד המזיק בידו, או שזרק אבן, או גרה חץ והזיק בו,
8 או שפטר [הפנה זרם] מים על חברו או על הכלים והזיק,
9 או שרק או נע [באפה] והזיק בכוחו וניעו [ליחת הגרון והאף]
10 בעת שהלכו מכו - הרי זה כמזיק בידו, והן תולדות של
11 אדם. אבל אם נח הרק והפית על הארץ, ואחר כך נתקל
12 בהן אדם - הרי זה חייב משום בור; שכל תקלה, תולדת
13 בור היא, כמו שבארנו.
14 יא. לוטש [עובד במתכת] שהיה מכה בפטיש, ויצא גץ
15 מתחת הפטיש והזיק - הרי זה חייב כמי שזרק חץ או זרק
16 אבן. וכן הנאי שקבל עליו את הכחל לסתרו, ושבר את
17 האבנים או הזיק [אחרים] - חייב. היה סותר מצד זה, ונפל
18 מצד אחר - פטור; ואם מחמת המכה - חייב, שזה כוזרק
19 חץ והזיק בו הוא.
20 יב. הכובש [לוחץ על] בהמת חברו במים, או שנפלה
21 ומנעה מלעלות עד שמתה במים, או שהניחה בחמה
22 וצמצם [דחק] עליה המקום כדי שלא תמצא צל, עד
23 שהרגתה החמה - חייב לשלם. וכן כל פיוצא בזה.
24 יג. שנים שהמיתו את הבהמה כאחת, או שברו את הכלי
25 כאחת - משלשין [מחלקים] ביניהם.
26 יד. חמשה שהניחו חמש חבילות על הבהמה ולא מתה,
27 ובא זה האחרון והניח חבילתו עליה ומתה - אם היתה
28 מהלכת באותן החבילות, ומשהוסיף זה חבילתו עמדה ולא
29 הלכה - האחרון חייב; ואם מתחלה לא היתה מהלכת,
30 האחרון פטור. ואם אין ידוע, כלן משלמין בשוה.
31 טו. וכן חמשה שישבו על הכסא ולא נשבר, ובא האחרון
32 וישב עליו ונשבר - אף על פי שהיה ראוי להשבר בהם
33 קדם שישב - הואיל וקרב את שבירתו, האחרון חייב; שהרי
34 אומרים לו: 'אלו לא נסמכת עלי, היינו עומדים קדם
35 שישבר'. ואם ישבו כאחת ונשבר, כלן חייבין. וכן כל פיוצא
36 בזה.
37 טז. אדם ושור שדחפו בהמה או כלים, או אדם, או בהמת
38 פסולי המקדשין, לבור; והזק הנדחף בבור, או מת, או
39 נשתברו הכלים: לענין נזקי אדם או הזק בהמה - שלששתם
40 חייבין, האדם הדוחף ובעל השור ובעל הבור; ומשלשין
41 [מחלקים] ביניהם. לענין דמי ולדות וארבעה דברים - אדם
42 חייב, ובעל השור ובעל הבור פטורין. לענין כפר [על מות
43 האדם] ושלשים של עבד - בעל השור חייב, ואדם ובעל
44 הבור פטורין. לענין כלים ופסולי המקדשין - אדם ובעל
45 השור חייבין, ובעל הבור פטור.

טז. כשגובין הפחת מן המזיק, גובין מן המטלטלין שלו; 48
אם אין לו מטלטלין, גובין מן היפה שבנכסיו. וכן האונס 49
והמפתה והמוציא שם רע, כלן מן היפה שבנכסיו גובין 50
מהן. 51

יז. כל המזיק ממון חבירו, ואינו יודע מה הזיק - הרי הנזק 52
נשבע בתקנת חכמים, ונוטל. כמו [שמצינו הדיו כ] שישטעון 53
הנגזל; והוא שישטען דברים שהוא אמוד בהן [משוער שיש 54
לו], כמו שבארנו בנגזל. 55

יח. כיצד? לקח כס חבירו והשליכו לים או לאש, או 56
שםסרו ביד אנס ואבד - בעל הכס אומר: 'זהובים היה 57
מלא', והמזיק אומר: 'איני יודע מה היה בו, שמה עפר או 58
תבן היה מלא' - הרי הנזק נשבע בקניטת חפץ, ונוטל; 59
והוא שישטען דברים שהוא אמוד בהן, או אמוד להפקידן 60
אצלו, ודרךן להניחן בכיס וכיוצא בו; אבל אם אין דרךן 61
להניחן בכלי זה, הוא פשע בעצמו. כיצד? הרי שחטף 62
חמת [נוד עור] או סל מלאים ומחפים, והשליכם לים או 63
שרפם, וטען הנזק שמרגליות היו בתוכם - אינו נאמן, ואין 64
משביעין אותו על כך; שאין דרך בני אדם להניח מרגליות 65
בסלים ובחממות. ואם תפש, אין מוציאין מידו, אלא נשבע 66
שמרגליות היו בה, ונוטל ממה שיש אצלו. וכן כל כיוצא 67
בזה. 68

יט. ידע המזיק שהכס היה בו זהובים, אבל אינו יודע 69
כמה היו, והנזק אומר: 'אלף היו' - נוטל אלף בלא שבועה, 70
והוא שיהיה אמוד; שהרי זה המזיק מחיב שבועה ואינו 71
יכול להשבע, כמו שיתבאר בענין הפקדון. 72

פרק ח

א. המוסר ממון חבירו ביד אנס [גוי], חיב לשלם מן היפה 74
שבנכסיו; ואם מת, גובין מיורשיו כשאר כל המזיקין. בין 75
שהיה האנס גוי, בין שהיה ישראל - הרי זה המוסר חיב 76
לשלם כל מה שלקח האנס, אף על פי שלא נשא [לקוח] 77
המוסר ולא נתן בידו, אלא הרגיל [הלשין] בלבד. 78

ב. כמה דברים אמורים? כשהראה המוסר מעצמו [את 79
מקום הממון]. אבל אם אנסוהו גוים או ישראל אנס 80
להראות, והראה - הרי זה פטור מן התשלומין. ואם נשא 81
ונתן ביד - אף על פי שהוא אנוס, הרי זה חיב לשלם; 82
שהמציל עצמו בממון חבירו, חיב לשלם. 83

ג. כיצד? הרי שגזר המלך להביא לו זין או תבן וכיוצא 84
בדברים אלו, ועמד מוסר ואמר: 'הרי יש לפלוני אוצר זין 85
או תבן במקום פלוני', והלכו ולקחוהו - חיב לשלם. אנסו 86
המלך למוסר זה עד שיראה לו אוצרות זין או תבן, או עד 87
שיראה לו ממון פלוני שהוא בורח מלפניו [מהמלך], 88
והראה לו מפני האנס - הרי זה פטור; שאם לא יראה לו, 89
יבהו או ימיתוהו. 90

ד. נשא ממון חבירו בידו ונתנו לאנס - חיב לשלם מכל 91
מקום, אף על פי שהמלך אנסו להביא. כמה דברים 92
אמורים שאם אנסו להביא והביא חיב? בשלא הגיע הממון 93

קדם אחר וסלקן - שגיהן תיבין, היוזק והמסלק; ששניהם 1
גרמו לאבד ממנו של זה. 2

ט. וכן השורף שטרותיו של חבירו, חיב לשלם כל החוב 3
שהיה בשטר; שאף על פי שאין גוף השטר ממון, הרי גרם 4
לאבד הממון; ובלבד שיודה לו המזיק ששטר מקים 5
[מאומת בבי"ד] היה, וכך וכך היה כתוב בו, ומחמת ששרפו 6
הוא שאינו יכול לגבות החוב; אבל אם לא האמינו, אינו 7
משלם לו אלא דמי הנזר בלבד. 8

י. וכן ראובן שהיה נושה בשמעון, ומכר השטר ללוי, וחתר 9
אחר שמכרו ומחלו לשמעון - הרי נפטר שמעון, כמו 10
שיתבאר במקומו, ונתחייב ראובן לשלם ללוי כל מה 11
שבשטר; שהרי גרם לו לאבד השטר, והרי הוא כמו 12
ששרפו. וכן אם מחלו יורש ראובן, משלם המוחל מן היפה 13
שבנכסיו. 14

יא. וכן העושה עבדו איפותיקי [שעבדו לחובו], וחתר 15
ושחרו - חיב המשחרר לשלם לבעל החוב; שהרי הפקיע 16
שעבודו, וגרם לאבד ממנו. וכופין את בעל החוב גם הוא 17
לשחרר העבד, כדי שלא יפגע בו ויאמר לו 'עבדי אתה'. 18
וכן הדוחף מטבע חבירו, ונתגלגל ונרד לים - חיב לשלם. 19
וכן הצורם [פוגם] אגן הפרה - חיב לשלם, שהרי גרם 20
לפחת דמיה. וכן המרקע [כותש] דיגרי חבירו, והעביר 21
צורתו - חיב לשלם משום גורם. וכן כל כיוצא בדברים 22
אלו. 23

יב. היוזק כלי מראש הגג לארץ, ולא היה תחתיו כלים 24
[כרים וכסתות], וקדם אחר ושברו במקל כשהוא באויר, 25
קדם שניגיע לארץ - הרי זה האחר פטור; שלא שבר אלא 26
כלי שסופו להשבר מיד בודאי; ונמצא כשובר כלי שבור, 27
ואין זה בגורם. וכן כל כיוצא בזה, פטור. 28

יג. שור שהיה עומד להריגה מפני שהוא מזיק את הבריות, 29
ואילן שהוא עומד לקציצה מפני שהוא מזיק את הרבים, 30
וקדם אחד ושחט שור זה וקצץ אילן זה שלא מדעת 31
הבעלים - חיב לשלם לבעלים כמו שיראו הדינים, שהרי 32
הפקיען מלעשות מצוה. ואם טען ואמר: 'אתה אמרת לי 33
להרגו ולקצצו', הואיל והוא עומד לכך, הרי זה פטור. 34
יד. וכן מי ששחט חיה או עוף, ובא אחר וכסה הדם שלא 35
מדעת השוחט - חיב לתן לו כמו שיראו הדינים. ויש מי 36
שהורה שהוא נותן קנס קצוב, והוא עשרה זהובים; וכן 37
הורו הגאונים, שכל המונע הבעלים מלעשות מצות עשה 38
שהן ראויין לעשותה, וקדם אחר ועשה - משלם לבעלים 39
עשרה זהובים. 40

טו. שמין למזיק בידו [בעצמו], כדרך ששמין לו אם הזיק 41
ממנו. כיצד? הרי שהרג בהמת חבירו, או שבר כלי - 42
שמין כמה היתה הבהמה שנה וכמה הנבלה שנה, וכמה 43
היה הכלי שנה והוא שלם וכמה שנה עתה; ומשלם הפחת 44
לנזק עם הנבלה או הכלי השבור, כדרך שבארנו בשורו 45
שהזיק; שדין אחד הוא. דרך ענבים של חבירו [ונעשו יין], 46
שמין לו הזקו. וכן כל כיוצא בזה. 47

יב. רודף שהיה רודף אחר חבירו להרגו, או לדבר עברה, 48
ושבר את הכלים, בין של נרדף בין של כל אדם - פטור 49
מן התשלומין, מפני שהוא מתחייב בנפשו; שכינן שרדף, 50
התיר עצמו למיתה. 51
יג. נרדף ששבר כלים של רודף, פטור; לא יהא ממונו 52
חייב מגופו. ואם שבר כלי אחרים - חייב; שהמציא עצמו 53
בממון חבירו, חייב. 54
יד. מי שרדף אחר הרודף להושיע הנרדף, ושבר את 55
הכלים בין של רודף בין של כל אדם - פטור; ולא מן 56
הדין, אלא תקנה היא שלא ימנע מלהציל, או יתמהמה 57
ויעיין [להיזהר מלהזיק] בצת שרדף. 58
טו. ספינה שחשבה להשבר מכבד המשאוי, ועמד אחד 59
מהן והקל ממשאה והשליך בים - פטור; שהמשא שבה 60
כמו רודף אחריהם להרגם, ומצוה רבה עשה שהשליך 61
והושיעם. 62
בריה רחמנא דסייען

הלכות רוצח ושמירת נפש

יש בכללן שבע עשרה מצוות - שבע מצוות עשה, ועשר 65
מצוות לא תעשה; וזה הוא פירוש: (א) שלא לרצח; 66
(ב) שלא לקח כפר לנפש רוצח, אלא יומת; (ג) להגלות 67
הרוצח בשנגה; (ד) שלא לקח כפר למחייב גלות; (ה) שלא 68
יומת הרוצח ששריצח, קדם צמידה בדין; (ו) להציל הנרדף 69
בנפשו של רודף; (ז) שלא לחוס על הרודף; (ח) שלא 70
לעמד על דם; (ט) להפריש ערי מקלט, וילכנו להם הדרך; 71
(י) לערף את העגלה בנחל; (יא) שלא יעבד באותה קרקע 72
ולא תזרע; (יב) שלא לשום דמים; (יג) לעשות מעקה; 73
(יד) שלא יכשיל תמים בדרך; (טו) לפרק עם מי שנכשל 74
בדרך; (טז) לטען עמו; (יז) שלא יניחנו בדרך נכה 75
במשאו וילך לו. ובאור מצוות אלו - בפרקים אלו. 76

פרק א

א. כל הורג נפש אדם מירצא - עובר בלא תעשה, 78
שנאמר: "לא תרצח". ואם רצח בנדון בפני עדים - מיתתו 79
בסיף [בחרב], שנאמר: "נקם ינקם"; מפי השמועה למדו, 80
שזו מיתת סיף; בין שהרג את חבירו בכח, בין ששרפו 81
באש - מיתתו בסיף. 82
ב. מצוה ביד גואל הדם, שנאמר: "גאל הדם, הוא ימית 83
את הרצח"; וכל הראוי לירשה, הוא גואל הדם. לא רצה 84
גואל הדם, או שלא היה יכול להמיתו, או שאין לו גואל 85
דם - בית דין ממיתין את הרוצח בסיף. 86
ג. האב שהרג את בנו - אם היה לנהרג בן - הרי זה הורג 87
אבי אביו, מפני שהוא גואל הדם; ואם אין לו בן - אין 88
אחד מן האחים נעשה גואל הדם להמית את אביו, אלא 89
בית דין ממיתין אותו. ואחד הנזכר ואחד הנקבה בגאלת 90
הדם. 91
ד. ומזהרין בית דין שלא לקח כפר [פדיון נפש] מן הרוצח, 92

לרשות האנס. אבל אנס שאנס ישראל עד שהרצהו, ועמד 1
האנס על הממון ונעשה ברשותו, ואנס את ישראל להוליכו 2
לו למקום אחר, ואפלו הוליכו זה המוסר שהרצה - הרי 3
זה פטור מלשלם; שכינן שעמד האנס בצד האוצר, כבר 4
אבד כל מה שיש בו וכאלו נשרף. 5
ה. בעלי דין שהיתה ביניהן מריבה על הקרקע או על 6
מטלטלין, זה אומר 'שלי' וזה אומר 'שלי', ועמד אחד מהן 7
ומסרה ביד גויים - מנדין אותו עד שיחזיר הדבר לכמות 8
שהיה ויסלק יד האנס מביניהן, ויעשו דין בישראל. 9
ו. מי שנתפש על [פני חוב של] חבירו, ולקחו גויים ממנו 10
ממון בגלל חבירו - אין חבירו חייב לשלם. ואין לה מי 11
שנתפש על חבירו ויהיה חבירו חייב לשלם לו, חוץ מן 12
הנתפש מפני המס הקצוב על כל איש ואיש בכל שנה, או 13
הנתפש על התשורה [מתנה] שנותן כל איש ואיש למלך 14
בעברו עליהם הוא או חילותיו - הרי זה חייב לשלם לו. 15
והוא, שיקחו ממנו בפרוש בגלל פלוני בפני עדים. 16
ז. מי שיש עליו עדים שמסר ממון חבירו, בגוף שהרצה 17
מעצמו, או שנאנס ונשא ונתן ביד, ולא ידעו העדים כמה 18
הפסידו במסירתו, והנמסר טוען 'כף וכף הפסידני', והמוסר 19
כופר כמה שטענו - אם תפש הנמסר, אין מוציאין מידו, 20
אלא נשבע בנקיטת חפץ [קדוש], וזוהי כמה שתפש; ואם 21
לא תפש, אין מוציאין מן המוסר אלא ברצח ברורה. 22
ח. ואין משביעין את המוסר שהרצה מעצמו, לא שבועה 23
חמורה ולא שבועת הסת [דרבנן], מפני שהוא רשע, ואין 24
לה פסול יתר מזה. אבל המוסר שאנסוהו להראות או 25
להביא, ונשא ונתן ביד - אף על פי שהוא חייב לשלם, אינו 26
רשע, אלא בן תשלומין הוא בלבד, ומשביעין אותו כשאר 27
כלל הכשרין. 28
ט. אסור למסר ישראל ביד גויים, בין בגופו בין בממונו, 29
ואפלו היה רשע ובעל עברות, ואפלו היה מצר לו ומצער. 30
וכל המוסרו ביד גויים, בין בגופו בין בממונו - אין לו 31
חלק לעולם הבא. 32
י. מתר להרג המוסר בכל מקום, ואפלו בזמן הזה שאין 33
דיני דני נפשות. ומתר להרגו קדם שימסר, אלא כשאמר 34
הריני מוסר פלוני בגופו או בממונו, ואפלו ממון קל - 35
הרי התיר עצמו למיתה, ומתירין בו ואומרים לו: 'אל 36
תמסר'. אם העז פניו ואמר: 'לא כי, אלא אקסרני' - מצוה 37
להרגו; וכל הקודם להרגו, זכה. 38
יא. עשה המוסר אשר זמם ומסר - יראה לי שאסור 39
להרגו; אלא אם בן החזק [ג'9] למסר - הרי זה יתרג, שמא 40
ימסר אחרים. ומעשים בכל זמן בערי המערב להרג 41
המוסרים שהחזקו למסר ממון ישראל, ולמסר את המוסרים 42
ביד הגויים להרגן ולהכותם ולאסרם כפי רשעם. וכן כל 43
המצר לצבור ומצער אותם, מתר למסרו ביד גויים להכותו 44
ולאסרו ולקנסו; אבל מפני צער יחיד, אסור למסרו. ואסור 45
לאבד ממונו של מוסר, ואף על פי שמתר לאבד גופו, 46
שהרי ממונו ראוי ליוחשיו. 47

1 ואפלו נתן כל ממון שבעולם, ואפלו רצה גואל הדם
2 לפטרו; שאין נפשו של זה הנהרג קנן גואל הדם, אלא
3 קנן הקדוש ברוך הוא - שנאמר: "ולא תקחו כפר לנפש
4 רוצח". ואין לך דבר שהקפידה תורה עליו כשפיכות דמים,
5 שנאמר: "ולא תחניפו את הארץ אשר אתם בה, כי הדם
6 הוא יחניף את הארץ וגו'".
7 ה. רוצח שהרג בודון - אין ממיתין אותו העדים ולא
8 הרואים אותו, עד שיבואו לבית דין וידינוהו למיתה,
9 שנאמר: "ולא ימות הרצח, עד עמדו לפני העדה למשפט".
10 והוא הדין לכל מחיבי מיתת בית דין שעברו ועשו, שאין
11 ממיתין אותם עד שיגמר דינם בבית דין.
12 ו. במה דברים אמורים? בשעבר ועשה העון שחייב עליו
13 מיתת בית דין; אבל הרודף אחר חברו להרגו, אפלו היה
14 הרודף קטן - הרי כל ישראל מצוין להציל הנרדף מיד
15 הרודף, ואפלו בנפשו של רודף.
16 ז. כיצד? אם הנהירוהו, והרי הוא רודף אחריו - אף על
17 פי שלא קבל עליו התראה, כיון שעדין הוא רודף - הרי
18 זה נהרג. ואם יכולים להצילו באבר מאברי הרודף - כגון
19 שיפיו אותו בחץ או באבן או בסף, ויקטעו את ידו או
20 ישרו את רגלו או יסמו את עינו - עושין. ואם אינן יכולין
21 לכונן ולא להצילו אלא אם כן תרגוהו לרודף - הרי אלו
22 הורגין אותו, ואף על פי שעדין לא הרג, שנאמר: "וקצתה
23 את כפה, לא תחוס עינך".
24 ח. אחד מבושי (ביציו) ואחד כל דבר שיש בו סכנת
25 נפשות, אחד האשה שאחזה את האיש ואחד האיש שאחז
26 את האשה - ענין הפתיב, שכל החושב להכות חברו הפאה
27 הממיתה אותו, מצילין את הנרדף בכפו של רודף; ואם
28 אינן יכולין - מצילין אותו אף בנפשו, שנאמר: "לא תחוס
29 עינך";
30 ט. הרי זו מצות לא תעשה, שלא לחוס על נפש הרודף.
31 לפיכך הורו חכמים, שהעברה שהיא מקשה לילד - מתר
32 לחתך העבר במעיה, בין בסם בין ביד; מפני שהוא כרודף
33 אחריה להרגה. ואם משהוציא ראשו, אין נוגעין בו, שאין
34 דוחין נפש מפני נפש, וזה הוא טבעו של עולם.
35 י. אחד הרודף אחר חברו להרגו, או רודף אחר נערה
36 מארשה לאנסה - שנאמר: "כי כאשר יקום איש על רעהו
37 וירצחו נפש, כן הדבר הזה". והרי הוא אומר: "צעקה
38 הנערה המארשה, ואין מושיע לה"; הא יש לה מושיע
39 [מציל] - מושיעה בכל דבר שיכול להושיעה, ואפלו
40 בהריגת הרודף.
41 יא. והוא הדין לשאר כל העריות, חוץ מן הבהמה; אבל
42 הזכור, מצילין אותו בנפש הרודף בשאר עריות. אבל
43 הרודף אחר הבהמה לרבעה [להזדווג עמה], או שרדף
44 לעשות מלאכה בשבת, או לעבד עבודה זרה - אף על פי
45 שהשבת ועבודה זרה עקרי הדת - אין ממיתין אותו עד
46 שיעשה, ויביאוהו לבית דין וידינוהו, וימות.
47 יב. רדף אחר ערוה, ותפשה ושכב והערה - אף על פי

48 שלא גמר ביאתו, אין ממיתין אותו עד עמדו בדין. רדף
49 אחר ערוה, והיו אחרים רודפין אחריו להצילה, ואמרה
50 להם: 'הניחוהו, כדי שלא יהרגני' - אין שומעין לה, אלא
51 מבהילין אותו ומונעין אותו מלבעל באבריו; ואם אינם
52 יכולים למנועו באבריו - אפלו בנפשו, כמו שבארנו.
53 יג. כל היכול להציל באבר מאבריו, ולא טרח בכך, אלא
54 הציל בנפשו של רודף, והרגו - הרי זה שופך דמים, וחייב
55 מיתה; אבל אין בית דין ממיתין אותו.
56 יד. כל היכול להציל, ולא הציל - עובר על "לא תעמד
57 על דם רעך". וכן הוראה את חברו טובע בים, או לסטים
58 באים עליו, או חיה רעה באה עליו, ויכול להצילו הוא
59 בעצמו, או שישכר אחרים להצילו, ולא הציל, או ששמע
60 גוים או מוסרים מחשבים עליו רעה או טומנין לו פח, ולא
61 גלה און חברו והודיעו, או שידע בגוי או באונס שהוא
62 קובל על חברו, ויכול לפיסו בגלל חברו ולהסיר מה
63 שבלבו ולא פיסו, וכל פיוצא בדברים אלו - העושה אותם
64 עובר על "לא תעמד על דם רעך".
65 טו. הוראה רודף אחר חברו להרגו, או אחר ערוה לבעלה,
66 ויכול להציל, ולא הציל - הרי זה בטל מצות עשה, שהיא
67 "וקצתה את כפה"; ועבר על שני לאוין, על "לא תחוס
68 עינך" ועל "לא תעמד על דם רעך".
69 טז. אף על פי שאין לוקין על לאוין אלו, מפני שאין בהן
70 מעשה, חמורים הם; שכל המאבד נפש אחת מישראל,
71 כאלו אבד את העולם כולו; וכל המקים נפש אחת מישראל,
72 כאלו קיים כל העולם כולו.

יום שישי ב' כסלו ה'תשע"ג

פרק ב

74 א. כל ההורג חברו בידו, כגון שהכהו בסף או באבן
75 הממיתה, או שחנקו עד שמת, או שרפו באש - הואיל
76 והרגו מכל מקום הוא בעצמו - הרי זה נהרג בבית דין.
77 ב. אבל השוכר הורג להרג את חברו, או ששלח עבדיו
78 והרגוהו, או שקפת חברו והניחו לפניו הארי וכיוצא בו
79 והרגתו חתיה, וכן ההורג את עצמו - כל אחד מאלו
80 שופך דמים הוא, ועון הריגה בידו; וחייב מיתה לשמים,
81 ואין בהן מיתת בית דין.
82 ג. ומניין שכן הוא הדין? שהרי הוא אומר: "שופך דם
83 האדם, באדם דמו ישפך" - זה ההורג בעצמו שלא על
84 ידי שליח; "את דמכם לנפשותיכם אדרש" - זה ההורג
85 עצמו; "מיד כל חיה אדרשנו" - זה המוסר חברו לפני
86 חיה לטרפו; "מיד האדם, מיד איש אחיו, אדרש את נפש
87 האדם" - זה השוכר אחרים להרג את חברו. ובפרוש נאמר
88 בשלשטן לשון דרישה [ענישה] - הרי דינם מסור לשמים.
89 ד. ובכל אלו הרצחנין וכיוצא בהן שאינן מחיבים מיתת
90 בית דין - אם רצה מלך ישראל להרגן בדין המלכות
91 ותקנת העולם, הרשות בידו. וכן אם ראו בית דין להרג

48 ואגרוף וכיוצא בהן, ואמרוהו למיתה, ומת - אינו בדין
49 "יום או יומים" [אפילו מת אחר כ"ד שעות חייב]; ואפלו
50 מת לאחר שנה, נהרג עליו. לכן נאמר "בשבת" - שלא
51 נתנה לו תורה לשנות להפלותו אלא בשבת ורצועה וכיוצא
52 בהם, לא הפית רציחה.
53 טו. המוכר את עבדו, ופסק [התנה] עמו שישמשנו
54 שלשים יום, והכהו אחד מהם בתוך השלשים יום, והמיתו
55 - הרי זה נהרג עליו, ואינו בדין "יום או יומים": הראשון,
56 לפי שאינו "בספ" המיוחד לו; והשני, לפי שאינו תחתיו.
57 טז. וכן מי שחציו עבד וחציו בן חורין. ועבד של שני
58 שתפין - אינו בדין "יום או יומים", שהרי אינו לאחד
59 מהם "בספ" המיוחד לו; ולפיכך נהרג עליו כשאר העם.

פרק ג

60 א. המכה את חברו בזדון באבן או בעץ, והמיתו - אומדין
61 דבר שהכהו בו, ומקום שהכהו עליו, אם ראוי אותו חפץ
62 להמית באבן זה, או אינו ראוי, שנאמר: "באבן יד אשר
63 ימות בה הכהו . . . או בכלי עץ יד אשר ימות בו הכהו",
64 עד שיהיה בו כדי להמית. ואינו דומה מכהו על לבו למכהו
65 על ירכו;
66 ב. הואיל ונאמר "אשר ימות בה", מכאן שאומדין מקום
67 המכה. כשם שאומדין החפץ שהכה בו ומקום המכה, כך
68 אומדין כח ההכיה - שנאמר: "באבן יד", מכאן שמשערין
69 את היד; אינו דומה זורק אבן בחברו ברחוק שתי אמות
70 לזורק בו ברחוק עשר, שברחוק עשר יהיה כחה יתר; ואינו
71 דומה זורק ברחוק עשר לזורק ברחוק מאה אמה, שברחוק
72 המקום ביותר יתמעט כח ההכיה.
73 ג. וכן משערין המכה עצמה; ומשערין כח ההורג, וכח
74 הנהרג - אם הוא גדול או קטן, או חזק או חלש, או בריא
75 או חולה, וכן כל פיוצא בזה, שנאמר: "אשר ימות בה" -
76 מיתתו של זה, משערין כל סבותיה.
77 ד. כלי ברזל, לא נתנה לו תורה שעור - שנאמר: "ואם
78 בכלי ברזל הכהו ומת, רוצח הוא", ואפלו במחט; והוא
79 שיהיה לו חוד כמו מחט או שפוד או ספין וכיוצא בהם;
80 אכל אם הכהו בעשת [גוש] של ברזל וכיוצא בה, אומדין
81 אותה כדרך שאומדין האבן או העץ.
82 ה. המכה את חברו בלא כלי והמיתו, כגון שהכהו בידו
83 או ברגלו או נגפו [הכהו] בראשו והמיתו - משערין כח
84 המכה, וכח הנהרג, ומקום המכה; אינו דומה דוחף חברו
85 באצבעו, לבועט בו ברגלו בכל כחו; ואינו דומה מכהו על
86 לבו, למכהו על מתניו; ואינו דומה חלש המכה את הבריא
87 החזק, לבריא חזק המכה חלש או חולה.
88 ו. ומניין שמשערין בכל אלו? שנאמר: "או באיכה הכהו
89 בידו, ומת - מות יומת המכה"; אף על פי שנאמר "בידו",
90 הצריך הכתוב להיות ההכיה "באיכה" - מכלל, שמשערין
91 כח ההכיה.
92 ז. וכן הדוחף את חברו מראש הגג, ונפל ומת - משערין

1 אותן בהוראת שעה - אם היתה השעה צריכה לכה, הרי
2 יש להם רשות כפי מה שיראו.
3 ה. הרי שלא הרגם המלה, ולא היתה השעה צריכה לכה
4 לחזק הדבר - הרי בית דין חביבין מקום להפלותם
5 מפה רבה הקרובה למיתה, ולאסר אותם במצור [כלא]
6 ובמצוק [רעב] שנים רבות, ולצערם בכל מיני צער; כדי
7 להפחיד ולאיים על שאר הרשעים, שלא יהיה הדבר להם
8 לפוקה ולמכשול לכב, ויאמר: 'הריני מסבב להרג אויבי
9 כדרך שעשה פלוני, ואפטר'.
10 ו. אחד ההורג את הגדול או את הקטן בן יומו, בין זכר
11 בין נקבה - הרי זה נהרג עליו אם הרג בזדון, או גולה
12 אם הרג בשגגה; והוא, שכלו לו חדשיו [של היריון מלא];
13 אבל אם נולד לפחות מתשעה חדשים - הרי הוא כנפל
14 עד שישקה שלשים יום, וההורגו בתוך שלשים יום אינו
15 נהרג עליו.
16 ז. אחד ההורג את הבריא, או את החולה הנוטה למות.
17 ואפלו הרג את הגוסס, נהרג עליו. ואם היה גוסס בידי
18 אדם, כגון שהכהו עד שנטה למות ויהי הוא גוסס -
19 ההורג אותו, אין בית דין ממיתין אותו.
20 ח. ההורג את הטרפה [שיש לו מום הממית תוך שנה] -
21 אף על פי שאוכל ושותה ומחלף בשוק, הרי זה פטור
22 מדיני אדם. וכל אדם בחזקת שלם הוא, וההורגו נהרג
23 עליו - עד שידע בודאי שזה טרפה, ויאמרו הרופאים
24 שמכה זו אין לה תועלת [רפואה] באדם, ובה ימות אם
25 לא ימיתנו דבר אחר.
26 ט. אדם טרפה שהרג את הנפש - נהרג, שנאמר: "ויבערת
27 הרע מקרבך"; והוא שיהרג בפני בית דין. אבל בפני
28 עדים, פטור; שמא יזמו העדים, ואם הזמו אינן נהרגין,
29 שהרי לא זממו להרג אלא טרפה, וכל עדות שאינה ראויה
30 להזמה, אינה עדות בדיני נפשות.
31 י. אחד ההורג את ישראל, או ההורג עבד כנעני - הרי
32 זה נהרג עליו; ואם הרג בשגגה, גולה.
33 יא. ישראל שהרג גר תושב [שקבל ד' מצוות] - אינו נהרג
34 עליו בבית דין, שנאמר: "וכי יזיד איש על רעהו"; ואין
35 צריך לומר שאינו נהרג על הגוי. ואחד ההורג את עבד
36 אחרים או ההורג עבדו - הרי זה נהרג עליו, שהעבד כבר
37 קבל עליו מצוות ונוסף על נחלת ה'.
38 יב. מה בין עבדו לעבד אחרים? שעבדו, יש לו רשות
39 להפלותו. לפיכך, אם הכה עבדו הכאה שיש בה כדי
40 להמית, ונטה למות, ועמד ארבע ועשרים שעות, ואחר
41 כך מת - אינו נהרג עליו, אף על פי שמת מחמת המכה,
42 שנאמר: "לא יקם, כי כספו הוא". ומה הוא "יום או
43 יומים"? יום שהוא כיומים, שהוא מעת לעת.
44 יג. אבל המכה עבד שאינו שלו - אפלו מת לאחר כמה
45 ימים מחמת המכה - הואיל והכהו כדי להמית, הרי זה
46 נהרג עליו כשאר בני חורין.
47 יד. יראה לי, שהמכה את עבדו בספין או בסיף או באבן

1 גבה המקום שהפילו מעליו, וכח הנדחף; שאינו דומה בן
2 יומו שנפל לגדול שנפל. ומניין שמשערין גבה המקום?
3 שנאמר: "ואם בשנאה יהדפנו". ויראה לי, שכל מקום
4 שאין בגבהו עשרה טפחים - אין בו כדי להמית, כמו
5 שאמרו בבור לענין בהמה.
6 ח. אחד המכה את חברו באבן או בעץ, או שהכהו בגוש
7 של אדמה או בגוש של מלח וגפרית, או בסל מלא עפר
8 או צורות, ואפלו בפלח של דבלה, שנאמר: "אשר גמות
9 בה" - כל שהוא ראוי להמית. והכבד הוא שממית.
10 ט. הדוחף את חברו לתוף המים או לתוף האש, אומדין
11 אותו: אם יכול לעלות משם, פטור ממיתת בית דין; ואם
12 אינו יכול לעלות, חיב. וכן אם כבש [לחץ] עליו [ומנע ממנו
13 לצאת] בתוף המים או בתוף האש, עד שלא נשאר בו כח
14 לעלות ומת - חיב, אף על פי שאינו הוא הדוחף בתחלה.
15 והוא הדין למניח ידו על פי חברו וחסמו עד שהניחו
16 מפרפר ואינו יכול לחיות, או שפכתו והניחו בצנה או
17 בחמה עד שמת, או שבנה עליו מקום עד שמנע ממנו
18 הרוח, או שהכניסו למערה ובית ועשן עליו עד שמת, או
19 שהכניסו לבית של שיש והדליק עליו גר עד שהמיתו
20 ההבל - בכל אלו נהרג עליו, שזה כמי שחנקו בידו.
21 י. אבל הכופת את חברו והניחו ברעב עד שמת, או שפכתו
22 והניחו במקום שסוף הצנה או החמה לבוא לשם, ובאה
23 והמיתו, או שפכה עליו גיגית, או שפרע [הסיר] עליו את
24 המעזיבה [טיח התיקרה ומת מקור], או שהשיך בו את
25 הנחש, ואין צריך לומר אם שסה בו בלב או נחש - בכל
26 אלו אין בית דין ממיתין אותו; והרי הוא רוצח, ודורש
27 דמים [הקב"ה] דורש ממנו דם.
28 יא. וכן הדוחף את חברו לבור, והיה שם סלם בבור שיכול
29 לעלות עליו, או שזרק בו חץ, והיה תריס בידו להגן עליו,
30 ובא אחר וסלק את הסלם והסיר את התריס - שניהם אינן
31 נהרגין בבית דין. ואפלו היה הדוחף עצמו הוא שחזר וסלק
32 את הסלם - פטור ממיתת בית דין; ונדרש ממנו דם.
33 יב. הזורק צור [אבן] ככתל, וחרצה האבן לאחוריה וחרצה
34 - חיב מיתת בית דין; שמכחו היא באה. וכן אלו שמשחקין
35 בכדור שהתרו בהם וחרגו - בתוף ארבע אמות, פטורין;
36 חוץ לארבע אמות, אפלו לסוף מאה אמה - חיבין; והוא
37 שיש בה כדי להמית, כמו שבארנו.
38 יג. זרק אבן למעלה, והלכה לצדדין וחרגה - חיב. הכופת
39 את חברו, והניחו במקום שאינו יכול לברח, והציף עליו
40 מים, ומת - הרי זה נהרג עליו; והוא שמימות מכח ראשון
41 הבא ממעשיו.

פרק ד

42
43 א. המתכונן להרג את זה, והרג את זה - פטור ממיתת בית
44 דין, ומן התשלומין, ומן הגלות; לפי שאין ערי מקלט
45 קולטות אותו, כמו שיתבאר. לפיכך, הזורק אבן לתוף עדה
46 מישראל, והרג אחד מהן - פטור ממיתת בית דין.

47 ב. נתכונן להכות חברו על מתניו, ולא היה בכלי כדי
48 להמית על מתניו, והלכה לה האבן על לבו, והיה בה כדי
49 להמית על לבו, ומת, או שנתכונן להכותו על לבו, והיה בה
50 כדי להמית על לבו, והלכה לה האבן על מתניו, ולא היה
51 בה כדי להמית על מתניו, ומת - פטור ממיתת בית דין,
52 ואינו גולה; שאין ההורג בכונה גולה. אבל אם נתכונן
53 להכותו על מתניו, והיה בה כדי להמית על מתניו, והלכה
54 לה על לבו, ומת - הרי זה נהרג. וכן כל פיוצא בזה.
55 ג. המכה את חברו באבן או באגרוף וכיוצא בהן, אומדין
56 אותו: אם אמדוהו לחיים, נותן חמשה דברים ונפטרי;
57 ואפלו חלה המכה, והכביד [חולין] ומת מחמת המכה -
58 הרי זה פטור. ואם אמדוהו למיתה - אוסרין את המכה
59 בבית הסהר מיד, וממתינין לזה; אם מת, נהרג המכה. ואם
60 הקל, ונתרפא ופוצה שלמה, והלך בשוק על רגליו כשאר
61 הבריאין - משלם המכה חמשה דברים, ונפטרי.
62 ד. זה שנאמר בתורה "על משענתו" - אינו שיהלך והוא
63 נשען על המטה או על אחר, שאפלו הנוטה למות יכול להלך
64 על המשענת; לא נאמר "משענתו", אלא שיהיה מהלך על
65 משענת כחו, ולא יהיה צריך כח אחר להשען עליו.
66 ח. אמדוהו למיתה, והקל ממה שהיה, ולאחר מכאן הכביד
67 ומת - הרי זה נהרג; ואין אומדין אותו אמד שני כשהקל,
68 שרגלים לדבר.
69 ו. הכוהו עשרה בני אדם בעשר מקלות, ומת - בין
70 שהכוהו בזה אחר זה, בין שהכוהו כאחת, כלן פטורין
71 ממיתת בית דין, שנאמר: "כל נפש אדם", עד שיהיה אחד
72 שהרג כל הנפש. והוא הדין למי שדחפוהו שנים או
73 שפכשוהו שנים לתוף המים, או שהיו רבים יושבין ויצא
74 חץ מביניהן והרג - כלן פטורין.
75 ז. זרקו בו עשרה אבן זה אחר זה, וכל אחת מהן אין בה
76 כדי להמית, וזרק אחד אבן באחרונה, ויש בה כדי להמית
77 ומת - הרי זה האחרון נהרג עליו. רוצח שנגמר דינו,
78 ונתערב באחרים, ולא נודע מי הוא מהן - כלן פטורין.
79 ורוצח שלא נגמר דינו, שנתערב ברוצחים אחרים שנגמר
80 דינן - כלן פטורין מן המיתה; שאין גומרין דינו של אדם
81 אלא בפניו; ואוסרין [במאסר] את כלן.
82 ח. ההורג נפשות, ולא היו העדים רואין אותו כאחת, אלא
83 ראוהו האחד אחר האחד, או שהרג בפני שני עדים בלא
84 התראה, או שהקחשו העדים בבדיקות ולא הכחשו
85 בחקירות - כל אלו הרצחנין, פונסין אותם לכפה ומאכילין
86 אותם לחם צר ומים לחץ עד שיצרו [יתכווצו] מעיהן, ואחר
87 כף מאכילין אותם שעורים, עד שפרשם נבקעת מכבד
88 החלי.
89 ט. ואין עושין דבר זה לשאר מחיבי מיתות בית דין; אבל
90 אם נתחייב מיתה - ממיתין אותו, ואם אינו חיב מיתה -
91 פוטרין אותו; שאף על פי שיש עונות חמורין משפיכות
92 דמים, אין בהם השתתת ושובו של עולם כשפיכות דמים.
93 אפלו עבודה זרה, ואין צריך לומר עריות או חלול שבת -

מנשבת בו, כגון בית סתום של שיש - הרי זה גולה. וכן
כל פיוצא בזה.
ג. ישראל שהרג בשגגה את העבד או את גר תושב [גוי
שקיבל ד' מצוות] - גולה. וכן העבד שהרג בשגגה את
ישראל או את גר תושב, וכן גר תושב שהרג את גר תושב
או את העבד בשגגה - גולה, שנאמר: "לכני ישראל ולגר
ולתושב בתוכם".
ד. גר תושב שהרג את ישראל בשגגה - אף על פי שהוא
שוגג, הרי זה נהרג; אדם מועד לעולם. וכן גר תושב שהרג
גר תושב מפני שעלה על דעתו שמתר להרגו, הרי זה קרוב
למזיד, ונהרג עליו, הואיל ונתפנן להרגו. וגוי שהרג את
הגוי בשגגה - אין צרי מקלט קולטות אותו, שנאמר: "לכני
ישראל".
ה. הבן שהרג את אביו בשגגה, גולה. וכן האב שהרג את
בנו בשגגה, גולה על ידו; במה דברים אמורים? בשהרגו
שלא בשעת למוד, או שהיה מלמדו אמנות אחרת שאינו
צריך לה. אבל אם יסר [הכה] את בנו כדי ללמדו תורה או
חכמה או אמנות, ומת - פטור.
ו. וכן הרב המכה את תלמידו, או שלוח בית דין שהכה
את בעל דין הנמנע מלכבד לדין, והמיתו בשגגה - פטורין
מגלות, שנאמר: "לחטב עצים", לדברי הרשות; יצא האב
המכה את בנו, והרב הרודה את תלמידו, ושלוח בית דין
- שהרי שגגו והרגו בשעת עשיית המצוה.
ז. בתחלה, אחד שוגג ואחד מזיד מקדימין לעיר מקלט;
ובית דין של אותה העיר שהרג בה שולחין ומביאין אותו
משם, ודנין אותו - שנאמר: "ושלחו זקני עירו, ולקחו אותו
משם". מי שנתחייב מיתה - ממיתין אותו, שנאמר: "ונתנו
אתו ביד גאל הדם"; מי שנפטר - פוטרים אותו, שנאמר:
"והצילו העדה את הרצח מיד גאל הדם"; מי שנתחייב
גלות - מחזירין אותו למקומו, שנאמר: "והשיבו אותו
העדה אל עיר מקלטו".
ח. כשמשביבין אותו, מוסרין לו [שומרים] שני תלמידי
חקמים; שמא יהרגנו גואל הדם [קרוב משפחתו של הנרצח]
בדרך; ואומרין להן: 'אל תנהגו בו מנהג שופכי דמים;
בשוגג בא מעשה לידו'.
ט. רוצח בשגגה שהרגו גואל הדם חוץ לתחום עיר מקלטו
- פטור, שנאמר: "ולו אין משפט מות".
י. אחד ההורג בדרך קדם שיפגס לעיר מקלט, או שהרגו
בחזירתו עם השנים ששומרין אותו. נכנס לעיר מקלטו,
ויצא חוץ לתחומה בדרך - הרי זה התיר עצמו למיתה,
ורשות לגואל הדם להרגו; ואם הרגו כל אדם - אין חיבין
עליו, שנאמר: "אין לו דם".
יא. יצא חוץ לתחום עיר מקלטו בשגגה - כל ההורג, בין
גואל הדם בין שאר אדם - גולה על ידו; הרגו בתוך תחום
עיר מקלטו, אפלו גואל הדם - הרי זה נהרג עליו.
יב. המזבח קולט [מציל כעיר מקלט] - שהרי נאמר בהורג

אין כשפיכות דמים; שאלו העונות הם מעברות שבין אדם
להקדוש ברוך הוא, אבל שפיכות דמים מעברות שבינו
לבין חברו. וכל מי שיש בידו עון זה, הרי הוא רשע גמור,
ואין כל המצוות שעשה כל ימיו שקולין כנגד עון זה, ולא
יצילו אותו מן הדין - שנאמר: "אדם עשק בדם נפש וגו'".
צא ולמד מאתאב עובד עבודה זרה, שהרי נאמר בו: "רק
לא היה באתאב"; וכשנסדרו עונותיו וזכויותיו לפני אלהי
הרוחות, לא נמצא לו עון שחיבו כללה ולא היה שם דבר
אחר ששקול כנגדו אלא דמי נבות, שנאמר: "ותצא הרוח,
ותעמד לפני ה'", זה רוח נבות; ונאמר לה: "תפתה וגם
תוכל". והרי הוא הרשע לא הרג בידו, אלא סבב [גרס];
קל וחמר להורג בידו.
יג. המניין, והם עובדי עבודה זרה מישראל, או העושה
עברות להכעיס, אפלו אכל נבלה או לבש שעטנז להכעיס,
הרי זה מין, והאפיקורסין, והן שפופרין בתורה ובנבואה
מישראל - מצוה להרגן; ואם יש בידו כח להרגן בסוף
בפרהסייה, הורג; ואם לאו, יבוא עליהן בעלילות עד
שיסבב הריגתן. כיצד? ראה אחד מהם שנפל לבאר, והסלם
בבאר - קודם ומסלק הסלם, ואומר לו: 'הרי אני טרוד
להוריד בני מן הגג ואחזירנו לך'. וכיוצא בדברים אלו.
יא. אבל הגויים שאין ביניהם וביניהם מלחמה, ורועי בהמה
דקה מישראל וכיוצא בהן - אין מסבבים להן המיתה.
ואסור להצילן אם נטו למות; כגון שראה אחד מהם שנפל
לים - אינו מעלהו, שנאמר: "לא תעמד על דם רעך", ואין
זה רעך.
יב. במה דברים אמורים? בישראל בעל עברות העומד
ברשעו ושוטה בו תמיד, כגון רועי בהמה דקה שפקרו
בגזל, והם הולכים באולתן. אבל ישראל בעל
עברות שאינו עומד ברשעו תמיד, אלא עושה עברות
להנאת עצמו, כגון אוכל נבלות לתאבון - מצוה להצילו,
ואסור לעמד על דמו.
יום שבת קודש ג' כסלו ה'תשע"ג
פרק ה
א. כל ההורג בשגגה - גולה ממדינה [מעיר] שהרג בה
לעיר מקלט, ומצות עשה להגלותו, שנאמר: "וישב בה עד
מות הכהן הגדול". והזהירו בית דין שלא לקח כפר [פדיון]
מן הרוצח בשגגה כדי לישב בעירו, שנאמר: "ולא
תקחו כפר לנוס אל עיר מקלטו".
ב. אין הרוצח בשגגה גולה, אלא אם כן מת הנהרג מיד;
אבל אם חבל בו בשגגה, אף על פי שאמדוהו למיתה,
וחלה ומת - אינו גולה; שמא הוא קרב את מיתת עצמו,
או הרוח נכנסה בתבורה והרגתהו. אפלו שחט בו כל שני
הסימנים [קנה ושוט], ועמד מעט - אינו גולה על ידו.
לפיכך, אם לא פרס כלל, או ששחטו במקום שאין הרוח

בשעת סתירה ומת - הרי זה גולה. ואם אחר שנפלה האבן, 46
בא זה וישב ונפלה עליו ומת - הרי זה פטור מן הגלות. 47
ט. וכן הזורק את האבן, ואחר שיצאת מידו הוציא הלה 48
את ראשו וקבלה - פטור מן הגלות, שנאמר: "ומצא את 49
רעהו", פרט לממצא עצמו. 50
י. השוגג שהרג בשגגה - אינו נקלט, שנאמר: "והוא לא 51
אויב לו"; חזקתו שהוא קרוב למזיד. ואינה הוא שוגג? זה 52
שלא דבר עמו שלשה ימים מפני האביה; וכן אם נכנס 53
לקרן זוית והמיתו שם בשגגה, או שדחפו בגופו, או 54
שנתפנו לזרק [למרחק של] שמים [אמות] וזרק ארבע, או 55
שעלה על דעתו שמתר להרג, או שנתפנו להרג את זה והרג 56
את זה, אפלו נתפנו להרג גוי או בהמה ונמצא ישראל - 57
הרי כל אלו קרובין למזיד, ואין נקלטין. 58
יא. הנכנס לחצר בעל הבית שלא ברשות, והרגו בעל 59
הבית בשגגה - פטור מן הגלות, שנאמר: "ואשר גבא את 60
רעהו ביער" - מה יער שיש רשות לנהרג להפנס לשם, אף 61
כל פיוצא בו. לפיכך, הנכנס לחנות הנגר שלא ברשות, 62
ונתזה בקעת, וטפחה לו על פניו, ומת - פטור מגלות; ואם 63
נכנס ברשות, הרי זה גולה. 64
יב. מי שהיה דולה את החבית [מהבור] להעלותה לגג, 65
ונפסק החבל ונפלה על חברו והרגתו, או שהיה עולה 66
בסלם, ונפל על חברו והרגו - פטור מן הגלות; שזה כמו 67
אנוס הוא, שאין זה דבר הקרוב להיות ברב העמים, אלא 68
כמו פלא הוא. אבל אם היה משלשל את החבית, ונפלה 69
על חברו והרגתו, הנה יורד בסלם, ונפל על חברו והרגו, 70
היה מעגל [מחליק טיח הגג] במעגילה, ונפלה על חברו 71
והרגתו - גולה, שנאמר: "ויפל עליו, וימת", שיפל דרך 72
נפילה. שהרי דרך נפילה מצוי ברב העמים להזק, ודבר 73
קרוב הוא להיות, שהרי טבע הכבד לירד למטה במהרה; 74
והואיל ולא יורד עצמו ותקן מעשיו יפה בשעת ירידה - 75
יגלה. וכן כל פיוצא בזה. 76
יג. קצב שהיה מקצב והגביה ידו בקופים [סכין גדולה] 77
לאחוריו, והחזירו לשבר העצם בדרך שהקצבים עושים - 78
כל שימות בהולכה, שהיא הגבחה מלפניו וירידה מאחוריו 79
- אינו גולה עליו; וכל שימות בחזרה, שהיא עליה 80
מאחוריו וירידה לפניו - גולה. זה הכלל: כל שפדרך 81
ירידתו, גולה; שלא בדרך ירידתו, אינו גולה; ואפלו 82
בירידה שהיא צרך עליה, אינו גולה. 83
יד. פיצד? היה עולה בסלם, ונשקטה שליכה [מדריגה] 84
מתחת רגלו, ונפלה והמיתה - פטור מן הגלות. וכן המתפנו 85
לזרק בצד זה, והלכה לה לצד אחר, או שהיתה אבן מנחת 86
לו בחיקו ולא הפיר בה מעולם, ועמד ונפלה והמיתה, וכן 87
הסומה שהרג בשגגה - כל אלו פטורין מן הגלות, מפני 88
שהן קרוב לאנס. 89
טו. היתה אבן בחיקו והפיר בה ושקחה, ועמד ונפלה 90
והמיתה - גולה, שנאמר: "בשגגה", מפלל שהיתה לו 91

בזדון: "מעם מזבחי תקחנו למות", מפלל שהורג בשגגה 1
אינו נהרג במזבח. לפיכך, ההורג בשגגה, וקלט מזבח, 2
והרגו שם גואל הדם - הרי זה נהרג עליו, כמי שהרגו בתוך 3
עיר מקלטו. 4
יז. אין קולט אלא גג של מזבח בית העולמים בלבד; 5
ואינו קולט אלא כהן, ועבודה בידו. אבל זר, או כהן שאינו 6
עובד עבודה בשעה שנהרג, או שהיה עובד ולא היה על 7
גג אלא סמוך למזבח, או אחוז בקרנותיו - אינו נקלט. 8
יח. וכל מי שקלטו המזבח, אין מניחין אותו שם; אלא 9
מוסרין לו שומרין, ומגלין אותו לעיר מקלט. במה דברים 10
אמורים? במחייב גלות. אבל מי שפחד מן המלך שלא 11
יהרגו בדין המלכות, או מבית דין שלא יהרגו בהוראת 12
שעה, וברח למזבח ונסמך לו, ואפלו היה זר - הרי זה 13
נצול; ואין לוקחין אותו מעל המזבח למות לעולם, אלא 14
אם פן נתחייב מיתת בית דין בעדות גמורה והתראה, כשאר 15
כל הרוגי בית דין תמיד. 16

פרק ו

א. שלשה הם ההורגים בלא כונה: 18
ב. יש הורג בשגגה והעלמה גמורה, וזה הוא שנאמר בו: 19
"ואשר לא צדה". ודינו - שיגלה לעיר מקלט וינצל, כמו 20
שבארנו. 21
ג. יש הורג בשגגה, ותהיה השגגה קרובה לאנס; והוא 22
שיארע במיתת זה מארע פלא [נדיר], שאינו מצוי ברב 23
מארעות בני אדם. ודינו - שהוא פטור מן הגלות; ואם 24
הרגו גואל הדם, נהרג עליו. 25
ד. יש הורג בשגגה, ותהיה השגגה קרובה לזדון; והוא 26
שהיה בדבר כמו פשיעה, או שהיה לו להזהר ולא נזהר. 27
ודינו - שאינו גולה; מפני שעונו חמור, אין גלות מכפרת 28
לו; ואין ערי מקלט קולטות אותו, שאין קולטות אלא 29
המחייב גלות בלבד. לפיכך, אם מצאו גואל הדם בכל 30
מקום, והרגו - פטור. 31
ה. ומה יעשה זה? יושב וישמר עצמו מגואל הדם. וכן כל 32
הרצחנין שהרגו בעד אחד, או בלא התראה, וכיוצא בהם 33
- אם הרגו גואל הדם, אין להן דמים; לא יהיו אלו חמורים 34
מההורג בלא כונה. 35
ו. פיצד? הזורק אבן לרשות הרבים והרג, או הסותר בתלו 36
לרשות הרבים ונפלה אבן והמיתה - בין שסותרו ביום, בין 37
שסותרו בלילה - הרי זה קרוב למזיד, ואינו נקלט; מפני 38
שזו פשיעות היא, שהרי היה לו לעזב ואחר כך יזרק או 39
יסתר. 40
ז. סתר לאשפה בלילה - אם הרבים מצויין בה תמיד - 41
הרי זה קרוב למזיד, ואינו נקלט; ואם אין הרבים מצויין 42
בה כלל - הרי זה קרוב לאנס, ופטור מן הגלות. 43
ח. היתה האשפה עשויה להפנות בה בלילה, ואינה עשויה 44
להפנות בה ביום, ונקרה אדם וישב שם, ונפלה עליו אבן 45

ח. הגולה אינו יוצא מעיר מקלטו לעולם, ואפלו לדרך
מצוה או לעדות, בין עדות ממון בין עדות נפשות; ואפלו
להציל נפש בעדותו, או להציל מיד הגיס [צבא], מיד הנהר,
מיד הדלקה, ומיד המפלה. ואפלו כל ישראל צריכין
לתשועתו כיוצא בן צרויה - אינו יוצא משם לעולם, עד
שימות הכהן הגדול. ואם יצא, הרי עצמו למיתה, כמו
שבארנו.
ט. אחד כהן גדול המשותף בשמן המשחה, ואחד המרבה
בבגדים, ואחד הכהן הגדול העובד [כעת], ואחד הכהן
שעבר - כל אחד מארבעתן שמת, מחזיר את הרוצח. אבל
משותף מלחמה אינו מחזיר, מפני שהוא ככהן הדיוט.
י. רוצח שנגמר דינו לגלות ולא היה שם כהן גדול, ומהורג
כהן גדול ולא היה שם כהן גדול אחר, וכהן גדול שהרג
ולא היה שם כהן גדול אחר - הרי אלו גולים, ואין יוצאין
מעיר מקלט לעולם.
יא. נגמר דינו לגלות, ואחר כך מת הכהן הגדול קדם
שיגלה הרוצח - הרי זה פטור מן הגלות. ואם עד שלא
נגמר דינו מת הכהן הגדול, ומנו כהן אחר תחתיו, ואחר
כך נגמר דינו - הרי זה חוזר במיתתו של שני שנגמר דינו
בפניו.
יב. נגמר דינו, ונמצא הכהן הגדול בן גרושה או בן חלוצה
- בטלה כהנה, וכאלו נגמר דינו בלא כהן גדול, ואינו יוצא
משם לעולם.
יג. רוצח ששכב לעירו אחר מות הכהן הגדול, הרי הוא
כשאר כל אדם; ואם הרגו גואל הדם - נהרג עליו, שכתב
נתפטר לו בגלותו.
יד. ואף על פי שנתפטר לו, אינו חוזר לשקרה שהיה בה
לעולם, אלא הרי הוא מורד מגדלתו כל ימיו, הואיל ובאה
תקלה זו הגדולה על ידו.
טו. אף על פי שהחובל באביו בנדון, חייב מיתת בית דין
כמו ההורג שאר אדם, אם חבל באביו או באמו בשגגה,
אינו חייב גלות; שלא חייבה תורה גלות אלא להורג נפש
אדם בשגגה בלבד, כמו שבארנו.

ידיעה. נשפט הברזל מקתו, והרג - הרי זה גולה. נשפט
הברזל מן העץ המתבקע - אינו גולה, מפני שאין זה מכחו
אלא מבח כחו, ונמצא כמו אנס. וכן הזורק אבן לתמר
להפיל תמרים, ונפל מן התמרים על תינוק, והרגוהו -
פטור, מפני שהן באין מכח כחו. וכן כל כיוצא בזה משאר
הסבות.

פרק ז

א. תלמיד שגלה לעיר מקלט, מגלין רבו עמו, שגאמר:
"וחי" - עשה לו כדי שיחיה, וחי בעלי חכמה ומבקשיה
בלא תלמוד - במיתה חשובה. וכן הרב שגלה, מגלין
ישיבתו עמו.
ב. עבד שגלה לעיר מקלט - אין רבו חייב לזונו; ומעשה
ידיו לרבו. אשה שגלת לעיר מקלט - בעלה חייב לזונה;
ואינו יכול לומר לה: 'שאי מעשה ידיך במזונותיך', אלא
אם בן היו מספיקין לה.
ג. רוצח שנגמר דינו להגלותו, ומת קדם שיגלה - מוליכין
עצמותיו לשם; ורוצח שמת בעיר מקלט, קוברין אותו שם.
ורצח שימות הכהן הגדול, מוליכין עצמות הרוצח משם
לקברי אבותיו.
ד. שאר הלויים השוכנים בעיר מקלט - כשימות אחד מהן,
אינו נקבר בעיר ולא בתוך התחום, שגאמר: "ומגרשיהם
יהיו לבהמתם ולרכשם ולכל חיתם" - לחיים נתנו, ולא
לקבורה.
ה. רוצח שהרג בשגגה בעיר מקלטו - גולה בה משכונה
לשכונה, ואינו יוצא מן העיר. וכן לוי שהרג במדינתו
[בעירו] - גולה למדינה אחרת מערי הלויים, לפי שכלן
קולטות, כמו שיתבאר; ואם הרג חוץ מערי הלויים, וברח
לעירו - הרי זה קולטתו.
ו. עיר מקלט {שרבה רצחנים} (שיש בה רוצחים), אינה
קולטת - שגאמר: "ודבר באוני זקני העיר והיא את
דבריו", ולא ששוי דבריהם לדבריו. וכן עיר שאין בה
זקנים [דיינים] - אינה קולטת, שגאמר: "זקני העיר והיא".
ז. רוצח שגלה לעיר מקלט, ורצו אנשי העיר לכבדו -
יאמר להם: 'רוצח אני'; אמרו לו: 'אף על פי כן' - תקבל
מהן.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – כ"ו מרחשון-ג' כסלו ה'תשע"ג

ברצונה אין לה צער, ונאנסה יש לה צער; וכן הוא אומר
באנוסה: "תחת אשר ענה".
ב. נמצא המפתה משלם שלשה דברים: קנס, ובלשת, ופגם;
והאונס, אךבשה: קנס, ובלשת, ופגם, וצער.
ג. קנס, שנה בכל; אחד הבא על בת כהן גדול, ואחד הבא
על בת גר או ממזרת - קנסה חמשים סף. אבל הבשת
והפגם והצער - אינן שוין בכל, וצריכין שומא [הערכה].
ד. כיצד שמין הבשת? הכל לפי המביש והמתביש - שאינו

יום ראשון כ"ו מרחשון ה'תשע"ג

הלכות נערה בתולה

פרק ב

א. חמשים סף של קנס, הם דמי הנאת שכיבה בלבד.
וחייב המפתה לתן בשת ופגם, יתר על הקנס הקצוב
בתורה; יתר עליו האונס, שהוא נותן את הצער; שהנבעלת

1 ודומה המביש נערה חשיבה וממשפחה מיחסה, למביש
2 קטנה עניה בזויה; ואינו דומה המתביש מאדם חשוב
3 וגדול, למי שבישו אחד מן הנבלים וקל מן הקלים.
4 ה. ולפי זה, רואין הדינין מעלתה ומעלתו; ושמיין כמה
5 ממון ראוי לאביה ולמשפחתה לתן [כמה היו מוכנים לתת
6 כדי ש-] ולא יאירע להן דבר זה מאדם זה, וכמוהו [כסכום
7 הזה] חייב לשלם.
8 ו. פגם, לפי יפיה - רואין אותה כאלו היא שפחה נמכרת
9 בשווק, כמה היא שוה בעולה וכמה היתה שוה בתולה,
10 כשאדם רוצה לקנות שפחה בתולה לתנה לעבדו שהוא
11 רוצה בהגנתו וטובתו; ורואין כמה פחתה, וישלם. צער -
12 לפי קטנותה ובגן גופה ולפי שניו וגופו; אומדין כמה האב
13 רוצה לתן ולא תצטער זו מזה, ויתן.
14 ז. המפתה - נותן בשת ופגם מזה, ואינו נותן את הקנס
15 אלא אם כן לא נשאה, שנאמר: "ואם מאן ימאן אביה
16 לתתה לו, כסף ישקל כמהר הבתולות". אבל האונס - נותן
17 ארבעה דברים מזה, וכונס; לפיכך כשתרצה להתגרש, או
18 אם מת - אין לה כלום [דמי כתובה].
19 ח. באו עליה שנים, אחד כדרפה ואחד שלא כדרפה: זה
20 שבא עליה שלא כדרפה - אם הוא ראשון, חייב בבשת
21 ופגם; ואם הוא אחרון, חייב בבשת בלבד, שפכר נפגמה.
22 וזה שבא עליה כדרפה - בין ראשון בין אחרון, חייב בקנס
23 ובשאר הדברים; אבל אין בשת ופגם של בת שלא נבעלה
24 כלל, כבשת ופגם זו שנבעלה שלא כדרפה.
25 ט. כבר הודענו הבנות שאין להן קנס, ועשר הן: הבוגרת,
26 והממאנת [קטנה יתומה שמיאנה בנישואין שהשיאה],
27 והמתגרשת, והאילונית [עקרה], והשוטה, והתגרשת,
28 והגירית, והשבויה, והמשחררת [שפחה כנענית שנשתחררה],
29 והיוצא עליה שם רע [שם זנות]; ושאר הבנות, יש להן קנס.
30 י. כל בת שיש לה קנס - יש לה בשת ופגם; ואם היתה
31 אנוסה - צער. וכל בת שאין לה קנס - כך אין לה לא בשת
32 ולא פגם, אם נתפתתה, וכן אם נאנסה, חוץ מבוגרת
33 וממאנת ושוטה וחרשת.
34 יא. כיצד? האונס את הבוגרת ואת הממאנת - אף על פי
35 שאין להן קנס, יש להן בשת ופגם וצער; והאונס שוטה
36 או חרשת, משלם צער בלבד. אבל המפתה את פלן, פטור
37 מכלום.

יום שני כ"ז מרחשון ה'תשע"ג

פרק ג

82 א. המוציא שם רע על בת ישראל, ונמצא הדבר שקר -
83 לוקה, שנאמר: "ויסרו אותו"; ואזהרה שלו מ"לא תלך
84 רכיל בעמך"; ונותן לאביה משקל מאה סלעים כסף מזקק
85 [טהור]; ואם היתה יתומה, הרי הן של עצמה.
86 ב. והמוציא שם רע על הקטנה או על הבוגרת - פטור מן
87 הקנס ומן המלקות; ואינו חייב עד שיוציא על הנערה,
88 שנאמר: "והוציאו את בתולי הנערה", "נערה" מלא דבר
89 הקתיב.

38 יב. אין אדם משלם קנס בכל מקום בהודאת פיו, אלא על
39 פי עדים. לפיכך, האומר: 'אנסתי' או 'פתיתי' בתו של
40 פלוני - אינו משלם קנס; אבל משלם בשת ופגם בהודאת
41 פיו. וכן בת שתבעה איש בדין ואמרה לו: 'אנסתה' או
42 'פתיתתה אותי', והוא אומר: 'לא היו דברים מעולם' - הרי
43 זה נשבע שבועת הסת [שבועה מדבר]; ושאלו הודה, הנה
44 משלם לה בשת ופגם וצער על פי עצמו.
45 יג. אמרה לו: 'אנסת אותי', והוא אומר: 'לא כי אלא
46 פתיתי' - הרי זה נשבע שבועת התורה על דמי הצער,

48 והוציא עליה שם רע, והביא עדים שזנתה תחת קדושי
49 אחיו, ונמצאו זוממין - הרי זה פטור מן המלקות ומן
50 התשלומין. וכל הפטור - אם רצה לגרש, יגרש.
51 י. אינו חיב עד שיבעל אותה בדרבסה, ויוציא שם רע
[שנבעלה לזר - בדרבסה. בעלה שלא בדרבסה, ואמר: 'לא
52 מצאתיה בתולה' - פטור; ומפני אותו מכת מרדות [מלקות
53 מדרבנן].
54 יא. וכן אם אמר: 'לא מצאתיה בתולה', ולא אמר שזנתה
55 תחתיו, או שאמר 'זנתה תחתיו', ולא הביא עדים אלא באו
56 מאליהן - הרי זה פטור, אף על פי שהעדים נהרגים אם
57 הוזמו.
58 יב. זה שנאמר בתורה: "ופרשו השמלה" - לשון כבוד,
59 [כשהכוונה היא] שנושאין ונותנים בסתרי הדבר; וכן זה
60 שיאמר האב: "ואלה בתולי בתי", הם זוממי עדי הבעל.
61 וזה שנאמר: "ואם אמת הנה הדבר" תהרג, בשזנת אחר
62 הארוסין בעדים, שנאמר: "לזנות בית אביה"; אבל קדם
63 הארוסין, כבר דנה תורה בה שהיא פטורה מכלום, ובוועלה
64 חיב בתשלומי ממון בלבד, בין פתה בין אנס.
65 בריף רחמנא דסייען
66

יום שלישי כ"ח מרחשון ה'תשע"ג

הלכות שוטה

67 יש בכללן שלש מצוות - אחת מצות עשה, ושתיים מצוות
68 לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) לעשות לשוטה כתורת
69 הקנאות הסדורה בתורה; (ב) שלא לתן שמן על קרבנה;
70 (ג) שלא לתן עליו לבונה. ובאר מצוות אלו בפרקים אלו.
71
72

פרק א

73 א. קנני [התראה] האמור בתורה: "וקנא את אשתו" - הוא
74 שיאמר לה בפני עדים: 'אל תסתרי עם פלוני'; ואפלו היה
75 [זה שעליו אמר "אל תסתרי עימו"] אביה, או אחיה, או גוי,
76 או עבד, או שחור, והוא האיש שאינו מתקשה ואינו
77 מוליד.
78 ב. הסתירה האמורה בתורה: "ונסתרה" - היא שתסתיר עם
79 אותו האיש שאמר לה 'אל תסתרי עמו' בפני שני עדים.
80 אם שהת עמו כדי טמאה, שהוא כדי לצלות [על האש]
81 ביצה [של תרנגולת] ולקמעה [לשתותה] - הרי זה אסורה על
82 בעלה עד שתשתה מי המרים ויבדק הדבר; ובזמן שאין
83 שם מי שוטה - תאסר עליו לעולם, ותצא בלא כתובה.
84 ג. קנא לה עם [- על] שנים כאחד ואמר לה: 'אל תסתרי
85 עם פלוני ופלוני', ונסתרה עם שניהן כאחד, ושהת כדי
86 טמאה - אפלו הן שני אחיה, או אביה ואחיה - הרי זה
87 אסורה עד שתשתה.
88 ד. אמר לה בפני שנים: 'אל תדברי עם פלוני' - אין זה
89 קנני; ואף על פי שנסתרה עמו בעדים ושהת כדי טמאה -
90 לא נאסרה עליו, ואינה שוטה בקנני זה.
91

1 ג. אין דנין דין זה אלא בפני הבית (בית המקדש), ובבית
2 דין של עשרים ושלשה - מפני שיש בדין מוציא שם רע
3 דיני נפשות, שאם נמצא הדבר כמו שאמר, הרי זו נהרגת.
4 אבל האונס והמפתה, דנין בהן בכל זמן בשלשה, כמו
5 שיתבאר בהלכות סנהדרין.
6 ד. ומצות עשה של תורה, שתשב אשת מוציא שם רע
7 תחתיו [נשואה לו] לעולם, שנאמר: "ולו תהיה לאשה",
8 אפלו עגרת או מפת [חולת] שחין. ואם גרשה - עבר על
9 'לא תעשה', שנאמר: "לא יוכל לשלחה כל ימיו". וכופין
10 אותו ומחזיר, ואינו לוקה, כמו שבארנו באונס; ואם קדם
11 אחד וקדשה, או שמתה, או שהיה כהן שאסור בגרושה -
12 לוקה על גרושיה.
13 ה. נמצא בה דבר זמה [שזינתה תחתיו], או שנמצאת אסורה
14 עליו מחיבי לאוין, או מחיבי עשה, ואפלו שניה [אסורה לו
15 מדרבנן] - הרי זה יגרשנה בגט: שנאמר: "ולו תהיה
16 לאשה", אשה הראויה לו. ולמה לא יבוא עשה וירחה לא
17 תעשה, בין במוציא שם רע בין באונס, וישא זה האסורה
18 לו? שהרי אפשר שלא תרצה היא לישוב, ונמצא עשה ולא
19 תעשה קמין.
20 ו. כיצד הוצאת שם רע? הוא שיבוא לבית דין ויאמר:
21 'עברה זו בעלתי אותה ולא מצאתי לה בתולים',
22 וכשבקשתי [חקרתי] על הדבר, נודע לי שזנתה תחתיו אחר
23 שארסתי, ואלו הן עדי שזנתה בפניהן; ובית דין שומעין
24 דברי העדים, וחוקרין עדותן: אם נמצא הדבר אמת,
25 נסקלת; ואם הביא האב עדים והוזמו העדים שהביא
26 הבעל, ונמצא שהעידו שקר - פקליו, וילקה הוא, ויתן
27 מאה סלע. ועל זה נאמר: "ואלה בתולי בתי", אלו העדים
28 שזימו עדי הבעל. חזר הבעל והביא עדים אחרים, והוזם
29 עדי האב - הרי הנערה ועדי אביה נסקלין; על זה נאמר:
30 "ואם אמת הנה הדבר הזה", מפי השמועה [מסורת ממש
31 רבינו ע"ה] למדו שפרשה זו, יש בה עדים וזוממין וזוממי
32 זוממין.
33 ז. הוציא עליה שם רע והיא בוגרת - אף על פי שהביא
34 עדים שזנת תחתיו כשהיתה נערה, הרי זה פטור מן
35 המלקות ומן הקנס; ואם נמצא הדבר אמת - הרי זה תסקל,
36 אף על פי שהיא בוגרת, הואיל ובעת שזנתה נערה היתה.
37 ח. כל נערה שאין לה קנס אם נאנסה או נתפתה [כמפורס
38 לעיל] - כך המוציא עליה שם רע פטור מן המלקות ומן
39 התשלומין. וכן הנכרית שנתגיירה והשפחה [הכנענית]
40 שנשתחררה, פחותה מכת שלש שנים - אפלו היתה הורטה
41 [הריון אמה ממנה] שלא בקדשה [בהיותה גויה או שפחה]
42 ולרטה בקדשה - המוציא עליה שם רע פטור מן הקנס ומן
43 המלקות, שנאמר: "פי הוציא שם רע על בתולת ישראל",
44 עד שתהיה הורטה ולרטה בקדשה.
45 ט. קדש נערה וגרשה, וחרו וקדשה והוציא עליה שם רע,
46 והביא עדים שזנתה תחתיו בקדושתין הראשונים, ונמצאו
47 זוממין - הרי זה פטור. וכן אם היתה ובמתו שקנסה,

47 כְּתִבָּה; וְאִפְלוּ הָיָה עַד טַמְאָה זֶה אֶחָד מֵעֲדֵי הַסְתִּירָה, 48 שְׁנֵאמַר: "וְעַד אֵין בָּהּ", וְהָרִי עַד. 49 טו. אִפְלוּ אִשָּׁה, וְעַבְדָּה, וְשִׁפְחָה, וְפִסּוּל לְעִדּוֹת בַּעֲבֵרָה 50 מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים, וְאִפְלוּ קְרוֹב - נֶאֱמַן לְעִדּוֹת שׁוֹטָה לְהַעֲדִי 51 עָלֶיהָ שְׁזֻזָּת, וְתֹאסֵר עַל בַּעֲלָהּ לְעוֹלָם, וְאִינָה שׁוֹטָה, וְתִצָּא 52 בְּלֹא כְּתִבָּה; הוֹאִיל וְקִדְּם הַקְּנִי וְהַסְתִּירָה בְּעִדִּים כְּשֵׁרִים, 53 וְהַתִּירָה הָאִמִּינָה עַד אֶחָד בְּטַמְאָה - הָרִי בְּלֹן כְּשֵׁרִין לְעִדּוֹת 54 טַמְאָה. אָף חֲמֵשׁ נָשִׁים שְׁשׁוּנָאוֹת זֹו אֵת זֹו [נְהַמְנוּיוֹת בְּהִלְכוֹת 55 גִּירוּשֵׁין יב, טז], מְעִידוֹת זֹו עַל זֹו שְׁנֵטְמָאָת, וְנֶאֱמָנָת עָלֶיהָ 56 לְאִסְרָה עַל בַּעֲלָהּ, וְשִׁלָּא לְהַשְׁקוּתָהּ; אָבֵל לֹא לְפִסְלָהּ 57 מִכְּתִבָּתָהּ, אֲלֹא נִטְלָת כְּתִבָּתָהּ וְיוֹצֵאָה. 58 טז. בָּא עַד אֶחָד כָּשֶׁר וְאוֹמֵר 'נְטַמְאָת' - הָרִי זֹו אִינָה 59 שׁוֹטָה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ; בָּא עַד אֶחָד וְהִכְחִישׁוּ וְאוֹמֵר 'לֹא 60 נְטַמְאָת' - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ; שְׁעַד אֶחָד בְּטַמְאָת שׁוֹטָה 61 כְּשֵׁנִים; וְאֵין דְּבָרֵיו שֶׁל אַחֲרוֹן דִּוְחִין דְּבָרֵי הָרֵאשׁוֹן, שְׁהוּא 62 כְּשֵׁנִים. 63 יז. בָּאוּ שְׁנֵינִי בְּכֶאֱחָד, זֶה אוֹמֵר 'נְטַמְאָת', וְזֶה אוֹמֵר 'לֹא 64 נְטַמְאָת', אוֹ שְׁאֵמַר אֶחָד 'נְטַמְאָת', וּבָאוּ שְׁנֵים אַחֲרָיו וְאוֹמְרוּ 65 'לֹא נְטַמְאָת' - הָרִי זֹו שׁוֹטָה. 66 יח. בָּא עַד אֶחָד כָּשֶׁר, וְנָשִׁים רַבּוֹת, אוֹ פִסּוּלִין רַבִּים, 67 כְּאֶחָד - הָעַד אוֹמֵר 'נְטַמְאָת', וְהַנָּשִׁים וְהַפִּסּוּלִין אוֹמְרִין 'לֹא 68 נְטַמְאָת' - הָרִי זֹו שׁוֹטָה; שְׁעַד אֶחָד וְפִסּוּלִין רַבִּים, כְּמִחְצָה 69 עַל מִחְצָה הֵם. 70 יט. הָיוּ בְּלֹן פִּסּוּלִין, הוֹלְכִין אַחֵר הֶרֶב. בִּיצֵד? שְׁתֵּי נָשִׁים 71 אוֹמְרוֹת 'נְטַמְאָת', וְשִׁלָּשׁ אוֹמְרוֹת 'לֹא נְטַמְאָת' - הָרִי זֹו 72 שׁוֹטָה; שִׁלָּשׁ אוֹמְרוֹת 'לֹא נְטַמְאָת', וְאַרְבַּע אוֹמְרוֹת 73 'נְטַמְאָת' - הָרִי זֹו אִינָה שׁוֹטָה. הָיוּ מִחְצָה לְמִחְצָה, הָרִי זֹו 74 שׁוֹטָה. 75 כ. כָּל שׁוֹטָה שְׁאִינָה שׁוֹטָה מִפְּנֵי טַמְאָה - הָרִי זֹו 76 אִסּוּרָה עַל בַּעֲלָהּ לְעוֹלָם, וְתִצָּא בְּלֹא כְּתִבָּה; שֶׁהָרִי נֶאֱסָרָה 77 בְּקִנְיָ וּסְתִירָה, וְהַשְׁתִּירָה שְׁתִּירָה נִמְנָעָה [אִינָה נִבְדָּקָת 78 בְּשִׁתִּייה] - שֶׁהָרִי יֵשׁ בָּהּ עַד [שִׁנְטַמְאָה], כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. 79

יום רביעי כ"ט מרחשון ה'תשע"ג

פֶּרֶק ב

81 א. אִשָּׁה שֶׁקָּנָה לָהּ בַּעֲלָהּ, וְנִסְתִּירָה - אֵין כּוֹפִין אוֹתָהּ 82 לְשִׁתּוֹת; אֲלֹא אִם רָצָת, וְאָמְרָה: 'הֵן נְטַמְאָת' - תִּצָּא בְּלֹא 83 כְּתִבָּה, וְנֶאֱסָרָה עַל בַּעֲלָהּ לְעוֹלָם; וְאִינָה שׁוֹטָה. וְכֵן אִם 84 אָמְרָה: 'אֵינִי טַמְאָה, וְאֵינִי שׁוֹטָה' - אֵין כּוֹפִין אוֹתָהּ 85 לְשִׁתּוֹת, וְתִצָּא בְּלֹא כְּתִבָּה. וְכֵן אִם אָמַר בַּעֲלָהּ: 'אֵינִי רוֹצֵה 86 לְהַשְׁקוּתָהּ', אוֹ שֶׁבַּעֲלָהּ בַּעֲלָהּ אַחֵר שֶׁנִּסְתִּירָה - הָרִי זֹו אִינָה 87 שׁוֹטָה, וְנוֹטְלָת כְּתִבָּתָהּ וְיוֹצֵאָה; וְהִיא אִסּוּרָה עָלָיו לְעוֹלָם. 88 ב. וְאֵלּוּ הֵן הַנָּשִׁים שְׁאֵינָן רְאוּיִין לְשִׁתּוֹת, אָף עַל פִּי שֶׁהִיא 89 רוֹצֵה לְשִׁתּוֹת וּבַעֲלָהּ רוֹצֵה לְהַשְׁקוּתָהּ, אֲלֹא יוֹצֵאוֹת בְּלֹא 90 כְּתִבָּה, מִשְׁבִּיבָאוּ עַד סְתִירָה אַחֵר עַדִּי קִנְיָ, וְאִסְרוּ עַל

1 ה. וְכֵן אִם אָמַר לָהּ: 'אֵל תִּסְתִּיר עִמּוֹ', וְרֵאוּהָ מִדְּבַרְתָּ עִמּוֹ 2 - אֵין זֹו סְתִירָה, וְלֹא נֶאֱסָרָה וְלֹא שׁוֹטָה; וְכֵן אִם לֹא קִדְּם 3 קִנְיָ, וּבָאוּ שְׁנֵים וְהַעֲדוּ שֶׁנִּסְתִּירָה עִם זֶה וְשִׁתָּה כְּדִי טַמְאָה 4 - לֹא נֶאֱסָרָה עַל בַּעֲלָהּ, וְאִינָה שׁוֹטָה. 5 ו. אָמַר לָהּ: 'אֵל תִּסְתִּיר עִם פְּלוֹנִי', וְהָיָה קָטָן פְּחוֹת מִבֶּן 6 תִּשְׁעֵי שָׁנִים וְיֹום אֶחָד, אוֹ שְׁאֵמַר לָהּ: 'אֵל תִּסְתִּיר עִם בְּהֵמָה 7 זֹו' - אֵין זֶה קִנְיָ, שְׁנֵאמַר: "וְשִׁכַּב אִישׁ אוֹתָהּ" - פֶּרֶט לְקָטָן 8 וְלְבִהְמָה, שְׁאֵינָן אוֹסְרִין אוֹתָהּ עָלָיו. 9 ז. בַּעֲלָהּ שֶׁמָּחַל עַל קִנְיָו קִדְּם שֶׁתִּסְתֵּר - קִנְיָו מְחוּל, וּכְאֵלוֹ 10 לֹא קָנָה לָהּ; אָבֵל אַחֵר שֶׁתִּסְתֵּר אֵינִי זְכוּל לְמַחֵל. גִּרְשָׁה - 11 הָרִי זֶה כְּמִי שֶׁמָּחַל; וְאִם הִחְזִירָה - צָרִיךְ לְקַנּוֹת קִנְיָ אַחֵר. 12 ח. קָנָה לָהּ בְּפָנֵי שְׁנֵים, וְרָצָה אוֹתָהּ שֶׁנִּסְתִּירָה עִם זֶה שֶׁקָּנָה 13 לָהּ עָלָיו, וְשִׁתָּה כְּדִי טַמְאָה - הָרִי זֹו אִסּוּרָה עָלָיו, וְיוֹצֵאָה 14 וְיִתֵּן כְּתִבָּה; שְׁאֵינִי זְכוּל לְהַשְׁקוּתָהּ עַל פִּי עֲצָמוֹ. וְכֵן אִם 15 שָׁמַע הָעַם מִרְגָּלִין אַחֲרֶיהָ אַחֵר הַקְּנִי, עַד שֶׁשָּׁמַע מִהַנָּשִׁים 16 הַשְּׁוֹוֹת [צִמְח] לְאוֹר הַלְּבָנָה נוֹשְׂאוֹת וְנוֹתְנוֹת בָּהּ, שְׁזֻזָּת עִם 17 הָאִישׁ שֶׁקָּנָה לָהּ עָלָיו - הָרִי זֶה אִסּוּר לוֹ לְקִימָהּ, וְיוֹצֵאָה 18 וְיִתֵּן כְּתִבָּה. 19 ט. בָּא עַד אֶחָד וְהַעֲדִי לוֹ שֶׁנִּסְתִּירָה עִמּוֹ אַחֵר קִנְיָ וְשִׁתָּה 20 כְּדִי טַמְאָה - אִם הוּא נֶאֱמַן לוֹ וְדַעְתּוֹ סוֹמְכָת עָלָיו, יוֹצֵאָה 21 וְיִתֵּן כְּתִבָּה; וְאִם לֹא, הָרִי אֲשֶׁתּוֹ מִתְּרַת לוֹ. 22 י. וְאֵלּוּ שְׁבִית דִּין מִקְנִין לְהֵן: מִי שֶׁנִּתְחַרַּשׁ בַּעֲלָהּ, אוֹ 23 נִשְׁתַּטָּה, אוֹ שֶׁהָיָה בְּמִדְּיָה אַחֲרָת, אוֹ שֶׁהָיָה חֲבוּשׁ בְּבֵית 24 הָאִסּוּרִין; לֹא לְהַשְׁקוּתָהּ, אֲלֹא לְפִסְלָהּ מִכְּתִבָּתָהּ. 25 יא. בִּיצֵד? שָׁמַעוּ בֵּית דִּין שֶׁהָעַם מִרְגָּלִין אַחֲרֶיהָ, קוֹרְאִין 26 לָהּ וְאוֹמְרִין לָהּ: 'אֵל תִּסְתִּיר עִם פְּלוֹנִי'. בָּאוּ עֲדִים אַחֵר בֶּן 27 שֶׁנִּסְתִּירָה עִמּוֹ וְשִׁתָּה כְּדִי טַמְאָה - בֵּית דִּין אוֹסְרִין אוֹתָהּ 28 עַל בַּעֲלָהּ לְעוֹלָם, וְקוֹרְעִין כְּתִבָּתָהּ; וּכְשִׁיבָאוּ בַּעֲלָהּ, אוֹ 29 יִבְרִיא, אוֹ יִצָּא מִבֵּית הָאִסּוּרִין - נוֹתֵן לָהּ גֹּט; וְאֵינִי זְכוּל 30 לְהַשְׁקוּתָהּ, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא קָנָה לָהּ. 31 יב. שִׁתָּת מִי הַמְּרִים וְנִקְתָּה מִהֵן [לֹא מִתָּה מִהֵם], וְחִזּוֹר וְקָנָה 32 לָהּ מִהָאִישׁ שֶׁהִשְׁקָה עַל יָדוֹ, וְנִסְתִּירָה עִמּוֹ - אֵינוֹ מִשְׁקָה 33 אוֹתָהּ עַל יָדוֹ פַּעַם שְׁנִיָּה, אֲלֹא תֹאסֵר עָלָיו לְעוֹלָם, וְתִצָּא 34 בְּלֹא כְּתִבָּה. אָבֵל אִם קָנָה לָהּ עִם אַחֵר, וְנִסְתִּירָה עִם הָאֶחָד 35 בְּעִדִּים - מִשְׁקָה אוֹתָהּ פַּעַם שְׁנִיָּה, וְאִפְלוּ כְּמָה פַּעַמִּים; 36 וְהוּא שִׁשְׁקָה אוֹתָהּ כָּל פַּעַם בְּגִלָּל אִישׁ אַחֵר. 37 יג. הִשְׁקָה אוֹתָהּ, וְגִרְשָׁהּ, וְנִשְׂאָת לְאַחֵר, וְקָנָה לָהּ עִם 38 הָאִישׁ שֶׁהִשְׁקָה אוֹתָהּ הַבַּעַל הָרֵאשׁוֹן בְּגִלָּלוֹ, וְנִסְתִּירָה עִמּוֹ 39 בְּעִדִּים - הָרִי הַבַּעַל הַשְּׁנִי מִשְׁקָה אוֹתָהּ עַל יָדוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא 40 בַּעַל שְׁנִי; וְאִפְלוּ מִאֵה וְנִשְׂאָת לְזֶה אַחֵר זֶה, מִשְׁקִין אוֹתָהּ 41 עַל יְדֵי אִישׁ אֶחָד; וְאֵין אוֹמְרִין: 'וְדַאי שֶׁהִחְזִיקָה לְזֶה 42 וְטַמְאָה', עַד שֶׁהָיָה שֵׁם עַד. 43 יד. הָאִשָּׁה שֶׁקָּנָה לָהּ בַּעֲלָהּ, וְנִסְתִּירָה אַחֵר הַקְּנִי עִמּוֹ 44 בְּעִדִּים, וְהָרִי הִיא עוֹמְרַת לְשִׁתּוֹת [כְּדִי לְהַבְדִּיק], וּבָא עַד 45 אֶחָד וְהַעֲדִי עָלֶיהָ שֶׁנִּבְעֲלָהּ בְּפָנֵיו עִם זֶה שֶׁקָּנָה לָהּ עִמּוֹ - 46 הָרִי זֹו אִסּוּרָה עַל בַּעֲלָהּ לְעוֹלָם, וְאִינָה שׁוֹטָה, וְיוֹצֵאָה בְּלֹא

מחייבי עשה, אפלו שניה [אסורה מדרבנן], וקנא לה ונסתרה
 - אינה שותה, אלא תצא בלא כתפה, ותהיה אסורה עליו אף
 משם זה. עבר ונשא מעברת חברו ומינקת חברו [אחר מיתה
 או גירושין] - הרי זו שותה, שאין כאן עברה.
 י. מי שאין לו אשה הראויה ללד ולא בנים, ונשא עקרה או
 זקנה או אילנית [עקרה מלידה] - אינה שותה, ולא נוטלת
 כתפה; היו לו בנים, או אשה אחרת ראויה ללד - הרי זה
 משקה אותה, אף על פי שהיא זקנה או עקרה או אילנית
 ואינה ראויה ללד; שלא נאמר בתורה "ונרעה זרע" אלא
 בראויה ללד - שאם היתה יולדת בצער, תלד ברוח; הנה
 דרכה לילד נקבות, תלד זכרים.
 יא. היו לו אשה ובנים, ומתו בין קנוי לסתינה - כבר
 נראית [העקרה] לשותות, ומשקה אותה. לא היו לו בנים,
 ולא אשה הראויה ללד, אלא זו האילנית וכיוצא בה,
 ונולד לו בן מגרושתו בין קנוי לסתינה - כבר נדחת
 האילנית מלשותות.
 יב. כל אשה שהיה לה קנוי וסתינה, ולא שותה מי המרים
 - בין שלא רצה בעלה להשקותה, בין שלא רצת היא, בין
 שבא לה עד טמאה, או הודת, או היתה מאלו הנשים
 שאינן ראויין לשותות, או שקנאו לה בית דין - הואיל
 ונאסרה על בעלה מכל מקום, הרי היא אסורה על זה
 שנתתה עמו לעולם, בדרך שהיא אסורה על בעלה. ואם
 עבר ונשא - מוציאין אותה מתחתיו בגט, אפלו היו לה
 ממנו בנים; מפי השמועה [מסורת ממש רבינו ע"ה] למדו
 - כשם שטמאה לבעל, כך טמאה לבועל.
 יג. אבל אם לא קדם קנוי, ובאו עליה שני עדים שנסתרה
 עם איש זה, וראו דבר מכער, כגון שנקנסו אחריו ומצאוה
 חוגרת חגורה או מצאו רק למעלה מן הפילה [וילון שעל
 המיטה] וכיוצא בזה - אם הוציאה בעלה בדרך מכער זה
 - הרי זו לא תנשא לנטען, אלא אסורה עליו. ואם עבר
 ונשא, והיו לה בנים ממנו - לא תצא; ואם לא היו לה
 בנים, תצא.
 יד. במה דברים אמורים? שנוכח [רעשה] העיר עליה ועל
 זה הנטען יום ומחצה או יותר, ואמרו: 'פלוני וזה עם
 פלונית', ולא פסק הקול - והוא שלא היו לה או לו אויבים
 שמעבירין קול. אבל אם לא היתה שם רנה לדבר זה
 בעיר, או פסק הקול שלא מחמת יראה - אם נשאת לנטען
 לא תצא, אף על פי שאין לה בנים; אפלו בא עד אחד
 שזנת עמו, לא תצא.
 טו. מי שהוציאה בעלה בעדי דבר מכער, ונשאת לאחר
 וגרשה - הרי זו אסורה להנשא לנטען שיצאת מתחת בעלה
 בגללו; ואם נשאת - לא תצא, אף על פי שאין לה בנים.
 טז. כל אשה שבאו שני עדים והעידו שזנת עם זה
 כשהיתה תחת בעלה הראשון - הרי זו תצא מזה, ואף על
 פי שיש לה ממנו כמה בנים. וכל שאמרנו 'תצא', תצא בלא
 כתפה.

1 בעליהן לעולם; וחמש עשרה נשים הן, ואלו הן: ארוסה,
 2 ושומרת יבם [מת בעלה בלא בנים ומחיתה שאחיו ייבמה],
 3 וקטנה אשת הגדול, וגדולה אשת הקטן, ואשת אנדרוגינוס
 4 [יש בו איבר זכרות ואיבר נקבות], ואשת הסומא, או החגר,
 5 או האלם, או מי שאינו שומע, או שהוא פרות יד, וכן
 6 החגרת, והאלמת, והסומא, ופרותת כף, ושאנה שומעת -
 7 כל אחת מאלו אינה ראויה לשותות.
 8 ג. ומנין שאינן ראויין לשותות? שנאמר: "אשר תשטה
 9 אשה תחת אישה" - פרט לארוסה ושומרת יבם, שאינה
 10 תחת אישה; "אשה" - פרט לקטנה; "אישה" - פרט לאשת
 11 קטן ואשת אנדרוגינוס שאינו איש; "ונעלם מעיני אישה"
 12 - פרט לאשת סומא; "והעמיד הכהן את האשה" - פרט
 13 לחגרת; "ונתן על כפיה" - פרט למי שאין לה כף, או
 14 שהיתה עקמה, או יבשה שאינה יכולה לקח בה, ואפלו
 15 כפה אחת, שנאמר: "כפיה"; "ואמרה האשה" - פרט
 16 לאלמת; "ואמר אל האשה" - פרט למי שאינה שומעת.
 17 והרי הוא אומר: "אשה תחת אישה", עד שתהיה היא
 18 שלמה כמוהו והוא שלם כמוה; הא למדת, שכל דבר
 19 שמעכב אותה מלשותות, מעכב את בעלה מלהשקותה; וכל
 20 המעכב את הבעל מלהשקותה, מום כמוהו מעכב אותה
 21 מלשותות.
 22 ד. קטנה שהשיאה אביה - אם זנת ברצונה, נאסרה על
 23 בעלה; לפיכך מקנין לה - לא להשקותה, אלא לפסלה
 24 מפתתה, כמו שאמרנו. אבל קטנה בת מאין [קטנה יתומה
 25 שהשיאה ומבטלת נישואיה במיאונה בנישואין אלו] - אין
 26 מקנין לה, שאין לה רצון להאסר על בעלה; ואפלו היה
 27 כהן, לא נאסרה עליו.
 28 ה. קנא לארוסתו או לזקיקתו [בימתו קודם שיבמה],
 29 ונסתרה אחר שנשא - הרי זו שותה, כשאר כל הנשים.
 30 נשואה שקנא לה, ונסתרה קדם שיבעל אותה בעלה - אינה
 31 שותה, ויוצאה בלא כתפה, ואסורה עליו לעולם, שנאמר:
 32 "ויתן איש בך את שכבתו, מבפלעי אישך", שקדמה
 33 שכבת בעל לשכבת בועל.
 34 ו. הגיורת, והמשתררת, ואשת הגר, ואשת עבד משתחרר,
 35 וממזרת, ואשת ממזר, ואשת הסרים [עקר], בין סרים חמה
 36 [מלידה] בין סרים [בידי] אדם [כגון שתה כוס עיקרון],
 37 המותרות לבעליהן - הרי הן ככל הנשים ושותות.
 38 ז. מעברת ומניקה - מקנא לה ומשקה אותה כמות שהיא.
 39 אשה העומדת לשותות, ומת בעלה קדם שתשתה - אינה
 40 שותה, ולא נוטלת כתפה.
 41 ח. כל איש שבא ביאה אסורה מימיו אחר שהגדיל - אין
 42 המים המאריים בודקין את אשתו; אפלו בא על ארוסתו
 43 בבית חמיו, שאסורה מדברי סופרים - אין המים בודקין את
 44 אשתו, שנאמר: "ונקה האיש מעון, והאשה ההיא תשא את
 45 עונה" - בזמן שהאיש מנקה מעון, האשה תשא את עונה.
 46 ט. לפיכך אם היתה אשתו אסורה עליו מחייבי לאוין או

יום חמישי א' כסלו ה'תשע"ג

פרק ג

א. כיצד סדר השקאת שוטה? הבעל בא לבית דין שבכעירו, ואומר להן: 'אשתי זו קנאתי לה בפני פלוני ופלוני שלא תסתור עם פלוני, ונסתרה עמו, ואלו עדי, והיא אומרת שהיא טהורה, ואני רוצה להשקותה לבדק הדבר'. ובית דין שומעין דברי העדים, ומוסרין לו שני תלמידי חכמים לשמרו שמא יבוא עליה קדם שתיה, שהרי נאסרה עליו עד שתשתה; ומשלחין אותו לירושלים, שאין משקין את השוטה אלא בית דין הגדול של שבעים וקנים במקדש.

ב. הגיעו לירושלים, בית דין הגדול מושיבין אותה ביניהן, ומאמיין עליה שלא בפני בעלה, ומפחידין אותה פחד גדול שלא תשתה. ואומרין לה: 'בתי, הרבה יין עושה, הרבה שחוק עושה, הרבה זלזות עושה, הרבה שכנים הרעים עושים; אל תגרמי לשם הגדול שנכתב בקדשה, שימחה על המים'. ואומרין לה: 'בתי, הרבה קדמוך [בעבירה זו] ונשטפו [מן העולם], ואנשים גדולים וקרים תקף יצרן עליהן ונקשלו; ומגידין לה מעשה יהודה ותמר בלתי, ומעשה ראובן בפילגש אביו על פשטו, ומעשה אמנון ואחותו, כדי להקל עליה עד שתזנה. אם אמרה: 'הן נטמאתי', או 'אני שוטה' - יוצאה בלא כתבה, והולכת לה.

ג. עמדה בדבורה שהיא טהורה - מביאין אותה לשער מזרחי של צורה, שהוא כנגד קדש הקדשים; ומעלין אותה ממקום למקום, ומקיפין בה, כדי ליגעה עד שתקצר נפשה - אולי תזנה.

ד. אם עמדה בדבורה - מביאין אותה כנגד שער המזרח מבחוץ, ומעמידין אותה שם. היתה מתפסה בלכנים, מכסה בשחורין; ואם היו השחורין נאין לה, מתפסה בבגדים שאין לה בהן נואי. ומסירין כל חלי [תכשיט] כסף וזהב שעליה.

ה. ומקבצין עליה קבוצ גדול של נשים, שפל הנשים הנמצאות שם חביות לראותה, שנאמר: "ונוסרו כל הנשים, ולא תעשינה כמותכנה"; וכל איש שיחפץ לבוא ולראותה, יבוא ויראה. והיא עומדת ביניהן, בלא רדיד [צעיף-גוף] ולא מטפחת, אלא בבגדיה וכפח שעל ראשה, כמו שהאשה בתוך ביתה.

ו. ואין מניחין שם לא עבדיה ולא שפחותיה, מפני שהיא מפרת אותן, ודעתה מתישבת בהן.

ז. ואחר כך משביעה הכהן בלשון שהיא מפרת, ומודיעה בלשונה שלא גרם לה אלא קנאי וסתירה שקנא לה בעלה ונסתרה; ואומר לה בלשון שהיא מפרת: "אם לא שכב איש אותך, ואם לא שטית טמאה תחת אישך - הנקי ממי המרים המאירים האלה. ואת, כי שטית תחת אישך וכי נטמאת, ויתן איש בך את שכבתו מבלעדי אישך ויתן ה' אותך לאלה ולשבועה בתוך עמך בתת ה' את ירכך נוטלת

ואת בטנך צבה. ובאו המים המאירים האלה במעיך, לצבות בטן ולנפיל ירך"; והיא אומרת: "אמן אמן" בלשון שהיא מפרת. ומודיעה שהבטן תלקה תחלה והירך בסוף, כדי שלא להוציא לעז על המים [שיאמרו לא עשו המים כסדר המפורש בתורה].

ח. ואחר כך מביא מגלה של עור טהור [מבהמה טהורה], כמו ספר תורה, וכותב עליה בלשון הקדש בדיו שאין בו קלקלתו [חומצת נחושת], לשמה של אשה כמו הגט; כותב כל הדברים שהשביע אותה בהם, אות באות ומלה במלה, וכותב את השם ככתבו, ואינו כותב "אמן אמן".

ט. ואחר כך מביא פלי חרס שלא נעשה בו מלאכה מעולם, ולא יראה ככלי בולה מארץ הזמן; ואם החזירו לכבשן עד שנתחדש, פשר. ונותן לתוכו חצי לג מים מן הפיור, ובחצי לג שהיה במקדש היה מודדו; ונקנס בו להיכל.

י. ומקום היה שם אמה על אמה לימין הנקנס, ובו טבלה של שיש וטבעת קבועה בה; מגביה הטבלה, ולוקח עפר מקרקע המשכן, ונותנו על פני המים, כדי שינראה [יהיה ניכר] על פני המים. ונותן לתוכן דבר מר, כגון לענה [צמח שעליו מרים] וכיוצא בה, שנאמר: "מי המרים". ומוחק לתוכן המגלה, לשמה; וימחק יפה יפה, עד שלא ישאר במגלה רשם הנפר.

יא. ואחר כך כהן אחר בא אליה, מכהני העזרה, ואוחז בבגדיה מכנגד פניה, וקורע עד שהוא מגלה את לבה; ומגלה שערה, וסותר מחלפות [שעורות] ראשה כדי לנולה. ומביא חבל מצרי [שעשוי מסיב מיוחד], כדי להנפיקה מעשה מצריים [זנות] שעשת, ואם לא מצאו מצרי, מביא חבל מכל מקום; וקושרו למעלה מדדיה, כדי שלא יפלו הבגדים ונמצאת ערמה, שהרי נקרו.

יב. ואחר כך מביא עשרון קמח שעורים משל בעל [על חשבון הבעל], ונותנו בקפיפה מצרית [סל], והחבל והקפיפה באין משני הלשכה [ממותר הכסף בלשכת התרומות]; ונותנו על ידיה, כדי ליגעה.

יג. ואחר כך לוקח המנחה מן הקפיפה, ונותנה לכלי שרת, ואינו נותן עליה שמן ולא לבונה; ואם נתן - לוקח על השמן בפני עצמו ועל הלבונה בפני עצמה, שנאמר: "לא יצק עליו שמן, ולא יתן עליו לבונה".

יד. ובכל הזמן שפורע ראשה ונותן העשרון על ידיה - יהיו המים בכלי ביד הכהן, ויראה אותה את המים, שנאמר: "ויבד הכהן יהיו מי המרים המאירים".

טו. ואחר כך משקה אותה. ואחר שתשתה, לוקח כלי השרת שיש בו המנחה ונותנו על ידיה, וכהן מניח ידו תחתיה, ומניפה במזרח כשאר כל התנופות, מוליך ומביא ומעלה ומוריד; ואחר שמינה, מגיש המנחה לקרן דרומית מערבית של מזבח, כשאר מנחות של יחיד. וקומץ, ומקטיר הקמץ; והשאר נאכל לכהנים.

טז. אם טהורה היא - יוצאה והולכת לה, והרי היא מתרת לבעלה. ואם טמאה היא - מיד פניה מוריקות, ועיניה

יום שישי ב' כסלו ה'תשע"ג

פרק ד

1 בולטות, והיא מתמלאת [נראית] גידים גידים. והן אומרים:
2 'הוציאוה! הוציאוה!' כדי שלא תפרש נדה, והנדות
3 מטמאות עזרת נשים; והן מוציאים אותה מעזרת הנשים
4 שהיא עומדת בה. ובטנה צבה [מתנפחת] בתחלה, ואחר כך
5 תפל ירכה ותמות.
6 יז. באותה השעה שתמות היא, ימות הנזאף שהשקה על
7 ידו בכל מקום שהוא; ויארע לו מארעות שארעו לה,
8 "לצבות בטן ולנפיל גרף". וכל הדברים האלו - בשלא
9 חטא הבעל מעולם; אבל אם בעל בעילה של אסור - אין
10 המים בודקין את אשתו, כמו שבאנו.
11 יח. ואם עבר והשקה את אשתו [אחר שבא עליה] - הרי
12 זה מוסיף על חטאתו פשע: שגורם לשם המפרש שימחה
13 במים לבטלה, ומוציא לעז על מי שוטה - שאשתו אומרת
14 לאחרות שזנת ולא בדקו בה, והיא לא תדע שמעשי הבעל
15 גרמו.
16 יט. לפיכך, משרבו המנאפין בגלוי בבית שני, בטלו
17 הסנהדרין את מי המרים, וסמכו על הכתוב בקבלה: "לא
18 אפקד על בנותיכם כי תזנינה, ועל פלותיכם כי תנאפנה".
19 כ. שוטה שהיה לה זכות תלמוד תורה - אף על פי שאינה
20 מצוה על תלמוד תורה - הרי זו תולה לה [מאריך את חייה],
21 ואינה מתה לשעתה [מיד]; אלא נמוקת [מתנוונת] והולכת,
22 וחלאים כבדים באין עליה, עד שתמות אחר שנה או שנים
23 או שלש, לפי זכותה; והיא מתה בצבית בטן ובנפילת
24 איברין.
25 כא. שוטה ששתת מי המרים ולא מתה מיד - הרי היא
26 מתרת לבעלה, ואפלו היה כהן; ואף על פי שהתחילו
27 החלאים לבוא עליה, וחלו שאר אבריה, הואיל ולא צבתה
28 בטנה והתחיל ירכה לנפל, הרי זו מתרת. אבל משתחיל
29 בטנה לצבות וירכה לנפל - הרי זו אסורה ודאית.
30 כב. שוטה ששתת והיתה טהורה - הרי זו מתחזקת, ופניה
31 מזהירות; ואם היה בה חלי, יסור; ותמעבר ותלד זכר; ואם
32 היה דרכה לילד בקשי, תלד במהרה; היה דרכה לילד
33 נקבות, תלד זכרים.
34 כג. באו עדי טמאה אחר ששתת - הרי זו תצא בלא כתבה,
35 ואסורה לבעלה, ואפלו לא ארע לה דבר מדברים האלו;
36 מפני שאין המים בודקין אלא מי שאין לה עדים שמודיעין
37 זנותה; ועוד, שמה בעלה אינו מנקה מעון, ולפיכך לא
38 בדקו המים את אשתו. אבל אם בא עד אחד והעיד שהיא
39 טמאה - הרי זו תשב תחת בעלה, שהרי שעת.
40 כד. אשה שזנת באנס או בשגגה, או שבא עליה זה שקנא
41 לה עמו דרך איברין [שכב עמה בקירוב בשר] - אין המים
42 בודקין אותה, שנאמר: "והיא לא נתפשה" - פרט לאנוסה,
43 שהרי נתפשה בחזקה; "ותמעל מעל באישה" - פרט
44 לשוגגת; "ושכב איש אותה שכבת זרע" - פרט לבא עליה
45 דרך איברין.

46 יום שישי ב' כסלו ה'תשע"ג
47
48 א. בחמשה עשר באדר נפנין בית דין לצרכי הרבים,
49 ובדקין על הראויה לשותות להשקותה, ועל הראויה לקנא
50 לה ולהוציאה בלא כתבה [כגון אם שנתחדש בעלה] לקנא
51 לה ולהוציאה; ובכל זמן משקין את הסוטות.
52 ב. ואין משקין את השוטה אלא ביום, וכל היום כשר
53 להשקית שוטה; ואין משקין שתי סוטות כאחת, שנאמר:
54 "והעמיד אותה".
55 ג. שוטה שאמרה 'איני שוטה' מחמת יראה ופחד - יש לה
56 לחזור ולומר 'הריני שוטה'; אבל אם אמרה 'איני שוטה',
57 והיא בריאה, ואינה יראה ולא פוחדת - אינה יכולה לחזור
58 ולומר 'הנני שוטה'.
59 ד. אמרה 'איני שוטה' קדם שתמחק המגלה - הרי מגלתה
60 נגנזה, ואינה כשרה להשקות בה שוטה אחרת; ומנחתה
61 מתפזרת על הדשן [מקום שריפת קדשי קדשים שנפסלו]. ואם
62 אמרה 'איני שוטה' אחר שנמחק המגלה - מערערין
63 [מכריחים] אותה ומשקין אותה בעל כרחה.
64 ה. ומאמינים עליה [דוחקין בה] שתשפה; ואומרים לה: 'בתי,
65 אם ברור לך הדבר שטהורה את, עמדי על ברכי ושתי, ואל
66 תפחד, לפי שאין המים דומין אלא לסם [עשב מרפא] יבש
67 מנח על כשר חי: יש שם מכה, מחלחל ויורד; אין שם
68 מכה, אינו עושה כלום'.
69 ו. אמרה: 'טמאה אני' - אף על פי שנמחק המגלה -
70 המים נשפכין, מפני שאין בהן קדשה; ומנחתה מתפזרת
71 על הדשן.
72 ז. מגלת שוטה שכתבה בלילה - פסולה, שנאמר: "וכתב
73 והשקה והקריב" - כלשם שקרבנה ביום, כך כתיבת המגלה
74 והשקיתה ביום. כתבה למפרע [בסדר הפוך] - פסולה,
75 שנאמר: "האלה", על הסדר. כתבה קדם שתקבל עליה
76 השבועה - פסולה, שנאמר: "והשביע וכתב".
77 ח. כתבה אגרת [ללא שירות שורות] - פסולה, שנאמר:
78 "בספר". כתבה על שני דפין [עמודים] - פסולה, שנאמר:
79 "בספר" - ספר אחד, ולא שנים ושלשה. ואינו כותב לא
80 על הנזר [העשוי מעשבים], ולא על הדפתרא [עור שאינו
81 מעובד], אלא במגלת ספר [עור מעובד], שנאמר: "בספר";
82 ואם כתבה על גזר או דפתרא, פסולה.
83 ט. "וכתב הפהן" - הא למדת שאם כתבה ישראל או כהן
84 קטן, פסולה. אינו כותבה לא בקמוס [שרף אילן], ולא
85 בקלקנתוס [חומצת נחושת], ולא בכל דבר שרשומו נפר
86 ועומד - אלא בדיו שאין בו קלקנתוס, שנאמר: "וכתב
87 ומחה", כתב שהוא יכול להמחות; ואם כתב בדבר
88 המתקין [שאינו נמחה], פסולה.
89 י. נשאר במגלה רשם כתב נפר - פסולה, עד שימחק יפה

1 יפה. כתב אות אחת ומחקה, וחזר וכתב אות שניה ומחקה,
2 עד שהשלים - פסולה, עד שתהיה כלה כתובה.
3 יא. כתבה שלא לשמה, או שמחקה שלא לשמה - פסולה.
4 כתב שתי מגלות לשתי סוטות, ומחקן לתוף כוס אחד, או
5 לתוף שני כוסות וערבן בכוס אחד, והשקה לשתייהן -
6 פסולה, שכל אחת לא שתי מגלגלה. מחקן לשני כוסות
7 וערבן, וחזר וחלקן לשני הכוסות - לא ישקה אותן; ואם
8 השקה, כשר. נשפכו המים - הרי זה כותב מגלה אחרת,
9 ומביא מים אחרים. נשפכו ונשתפר מהן - לא ישקה את
10 השאר; ואם השקה, כשר.
11 יב. מי שוטף שלנו [עבר עליהם לילה], נפסלין בלינה.
12 הקדים עפר למים, פסל. לא היה שם עפר בהיכל - מביא
13 עפר מבחוץ, ומניחו בהיכל, ולוקח ממנו, ונותן על פני
14 המים; ואינו מביא אפר [שריפה], אכל מביא רקבובית וירק
15 [רקוב] שהיא כעפר.
16 יג. ולא יחפר בקרדם בהיכל ויוציא עפר, שנאמר: "אשר
17 יהיה בקרקע המשכן"; ואם חפר והוציא עפר, כשר.
18 יד. הקריב את מנחתה ואחר כך השקה - כשרה. נטמאת
19 מנחתה קדם שניחנה בכלי שרת - הרי זו תפנה ככל
20 המנחות שנטמאו קדם שיתקדשו בכלי שרת, ויביא מנחה
21 אחרת. נטמאת המנחה אחר שקדשה בכלי שרת - הרי זו
22 תשרף. וכן אם אמרה 'טמאה אני' קדם שתקמן המנחה,
23 או שאמרה 'אני שותה', או שלא רצה בעלה להשקותה,
24 או שבאו עדי טמאה, או שמת הוא, או שמתה היא - הרי
25 המנחה כלה נשרפת; ואם ארע אחד מאלו אחר שקרב
26 הקמן, אין השירים נאכלין.
27 טו. היה בעלה כהן - אין שירי מנחתה נאכלין, מפני שיש
28 לבעל חלק בה; ואינה עולה כלה לאשים כמנחת זכרי
29 כהנה, מפני שיש לה חלק בה; אלא הקמן קרב לעצמו,
30 ושירים מתפזרין על בית הדשן. נמצאו עדיה [שהעידו]
31 [שנסתרה] זוממין, מנחתה תצא לחלין.
32 טז. המקנא לאשתו על ידי אנשים הרבה [אל תסתרי עם
33 פלוני ופלוני ופלוני], ונסתרה עם כל אחד ואחד מהן - הרי
34 זה מביא מנחה אחת על ידי [בשביל] כלן כשמשקה אותה,
35 שנאמר: "מנחת קנאות" - מנחה אחת לקנאיו הרבה.
36 יז. יש לבעל לגלגל עליה [לכלול] בשבועה, שלא זנתה
37 עם איש זה שקנא לה בו, ולא עם איש אחר, ושלא זנתה
38 תחתיו משנתארסה קדם שתנשא, ולא אחר שנשאת; אבל
39 אינו מגלגל עליה שלא זנתה קדם הארוסין, ולא אחר
40 שגרשה, אם גרשה והחזירה - שאם זנתה בעת זה, לא
41 תאסר עליו, וכל שתבעל ולא תהיה אסורה לו, אינו מתנה
42 עמה [אינו מכליל בשבועה]. לפיכך, אם קנס יבמתו, אינו
43 מגלגל עליה שלא זנתה כשהיתה שומרת יכם [בין מות אחיו
44 ליבום]; אבל מגלגל עליה שלא זנתה תחת אחיו, שאם
45 זנתה תחת אחיו, הרי זו אסורה עליו. וכן אם גרשה
46 והחזירה, מגלגל עליה שלא זנתה תחתיו כשנשאין
47 הראשונים. וכן יש לו לגלגל עליה בלהבא, שלא תזנה

48 תחתיו, ושלא תזנה אחר שיחזירה, אם יגרש ויחזיר; לפיכך
49 כשתזנה להבא - מים בודקין אותה, ויארעו לה אותן
50 המארעות; לכך נאמר: "אמן אמן" - "אמן" מאיש זה,
51 "אמן" מאיש אחר; "אמן" נשואה, "אמן" ארוסה; "אמן"
52 לשעבר, "אמן" להבא.
53 יח. מצות חכמים על בני ישראל לקנות לנשותיהן,
54 שנאמר: "יקנא את אשתו"; וכל המקנא לאשתו, נכנסה בו
55 רוח טהרה. ולא יקנא לה לא מתוך שחוק, ולא מתוך קלות
56 ראש, ולא מתוך שיחה בטלה, ולא מתוך מריבה, ולא
57 להטיל עליה אימה; ואם עבר וקנא לה בפני עדים מתוך
58 אחד מכל הדברים האלו, הרי זה קנוי.
59 יט. אין ראוי לקפץ ולקנות בפני עדים תחלה, אלא בינו
60 לבניה בנחת ובדרך טהרה וזהירה, כדי להדריכה בדרך
61 ישרה, ולהסיר המכשול. וכל שאינו מקפיד על אשתו ובניו
62 ובני ביתו, ומזהירן, ופוקד [בודק] דרכיהם תמיד, עד שידע
63 שהם שלמים מכל חטא ועון - הרי זה חוטא, שנאמר:
64 "וידעת כי שלום אהלך [אישתך]; ופקדת נך [ביתך], ולא
65 תחטא".
66 בריך רחמנא דסייען. נגמר ספר רביעי, בעזרת שדי. ומנן
67 פרקים של ספר זה - שלשה וחמשים: הלכות אישות -
68 חמשה ועשרים פרקים; הלכות גרושין - שלשה עשר
69 פרקים; הלכות יבום וחליצה - שמונה פרקים; הלכות
70 נערה בתולה - שלשה פרקים; הלכות שוטה - ארבעה
71 פרקים.

יום שבת קודש ג' כסלו ה'תשע"ג

בשם ה' אל עולם.

פעמי הכן באמתך, ואל תשלט בי כל און.

ספר חמישי והוא ספר קדשה

76 הלכותיו שלש, וזה הוא סדרן: הלכות אסורי ביאה,
77 הלכות מאכלות אסורות, הלכות שחיטה.

הלכות אסורי ביאה

78 יש בכללן שבע ושלשים מצוות - אחת מצות עשה, ושש
79 ושלשים מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) שלא לבא
80 על האם; (ב) שלא לבא על אשת אב; (ג) שלא לבעל
81 אחות; (ד) שלא לבעל בת אשת אב; (ה) שלא לבעל בת
82 הבן; (ו) שלא לבעל בת; (ז) שלא לבעל בת הבת; (ח) שלא
83 לשא אשה ובתה; (ט) שלא לשא אשה ובת בנה; (י) שלא
84 לשא אשה ובתה; (יא) שלא לבעל אחות אב; (יב) שלא
85 לבעל אחות אם; (יג) שלא לבעל אשת אחי האב; (יד) שלא
86 לבעל אשת הבן; (טו) שלא לבעל אשת אח; (טז) שלא
87 לבעל אחות אשתו; (יז) שלא לשפב עם בהמה; (יח) שלא
88 תביא אשה בהמה עליה; (יט) שלא לשפב עם זכר; (כ) שלא

ערויות בדרגה שניה, מדרבנן במזיד - מפין אותו מכת מרדות
מדבריהם. אבל הבא על אחת מחיבי עשה, אינו לוקה;
ואם הכו אותן בית דין מכת מרדות כדי להרחיק מן
העברה, הרשות בידם.

ט. אגוס פטור מכלום - מן המלקות, ומן הקרבן, ואין צריך
לומר מן המיתה; שנאמר: "ולנערה לא תעשה דבר". במה
דברים אמורים? בשנאגוס הנבעל; אבל הנוצל - אין לו
אנס, שאין קשוי [של האבר] אלא לדעת. ואשה שתחלת
ביאתה באנס וסופה ברצון - פטורה מכלום; שמששתחיל
לבעל באנס, אין בידה שלא תרצה, שיצור האדם וטבעו
כופה אותו לרצות.

י. המכניס ראש העטרה בלבד - הוא הנקרא 'מערה',
מלשון "את מקורה הערה"; והמכניס כל האבר, הוא
הנקרא 'גומר'. וכל הביאות האסורות, אחד המערה ואחד
הגומר, ואף על פי שלא הוציא שכבת זרע, ואף על פי
שפרש ולא גמר; כיון שהכניס ראש העטרה - נתחייבו
שניהן מיתת בית דין, או פרת, או מלקות, או מכת מרדות.
ואחד הבא על האשה כדרכה, ואחד הבא עליה שלא
כדרכה, משערה בה - יתחייבו שניהן מיתה, או פרת, או
מלקות, או מכת מרדות; בין שהיו שוכבין, בין שהיו
עומדין - על הכנסת העטרה הוא החיוב.

יא. כל הבא ביאה אסורה בלא קשוי, אלא שהיה האבר
שלו מרדלל כמו אבר המתים, כגון החולים, או מי שנוולד
כך, כגון סריס חמה [מלידה] - אף על פי שהכניס את האבר
בידו - אינו חייב לא פרת ולא מלקות, ואין צריך לומר
מיתה; שאין זו ביאה. אבל פוסל הוא מן התרומה, ובית
דין מפין את שניהן מכת מרדות.

יב. הבא על ערוה מן העריות כמתעסק [=בלי כוונה], אף
על פי שאין פונתו לכך - חייב; וכן בחיבי לאוין ובשניות.
אבל הבא על ערוה מן העריות והיא מתה - פטור מכלום;
ואין צריך לומר בחיבי לאוין שהוא פטור. והבא על
הטרפה [פגוע באבריו הפנימיים שמיתתו קרובה], או ששכב
עם בהמה טרפה - חייב; חי הוא, אף על פי שסופו למות
מחלי זה; ואפלו שחט בה שני סימנין ועדין היא מפרקסת
- הבא עליה חייב, עד שתמות, או עד שיתיו את ראשה.

יג. כל אשה אסורה מאלו, אם היתה בת שלש שנים ויום
אחד ומעלה - גדול הבא עליה חייב מיתה או פרת או
מלקות; והיא פטורה מכלום, אלא אם בן היתה גדולה.
ואם היתה פחותה מזה - הרי שניהן פטורין, שאין ביאתה
ביאה. וכן אשה גדולה שבא עליה קטן - אם היה בן תשע
שנים ויום אחד ומעלה - היא חייבת פרת, או מיתה, או
מלקות; והוא פטור. ואם היה בן תשע שנים ולמטה, שניהן
פטורין.

יד. הבא על הזכור, או הביא זכור עליו - כיון שהערה,
אם היו שניהן גדולים, נסקלין, שנאמר: "ואת זכר לא
תשכב משכבי אשה", בין שהיה בועל או נבעל. ואם היה
קטן בן תשע שנים ויום אחד ומעלה - זה שבא עליו או

1 לגלות ערות אב; (כא) שלא לגלות ערות אחי האב;
2 (כב) שלא לבעל אשת איש; (כג) שלא לבעל נדה;
3 (כד) שלא להתחתן בגוים; (כה) שלא יבוא עמוני ומואבי
4 בקהל ה'; (כו) שלא להרחיק דור שלישי מצרי מלבוא
5 בקהל ה'; (כז) שלא להרחיק דור שלישי אדומי מלבוא
6 בקהל ה'; (כח) שלא יבוא ממזר בקהל ה'; (כט) שלא יבוא
7 סריס בקהל ה'; (ל) שלא לסרס זכר, אפלו בהמה חיה ועוף;
8 (לא) שלא ישא כהן גדול אלמנה; (לב) שלא יבעל כהן גדול
9 אלמנה, אפלו בלא נשואין; (לג) שישא כהן גדול בתולה
10 בנערותה; (לד) שלא ישא כהן גרושה; (לה) שלא ישא
11 זונה; (לו) שלא ישא חללה; (לז) שלא יקרב אדם לאחת
12 מכל העריות, ואף על פי שלא בעל. ובאור מצוות אלו
13 בפרקים אלו.

פרק א

14
15 א. הבא על אחת מכל העריות במזיד - חייב פרת, שנאמר:
16 "כי כל אשר יעשה מכל התועבת האלה - ונקרתו הנפשות
17 העושות מקרב עמם", שניהם הנובעל; ואם היו
18 שוגגין - חייבין חטאת קבועה. ויש מן העריות שהיא
19 במיתת בית דין, יתר על הפרת השוה בכלן.

20 ב. אותן העריות שיש בהן מיתת בית דין - אם היו שם
21 עדים והתראה, ולא פרשו ממעשיהן - ממיתין אותן מיתה
22 האמורה בהן.

23 ג. ואפלו היה העובר תלמיד חכמים - אין ממיתין ולא
24 מלקין, עד שתהיה שם התראה; שלא נתנה התראה בכל
25 מקום, אלא להבחין בין שוגג למזיד.

26 ד. העריות שיש בהן מיתת בית דין - מהן שמיתתן
27 בסקילה, ומהן בשרפה, ומהן בחנק. ואלו שמיתתן
28 בסקילה: הבא על אמו, ועל אשת אביו, ועל אשת בנו,
29 והיא הנקראת 'כלתו', והשוכב עם זכר, והשוכב עם בהמה,
30 והאשה המביאה את הבהמה עליה.

31 ה. ואלו הן העריות שמיתתן בשרפה: הבא על בת אשתו
32 בחייה אשתו, ועל בת בתה, ועל בת בנה, ועל אם אשתו,
33 ועל אם אמה, ועל אם אביה, והבא על בתו, ועל בת בתו,
34 ועל בת בנו.

35 ו. אין לה ערוה בחנק, אלא אשת איש בלבד - שנאמר:
36 "מות יומת הנאף והנאפת"; ומיתה האמורה בתורה סתם,
37 היא חנק. ואם היתה בת כהן - היא בשרפה ובוכלה בחנק,
38 שנאמר: "ובת איש כהן כי תחל לזנות... באש תשרף". ואם
39 היתה נערה מארסה - שניהם בסקילה, שנאמר: "כי יהיה
40 נערה בתולה מארשה... וסקלתם אתם באבנים". וכל מקום
41 שנאמר בתורה: "מות יומתו דמיהם בם", הרי הן בסקילה.
42 ז. ושאר העריות כלן בכרת בלבד, ואין בהן מיתת בית
43 דין; לפיכך, אם היו שם עדים והתראה - בית דין מלקין
44 אותן; שכל חייבי כרתות לוקין.

45 ח. הבא על אחת מחיבי לאוין במזיד - הוא לוקה והיא;
46 בשוגג - פטורין מכלום. והבא על אחת מן השניות [איסורי

1 הָבִיאוּ עַל עֲצָמוֹ, נִסְקֵל; וְהִקְטֵן, פֶּטוּר. וְאִם הָיָה הַזְכוּר בֶּן
2 תִּשְׁעָה אוֹ פָחוֹת, שְׁנִיָּהּ פֶּטוּרִין; וְרֹאשׁוֹ לְבֵית דִּין לְהַפּוֹת
3 הַגְּדוֹל מִכַּת מִרְדּוֹת, לְפִי שֶׁשָּׁכַב עִם זָכוֹר, וְאִם עַל פִּי שֶׁהָיָה
4 פָחוֹת מִבֶּן תִּשְׁעָה.
5 טו. אֶחָד הֵבִיא עַל הַזְכוּר, אוֹ הֵבִיא עַל אֲנִדְרוּגִינוֹס [עַם סִימְנִי
6 זָכָר וְנִקְבָּה] דֶּרֶךְ זִכְרוֹתָיו - וְאִם בָּא עָלָיו דֶּרֶךְ נִקְבוֹתָיו, פֶּטוּר.
7 וְהַטְמָטוֹס, סֶפֶק הוּא; לְפִיכָף הֵבִיא עַל הַטְמָטוֹס, אוֹ
8 אֲנִדְרוּגִינוֹס דֶּרֶךְ נִקְבוֹתָיו - מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת מִרְדּוֹת.
9 וְהָאֲנִדְרוּגִינוֹס מֵתָר לְשֵׁא אִשָּׁה.
10 טז. הֵבִיא עַל הַבְּהֵמָה, אוֹ שֶׁהִבִּיא בְּהֵמָה עָלָיו - שְׁנִיָּהּ
11 נִסְקֵלִין, שְׁנֵאֲמַר: "וְכָל בְּהֵמָה לֹא תִתֵּן שִׁכְבָּתָךְ"; בֵּין
12 שְׂרָבְעָה, בֵּין הִבִּיאָהּ עָלָיו. וְאֶחָד בְּהֵמָה וְאֶחָד חֲזֵה וְעוֹף -
13 הִפֵּל בְּסִקְלָה; וְלֹא חָלַק הַכְּתוּב בְּבֵהֵמָה בֵּין גְּדוֹלָה לְקֹטָנָה,
14 שְׁנֵאֲמַר: "וְכָל בְּהֵמָה" - אֶפְלוּ בְּיוֹם לְדֹתָהּ, הֵבִיא עָלֶיהָ בֵּין
15 כְּדֹרְכָהּ בֵּין שְׁלֹא כְּדֹרְכָהּ, בֵּין שֶׁהִעֲרָה בָּהּ אוֹ הִעֲרַת בּוֹ -
16 חֵיב.
17 יז. קֵטָן בֶּן תִּשְׁעָה שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד שָׁבָא עַל הַבְּהֵמָה אוֹ
18 הִבִּיאָהּ עָלָיו - הִיא נִסְקֵלָתָה עַל יָדוֹ, וְהוּא פֶּטוּר; הִיָּה בֶּן
19 תִּשְׁעָה אוֹ פָחוֹת, אֵין סוֹקֵלִין אֶת הַבְּהֵמָה. וְכֵן קֹטָנָה בֵּת שְׁלֹשׁ
20 שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד שֶׁהִבִּיאָהּ בְּהֵמָה אוֹ חֲזֵה עָלֶיהָ - בֵּין בְּהֵמָה
21 גְּדוֹלָה בֵּין בְּהֵמָה קֹטָנָה, בֵּין שֶׁהִעֲרַת בָּהּ הַבְּהֵמָה, בֵּין
22 כְּדֹרְכָהּ בֵּין שְׁלֹא כְּדֹרְכָהּ - הַבְּהֵמָה נִסְקֵלָתָה, וְהִיא פֶּטוּרָה.
23 וְאִם הִיָּתָה גְּדוֹלָה, שְׁנִיָּהּ נִסְקֵלִין; וְאִם הִיָּתָה מִכַּת שְׁלֹשׁ
24 שָׁנִים וְלִמְשָׁה, אֵין הַבְּהֵמָה נִסְקֵלָתָה.
25 יח. וְכֵן הַשּׁוֹכֵב עִם בְּהֵמָה בְּשִׁנְגָּה, וְהָאִשָּׁה שֶׁהִבִּיאָהּ אֶת
26 הַבְּהֵמָה עָלֶיהָ בְּשִׁנְגָּה - אֵין הַבְּהֵמָה נִסְקֵלָתָה עַל יָדָהּ, וְאִם
27 עַל פִּי שֶׁהָיָה גְּדוֹלִים. כָּל הַעֲרִיּוֹת כָּלן שֶׁהִיָּה אֶחָד גְּדוֹל וְאֶחָד
28 קֵטָן - הִקְטֵן פֶּטוּר, וְהַגְּדוֹל חֵיב כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. אֶחָד עֵר
29 וְאֶחָד יִשָּׁן - הִישָׁן פֶּטוּר. אֶחָד מְזִיד וְאֶחָד שׁוֹגֵג - הַמְזִיד
30 חֵיב, וְהַשּׁוֹגֵג מִבִּיא כֹרֵךְ. אֶחָד אֲנוֹס וְאֶחָד כֶּרְצוֹן - הָאֲנוֹס

31 פֶּטוּר, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.
32 יט. וְאֵין הַעֲדִים נִזְקָקִין לְרֹאוֹת הַמִּנְאָפִּין שֶׁהִעֲרָו זֶה בְּזֶה
33 וְהַכְּנִיס כְּמִכְחֹל בְּשׂוֹפָרָתָה - אֲלֹא מִשְׁיָרָאוֹ אוֹתָן דְּבוֹקִין זֶה
34 בְּזֶה כְּדֶרֶךְ כָּל הַבּוֹעֲלִין, הָרִי אֵלָיו נִהְרָגִין בְּרֹאשָׁהּ זֶה; וְאֵין
35 אוֹמְרִין: "שִׁמָּא לֹא הִעֲרָה", מִכֵּין שִׁחְזָקָתָה צוּרָה זֶה שֶׁהִעֲרָה.
36 כ. מִי שֶׁהִחֲזֹק בְּשָׂאָר בֶּשֶׁר [לְקָרוֹב] - דִּנִּין בּוֹ עַל פִּי הַחֲזָקָה,
37 אִם עַל פִּי שְׂאִין שֵׁם רֹאשָׁהּ בְּרוּרָה שְׁנֵה קְרוֹב; וּמִלְקִין
38 וְשׁוֹרְפִין וְסוֹקֵלִין וְחוֹנְקִין עַל חֲזָקָה זֶה. כִּיצַד? הָרִי שֶׁהִחֲזֹק
39 שָׁזָז אַחֲרָיו אוֹ בָּתוֹ אוֹ אִמּוֹ, וְכֹא עָלֶיהָ בְּעֵדִים - הָרִי זֶה
40 לֹקָה אוֹ נִשְׂרָף אוֹ נִסְקֵל; וְאִם עַל פִּי שְׂאִין שֵׁם רֹאשָׁהּ בְּרוּרָה
41 שָׁזָז הִיא אַחֲרָיו, אוֹ אִמּוֹ, אוֹ בָּתוֹ - אֲלֹא בְּחֲזָקָה בְּלִבָּהּ.
42 וּמַעֲשֵׂה בְּאִשָּׁה אַחַת שֶׁבָּאת לִירוּשָׁלַיִם, וְתִינוּק מִרְכָּב לָהּ עַל
43 כְּתֵפָהּ, וְהַגְּדִילָתוֹ בְּחֲזָקָתָה שֶׁהוּא בְּנָה, וְכֹא עָלֶיהָ, וְהִבִּיאָהּ
44 לְבֵית דִּין וְסִקְלָהּ. רֹאשָׁהּ לְדִין זֶה, מִה שֶׁדָּנָה תוֹרָה בְּמִקְלָל
45 אֲבִיו וּמִכָּה אֲבִיו שְׁמוֹתָהּ - וּמִזֵּין לָנוּ רֹאשָׁהּ בְּרוּרָה שְׁנֵה
46 אֲבִיו? אֲלֹא בְּחֲזָקָה; כִּף שֶׁאֵר הַקְּרוֹבִים בְּחֲזָקָה.
47 כא. אִישׁ וְאִשָּׁה שֶׁבָּאוּ מִמְדִּינַת הַיָּם, הוּא אוֹמֵר: "אִשְׁתִּי",
48 וְהִיא אוֹמֵרָתָה: "בְּעָלִי" - אִם הִחֲזָקָה בְּעֵיר שְׁלֹשִׁים יוֹם שֶׁהִיא
49 אִשְׁתּוֹ, הוֹרְגִין עָלֶיהָ; אֲבָל בְּתוֹף הַשְּׁלֹשִׁים יוֹם, אֵין הוֹרְגִין
50 עָלֶיהָ מִשּׁוֹם אִשָּׁת אִישׁ.
51 כב. הָאִשָּׁה שֶׁהִחֲזָקָה נָדָה בְּשִׁכּוּנוֹתֶיהָ, בְּעָלָהּ לֹקָה עָלֶיהָ
52 מִשּׁוֹם נָדָה. הַמִּקְנָא לְאִשְׁתּוֹ, וְנִסְתַּרְהָ, וְכֹא עַד אֶחָד וְהָעִיד
53 שְׁנִטְמָאָתָה, וְהִיָּה בְּעָלָהּ כֹּהֵן, וְכֹא עָלֶיהָ אַחֵר כִּף - הָרִי זֶה
54 לֹקָה עָלֶיהָ מִשּׁוֹם זִנְיָה; אִם עַל פִּי שֶׁעָקַר הַעֲדוֹת בְּעַד אֶחָד,
55 כִּכָּר הַחֲזָקָה בּוֹ זִנְיָה.
56 כג. הָאֵב חֵיב שְׂאֵמָר: "בְּתִי זֹאת מְקַדֶּשֶׁת הִיא לְזָה", אִם עַל פִּי
57 שֶׁהוּא נֶאֱמָר וְתִנְשָׂא לוֹ - אִם זִנְיָה, אֵינָה נִסְקֵלָתָה עַל פִּיו, עַד
58 שִׁיָּהּ שֵׁם עֲדִים שְׁנֵתֶּאֱרָסָה בְּפִנְיָהּ. וְכֵן הָאִשָּׁה שֶׁאִמְרָה:
59 "מְקַדֶּשֶׁת אֲנִי" - אֵינָה נִהְרָגָת עַל פִּיהָ, עַד שִׁיָּהּ שֵׁם עֲדִים
60 הוּא אוֹ תִּחְזֹק.

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – כ"ו מרחשון-ג' כסלו ה'תשע"ג

61 יום ראשון כ"ו מרחשון ה'תשע"ג
62 מצות עשה קצד.
63 המצוה הקצד — הצווי ששנצטוינו להשיב את-הגזולה
64 עצמה אם היא קיימת בעיניה, עם תוספת חמש (אם כבר על
65 גולתה בשבועה) או לתן דמיה אם נשתנתה, והוא אמרו
66 תעלה: "והשיב את-הגזולה אשר גזל וגו'" (ויקרא ה, כג).
67 וכבר בארו במסכת מכות (טז), שלא גזל הוא לאו שנתק
68 לעשה ואמרו: "ורחמנא אמר: לא תגזל (שם יט, יג), והשיב
69 את-הגזולה וגו'". וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפריקים
70 האחרונים (מבא) קמא.

71 יום שני כ"ז מרחשון ה'תשע"ג
72 מצות לא תעשה רסט.
73 מצות עשה דר.
74 המצוה הרסט — האזהרה שהזהרנו מלהתעלם מן-
75 האבדה, אלא נקחנה ונחזירנה לבעליה, והוא אמרו
76 תעלה: "לא תוכל להתעלם" (דברים כב, ג). וכבר בארנו
77 (מצות עשה דר) אמרם במכילתא בענין האבדה: "נמצאנו
78 למדין שהוא עובר על עשה ועל לא-תעשה". ולשון
79 הגמרא (בבא מציעא ל): "השב אבדה עשה ולא-תעשה
80 הוא". ובמשנה תורה כפל את-הלאו בענין זה ונאמר בו

תקחו כפר לנפש רצח אשר-הוא רשע למות" (במדבר לה, 41
לא). וכבר נתבארו דיני מצוה זו במכות (כתובות לז).

יום שלישי ב' כסלו ה'תשע"ג

מצות עשה רכה.

מצות לא תעשה רצה. רצב.

המצוה הרכ"ה — הצווי שנגצטינו להגלות מכה נפש
בשגגה מעירו לערי מקלט, והוא אמרו יתעלה: "וישב שם
עד-מות הפהן הגדול" (במדבר לה, כה). ולשון ספרי (פרשת
שופטים לדברים יט, ד): "וישב שם — אינו יוצא משם
לעולם, שנאמר 'שם' — שם תהא דירתו, שם תהא
מיתתו, שם תהא קבורתו". וכבר נתבארו כל-דיני מצוה
זו במסכת מכות (ז. ואילך).

המצוה הרצ"ה — האזהרה שהזהרנו מלקחת כפר
מרוצח בשגגה כדי לפטרו מן-הגלות, אלא יגלה בהכרח.
אמר יתעלה: "ולא-תקחו כפר לנוס אל-עיר מקלטו" (שם,
לב). וכבר נתבארו דיני מצוה זו בגמרא מכות (כתובות לז).

המצוה הרצ"ב — האזהרה שהזהרנו מלהרוג את-החוטא
בשעה שנראהו שכבר עשה עברה שהוא חייב עליה מיתה
(לעומת הדין בשעה שעושה העברה — לא תעשה רצג) קדם
שיבוא לבית דין, אלא נביאהו לבית דין בהכרח ונביא
עליו עדים לפנייהם, ונהיה אנחנו (הרואים את המעשה) עדים
בלבד (ולא-דיינים), והם (אחרים) ידינוהו במה-שהוא חייב.
והאזהרה שבאה בענין זה הוא אמרו יתעלה: "ולא ימות
הרצח עד-עמדו לפני העדה למשפט" (שם, יב). ולשון
המכלתא: "יכול יהרגו אותו משהרג או משנאף? —
תלמוד לומר: ולא ימות הרוצח עד-עמדו". ואפלו בית דין
הגדול הם שראוהו שהרג — הרי כלם נעשים עדים
ומעידים לפני בית דין אחר, ובית הדין האחר ימיתוהו.
ובמכלתא: "הרי עדה (בית דין) שראו אחד שהרג את-הנפש
יכול יהרגו אותו עד שלא יעמוד אצל בית דין? — תלמוד
לומר: ולא ימות הרצח עד עמדו לפני העדה למשפט".

יום שבת קודש ג' כסלו ה'תשע"ג

מצות עשה רמז.

מצות לא תעשה רצג. רצז.

מצות עשה קפב.

המצוה הרמ"ז — הצווי שנגצטינו להציל הנרדף מיד מי
שרודפו להרגו, אפלו בנפשו של רודף, כלומר: שאנו
מצוים להרוג את-הרודף, אם לא נוכל להציל את-הנרדף
אלא בנפש הרודף, והוא אמרו יתעלה: ("כי יצו אנשים ..
וקרבה אשת האחד להציל .. מיד מכהו .. והחזיקה במבושיו ..")
"וקצתה את-כפה לא תחוס עינך" (דברים כה, יב). ולשון

1 לאו מיחד והוא אמרו יתעלה: "לא-תרצה את-שור אחיד
2 או את-שיו נדחים וגו'" (שם, א). ובספרי (פרשת תצא שם):
3 "לא-תרצה את-שור אחיד" — מצות לא-תעשה ולהלן
4 הוא אומר: "כי תפגע" (שמות כג, ד) — מצות עשה" וכבר
5 נתבארו דיני מצוה זו בפ"ב מבבא מציעא.

6 המצוה הד"ר — הצווי שנגצטינו להשיב (להחזיר) את-
7 האבדה לבעליה, והוא אמרו: "השוב תשיבנו לו" (שמות כג,
8 ד); "השוב תשיבם לאחיד" (דברים כב, א). ובפרוש אמרו
9 (בבא מציעא לב): "השבת אבדה — עשה הוא". ואמרו
10 (ספרי פרשת כיתצא) עוד על האבדה: "נמצאנו למדים
11 שהוא עובר על עשה ועל לא-תעשה", ועוד נבאר לא-
12 תעשה של אבדה במקומו (לא תעשה רסט). וכבר נתבארו
13 דיני מצוה זו בפ"ק ב' (מבבא) מציעא.

יום שלישי כ"ח מרחשון ה'תשע"ג

יום רביעי כ"ט מרחשון ה'תשע"ג

מצות עשה רלו.

17 המצוה הרל"ו — הצווי שנגצטינו בדין חובל בחבירו,
18 והוא אמרו יתעלה: "וכי-יריבן אנשים והכה-איש את-
19 רעהו" (שמות כא, יח). ואלו הם הנקראים: דיני קנסות. וגש
20 פתוב הפולל דיני קנסות כלם, והוא אמרו יתעלה: "פאשר
21 עשה בן יעשה לו" (ויקרא כד, יט). הפונה בזה שלוקחים
22 מממונו (מה שהזיק לו) כדי מה שהזיק, כמו שבא בקבלה:
23 אפלו בישו בלבד — הרי אלו גובים מממונו כדי אותו
24 השעור. ודע שדיני קנסות אלו כלם נזקי אדם באדם. וכן
25 אם הזיקה בהמה את-האדם או את-הבהמה — הרי
26 כל-הדינים האלה לא ידון בהם ולא יפסוק אלא בית דין
27 הסמוכין בארץ (שנסמכו לסמכויות אלה ועוד — מדור לדור).
28 וכבר נתבארו הלכות דין זה בפ"ק ח' (מבבא) קמא.

יום חמישי א' כסלו ה'תשע"ג

מצות עשה רלו.

מצות לא תעשה רפט. רצו.

המצוה הרל"ו נדפסה ביום הקודם.

33 המצוה הרפ"ט — האזהרה שהזהרנו מלרצח זה-את-
34 זה, והוא אמרו: "לא תרצח" (שמות כ, יג; דברים ה, יז).
35 והעובר על לאו זה — נהרג בהפאה (בהתזת ראשו) מן
36 הצנאר. אמר יתעלה: "מעם מזבחי תקחנו למות" (שמות
37 כא, יד). וכבר נתבארו דיני מצוה זו בפ"ק ט' מסנהדרין
38 (עו); ובפ"ק ב' ממכות.

39 המצוה הרצ"ו — האזהרה שהזהרנו מלקחת כפר לרוצח
40 במזיד, אלא יהרג בהכרח, והוא אמרו יתעלה: "ולא-

1 ספרי (כי תצא): "במבשיו (במקומות שהוא בוש בהם) — מה
2 מבושיו מיחד שיש בו סכנת נפשות והרי הוא
3 ב'קצותה', כך כל דבר שיש בו סכנת נפשות הרי הוא
4 ב'קצותה את כפפה'. וקצותה את כפפה — מלמד שאתה
5 חייב להצילו בכפפה. מניין אם אין אתה יכול להצילו בכפפה,
6 הצילו בנפש? תלמוד לומר: לא תחוס עינך" הנה
7 נתבאר לך ענין צווי זה, ושה שאתה "אשת האחד" —
8 לא דבר אלא בהנה (במצוי), והפנה היא: להציל את
9 הנדרך באבריו של רודף: ואם אי אפשר להצילו אלא
10 בהריגת הרודף לגמרי — הורגין אותו. וכבר נתבאר דיני
11 מצוה זו בפרק ח' מסנהדרין (עג).

12 המצוה הרצ"ג — האזהרה שהזהרנו מלחוס על נפש
13 הרודף פרוש דבר זה: שה שאתה מלמד שאתה שוקד לזו
14 (לא תעשה רצב), שלא ינהגו העדים את החוטא (בחסא
15 שחייבים מיתה) עד שידעוהו בית דין במיתה — אין זה
16 אלא אם עבר ועשה המעשה שהוא חייב עליו מיתה וסמ
17 אותו: אכל בשעת חפצו והליכתו לעשות, הרי אז הוא
18 נקרא: רודף — וחובה עלינו למנוע ולעכבו מלעשות
19 את העברה שלבו מתאנה: ואם התעקש וסרב — אז
20 נלחם בו. ואם נוכל למנוע ממחשבתו בכך שנחסרו אבר
21 מאבריו, כגון שנחתוף ידו או רגלו או נסמא את עינו —
22 הרי זה היותר טוב: ואם אי אפשר למנוע אלא באבוד
23 נפשו — הרי זה נהרג קדם שיעשה. ובאה האזהרה
24 מלחוס עליו ומלהמנע מהריגתו, והוא אמרו: "קצתה
25 את כפפה לא תחוס עינך" (שם) ולשון ספרי (פרשת תצא
26 שם): "קצתה את כפפה — מלמד שאתה חייב להצילו (את
27 הנדרך על ידה) בכפפה. מנין שאם לא תוכל להצילו בכפפה
28 הצילו בנפש? תלמוד לומר: לא תחוס עינך". ושמ
29 אמרו: "מה מבושיו מיחד שיש בו סכנת נפשות והרי הוא
30 ב'קצתה את כפפה'. כך כל דבר שיש בו סכנת נפשות —
31 הרי הוא בקצתה את כפפה". וזה שאמרנו שיהרג הרודף
32 על חפצו — אינו בכל מי שיהפץ לעשות איזו עברה
33 שתהיה, ואינו אלא באדם הרודף אחר חברו להרגו,
34 ואפלו הוא קטן (הרודף), או הרודף אחר אחת מפל-

35 העריות לגלות ערותה — ובתנאי שלא יהיה בן תשע
36 שנים ויום אחד. ופשוט שהזכור מקלל העריות, אמר
37 יתעלה: "צעקה הנערה המארשה ואין מושיע לה" (שם)
38 כב, כז), הא יש לה מושיע — מושיעה בכל דבר שהוא
39 יכול להושיעה. והשנה דין רודף אחריה ורודף אחר חברו
40 להרגו, אמר: "כי באשר יקום איש על רעהו ורצחו נפש
41 בן הדבר הזה" (שם, כז) וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק
42 ח' מסנהדרין (עב — עג).

43 המצוה הרצ"ז — האזהרה שהזהרנו מלהתחיל ממצלת
44 נפש מישאל אם נראנו בסכנת מות ואבדן ויש לנו יכלת
45 להצילו. כגון שהוא טובע במים ואנו נדע לשחות ונוכל
46 להצילו. או שגוי רוצה להרגו ואנו יכולים להסיר
47 מה שבלבו או לדחות ממנו הנזק ובאה האזהרה מלהמנע
48 להצילו באמרו יתעלה: "לא תעמד על דם רעך" (ויקרא,
49 יט, טז). ואמרו שגם הכופר עדותו נכלל באזהרה זו, לפי
50 שהוא רוצה את ממונו אחיו אובד והוא יכול להחזירו לו
51 בכך שיגיד את האמת. וכבר בא עוד בענין זה: "אם-לוא
52 יגיד ונשא עונו" (שם ה, א) ולשון ספרי (פרשת קדושים):
53 "מניין אם יודע את לו עדות, שאין אתה רשאי לשתוק
54 עליה? תלמוד לומר: "לא תעמד על דם רעך". ומניין אם
55 ראיתו טובע בנהר, לסטים באין עליו, חיה רצה באה עליו
56 — חייב אתה להצילו? תלמוד לומר: "לא תעמד על דם
57 רעך" ומניין לרודף אחר חברו להרגו שאתה חייב להצילו
58 בנפשו? תלמוד לומר "לא תעמד על דם רעך". וכבר
59 נתבאר דיני מצוה זו במסכת סנהדרין (עג).

60 המצוה הקפ"ב — הצווי שנצטוינו להבדיל שש ערי
61 מקלט שתהינה מוכנות למכה נפש בשגגה (שהיו עברו
62 מקלט מפני נקמתו של "גואל הדם"), ולתקן את הדרך אליהן
63 ולישר אותה, ולא יניחו בזה דבר המעכב את הבורח
64 מלרודף, והוא אמרו יתעלה: "תכין לך הדרך ושלשפת
65 את גבול ארצך" (דברים יט, א). וכבר נתבאר דיני מצוה
66 זו בסנהדרין (עז). ומכאן (ז) ושלשלים (פרק א משנה א)
67 וסוטה. וכבר הזכרנו (מצות עשה קעז) אמרם: "ערי מקלט
68 אין נוהגות אלא בארץ".

המשך ביאור למס' שבת ליום רביעי עמ' ב

8 במשנה (לחל מו), נותנין בלי תחת הנר לקבל ניצוצות — שלהבת
9 הנוטפת מן הנר, וחושש שיבעירו את שתחיתיהם. והלא ניצוצות
10 מוקצים הם, ואינם מצויים, ולדבריהן אסור לטלטל כלי לצורך מוקצה
11 אם ההצלה אינה מצויה.
12 משיבה הגמרא: ניצוצות נמי שכיחי — אף ניצוצות מצויים הם,
13 ולפיכך מטלטלים כלי לקבלם.

1 התירה הברייתא לטלטל כלי לצורך הצלת המוקצה שבה, וקשה
2 לרבה.
3 מתרצת הגמרא: הברייתא עוסקת בגולפי חרתי — בחביות חדשות,
4 דשכיחי דפקעי — שמצוי שחן נבקעות, ולכך הותר לטלטל כלי
5 לצורך המוקצה שבהן, שכן הצלה מצויה היא, אבל בהצלה שאינה
6 מצויה לא הותר.
7 אביי מקשה על שיטת רבה ממשנה: איתיה אביי לרבה, שנינו

מלכים א ז ד

ז ד וְשָׁקֹפִים שְׁלֹשָׁה טוּרִים וּמִחֻזָּה אֶל־מִחֻזָּה שְׁלֹשׁ פַּעֲמִים: ה וְכָל־הַפִּתְחִים וְהַמְּזוּזוֹת רַבְעִים שָׁקֶף וּמֹל מִחֻזָּה אֶל־מִחֻזָּה שְׁלֹשׁ פַּעֲמִים: ו וְאֵת אוֹלָם הָעַמּוּדִים עָשָׂה חֲמִשִּׁים אַמָּה אֲרָכּוֹ וּשְׁלֹשִׁים אַמָּה רָחְבּוֹ וְאוֹלָם עַל־פְּנֵיהֶם וְעַמּוּדִים וְעַב עַל־פְּנֵיהֶם: ז וְאוֹלָם הַכֶּסֶּא אֲשֶׁר יִשְׁפֹּט־שָׁם אֶלֶם הַמִּשְׁפָּט עָשָׂה וּסְפֹן בָּאֲרוֹ מִהַקְרָקַע עַד־הַקְרָקַע:

רש"י

מרבועין וחפן כלנסא. ומחופין היו הפתחים בנסרים דקין רבועין היו כשאר פתחי בתים, ולא עשוין כיפה כעין פתחי אולם: ומול מחזה. ומול של מחזה, מיסב לקראת מחזה האחרת, ראש הנסר לקראת ראש הנסר, שלש פעמים בכל תקרה ותקרה, ואיני יודע האין: (ו) ואת אולם העמודים. אולם עשה לפני העמודים האלה, מבוא לבית, חמשים אמה ארכו, לרחבו של בית שהיה חמשים אמה, ושלושים רחבו לפני אורך משך הבית, אלא שלעולם המדה יתירה קרויה אורך, והקצרה קרויה רוחב: ואולם על פניהם. אולם גבוה עשה על כל הבית: ועמודים ועב על פניהם. ועל כרותות ארזים שעל העמודים התחתונים, הציב על (צריך לומר: עוד) עמודים אחרים, ומרישין מעמוד לעמוד, העמודים לארוג בהן צלעות מזה לזה, והעבים לקירוי העלייה, עב היא מריש, כמו ששינו והעבים אלו המרישין: (ז) ואולם הכסא. (תרגום:) ואולמא לאתקנא תמן כורסי בית דינא דדאין תמן פרוסדא לבית דינא עביד, פרוסדא לשון פרוזדור: וספון בארז. מחופה קרקע הרצפה בארזים: מהקרקע. תרגם יונתן: מן אושיא עד אושיא. מיסוד כותל זה, ועד יסוד כותל זה:

(ד) ושקופים שלשה טורים. ועוד עשה קרוי אצל שלשה טורים הנסרים, ושלשת טורי השקופים, כי רוחב של חמשה עשר נסרים, לא קירה את הבית בכל ארכו, שהוא מאה אמה, ועשה אצלו לקרות הבית קרוי של נסרים קטנים, נתונים על מרישין קטנים הנותרים (צריך לומר: הנתונים) מטור כרותות ארזים אל טור, שלשה מרישין זה אצל (צריך לומר: לסוף) זה, ושקופין משני צדיהן, כעין משקוף שהדלת שוקף בו, ועל אותן שקופין, ראשי הנסרים הקטנים נתונים בו, ארכן של נסרים קטנים, כנגד רחבן של נסרים גדולים שנתן תחלה: ומחזה אל מחזה. ראשי נסרים של שקוף זה, למול (ראשי) נסרים של (שקוף) זה: מחזה. לשון קצה, ומנחם כן פותרו, וחברו (תהלים קז ל): אל מחוז חפצם, וכל חזית שבלשון משנה, כך הוא בסדר מערכת התמיד (תמיד כט א), וכן הוא עושה (חזית) מבחורין, בפרק השותפין בבבא בתרא (ב א). ויונתן אף הוא תרגמו: זוי לקביל זוי. אבל 'שקופים אטומים' (לעיל ו ד); וכן (כאן פסוק ה): רבועים שקף, כולם תרגם: כלונסא: (ה) וכל הפתחים והמזוזות. שסתם מקירת מלכים עשוי פתחים פתחים, מפני האויר, ולכך קראו בית יער, שדומה ליער: רבועים שקף. תרגם יונתן:

מצודת דוד

(ד) ושקפים שלשה טורים. בהכתלים שעמדו באורך הבית, עשו שלשה שורות חלונות, זה למעלה מזה, בקומת הכותל: ומחזה אל מחזה. כי בהכותל שמה ומזה עשו שלשה שורות חלונות, ואמר שהחלונות היו מכוונות זו מול זו, רצה לומר:

החלונות מכותל מזה, מול החלונות מכותל מזה: שלש פעמים. רצה לומר: כן היה בכל שלשת הטורים: (ה) וכל הפתחים. חללי הפתחים שפתחו בהכתלים ההם היו מרובעים, כי המשקופים היו מיושרים, לא עגולים: והמזוזות. הם עמודי המזוזות, היו מרובעים בני ארבע צלעות, כדרך רוב המזוזות: שקף. גם חלון הקטן העשוי ממעל להפתח, היתה רבוע: ומול מחזה אל מחזה. כמו ומחזה אל מול מחזה, ורצה לומר: החלון שבעבר הזה היה מול החלון שבעבר מזה: שלש פעמים. יתכן שהיו שלשה פתחים בכותל מזה, ושלשה בכותל מזה, והחלון מלמעלה, וכל השלשה היו זה מול זה, והיה אם כן בכל חלק שבחלק העמודים, פתח אחד מזה, ופתח אחד מזה: (ו) ואת אולם העמודים. לבית יער הלבנון, עשה אולם עומד על עמודי ארזים, יהיה ארכו חמשים אמה ורחבו שלשים אמה: ואולם על פניהם. יבאר מקום עמוד האולם, ואמר שעמוד נסמך לבית היער לפני פתחים, וכדרך בית שער, ועמד ארכו לאורך הבית, להיות מול כל שלשת הפתחים שבשלשת חלקי הבית, [ולזה אמר על פניהם, כי היו לפני שלשתן, ועיין בתחילת קונטרס בנין הבית ובצורה]: ועמודים ועב על פניהם. לפני פתחי האולם הזה, עמדו עמודים תקועים בארץ, וממעל להם עץ עב לחברם יחד, לבל יהיו זזים ממקומם. והיה עשוי לנוי ולפאר, או להיות כעין מחיצה ולשמירה: (ז) ואולם הכסא. רצה לומר: אל האולם אשר עמד בו הכסא, אשר ישב עליו לשפוט שם, אל האולם הזה עשה עוד חוצה לו אולם המשפט, שיעמדו שם הבאים למשפט, עד אשר יקראו לבוא לפני המלך: וספן בארז. כיסה הרצפה בנסרי ארז: מהקרקע עד הקרקע. רצה לומר: מקרקעית כותל זה, עד קרקעית כותל שממולו:

מצודת ציון

(ד) ושקפים. חלונות אשר ישקיפו ויביטו דרך שם: ומחזה. אף הוא ענין חלון, אשר יחזו ויראו דרך בה: (ה) שקף. חלון:

תהלים סח זיג

סח. וְאֱלֹהִים | מוֹשִׁיב יְחִידִים | בְּיַתָּה מוֹצִיא אֲסִירִים בְּכוֹשְׁרוֹת אֶךְ סוֹרְרִים שְׁכֵנוֹ צַחִיחָה: ה אֱלֹהִים
בְּצִאֲתָךְ לִפְנֵי עַמְּךָ בְּצַעֲדֶךָ בְּיִשְׁמֹן סֶלָה: ט אֶרֶץ רָעָשָׁה | אֶרֶץ־שָׁמַיִם נִטְפֹּן מִפְּנֵי אֱלֹהִים זֶה סִינִי מִפְּנֵי
אֱלֹהִים אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: י גֶּשֶׁם נְדָבוֹת תִּנְיָף אֱלֹהִים נַחֲלַתְךָ וְנִלְאָה אֶתָּה כּוֹנֶנֶתָה: יא חִיתְךָ יִשְׁבּוּבָה
תִּכְיֶן בְּמוֹכֶתְךָ לַעֲנֵי אֱלֹהִים: יב אֲדֹנִי יִתֵּן־אֹמֶר הַמְּבַשְׂרוֹת צָבָא רַב: יג מַלְכִי צָבָאוֹת יִדְּוֹן יִדְּוֹן
וְנוֹת־בָּיִת תַּחֲלֶק שְׁלָל:

רש"י

והיא נלאה כל' פעמים שהיא כך: (יא) חיתך ישבו בה. עדתך ישבו בה כמו ויאספו פלשתים את מחניהם לחיה (ש"ב כ"ג) ד"א חיתך, כנסת ישראל קרויה בהמתו וחיתו של הקב"ה: תכין בטובתך. כשיצאו ממצרים הסיבותם במדבר ארבעים שנה לפי שעמדו כנעניים וגדעו את האילנות ובתוך כך שעכבו במדבר עמדו ותקנו הכל: (יב) אד' יתן אומר המבשרות וגו'. אומר מאמר עוד הוא ישאג בקול להשמיע צבאות הגוים הרבים ומהו האומר: (יג) מלכי צבאות הגוים ידדון ידדון. יתנדו וישלכו מתוך א"י וכנסת ישראל שהיא נות בית תחלק את שללם כמו שנאמר והי' סחרה ואתננה קדש וגומר (ישע"י כ"ג):

(ז) מושיב יחידים ביתה. ישראל שהיו מפוזרין כנסם יחד איש איש מנדחו והושיבם בית שלם וכנסיה שלימה: מוציא אסירים בכושרות. הוציא את ישראל ממצרים בחדש שהוא כשר להולכי דרכים לא חמה ולא צנה: אך סוררים. מצרים: שכנו צחיתה. ונשארה ארצם ציה וצמאה, (מצאתי): (ח) בצעדך. כשצעת בצעדך בצעד שלך: סלה. שם הראיתיני זה דרכך לעולם לכל צרה גאולה: (ט) זה סיני. גם הוא רעש מפני ה' אלהי ישראל: (י) גשם נדבות תניף. עוד זאת עשית לנו אם הוצרכנו לגשמים הניפות והטלת עלינו תמיד גשמי נדבה וברכה: נחלתך ונלאה אתה כוננתה. כשהיתה נחלת ארצך נלאה וצמאה למטר אתה כוננת אותה, (מצאתי) נחלתך ונלאה הקרויה נחלתך

מצודת ציון

(ז) בכושרות. מלשון כשר: צחיתה. ענין צמאון ויובש כמו צחית סלע (יחזקאל כד): (ח) בצעדך. מלשון צעד ופסיעות: בישימון. מלשון שממה: (ט) נטפו. מלשון נטיפה והזלה: (י) תניף. ענין הזלה והתכה כמו ונופת צופים (לעיל יט): ונלאה. הו"ו יתירה והוא ענין עייפות כמו ונלאתי כלכל (ירמיה כ): כוננתה. מל' הכנה: (יא) חיתך. עדתך וכן וחית פלשתים (ש"ב כ"ג): (יב) המבשרות. מלשון בשורה: צבא רב. חיל רב: (יג) ידדון. מלשון נדידה: ונות. מל' נה ומדור: שלל. ענין ביזה:

הארץ: שמים. שרי מעלה: נטפו. זיעה מגודל החרדה: זה סיני. ר"ל זה האלהים הנגלה לישראל על הר סיני: (י) גשם נדבות. כשבאו לארץ הזלת עליה גשמי נדבה ר"ל לא בגמול המעשה כ"א בנדבה: נחלתך ונלאה. כשהיתה נחלתך עייפה וצמאה למטר הלא אתה ה' כוננת אותה במטר רב: (יא) חיתך. עדתך ישבו בהארץ ההיא: בטובתך. במדת טובך הכנת המטר לגדל התבואה להשביע נפש העני: (יב) אדני יתן. ר"ל כמו שעשה עמנו לשעבר כן יקיים אומר הנביאים המבשרות לצבא ישראל הגדול והרב: (יג) צבאות. וזהו הבשורה שהעובדי גילולים יהיו נדודים מא"י: ונות בית. הכנסיה הדרה מעולם בבתי הארץ ההיא תחלק לעצמה שלל:

יהל אור

יב אד' יתן אמר. רבות בשלח ס"פ כ"ח:

ג המוצא מת בתחלה משקב בדרך – נוטלו ואת תבוסתו. מציא שנים – נוטלו ואת תבוסתו. מציא שלשה, אם יש בין זה לזה מארבע אמות ועד שמונה – הרי זו שכונת קברות, בודק הימנו ולהלן עשרים אמה. מציא אחד בסוף עשרים אמה – בודק הימנו ולהלן עשרים אמה, שרגלים לדרך, שאילו מתחלה מציאו – נוטלו ואת תבוסתו.

פירוש ברטנורא

ג המוצא מת מתחלה. שלא היה ידוע שהיה שם קבר. והיינו דאמרין בגמרא המוצא ולא שהיה מצוי. ועוד דייקין מלישנא דמתניתין מת ולא שהיה הרג: מושקב. ולא שהיה יושב: בדרך. ולא שהיה ראשו מונח בין ירכותיו. דכל הני חיישין להו שמא גוים הם, שאין דרכן של ישראל לקבור מתיהן כך: נוטלו ואת תבוסתו. מותר לפנותו משם ולקברו במקום אחר, וצריך שיטול מן העפר של הקבר עמו כדי תפישה, שהוא כל העפר תיחות שתחתיו. וחופר בקרקע בתולה ג' אצבעות. דכתיב (בראשית מז) ונשאתני ממצרים וקברתני בקבורתם, שאין צריך לומר ממצרים, אלא הכי קאמר מעפר של מצרים טול עמי: מציא שלשה אם יש בין זה לזה מדר אמות עד שמונה. כלומר מקבר ראשון עד שלשי אין פחות מארבע אמות ולא יותר משמונה: הרי זה שכונת קברות. וניכר שלשם קבורה נתנם שם ואסור לפנותם. ואפילו מת אחד אם ניכר שלשם קבורה נתון שם אסור לפנותו. אלא שבאחד או שנים או תולין שלא נקברו שם אלא לפי שעה והיה דעתם לפנותם. אבל בנ' מוכח שזה מקום מיוחד לקברות. ואורך המערה דרבה להיות ששה ורחבה ארבעה ואלכסונה עודף שתי אמות דהיינו שמונה. להכי תנן מארבע עד שמונה. כמלא מטה וקובריה לא גרסינן לה הכא: ובודק הימנו ולהלן עשרים אמה. שהמערה ארבע אמות על שש, והחצר שהמערות פתוחין לו מכאן ומכאן שש על שש, דהכי סבירא להו לרבנן בפרק המוכר פירות [קב]: נמצא אורך שתי מערות וחצר שביניהן י"א אמות. ולפי שפעמים בודק מערה אחת באלכסונה והאלכסון של מערה אחת עודף ב' אמות בקירוב, נמצאו כ' אמות, שמונה דמערה ראשונה באלכסונה, ושש דחצר שבין שתי המערות ושש דמערה שניה. דחד אלכסון אמרין, תרי אלכסוני לא אמרין, והיינו דקתני עשרים. ועוד צריך לבדוק מלמעלה ומלמטה כ' אמה, דהיינו ארבעים אמה, דשמן זו היא מערה שבמזרח החצר ויש עדיין אחרת כנגדה במערב החצר. אי נמי, זו היא שבמערב החצר ויש עדיין אחרת במזרח החצר: מציא אחד בסוף עשרים בודק הימנו ולהלן כ' אמה. דמי ימר דמכית הקברות היא היא מערה, שמא קבר אחר הוא וחצר אחרת של אדם אחר וצריך לעשות גם לשם כל בדיקות דלעיל דכמו שיש שם קבר כמו כן יש אחרים: שרגלים לדרך. שוה השדה עשויה לקברים ודיו בה גם מערות אחרות. ומשום רגלים לדרך תני כל הני משניות הכא:

משניות מבוארות – קהתי

(שש), ולפי שפעמים בודק מערה אחת באלכסונה, והאלכסון של מערה גדול מארבע בשתי אמות (בקירוב), הרי כאן עשרים אמה (עיי' גמרא בבא בתרא קב, א). מציא אחד – אפילו מת אחד – בסוף עשרים אמה, בודק הימנו ולהלן עשרים אמה – וכל קבר שהוא מציא, הריחו משכונת הקברות, שרגלים לדרך – שיש יסוד לומר, שהמקום מיוחד הוא לקברות, הלכך אף על פי שלא מציא בסוף עשרים אמה אלא מת אחד בלבד, מכל מקום הואיל ומציאו לאחר שנמצאו כבר שלושת הראשונים, הרי ברור הדבר שקבר קבוע הוא, ואסור לפנותו משם; שאילו מתחלה מציאו – קודם שמצא את שלושת הראשונים, נוטלו ואת תבוסתו – כמו ששינוי ברישא.

באור משנה ד

משנה זו כוללת שלוש הלכות שונות, שיסודן: העמד דבר על חזקתו. שרגלים לדבר. הראשונה – בענין נגעים; השנייה – בענין הוב; והשלישית – בענין המכה את חברו. א. בענין נגעים נאמר בתורה (ויקרא יג, כח): "אדם כי יהיה בעור בשרו שאת או ספחת או ברהט... והוא אצל אהרן הכהן או אצל אחד מבני הכהנים. וראה הכהן את הנגע בעור הבשר ושער בנגע הפך לבן ומראה הנגע עמוק מעור בשרו, נגע צרעת הוא. וראה הכהן וסמא אותו. ואם ברהט לבנה ורא בעור בשרו ועמוק אין מראה מן העור ושערה לא הפך לבן, והסמא הכהן את הנגע שבעת ימים. וראה הכהן ביום השביעי והנה הנגע עמד בעינו, לא פשה הנגע בעור, והסמא הכהן שבעת ימים שנית. וראה הכהן אותו ביום השביעי שנית והנה כחה הנגע ולא פשה הנגע בעור, וסמא הכהן. ומספחת היא. וכבס בגדיו וסוהר. ואם פשה תפשה המספחת בעור... ונראה שנית אל הכהן. וראה הכהן והנה פשתה המספחת בעור, וסמא הכהן צרעת היא." – משנתנו באה ללמד, שאין הכהן מטמא מצורה אלא אם כן ודאי לו שפשה בו הנגע, ואין הכהן מסמא מצורה אלא אם כן ודאי לו שהנגע עמד בעינו, ואין הכהן מטמא מצורה אלא אם כן ודאי לו שעבר הפסיון. אבל אם יש לו ספק, מעמידים את הנגע על חזקתו.

ב. בענין הוב נאמר בתורה (ויקרא טו, ב): "איש איש כי יהיה זב מבשרו. וזב סמא הוא." וההלכה היא, שהרואה זיבה פעם ראשונה, דינו כרואה קרי, שכתוב בו (שם שם, טז): "איש כי תצא ממנו שכבת זרע, ורוחץ במים את כל בשרו. וסמא עד הערב". ראה פעמים, הרי הוא זב לסומא, שמטמא משכב ומושב, והוא סופר שבעה ימים נקיים, "ורוחץ בשרו במים חיים וטהר"; ראה שלוש ראיות, כל שלא הפסיק יום אחד בין ראייה לראייה, הרי הוא זב גמור, ולאחר ששנה שבעה ימים לטהרתו, וטבל והעריב שמשו, הרי הוא זבא קרבנותיו ביום השמיני: שתי תורות או שני בני יונה, אחד לחטאת ואחד לעולה, מכל וזמן לאל הביא קרבנותיו, אסור לו להיכנס למקדש ולאכול מן הקדשים. ולחמם דרשו ממה שנאמר: "כי יהיה זב מבשרו" – מבשרו ולא מדבר אחר, שאם ראה ראייה שנייה מחמת אונס, כפי שיבואר במשנתנו, ולא מחמת חולי של בשרו, דינו כרואה קרי בלבד. משנתנו באה ללמד, שדווקא בראייה שנייה בודקים את הוב, אם מחמת אונס ראה או מחמת חולי, כמבואר במשנה; אבל לאחר שראה שתי ראיות של זיבה, שוב אין בודקים אותו בראייה השלישית, והרי הוא מכל מקום זב גמור, שרגלים לדבר. ג. המכה את חברו, ויש בהכאה זו כדי להמיתו, ולא מת המוכה תחת ידו, בית דין

באור משנה ג

משנתנו והמשנה שלאחריה מובאות כאן אגב הביטוי ששינוי בסוף המשנה הקודמת: "שרגלים לדבר". שכן גם במשניות הללו משמש ביטוי זה כיסוד וטעם להלכות השנויות בהן. – משנתנו עוסקת בדין מקום שמצאו בו מתים קבורים, ויש ספק, אם זו שכונת קברות, או שמתים בודדים הם, שנקברו במקום זה באקראי, על דעת לפנותם מכאן לאחר ימים אחדים, ולהעבירם לבית קברות. – והנה נוהגים היו לבדוק את הדרכים החשודים בטומאה, ולטרוח מטומאתם בשביל עולי הרגלים, עושי קרבן הפסח ונושאי הטוהרות; ואם מוצאים בדרכים קברים בודדים, בעייה היא, אם מותר לפנות משם את המתים. – ואמנם הדין הוא, שמת קנה מקומו, ולכן אם נמצא אפילו קבר בודד, והקבר הוא ידוע, שברשות נקבר שם המת, אסור לפנות את המת משם, אלא שמצינים את המקום בסימן, שיהא ניכר לעוברים; אבל אם נמצא קבר במקרה, שלא היה ידוע, כגון זה באה משנתנו ללמד, שמתיר לפנותו.

המוצא מת – כגון שהיה חופר באדמה, אם במקרה, ואם כדי לבדוק את המקומות שיש בהם חשש טומאה, כמו שבארנו לעיל, ומצא מת בתחלה – בראשונה, כלומר שלא מצא קודם לכן קברים אחרים במקום זה ובסמוך לו, והיה המת משקב בדרך – כדרך שקוברים מתי ישראל, נוטלו ואת תבוסתו – כלומר מותר לו לפנות את המת משם ולקברו במקום אחר, והריחו נוטל את המת עם עפר תבוסתו שתחתיו, שספק את דמו ואת המוהל שיצא ממנו. "תבוסתו" – מלשון "מתבוססת בדמיך" (יוחאל טז, ו). ויש גורסים: תפושתו – והיינו עפר מן הקרקע שתפס המת; ואחר כך המקום טהור. מציא שנים – וכן אם מצא שני מתים, שלא היה ידוע עליהם, ונראה שנקברו שם באקראי, נוטלו ואת תבוסתו – ומפנה אותם למקום אחר, ואין חוששים, שמא כאן בית קברות. מציא שלשה – אבל אם מצא שלושה מתים, אם יש בין זה לזה – בין קבר ראשון לקבר שלישי (גמרא). מארבע אמות ועד שמונה – לא פחות מארבע אמות ולא יותר משמונה אמות, הרי זו שכונת קברות – ואסור לפנות את המתים משם. ברם, אם יש ביניהם פחות מארבע אמות, סימן הוא שנקברו שם באקראי, מתוך חפזון ודחק; וכן אם יש ביניהם יותר משמונה אמות, סימן שקברים בודדים הם, ואין זו שכונת קברות; שכן נוהגים היו לעשות מערות קברים בשיעור של ארבע על שש אמות, ונמצא שאלכסונה שמונה אמות (בקירוב), הלכך כשיש ביניהם מארבע עד שמונה, סימן שזו היא מערת קברות, והוא בודק הימנו – מן המת האחרון שמצא, ולהלן – לכל צד, עשרים אמה – שכפי שאמרנו, מערת הקברים היתה ארבע אמות על שש אמות, ודרכם היה לעשות חצר של שש על שש אמות, ושתי מערות קברות (תפשות) משתי רוחותיה. נמצא אורך שתי מערות והחצר שביניהן שמונה עשרה אמה (שלוש פעמים

ד כל ספק נגעים בתחלה – טהור, עד שלא נזקק לטמאה; משנזקק לטמאה – ספקו טמא. בשבעה דרכים בודקין את הזב עד שלא נזקק לזיבה: במאכל, ובמשותה, במשא, ובקפיצה, ובחלי, ובמראה, ובקרהור; משנזקק לזיבה – אין בודקין אותו. אנסו וספקו ושכבת זרעו טמאין, שרגלים לדבר. המכה את חברו ואמדוהו למיתה, והקל ממה שהיה, לאחר מפאן הקפיד ומת – חיב. רבי נחמיה אומר: פטור, שרגלים לדבר.

ה נזיר היה שמואל; בדברי רבי נהוראי, שנאמר (שמואל א, א, יא): "ומורה לא יעלה על ראשו"; נאמר בשמשון (שופטים יג, ה): "ומורה", ונאמר בשמואל: "ומורה", מה מורה האמורה בשמשון – נזיר, אף מורה האמורה בשמואל – נזיר.

פירוש ברטנורא

ד כל ספק נגעים בתחלה טהור. כגון שנים שבאו אצל כהן, בזה בחרת כגרים ובה כסלע, ובסוף שבוע בזה כסלע ובה כסלע, ואין ידוע באיזה מהן פשה, שניתן טהורין, ואע"ג דרדאי א' מהן טמא: **משנזקק לטמאה ספקו טמא.** כגון שנים שבאו אצל כהן, בזה בחרת כגרים ובה כסלע, ובסוף שבוע בזה כסלע ועוד ובה כסלע ועוד, חזרו להיות כסלע. אע"פ שהאחד מהם ודאי טהור שכבר הלך הפשיון, שניהם טמאים, כיון שנזקקו לטמאה. עד שיחזרו לכגרים: **בשבעה דרכים בודקין את הזב.** שאם ראה מחמת אונס, טהור, דדרשין זב במשכו, ולא מחמת אנסו: **עד שלא נזקק לטמאה.** דהיינו כשרואה ראה שניה שבה נעשה זב גמור לטמא משכב ומושב. אבל ראה ראשונה מטמאה באונס מומת ערב כדן בעל קרי, ומצטרפת עם השניה אפילו היתה באונס: **במאכל.** אם אכל דברים המביאים לידי זיבה, כגון בשר שמן חלב וגבינה ביצים יין ושן; **ובמשותה.** ברבוי שתיה: **במשא.** כבד שנשא: **במראה.** ראה אשה אפילו לא הררה: **ובקרהור.** אע"פ שלא ראה. אם אירע לו אחד מאלו השבעה קודם שראה ראה שניה, אינו נעשה זב, והטפה אינה מטמאה במשא: **משנזקק לטמאה.** שראה ראה שניה שלא: **באונס אין בודקין אותו.** ואף אם ראה שלישי באונס נעשה זב לקרבן; **וספקו ושכבת זרעו טמאים.** ספקו מחמת שכבת זרעו. כגון אם ראה שכבת זרע תחלה ושיפת זיבה הבאה אחר כך אינה מטמאה שהוראה קרי אינו משמא בזיבה מעת לעת. ועד שלא נזקק לטמאה הקרי ממחר את הזיבה משום דהוי אונס. ולאחר שנזקק לטמאה אין הקרי ממחר את הזיבה שאין תולין שמחמת הקרי באה הזיבה: **שרגלים לדבר.** שאין אותה ראה מחמת אונס כיון שכבר נעשה זב: **ר"ז פטור שרגלים לדבר.** שלא מחמת מכה מות, כיון שהקל ממה שהיה. ואין הלכה כרבי נחמיה: **ה נזיר היה שמואל.** והאומר הריני כשמואל, או כבן אלקנה, או כמי ששיסף אגב בגלגל הוי נזיר לדברי ר' נהוראי. וכן הלכה: **אין מורה אלא של בשר ודם.** שלא תהא מרות ואימת אדם עליו:

משניות מבוארות – קהתי

– כגון שיש ספק, אם ראה בפעם השלישית קרי או זיבה, **ושכבת זרעו** – לענין לטמא במשא; ויש מפרשים: וספקו ושכבת זרעו – ספקו מחמת שכבת זרעו (ברטנורא); ועיין 'תוספות יום טוב', **טמאין** – טומאת הזב, **שרגלים לדבר** – הואיל וראה כבר שתי ראיות ונעשה זב, יש יסוד לומר, שכל שהוא רואה בראייה השלישית, ודאי ראיית זיבה היא. **המכה את חברו ואמדוהו למיתה** – ואמדו בית דין את המוכה, שימות מחמת המכה, **והקל ממה שהיה** – ונעשה חוליו קל יותר, עד שחזרו ואמדוהו לחיים, **לאחר מפאן הקפיד ומת** – אבל לאחר זמן הורע מצב בריאותו ונעשה חוליו יותר קשה עד שמת, **חיב** – המכה, כדן "מכה אדם ומת". **רבי נחמיה אומר: פטור, שרגלים לדבר** – שלא מחמת המכה מת, הואיל והקל ממה שהיה. ויש מפרשים, שהפסיקה "שרגלים לדבר" מוסבה על דברי תנא קמא: הוא חיוב, מפני שרגלים לדבר. שמת מחמת המכה, הואיל ואמדוהו תחילה למיתה (רמב"ם: עיין 'תוספות יום טוב').

באור משנה ה

משנה זו, המסיימת מסכת נזיר, מביאה מחלוקת תנאים לגבי שמואל הנביא, אם היה נזיר, שכן נאמר בחנה, אם שמואל (שמואל א, א, יא): "ותדור נדר ותאמר, ה' צבאות, אם ראה תראה בעני אמתך וזכרתי ולא תשכח את אמתך, ונתת לאמתך זרע אנשים, ונתתיו לה' כל ימי חייו, ומורה לא יעלה על ראשו", ונחלקו תנאים במשמעות המלה "מורה". אם משמעותה: תער, או משמעותה: יראה (מורא). וכתוב בעל "תוספות יום טוב", שהוואל ונחלקו בו חכמים, אם היה נזיר אם לא, לפיכך לא סידר רבנו הקדוש ענין זה במשנתו אלא בסוף המסכת.

נזיר היה שמואל – והאומר: "הריני כשמואל", הרי זה נזיר; **הרמב"ם** כותב: "שמואל הרמתי נזיר עולם היה, לפיכך האומר: הריני כשמואל הרמתי, כבן חנה, כבן אלקנה, כמי ששסף את אגב בגלגל, וכיוצא באלו, הרי זה נזיר עולם (הל' נזירות ג, סז); **בדברי רבי נהוראי** – כן הם דברי רבי נהוראי, **שנאמר** – בגדרה של חנה: **"ומורה לא יעלה על ראשו"** – ומכאן שהוקדש שמואל לנזיר, שכן **נאמר בשמשון**: **"ומורה"** – בדברי המלאך אל אשת מנוח: **"כי הנך הרה ויולדת בן, ומורה לא יעלה על ראשו. כי נזיר אלהים יהיה הנער מן הבטן"**, **ונאמר בשמואל**: **"ומורה"** – כמו שהבאנו לעיל, **מה מורה האמורה בשמשון** – פירושה: תער, שלא יעלה תער על ראשו, מפני שיהיה נזיר – כמפורש בהמשך הפסוק: **"כי נזיר אלהים**

אומרים את מצבו של המוכה; ואם אמדוהו לחיים, כלומר שלפי אומדן בית הדין לא ימות מחמת המכה, הרי המכה משל לו את תשלומי חמשת הדברים: נזק, צער, רפיו, שבת ובושת; ואפילו הכביד חליו לאחר מכן ומת, פטור המכה ממיתה. אבל כשאמדוהו למיתה, חובשים את המכה בבית האסורים, ואם מת המוכה, חייב המכה כדן רוצח; ואם הבריא המוכה לגמרי, אינו חייב אלא בתשלומים. משנתנו דנה במוכה שאמדוהו למיתה, אלא שבתחילה הוטב מצב בריאותו, ולאחר מכן הורע מצבו ומת.

כל ספק נגעים בתחלה – כשהנגוע עדיין בחזקת טהור, **טהור** – ספקו טהור, **עד שלא נזקק לטמאה** – כל זמן שלא החליטו הכהן לטמאה; **משנזקק לטמאה** – לאחר שכבר הוחלט לטמאה, **ספקו טמא** – שמעמידים אותו על חזקתו. במסכת נגעים (ה, ד-ה) מבואר: "כיצד? שניים שבאו אצל כהן, בזה בחרת כגרים, ובה כסלע; בסוף שבוע בזה כסלע, ובה כסלע, ואין ידוע באיזה מהן פשה – בין באיש אחד (שהיו לו שתי בהרות, ואחת מהן פשתה, ואין ידוע איזו מהן פשתה) בין בשני אנשים. טהור. רבי עקיבא אומר: באיש אחד טמא (ממה נפשך, שהרי בהרת אחת ודאי פשתה), ובשני אנשים טהור"; וזהו ששינוי, שספק נגעים טהור קודם שנזקק לטמאה. "משנזקק לטמאה ספקו טמא כיצד? שניים שבאו אצל כהן, בזה בחרת כגרים ובה כסלע; בסוף שבוע בזה כסלע ועוד, ובה כסלע ועוד. שניהם טמאין (שהרי בשניהם פשה הנגע); אף על פי שחזרו להיות כסלע וכסלע (ונמצא שהלך הפסיון מן הנגע שהיה בתחילה כסלע), שניהם טמאים (מספק), עד שיחזרו להיות כגרים (וילך הפסיון משניהם). זהו שאמדו: משנזקק לטמאה ספקו טמא". **בשבעה דרכים בודקין את הזב עד שלא נזקק לזיבה** – קודם שנזקק להיות זב, היינו בראייה שנייה, בודקים אותו בשבעה דברים, אם מחמתם ראה את הזיבה, שהוראה זיבה מחמת אונס, הרי זה טהור, כמו שבארנו בהקדמה למשנתנו: **במאכל, ובמשותה** – אם אכל או שתה דברים המביאים לידי זיבה, או אם אכל ושתה הרבה, **במשא** – אם נשא משא כבד, **ובקפיצה** – אם קפץ ממקום למקום, **ובחלי** – אם היה חולה, **ובמראה** – אם ראה אשה, **ובקרהור** – אם הררה בנשים; שאם אירע לו אחד משבעת הדברים הללו קודם שראה ראייה שנייה, אין כאן ראיית זיבה, והוא טהור. אבל **משנזקק לזיבה** – שכבר ראה שתי ראיות של זיבה, ונעשה זב לטמאה, ועכשיו ראה ראייה שלישית, **אין בודקין אותו** – בשבעת הדרכים דלעיל, והרי הוא זב גמור, כמו שבארנו בהקדמה למשנתנו, שכן **אנסו** – אם ראה ראייה שלישית אפילו באונס, מחמת אחד הדברים שנימנו לעיל, **וספקו**

אמר רבי יוסי: והלא אין מורה אלא של בשר ודם. אמר לו רבי נחוראי: והלא כבר נאמר (שמואל א טו, ב): "ויאמר שמואל איך אלך ושמע שאול והרגני", שכתב היה עליו מורה של בשר ודם.

ס ל י ק מ ס כ ת נ ז י ר

מסכת סוטה

פרק ראשון

א המקנא לאשתו – רבי אליעזר אומר: מקנא לה על פי שנים, ומשקה על פי עד אחד או על פי עצמו. רבי יהושע אומר: מקנא לה על פי שנים, ומשקה על פי שנים.

ב כיצד מקנא לה? אמר לה בפני שנים: אל תדברי עם איש פלוני, ודברה עמו – עדן היא מתרת לביתה ומתרת

פירוש ברטנורא

א המקנא לאשתו. אע"ג דהמקנא משמע דיעבד אין לבחילה לא, ההלכה היא שחייב אדם לקנאות לאשתו אם היא צריכה לכך. ולקמן מפרש כיצד מקנא: מקנא לה על פי שנים. אם בא להשקותה מי המרים, צריך להביא שני עדים ולומר לה בפניהם אל תסתרי עם איש פלוני. ואם לא קנא לה בפני שנים, אינה נאסרת עליו בסתירה זו ואינו משקה אותה: על פי עד אחד או ע"פ עצמו. אפילו אין עדים שנסתרה אלא עד אחד, או הוא עצמו אומר ראיתיה שנסתרה אחר שקנאתי לה, נאסרה בסתירה זו עד שתשתה, שסתירה אסורה עליו מספק: ר' יהושע אומר כו'. צריך ב' עדים אף לסתירה. והלכה כרבי יהושע. ואעפ"כ אמרין בגמרא דבזמן הזה לא לימא איניש לביתה אפילו בינו לבניה אל תסתרי עם איש פלוני, שיש לחוש לדברי ר"י ברבי יהודה דאמר מקנא אדם לאשתו על פי עד אחד או על פי עצמו. ואם נסתרה אחר שקנא לה בינו לבניה, נאסרה עליו איסור עולם בזמן הזה שאין שם מי המרים: ב כיצד הוא מקנא לה אמר לה בפני שנים אל תדברי עם איש פלוני כו'. בגמרא מפרש למתניתין הכי, אמר לה בפני שנים אל תדברי ודברה, אל תדברי

משניות מבוארות – קהתי

שקינא לה עליו, ואין צורך שיעידו שני עדים על הסתירה. ודווקא כשיש לו שני עדי קינוי, אבל אם לא קינא לה בפני שנים, אפילו יבואו שניים ויעידו שנסתרה, אינה נעשית סוטה, היינו שאינו משקה אותה את המים המאריים, ואינה נאסרת עליו. ברם, בגמרא מובאת ברייתא: "רבי יוסי ברבי יהודה אומר משום רבי אליעזר: המקנא לאשתו מקנא לה על פי עד אחד או על פי עצמו, ומשקה לה על פי שניים", ומשום ברייתא זו אמר רבי חנינא מסורא, שאל יאמר אדם לאשתו בזמן הזה, אפילו בינו לבניה: "אל תסתרי עם איש פלוני", שמא יש לחוש לדברי רבי יוסי ברבי יהודה, ונמצא קינויו קינוי, ואם היא מסתרת אחר כך, הרי היא נאסרת עליו איסור עולם, שהרי אין לנו מים המאריים כדי להסתירה. רבי יהושע אומר: מקנא לה על פי שנים, ומשקה על פי שנים – רבי יהושע סובר, שצריך שני עדים גם על הקינוי וגם על הסתירה, ואם לאו, אינה סוטה. בגמרא מבואר, שלא נחלקו רבי אליעזר ורבי יהושע אלא בקינוי וסתירה, אבל בטומאה הכל מודים שעד אחד נאמן, כלומר אם קינא לה ונסתרה, ועד אחד מעיד שהיא נטמאה עם אותו איש, הרי הוא נאמן, והיא נאסרת על בעלה לעולם, ואינה שותה את המים המאריים.

בגמרא מפרשים, שמשנתנו נוקטת "המקנא לאשתו" לשון דיעבד, לפי שהתנא של משנתנו סובר: אסור לקנאות, שמביא עצמו לידי תגר (קטטה), ואת אשתו לידי גיטול, ואפילו היא טהורה (רש"י). ברם, בברייתא בגמרא (סוטה ג, א) נחלקו בזה רבי ישמעאל ורבי עקיבא: "וקנא את אשתו" – רשות, דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר: חובה, ופוסק הרמב"ם כרבי עקיבא (הל' סוטה ד, יח).

באור משנה ב

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת, והיא דנה בקינוי וסתירה האמורים בסוטה. כיצד מקנא לה – באיזה לשון אומר אדם לה בעל לאשתו, שיהא בדבריו משום קינוי? אמר לה בפני שנים: אל תדברי עם איש פלוני – משאסר עליה את הדיבור עמו, אבל לא אמר לה, שאל תסתרי עמו, ודברה עמו – ועברה על קינויו, עדיין היא מתרת לביתה – שאל תדברי עם איש פלוני, אין זה קינוי כלל, ואפילו נסתרה עמו, אין עליה דין "סוטה". ואם אמר לה: אל תסתרי עם איש פלוני, ודיברה עמו שלא בסתר, עדיין היא מותרת לבעלה, ומותרת לאכול בתרומה, שהרי לא נסתרה, ולא עברה על קינויו, אבל אם נקנסה עמו לבית הסתר – למקום

יהיה הנער, אף מורה האמורה בשמואל – פירושה שלא יעלה תער על ראשו, והיינו שיהיה נזיר – כל ימי חייו. אמר רבי יוסי: והלא אין מורה – האמורה בשמואל, אלא מורה של בשר ודם – כלומר שהתפללה חנה שלא יהא מוראו של אדם עליו, וכן מתורגם הכתוב בתרגום יונתן: "ומרות אנש לא תהא עלוהי". אמר לו רבי נחוראי – לרבי יוסי: והלא כבר נאמר: "ויאמר שמואל איך אלך ושמע שאול והרגני", ומכאן שכתב היה עליו מורה של בשר ודם – ואם התכוונה חנה למורה בשר ודם, כלום תאמר, שלא נתקיימו דבריה? אלא ודאי התכוונה לתער שלא יעלה על ראשו, ומכאן שזויר היה שמואל הנביא.

באור משנה א

דיני "סוטה" מפורשים בתורה בפרשת נשא (במדבר ה, יא-לא). ולמדו חכמים, שאין האשה נעשית סוטה אלא בשני דברים: בקינוי ובסתירה. – בקינוי כיצד? נאמר בפרשת סוטה (במדבר ה, יד): "ועבר עליו רוח קנאה וקנא את אשתו"; מכאן נמצאנו למדים, שאם אשת איש "נסתרה" עם איש אחר, אינה נעשית סוטה אלא אם כן "קנא" לה בעלה תחילה על אותו איש, ואמר לה: "אל תסתרי עם איש פלוני", היינו שהתורה בה והזהירה, שלא תיכנס עם איש פלוני למקום סתר. – בסתירה כיצד? נאמר (שם שם, ג): "ונסתרה והיא נטמאה", ופירושו חכמים, שסתירה זו היינו שנכנסה עם האיש, שבעלה קינא לה עליו, למקום סתר, ושהתה עמו כדי טומאה, כלומר כשיעור זמן שיש לחשוך בה שזינתה עמו. אבל אין עדים שנטמאה, שנאמר (שם, בהמשך הפסוק): "ויעד אין בה", כלומר שאין עדי טומאה. – אשה זו, שבעלה קינא לה תחילה על איש פלוני, ואחר כך נסתרה עם אותו איש, הרי היא "סוטה", החשודה בזנות תחת בעלה, ודינה שאסורה היא על בעלה, ואם היא אשת כהן, אסורה לאכול בתרומה, עד שישקה את "המים המאריים", כמפורש בפרשת סוטה (שם שם, כז-כח): "והשקה את המים והיתה אם נטמאה ותמעול מעל באישה ובא בה המים המאריים למרים, וצבתה בטנה ונפלה ירכה, והיתה האשה לאלה בקרב עמה. ואם לא נטמאה האשה וטהורה היא, נקתה ונזרעה ורע". מכאן, שאם נמצאת טהורה, הריהי חוזרת להיות מותרת לבעלה, ולאכול בתרומה (אם בעלה כהן). – משנתנו באה ללמד, כמה עדים צריך על קינויו של הבעל ועל הסתירה של האשה, כדי שיהא לאשה דין "סוטה".

המקנא לאשתו – כלומר המתירה באשתו שלא תסתרה עם איש פלוני, כמו שבארנו לעיל, רבי אליעזר אומר: מקנא לה על פי שנים – צריך שיהיו לו שני עדים, שקינא לאשתו בפניהם. ואם אין לו שני עדים, אין קינויו קינוי, ואינה אסורה עליו כשנסתרה, ומשקה על פי עד אחד – אם נסתרה לאחר שקינא לה בפני שנים, הריהו משקה אותה את המים המאריים, כמפורש בפרשת סוטה, על פי עד אחד, המעיד שראה אותה שנסתרה עם פלוני, או על פי עצמו – שהבעל עצמו בא ואומר, שראה את אשתו שנסתרה עם פלוני לאחר

לֵאכּוֹל בְּתֵרוּמָה. וְנִכְנַסָּה עִמּוֹ לְבֵית הַפֶּתֶר, וְשִׁתְּתָה עִמּוֹ כְּדִי טֻמְאָה – אִסּוּרָה לְבֵיתָהּ וְאִסּוּרָה לֵאכּוֹל בְּתֵרוּמָה. וְאִם מֵת – חוֹלָצַת וְלֹא מְתִיבֶמֶת.

ג וְאִלּוּ אִסּוּרוֹת מִלֵּאכּוֹל בְּתֵרוּמָה: הָאוֹמֶרֶת: טֻמְאָה אֲנִי לָךְ; וְשָׂבָאוּ עֲדִים שֶׁהִיא טֻמְאָה; וְהָאוֹמֶרֶת: אֲנִי שׁוֹתָה; וְשִׁבְעָלָה אֲנִי רוֹצָה לְהִשְׁקוּתָהּ; וְשִׁבְעָלָה בָּא עָלֶיהָ בְּדֶרֶךְ. בִּיצֵד עוֹשָׂה לָהּ? מוֹלִיכָה לְבֵית דִּין שְׂבָאוֹתוֹ מְקוֹם, וּמוֹסְרִין לוֹ שְׁנֵי תַלְמִידֵי חֲכָמִים, שֶׁמָּא יָבוֹא עָלֶיהָ בְּדֶרֶךְ; רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בַּעֲלָה נֶאֱמַן עָלֶיהָ.

פירוש ברטנורא

ונסתרה, ולא כלום הוא ואינה אסורה לא לבעלה ולא לתרומה. אמר לה אל חסדתי ודברה עמו שלא בסתר, עדיין מותרת לבעלה ומותרת לאכול בתרומה אם אשת כהן היא: **נכנסה עמו לבית הסתר ושתתה עמו כדי טומאה אסורה לביתה ואסורה לאכול בתרומה**. ושיעור כדי טומאה, כדי לצלות ביצת תרנגולת ולגמעה: **ואם מת חולצת ולא מתיבמת**. ואם מת בעלה קודם שישקנה, חולצת ולא מתיבמת. דכתיב באשה שמצא בה ערות דבר (דברים כ"ד) ויצאה מביתו והלכה והיתה לאיש אחר, ודרשין לאיש אחר ולא ליבם. ואעפ"כ אינה מותרת לזר בלא חליצה, שכשם שאם היה בעלה חי לא היתה מותרת בלא גט, כך אינה מותרת מן היבם בלא חליצה:

ג ואלו אסורות לאכול בתרומה. לעולם. ואפילו היא בת כהן. ואילו שאר סוטות אינן אסורות אלא עד שישתו וימצאו טהורות: **ושבאו עדים שהיא טמאה**. ואפילו לאחר ששתתה ולא בדקה המים, אסורה איסור עולם. לפי שאין המים בודקים באשה שיש בה עדים שנממאה, שנאמר (במדבר ה') ונסתרה והיא נממאה ועד אין בה, דליכא דידע בה הוא שהמים בודקים, אבל איכא דידע בה, אפילו העדים הם במדינת הים אין המים בודקים: **ושבעלה בא עליה בדרך**. דשוב אין המים בודקים אותה, דכתיב (במדבר ה') ונקה האיש מעון, בזמן שהאיש מנוקה מעון, שלא בא עליה לאחר סתירה, או והאשה היתה תשא את עונה. אין האיש מנוקה מעון, אין המים בודקים את אשתו: **שני תלמידי חכמים**. שידעו להתרות בו: **ר"י אומר בעלה נאמן עליה**. אם הבעל נאמן על אשתו באיסור חמור של גדה, לא יתא נאמן באיסור קל של לאו גירא. ומעמידהו דרבנן, מתוך שאיסור קל הוא תקף עליה יצירה. ואין הלכה כרבי יהודה:

משניות מבוארות – קהתי

תלחה לה, כמבואר להלן (ג, ד); ויש שדורשים את הפסוק "ונסתרה" והיא נטמאה, ועד אין בה" – מאכן, שאם אין עדים שנטמאה, המים בודקים אותה; אבל אם יש עדים שנטמאה, אפילו הם במדינת הים, אין המים בודקים אותה; **והאומרת: אני שותה** – "טהורה אני, אלא שאני רוצה לשתות את המים", שאין כופים אותה לשתות, אלא שנאסרת לבעלה, ותצא בלא כתובה, ואסורה היא לאכול בתרומה; **ושבעלה אינו רוצה להשקותה** – שהיא רוצה לשתות, אלא שבעלה אינו רוצה להשקותה, שאין כופים אותו, ודינה שנאסרת עליו ונוטלת כתובתה ויוצאת; **ושבעלה בא עליה בדרך** – כשהולכיה לבית הדין, והיינו שבא עליה באיסור, שהרי לאחר קינוי וסתירה אסורה היא עליו, ושוב אין המים בודקים אותה, שנאמר בפרשת סוטה (במדבר ה, לא): "ונקה האיש מעון, והאשה היתה תשא את עוונה", ודרשו חכמים: בזמן שהאיש מנוקה מעון, האשה תשא את עוונה; אין האיש מנוקה מעון, אין המים בודקים את אשתו, לפיכך כל שבא עליה באיסור לאחר שנסתרה, שוב אינה שותה, והיא אסורה לו, וכן אסורה היא בתרומה לעולם. **ביצעד עושה לה** – הבא להשקות את אשתו כיצעד הוא נוהג? **מוליכה לבית דין שבאותו מקום** – שהוא דר שם, כדי לברר לפניו בעדים שקינא לאשתו ונסתרה, ומוסרין לו בית הדין, לאחר שבררו שהיא סוטה וצריך להשקותה, ששני תלמידי חכמים – שילכו עמם לירושלים, שאין משקים את הסוטה אלא בבית הדין של שבעים ואחד, כמבואר במשנה הבאה; ואין נותנים לבעל שיוליכנה לבדו, **שמה יבוא עליה בדרך** – ותיאסר עליו לעולם, ששוב אין להשקותה, לפי שאין המים בודקים אותה, כמו שבארנו לעיל; יש מבארים הטעם שמוסרים לו דווקא שני תלמידי חכמים, כדי שידעו להתרות בו (ומביאם ברטנורא). **רבי יהודה אומר: בעלה נאמן עליה** – אין מוסרים לו שני תלמידי חכמים, שכן בעלה נאמן לומר שלא בא עליה, ומשקים אותה. כברייאת בגמרא מבואר, שרבי יהודה לומד בקל וחומר מנידה: "ומה נידה שהיא בכרת, בעלה נאמן עליה, סוטה שהיא בלאו, לא כל שכן". וחכמים אומרים: היא הנותנת! נידה שהיא בכרת וחמורה בעיניו, הבעל נאמן עליה, סוטה שהיא בלאו, אינה חמורה בעיניו, ולכן אינו נאמן עליה (גמרא סוטה ז, א).

באור משנה ד

לאחר ששנינו במשנה הקודמת: "כיצד עושה לה? מוליכה לבית דין שבאותו מקום", מוסיפות משנתנו והמשניות הבאות (ד-י) ללמד, כיצד היו נוהגים בסוטה, לאחר שנבחר בבית הדין שבאותו מקום, שבעלה קינא לה ונסתרה, וצריך להשקותה את המים המאורים.

נסתר, שאין רואים מה עושים שם, **וששתתה עמו כדי טמאה** – כשיעור זמן שיכלה להיטמא בביאת נזות, **אסורה לביתה ואסורה לאכול בתרומה** – הואיל והיה כאן קינוי וסתירה, הריהי "סוטה", ואסורה היא לבעלה; ואם היא אשת כהן, אסורה בתרומה, עד שתשתת את המים המאורים. **ואם מת** – בעלה קודם שהשקה את המים המאורים, ולא הניח זרע, והיא זקוקה ליבם, **חולצת ולא מתיבמת** – שהסוטה אסורה אף ליבם. בגמרא מבואר הטעם, שנאמר באשה שמצא בה בעלה ערוות דבר (דברים כד, ב): "ויצאה מביתו והלכה והיתה לאיש אחר", ודרשו: לאיש אחר ולא ליבם. ומכל מקום צריכה היא חליצה, כשם שאם היה בעלה חי, היתה צריכה גט כדי להתירה לאחר. ויש מבארים טעם הדבר שאינה מתיבמת, משום שלא נאמרה מצוות ייבום אלא כדי לבנות את בית האב המת, שנאמר (דברים כה, ט): "ככה יעשה לאיש אשר לא יבנה את בית אחריו", וזו הואיל וחשורה היא בזנות, הרי אינה בונה אלא סותרת (גמרא: תוספות).

באור משנה ג

במשנה הקודמת למדנו, שלאחר קינוי וסתירה נעשית האשה "סוטה", ואסורה היא לבעלה עד שתשתת את המים המאורים; ואם היא אשת כהן, אסורה היא לאכול בתרומה. בים. לאחר ששתתה את המים המאורים, ונמצאה טהורה, הריהי שוב מותרת לבעלה, ומותרת לאכול בתרומה. – משנתנו באה ללמד על סטות שאין בהן בדיקת המים המאורים, ולפיכך אסורות הן לבעליהן ואסורות לאכול בתרומה לעולם. **ואלו** – המפורטות להלן, **אסורות מלאכול בתרומה** – לעולם, אם בעלן כהן (ובברטנורא מבואר: ואפילו היא בת כהן), וכן אסורות הן לבעליהן לעולם, אפילו אינו כהן: **האומרת: טמאה אני לך** – כלומר שלאחר שקינא לה בעלה ונסתרה אינה רוצה לשתות את המים, והיא אומרת, שאמנם אסורה היא לבעלה, לפי שזינתה עם פלוני כשנסתרה עמו; ואף על פי ששנינו בסוף מסכת נדרים: "האומרת: טמאה אני לך" תביא ראייה לדבריה, כאן שונה הדין, הואיל ויש רגלים לדבר שנטמאה, שהרי קינא לה בעלה ונסתרה, הלכך נאמנת היא לומר "טמאה אני לך" (ותוספות עפ"י הירושלמי): **ושבאו עדים שהיא טמאה** – בגמרא מבואר, שאם באו עדי טומאה קודם ששתתה את המים, אין צורך לומר שהיא אסורה, שהרי אף בלא קינוי וסתירה נאמנים שני עדים להעיד עליה שנטמאה, אלא המשנה באה להשמיענו, שאפילו באו עדים לאחר שהשקה, ולא בדקה המים המרים, עדותם מתקבלת; ואין אומרים, שהואיל ונקתה תהא בדיקת המים מכחשת עדותם, שאין לך דבר העומד בפני עדות ברורה, וזה שלא בדקה המים, שמה זכות

ד' היו מעלין אותה לבית דין הגדול שבירושלים, ומאמינן עליה בדרך שְׁמַאיִמין על עדי נפשות, ואומרים לה: בתי, הרבה יין עושה, הרבה שחוק עושה, הרבה ילדות עושה, הרבה שכנים הרעים עושים; עשי לשמו הגדול שנקבת בְּקֶדְשָׁהּ, שלא ימחה על המים. ואומרים לפניה דברים שאינה פְּדַאי לְשִׁמְעוֹן, היא וכל משפחת בית אביה. ה' אם אִמְרָה: טְמֵאָה אֲנִי – שׁוֹבֶרֶת בְּתֻבָּתָהּ וְיוֹצֵאתָ. ואם אִמְרָה: טְהוֹרָה אֲנִי – מַעֲלִין אותה לשער המזרח שעל פתח שער נִקְנוֹר, שֶׁשֶׁם מִשְׁקִין את הפסולות, ומְטַהְרִין את הַיְּלִדוֹת, ומְטַהְרִין את הַמְצַרְעִים. וְכֵהֵן אוֹחִז בְּבִגְדֶיהָ; אם נִקְרְעוּ נִקְרְעוּ, אם נִפְרְמוּ נִפְרְמוּ; עַד שֶׁהוּא מְגַלָּה אֶת לְבָהּ, וְסוֹתֵר אֶת שַׁעְרָה. רַבִּי יְהוּדָה אומר: אם הָיָה לָבָה

פירוש ברטנורא

ד' היו מעלין אותה לב"ד הגדול. דכתיב בסוטה (שם) ועשה לה הכהן את כל התורה הזאת, וכתוב התם (דברים י"ז) ע"פ התורה אשר יורוך, מה להלן בב"ד הגדול אף כאן בב"ד הגדול: ומאיימין עליה. כד' שתודה: הרבה ילדות עושה. וגורם לילדה שתבא ליד קלקול: דברים שאינן כדאי לשומעין. שאינה ראויה לשמוע אותן הדברים שאומרים לפניה ממעשיהן של צדיקים, כגון יהודה הורה ולא בוש במעשה תמר, ראובן הורה ולא בוש במעשה בלילה: ה' שׁוֹבֶרֶת בְּתֻבָּתָהּ. כותבת שובר על כתובתה, ונתי ואבדתי כתובתי, כדי שלא תוכל לחזור ולתבוע כתובתה ממנו. ובמקום שאין כותבין כתובה אלא סומכין על תנאי ב"ד הוא שכותבת שובר, אבל במקום שכותבים כתובה, מקרעת כתובתה ואינה כותבת שובר: מַעֲלִין אותה לשער המזרח. מעלין ומורידין אותה, כדי ליגעה אולי תטרופ דעתה ותודה: שַׁעַל פֶּתַח שַׁעַר נִקְנוֹר. אדם ששמו נקנור שהביא דלות לאותו פתח מאלכסנדראי של מצרים ונעשו לו נסים ונקרא שער נקנור על שמו כדאמרין ביומא [לח]: שֶׁשֶׁם מִשְׁקִין את הסוֹטוֹת. דבעינן לפני ה': ומְטַהְרִין את הַיְּלִדוֹת. כדי שיעמדו על גבי קרבנן. וה"ה זבין וזבות המטוננים קרבן: ומְטַהְרִין את הַמְצַרְעִים. כדכתיב (ויקרא י"ד) והעמיד הכהן המטהר וכו' לפני ה': אוֹחִז בְּבִגְדֶיהָ. בבית הצואר שלהן: אִם נִקְרְעוּ. אינו חושש, ואם נִפְרְמוּ אינו חושש. פרימה גדולה מקריעה שנקרע לקרעים הרבה. לשון אחר, פרימה מן הצדדין קריעה באורך: עַד שֶׁמְגַלָּה אֶת לְבָהּ. דכתיב (במדבר ה') ופרע את ראש האשה, אין לי אלא ראשה גופה מנין ת"ל האשה, א"כ מה ת"ל את ראש, מלמד שסותר את שערָה: רַבִּי יְהוּדָה אומר כ"ו. שמה תצא זכאית ויתגורו בה

משניות מבוארות – קהתי

שיחא בידו לראיה, שאין לה עליו תביעת כתובתה; אבל במקום שכותבים כתובה, הרי היא קורעת כתובתה ואינה כותבת שובר. וְאִם אִמְרָה: טְהוֹרָה אֲנִי – שאף לאחר איומי בית הדין עמדה בדיבורה, ולא הודתה שנטמאה, מַעֲלִין אותה – בגמרא מבואר, שהיו מורידים אותה מכל הר הבית וחוזרים ומעלים אותה, כדי לייגעה, אולי סוף סוף תודה קודם מחיקת המגילה, עד שלבסוף היו מעלין אותה לְשַׁעַר הַמְּזֻרָה שַׁעַל פֶּתַח שַׁעַר נִקְנוֹר – שהיו במקדש שני שערי מזרח: א. שער המזרח החיצון שבפתח הר הבית, הקרוי "שער התחתון", ב. שער המזרח הפנימי, בפתח שבין עזרת נשים לעזרת ישראל, הקרוי "שער העליון", או "שער ניקנור", על שם ניקנור שקבע באותו שער דלתות נחושת שהביא מאלכסנדראי של מצרים (כמו ששינונו במסכת יומא ג, ו); ולפי פירוש רש"י היו מורידים תחילה את הסוטה מלשכת הגזית לשער התחתון, וממנו היו מעלים אותה לפתח שער ניקנור, שהוא שער העליון. ויש מפרשים, שכוונת משנתנו היא, שהיו מעלים אותה לשער המזרח שהוא שער ניקנור ('תוספות יום טוב' בשם 'כפופור ופוח'), שֶׁשֶׁם מִשְׁקִין אֶת הַסּוֹטוֹת – שנאמר בפרשת סוטה (במדבר ה, יח): "והעמיד הכהן את האשה לפני ה'", והוא הפתח שבו דרך כניסה ויציאה לכל באי עזרה (רש"י); חלל פתח זה של שער ניקנור לא נתקדש בקדושת העזרה, כדי שיוכלו להיכנס שם מחוסרי כפרה האסורים בביאת מקדש, ובאים להביא קרבנותיהם ולהיטהר, ולכן שם היו מטהרים את הזבים והזבות (גמרא), ומְטַהְרִין אֶת הַיְּלִדוֹת, ומְטַהְרִין אֶת הַמְצַרְעִים – כלומר ששם היו עומדים הזבים, הזבות, היולדות והמצורעים, כשהכוהן היה מקריב את קרבנם ומטהר אותם, שאין קרבנו של אדם קרב אלא אם כן הוא עומד על גביו; ובמצורעים יש עוד טעם, שנאמר בהם (ויקרא יד, יא): "והעמיד הכהן המטהר את האיש המיטהר ואותם לפני ה' פתח אוהל מועד", ולפי שקודם טהרתם אסורים הם ליכנס לעזרה, הרי הם עומדים בפתח שער ניקנור; ולמקום זה היו מביאים לבסוף את הסוטה, וְכֵהֵן אוֹחִז בְּבִגְדֶיהָ – בבית הצואר שלהם, אִם נִקְרְעוּ נִקְרְעוּ – ואינו חושש, אִם נִפְרְמוּ – שהותר התפר שלהם; ויש מפרשים, שנקרעו קרעים הרבה, נִפְרְמוּ – ואינו חושש, שכך היא הכוונה שתחוש בבזיונה ותודה (תמארי), עַד שֶׁהוּא מְגַלָּה אֶת לְבָהּ, וְסוֹתֵר אֶת שַׁעְרָה – את קליעות שער ראשה, כדי לנוולה (רמב"ם). וְאִם הָיָה שַׁעְרָה נָאָה, לֹא הָיָה סוֹתֵרָה – טעמו מבואר בגמרא, שחושש הוא, שמה תצא זכאית ויתגורו בה

הָיָה מַעֲלִין אותה – את הסוטה, מבית דין של מקומה, לְבֵית דִּין הַגָּדוֹל שֶׁבִּירוּשָׁלַיִם – לבית הדין של שבעים ואחד, שישב בלשכת הגזית שבבית המקדש בירושלים. בגמרא מבואר, שדורשים גזירה שווה מזקן ממרא, שכן בסוטה נאמר (במדבר ח, ח): "והעמיד את האשה לפני ה', ועשה לה הכהן את כל התורה הזאת", ובזקן ממרא נאמר (דברים יז, יא): "ועשית על פי הדבר אשר יגידו לך מן המקום אשר יבחר ה'... על פי התורה אשר יורוך", מה שם בזקן ממרא – על פי התורה אשר יורו בבית דין הגדול, אף כאן בסוטה, אין תורתה נעשית אלא בבית דין הגדול; וּמַאֲיִמִין עָלֶיהָ – בבית הדין, שתודה שנטמאה, ולא תצטרך לשותות את המים, בְּדֶרֶךְ שְׁמַאיִמין עַל עֲדֵי נַפְשוֹת – שלא יעידו שקר, ויזהרו שלא ייהרג אדם זכאי על פיהם (סנהדרין ד, ה), כך מאיימים על הסוטה, שאם נטמאה מוטב שתודה ולא תכניס עצמה בסכנה, וְאומרים לה: בְּתִי – אל תתביישי להודות על קלקלתך, שכן הִרְבָּה יֵין עוֹשָׂה – שתיית היין גורמת הרבה לחטא, הִרְבָּה שְׁחֹק עוֹשָׂה – שחוק וקלות דעת מביאים לידי חטא, הִרְבָּה יְלִדוֹת עוֹשָׂה – הילדות מביאה לידי קלקול, הִרְבָּה שְׁכָנִים הָרָעִים עוֹשִׂים – השפעתם של שכנים רעים עושה, שאדם סוטה מדרכו; ובוראי גם את מתוך אחת הסיבות הללו נכשלת וחטאת; לֵכָן עָשִׂי לְשִׁמּוֹ הַגָּדוֹל – של הקדוש ברוך הוא – שְׁנִקְתָּב בְּקֶדְשָׁהּ, שֶׁלֹא יִמָּחֶה עַל הַמַּיִם – הודי על מעשיך, שלא יא צורך להכין שבילך מים מאירים, ולמחות את שם מעשים עליהם, כמו שנאמר (במדבר ה, כג): "וכתב את האלות האלה הכהן בספר, ומחה אל מי המרים". וְאומרים לְפָנֶיהָ דְּבָרִים שְׁאִינָה פְּדַאי לְשִׁמְעוֹן – שאינה ראויה לשמוע אותם, הִיא וְכָל מִשְׁפַּחַת בֵּית אָבִיהָ – לא היא, ולא כל משפחת בית אביה, שבוודאי באה עמה לשם; בגמרא מבואר, שמספרים לה דברים הכתובים בתורה על מעשיהם של ראשונים, שהודו על חטאם ולא בושו, כגון מעשה יהודה בתמר, שאמר "צדקה ממני", וכיוצא בזה.

באור משנה ה

אם אִמְרָה: טְמֵאָה אֲנִי – אם הודתה הסוטה שנטמאה, שׁוֹבֶרֶת בְּתֻבָּתָהּ – כלומר מפסידה היא את כסף כתובתה וכותבת לבעלה שובר עליה, וְיוֹצֵאתָ – מבעלה בגט פיטורין, שהואיל ולא התרו בה עדים בשעת המעשה, אינה חייבת מיתה. בגמרא מבואר, שמדובר במשנתנו במקום שאין כותבים כתובה, הלכך היא כותבת שובר לבעלה,

נָאָה, לֹא הָיָה מְגַלְהוּ; וְאִם הָיָה שְׁעָרָה נָאָה, לֹא הָיָה סוֹתְרוֹ.

ו הִיתָה מִתְפַּסֶּה בְּלִבָּנִים – מִכְסֶּה בְּשָׁחוּרִים; הָיוּ עָלֶיהָ כָּלִי זָהָב וְקַטְלִיאוֹת, נְזִמִּים וְטַבְעוֹת – מַעֲבִירִים מִמֶּנָּה, כְּדִי לְגַלְּהָ. וְאַחֵר כֶּךָּ מֵבִיא חֶבֶל מִצְרִי וְקוֹשְׁרוֹ לְמַעַלָּה מִדִּדְיָהּ. וְכָל הַרוּצָה לְרֹאוֹת פָּא לְרֹאוֹת, חוּץ מִעֲבָדֶיהָ וְשִׁפְחוֹתֶיהָ, מִפְּנֵי שְׁלֵפָה גַם בָּהֶן. וְכָל הַנָּשִׁים מִתְּרוֹת לְרֹאוֹתָהּ, שְׁנֵאמַר (יחזקאל כג, מח): "וַיִּנָּסְרוּ כָּל־הַנָּשִׁים וְלֹא תַעֲשִׂינָה כְּזֹמַתְכֶנָּה".

ז בְּמִדָּה שְׁאֵדָם מוֹדֵד, בָּהּ מוֹדְדִין לוֹ. הִיא קֹשְׁטָה אֶת עֲצָמָה לַעֲבֶרָה – הַמָּקוֹם נִגְלָה. הִיא גִלְתָּה אֶת עֲצָמָה לַעֲבֶרָה – הַמָּקוֹם גִּלָּה עָלֶיהָ. בִּינְךָ הַתְּחִילָה בַּעֲבֶרָה תַּחֲלָה, וְאַחֵר כֶּךָּ הִבְטֵן – לְפִיכֶךָ תִּלְקַח הִינְךָ תַּחֲלָה, וְאַחֵר כֶּךָּ הִבְטֵן. וְשָׂאָר כָּל הַגּוֹף לֹא פָּלַט.

ח שִׁמְשׁוֹן הִלָּךְ אַחֵר עֵינָיו – לְפִיכֶךָ נִקְרוּ פְּלִשְׁתִּים אֶת עֵינָיו, שְׁנֵאמַר (שופטים טז, כא): "וַיֹּאחֲזוּהוּ פְּלִשְׁתִּים וַיִּנָּקְרוּ אֶת פִּירוֹשׁ בִּרְטוּרָא

פרחי כהונה שראו לכה נאה ושערה נאה. ואין הלכה כר'.

ו הִיתָה מִכּוּסָה בְּלִבָּנִים מִכְסֶּה בְּשָׁחוּרִים. וְאִם הָיוּ שָׁחוּרִים יָפִין לָהּ, מִכְסֶּה בְּבָגְדִים מְכּוּעָרִים: קַטְלִיאוֹת. עֲנָקִים שִׁמְשִׁימִים סָבִיב הַצּוּרָא. וּמִפְּנֵי שֶׁהָאִשָּׁה חוֹנֶקֶת עֲצָמָה בָּהֶם כְּדִי שֶׁתִּרְאֶה בַּעֲלָה בִּשְׂרָא מִכְסֶּה בְּשָׁחוּרִים. נְזִמִּים וְטַבְעוֹת מַעֲבִירִים מִמֶּנָּה. מִפְּרָשׁ בְּגָמָרָא דְּלֹא תִּמְאָה שִׁנִּיחוּ לָהּ הַנּוּמִים וְהַטַּבְעוֹת אַחֵר שִׁקְרָעוּ בְּגִידָהּ וְגַלּוּ אֶת לִבָּהּ שׁוֹה יוֹתֵר גָּנְאִי לָהּ, כְּמוֹ שֶׁנִּגְנְאִי יוֹתֵר לְאֵדָם עָרוֹם שִׁלְךָ בְּמַנְעִלִים בְּרַגְלֵי מִלִּכְךָ יוֹחַ, קַמ"ל דְּלֹא: חֶבֶל מִצְרִי. מִפְּרָשׁ בִּירוּשְׁלָמִי לִפִּי שֶׁעֲשִׂתָּה מַעֲשֵׂה מִצְרִים. וְאִם אֵין חֶבֶל מִצְרִי מֵבִיא שָׂאָר חֲבִלִּים: וְקוֹשְׁרוֹ לְמַעַלָּה מִדִּדְיָהּ. שְׁלֹא יִפְלוּ בְּגִידָהּ וְהַשָּׂאָר עָרוֹמָה: וְכָל הַרוּצָה לְרֹאוֹת בָּא לְרֹאוֹת. וְדוֹקָא בְּאִנְשִׁים רְשׁוֹת וְאִינוּ חוֹבֵה. אֲבָל בְּנָשִׁים, חוֹבֵה עַל כָּל הַנָּשִׁים הַמְצִיאוֹת שֶׁם לֹאָה וְלֹאָה, כְּדִכְתִּיב וְנוֹסְרוּ כָּל הַנָּשִׁים: וְכָל הַנָּשִׁים מוֹתְרוֹת לְרֹאוֹתָהּ. חִיבִין לְרֹאוֹתָהּ. חִיבִין מִפְּרָשׁ לָהּ בְּגָמָרָא:

ז הַמָּקוֹם נִיּוּלָהּ. שְׁמוּגָלָה כֶּהֱן אֶת רֹאשָׁהּ וְסוֹתָר אֶת שְׁעָרָה וְקוֹרֵעַ אֶת בְּגִידָהּ: הִיא גִלְתָּה אֶת עֲצָמָה. יִשְׁכָּה בְּפִרְשָׁת דְּרִכִּים וְגִילְתָּה עֲצָמָה לְנוֹאֶף: הַמָּקוֹם גִּלָּה עָלֶיהָ. שְׁכָהּ מִמְּמִידָה עַל שֶׁעַר נִקְנֹר וּמִרְאָה קְלוּנָה לְכָל: בִּינְךָ הַתְּחִילָה בַּעֲבִירָה תַּחֲלָה. בִּדְרֵךְ תִּשְׁמֵשׁ הִירֵךְ נִתְּנָה תַּחֲלָה בְּקִירּוֹב בִּשְׂרָא: וְשָׂאָר כָּל הַגּוֹף לֹא פָּלַט. שָׂאָר אֲבִירֵי גּוֹפָה אֵינֶם פִּלְטִים מִן הַחֹלִי, וְאֵע"פ שְׁלֹא הוֹכִיר בְּמִקְרָא אֲלֵא בְטָן וִירֵךְ:

משניות מבוארות – קהתי

כדי שיקחו מוסר, מפסיקה משנתנו את סדר השקאת הסוטה וברייתא, ומביאה דברי מוסר, שיש ללמוד מענין הסוטה.

בְּמִדָּה שְׁאֵדָם מוֹדֵד, בָּהּ מוֹדְדִין לוֹ – כְּלוּמַר כְּפִי שָׂאָדָם נוֹהֵג, כִּךְ נוֹהֵגִים בּוֹ מִן הַשְּׂמִימִים, וְהִינּוּ שִׁמְשִׁלְמִים לוֹ בְּעֵד מַעֲשֵׂיו מִידָה כִּנְגֵד מִידָה, שֶׁכֵּן אֲנוּ מוֹצִאִים בְּסוֹטָה: הִיא קֹשְׁטָה אֶת עֲצָמָה לַעֲבֶרָה – בְּלִכְתָּהּ לְהִסְתֵּר עִם אִישׁ אַחֵר, הַמָּקוֹם נִגְלָה – הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא צִוָּה לְנוּלָה, לְפָרוּעַ רֹאשָׁה, לְהַלְבִּישָׁה בְּגָדִים מְכּוּעָרִים, לְהִסִּיר קִישׁוּטִיָּה מַעֲלִיָּה, וְכִיּוּצָא בִּזְהָ, כְּמוֹ שֶׁשִּׁנִּינוּ בְּמִשְׁנֵי הַקְדוּמוֹת. הִיא גִלְתָּה אֶת עֲצָמָה לַעֲבֶרָה – שְׁלֹא נִהְגָּה צִנִּיעוּת בַּעֲצָמָה, וְהַלְכָה לְבִין הָאֲנָשִׁים וְהִרְאָתָה אֶת עֲצָמָה לִשְׂם זְנוּת, הַמָּקוֹם גִּלָּה עָלֶיהָ – שְׁצִיּוּהָ לְהַעֲמִידָה בַּתַּחַת שֶׁעַר נִיקְנֹר וְלִגְלוֹת קְלוּנָה בְּרַבִּים, כְּמוֹ שֶׁשִּׁנִּינוּ בְּמִשְׁנֵי הַקְדוּמוֹת: "וְכָל הַרוּצָה לְרֹאוֹת בָּא לְרֹאוֹת". בִּינְךָ הַתְּחִילָה בַּעֲבִירָה תַּחֲלָה, וְאַחֵר כֶּךָּ הִבְטֵן – כְּשִׁזְנִיתָה עִם הָאִישׁ שֶׁנִּסְתָּרָה עִמּוֹ, לְפִיכֶךָ תִּלְקַח הִינְךָ תַּחֲלָה, וְאַחֵר כֶּךָּ הִבְטֵן – שֶׁהִכּוֹהֵן מִקְלָלָהּ וְאָמַר לָהּ (במדבר יח, כא): "יִתֵּן ה' אוֹתָךְ לֵאלֹהִי וּלְשִׁבְעָה בְּתוֹךְ עַמֶּךָ, בַּת ה' אֵת יִרְכָךְ נּוֹפֶלֶת וְאֵת בִּטְנְךָ צָבָה". בְּגָמָרָא מְבֹאֵר, שֶׁכֵּךְ אֲמַנְסָה הַסֵּדֵר בְּקִלְלָהּ, תַּחֲלִילָה הִירֵךְ וְאַחֵר כֶּךָּ הִבְטֵן, אֲבָל בְּבִדְקַת הַמִּים הַסֵּדֵר הוּא הַפּוֹךְ, שֶׁכֵּן הַמִּים בּוֹדְקִים אוֹתָהּ דְרֵךְ כְּנִיסָתָם לְגוֹף, תַּחֲלִילָה הִבְטֵן וְאַחֵר כֶּךָּ הִירֵךְ, שְׁנֵאמַר (שם שם, כז): "וְצָבָתָה בְּטֶנָּה וּנְפִלָה יִרְכָּה", וְשָׂאָר כָּל הַגּוֹף לֹא פָּלַט – שֶׁכֵּךְ שָׂאָר אֲבִירֵי גּוֹפָה אֵינֶם נִמְלָטִים מִבְּדִיקַת הַמִּים, שֶׁאֵף הֵם לּוֹקִים, אֵף שְׁלֹא הוֹזְכְּרוּ בְּפִירוֹשׁ בְּתוֹרָה; שֶׁכֵּךְ דְּרָשׁוּ מִמָּה שְׁנֵאמַר (שם שם, כז): "וּבָאוּ בָּהּ הַמִּים הַמֵּאֲרָרִים לְמִרְיָם", שֶׁהִמִּים מִתְּחַלְחִלִים בְּכָל אֲבִירָה (ספרי). וְיֵשׁ גּוֹרָסִים: (ושאר כל הגוף לא פרט. כְּלוּמַר לֹא פָּרַט הַכְּתוּב, אֲבָל כֶּשֶׁם שֶׁנִּתְּנָה בְּכָל גּוֹפָה, כִּךְ הִיא לּוֹקָה בְּכּוּלָּהּ (המאירי); וְהִרֵי מִכָּאֵן, שֶׁבְּמִידָה שֶׁהָאֵדָם מוֹדֵד, בָּהּ מוֹדְדִין לוֹ.

באור משנה ח

משנתנו מוסיפה להביא דוגמאות ממקומות אחרים על הכלל המוסרי ששנינו במשנה הקודמת: "במידה שאדם מודד, בה מודדין לו".

שִׁמְשׁוֹן הִלָּךְ אַחֵר עֵינָיו – שְׁנֵאמַר (שופטים יד, ג): "וַיֹּאמֶר שִׁמְשׁוֹן אֶל אֲבִיר, אוֹתָהּ קָח לִי, כִּי הִיא יִשְׂרָה בְּעֵינָי, לְפִיכֶךָ נִקְרוּ פְּלִשְׁתִּים אֶת עֵינָיו, שְׁנֵאמַר: "וַיֹּאחֲזוּהוּ פְּלִשְׁתִּים וַיִּנָּקְרוּ אֶת עֵינָיו" – מִידָה כִּנְגֵד מִידָה. אֲבָשְׁלוֹם נִתְּנָה בְּשָׁעָרוֹ – שְׁנֵאמַר (שמואל ב יד, כח-כז): "וְכִאֲבִשְׁלוֹם לֹא הָיָה אִישׁ יִפָּה בְּכָל יִשְׂרָאֵל לְהַלֵּל מֵאֵד, מִכֶּכָּה

פרחי כהונה אחר כך; ומפרש רש"י, שהגמרא נקטה "פרחי כהונה", משום שהיו מצויים בעזרה יותר משאר העם. ברם, חכמים סוברים, שמצוה לביישה, ואפילו היא טהורה, משום "וניווסרו כל הנשים" (יחזקאל כג, מח), שלא יביאו עצמן לידי חשד ויהיו צנועות (כלהלן במשנה הבאה). והמאירי כותב, שהלכה כחכמים, לפי "שאין החשק מצוי בדבר שעיקרו עשוי לנוול".

באור משנה ו

משנתנו ממשיכה בסדר השקאת הסוטה על ידי הכהן במקדש.

הִיתָה מִתְפַּסֶּה בְּלִבָּנִים – אִם הַסּוֹטָה הִיתָה לְבוּשָׁה בְּגָדִים לְבָנִים, מִכְסֶּה בְּשָׁחוּרִים – כְּלוּמַר מְלִבִּישִׁים אוֹתָהּ בְּגָדִים שָׁחוּרִים, כְּדִי לְכַעֲרָהּ. בְּגָמָרָא מוֹבָאֵת בְּרִייתָא: "אִם הָיוּ שָׁחוּרִים נָאִים לָהּ, מִכְסִּים אוֹתָהּ בְּגָדִים מְכּוּעָרִים"; הָיוּ עָלֶיהָ כָּלִי זָהָב – תְּכֵשִׁיטִים שֶׁל זָהָב, וְקַטְלִיאוֹת – אוֹ עֲנָקִים (שְׂרָשְׁרוֹת) שֶׁעַל הַצּוּרָא, נְזִמִּים – שֶׁעַל הָאֵף וְהָאֲזָנוֹת, וְטַבְעוֹת – שֶׁעַל הָאֲצָבָעוֹת, מַעֲבִירִים מִמֶּנָּה – מִסִּירִים אוֹתָם מַעֲלִיָּה, כְּדִי לְגַלְּהָ – לְכַעֲרָהּ אוֹתָהּ. וְאַחֵר כֶּךָּ מֵבִיא חֶבֶל מִצְרִי – חֶבֶל הָעֵשׂוֹי נִצְרִים (עֲנָפִים) שֶׁל דָּקָל; וְיֵשׁ מִפְּרָשִׁים, חֶבֶל הָעֵשׂוֹי מִסִּבַּי הַגָּדֵל סָבִיב הַדָּקָל; וְלִפִּי הִירוּשְׁלָמִי חֶבֶל מִמְּצָרִים, מִשּׁוּם שֶׁעֲשִׂתָּה מַעֲשֵׂה מִצְרִים, שֶׁכֵּךְ נֹאמַר בְּתַחֲלִילַת פִּרְשָׁת עֲרִיּוֹת (ויקרא יח, ג): "כִּמְעַשֶׂה אֶרֶץ מִצְרַיִם... לֹא תַעֲשׂוּ"; וְאֲמַנְסָה אִם אֵין חֶבֶל מִצְרִי, מֵבִיא חֶבֶל אַחֵר, וְקוֹשְׁרוֹ לְמַעַלָּה מִדִּדְיָהּ – כְּדִי שְׁלֹא יִשְׁמָטוּ בְּגִידָהּ מַעֲלִיָּה, שֶׁהִרֵי נִקְרָעוּ (כְּפִי שֶׁשִּׁנִּינוּ בְּמִשְׁנֵי הַקְדוּמוֹת). וְכָל הַרוּצָה לְרֹאוֹת – אֶת הַסּוֹטָה בְּנִיּוּלָהּ, פָּא לְרֹאוֹת – יִכּוֹל לְבוֹא וְלִרְאוֹתָהּ, חוּץ מִעֲבָדֶיהָ וְשִׁפְחוֹתֶיהָ – שֶׁאֲסוּר לָהֶם לְרֹאוֹתָהּ, מִפְּנֵי שְׁלֵפָה גַם בָּהֶן – שְׂרָגִילָה הִיא בָּהֶן, וְכִשְׁתִּירָאָה אוֹתָם תִּתְחַזֵּק דַּעְתָּהּ וְלֹא תוֹדָה. וְכָל הַנָּשִׁים מִתְּרוֹת לְרֹאוֹתָהּ – בְּגָמָרָא מְבֹאֵר, שֶׁהַנָּשִׁים חִיבִיבוֹת לְרֹאוֹתָהּ, וּמִכָּאֵן יֵשׁ מִפְּרָשִׁים: מוֹתְרוֹת מִלְשׁוֹן "הַתִּרְאָה", כְּלוּמַר שֶׁהַנָּשִׁים מוֹזִהֲרוֹת לְרֹאוֹת אֶת הַסּוֹטָה בְּנִיּוּלָהּ, בְּשַׁעֲבִים שֶׁבָּאִים לְהַשְׁקוֹתָהּ אֶת הַמִּים הַמֵּאֲרָרִים, שְׁנֵאמַר: "וַיִּנָּסְרוּ כָּל־הַנָּשִׁים וְלֹא תַעֲשִׂינָה כְּזֹמַתְכֶנָּה" – שִׁתְּנוּ הַנָּשִׁים אֶת לְבָן לְדַבֵּר, וַיִּקְחוּ מוֹסֵר שְׁלֹא יִבְיָאוּ עֲצָמָן לִידֵי חֶשֶׁד שֶׁל זִמָּה.

באור משנה ז

לאחר שסיימנו את המשנה הקודמת בהלכה, ש"כל הנשים מותרות (חייבות) לראותה",

עֵינָיו. אַבְשָׁלוֹם נִתְנָאָה בְּשַׁעְרוֹ – לְפִיכָךְ נִתְלָה בְּשַׁעְרוֹ; וּלְפִי שָׁבָא עַל עֶשֶׂר פִּילֵגָשִׁי אָבִיו – לְפִיכָךְ נִתְּנוּ בּוֹ עֶשֶׂר לֹזְנֵיכִית, שְׁנָאֹמֶר (שמואל ב יח, טו): "וַיִּסְבּוּ עֲשָׂרָה אַנְשִׁים נְשָׂאֵי בְלִי יוֹאָב"; וּלְפִי שָׁנֹב שְׁלֹשָׁה לִבְבוֹת, לֵב אָבִיו וְלֵב בֵּית דִּין וְלֵב יִשְׂרָאֵל, שְׁנָאֹמֶר (שם טו, ו): "וַיִּנָּגַב אַבְשָׁלוֹם אֶת־לֵב אַנְשֵׁי יִשְׂרָאֵל" – לְפִיכָךְ נִתְקַעוּ בּוֹ שְׁלֹשָׁה שְׁבָטִים, שְׁנָאֹמֶר (שם יח, יד): "וַיִּקַּח שְׁלֹשָׁה שְׁבָטִים בְּכַפּוֹ וַיִּתְקַעֵם בָּלֵב אַבְשָׁלוֹם".

ט וְכֵן לַעֲנִין הַטּוֹבָה: מְרִים הַמְתִּינָה לַמִּשָּׁה שָׁעָה אַחַת, שְׁנָאֹמֶר (שמות ב, ד): "וַתִּתְצַב אַחֲתוֹ מִרְחוֹק" – לְפִיכָךְ נִתְעַכְּבוּ לָהּ יִשְׂרָאֵל שְׁבַעֲהָ יָמִים בַּמִּדְבָּר, שְׁנָאֹמֶר (במדבר יב, טו): "וַהֲעֵם לֹא נָסַע עַד־הָאֶסְפָּה מְרִים". יוֹסֵף זָכָה לְקַבֵּר אֶת אָבִיו וְאִין בְּאֶחָיו גְּדוֹל מִמֶּנּוּ, שְׁנָאֹמֶר (בראשית נ, ז; ט): "וַיַּעַל יוֹסֵף לְקַבֵּר אֶת־אָבִיו... וַיַּעַל עִמּוֹ גַּם־רַכֵּב גַּם־פָּרָשִׁים" – מִי לָנוּ גְדוֹל מִיוֹסֵף, שְׁלֹא נִתְעַסַּק בּוֹ אֱלֹא מִשָּׁה. מִשָּׁה זָכָה בְּעַצְמוֹת יוֹסֵף, וְאִין בְּיִשְׂרָאֵל גְּדוֹל מִמֶּנּוּ, שְׁנָאֹמֶר (שמות יג, יט): "וַיִּקַּח מִשָּׁה אֶת־עַצְמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ" – מִי גְדוֹל מִמִּשָּׁה, שְׁלֹא נִתְעַסַּק בּוֹ אֱלֹא הַמָּקוֹם, שְׁנָאֹמֶר (דברים לד, ו): "וַיִּקְבֹּר אוֹתוֹ בִּגְיֹן". לֹא עַל מִשָּׁה בְּלִבָּר אֲמָרוּ, אֱלֹא עַל כָּל הַצְדִּיקִים, שְׁנָאֹמֶר (ישעיה נח, ח): "וַהֲלֹךְ לְפָנָיִךְ צִדְקָךְ כְּבוֹד ה' יֹאסֶפְךָ".

פ ר ק ש נ י

א הִיָּה מְבִיא אֶת מִנְחָתָהּ בְּתוֹךְ כְּפִיפָה מְצִרִית, וְנוֹתְנָה עַל יְדֶיהָ כְּדִי לִיְגַעָה. כָּל הַמִּנְחָתוֹת תִּחְלָתֶן וְסוּפֶן בְּכָלִי שְׂרֵת, פִּירוּשׁ בִּרְטִנּוּרָא

ח לֹזְנֵיכִיתוֹת. חֲנִיתוֹת: לֵב אָבִיו. אִמֶּר לוֹ אַבְשָׁלוֹם לֹאֲבִיו, כְּתוּב לִי שִׁילְכוּ עִמִּי שְׁנַיִם אִישׁ שֶׁאֲחֵחַר מִכָּל יִשְׂרָאֵל, כְּתוּב לוֹ. וְהִיא מֵרָאָה חוֹתְמוֹ שֶׁל אָבִיו לְשֵׁנִים, וְהוֹלִכִים אַחֲרָיו, עַד שְׁכִינַם מֵאֲתִים אִישׁ, כּוֹלֵן רֹאשׁ סְנֵהֲדָרָאוֹת. הָרִי שָׁנֹב לֵב אָבִיו וְלֵב כ"ד. וְלֵב כָּל יִשְׂרָאֵל, דְּכִתְבִּי וַיִּנָּגַב אַבְשָׁלוֹם אֶת לֵב אַנְשֵׁי יִשְׂרָאֵל:

ט וְכֵן לַעֲנִין הַטּוֹבָה. נֹתְנִים לוֹ לְאֶדָם שְׂכָר מַעֲיֵן הַטּוֹבָה שַׁעֲשֵׁה. וּמִיָּהוּ יוֹתֵר מִמָּה שַׁעֲשֵׁה מִשְׁתַּלֵּם דְּמָדָה טוֹבָה מְרֻבָּה בְּתַשְׁלוּמִין מִדֹּת פּוֹרַעְנוֹת: ב א הִיָּה מְבִיא. הִבְעֵל: אֶת מִנְחָתָהּ. כְּדִתְכִיב (במדבר ה) וְהִבִּיא אֶת קֶרְבָּנָהּ: בְּכִפִּיפָה מְצִרִית. סָל עָשׂוּ מְצוּרֵי הַדֶּקֶל מִן (הַרְךְ) [זֹרְדִים] הַגְּדָלִים סְבִיבוֹת הַדֶּקֶל: מִשְׁנִיּוֹת מְבֹאֲרוֹת – קֹהֲתִי

שְׁבַעֲד מַעֲשִׂים טוֹבִים מִשְׁלָמִים לְאֶדָם בְּמִידָה מְרֻבָּה יוֹתֵר מִכְּפִי שַׁעֲשֵׁה, וְהָרִי כְּמָה דּוּגְמָאוֹת: מְרִים הַמְתִּינָה לַמִּשָּׁה שָׁעָה אַחַת – כִּשְׁהִיא בֶּן שְׁלוּשָׁה יָרֵחִים, וּמַחְמַת גְּזִירַת פְּרַעָה שְׁמוֹ אוֹתוֹ בְּתִיבַת גּוּמָא עַל שִׁפְתַּי הַיָּאוֹר, שְׁנָאֹמֶר: "וַתִּתְצַב אַחֲתוֹ מִרְחוֹק" לְדַעָה מַה יֵּיעֲשֶׂה לּוֹ. לְפִיכָךְ נִתְעַכְּבוּ לָהּ יִשְׂרָאֵל שְׁבַעֲהָ יָמִים בַּמִּדְבָּר – כִּשְׁהִיא לְקַתָּה בְּצִרְעַת וְנִסְגָּרָה מִחוּץ לַמַּחֲנֶה שְׁבַעַת יָמִים, שְׁנָאֹמֶר: "וַהֲעֵם לֹא נָסַע עַד־הָאֶסְפָּה מְרִים". יוֹסֵף זָכָה לְקַבֵּר אֶת אָבִיו – יַעֲקֹב, וְאִין לַמַּחֲנֶה שְׁבַעַת יָמִים. עִמּוֹ גַּם־רַכֵּב גַּם־פָּרָשִׁים – וּבְמִידָה זֹו שְׁמַדֵּד לֹאֲבִיו, מִדְּרוּ גַם לוֹ, שְׁהָרִי מִי לָנוּ גְדוֹל מִיוֹסֵף – מִי זָכָה לְהִקְבֹּר בְּכַבּוֹד גְּדוֹל בְּקִבּוּרַת אָבִיו, שְׁנָאֹמֶר: "וַיַּעַל יוֹסֵף לְקַבֵּר אֶת־אָבִיו... וַיַּעַל עִמּוֹ גַּם־רַכֵּב גַּם־פָּרָשִׁים" – וּבְמִידָה זֹו שְׁמַדֵּד לֹאֲבִיו, מִדְּרוּ גַם לוֹ, שְׁהָרִי מִי לָנוּ גְדוֹל מִיוֹסֵף – מִי זָכָה לְהִקְבֹּר בְּכַבּוֹד גְּדוֹל מִיוֹסֵף, שְׁלֹא נִתְעַסַּק בּוֹ אֱלֹא מִשָּׁה – שְׁבַעֲבֹרַת עַצְמוֹתָיו לֹא נִתְעַסַּק אֱלֹא מִשָּׁה רַבְּנוֹ. מִשָּׁה זָכָה לְהִתְעַסֵּק בְּעַצְמוֹת יוֹסֵף, וְאִין בְּיִשְׂרָאֵל גְּדוֹל מִמֶּנּוּ – מִמִּשָּׁה רַבְּנוֹ, שְׁנָאֹמֶר: "וַיִּקַּח מִשָּׁה אֶת־עַצְמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ", לְפִיכָךְ מִי גְדוֹל מִמִּשָּׁה – מִי זָכָה לְכַבּוֹד גְּדוֹל מִמִּשָּׁה רַבְּנוֹ, שְׁלֹא נִתְעַסַּק בּוֹ אֱלֹא הַמָּקוֹם, שְׁנָאֹמֶר: "וַיִּקְבֹּר אוֹתוֹ בִּגְיֹן" – הַקֶּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּכַבּוֹדוֹ וּבְעַצְמוֹ הִתְעַסַּק בְּקִבּוּרָתוֹ שֶׁל מִשָּׁה רַבְּנוֹ. לֹא עַל מִשָּׁה בְּלִבָּר אֲמָרוּ – בְּמִקְרָא, שֶׁהַמָּקוֹם נִתְעַסַּק בּוֹ, אֱלֹא עַל כָּל הַצְדִּיקִים, שְׁנָאֹמֶר: "וַהֲלֹךְ לְפָנָיִךְ צִדְקָךְ כְּבוֹד ה' יֹאסֶפְךָ" – וּמִכָּאֵן שֶׁהַקְּבִי"ה מֵאֶסְפָּה אֶת הַצְדִּיקִים. "וּמִכָּל מָקוֹם עֲדִיף מִשָּׁה רַבְּנוֹ, שַׁעֲמֵה לֹא נִתְעַסַּק אֱלֹא הַקְּבִי"ה, מַה שָּׁאִין כֵּן בְּשֹׂאֵר הַצְדִּיקִים, שְׁכַבְדוֹ ה' יֹאסְפֵהוּ, וְעַם כָּל זֹאת מִתְעַסְקִים בּוֹ בְּנֵי אָדָם כְּדֶרֶךְ כָּל הָאָרֶץ" (יְתוּסְפוֹת יוֹם טוֹבִי).

ב א ו ר מ ש נ ה א

מִשְׁנַתָּה חוֹרֵת לַעֲנִין הַשְּׁקָתָה הַסּוּטָה, וְהִיא בָּאָה לְלַמֵּד דִּינֵי קֶרֶבֶן הַמִּנְחָה שֶׁל הַסּוּטָה, שְׁנָאֹמֶר (במדבר ה, טו): "וְהִבִּיא הָאִישׁ אֶת אֲשֵׁתוֹ אֶל הַכֹּהֵן, וְהִבִּיא אֶת קֶרְבָּנָהּ עֲלִיָּה, עֲשִׂירִית הָאִיפָה קֶמַח שְׁעוּרִים, לֹא יִצּוֹק עֲלֵיו שֶׁמֶן וְלֹא יִתֵּן עֲלָיו לְבֹנֶה, כִּי מִנְחוֹת קִנְאוֹת הִוא מִנְחוֹת זִכְרוֹן מִזְכַּרְת עוֹן".

הִיָּה מְבִיא – הִבְעֵל, אֶת מִנְחָתָהּ – שֶׁל אֲשֵׁתוֹ הַסּוּטָה, כְּמִפּוֹרֶשׁ בְּפִסּוֹק שֶׁהַבָּאנוּ לְעִיל, בְּתוֹךְ כְּפִיפָה מְצִרִית – סָל הַעֲשׂוֹי נִצְרִים (עֲנָפִים) שֶׁל דֶּקֶל; וְיֵשׁ מִפְרָשִׁים: סָל הַעֲשׂוֹי מְצוּרֵי הַדֶּקֶל, הֵינּוּ מֵהַסִּיב

רַגְלוֹ וְעַד קֶדְקֶדוֹ לֹא הִיָּה בּוֹ מוֹם. וּבִגְלַחוֹ אֶת רֹאשׁוֹ, וְהִיָּה מִקֵּץ יָמִים לִימִים אֲשֶׁר יִגְלַח, כִּי כְּבֹד עֲלָיו וְגִלְחוֹ, וְשָׁקַל אֶת שַׁעַר רֹאשׁוֹ מֵאֲתִים שְׁקִלִים בֶּאֱבָן הַמֶּלֶךְ". מִכָּאֵן לְמַדִּים, שֶׁאֲבָשָׁלוֹם הִיָּה נְזִיר עוֹלָם, וְהִיָּה מִגְלַח אַחַת לְשָׁנִים עֶשֶׂר חֹדֶשׁ, וְלֵאחֲרַי גִּילּוּחוֹ הִיָּה שׁוֹקֵל אֶת שַׁעְרוֹ מִתּוֹךְ שֶׁהִיָּה מִתְנַאֵה בּוֹ, לְפִיכָךְ נִתְלָה בְּשַׁעְרוֹ – שְׁנָאֹמֶר (שם יח, ט): "וַיִּקְרָא אַבְשָׁלוֹם לְפָנָי עֲבָדֵי דָוִד, וְאֲבָשָׁלוֹם רוֹכֵב עַל הַפֶּדֶר, וַיְבִיא הַפֶּדֶר תַּחַת שׁוֹכֵב הָאֵלֶּה הַגְּדוֹלָה, וַיִּחְזַק רֹאשׁוֹ בֵּאלָהּ, וַיּוֹתֵן בֵּין הַשָּׁמַיִם וּבֵין הָאָרֶץ, וַהֲפִירָד אֲשֶׁר תַּחְתָּיו עֲבָר". וּלְפִי שָׁבָא עַל עֶשֶׂר פִּילֵגָשִׁי אָבִיו – עַל פִּי עֵצַת אַחִיתּוֹפֶל, שְׁנָאֹמֶר (שם טז, כב): "וַיְבִיא אַבְשָׁלוֹם אֶל פִּילֵגָשִׁי אָבִיו לַעֲנִין כָּל יִשְׂרָאֵל", לְפִיכָךְ נִתְּנוּ בּוֹ עֶשֶׂר לֹזְנֵיכִית – וְיֵשׁ גּוֹרָסִים: לֹזְנֵיכִית, וְהוּא לְשׁוֹן יוֹיָנָה, וּפִירוּשׁוֹ: חֲנִיתוֹת, שְׁנָאֹמֶר: "וַיִּסְבּוּ עֲשָׂרָה אַנְשִׁים" (בְּמִקְרָא: עֲשָׂרָה נְעָרִים) נְשָׂאֵי בְלִי יוֹאָב – וְסוּף הַכְּתוּב: "וַיִּכּוּ אֶת אַבְשָׁלוֹם וַיִּמִּיתוּהוּ". וּלְפִי שָׁנֹב שְׁלֹשָׁה לִבְבוֹת, לֵב אָבִיו – שְׁנָאֹמֶר (שם טז, ז): "וַיֹּאמֶר אַבְשָׁלוֹם אֶל הַמֶּלֶךְ, אֲלֵכָה נָא וְאֲשַׁלֵּם אֶת נְדָרֵי אֲשֶׁר נִדְרַתִּי לָהּ" בְּחִבְרוֹן... וַיִּשְׁלַח אַבְשָׁלוֹם מִרְגָּלִים בְּכָל שְׁבָטֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר, כִּשְׁמַעְכֶּם אֶת קוֹל הַשׁוֹפָר, וְאִמְרַתֶּם מֶלֶךְ אַבְשָׁלוֹם בְּחִבְרוֹן", וְלֵב בֵּית דִּין – שְׁנָאֹמֶר (שם טט, יא): "וְאֵת אַבְשָׁלוֹם הִלְכוּ מֵאֲתִים אִישׁ מִירוּשָׁלַיִם קְרוֹאִים וְהוֹלִכִים לְתוֹמָם, וְלֹא יָדְעוּ כָּל דָּבָר", וּמוֹבָא בִירוּשָׁלַיִם: קְרוֹאִים מְדוּד, שַׁעַל יְדֵי מְצוּוֹת דָּוִד הִלְכוּ עִמּוֹ; אִמֶּר לוֹ (אַבְשָׁלוֹם לֹאֲבִיו): כְּתוּב לִי, שִׁילְכוּ עִמִּי שְׁנַיִם שְׁנִיִּים שֶׁאֲחֵחַר, וְכַתּוּב לוֹ, וְהִיָּה מֵרָאָה חוֹתְמוֹ שֶׁל דָּוִד לְשָׁנִים, וְהִלְכוּ אַחֲרָיו, וְכֵן לְשָׁנִים אַחֲרִים, עַד שְׁכִינַם מֵאֲתִים, וְכוּלֵן רֹאשִׁי סְנֵהֲדָרָאוֹת (וְרִשִׁי), וְהָרִי שָׁנֹב בִּזְהָרָה גַם לֵב אָבִיו וְגַם לֵב בֵּית דִּין, וְלֵב יִשְׂרָאֵל, שְׁנָאֹמֶר: "וַיִּנָּגַב אַבְשָׁלוֹם אֶת־לֵב אַנְשֵׁי יִשְׂרָאֵל" – וְנֹאמֶר לְפָנָי כֵּן: "וְהִיָּה בְּקֶרֶב אִישׁ לְהִשְׁתַּחֲוֹת לוֹ, וְשִׁלַּח אֶת יָדוֹ וְהִחֲזִיק לוֹ וְנִשְׁקַל לוֹ" (שם טז, ח). לְפִיכָךְ נִתְקַעוּ בּוֹ שְׁלֹשָׁה שְׁבָטִים – שְׁתַּקְעָם יוֹאָב בְּלִבּוֹ בְּהִיּוֹתוֹ תְּלוּי, שְׁנָאֹמֶר: "וַיִּקַּח שְׁלֹשָׁה שְׁבָטִים בְּכַפּוֹ וַיִּתְקַעֵם בָּלֵב אַבְשָׁלוֹם" – וּמִכָּאֵן, שֶׁמִּשְׁלָמִים לְאֶדָם מִן הַשָּׁמַיִם בְּעַד מַעֲשָׂיו הָרַעִים מִידָה כְּנֹגֵד מִידָה.

ב א ו ר מ ש נ ה ט

וְכֵן – מוֹדֵדִים לְאֶדָם מִידָה כְּנֹגֵד מִידָה, לַעֲנִין הַטּוֹבָה – בְּעַד מַעֲשָׂיו הַטּוֹבִים; בְּרַם, "לְעוֹלָם מִידָה טוֹבָה מְרֻבָּה מִמִּידַת פּוֹרַעְנוֹת" (גִּמְרָא). כְּלוּמֶר

וְזוֹ, תַּחֲלָתָהּ בְּכַפִּיפָהּ מִצְרִית וְסוּפָהּ בְּכָלִי שָׂרֵת. כָּל הַמְּנַחֲחוֹת טְעוּנוֹת שָׁמֶן וְלִבְנוֹנָה, וְזוֹ אֵינָה טְעוּנָה לֹא שָׁמֶן וְלֹא לִבְנוֹנָה. כָּל הַמְּנַחֲחוֹת בָּאוּת מִן הַחֲטִיץ, וְזוֹ בָּאָה מִן הַשְּׁעוּרִין. מִנְחַת הָעֹמֶר, אֵף עַל פִּי שְׂבָאָה מִן הַשְּׁעוּרִין, הִיא הֵיחָה בָּאָה גֵּרֶשׁ; וְזוֹ בָּאָה קֶמַח. רַבֵּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: בִּשְׁם שְׁמַעְשִׂיָּה מַעֲשֶׂה בְּהֶמָּה, כִּדְ קֶרְבָּנָה מֵאֵכֶל בְּהֶמָּה. בִּהְיָ מִכְיָא פִּילִי שֶׁל חֶרֶם חֲדָשָׁה, וְנוֹתֵן לְתוֹכָהּ חֲצִי לֶג מִיָּם מִן הַפִּיּוֹר; רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: רַבִּיעִית; בִּשְׁם שְׁמַמְעֵט בִּפְתָּב, כִּדְ מַמְעֵט בְּמִים. נִכְנָס לְהִיכָל וּפְנָה לִימִינוֹ, וּמָקוֹם הִיָּה שֵׁם אֲמָה עַל אֲמָה, וְטַבְלָא שֶׁל שֵׁשׁ וְטַבְעַת הֵיחָה קְבוּעָה בָּהּ; וּכְשֶׁהוּא מַגְבִּיהָ, נוֹטֵל עֹפֶר מִתַּחְתֶּיהָ וְנוֹתֵן, כִּדְ שִׁירָאָה עַל הַמִּים; שְׁנָאֵמֶר (במדבר ה, יז): "וּמִן־הָעֹפֶר אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּקֶרְקַע הַמִּשְׁכָּן יִקַּח הַכֹּהֵן וְנָתַן אֶל־הַמִּים".

פירוש ברטנורא

כדי לזנונה. שתורה ולא ימחה השם על המים. ולמאן דאמר שבתחלה היה משקה אותה ואח"כ מכיאה מנחתה, אע"פ שנמחק השם, מינעה כדי שתורה ולא תמות מיתה מנוולת, שאע"פ שנמחקת המגילה אם אמרה טמאה אני אינה שותה: **תחלתן וסופן בכלי שרת**. לאו בכלי שרת ממש קאמר, שאין אדם מביא מנחתו מתוך ביתו בכלי שרת, אלא בקלתות של כסף ושל זהב שהם ראויים לכלי שרת: **וזו בכפיפה מצרית**. שאין ראוי לעשות ממנה כלי שרת, דדמי להקריבהו נא לפתח (מלאכי א): **כל המנחות טעונות שמן ולבונה**. בגמרא פרק, והא איכא מנחת חוטא דכתיב בה (ויקרא ה) לא ישים עליה שמן ולא יתן עליה לבונה. וכן הא דתנינן כל המנחות באות חטים, קשה, דהא מנחת העומר באה מן השעורים. ומתירן בגמרא לא תיתני מילתא באפני נפשיה אלא כרוך ותני והכי קאמר, כל המנחות טעונות שמן ולבונה ואותן שאינם טעונות שמן ולבונה באות מן החטין ובאות סולת. מנחת חוטא אע"פ שאינה טעונה שמן ולבונה באה חטין ובאה סולת. מנחת העומר אע"פ שבאה מן השעורים טעונה שמן ולבונה: **ובאה גרש**. וזו אינה טעונה שמן ולבונה ובאה מן השעורים ובאה קמח: **גרש**. מבורר ומנופה בשלש עשרה נפה כעין סולת בחטים: **קמח**. הכל מעורב כמו שנמחק:

ב היה מביא. הכהן: **פייל**. כוס בלשון יוני: **מן הפיור**. דכתיב (במדבר ה) מים קדושים, ואין קדושים אלא שנתקדשו בכלי: **בשם שממעט**. ר' יהודה בכתב המגילה, לקמן במתניתין, כך ממעט כאן במים. ואין הלכה כרבי יהודה: **מקום היה שם**. ניכר מתוך שאר רצפת ההיכל: **וטבעת קבועה בה**. לאוחזה בטבעתה ולהגביהה משאר הרצפה שהיא כולה באבני שיש: **כדי שיראה**. צריך שיתן בה שיעור שיהא נראה וניכר על פני המים: **ונתן אל המים**. מדלא כתיב ונתן במים, אלא אל המים, משמע שלא יהא נבלע בתוכם:

משניות מבוארות – קהתי

בשלוש עשרה נפה, עד שעשוי כעין סולת בחטים, וְזו – מנחת סוטה, **בָּאָה קֶמַח** – מעורב עם הפסולת, כמו שנטחן. **רַבֵּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: בִּשְׁם שְׁמַעְשִׂיָּה מַעֲשֶׂה בְּהֶמָּה** – שאינה מתייחדת לבן זוג אחד (חמאירי). **כִּדְ קֶרְבָּנָה מֵאֵכֶל בְּהֶמָּה** – שמנחתה באה קמח שעורים.

באור משנה ב

משנתנו ממשיכה בדיני השקאת הסוטה, והיא באה ללמד בענין התקנת המים המאריים. **הִיָּה מִכְיָא** – הכהן, **פִּילִי שֶׁל חֶרֶם חֲדָשָׁה** – פיילי לשון יוני, ומובנו: כוס או ספל, **וְנוֹתֵן לְתוֹכָהּ חֲצִי לֶג מִיָּם מִן הַפִּיּוֹר** – שנאמר בפרשת סוטה (במדבר ה, יז): "וּלְקַח הַכֹּהֵן מִיָּם קְדוּשִׁים בְּכָלִי חֲרֹשׁ", ואין "קדושים" אלא שנתקדשו בכלי, היינו מים שנתקדשו בכיור. **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: רַבִּיעִית** – אינו נותן לתוכה אלא רביעית הלוג מים (בשמינית הליטר). **בִּשְׁם שְׁמַמְעֵט** – רבי יהודה, **בִּפְתָּב** – שעל המגילה, כלהלן במשנה הבאה, **כִּדְ מַמְעֵט בְּמִים** – שאין ליטול חצי לוג אלא רביעית הלוג; ואין הלכה כרבי יהודה. **נִכְנָס** – הכהן – **לְהִיכָל**, וּפְנָה לִימִינוֹ – שאמרו חכמים: "כל פינות שאתה פונה לא יהו אלא דרך ימין" (גמרא). **וּמָקוֹם הִיָּה שֵׁם** – בהיכל, **אֲמָה עַל אֲמָה** – אמה מרובעת, שהיתה ניכרת מתוך שאר רצפת ההיכל, **וְטַבְלָא שֶׁל שֵׁשׁ** – היתה במקום זה, שלא היתה מחוברת לשאר אבני הרצפה, **וְטַבְעַת הֵיחָה קְבוּעָה בָּהּ** – כדי לאחוז בטבעת ולהרים בה את הטבלא; **וּכְשֶׁהוּא מַגְבִּיהָ** – כלומר כשהיה הכהן נכנס להיכל ומגביה את הטבלא, היה נוטל עֹפֶר מִתַּחְתֶּיהָ – מהאדמה שמתחת לטבלא, וְנוֹתֵן – אל המים שבפיילי, **כִּדְ שִׁירָאָה עַל הַמִּים** – כלומר ששיעור שנותן בהם כדי שיהא נראה וניכר על פני המים, **שְׁנָאֵמֶר: "וּמִן־הָעֹפֶר אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּקֶרְקַע הַמִּשְׁכָּן יִקַּח הַכֹּהֵן וְנָתַן אֶל־הַמִּים"** – וכיון שלא נאמר "ונתן במים" אלא "ונתן אל המים", משמע שלא יהא העפר נבלע בתוכם, אלא יהא ניכר על פני המים.

הגדל סביב הדקל (עיין לעיל א. ו – בענין חבל מצרי), **וְנוֹתְנָה** – את הכפיפה עם המנחה, **עַל יָדֶיהָ** – של אשתו, כמו שנאמר (במדבר ה, יח): "ונתן על כפיה את מנחת הזכרון", **כִּדְ לִינְעָה** – שכן נתונה היתה המנחה על ידיה עד לאחר השקאתה, אולי מחמת יגיעה זו תודה סוף סוף שנטמאה, ולא תשתה. ושונה היא מנחת הסוטה ממנחות אחרות, שכן **כָּל הַמְּנַחֲחוֹת תַּחֲלָתָן וְסוּפָן בְּכָלִי שָׂרֵת** – בגמרא מבואר: תחילתן – שאדם מביא מנחתו לעזרה בכלים הראויים לכלי שרת, היינו בכלי כסף וזהב, וסופן – שהכוהן לוקח את המנחה ונותנה בכלי שרת, וְזו – מנחת הסוטה, **תַּחֲלָתָהּ בְּכַפִּיפָהּ מִצְרִית וְסוּפָהּ בְּכָלִי שָׂרֵת** – אמנם סופה בכלי שרת, אבל תחילתה מביאה הבעל בכפיפה מצרית, כמו ששינונו לעיל. **כָּל הַמְּנַחֲחוֹת טְעוּנוֹת שָׁמֶן וְלִבְנוֹנָה** – שנאמר (ויקרא ב, א): "ונפש כי תקריב קרבן מנחה לה', סולת יהיה קרבנו, ויצק עליה שמן. ונתן עליה לבונה", וְזו – מנחת סוטה, **אֵינָה טְעוּנָה לֹא שָׁמֶן וְלֹא לִבְנוֹנָה** – כמפורש בתורה (במדבר ה, טז): "לא יצוק עליו שמן ולא יתן עליו לבונה". **כָּל הַמְּנַחֲחוֹת בָּאוּת מִן הַחֲטִיץ** – שנאמר (ויקרא ב, א): "סולת יהיה קרבנו", וְזו – מנחת סוטה, **בָּאָה מִן הַשְּׁעוּרִין** – עשירית האיפה קמח שעורים. ושונה היא בזה אף ממנחת חוטא, שאמנם גם מנחת חוטא אינה טעונה לא שמן ולא לבונה, שנאמר (ויקרא ה, יא): "לא ישים עליה שמן ולא יתן עליו לבונה כי חטאת היא", אבל באה היא מן החטים, שנאמר (שם): "והביא את קרבנו אשר חטא עשירית האיפה סולת לחטאת", ואילו מנחת סוטה אינה טעונה שמן ולבונה, ובאה מן השעורים. **מִנְחַת הָעֹמֶר** – שמקריבים בששה עשר בניסן להתיר התבואה החדשה, **אֵף עַל פִּי שְׂבָאָה מִן הַשְּׁעוּרִין** – שנאמר (ויקרא ב, יז): "ואם תקריב מנחת בכורים לה', אביב קלוי באש גרש כרמל תקריב את מנחת בכורך", ופירשו חכמים מפי הקבלה: "במנחת העומר הכתוב מדבר; ומהיכן היא באה? מן השעורים" (גמרא מנחות טז, ב; פד, א), מכל מקום טעונה היא שמן ולבונה, שנאמר (שם שם, טז): "ונתת עליה שמן, ושמת עליה לבונה"; ועוד: **הִיא הֵיחָה בָּאָה גֵּרֶשׁ** – מנחת העומר אינה באה קמח אלא "גרש כרמל", מבורר ומנופה

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

רש"י

כי חזו. כי מדקדקי: לא מסקי מיניה. כלומר לא היו מעלין מתוכה דבר חידוש להיות יכולין לאחזו בשיטתה להשוות שיהא מקראותיה כולם מוציאים זה מיד זה או כולם מתקיימים זה אחר זה: כמה דמסיק תעלא מכי כרבא. כמה שמעלה השועל ברגליו כשדורס על שדה ניר: מרת הדין נותנת. כלומר כך יפה לומר שאחר שהתודה על עצמו ויהא זכאי ראוי לכפר על אחרים: מתני' למי שהיה ממרס בו. מיגס בו: שלא יקרוש. כשישהה עד שתעשה עבודת הקטורת כמו שסדורות בפרשה: על הרובד הרביעי. כל הרצפה עשויה שורות שורות טבלאות אבני שיש וכל שורה ושורה קרויה רובד וקא סלקא דעתיה דעל שורה רביעית שמפתח ההיכל ולפנים קאמר: מחתה. גחלים והניחם עד שיחפון קטורת ויתן לתוך הכף ואח"כ יכניס כף ומחתה לפנים: בכל יום. כשחותה גחלים ממערכה שניה של קטורת להכניס על המזבח הפנימי לקטורת שחרית וערבית: חותה בשל כסף. מפרש טעמא בגמ': והיום חותה וכו'. טעמא דיוה"כ בכולהו משום חולשא דכהן גדול: והיום ארוכה. כדי שיתן ידו למטה מזרועו ותהא זרועו מסייעתו: פרס. חצי מנה: מוסיף מלא חפניו. שמכניס לפני ולפנים לבד מפרס שחרית ושל ערבית הניתן על מזבח הפנימי:

דף מג עמוד ב: הגמרא מביאה אמוראים נוספים שביארו כעולא: אמר רבי אסי, כי הוו בה - כשדקדקו רבי יוחנן ורבי לקיש בפסוקי פרשת פרה אדומה, לא מסקי מיניה - לא היו מעלים מסדר המקראות, אלא, במאי דמסיק תעלא מכי כרבא - כמעט האבק שמעלה השועל ברגליו כשהולך בשדה חרושה, כלומר, לא היו מחדשים לסדר את כל לימודי הפסוקים באופן שוה, אלא אמרי, שישנם פסוקים שמשמע מהם 'מוציא מיד משמע', וישנם פסוקים שמשמע מהם 'ממילא', וכדברי עולא.

הגמרא חוזרת לדין שחיתת זר: תני תנא קמיה דרבי יוחנן, כל השחיטות בשירות אף בור, חוץ משל פרה אדומה, שכשרה רק בכהן. אמר ליה רבי יוחנן לתנא, פוק תני לברא - צא ושנה ברייתא זו בחוץ, כלומר, דין זה ששנית אינו נכון, משום שלא מצינו שחיטה בור פסולה, ולכן יש לומר שאף שחיתת פרה כשרה בזר. מוסיפה הגמרא: ורבי יוחנן, לא מיבעיא - אין צריך לומר שלתנא ששנה לפניו, דלא ציית - אינו מסכים לדבריו, שהרי אינו רבו ואינו גדול ממנו ואינו מחוייב לקבל את דבריו, אלא אפילו לרביה, שמחוייב לשמוע לו, לא ציית. והראיה, מדאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יהוצדק, שחיטת פרה בור פסולה, ואני אומר בשירה, כיון שלא מצינו שחיטה שפסולה בור. הרי שרבי יוחנן חולק אף על רבו בדין שחיתת זר בפרה. שנינו במשנה: בא לו אצל פרו שניה וסומך שתי ידיו עליו, ומתודה. שואלת הגמרא: מאי שניא - מה טעם השינוי, שבדידי ראשון שעל הפר, מבואר במשנה לעיל (לה): דלא אמר הכהן הגדול 'ובני אהרן עם קדושך' אלא היה אומר רק 'אני וביתי', ומאי שניא בדידי שני, דאמר 'ובני אהרן עם קדושך'. משיבה הגמרא: תנא דבי רבי ישמעאל, כך היא מרת הדין נותנת - כך יפה לומר, מוטב יבא זכאי ויכפר על החייב ואל יבא חייב ויכפר על החייב. ולכן, בדידי ראשון מתודה הכהן הגדול על עצמו וביתו, ולאחר שנעשה זכאי, הוא מתודה ומכפר אף על שאר אחיו הכהנים.

משנה משנתינו עוסקת בהמשך סדר עבודת הכהן הגדול ביום הכפורים, ומפרטת את מה שנעשה בפר לאחר הוידוי השני: שחטו הכהן הגדול לפר וקבל הוא עצמו במזרק את דמו, ונותנו למזרק, למי שהוא ממרס בו - לכהן אחר שיגיס ויערב את הדם, וכהן זה עומד על הרובד [-שורת אבנים] הרביעי שבהיכל. ומירוס זה נעשה כדי שלא יקרוש הדם בשעה שהכהן הגדול עוסק בהקטרה.

המשנה עוברת לעסוק בחלק השלישי של הפרק, והוא הקטרת הקטורת לפני ולפנים: נטל הכהן הגדול מחתה, ועלה ראש המזבח החיצון, ופנה מהגחלים שבמערכה אילף ואילף, וחותה מן המעובלות הפנימיות - ועל ידי המחתה הוא נוטל מהגחלים שעוכלו היטב בעומק האש, ויירד והניחה [-את המחתה] על הרובד הרביעי שבעזרה, עד שימלא חפניו קטורת ויתן לתוך הכף, ויכנס עם הכף והמחתה לקדש הקדשים.

המשנה מפרטת את החילוקים שהיו בין ההקטרה שהיתה בכל יום על המזבח הפנימי, להקטרה של יום הכיפורים: בכל יום, היתה חותה גחלים מעל המזבח במחתה של כסף, ומערה - מריק את הגחלים בתוך [-לתוך] של זהב, ובה היה מכניס לקדש, ומטעם שיתבאר בגמרא. ותיים - ביום הכפורים, היה חותה בשל זהב, ובה היתה מכניס לפני ולפנים, ומטעם שיתבאר בגמרא.

חילוק נוסף: בכל יום חותה במחתה של ארבעת קבין, ומערה לתוך שלשת קבין, והקב הרביעי היה נופל לארץ ומתפזר. ותיים, חותה במחתה של שלשת קבין, ובה עצמה היתה מכניס, ומטעם שיתבאר בגמרא. רבי יוסי אומר, בכל יום חותה בשל סאה, שהיא ששה קבין, ומערה בתוך שלשת קבין, ותיים חותה בשלשת קבין ובה היתה מכניס.

חילוק נוסף: בכל יום היתה המחתה בברכה ותיים קלה.

חילוק נוסף: בכל יום היתה ידה - ידית המחתה קצרה, ותיים ארוכה, בכדי שיוכל להניחה תחת זרועו, ולהסתייע בזרועו לנשיאת המחתה.

חילוק נוסף: בכל יום היתה זהבה ירוק - היינו צהוב כזהב רגיל, ותיים אדום, שהוא זהב חשוב יותר, דברי רבי מנחם.

חילוק נוסף: בכל יום היה מקריב - מקטיר במזבח הפנימי, פרס - חצי מנה בשחרית, ופרס בין הערבים. ותיים, היה מוסיף על הקטורת אלו, מלא חפניו קטורת, שמכניס לקדש הקדשים.

כל דבר מלוח **שָׁבָא** ו-שנשרה) **בְּחֶמֶן מִלִּפְנֵי הַשֶּׁבֶת**, שׁוֹרִין אוֹתוֹ –
 מותר לחזור ולשרותו **בְּחֶמֶן בְּשֶׁבֶת**, ואין בזה משום בישול, שהרי
 כבר נתקן קודם. וְכָל דָּבָר שֶׁלֹּא בֹא בְּחֶמֶן מִלִּפְנֵי הַשֶּׁבֶת, מְדִיחִין
 אוֹתוֹ בְּגִתִּינַת חֶמֶן עליו **בְּשֶׁבֶת**, שאין מתבשל בכך, אולם אין שורים
 אותו בהם, שהשרייה מבשלנו. חוץ מן הדג הפלית היָשָׁן – שנמלח
 בשנה שעברה, וְקוֹלִיִּים הַאִיִּסְפָּנִי – מין דג מלוח שזיו בהדחה
 להסיר מלחו במקצת ולרככו, שאותם אסור אף להדיח, משום
 שֶׁהִדְחָתוֹ בחמין זו היא גִּמְרָא מְלֻאכְתָּהּ, שאף שאינו מתרככין
 כבבישול גמור יש האוכלים אותם כך ולכן נחשבת הדחתם כבישול.
 שְׁמַע מִיָּדָה שְׂבֻדָּר מֵאֵכֶל שֵׁשׁ הָאוֹכֵלִים אוֹתוֹ בְּמִקְצַת בִּישוּל חָל
 שם בישול על דרגה זו, והוא הדין לענין גלגול ביצה בצד המיחם,
 כיון שיש האוכלים אותה כך נחשב הדבר לבישול וחייב חטאת.
 שנינו במשנה (לעיל לח): וְלֹא יִפְקִיעָנָה ו-את הביצה) בְּסוֹדֵרִין שהוחמו
 בחמה. ורבי יוסי מתיר, ולא גזר על תולדות חמה.
 הגמרא מביאה את דברי המשנה להלן (קמז) כדי לבאר את מחלוקת
 חכמים ורבי יוסי. מבררת הגמרא: וְהָא דִּתְנִין (שם) נִתְּנִין תַּבְשִׁיל
 לְתוֹךְ הַבּוֹר שאין בו מים בְּשֶׁבֶל שִׁיחָא שְׂמוּר מן החום, שלא יסריח,
 וְאֵת הַמִּים הַיָּפִים ו-נקיים) הראויים לשתיה הנמצאים בתוך כלי,
 בתוך מקוה מים רָעִים, שאינם ראויים לשתיה, בְּשֶׁבֶל שִׁיחָא
 מחמתם, וְאֵת הַצִּוּנִין ו-המים הצוננים) בְּחֶמֶה – בשמש בְּשֶׁבֶל
 שִׁיחָא, לִיָּמָא – האם נאמר שמשנה זו שהתירה לחמם את הצונן
 בחמה כדעת רבי יוסי היא שניה, וְלֹא כדעת רַבְּנָן, שהרי רק רבי
 יוסי מתיר לבשל בתולדות חמה, ואילו חכמים אוסרים.
 דוחה הגמרא: אִמָּר רַב נִתְּנָן, יש לחלק בין בישול בחמה לבין בישול
 בתולדותיה ולבין בישול בתולדות האור. לענין דין בישול בְּחֶמֶה
 עצמה, כגון לצלות ביצה בחום השמש, דְּכֹלִי עֲלָמָא לֹא פְּלִיגִי
 דְּשָׂרִי – לדעת כולם מותר, שהרי אין דרך בישול בכך, וכמו כן אין
 לחוש שיבואו להתיר לבשל גם באש, שאין בני אדם טועים להחליף
 חמה באש. ולענין בישול בְּתוֹלְדוֹת הָאוֹר, כגון להניח ביצה בתוך
 סודר שהוחם מהאש, כֹּלִי עֲלָמָא לֹא פְּלִיגִי דְּאִסִּיר – לדעת כולם
 אסור מדאורייתא. כִּי פְּלִיגִי – במה נחלקו רבי יוסי וחכמים, בבישול
 בְּתוֹלְדוֹת הַחֶמֶה, כגון להפקיע ביצה בסודרין שהוחמו מהחמה, וזו
 שורש מחלוקתם, מִרְּסָר ו-חכמים סוברים) וְזִרְיָן לאסור לבשל
 בְּתוֹלְדוֹת הַחֶמֶה, אִמָּו – שמה יבואו להתיר לבשל גם בְּתוֹלְדוֹת
 הָאוֹר. וְרַבִּי יוֹסִי סָבֵר, לֹא וְזִרְיָן לאסור לבשל בתולדות חמה
 שמה יבוא לבשל בתולדות האור.
 שנינו במשנה (לעיל לח): וְלֹא יִטְמְנֶנָּה ו-את הביצה) בְּחוֹל ובאבק
 דרכים שהוחמו מהשמש בשביל שתצלח. מקשה הגמרא: וְלִפְלוג
 נָמִי רַבִּי יוֹסִי בְּהָא – מדוע אין רבי יוסי חולק אף כאן להתיר כשם
 שהתיר להפקיע בסודרים, והלא שם נתבאר שאינו אוסר את הבישול
 בתולדות החמה.
 מתרצה הגמרא: רַבָּה אָמַר, לענין הטמנה בחול מודה רבי יוסי
 שאסור, גִּזְרָה שְׁמָא יטעה הרואה שהטמינו בחול חם, וְיִטְמִין בְּרִמְיָן
 ו-אפר גחלים חם, שהרי חול ורמץ שניהם דרך הטמנה ומטמינים
 בהם כדי לבשל, ומאחר ואסור להטמין ברמץ, אסרו להטמין אף

בחול. רַב יוֹסֵף אָמַר, הטעם שבהטמנה בחול אסר אף רבי יוסי, מִפְּנֵי
 שְׁמִיזוֹ את הָעֶפֶר מִמִּקְוָמוֹ כשבא להטמין את הביצה בחול.
 מבררת הגמרא: מֵאִי פִּינִיחוּ – מהו ההבדל בדין בין רבה לרבי יוסף.
 מבארת הגמרא: אִיכָא פִּינִיחוּ – יש חילוק ביניהם בדין הטמנה בְּעֶפֶר
 תִּיחֹת – רך מאוד אף בעומק. שלדעת רבה אסור, שגם כאן שייכת
 הגזירה שמא יטמין ברמץ. ואילו לדעת רבי יוסף מותר, שאין לחוש
 שמא יזיז עפר ממקומו.
 הגמרא מקשה על דברי רבי יוסף: מִיתִיבִי, שנינו בברייתא, רַבִּין שְׁמַעוֹן
 בֶּן גַּמְלִיאֵל אָמַר, מְגֻלְגֵּלִין – צולים בִּיצָה בשבת על גְּפִי גַּג רוֹתַחַ
 שהורתח על ידי החמה, משום שמותר לבשל בתולדות חמה, וְאִין
 מְגֻלְגֵּלִין בִּיצָה על גְּפִי סִיד רוֹתַחַ, שהורתח על ידי האור, משום
 שאסור לבשל בתולדות האור. ומקשה הגמרא: בְּשֶׁלֶמָא לִמָּאן
 דְּאָמַר ו-רבה) שהטעם שרבי יוסי מודה שאסור להטמין בחול הוא
 משום גִּזְרָה שְׁמָא יִטְמִין בְּרִמְיָן, מובן מדוע מותר כמו כן לגלגל ביצה
 על גג רותח, שהרי בזה לִיכָא לְמִינּוֹר, משום שאינו מטמין. אֲלָא
 לִמָּאן דְּאָמַר ו-רבי יוסף) שהטעם שאסור הוא מִפְּנֵי שְׁמִיזוֹ עֶפֶר
 מִמִּקְוָמוֹ, מדוע התיר רבן שמעון בן גמליאל בגג, לִיגְזֹר – יגזור כמו
 כן בגג שמא יזיז עפר ממקומו כדי לכסות את הביצה. מתרצת
 הגמרא: סָתֵם גַּג לִית בֵּיה עֶפֶר, ולכן אין לחוש בזה.
 הגמרא מביאה ראיה נוספת לרבה: הָא שְׁמַע, שנינו במשנה (לעיל לח)
 מַעֲשֶׂה שְׁעָשׂוּ אֲנָשִׁי מְכָרְיָא, והביאו סילון של צונן לְתוֹךְ אִמָּה שֶׁל
 חֶמֶן וְכוּ', ואסרו עליהם חכמים לעשות כן. ומבואר שאף על פי
 שחמי טבריא אינם תולדות האור, אלא תולדות חמה, אסרו חכמים.
 ומבארת הגמרא את ראייתה: בְּשֶׁלֶמָא לִמָּאן דְּאָמַר ו-רבה) שהטעם
 שאסור להטמין בחול הוא משום גִּזְרָה שְׁמָא יִטְמִין בְּרִמְיָן, מובן
 מדוע אסור אף לרבי יוסי להעביר הסילון בחמי טבריא, וְהִינּוּ משום
 דְּדָמִין – שדומה הדבר לְהַטְמִינָה, שמתמין את המים הצוננים בחמין,
 אֲלָא לִמָּאן דְּאָמַר ו-רבי יוסף) מִפְּנֵי שְׁמִיזוֹ עֶפֶר מִמִּקְוָמוֹ, מֵאִי אִיכָא
 לְמִינּוֹר – מה הטעם שלרבי יוסי אסור כאן, והלא חמי טבריא אינם
 תולדות האור, וגם הגזירה 'שמא יזיז עפר' אינה שייכת כאן.
 דוחה הגמרא: מִי סָבֵר – ובי סבור אתה שהמַעֲשֶׂה שהובא במשנה
 באנשי מְכָרְיָא אִסְיָא קָאִי – חזר על הסיפא העוסקת בדין חול
 ואבק דרכים ובהם מודה רבי יוסי) ובא המעשה להוכיח שבאופן זה
 של סילון בחמי טבריא אף רבי יוסי אוסר, לדעת רבי יוסף אין הדבר
 כן, אלא אֲרִישָׁא קָאִי, בה שנינו לֹא יִפְקִיעָנָה בְּסוֹדֵרִין, וְרַבִּי יוֹסִי
 מְתִיר, וחכמים הביאו את מעשה טבריא, וְהִכִּי קָאֲמְרִי לִיה רַבְּנָן
 לְרַבִּי יוֹסִי, כיצד מתיר אתה להפקיע הביצה בסודרים) ושהם תולדות
 חמה, וְהָא מַעֲשֶׂה דְּאֲנָשִׁי מְכָרְיָא שהעבירו סילון בחמי טבריא,
 בְּתוֹלְדוֹת חֶמֶה הוּא, וְאִסְרִי לָהּ רַבְּנָן. אָמַר לָהּ רַבִּי יוֹסִי, הֵהוּא –
 דִּין חמי טבריא, אינו משום תולדות חמה, אלא משום תוֹלְדוֹת הָאוֹר
 הוּא, שהסיבה שהם חמין היא משום דְּחִלְפִי – עוברים הם אֲפִיתָהּ
 – על ידי פתחו דְּגִיְהָנָם ואם הגיהנם מחממתו.
 הגמרא מבארת דין אותו יש ללמוד מהמעשה של אנשי טבריא: אָמַר
 רַב הִסְדָּא,

המשך ביאור למס' שבת ליום שני עמ' א

שנאסרה להם כל רחיצה, לפיכך חזרו חכמים וְהִתִּירוּ לָהֶן את
 הרחיצה בְּחֶמֶי מְכָרְיָא. וְאוֹלַם גזירת זִיעָה, בְּמִקְוָמָה עוֹמְדִת, שלא
 התיירו.
 הגמרא מביאה דין בענין קריאה לאדם 'עברייך': אָמַר רַבָּא, הָאִי מָאן
 דְּעָבֵר אֲדִרְבָּנָן – אדם שעבר על איסור דרבנן, שָׂרִי לְמִיכְרִי לִיה
 עֲבִירָא – מותר לקרוא לו 'עברייך'. שואלת הגמרא: בְּמָאן – כדעת
 מי אמר רבא דבריו אלו.

לפיכך אָסְרוּ לָהֶן חכמים אף אֵת הַזִּיעָה, וְהִתִּירוּ את הרחיצה בְּחֶמֶי
 מְכָרְיָא – במעיינות רותחים, כיון שאין צריך לחממם. וְעִדְרִין הִיוּ
 רוֹחֲצִין בְּחֶמֶי הָאוֹר – במים שהוחמו על ידי האש מערב שבת,
 וְאוֹמְרִים לרואים אותם יוצאים ממקום המעיין, 'בְּחֶמֶי מְכָרְיָא
 רַחֲצִינוּ', לפיכך אָסְרוּ לָהֶן חכמים לרחוץ אף בְּחֶמֶי מְכָרְיָא, וְהִתִּירוּ
 לָהֶן חכמים אֵת הַרְחִיצָה בַּצִּוּנִין. לאחר מכן רָאוּ חכמים שְׁאִין הַדְּבָר
 עוֹמֵד לָהֶן – שאין הציבור יכולים לעמוד בגזירות אלו מאחר

להטמין מבעוד יום בדבר המוסף הבל, גזירה שמה יטמין ברמץ ושמה יחתה. ולר"י נראה:
דמה שהיו מתערבין צונן בחמין - לא הוה דמי להטמנה, וליכא למילף מינה. דאיכא למימר
דאסרי להו מפני שמבשל המים צוננן. ונראה לו דסילון לא היה מתערב בחמין, כי היה
מוקף מחיצות מכל צד, והיו מתחממין המים צוננים שבסילון מחמת חמי טבריא. ולא היו
רוחצות בחמי טבריא עצמן לפי שריחן רע.
והשתא דמאי להטמנה, שמים צוננן היו נטמנין

בתוך החמין להתחמם:

כל שבא בחמין מלפני השבת. פירוש:
שנתבשל לגמרי, כדמפרש לקמן בפרק
"חבית" (דף קמ"ה) כגון תרנגולת דרבי אבא.
שורין אותו בחמין אפילו בכלי ראשון וכל שלא
בא בו מדיחין אותו. לפירוש רשב"א דמפרש
דעירוי בכלי שני - אתי שפיר הכא דאין שורין
אותו בכלי ראשון, אבל מדיחין אותו מכלי
ראשון דרך עירוי. אבל לפר"ח, דמפרש דעירוי
היו בכלי ראשון - ע"כ מדיחין אותו מכלי שני
קאמר, וא"כ מאי אירא "מדיחין" אפילו שורין
נמי ואומר ר"י: דאפילו בכלי שני אין שורין,
דהואיל דהמים חמין - מיחו כמבשל. ואע"ג
דתנן לקמן (דף מב) "אבל נתן לתוך הקערה או
לתוך התמחור" - היינו דוקא תבלין שהן עשויין
למנוקח את הקדירה, ולא מיחו כמבשל. א"כ היה
שורין אותו, כיון דאיידי בכלי שני. והא דנקט
מדיחין - לשמעינן דאפילו הדחה היא גמר
מלאכה במניח הישן וקוליים האספנין:
שמא יטמין ברמץ. חמין חקעקת סודרין:
גזר אטו שמא יטמין ברמץ, דסודרין לא דמו
לרמץ. ואטו סודרין שנתחממו באור לא בעי ר'
יוסי למיגור, דאין דרך לחממן כל כך שלא יהיו
נשרפין:

מפני שמוזי עפר ממקומו. פי' בקונטרס:
מתוך שלא יהיה לו חול עקר כל הצורך
לכסות, אתי לאווי עפר הדבוק, והיו חופר גומא.
וקשה לריב"א: דהא ליכא איסורא דאורייתא
בחופר גומא ואינו צריך אלא לעפרה לרבי
שמעון דאמר "מלאכה שאינה צריכה לגופה
פטור עליה" וצריך לומר לפי פירוש הקונטרס:
גזירה שמא יחפור הגומא לטמון הביצה בתוכה:

ור"ת הקשה לפירוש הקונטרס: דמאי דמשני בסמוך סתם גג לית ביה עפר, אדרבה: סתם גג יש בו מעזיבה, וכיון דגורנין שמא יחפור לגזור
בספרים ישנים: מפני שמוזי עפר ממקומו. ולפירוש הקונטרס צריך לגרס "שמא יזיד". ומפרש ר"ת: שמוזי עפר, שהוא מוקצה, ממקומו כשתחוב הביצה בתוך העפר. וסבר רב יוסף דטלטול
מן הצד שמייה טלטול, ואיכא בנייהו עפר תיחוח - היינו שהוא תיחוח כל כך כשמניח הביצה מידו ליפול נטמנת מעצמה בתוך העפר, ואינו מוזי עפר ממקומו בידים. והשתא אתי שפיר,
דתם גג לית ביה עפר כל כך שיוכל להטמין בתוכו, דלחפירת מעזיבה לא חיישינן. ולפירוש זה הוה מצי למימר "איכא בנייהו עפר מוכן". ובלאו הכי איכא בנייהו טובא, כגון גג דאית
ביה עפר. שמא יטמין ליכא למימר, ושמה יזיז איכא. וכגון מעשה דאנשי טבריא, דשייך "יטמין" ולא שייך "יזיז". אבל קשה לרשב"א: דקאמר בסמוך "אלא למיד שמא יזיז עפר לגזור",
ולחא פירוש לא שייך למימר "לגזור", אלא הוה ליה למימר "ליתסר" ויש לישב: דמשום דכל איסורי דרבנן הם גזירה אטו דאורייתא נקט האי לישנא. ועוד פירש רבינו תם בספר הישר:
שמוזי עפר ממקומו, והיו חופר שהוא תולדה דחורש, אפילו בעפר תיחוח כגון חול ואבק דריכס, כדמוכח בבבא (דף ת. ו) (ושם) דקאמר: והא קעביד בחישה בעפר תיחוח, והא קעביד גומא.
אלמא: בעפר תיחוח שייך נמי גומא, והא דקאמר הכא "איכא בנייהו עפר תיחוח" היינו כל כך תיחוח כשמניח ביצה עליו נשקעת מאליו, דבהוהא ודאי לא שייך חורש. וקשה לפי: דאמאי
פליג רבה ארב יוסף, ולא חייש למה שמוזי עפר? מדקאמר אלא למאן דאמר שמוזי בו, משמע דלרבה ניהא ויש לומר: דרבה סבר דלא שייך גומא אלא כשנטול בידו מן העפר, ונשאר
מקום מן הגומא, אבל בנעיצת ביצה - לא שייכא גומא, לפי שאינה ניכרת:

איכא בנייהו עפר תיחוח. פירש בקונטרס: דבעפר תיחוח לא שייכא גומא. והא דמשמע בבבא (שם) דבעפר תיחוח נמי שייך גומא - צריך לומר לפי' דהתם איירי שיש מעט עפר
תיחוח, וסביבו קרקע קשה, דכשמסיר עפר תיחוח תשאר הגומא קיימת. אבל הכא, כשיש עפר תיחוח הרבה - כשיעשה גומא אינה מתקיימת, כי דופני הגומא יפלו ולא יוכלו
להתקיים, לפי שאין הקרקע קשה: **ואין** מגלגלין ביצה על גבי סיד רותח. קשה: אדמפלגי בין תולדות חמה לתולדות האור - נפלוג בתולדות חמה גופייהו, בין גג רותח לחול ואבק
דריכס וגג דאית ביה עפר? ולמד' דשמא יטמין ברמץ - אתי שפיר דמפלגי בין גג רותח לסיד רותח שלא כדרך הטמנה, אבל בתולדות חמה
גופייהו לא מצי למיפלג אלא בין דרך הטמנה לשלא כדרך הטמנה, דבחול נמי אם אינו מטמניו בו אלא מגלגלו על גביו - שרי: **אלא** למיד שמא יזיז וכו'. ואית: לרב יוסף, אטו מי
לית ליה גזירה "שמא יטמין ברמץ"? והא מהאי טעמא אסרינן להטמין בדבר המוסף הבלו ויש לומר: דמבעוד יום איכא למיגור שמא יטמין ברמץ ושמה יחתה, אבל הכא - לא שייך
למיגור, דאטו אי שרינן לבשל בחמי חמה ניהו דילמא אתי לבשל בחמי אור בשבת? וא"ת: הא אסרינן משחיבה להטמין אף כשאין מוסף הבל - גזירה שמא יתירתי ויש לומר: דהני
מילי בדבר המבושל, איכא למיחש שמא יתירתי, אבל בישול גמור כי הבא לא טעו אינשי אטו תולדות חמה:

ממעשה

גמ' כל שבא בחמין. כל מלות שבא בחמין מע"ש חורין ושורין אותו בחמין בשבת,
ואין בו משום תיחוח - שהרי נתקן כבר: מדיחין. שאין זה גמר מלאכתו, אָל לא
שורין: חוץ מזה מלות ישן או קוליים האספנין. דג שקורין טונינ"א: שהדחתו זהו
גמר מלאכתו. מדקרי ליה גמר מלאכתו - ש"מ זהו בישולו, התייב: והא דתנן. בפרק
"חבית": נותנין בו המים צונן: בחמה. בשמש:

דש"י. דאין דרך בישולו בכך, וחקמה באור לא
מחלפא דליגור הא אטו וקא: בתולדות
האור. כגון אם היתה הסודר הנה באור
מתחילה: דאסרי. דהיי בישול: תולדות חמה.
והיה הסודר בחמה: אטו תולדות האור.
דמאן דהיו סבר תולדות האור ניהו: ששא
יטמין ברמץ. דמאן דהיו סבר מקדי האי
לבשולי והאי לבשולי, ותרתייהו דרך הטמנה
- מה לי רמץ מה לי חול, ומשום הכי מודה
ר' יוסי: ששא יזיז עפר. שמה לא יהא שם חול
עקר לכל הצורך, ואתי לאווי עפר הדבוק,
והיו חופר גומא: עפר תיחוח. כלומר: תיחוח
בעומק, דליכא למיחש למזוז: גג רותח.
שרתתו חמה: ואין מגלגלין בסיד רותח. דהוא
תולדות האור: ליכא למיגור. בגג רותח, דהא
לא מטמין ליה: אלא. לשמא יזיז עפר ויכסנו
בו ליגור: לתוך אמה של חמין. וחמי טבריא
לאו תולדות האור ניהו, ואפ"ה אסרו להו,
ומודה בהא ר' יוסי: דדמא להטמנה. ששטמין
מים במים: מי סברת מעשה (אמאי) קאי.
לסייעתא דחול ואבק, ולאורי דתולדות חמה
כי האי גוונא אסרי דלדרי הכל: ארישא קאי.
אפלוגתא, ורבנן הוא דאמר לה. אָל לר' יוסי
- כד"ג לא מיתסר אלא משום דהני תולדות
האור ניהו: והא מעשה. דחמי טבריא
תולדות חמה ניהו. ודמי לאפקעתא דסודרין
דליכא למגור לשמא יזיז, ואסרי להו:
בטלה

למימר? מי סברת מעשה טבריא אסיפא קאי? ארישא קאי: לא יפקיענה בסודרין, ור' יוסי
מתיר. והכי קאמרי ליה רבנן לר' יוסי: הא מעשה דאנשי טבריא תולדות חמה הוא, ואסרי
להו רבנן! אמר להו: תהוה - תולדות אור הוא, דחלפי אפיתחא דניהגם. אמר רב חסדא

ממעשה

ממעשה שעשו אנשי טבריא ואסרו להם בטלה הטמנה מבע"י בדבר המוסיף הבל. וא"ת: מה צריך למילף ממעשה דאנשי טבריא, הא מתני' היא דאין טומנין בדבר המוסיף הבל בפרק "במה טומנין" (לקמן ד' מז: ושם). ומבע"י איירי, דמשחשיבה – אפי' בדבר שאינו מוסיף הבל אסור, כדאמרינן בפ"ב (לעיל דף לד.). ואור"י: דמתניתין דלקמן איכא לאוקמא בבין השמשות, אבל מבעוד יום –

ממעשה שעשו אנשי טבריא ואסרי להו רבנן – במלכה
הטמנה בדבר המוסיף הבל, ואפילו מבעוד יום. אמר
עולא: הלכה כאנשי טבריא. א"ל רב נחמן: כבר תבריהו
אנשי טבריא לסילונייהו. "מעשה שעשו אנשי טבריא."
מאי רחיצה? אילימא רחיצת כל גופו, אלא חמין שהוחמו
בשבת – הוא דאסורין, הא חמין שהוחמו מע"ש –
מותירין? ורתנא: חמין שהוחמו מע"ש, למחר רוחץ
בהן פניו וידיו ורגליו, אבל לא כל גופו? אלא – פניו
ידיו ורגליו. אימא סיפא: ב"ט – בחמין שהוחמו ב"ט,
ואסורין ברחיצה ומותרין בשתיה. לימא תנן סתמא בבית

שמיאי, דתנן, בית שמאי אומרים: לא יחם אדם חמין לרגליו וא"כ ראויין לשתיה, וב"ה מתירין!
א"ר איקא בר חנניא: להשתטף בהן כל גופו עסקינן, והאי תנא הוא, דתניא, לא ישתטף
אדם כל גופו, בין בחמין ובין בצונן – דבירי ר"מ, ר"ש מותיר, ר' יהודה אומר: בחמין –
אסור, בצונן – מותר. אמר רב חסדא: מחלוקת בבלי, אבל פקדקע – דבירי הכל מותר, והא
מעשה דאנשי טבריא פקדקע הוה, ואסרי להו רבנן! אלא, אי איתמר הכי איתמר: מחלוקת
– בפקדקע, אבל בבלי – דבירי הכל אסור. אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: הלכה ברבי
יהודה. א"ל רב יוסף: בפירוש שמיאי לך, או מפלגא שמיאי לך? מאי פלגא? דאמר רב תנחום
א"ר יוחנן א"ר ינאי אמר (רב): כל מקום שאתה מוצא שנים חלוקין ואחד מכריע – הלכה
בדברי המכריע, חוץ מקולי מבלגיות, שאף על פי שרבי אילעזר מחמיר ורבי יהושע מיקל,
ור' עקיבא מכריע – אין הלכה בדברי המכריע. חדא: דרבי עקיבא תלמיד הוא, ועוד: הא

הדר

הדר

דראיהו היא לבשל ולאפות. ועוד אומר ר"י: דמהכא נמי יש לדקדק, דאי שרו ב"ש לצורך רחיצה משום דראויין לשתיה – א"כ לא אתיא מתני' אפי' כב"ש, דקתני "ואסורין ברחיצה ומותרין בשתיה", ומדקתני "ומותרין בשתיה" מכלל דראויין לשתיה, ואפ"ה קתני דאסורין ברחיצה. אלא ודאי לא שרו ב"ש אלא כשעושה לצורך שתיה. ונראה לר"י: דיכול לחמם אפי' ביותר מכדי שתיה, כדאמר בפרק "הדר" (עריבין ד' סח.). ששיליה לאימיה, אי צריכה – נחיימו אנב אימיה. ודוקא בכדי שיעור לרגליו, אבל לצורך כל גופו – לא. והיינו טעמא שהבלינן חשודים, דפעמים שיחממו עיקרן לרחיצה:

וב"ה מתירין. משמע דוקא לרגליו, אבל לצורך כל גופו – לא. וכן משמע בכולה שמעתין. דמתמירין בחמין שהוחמו ב"ט בחמין שהוחמו בשבת, וגזרו על הדיעה ב"ט כמו בשבת, כדאמר בבבא ב"המבא" ולקמן (דף מ. ושם). א"כ משמע שאסור לעשות הבערה משום רחיצה, שאם לא כן – לא היו גוזרים על הדיעה. ותימא: דמי' הבערה דרחיצה מהבערה דזיעה, דשרי מדראוייתא כדמוכח התם: ואומר ר"י בשם ריב"א: דרחיצה אינה אלא לתענוג, ואסורה כמו מוגמר דאסור, בפ"ק דתבובות (ד' ז. ושם) משום דאין שוה לכל נפש. וכן משמע בירושלמי דהיינו טעמא דרחיצה, אבל זיעה – שוה היא לכל נפש, דאינה תענוג אלא לבריאות. והא דתניא לקמן (ד' מ.) "מרחץ שפקדו נקביו מעייט למחר נכנס ומזיע" – ה"ה אפי' הוחם בו ביום, אלא נקט מעייט דאפ"ה: דוקא מזיע, אבל רוחץ – לא:

בין בחמין בין בצונן. נראה לר"י: דהיינו אפי' חמין שהוחמו מע"ש, דהא אסור אפי' צונן – ומסתמא בהך חמין אסיר ר' יהודה. ועוד: דמסתמא לא מיירי ברעבדי איסורא. והאי תנא הוא דקאמר – היינו ר"ש. ועוד אומר ר"י: דיש להוכיח דבחמין שהוחמו מע"ש פליגי, דאמר בפרק "חבית" (לקמן ד' קמז. ושם) מה חמי טבריא חמין, אף מ מערה חמין. הרוחץ, דיעבד – אין, לכתחילה – לא. מכלל דלהשתטף אפי' לכתחילה. מני – ר"ש היא, דתניא לא ישתטף בו. ואי בשוחמו בשבת פליגי, אבל מערב שבת שרי ר' יהודה – אמאי צריך לאוקמה כר"ש: לוקמה כר' יהודה, ובהוחמו מע"ש דהא דומיא דחמי טבריא קתני! **וה"א** מעשה דאנשי טבריא בקרקע הוה ואסרי להו. הקשה ה"ר אליעזר ממ"ץ: מאי פריך התם הוחמו בשבת, כדקתני "בחמין שהוחמו בשבת", משמע: דבהוחמו מע"ש – שרי. והכא בהוחמו מע"ש פליגי, כדפרישית. ומפרש הר"ר יוסף: דס"ל להש"ס דמתחמיר ר"מ כ"כ, דאסור אפי' צונן – מחמיר נמי לאסור ע"ש אטו שבת. ולהכי פריך: והא מעשה דאנשי טבריא בקרקע הוה, ואסרי להו בהוחמו בשבת. ורב חסדא קאמר, אבל בקרקע ד"ה מותר. אפילו בהוחמו בשבת. דהא לר"מ, אי הוה אסור להו בהוחמו בשבת – בהוחמו מע"ש נמי הוה אסור. וקשה: דר"מ אסור להשתטף בצונן אפי' בקרקע, כדמסיק דבקרע פליגי, ובפרק "שמונה שרצים" (לקמן דף קט. ושם) משמע דשרי, דקאמר התם "רוחץ במי גר ובמי חמתו ובמי עסאי ובמי טבריא אבל לא בים הגדול". ורמינהו: רוחץ במי טבריא ובים הגדול בו. ומוקים בתרייתא כר' מאיר וי"ל: דבקרע דהכא דאסר – היינו דומיא דכלי, דמי רוחץ בחמין, והתם בנהר – התירה, שנראה כמיקר בנהר, ואפי' בחמי טבריא לא דמי לאדם רוחץ בחמין:

אמר רבה בר בר חנה (הלכה כר' יהודה. אע"ג דר' יוחנן אית ליה "הלכה כסתם משנה", הכא משום דר' יהודה מכריע הוה – אין העלכ כסתם. וקשה: דבפרק קמא דפסחים (דף יג. ודף כא. ושם) פריך: ונימא מר הלכה כר' מאיר דסתם לן תנא כוותיה, אע"ג דסבר דרבן גמליאל מכריע הוא. דפריך בתר הכי: ונימא מר הלכה כרבן גמליאל, דהוה ליה מכריע וי"ל: דסתם דהכא גריד מההוא סתם, דהכא סתם במתני' ומחלוקת בברייתא, והלכה כמכריע. ומיהו, אי לא הכרעה הוה הלכה כסתם מתני', אע"ג דמחלוקת בברייתא: (לעיל) **הא** חמין שהוחמו מבעוד יום מותרים והתניא חמין שהוחמו בו, תימא: לוקי הדיא ברייתא דאסרה בכלי משום דהוראה אומר "היום הוחמו". ומתניתין – בקרקע, כמשמעה. כדמפליג בסמוך בין כלי לקרקע וי"ל: דדוקא בשיטוף דקל איכא לפלוגי, אבל ברחיצה דחמירא – לא מסתברא לפלוגי בהכי:

דילמא

במשנתנו הסובר שמותר להשתטף בחמין שהוחמו מערב שבת, **האי תנא** ורבי שמעון **הוא**, **דתנאי** (תוספתא פ"ד ה'), **לא ישתטף אדם כל גופו בשבת, בין בחמין אף שהוחמו מערב שבת, ובין בצונן, דכרי רבי מאיר. ורבי שמעון מתיר אף בחמין אם הוחמו מערב שבת. רבי יהודה אומר, בחמין אסור אפילו אם הוחמו מערב שבת, אולם בצונן מותר. ונמצא שדעת רבי שמעון שמותר להשתטף כל גופו בחמין שהוחמו מערב שבת, והוא התנא של משנתנו, ולכן מבואר במשנה שדווקא בהוחמו בשבת אסור, אבל מערב שבת מותר.**
רב חסדא מבאר את מחלוקת התנאים בברייתא: אמר רב חסדא, המחלוקת לענין שטיפה בשבת בחמין שהוחמו מערב שבת, היא דווקא באופן שנטול מים בכלי ורוחץ את עצמו, שבוז אסור רבי מאיר ורבי יהודה, משום שהרואה אותם בכלי אומר שהוחמו היום, ומוכח הדבר שהם תולדות האש, ויבוא לחמם בשבת, אבל באופן שרוחץ במים הנמצאים בקרקע, כגון באמבטאות של מרחצאות ואף שהן חמי האור, לדברי הכל מותר, ואין לגזור בהם שמא יבואו מחמת כן לחמם בשבת.
מקשה הגמרא: והא מנעשה אנשי סבירא שהעבירו סילון של צונן בתוך אמה של חמין, בקרקע הנה, ואסרי להו רבנן, ומוכח שאף בקרקע הם אוסרים, ואם כן קשה על רב חסדא, שאמר שבקרקע לדברי הכל מותר. הגמרא חוזרת בה ומביאה את דברי רב חסדא באופן אחר: אלא אי איתמר רבי יוחנן – מה שנאמר בשם רב חסדא בביאור המחלוקת, על כרחך שכך נאמר, המחלוקת לענין רחיצה בשבת בחמין שהוחמו מערב שבת, אינה אלא לענין רחיצה בקרקע, שבוז התיר רבי שמעון, שאין לגזור בהם שמא יבואו מחמת כן לחמם בשבת. אבל רחיצה בכלי לדברי הכל אסור, שהרואה אומר שהוחמו היום, ויבוא לחמם בשבת.
אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן, הלכה כרבי יהודה שמתיר להשתטף בצונן ואסור בחמין. מבררת הגמרא: אמר רבי יוסף לרבה בר בר חנה, האם דבר זה בפירוש שמיע לך – שמעת כן מרבי יוחנן, או שלא שמעת ממנו בפירוש את הדבר, אלא מכלל – מכלל דבר ששמעת ממנו שמיע לך.
שאל רבה בר בר חנה את רבי יוסף: מאי כללא – היכן נאמר דברי רבי יוחנן שמכללם יכול הייתי לשמוע שהלכה כרבי יהודה. משיב לו רבי יוסף: יכולת ללמוד כן ממה דאמר רב תנחום אמר רבי יוחנן אמר רבי ינאי אמר רב, בכל מקום שאותה מוצא שנים חלוקין ואחד מכריע ביניהם, הלכה כדברי המכריע, הוין מהמחלוקת לענין קולי מטלניות (לעיל כט), שאה על פי שרבי אליעזר מחמיר ורבי יהושע מיקל ורבי עקיבא מכריע, אין הלכה כדברי רבי עקיבא המכריע, והטעם ששם אין הלכה כהמכריע, הךא משום דרבי עקיבא תלמיד של רבי אליעזר ורבי יהושע הוא, ואין הכרעת תלמיד נחשבת 'הכרעה'. ועוד טעם, דהא – שהרי

מנעשה אנשי סבירא שהעבירו סילון של צוננים בתוך חמי טבריא מבעוד יום, ואסרי להו רבנן אף על פי שהתחממו ממילא, למדנו שבטלה – נאסרה הטמנה בדבר המוסף הכל, ואפילו מבקעוד יום אסור להטמין.
אמר עולא, הלכה כאנשי סבירא, שמותר להעביר סילון של צוננים בתוך חמי טבריא מבעוד יום, שיתחממו בשבת. אמר רבי נחמן, כבר תברינהו ו-שברו) אנשי סבירא לסילונייהו ו-את הסילונים שעשו] לאחר שאסרו עליהם חכמים לעשות כן, שחזרו בהם, ובדאי אין הלכה כסברתם הראשונה.
שנינו במשנה (לעיל לה): מנעשה אנשי סבירא והביאו סילון של צונן לתוך אמה של חמין, אמרו להם חכמים שאסור לעשות כן, ואם היה הדבר בשבת, דינם כחמין שהוחמו בשבת, ואסורין ברחיצה ובשתיה. ואם ביום טוב, דינם כחמין שהוחמו ביום טוב, ואסורין ברחיצה ומוותרין בשתיה. מבררת הגמרא ומקשה: מאי רחיצה – איזו היא הרחיצה שנאסרה במים שהוחמו בשבת, אילימא רחיצת כל גופו, אלא מכאן נדייק שדווקא חמין שהוחמו בשבת הוא דאסורין, הא חמין שהוחמו מערב שבת מותרין לרחוץ בהם כל גופו, והתנאי, חמין שהוחמו מערב שבת, למחר בשבת רוחץ בהן פניו וידיו ורגליו, אבל לא כל גופו, משום גזירת מרחצאות. הרי שרחיצת כל גופו אסורה אפילו בחמין שהוחמו מערב שבת.
ממשיכה הגמרא לברר: אלא על כרחך נפרש שהרחיצה שנאסרה בחמין שהוחמו בשבת היינו אפילו רחיצת פניו וידיו ורגליו אם כן, אימא – אמור ובאר את הסיפא של המשנה, אם היה הדבר ביום טוב, דין המים הוא כחמין שהוחמו ביום טוב, ואסורין ברחיצה ומוותרין בשתיה. ומבואר שחמין שהוחמו ביום טוב אסורים ברחיצה, ולהבנת הגמרא עתה, הכוונה [אפילו] לרחיצת פניו וידיו ורגליו, אם כן קשה לימא תנן סתמא – האם נאמר ששנינו סתם משנה בבית שמאי, דתנן (ביצה כא), בית שמאי אומרים, לא יחם אדם ביום טוב חמין לצורך רחיצת פניו וידיו ורגליו, אלא אם כן ראויין לשתייה, כלומר שחיים אותם לצורך שתייה, ואז יכול לרחוץ בהם פניו וידיו ורגליו. ובית הלל מתירין לחמם מים ביום טוב אף לצורך רחיצת פניו וידיו ורגליו, ואם כוונת המשנה לרחיצת פניו וידיו ורגליו, נמצא שהסיפא נשנתה כדעת בית שמאי האוסרים לרחוץ רגליו בחמין שהוחמו ביום טוב לצורך רחיצה בלבד, ואי אפשר לומר כן, שהרי אין הלכה בבית שמאי.
מיישבת הגמרא: אמר רב איקא בר חנניא, מה ששנינו במשנה שחמין שהוחמו בשבת אסורים ברחיצה, להשתטף בהן כל גופו עסקינן – שנותן מים על כל גופו ושוטפו ואינו נכנס בהם, ובוז אסרה המשנה בחמין שהוחמו בשבת, אבל אם הוחמו מערב שבת מותר. וביאור הסיפא לענין יום טוב הוא כן, אם היה הדבר ביום טוב, הרי הם כחמין שהוחמו ביום טוב ואסורים בשטיפת כל גופו. והתנא

המשך ביאור למס' שבת ליום חמישי עמ' א

ותבנין לצוד את הדבורים. וקשה לרבי יצחק, כיצד התירה הברייתא לטלטל מחצלת הניטלת, לצורך הדבורים שאינן ניטלות. מיישבת הגמרא: הךא במאי עסקינן – הברייתא עוסקת, באופן דאיכא ו-ישן] דבש בכורות, ופריסת המחצלת הינה להגן על הדבש הניטל בשבת.
רב עוקבא ממישן מקשה על תירוצי הגמרא: אמר ליה רב עוקבא ממישן ו-שם מקום] לרב אשי, הרי בברייתא נאמר שפורסים מחצלת על הכוורת 'בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים' דהיינו בקיץ ובחורף, וביארה הגמרא שהיתר פריסת המחצלת הוא מחמת שבאה להגן על הדבש, תינח – מוכן הדבר בימות החמה – בקיץ,

שראויות לקנח בהן בבית הכפא, ולכן הן אינן מוקצות ומטלטלים לצרכן.
קושיא נוספת: תא שמע קושיא לרבי יצחק מברייתא, ששנינו, פורסין מחצלות על גבי לבנים המיועדות לבנין בשבת. וקשה לרבי יצחק שאסר לטלטל לצורך מוקצה, הלא לבנים אינן ניטלות וכיצד הותר לטלטל מחצלת לצרכן. מיישבת הגמרא: הברייתא עוסקת בלבנים דאישתיר מפנינא – שנתרו לאחר גמר בניית הבנין, דחייין למיזא עליהו – שהן ראויות ומיועדות לישיב על גביהן ומותר לטלטלן, ולפיכך אף מטלטלין לצרכן.
קושיא נוספת: תא שמע קושיא לרבי יצחק מברייתא, ששנינו, פורסין מחצלת על גבי כוורת דבזרים בשבת, בחמה להגן עליהם מפני החמה, ובגשמים להגן עליהם מפני הגשמים, ובלבד שלא

הדר ביה רבי עקיבא לנביה דרבי יהושע – חזר בו רבי עקיבא בענין
זה, והודה לדברי רבי יהושע, לפיכך אין הלכה בזה כרבי עקיבא.
ומכלל דברי רבי יוחנן שהלכה כדברי המכריע, יש ללמוד שאף כאן
הלכה כרבי יהודה, שהכריע בין רבי מאיר לרבי שמעון, ואמר
שבחמין אסור ובצונן מותר.

שאל רבה בר בר חנה את רבי יוסף: ואי מכללא מאי – מזה החילוק
אם שמע כן מכללא או בפירוש, והלא אכן יש ללמוד כן מכלל דברי
רבי יוחנן. השיבו רבי יוסף: אם שמע כן מכללא, דילמא – שמא יש
לדחות את הראיה, שהני מילי – מה שאמר רבי יוחנן שהלכה כדברי
המכריע, זהו דווקא אם ההכרעה נאמרה במתניתין, אבל לגבי
שיטת גופו בחמין שהכרעת רבי יהודה נאמרה בכרייתא, לא
פוסקים כדברי המכריע.

אמר ליה רבה בר בר חנה לרב יוסף, אמא בפירוש שמיע לי מרבי
יוחנן שהלכה כרבי יהודה בשטיפה.

הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בענין רחיצה בחמין שהוחמו
מערב שבת: אתמר, חמין שהוחמו מערב שבת, רב אמר, למחר
ובשבת רוחין בהן כל גופו, אך לא כל גופו בבת אחת, אלא אבר
אבר לבדו. ושמואל אמר, לא התירו לרחוץ בהן אלא פניו, ידיו
ורגליהן.

הגמרא מקשה על רב מברייתא: מיתבי, שנינו בברייתא, חמין
שהוחמו מערב שבת, למחר ובשבת רוחין בהן פניו ידיו ורגליהן,
אבל לא כל גופו, וברייתא זו היא תיובתא דרב שאמר שמותר
לרחוץ בחמים את כל גופו. מתרצת הגמרא: אמר לה רב, מה
שנאמר בברייתא 'אבל לא כל גופו', פירושו הוא שלא ירחוץ את כל
גופו בבת אחת, אלא ירחוץ דווקא אבר אבר לבדו.

מקשה הגמרא: והא – והרי רוחין בהן פניו ידיו ורגליהן קתני – נאמר
בברייתא, ומשמע שאת שאר גופו אינו רוחין ואף לא באופן של אבר
אבר. מתרצת הגמרא: כוונת הברייתא היא שרוחץ את כל גופו פעם
רחיצת פניו ידיו ורגליהן, שפניו ידיו ורגליהן, הוא רוחץ כל אחד מהם
בפני עצמו, ובאופן זה מותר לו לרחוץ אף את כל גופו.

הגמרא מקשה על רב מברייתא אחרת: תא שמע, שנינו בברייתא,
לא התירו לרחוץ בשבת בחמין שהוחמו מערב שבת, אלא את פניו
ידיו ורגליהן. וקשה על רב שהתיר לרחוץ בחמים את כל גופו. מתרצת
הגמרא: הקא נמי – גם כאן כוונת הברייתא היא שמותר לרחוץ את
כל גופו פעם פניו ידיו ורגליהן, כלומר אבר אבר.

הגמרא מביאה ראיה לדברי שמואל. אומרת הגמרא: תנא בנותיה
דשמואל – שנינו ברייתא שאומרת כדברי שמואל, ששנינו בברייתא,
מים חמין שהוחמו מערב שבת, למחר רוחין בהן פניו ידיו ורגליהן,
אבל לא את כל גופו אף לא ברחיצת אבר אבר. ואין צריך לומר
שבחמין שהוחמו ביום טוב אסור לרחוץ את כל גופו אבר אבר,
אלא מותר לרחוץ רק את פניו ידיו ורגליהן. הרי שאין לרחוץ כל גופו
אפילו אבר אבר, וכדברי שמואל.

הגמרא מביאה את דברי רב בלשון אחרת: רבה מתני לה להא
שמעתא דרב – שנה את דברי רב אלו בהאי לישנא – בלשון זו, חמין
שהוחמו מערב שבת, לענין לרחוץ בהן למחר, אמר רב, רוחין בהן
את כל גופו בבת אחת, ומשייר אבר אחד שאינו רוחץ, שלא אסור
לרחוץ בחמים, רק כשהוא רוחץ את כל גופו, וכשהוא משייר אבר
אחד שאינו רוחץ, לא אסור. איתביה – הקשה לו המקשה כל הני
תיובתא – את כל אותן קושיות מהברייתות שהובאו לעיל, שמבואר
מהן שאסור לרחוץ בחמים את כל גופו. מסיקה הגמרא: תיובתא –
אכן קשה מכל הברייתות האלו על רב, שאין לפרש שהכוונה
בברייתות 'בעין פניו ידיו ורגליהן' דהיינו אבר אבר וכמו שתיירצו
לעיל, משום שלפי גירסת רבה, רב התיר בפירוש לרחוץ אף את כל
גופו ביחד, אלא שהצריך לשיר אבר אחד.

הגמרא מבררת כיצד נהג רבה לענין רחיצה בחמין שהוחמו מערב
שבת: אמר ליה רב יוסף לאביי, רבה מי קא עביד בשמעתיה דרב
– האם רבה נהג להקל בדיון זה כדברי רב. אמר ליה אביי, לא ידענא

– איני יודע. מקשה הגמרא: מאי תיבעי ליה – מדוע הסתפק רב יוסף
בזה, והלא פשיטא דלא עביד – פשוט הוא שלא נהג רבה כרב, דהא
איתותב – שהרי דעת רב נדחתה לעיל מחמת דברי הברייתות.
מתרצת הגמרא: (דילמא) לא שמינא ליה – רבה לא שמע את מה
שהקשו על רב מהברייתות, ולכן הסתפק רב יוסף האם בדבר זה נהג
רבה כרב.

מקשה הגמרא: ואי לא שמינא ליה – אם רבה לא ידע שנדחו דברי
רב, מדוע הסתפק רב יוסף איך נהג רבה בדיון זה, הרי ודאי עביד –
נהג כדעת רב, דאמר אביי (לעיל כב) כל מילי דמר – בכל ענייניו של
רבה, עביד – היה נוהג כרב, כר מהני תלת – חוץ מאותם שלשה
דברים דעביד – שנהג בשמואל, ואלו הם: א. מטילין ציצית מנגד ישר
לנגד חדר, שאם היתה לו טלית מצויצת, רשאי לקחת הפתילים
לטלית אחרת. ב. ומדלקין קיסם מנגד חנוכה אחד, בשביל להדליק
ממנו לנגד חנוכה אחר. ג. והלכה כרבי שמעון בגרידה – שמותר
לגרוך כסא מיטה או ספסל בשבת על גבי הקרקע, אף על פי שהוא
עושה חריץ וזה תולדת 'חורש' או 'בונה', ובלבד שלא יתכוין לכך,
משום ש'דבר שאינו מתכוין, מותר'. ובשלתם רב מחמיר ושמואל
מיקל, ונהג רבה בהם כשמואל להקל. ומאחר שבשאר דברים היה
רבה נוהג כרב, ודאי שאף לענין רחיצה בחמים שהוחמו מערב שבת
נהג להקל כרב, ומדוע הסתפק בזה רב יוסף.

מתרצת הגמרא: רב יוסף הסתפק בזה משום שדווקא בחומרי דרב –
בדברים שהחמיר בהם רב, עביד – רבה נהג כמותו, אבל בקוץ דרב
– בדברים שרב היקל בהם, רבה לא עביד – לא נהג בכולם כרב, אלא
יש מהם שהחמיר בהם, ולכן כאן שרב מיקל לרחוץ בחמים כל גופו,
הסתפק רב יוסף האם רבה נהג כרב.

הגמרא מביאה ברייתא המבארת כמה דינים בענין מרחץ בשבת
וביום טוב: תנו רבנן, מרחץ שפקקו (–סתמו) את נקביו (שדרכם הוא
מתחמם) מערב שבת, למוצאי שבת רוחין בו מיד, ואין צריך
להמתין שיעור זמן שאפשר לחמם בו את המרחץ, שהרי לא התחמם
בשבת. ואם פקקו את נקביו מערב יום טוב, למחר (ביום טוב) נבנם
ומזיע, אבל לא רוחין, שחכמים גזרו על הרחיצה ולא גזרו על הזיעה,
ויוצא ומשתטף – שוטף על עצמו על ידי שפיתת מים על גופו בבית
החיצון שלפני המרחץ, אבל לא במרחץ עצמו, כדי שלא יאמרו
העומדים בחוץ שרוחץ הוא. ומביאה הברייתא מעשה בענין זה: אמר
(רב) [רב] יהודה, מעשה במרחץ של בני ברק, שפקקו נקביו
מערב יום טוב, ולמחר נבנם לשם רבי אלעזר בן עזריה ורבי
עקיבא, והזיעו בו, ויצאו ומשתטפו במים חמים בבית החיצון, ולא
בכל מרחץ מותר לעשות כן, אלא שמרחץ זה החמין שלו היו מחוץ
ו–מכוסים) בנקבים (–לוחות עץ) מתחילת היום טוב, ומשום כך לא
היו צריכים לחשוש שמא המים שהשתטפו בהם התחממו ביום טוב
מחום המים שבמרחץ. ובשנא (–וכשנודע הדבר לפני חכמים,
אמרו שהדבר מותר אף על פי שאין חמין שלו מחוץ בנסבין).

ממשיכה הברייתא: ומשרבו עובדי עזריה, התחילו חכמים לאסור
את הזיעה. אכן אמבטיאות (–בתי מרחץ גדולים) של כרבי (–ערים
גדולות), אף אחר שאסרו את הזיעה, מטילין בהן – מותר להלך בהן
כשאינו הולך שם כדי להזיע, ואינו חושש שמא יאמרו שהוא מזיע,
שמאחר והם גדולים, אין ההבל מרובה בהם, ואינו מזיע.

הגמרא מבארת את טעם האיסור על הרחיצה וההזעה וסדר גזירתם.
שואלת הגמרא: מאי – מה היא כוונת הברייתא שמשרבו עזריה
עזריה החלו חכמים לאסור את הזיעה. משיבה הגמרא: כוונת
הברייתא למה דאמר רבי שמעון בן פאי, אמר רבי יהושע בן לוי,
משום דר קפרא, בתחלה היו רוחצין בשבת בחמין שהוחמו מערב
שבת. התחילו הפלגים לתתם את המים בשבת, והיו אמורים 'מערב
שבת הוחמו', לפיכך אסרו חכמים את הרחיצה בחמין אף אם הוחמו
מערב שבת, והתירו (–השאירו בהיתר) את הזיעה, וצדיין היו
עוברים על גזירת חכמים, ורוחצין בחמין שהוחמו מערב שבת,
ואמורים לרואים אותם נכנסים למרחץ, מויעין ונחננו ולא רוחצים,

דילמא ה"מ במתני' אבל בברייתא לא. אע"ג דלא קאמר "במשנתנו" הכא משמע דאין הלכה כמותו, משום דסתם מתני' דלא כותיה: **הלכה** כדברי המכריע. הכרעה כגון קולי מטלגיות שר"א ור"י הוכירו בפירוש בדבריהם מוכן ושאינו מוכן, דהיינו תלוא במגוד דהניחו אחורי הדלת, שגילו בדבריהם שיש סברא לחלק ביניהם, אלא שנראה להם דסוף סוף אין לחלק ביניהם – לכך הוי ר' עקיבא שמוחל בניהם מכריע. וכן ר' יהודה הוי מכריע, דר' שמעון ור"מ הוכירו בדבריהם חמין רצונן. והכרעה שלישית דלא היא הכרעה הוי כי ההיא דפ"ק דפסחים (דף כא.) חבית של יין של תרומה שנטמאה, ב"ש אומרים: תשפר הכל, וב"ה אומר: תיעשה זילוף. אמר ר' ישמעאל בר' יוסי אני אכריע: בשדה – תשפר הכל, ובבית – תעשה זילוף. אמרו לו: אין הכרעה שלישית מברכת. משום דלא הוכירו ב"ש וב"ה בדבריהם בית ושרה, ולא גילו שיש סברא לחלק בין בית לשרה – חשיב לה הכרעה שלישית. ולא כפירוש הקונטרס דפירש התם דטעמיהו דב"ש לא משום חקל, אלא מטעם אחר, כמו משום ריחא. אלא משום דלא הוכירו בדבריהם בית ושרה כדפי'. וה"ה דהוה מצי למימר ליה דאין הכרעה תלמיד הכרעה, כדאמר הכא אלא רבותא אמרה דאפי' לא היה תלמיד – אינה הכרעה. והא דהתן בברכות (דף מג.) ב"ש אומרים: מברך על השמן ואח"כ מברך על ההדס, וב"ה אומרים: מברך על ההדס ואח"כ על השמן" אי"ר גמליאל, אני אכריע, שכן זכינו וזכינו לסיכתו, וזכינו לסיכתו לריחו וזכינו לסיכתו לא זכינו. וא"ר יוחנן הלכה כדברי המכריע. פרי"ת התם: דהויא כהכרעה שבכל הש"ס, ולא נהירא, דלא היא הכרעה, אלא כדפי'. והתם אינו אלא מפרש טעמא דבית שמאי. ור"ח פי' אין הכרע' שלישית מברכת היינו הכרע' דור שלישי, כמו ר' ישמעאל בר' יוסי שהיה דור שלישי לב"ש וב"ה. ולאו דוקא דור שלישי אלא היה שני. ובכל מקום נקט הכרעה שלישית משום ברייתא דפסחים:

למוצאי שבת רוחץ מיד. דוקא רוחץ, אבל להזיע – נכנס אפילו בשבת וזמיע כמו בי"ט, כדאמר בסמוך דאפי' בשבת הוי זיעה שריא עד הגזירה. ולאחר גזירה – אפילו בי"ט אסרו דאיום טוב קתני "משרבו עוברי עבירה התחילו לאסור". וזהו מצי לערובינה וליתנינה: מרחץ שפקקו נקביו מערב שבת או מערב יום טוב, למחר נכנס וזמיע, ולמוצאי שבת יום טוב רוחץ מיד. אלא, אי עריב ותני להו – הוה אמינא דדוקא בשבת אסרו להזיע, ולא ביום טוב, דעובדא דמייתי בשבת הוה, להכי מפליג להו. השתא "משרבו עוברי עבירה" קאי איום טוב, אבל לא אשבת, דזיעה לא הוזכרה גבי שבת: **אלא** שחמין שלו מחופין בנסרים. פי' בקונטרס: שלא היו צריכין לחוש שהוחמו בשבת מחוץ המרחץ. משמע שסובר שנשחטפו בחמין שהוחמו מע"ש, ולעיל אסר רבי יהודה גופיה. ושמן יחלק בין שבת ליום טוב, ומיהו, בתוספתא גריסין: ונשחטפו בצונן, אלא שחמין שלו מחופים, ולא יסברו העולם שרחצו בחמין: מפני

הדר ביה ר' עקיבא, כדאמרין בפירקין דלעיל (דף כט.). לשון "מכריע" – מכביד, משוה כף מאזנים ומכריע את שנגדו. כגון הכא בחמין אסור, השתא הוה ליה ר' שמעון דמתיר בחמין יחיד במקום שנים, נמצא ר' יהודה מכביד את כף המשקולות. **שקרי ר' יהודה** עם ר' מאיר שוים לאיסור. ובצונן מותר – הוי ליה ר' מאיר בצונן יחיד במקום שנים, נמצא ר' יהודה מכביד את

כף המשקולות: ה"מ, דא"ר יוחנן "הלכה כדברי המכריע" – במכריע במשנה, כי הדיא דמטלגיות: **כעין פניו**, כלומר: כל אבר בפני עצמו: רוחץ **בהן** כל גופו, ביחד, אלא שמשיר אבר אחד: **איתביה** כל הני. וליכא לשנוי "כעין פניו דיו ורגליו" – דהא כל גופו יחד קאמר, חוץ מאבר אחד: **א"ל** רב יוסף **לאפי'**, משום דגדל אביי בבית רבה בר נחמני שהיה ראש קודם לרב יוסף ומת, היה שואלו רב יוסף איך היה רואהו נוהג: **מי עבדי בשמעת'** דרב, בהא מילתא דרדיחיה: **מאי תבעי** ליה, שיטה דתלמודא פרקא ליה: **לא שמיע** ליה. *לרבה הא תיובתא, משום הכי מספקא ליה לרב יוסף ברבא, דדילמא עבדי כרב: **ואי לא שמיעא** ליה, אמאי מספקא ליה לרב יוסף: **הא ודאי עבדי**, רבה בקל מילי כרב: **בחומרי דרב הוה עבדי**, בר מהני תלת חומרי, אכל בקולי דרב – איכא דלא עבדי, והא קולא היא, ודילמא לא עבדי: **שפקקו נקביו**, שלא יצא חמימותו: רוחץ **בו מיד**, ואין צריך להמתין כבדי שיעשה. **ל"א**: שפקקו נקביו – אותן נקבים שמרחץ מתחמם על ידיהן, שאור ניסקת מבחוץ מתחתיו. **"ל"ה** ועיקר, רוחץ **בו מיד** – שקרי לא נתחמם בשבת, אכל בשבת – לא, **שקרי** גזרו על הרחיצה: **ומשתטפו בבית החיצון**, שלפני המרחץ, ולא בתוך המרחץ, שלא יאמרו "רוחץ הוא", כדאמרן, דאסרו את הרחיצה. אבל הזיעה התירו, והיאך היא זיעה – עומד או יושב בבית המרחץ, ואינו נותן מים עליו, והוא מתחמם וזמיע: **מחופין בנסרים**, ולא היו צריכין לחוש שמא נתחממו בשבת מחומו של מרחץ: **התחילו לאסור**, את הזיעה: **אמבטאות**, בתי מרחץ גדולים: **מפיל בהן**, מהלך בתוכן לפי דרכו, ולא להזיע: **ואינו חושש**, שמא יאמרו זמיע הוא, ואע"ג דאסרו את הזיעה: **מאי עוברי עבירה**, דקאמר לעיל שאסרו זיעה על ידיהן: **אסרו להן את החמין**, לגמרי: **ועדיין היו רוחצין בחמין**, שהוחמו מב"ש: **שאין הדבר עומד**, שלא הוי ציבור יכולין לקבל מתוך שאסרו להם את הכל: **במקומה עומדת**, לאיסור:

כי

והתירו את הזיעה, ועדיין היו רוחצין בחמין, ואומרים "מוזעין אנחנו" – אסרו להן את הזיעה, והתירו חמי טבריה. ועדיין היו רוחצין בחמי האור, ואומרים "בחמי טבריה רחצנו" – אסרו להן חמי טבריה והתירו להן את הצונן. **ראו שאין הדבר עומד להן** – התירו להן חמי טבריה, וזיעה במקומה עומדת. **אמר רבא**: **האי מאן דעבר אדרבנן** – שרי למיקרי ליה **עבריןא**, כמאן

כי

משום בשול, והפשוטו זהו בשול, ולכן נקט תנא קמא דווקא 'מים',
 שדווקא מים מותר להפשירים כנגד המדורה, אבל שמן אסור אפילו
 להפשירו. ואתא רבי יהודה למימר, הפשוט לא זהו בשול, ולכן
 מותר להניחו כנגד המדורה שיפשי, אך לא שיתבשל. ואתא רבן
 שמעון בן גמליאל למימר, שמן יש בו משום בשול, והפשוט זהו
 בשול, ולכן אסור להניחו כנגד המדורה כדרך שהוא עושה בחול,
 אלא רק על ידי שינוי.
 מקשה הגמרא לשיטת רב נחמן בר יצחק: הלא דברי רבן שמעון בן
 גמליאל, היינו – הם כדברי תנא קמא, שהרי לפי שניהם יש איסור
 בישראל בשמן, ואסור אף להפשירו, ומדוע מביאה זאת הברייתא
 כשתי דעות חלוקות. מתרצת הגמרא: איבא בינייהו – יש חילוק
 ביניהם לענין להפשירו בלאחר יד – על ידי שינוי, שלא כדרך
 שעושה בחול, כגון לסוך את היד וליתנה כנגד המדורה, שרבו
 שמעון בן גמליאל הניח, אבל לדעת תנא קמא הדבר אסור.
 הגמרא פוסקת את ההלכה בזה: אמר רב יהודה אמר שמואל, אחד
 – [בין] שמן ואחד – [ובין] מים, לחממו לכדי שהיד סולדת בו, אסור,
 אולם לחממו לכדי שאין היד סולדת בו, מותר, משום שהפשרם
 אינו נחשב בישול.
 הגמרא מבררת מהו שיעור 'יד סולדת'. שואלת הגמרא: והיכי דמי
 – ואיזה חום נחשב שהיד סולדת בו, הרי יש אדם שידו סולדת
 מרתיחה מועטת, ויש שאינו סולד אלא מרתיחה מרובה. משיבה
 הגמרא: אמר רבבא, לחום שהיד סולדת בו נחשב כל שהגיע לחום
 שפריסו של תינוק נבית בו.
 הגמרא מביאה מעשה בענין הפשרת שמן: אמר רבי יצחק בר
 אבדימי, פעם אחת נבנסתי אחר רבי לביית המרחץ של חמי טבריה
 בשבת, ובקשתי – [ורציתי] להניח לו – [בשבילו] פה של שמן
 באמבטי – [ברכית מים העשויה בקרקע, שמי המעין של חמי טבריה
 נכנסים לשם ונאספים] כדי שיפשיר השמן מחום המים ויסוך ממנו
 קודם הרחיצה, ואמר לי רבי, טול מים מן האמבטי בכלי שני,
 שיעצננו מעט, ותן את פה השמן בתוכם, וכך הוא לא יתבשל.
 הגמרא מבארת מהו יש ללמוד ממעשה זה. אומרת הגמרא: שמע
 מינה תלת – יש ללמוד ממעשה זה שלשה דינים. דין ראשון שמע
 מינה – יש ללמוד ממעשה זה, ששמן יש בו משום בשול, שהרי רבי
 אסר עליו לתת את פה השמן בתוך האמבטי משום איסור בישול. ודין
 שני שמע מינה, שבלי שני שיש בו מים מרותחים אינו מבשל את
 מה שמכניסים בתוכו, שהרי רבי התיר לו להניח את פה השמן בתוך
 מים שבבלי שני, ולא חשש משום בישול. ודין שלישי שמע מינה,
 שהפשוטו של שמן בתוך כלי ראשון שהוא מקום הראוי לבשל, זהו
 בשול, שהרי רבי יצחק בר אבדימי רצה רק להפשירו, ואסר לו רבי
 להניחו באמבטי, כיון שיכול להתבשל שם.
 הגמרא דנה אם מותר להורות הלכה בבית המרחץ. מקשה הגמרא:
 היכי עבדי הכי – כיצד רבי עשה כן, להורות דבר הלכה במרחץ,
 והאמר – והלא אמר רבא בר רב הנה, אמר – [בשם] רבי יוחנן, בכל
 מקום מותר לתקרה בדברי תורה, חוץ מבית המרחץ ובית הכסא,
 שמפני קדושת דברי התורה אסור להרהר במקומות מטונפים אלו.
 וכן תיקא – ואם תרצה לומר שרבי בלשון חול אמר ליה לרבי יצחק
 בר אבדימי, ולא בלשון הקדוש, יש להקשות עליך. והאמר – והלא
 אמר אבוי, דברים של חול מותר לאומרן במקום מטונף בבית
 המרחץ בלשון הקדוש, אולם דברים של קדוש – דברי תורה, אסור
 לאומרן שם אפילו בלשון חול. מתרצת הגמרא: אפרושי מאיפורה
 שאני – שונה הדבר אם עושה כן כדי להפריש אדם מאיסור, שאז
 מותר להורות הלכה בבית המרחץ ובבית הכסא, ומשום כך הורה
 רבי לרבי יצחק בר אבדימי בבית המרחץ באיזה אופן יחמם את פה
 השמן, כדי להפרישו מאיסור בישול בשבת.
 מביאה הגמרא ראייה לדין זה ממעשה עם רבי מאיר. אומרת הגמרא:
 תדע – וראיה לכך שכן הוא הדין, דאמר רב יהודה אמר – [בשם]
 שמואל, מעשה בתלמידו של רבי מאיר שנכנס אחריו לבית

משיבה הגמרא: כי האי תנא – כדעת התנא שהובא בסוגייתנו (לעיל
 ע"א), שאמר 'משורבו עוברי עבירה', על אלו שרחצו בשבת בחמים
 שהוחמו מערב שבת ואמרו 'מוזעים אנחנו', והרי הרחיצה בחמים
 אלו אסורה רק מדברי חכמים, ואף על פי כן קראם התנא 'עוברי
 עבירה'.
 הגמרא חוזרת לבאר את דברי הברייתא: שנינו בברייתא לעיל (ע"א),
 אמבטיאות – [בתי מרחץ גדולים] של פריים – [ערים גדולות], מפיל
 בהן ואינו חושש. אמר רבא, דקא באמבטיאות של פריין התיירו
 זה, אכל באמבטיאות דפריים, לא התיירו. מבררת הגמרא: מאי
 מעמא. מבארת הגמרא: בין דיומירין – שהם קטנים, נפיש הכלייהו
 – ההבל בהם מרובה, והמחלך בהם מויע. ומכין שבדאי יזיע, הרי
 הוא נחשב כנכנס בכונה להזיע, ואסור לאחר הגזירה.
 הגמרא דנה בהתחממות כנגד מדורה לפני ואחרי השתטפות: תנו
 רבן, מתחמם אדם כנגד המדורה, ויוצא ומשתטף בצונן, וכלבד
 שלא ישתטף בצונן ולאחר מכן יתחמם כנגד המדורה, מפני
 שבאופן זה הוא מפשייר – [מחמם] את המים שעליו.
 הגמרא מביאה דינים בענין הנחת דבר חם על הגוף בשבת ובחול: תנו
 רבן, מיהם – [מחמם] אדם אלונמית – [בגד שמסתפגים בו], ומניחה
 על בני מעים – [כרסו] שבת, וכלבד שלא יביא קומקומים – [יורה
 קטנה] של מים חמין ויניחנה על בני מעים בשבת, שמא ישפכו עליו
 המים, ונמצא שהוא רחץ בשבת בחמין. ודבר זה אפילו בחול אסור
 לעשות, מפני הפסקתה, שלפעמים המים רותחים, והוא נכוה מהם.
 הגמרא מביאה דין הנחת מים ושמן כנגד מדורה: תנו רבן, מביא
 אדם קיתון ובתוכו מים, ומניחו כנגד המדורה, ולא בשביל שחמו,
 אלא בשביל שתפני צינן – ולא ישחנו שם זמן רב עד שיתחממו
 המים, אלא רק זמן מועט כדי שתצא מהם במקצת הקרירות שבהם.
 רבי יהודה אומר, מביאה אשה פה של שמן, ומניחתה כנגד
 המדורה, ולא בשביל שיפשל, אלא בשביל שיפשייר – ולא תשהנו
 שם זמן רב עד שיתבשל השמן, אלא רק שיעור זמן שיתחמם פחות
 מכדי בישול. רבן שמעון בן גמליאל אומר, אשה סקה את ידה
 בשמן, ומחממתה כנגד המדורה, וסקה אותו לבנה הקמן, ואינה
 חוששת משום איסור בישול. אולם להניח שמן בכף כנגד המדורה
 שיתחמם, כדרך שהיא עושה בחול, אסור אפילו שהשמן מתחמם רק
 עד שנעשה פושר. וחולק הוא בזה על רבי יהודה שמתיר.
 הגמרא מבררת מה דעת תנא קמא לענין הפשרת שמן: איבעיא להו,
 שמן, מה הוא דינו לדעת תנא קמא. אומרת הגמרא: רבא ורב יוסף
 דאמרי תריןיהו – אמרו שניהם, דעת תנא קמא בשמן היא להתיירא
 – שמותר לחממו אפילו יותר מ'פושר'. ואילו רב נחמן בר יצחק
 אומר, דעת תנא קמא בשמן היא לאיפורה – שאסור לחממו יותר
 מ'פושר'.
 ומבארת הגמרא את המחלוקת בדעת תנא קמא: רבא ורב יוסף
 דאמרי תריןיהו להתיירא, משום שלשיטתם, לדעת תנא קמא, שמן
 אף על פי שמחממו עד כדי שהיד הנוגעת בו סולדת בו – חוזרת
 לאחוריה מחמת החום, הדבר מותר, משום דקסבר תנא קמא, שמן
 אין בו בחימומו משום בשול, ולכן נקט תנא קמא דווקא 'קיתון מים',
 שדווקא מים אסור לחממם כיון שיש בהם בישול, אבל שמן מותר
 לחממו אפילו שתהא היד סולדת בו. ואתא – ובא רבי יהודה
 למימר, שמן יש בו בחימומו משום בשול, ואולם הפשוט – [חימומו
 קצת] לא זה הוא בשול – אינו מבשלו, אלא רק חימומו בשיעור
 שהיד סולדת בו הוא בישול, ולכן מותר להניחו כנגד המדורה
 שיפשייר, אך לא שתהא היד סולדת בו. ואתא – ובא רבן שמעון בן
 גמליאל למימר, שמן יש בו בחימומו משום בשול, והפשוט זהו
 בשול, ולכן אסור להניחו כנגד המדורה כדרך שהוא עושה בחול
 אפילו להפשירו, ורק על ידי שינוי, כגון לסוך את היד וליתנה כנגד
 המדורה, מותר. ורב נחמן בר יצחק אומר לאיפורה, משום
 שלשיטתו, לדעת תנא קמא, שמן אף על פי שמחממו בשיעור שאין
 היד סולדת בו, הדבר אסור, משום דקסבר תנא קמא, שמן יש בו

מדובר באופן דלית ליה גידודי – שאין לבריכה כעין כתלים סביב
אלא הקרקעית משפעת ועולה עד לשפת הבריכה, שבאופן זה דומה
היא לנהר, ואסור לשוט בה. ואילו הָא – המעשה עם רבי אבהו, היה
בבריכה דאית ליה גידודי – שיש לה כעין כתלים סביב, שבאופן זה
אינה דומה לנהר, אלא לכלי, ולכן לא אסרו חכמים לשוט בה.
הגמרא מביאה דבר נוסף שעשה רבי אבהו כשרחץ והסתפק בו רבי
זירא: וְאָמַר רַבִּי זִירָא, אֲנִי חֲוִיתִיהּ [–אני ראיתיו] לְרַבִּי אֲבָהוּ שְׁהֵנִית
יְדֵיו כְּנֶגֶד פְּנֵיו שֶׁל מִטָּה כשהיה רוחץ בנהר, משום צניעות, וְלֹא
יִדְעָנָא אִי נָנַע אִי לֹא נָנַע – ואיני יודע אם נגע באמתו או לא.
מקשה הגמרא: מדוע הסתפק בכך רבי זירא, והלא פְּשִׁימָא הוא דְּלֹא
נָנַע, דְּתֵנִינָא, רַבִּי אֲלֵעָזָר אָמַר, כָּל הָאוֹחוּ בְּאִמָּה וּמִשְׁתִּין, הוּא
כְּאִילוּ מִבֵּית מִכּוֹל לְעוֹלָם, שעל ידי נגיעתו הוא מתחמם ובא לידי
קרי, וזה היה קלקולו של דור המבול שמחמתו בא עליהם המבול,
שהיו מוציאים שכבת זרע לבטלה. ואם כן פשוט הדבר שרבי אבהו
לא נגע באמתו. מתרצת הגמרא: אָמַר אֲבִי, רבי זירא הסתפק בדבר,
משום שבאופן שבו היה המעשה של רבי אבהו, לא נאסר הדבר, שכן
עֲשֵׂאוֹהּ בְּבִלְשֵׁת – חכמים החשיבו את האדם באופן הוזה כמו גידוד
בשעת מלחמה, דְּתַנּוּ (ע"ז ע), בִּלְשֵׁת – קבוצת חיילים גויים שֶׁנִּכְנָסָה
לְעִיר, ואין אנו יודעים אם ניסכו את היין שבחביות לעבודה זרה, אם
הם נכנסו בְּשִׁעַת שָׁלוֹם, כגון שהם חיילים של אותה מלכות השולטת
שם, הַחֲבִיטוּת הַפְּתוּחוֹת אֲסוּרוֹת בהנאה, מחשש שמא ניסכו את היין
שבתוכן, אבל החביות הִסְתוּמוֹת מוֹתְרוֹת אפילו בשתיה, משום
שבדאי לא נגעו בהם, שאם היו נוגעים, לא היו טורחים לסותמם. אך
אם הם נכנסו בְּשִׁעַת מִלְחָמָה, אֵלּוּ וְאֵלּוּ – בין הפתוחות ובין
הסתומות מוֹתְרוֹת, לִפִּי שְׁבִשְׁעַת מלחמה אֵין להם פְּנֵינָא לְנִסְפָּה.
אֲלָמָּה – מוכח מכאן, שֶׁבִּינָן דְּבַעֲיָת – מאחר שהם פוחדים מאיביהם
וטרודים במלחמה, לֹא מְנַסְכִּי – אין להם פנאי לנסך את היין. הֵכָא
נָמִי – אף כאן במעשה של רבי אבהו, בִּינָן דְּבַעֲיָת – מאחר והוא טרוד
בפחד, לֹא אֲתִי לְתַרְהוּרִי – אין הוא בא לידי הרהור המביא לחימום,
ולא אסרו ליגע באמה באופן זה.
מבררת הגמרא: וְהָכָּא – וכאן, במעשה של רבי אבהו מֵאֵי בִיעֵתוֹתָא
– איזה פחד היה לרבי אבהו. מבארת הגמרא: היה כאן בִּיעֵתוֹתָא
דְּנִתְרָא – פחד מהנהר, שלא יטבע.
הגמרא דנה מתי הרוחץ רשאי לבסות פניו של מטה. מקשה הגמרא:
אֵינִי – וכי ניתן לומר שרבי אבהו הניח ידיו כנגד פניו של מטה
כשרחץ, וְהָאָמַר רַב אֲבָהוּ, אָמַר רַב הוֹנָא, אָמַר רַב, כָּל הַפְּנִינָה יְדֵיו
כְּנֶגֶד פְּנֵיו שֶׁל מִטָּה, כְּאִילוּ בּוֹפֵר בְּבִרְתּוֹ שֶׁל אֲבָרְהָם אֲבִינוּ, כיון
שנראה שהוא בוש בכך שהוא מהול. מתרצת הגמרא: לֹא קִשְׁיָא,
הָא – מה שאמר רב שאסור לבסות את פניו של מטה, וזהו בִּי נְחִית
– כשיורד לנהר, ופניו כלפי הנהר, ואין בזה משום צניעות משום
שאין העם רואים אותו, וְהָא – והמעשה של רבי אבהו שכיסה פניו
של מטה, היה בִּי סִלְקִי – כשעלה מן הנהר, שאז פניו כלפי העם,
ומותר לבסות משום צניעות.
מוסיפה הגמרא: בִּי הָא – וכן מצינו אמוראים שהסתירו פנים של
מטה משום צניעות רק בעלייתם מהנהר. דְּרַבָּא כשרחץ בנהר, שְׁחִי
– היה מתכופף אף בירידתו משום צניעות כדי שלא יראו פניו של
מטה. ורַבִּי זִירָא, זְקִיף – היה הולך כשהוא זקוף אף בעלייתו, ולא
כיסה את פניו של מטה, משום שחשש לדברי רב שהעושה כן כאילו
כופר בבריתו של אברהם אבינו. ורַבִּינָן דְּבִי רַב אֲשִׁי – התלמידים
שבבית מדרשו של רב אשי, בִּי קָא נְחִיתִי זְקִיף – כשהיו יורדים לנהר,
היו יורדים זקופים, ואילו בִּי קָא סִלְקִי – כשהיו עולים מן הנהר
ופניהם כלפי העם, שְׁחִי – היו מתכופפים.
הגמרא מביאה מעשה נוסף עם רבי זירא בענין רחיצה, שניתן ללמוד
ממנו כמה דינים. מספרת הגמרא: רַבִּי זִירָא הָוָה קָא מְשַׁתְּמִיט
מִדְּרַב יְהוּדָה – היה נשמת וירא מלהיראות לפני רב יהודה, משום
דְּבַעֲיָ לְמִסַּךְ לְאֲרַעָא דְּיִשְׂרָאֵל – שהיה רבי זירא רוצה לעלות לארץ
ישראל, ורב יהודה סבר שאסור לעשות כן, דְּאָמַר רַב יְהוּדָה, כָּל

הָעוֹלָה מִכָּבֶל לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, עוֹבֵר בְּעֶשֶׂה, שְׁנַאֲמַר (ירמיה כו ב)
כָּבֶלָה יִבְכּוּ וְשָׁמָּה יִהְיוּ עַד יוֹם פְּקֻדֵי אָתָּם וגו', הרי אומר הכתוב
שאסור לישראל לעלות מעצמם קודם שיפקדם ה', והיה רבי זירא
ירא שיגזור עליו רב יהודה שלא ילך. אָמַר רבי זירא, אֵיזִיל וְאֲשַׁמְעַ
מִינִיהּ מִלְּתָא – אלך ואשמע ממנו דבר מה, ואחר כך אֵיתִי וְאִסְפֵּךְ –
אבוא ואעלה לארץ ישראל. אֵל – הלך רבי זירא, וְאֲשַׁכְחִיה דְּקָאִי
בִּי כְּאֵנִי – ומצא את רב יהודה עומד בבית המרחץ, וְשָׁמַע דְּקָאֲמַר
לִיה לְשִׁמְעִיָּה – שאמר לשמשו בלשון הקודש, הִבִּיאוּ לִי נֶתֶר כּדי
לחפוף בו את ראשי, הִבִּיאוּ לִי מִסְרָק כּדי לסרוק שערי. ועוד אמר
בלשון ארמית, פְּתַחוּ פּוֹמִיִּיכּוּ וְאִסְפִּיקוּ הִבְלָא – פתחו פיכם ויכנס
ההבל של בית המרחץ לתוכי, ויציא את הבל הזיעה, וְאִשְׁתּוּ מִמֵּינָא
דְּבִי כְּאֵנִי – תשתו מים חמים כשאתם רוחצים, ואפילו אם הם הוחמו
לצורך הרחיצה. אָמַר רבי זירא, אֵלְמִלָּא (לא) –אם לא בְּאִתִּי
לכאן אֵלָּא בשביל לְשִׁמוּעַ דְּרַבִּי זְה, דִּי לי בכך.
הגמרא מבררת את דברי רב יהודה. שואלת הגמרא: בְּשִׁלְמָא – מובן
הדבר מדוע אמר רב יהודה 'הִבִּיאוּ נֶתֶר, הִבִּיאוּ מִסְרָק' בלשון
הקודש, שכן קָא מְשַׁמְעַ לִן – השמיענו בזה, שדְּבָרִים שֶׁל חוֹל מוֹתֵר
לְאוֹמְרָם בבית המרחץ בְּלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ. ומה שאמר 'פְּתַחוּ פּוֹמִיִּיכּוּ
וְאִסְפִּיקוּ הִבְלָא, נָמִי' – גם כן מובן מדוע אמר לעשות כן, שזה
בְּדִשְׁמוּאֵל – כדבריו של שמואל, דְּאָמַר שְׁמוּאֵל, הִבְלָא מְפִיק הִבְלָא
[–הבל מוציא הבל], כלומר, הבל של בית המרחץ הנכנס דרך הפה,
מוציא את הבל הזיעה שבגוף. אֵלָּא – אך מה שאמר להם 'אִשְׁתּוּ
מִינָא דְּבִי כְּאֵנִי' – תשתו מים חמים כשאתם רוחצים, מֵאֵי מְעִלּוֹתָא
– מה התועלת בדבר זה. משיבה הגמרא: התועלת בדבר מבוארת
בברייתא, דְּתֵנִינָא, מִי שְׁאֵכֵל וְלֹא שְׁתָּה לאחר מכן, אֲבִילָתּוֹ דָּם –
כאילו לא אכל אלא דם, וְהוּא תַחֲלִילַת – ועל ידי זה מתחיל בגופו
חולי מְעִיִּים. ומי שְׁאֵכֵל וְלֹא הִלָּךְ אַרְבַּע אֲמוֹת לאחר אכילתו קודם
שיישן, אֲבִילָתּוֹ מְרַקֶּבֶת – האוכל שאכל אינו מתעכל בקיבתו
להיעשות זבל, וְהוּא תַחֲלִילַת – ועל ידי זה מתחיל רִיחַ רַע לצאת מפיו.
והַנֶּזְדָּר לְנִקְבִּיו, וְאֵכֵל קודם שנפנה, הרי זה דוֹמָה לְתַנּוּר שֶׁהִסְקִיחוּ
– שהבעירו בו עצים עַל גְּבִי אֶפְרָי, ואף זה אוכל מאכל חדש קודם
שניקה את עצמו מהפסולת של המאכל הקודם, וְהוּא תַחֲלִילַת – ועל
ידי זה מתחיל בגופו רִיחַ זוֹהֵמָא, שכל גופו מזוהם תמיד בזיעה. ומי
שֶׁרַחֵץ בְּמִים חֲמוּיִם וְלֹא שְׁתָּה מִהֶן, הרי זה דוֹמָה לְתַנּוּר שֶׁהִסְקִיחוּ
– הבעירו עצים אצלו מִבְּחוּץ, וְלֹא הִסְקִיחוּ מִבְּפְּנִים, שאינו מועיל
לכלום, ואף זה הסיר את זוהמת גופו שמבפנים [על ידי הרחיצה
במים], אך לא הסיר את זוהמת גופו שמבחוץ [על ידי שתית מים
חמים]. ומי שֶׁרַחֵץ בְּחֲמוּיִם, וְלֹא נִשְׁתַּמֵּחַ לאחר מכן בְּצוּנָן, הרי זה
דוֹמָה לְבִרְזֵל שֶׁהִכְנִיסוּהוּ לְאוּר [–לאש] לחממו ולהתיכו, וְלֹא
הִכְנִיסוּהוּ לאחר מכן לְצוּנָן – למים צוננים שהם מחזקים את הברזל
הלוהט, וכך הרוחץ בחמים צריך להשתטף לאחר מכן בצונן, והם
מחזקים את גופו. ומי שֶׁרַחֵץ וְלֹא סָף אֶת גופו בשמן, דוֹמָה לְמִי
שרוצה לשטוף חבית לנקותה, והחבית עומדת הפוכה על פיה, ושוֹפֵךְ
הַמִּים עַל גְּבִי הַחֲבִית – על שוליה וצדדיה מבחוץ, שאינם נכנסים
לתוכה לנקותה מבפנים, ואף זה שלא סך, לא נכנסו מי הרחיצה
לתוך גופו ולא הועילה לו הרחיצה.

משנה

המשנה עוסקת בכלי בעל בית קיבול כפול, האחד גדול שנותנים בו
מים, והשני קטן שנותנים בו גחלים לחימום המים. כלים אלו עשויים
בצורות שונות. יש מהם שבית הקיבול לגחלים מחובר לדופנו
מבחוץ, ודופנו אינה עבה, ואין מניחים בו תדיר גחלים בווערות. כלי
זה נקרא מוליארא. אך יש כלי דומה למוליארא אלא שדופנו עבה
והוא מצויה בו תדיר, כן יש כלי גדול שיהיה הקיבול לגחלים מחובר
מתחתיו לשוליו, ובגמרא ביאר שאחד מהם נקרא אנטיכי. והמשנה
מבארת דין שתייה בשבת ממים שבכלים אלו.
מוליארא הַנְרוּף – שגרפו ממנו את הגחלים קודם כניסת השבת, שוֹתִין

דלית ליה גידודי. שאין שפתה גבוהה שיהיה המים עמוקים אצל שפתה כמו באמצע.
דכיון שאין עמוקים שם, כי מטי סמוך לשפתה – נועץ רגליו בקרקע וחופר, וממנה
העפר לתוך המים ודמי למגבל. ולי נראה: דאית ליה גידודי שרי, דלא דמי לנהר.
אלא לכלי. דלית ליה גידודי – דמאי לנהר, ואסור: שתינתו דיו. כשהיה רוחץ, משום
צניעות: אי נעץ. באמה: כאילו מביא מבול

לעולם. שמתחם ובא לידי קרי, וזה קלקולו
של דור המבול, מוציאים שכבת זרע לבטלה.
דכתיב "כי השחית כל בשר" וגו' (בראשית ו):
בבולשת, עשאהו להא דר' אבהו. בולשת –
חילות, גייס הבא לעיר. על שם שמחפזין
ובולשים את העיר קרי לה בולשת: בשעת
שלוש. כגון שהוא של אותה מלכות: כאילו
בופר. דנראה שהוא בוש בדבר: כי נחית.
לנהר, פניו כלפי הנהר, ואין כאן משום
צניעות – אסור לכסותו: כי סליק ופניו כלפי
העם – מותר משום צניעות: ר' יורא זקוף.
דמיש לדרב שלא נראה ככופר: משתמיט.
היה ירא לראות לו, משום דנהו בעי רבי
יורא למיסק לארעא דישקאל, ורב יהודה לא
סבירא ליה. וירא פן יגזר עליו מליך: בבלה
יובאו ושקח יהו עד יום שקדי וגו', ור' יורא
אמר לך: האי קרא בכלי שרת כתיב,
דבאמרין בשני דיני גידודי' (כתובות קיא).
הביאו לי נתר. לחוף את ראשי, וקאמר להו
בלשון הקודש: פתחו פומיכו. וקבס הבל
בית המרחץ לתוך הגוף, ויוציא הבל של
זיעה: ואשתו. מן מים חמין, ואפילו לא הוחמו
אלא לרחיצה: מותר לאמרן. בבית המרחץ,
ואפילו בלשון קודש: הבלא. דמרחץ הנכנס
דרך הפה: מפיק הבלא. דזיעה: ולא חלף ד'
אמות. קודם שישן: מרקבת. אינה מתעכלת
לעשות נבל: רח רע, ריח הפה: ריח וזהמא.
כל גופו מזהם בזיעה תמיד: ולא הסיקוהו
מפנים. שאינו מטיב לכלום: ולא הכניסוהו
לצונן. שהן מחזקין את הברזל: למים ע"ג
חבית. על שליו וצדדיו, שאינם נכנסים
לתוכו: מתני' מוליאר תגרוף. מן הגחלים
מבע"י: שותין. מממיו בשבת, ואע"פ שהוחמו
קצת מחמת הכלי, לפי שאינו מוסיף הבל,
אלא משמר ומקיים חום שלהם שלא יצטננו.
בגמרא מפרש: מוליאר – מים מבפנים וגחלים
מבחוץ, כלי שיש בו בית קיבול קטן אצל
דופןו מבחוץ מחוץ לו, ונותן שם גחלים,
והמים בקיבולו הגדול. ורבותינו מפרשים:
מוליאר – שני שוליים, ואנטיכי בי דודי –
מחיצה בינתיים. ולי נראה להפך, דאם כן
היל למיתני: מים מלמעלה וגחלים מלמטה.
ועוד, ד"נחששתה" דתני באנטיכי – לשון
שולים. וכן אומרים: לשון נחששת, ושאני
נחשת מחרס: אנטיכי. מפרש בגמרא: גמ' בי
בירי. חלל יש בבירה אצל חלליה שהגחלים

פשיטא דלא נגע דתניא ר' אליעזר אומר כר. ואע"ג דרבנן פליגי עליה ושרו בפרק
"כל היד" (נדה יג, וסם) – לא שרי אלא משום ממורות, שלא יראה ככרות
שפכה, ויוציאו לעו על בניו שהן ממורות: רחץ ולא סך. ול"ג "מעיקרא", דהא בבבלי
הש"ס רחיצה קדם סיכה כדאמר בפ"ק דקידושין (דף כב) "רחצו סוכו" וקרא כתיב "ורחצת
וסכת" (רות ג), מידו, קרא איכא לאוקמי בסיכה
שהיתה מתקשטת עצמה לריח טוב לכן לא
היתה סכה בתחלה, שעל ידי רחיצה היתה
מעברת הסיכה מעליה:

מוליאר הגרוף שותין ממנו בשבת. פי'
בקונטרס: לפי שאין מוסיף הבל,
אלא משמר ומקיים חום שלהן, ואנטיכי אפי'
גרופה אין שותין הימנה, לפי שמוספת הבל, ואין
נראה, דלא שייך למיגזר במוסיף הבל אלא
בהטמנה, גזירה שזא יטמין ברמץ. ועוד: דדוחק
לומר דמתני' איירי בשעשה האיסור. ועוד:
דאנטיכי אסור בכל ענין לשנות הימנו, אפילו
בהשהא. ואי להחזיר תנן "משחין" אפילו באינו
גרוף. ועוד: אי משום תוספת הבל אסרה ליה
מתני' בשותיה – תקשה לרבה ורב יוסף דשרו
לעיל (דף לז) בשבח קדרה ע"ג כירה ובשלה
בשבת אע"ג דלא נתבשל כמאכל בן דרוסאי,
ואפי' במזיד. ונראה כפי' ה"ר פורת: מוליאר
הגרוף שותין הימנו בשבת – שמוזגין המים חמין
ביין, לפי שהמים אינן כ"כ חמין במוליאר
שיתבשל היין מן המים שמוזגין לתוכו. אבל
אנטיכי, אע"פ שגרופה – אין שותין הימנה, לפי
שאנטיכי יש בה הבל יותר, ומתבשל היין מן
המים בשעת מדינה. וכ"מ בירושלמי:
וחלא

נתר, הביאו לי מסרק, פתחו פומיכו ואפיקו הבלא ואשתו ממיא דבי באני. אמר: אילמלא
(לא) באתי אלא לשמוע דבר זה – דיי. בשלמא הביאו נתר הביאו מסרק, קמ"ל: דברים
של חול מותר לאומרם בלשון קדש. פתחו פומיכו ואפיקו הבלא – גמי בדשמואל דאמר
שמואל: הבלא מפיק הבלא, אלא, אשתו מיא דבי באני, מאי מעליותא? דתניא: אכל ולא
שתה – אכילתו דם וזהו תחילת חולי מעיים. אכל ולא חלף ד' אמות – אכילתו מרקבת, וזהו
תחילת ריח רע. הנצרך לנכסיו ואכל – דומה לתנור שהסיקוהו ע"ג אפרו, וזהו תחילת ריח
וזהמא. רחץ בחמין ולא שתה מהן – דומה לתנור שהסיקוהו מבחוץ ולא הסיקוהו מבפנים,
רחץ בחמין ולא גשתמף בצונן – דומה לברזל שהכניסוהו לאור ולא הכניסוהו לצונן. רחץ
ולא סך – דומה למים ע"ג חבית. מתני' מוליאר תגרוף שותין הימנו בשבת. אנטיכי, אע"פ
שגרופה – אין שותין הימנה. גמ' היכי דמי מוליאר תגרוף? תנא: מים מבפנים וגחלים מבחוץ.
אנטיכי, רבה אמר: בי בירי. רב נחמן בר יצחק אמר: בי דודי. מאן דאמר בי דודי – כ"ש
בי בירי. ומאן דאמר בי בירי, אכל בי דודי – לא. תניא כוותיה דרב נחמן: אנטיכי אע"פ
שגרופה וקטומה – אין שותין הימנה, מפני שחוששתה מחממתה. מתני' המיחם שפינהו
– לא יתן לתוכו צונן בשביל שיחמו, אכל נותן הוא לתוכו, או לתוך הכוס כדי להפשין.
גמ' מאי קאמר? אמר רב אדא בר מתנא, הכי קאמר: המיחם שפינהו מים חמין –
לא יתן לתוכן מים מועטים כדי שיחמו, אכל נותן לתוכו מים מרובים – כדי להפשין.
וחלא

בו, ומים נתונים בחללה השני, ואע"ג דדמי למוליאר, מידו – כירה דופנה עב, והאור תדיר בתוכה כל ימות החול ודופנה חם מאד, ומוסיף הבל במים אע"פ שגרופה מן
הגחלים: בי דודי. יורה גדולה, עושים לה שתי שוליים ונותנין גחלים בין שניהם, והמים על העליונים: וכל שכן. דבי בירי אסור, בדפרישית, שמתוך שהאור תדיר בו ודופנו
עב – מרתית: אכל בי דודי לא. שחרר הוא במוליאר: שחוששתה. נחוששת שלה. אלמא: ביורה של נחשת קאי, ונחשת משמר רתיחתו. ואני אומר: "נחוששתה" – לשון שולים,
דכתיב (תקועא טז) "ענן השפר נחשתה". ולשון של המשנה: "נחשתו של תנור" במסכת בליים (פ"ח מ"ג). ושאני אנטיכי במוליאר, דמתוך שהשולים מכוסים – חיום משתמר,
ואע"ג שגרופה גחליהם: מתני' המיחם. קומקמוס של חמין: שפינהו. כולה מתניתין מפרש בגמרא: גמ' מאי קאמר. מאי "פינהו" ונאי "לא יתן", ויהדר אמר "אכל נותן":
וחלא

והלא מצרף. וליבא לשוני בשלא הגיע לצירוף, כדמשני בפרק "אמר להם הממונה" (וימא דף לז: ושם) – דסתם מיחם הגיע לצירוף הוא: **מירי** מיחם שפינה הימנו מים קתני המיחם שפינהו קתני. – תימא: והכתוב "ופנו את הבית" (ויקרא יד) "ואנכי פניתי הבית" (בראשית כד) "סולו פנו דרך" (ישעיה נז) וכן בש"ס "פנו מקום לבר ליואז" שאינו מפנה אלא מה שבתוכו: ו"ל: כיון דבכמה מקומות הוזכר פניו על הדבר המפנין, כגון "המפנה חפציו מוות לוית" ("מפנין ד' ה' קופות" ו) "פנו כלים (מבית) הטומאה" ("תכן) ועתיד לפנותו" – לא היה ליה למנקט פניהו, אלא: פנה ממנו מים, כיון דאיבא למיטעי: **מיחם** שפינה ממנו מים לא יתן לתורבו מים כל עיקר מפני שמצרף ורבי יהודה היא. אבל לר"ש – שרי, א"ע שמצרף.

וְהָלֹא מִצְרָה! ר' שְׁמַעוֹן הָיָא, דְּאָמַר: דְּבַר שְׁאִין מִתְּפִיזִין – מוֹתֵר. מִתְּקִיף לֹה אֲבִי: מִיָּד "מִיחָם שְׁפִינָה מִמֶּנּוּ מוֹם" קִתְּנִי? "מִיחָם שְׁפִינָהוּ" קִתְּנִי! אֵלֹא אָמַר אֲבִי, הֲכִי קֶאֱמַר: הַמִּיחָם שְׁפִינָהוּ וְיֵשׁ בּוֹ מוֹם חֲמוֹן – לֹא יִתֵּן לְתוֹכוֹ מוֹם מוֹעֲטִין בְּשִׁבְלֵי שְׁחִימוֹהּ, אֲבָל נֹתֶן לְתוֹכוֹ מוֹם מְרוּבִים כְּדִי לְהַפְשִׁירָן. וְיִמִּיחָם שְׁפִינָה מִמֶּנּוּ מוֹם – לֹא יִתֵּן לְתוֹכוֹ מוֹם כֹּל עֵיקֶר, מִכֵּין שְׁמֻצָּרֶה וְר' יְהוּדָה הָיָא, דְּאָמַר: דְּבַר שְׁאִין מִתְּפִיזִין – אֲסוּר. אָמַר רַב: ל"ש אֵלֹא לְהַפְשִׁיר, אֲבָל לְצַרֵּף – אֲסוּר. וְיִשְׁמְאוּל אָמַר: אָפִי לְצַרֵּף נִמֵּי מוֹתֵר. לְצַרֵּף לְכַתְחִילָה מִי שְׁרִי? אֵלֹא, אִי אִיתְּמַר הֲכִי אִיתְּמַר, אָמַר רַב: לֹא שֵׁנוּ אֵלֹא שְׁעוּר לְהַפְשִׁיר, אֲבָל שְׁעוּר לְצַרֵּף – אֲסוּר. וְיִשְׁמְאוּל אָמַר: אָפִי שְׁעוּר לְצַרֵּף מוֹתֵר

וצל"ל דהו פסיק רישיה שיכול להיות יצר. בדפסקי רישיה מודה ר"ש. והא דפריך "והלא מצרף" ה"ק והלא שמא מצרף. קשה: והבא משמע דביצור אסור ר' יהודה נ"ל. יהודה נ"ל שאין מתכוין, ובפירק "אמר להם הממונה" גריס רש"י ה"מ – דאורייתא, אבל הבא – צירוף רבנן, ול"ג "אין שבות במקדש". ומפרש דדוקא בדבר שהוא מן התורה אית ליה לר' יהודה דבר שאין מתכוין – אסור, אבל ביצורו שהוא דרבנן – לא. ומיהו, בלאו הכי קשה פ"ל דהא ר' יהודה אסר בגרידה במתניתין דביצה דפריך "י"ט" (דף כג) דתנן: ואינה נגזרת אלא ע"ג כלים, דמשמע: אבל ע"ג קרקע – לא, ומקמינא כר' יהודה דאסר באין מתכוין. אע"ג דבגרידה ליכא איסורא דאורייתא אפי' במתכוין, כדמשמע בסוף פירקין דהוי חורש כלאחר יד. ועוד: דשמענא דהתם קשה, דמשני אביי: אי תימא כשהגיע לצירוף, דבר שאינו מתכוין – מותר. ופריך: ומי אמר אביי הכי, והתניא: "היול בשר ערלתו" אפי' במקום ברתא יקין, דברי רבי אושעיא, והוצין בו קרי ל"ל ואמר אביי: לא נצרכא אלא לר' יהודה. דאמר "דבר שאין מתכוין אסור", אמאי לא מייתי דהא דביצה, והדא משנה שלמה דאסור ר' יהודה. ולא אסר שאין מתכוין, ומייתי מילתיה דאביי! ועוד: מוחק הספר גרס "ואין שבות במקדש". לכך נראה לפי שטח התם: אביי אמר אפילו כן דבר שאין מתכוין מותר, פ"י: מותר לר' יהודה. ולא אסר ליה ר' יהודה דבר שאין מתכוין – אלא מדרבנן. ופריך מ"ימול בשר ערלתו" דמוקי אביי דאיצטריך לר' יהודה קרא, א"כ ש"מ דאסור ר' יהודה אין מתכוין מן התורה. ומשני: וה"ג ה"מ בכל התורה כולה, פ"י: בכל התורה כולה חוץ משבת – אסור מן התורה. אבל צירוף דגבי שבת לא אסור אין מתכוין אלא מדרבנן, דכיון דאין מתכוין – לא הויא מלאכת מחשבת, ושרי. דאין שבות במקדש, והשאת א"ש הכא, וסוגיא דהתם. וקשה: דבפרק "ספק אבל" (כריתות דף כ' ושם) א"ר אשי: כגון שנתכוין לכבות העלינות והובערו התחתונות מאליהן, ח"ק סבר לה דאמר: דבר שאין מתכוין אסור, ולכן קאמר דחייב חטאת. ומאן דפטר – כר"ש, דאמר "דבר שאין מתכוין מותר". אלמא משמע דפטר שאין מתכוין – אסור לר"י אפי' בשבת מן התורה. וי"ל: דהתם הוי פסיק רישיה. שאי אפשר כלל לכבות העלינות אם לא יובערו התחתונות, ולחשיב מלאכת מחשבת, ואע"ג דהוי פסיק רישיה – פטר ר"ש. משום דהויא משנה שאינה צריכה לגופה, דאמינא צריך להצטרף להתחתונות. אבל נדבק לישנא "מתכוין ושואין מתכוין" חוץ ח"ק כ"ן דאמר "מלאכה שאינה צריכה כו" – משום רבנא דר"י נקט, ולא תימא דלא מחייב ר"י משנה שאינה צריכה לגופה אלא במקום שמתכוין לעשות המלאכה, כגון מכבה גחלת של עץ שלא יזוקו רבים – שמתכוין לכבות, אבל התם שאינו מתכוין להבעיר התחתונות ולא, קמ"ל: כיון דהוי פסיק רישיה – חייב. ובההיא הדחתו גחלים להתחמם והובערו מאליהן, נקט: הא ר"י דאמר "מלאכה שאינה צריכה לגופה – חייב", הא ר"ש כו. אע"ג דאין כוונתו להבעיר, מדפטר ר"ש. דאי כוונתו להבעיר – הויא צריכה לגופה. מ"מ, כיון דניחא ליה בוך הבערה – לא קרינן ביה שאינו מתכוין, ולחשיב לא נקט לישנא דאין מתכוין. אבל בנתכוין לכבות העלינות – לא ניחא ליה בהבערת התחתונות כלל, שהרי בא לכבות – שייך לישנא דאין מתכוין, אע"ג דהוי פסיק רישיה. ור"ש שרי בחותה גחלים להתחמם. אע"ג דבפרק "הבונה" (לקמן קג, ושם) משמע דהתולש לאלבילה או לבהמה בארעא ידיה חייב חטאת בכל שהוא. אע"ג דאין מתכוין לפיפות החקקע – לא דמי לכל מלאכה שאינה צריכה לגופה, כגון חותה להתחמם. דהתם, אע"פ שאין מתכוין לפיפות – אלא סתיד דניחא ליה, אבל בחותה – אינו נהנה בהבערה וכו', דבכל הבערה וכו' יתחמם. ויכין שאינו נהנה(א) בבורר – לא נתכון להבעיר, והויא מלאכה שאינה צריכה ל"ל **ל**שנו מן חובו אל להפשיט. מותר פ"י הקוטנ' בדפוס דמפרש חסדא: כן לא שנו אלא בדבר שאין שייך אצור אלא פישור, כגון מים שפינהו, לבד לצרף, פ"י: בדרב ששייך צירוף, כגון מים שפניו ממנו מים – אסור, ושמואל אמר "אף לצרף", כלומר: אף בדרב ששייך צירוף – מותר. ומשמע: אפי' אצור אלא במתכוין. ולחשיב פריך: ולצרף לכתחילה מי שרי! אלא אי איתמר הכי איתמר: לא שנו דפינה ממנו מים שרי לתת לתוכו צונן אלא שיעור להפשיט ולא לצרף – כגון שלא מלאהו כולו, דליכא צירוף עד שימלאנו על כל גדותיו. ורב מפרש "פינהו" כרב אדא. והא דפריך לעיל "והא מצרף" – משום דמשמע ליה הא דקאמר אבל נתון לתוכו מים מרובין שיש שיעור לצרף, מדקאמר "מרובים", אבל כשפינהו והמים בתוכו – א"א להיות צירוף ודוחק. ור"י מפרש בענין אחר: דבפינהו נמי איכא צירוף כשמימלאהו, ובפינה ממנו מים כל שהוא – ש' בו שיעור לצרף, ומפריך לעיל "והלא מצרף" ולא משני שאין בו שיעור לצרף. ועוד: מדקאמר אביי "אבל מים שפניו ממנו מים – אסור, מפני שמצרף" משמע דהתם פשיטא ליה שמצרף, ולא שייך פלוגי ביה דבכל שהוא הוא מצרף, והפ"י: לא שנו אלא להפשיט, פ"י: שמתכוין להפשיט. והשאת סבירא ליה דמיירי רב אפ"י בשים לצרף. אבל שיעור לצרף – אסור, כר"ש. ומפרש "פינהו" שפינה ממנו מים, כרב אדא. אי נמי פינהו עם המים באיני, ומיירי כשיש בו שיעור לצרף, כגון שממלאו כולו מים שפניו. דאע"ג דלר"י דהמים חמין שבתולו לא נסתכל, פ"י: שיש שיעור לצרף, ומחלל כן אין מתכוין למלאכה כר"ש, ולא באבי דבבב דהבאין בו שיעור לצרף, וכו' שפירא אליבא דשמואל "ולצרף לכתחילה מי שרי" – ה"ה דהוה מצ' למיפטר אליבא דרב: כיון דסבר דהחלב כרבי יהודה בגרידה, והא כרבי דבבב שאינו מתכוין מאי דחוקיה לאוקמי מתני' כשיש בו שיעור לצרף וכו', לוקמה כשאין בו שיעור לצרף באיני. וכרבי יהודה דסבירא ליה כוותיה. אלא אדשמואל קפריך, דעדיפא ליה. "אלא אי איתמר הכי איתמר" – השתא מפרש מתניתין באיני לגמרי, שפינהו עם המים. והפ"י: לא שנו אלא שיעור להפשיט – שאינו ממלא המים על כל גדותיו, אבל שיעור לצרף אע"פ שאינו מתכוין אלא להפשיט – אסור, כרבי יהודה דסבר כוותיה. אבל פינה ממנו מים – לעולם אסור, דבכל ענין יש שיעור לצרף, כדפי'. וכו' קאמר אביי "אבל מים שפניו ממנו מים כו" – ה"ה דמצוי למימר: ברי"א בשיעור להפשיט, אבל שיעור לצרף – אסור. אלא ניחא ליה למינאק האי לישנא, משום דמלשון "פינהו" דייק, דאיתא ברי' יהודה. שמואל אומר: אף שיעור לצרף מותר כר"ש. וא"ת: מדקאמר שמואל "אף שיעור לצרף" אם כן מוקי מתני' באיני דייק שפינהו. דרב אדא דמפרש שפינה ממנו מים – לעולם יש שיעור לצרף, ומאי "אף שיעור לצרף" דקאמר שמואל: וכיון דמפרש באיני – אם כן נידודו דצורף פתור, הא פינהו ממנו – אסור, כר"ש. וי"ל: דשמואל דאמר אצור אצור אמילתיה דרב, וקאמר: אף שיעור לצרף שרי, דאנא סבירא לי לצרף: דאמר שמואל: וכיון דמפרש באיני:

לא שנו אלא להפשיט. פ"ה דרב משמע ליה מתנ"י פניחו ברב אדא שפינה ממנו המים ושיעורו להפשיט כשלא מלאהו ושיעורו לצרף בשמילאהו וקשה כי פריך לעיל הלא מצרף לימא כשלא מילאהו ועוד מדקאמר אביי אבל מיהם שפינה ממנו מים לא יתן לתוכו כל עיקר מפני שהוא מצרף משמע בכל ענין הוא מצרף אפי' לא מילאהו וי"ל דמשמע ליה פניחו באביי וקאמר לא שנו אלא שיעור להפשיט שלא נתן בו מים כ"כ שיעטגנו החמין אבל נתן בו מים כ"כ שיעטגנו החמין אסור ואע"פ שאינו מתכוין לצרף מיתסר (תרי" בשם מהר"ש

שבת דף מא עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שלישי) קטו

צוננים למיחם שפינו ממנו את המים החמים שהיו בו, אף שאינו מתכוין שהמים הצוננים יצרפו את המיחם. הגמרא מביאה שרב ושמואל נחלקו בביאור המשנה: **אמר רב, לא שנו** במשנה שמותר לתת במיחם מים מרובים, **אלא** כשנותרו מים חמים במיחם, והוא נותן בו מים צוננים כדי להפשיט אותם, **אבל** אם פינו המים החמים מהמיחם, ונותן בו מים צוננים כדי לצרף אותם, **אסור**. ושמואל **אמר**, **אפילו** אם פינו המים החמים מהמיחם, ונותן בו מים צוננים כדי לצרף את המיחם, **נמי** – גם כן מותר. הגמרא מקשה על דברי שמואל שמותר ליתן מים כדי לצרף המיחם: **לצרף לכתחילה מי שרי** – וכי מותר לתת מים במיחם כשרצונו הוא שיצרפו המים את המיחם. הגמרא מבארת מחלוקת רב ושמואל באופן אחר: **אלא אי איתמר הכי איתמר** – אלא מחלוקת רב ושמואל על כרחך כך היא נאמרה, **אמר רב, לא שנו** במשנה שמותר לתת במיחם מים צוננים **אלא** כשהמים בשיעור (בכמות) שהם יכולים רק להפשיט, ואינם יכולים לצרף את הכלי, וכגון שאינם ממלאים את כל המיחם, **אבל** כאשר המים בשיעור (בכמות) שהם יכולים לצרף את המיחם, וכגון שהם ממלאים את כל המיחם, **אסור**. ושמואל **אמר**, **אפילו** כאשר המים בשיעור שהם יכולים לצרף את המיחם, כיון שהם ממלאים את כולו,

מקשה הגמרא: מדוע מותר לתת במיחם מים צוננים מרובים, ו**הלא** בכך הוא מצרף – מחזק את המיחם, ויש בזה איסור גמר מלאכת עשיית כלי. מתרצת הגמרא: משנתנו כדעת **רב** שמעון היא שנויה, **דאמר**, **דבר שאין מתכוין מותר** – כל דבר שמותר לעשותו בשבת, אלא שיתכן שבשעת עשייתו תיעשה גם מלאכה שאסור לעשותה בשבת, ואינו מתכוין לעשות את אותה מלאכה, מותר לעשותו בשבת. ואף כאן, כיון שאינו מתכוין לצרף את המיחם, מותר לתת לתוכו מים. אבוי מקשה על פירוש רב אדא בר מתנא, ומפרש את המשנה באופן אחר: מתקיף לה **אביי** לרב אדא בר מתנא, מירי – וכי מיחם שפינה ממינו מים קתני – נאמר במשנה, והרי מיחם שפינהו קתני – נאמר במשנה, ולשון זו משמע, שפינה את המיחם עצמו מעל גבי האש, אבל המים החמים עודם בתוכו. **אלא אמר אביי**, **הכי קאמר**, המיחם שפינהו מעל גבי האש ויש בו מים חמים, לא יתן לתוכו מים מועטים כשכיל שיחמומו, **אבל** נותן לתוכו מים מרובים כדי להפשיט. ומוסיף אבוי: ומיחם שפינה ממינו מים, סובר התנא של המשנה, שלא יתן לתוכו מים כל עיקר – כלל, ואף לא מים מרובים, מפני שמצרף את הכלי, ומשנה זו, כדעת **רב** הוזהרה היא שנויה, **דאמר**, **דבר שאין מתכוין אסור**. ומשום כך אסור לתת מים

המשך ביאור למס' שבת ליום שלישי עמ' א

הימנו – מהמים שבו בשבת, אף על פי שהמים התחממו קצת בשבת מהכלי, משום שהכלי אינו מוסיף הבל, אלא רק משמר ומקיים את החום שלהם שלא יצטננו. אולם **אנטיכי**, אף על פי שגורפה מגחלים, אין שותין הימנה בשבת, מפני שהיא חמה מאוד ומוסיפה הבל במים בשבת. הגמרא מביאה ראייה לשיטת רב נחמן בר יצחק. אומרת הגמרא: **תנאי בנותיה דרב נחמן בר יצחק, אנטיכי, אף על פי שגורפה** מגחלים מערב שבת, וקמחא – או שכיסו את הגחלים באפר למעט חום, אין שותין הימנה בשבת, מפני שגורפתה מן המיחם – ששוליה מחממים אותה, והיא מוסיפה הבל ומחממת את המים בשבת. שמאחר ושוליה מכוסים, חום משתמר אף על גב שגרפו גחליהם. ומוכת מדברי הברייתא, שלאנטיכי יש שני שוליים והגחלים נתונות ביניהם.

משנה

המיחם (סיר קטן שנחממים בו מים) שפינהו, ואינו מונח עתה על גבי האש, לא יתן לתוכו צונן – מים צוננים כשכיל שיחמומו מהמיחם, **אבל** נותן הוא מים צוננים לתוכו – לתוך המיחם, או לתוך הכוס, כדי להפשיט – כדי שתפוג צינתם. וכל המשנה תתפרש בגמרא.

גמרא

הגמרא מבארת את דברי המשנה. שואלת הגמרא: מאי קאמר, כלומר, מה הפירוש שפינהו, ומתי סובר התנא שמותר ליתן לתוכו מים, ומתי סובר שאסור לתת לתוכו מים. משיבה הגמרא: **אמר רב אדא בר מתנא**, **הכי קאמר**, המיחם שפינה ממינו את המים החמים שהיו בו, לא יתן לתוכו מים צוננים מועטים, כדי שיחמומו, **אבל** נותן לתוכו מים צוננים מרובים בשיעור שלא יוכלו המים להתחמם מהמיחם, כדי להפשיט – להפיק את צינתם.

הימנו – מהמים שבו בשבת, אף על פי שהמים התחממו קצת בשבת מהכלי, משום שהכלי אינו מוסיף הבל, אלא רק משמר ומקיים את החום שלהם שלא יצטננו. אולם **אנטיכי**, אף על פי שגורפה מגחלים, אין שותין הימנה בשבת, מפני שהיא חמה מאוד ומוסיפה הבל במים בשבת.

גמרא

הגמרא מבארת מהו 'מוליאר', ומה היא 'אנטיכי'. מבררת הגמרא: **הכי דמי** – באיזה אופן עשוי מוליאר הגרופה. מבארת הגמרא: **תנא**, המוליאר עשוי באופן שהמים נמצאים מן המיחם – בבית קיבול פנימי, ואילו הגחלים נמצאים מן המיחם – בבית קיבול חיצוני. **אנטיכי**, נחלקו אמוראים מה היא, **רבה אמר**, זהו כי כירי – בית כיריים. שחלל הכירה מחולק על ידי דופן לשני חללים, באחד נתונים הגחלים, ובשני נתונים המים. ואסור לשנות מן המים שבתוכה אף על פי שהיא דומה למוליאר, משום שדפנות הכירה עבות, והאש דולקת שם בקביעות כל ימות השבוע, ומחמת כן הדפנות חמות מאוד, והכירה מוסיפה הבל למים שבתוכה, אף על פי שהגחלים נגרפו הימנה. **רב נחמן בר יצחק אמר**, זהו כי דודי – דוד גדול שעושים בו שני שוליים, וביניהם מניחים גחלים, והמים נתונים על גבי השוליים העליונים. ואסור לשנות מן המים שבתוכו, מכיון שהשוליים התחתונים מכוסים ואינם מגולים, לפיכך החום שבהם משתמר הרבה, והם מוסיפים הבל, אף על פי שגרפו משם את הגחלים.

מבארת הגמרא: מאי דאמר – רב נחמן בר יצחק שסובר שאנטיכי היא כי דודי, כל שכן שאסור לדעתו לשנות מים שבתוך כי כירי, שמאחר ודפנות הכירה עבות, והאש דולקת שם בקביעות כל ימות השבוע, הכירה מוסיפה הבל למים שבתוכה אף על פי שהגחלים נגרפו הימנה. ואולם מאי דאמר – רבה שסובר שאנטיכי היא כי

גם כן מותר, כיון שאינו מתכוין שהמים יצרפו את המיחם, ודבר
 שאינו מתכוין מותר, כדעת רבי שמעון.
 הגמרא מבררת את דעת שמואל בענין דבר שאינו מתכוין. תמזה
 הגמרא: לְמִימָרָא – האם ניתן לומר דְּשִׁמוּאֵל בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן סְבִירָא
 לֵיהּ – הוא סובר, שדבר שאינו מתכוין מותר, וְהָאִמְרָא שְׁמוּאֵל, כִּכְבִּין
 גַּחְלַת שֶׁל מִתְּקַת המושלכת בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים, בְּשִׁבְלִי שְׁלֵא יוֹזְקוּ בָּהּ
 רַבִּים, כיון שלא שייך בה כיבוי האסור מן התורה, והאיסור לכבותה
 בשבת הוא רק גזירת חכמים, וכל הדברים האסורים בשבת מדברי
 חכמים, לא נאסרו במקום שיש נזק לרבים, אֲבָל לֹא מִכְבִּים גַּחְלַת
 שֶׁל עֵץ, כיון שהאיסור לכבותה הוא מן התורה, וחייב על כך סקילה.
 וְאִי סְלִקָא דְעֵתָהּ – ואם עולה בדעתך לומר ששמואל סָבַר לֵה בְּרַבִּי
 שְׁמַעוֹן, אִם כֵּן אֶפִּילוּ גַחְלַת שֶׁל עֵץ, נִמְי – גם כן היה לשמואל
 להתיר לכבותה, שהרי לרבי שמעון, כל מלאכה שאינה צריכה
 לגופה, אין חייבים עליה, ואינה אסורה אלא מדרבנן, וכל כיבוי כזה
 הוא מלאכה שאינה צריכה לגופה, שהרי אינו צריך שיהיה לו כאן
 דבר שבער וכבה, אלא הוא צריך רק שתסתלק האש מכאן, ואם לא
 היתה כאן אש מתחילה, היה יותר נוח לו, וכיון שאף כיבוי גחלת של
 עץ, אסור רק מדרבנן, במקום היזק של רבים, היה צריך שמואל
 להתיר, כמו בגחלת של מתכת. מתרצת הגמרא: בְּדָבָר שְׁאִין
 מְתַבְּרִין, סָבַר לֵה שְׁמוּאֵל בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן שֶׁאֵין חִיבִים עָלָיו, ומשום
 כך אמר שמואל שמותר לתת במיחם מים צוננים אף באופן שהם
 מצרפים את המיחם, כיון שאינו מתכוין לכך, אבל בְּמִלְאכָה שְׁאִינָה
 צְרִיכָה לְגוּפָהּ, סָבַר לֵה שְׁמוּאֵל בְּרַבִּי יְהוּדָה, שחיבים עליה,
 ומשום כך אמר שאסור לכבות גחלת של עץ ברשות הרבים.
 הגמרא מבארת דין סילוק קוץ בשבת: אִמְרָא בְּרַבִּינָא, הִלְכָהּ – מכך
 שאמר שמואל, שמותר לכבות גחלת של מתכת ברשות הרבים, כיון
 שכל איסורי שבת דרבנן, לא גזרו אותם במקום שיש היזק לרבים, יש
 ללמוד, שקוץ שנמצא בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים, נוטלו וּמָלִיכוּ פָחוֹת פָּחוֹת
 מֵאֲרַבְעַת אַמּוֹת – לא ילך עמו ארבע אמות בבת אלא ילך עמו
 פחות מארבע אמות ויעמוד לנחו, ושוב ילך פחות מארבע אמות
 ויעמוד, וכן יעשה עד שישלטה לצדי רשות הרבים, במקום שלא
 יזוקו בו הרבים, שטלטול באופן כזה אסור רק מדרבנן, וכיון שרבים
 יכולים להיזק בקוץ, לא גזרו חכמים. וְכִפְרָמְלִית שכל האיסור
 לטלטל בו הוא רק מדרבנן, יכול להוליכו אֶפִּילוּ טוֹבָא – הרבה, אף
 ארבע אמות ויותר בעקירה אחת.
 שנינו במשנה: אֲבָל נֹתֵן כו' מים צוננים לתוך המיחם או לתוך הכוס
 כדי להפשירן. הגמרא דנה בעירוב מים חמים וצוננים, בכלי ראשון
 ושני, במים העומדים לשתייה ובמים העומדים לרחיצה: תִּנּוּ רַבִּנָּן,
 נֹתֵן ו–(מערה) אֲדָם מִים חֲמִין לְתוֹךְ הַצּוֹנִין ו–מים צוננים, כיון
 שהמים העומדים במקומם גוברים על המים הבאים עליהם, ולפיכך
 המים הצוננים העומדים במקומם אינם נעשים רותחים מחמת המים
 החמים הבאים עליהם אלא רק פושרים. וְלֹא יַעֲרֶה הַצּוֹנִין לְתוֹךְ
 הַחֲמִין אֶפִּילוּ שֶׁנִּמְצְאִים בְּכָלִי שֶׁנִּי, כיון שהמים העומדים במקומם
 גוברים על המים הבאים עליהם, והמים החמים העומדים במקומם
 מרתיחים את המים הצוננים הבאים עליהם, דְּבָרֵי בֵּית שְׁמַאי. וְכֵית
 הֵלֵל אֲמַרְיִם, בֵּין לערות חֲמִין לְתוֹךְ הַצּוֹנִין, וְכֵן לערות צוֹנִין לְתוֹךְ
 הַחֲמִין, מוֹתֵר. וּבִמְהָ דְּבָרִים אֲמַרְיִם – ובאיזה אופן התרנו לערות
 אף צוננים לתוך חמים, כשהחמים מונחים בְּכּוֹס, שהוא כלי שני, וגם
 המים שבו עומדים לשתייה, וכיון שהוא רוצה לשתותם אינו רוצה
 שיתחממו הרבה, ולכן מותר לערות לתוכם צוננים, אֲבָל כשהחמים
 מונחים בְּאִמְבָּטִי ו–כלי שרוחצים בו כל הגוף, שהיא כלי ראשון,
 מותר רק לערות חֲמִין שבה לְתוֹךְ הַצּוֹנִין, וְלֹא לערות צוֹנִין לְתוֹךְ
 הַחֲמִין שבה. וְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן מִנְסִיא אוֹסֵר אף לערות מים חמים
 מאמבטי לתוך מים צוננים. אִמְרָא רַב נַחֲמָן, הִלְכָה בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן
 מִנְסִיא, שבאמבטי אסור אפילו חמים לתוך צוננים.
 הגמרא דנה במים חמים בכלי שני העומדים לרחיצה. מספרת
 הגמרא: סָבַר רַב יוֹסֵף לְמִימָרָא, סָפַל – כלי שנותנים בו מים לרחיצת
 ידים ורגלים, הָרִי הוּא בְּאִמְבָּטִי, שאף שכלי שני הוא, כיון שממיו
 אינם עומדים לשתייה אלא לרחיצה, ורוצים שיהיו חמים מאד, יש
 לגזור ולאסור בו. אִמְרָא לֵיהּ אֲבִי לְרַב יוֹסֵף, תִּנּוּ רַבִּי תִּיָא בְּרִיתָא,

שאמרה בפירוש, סָפַל אִינוּ בְּאִמְבָּטִי, אלא דינו ככוס, שבכלי שני,
 אף מים העומדים לרחיצה מותר לתת לתוכם צונן.
 הגמרא מבררת איך סבר רב יוסף שספל דינו כאמבטי. מקשה
 הגמרא: וְלִמָּא דְּסָלִיק אֲדֵעָתָא מְעִיקָרָא – ולפי מה שעלה בדעת רב
 יוסף בתחילה, דְּסָפַל הָרִי הוּא בְּאִמְבָּטִי, ובכל מים העומדים
 לרחיצה אמרו בית הלל שאסור לתת לתוכם מים צוננים, ורבי שמעון
 בן מנסיא אמר שאף לתת מהם לתוך מים צוננים אסור, וְאִמְרָא רַב
 נַחֲמָן הִלְכָה בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן מִנְסִיא, קשה, אֲלֵא בְּשִׁבְתָּ רַחֲצִינָה
 בְּחֲמִין לִיכָא – וכי לא תיתכן אפשרות לרחוץ בשבת במים חמים,
 שהרי מים שהוחמו מערב שבת לצורך רחיצה, לא יוכלו לרחוץ בהם
 בשבת אם לא יערבבו עם מים צוננים כדי להפיק את רתיחתם,
 ולדברי רבי שמעון בן מנסיא אסור אף לתת המים החמים שבספל
 לתוך צוננים, ואילו לעיל (טז) שנינו בברייתא, שמותר לרחוץ בשבת
 את פניו ידיו ורגליו במים חמים שהוחמו מערב שבת. מתרצת
 הגמרא: מִי סָבַרְתָּ – וכי סבור הנך שדברי רַבִּי שְׁמַעוֹן בן מנסיא
 אֶפִּיפֵא קָא – נאמרו על סוף דברי הברייתא, שאמרה שלדעת בית
 הלל מותר באמבטי חמים לתוך צוננים, ועל זה באים דבריו שאף
 חמים לתוך צוננים אסור, אין הדבר כן, אלא אֲרִישָׁא קָא – דברי רבי
 שמעון נאמרו על תחילת דברי הברייתא, שעוסקת במים לשתייה,
 ואמרה, וְכֵית הֵלֵל מְתִירִין בֵּין חֲמִין שבכוס לְתוֹךְ צוֹנִין, וְכֵן צוֹנִין
 לְתוֹךְ חֲמִין שבכוס, וְעַל כֵּן אמרה הברייתא שרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן
 מִנְסִיא אוֹסֵר לתת צוֹנִין לְתוֹךְ חֲמִין שבכוס, אבל חמים לתוך צוננים,
 רבי שמעון בן מנסיא מתיר אפילו במים העומדים לרחיצה, ובאופן
 זה אפשר לרחוץ בחמים בשבת.
 מקשה הגמרא: אִם כֵּן, שרבי שמעון בן מנסיא אוסר לתת צוננים
 לתוך חמים שבכוס, לִיכָא – האם נאמר, רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן מִנְסִיא
 דְּאִמְרָא בְּבֵית שְׁמַאי – שרבי שמעון בן מנסיא סובר בבית שמאי,
 שהרי זה מה שאמרו בית שמאי בברייתא, שאסור לתת צוננים לתוך
 חמים שבכוס, אף שהם עומדים לשתייה. מתרצת הגמרא: הִכִּי קָאִמְרָא
 – כך היינו מפרשים את כוונת הברייתא, רבי שמעון בן מנסיא אומר,
 לֹא נַחֲלִיק בֵּית שְׁמַאי וְכֵית הֵלֵל בְּדָבָר זֶה – בדין נתינת צוננים
 לחמים שבכוס, אלא אף ביהלל האוסרים.
 הגמרא מבררת את דעת רבא בהלכות אלו: אִמְרָא רַב הוּנָא בְּרִיה
 דְּרַב יְהוֹשֻעַ, חוֹיָנָא לֵיהּ – ראיתיו לרבא, דְּלֹא קָפִיד אִמְנָא – שאינו
 מקפיד על עירוב מים צוננים עם מים חמים שבכלי שני, ומתיר בכלי
 שני לתת גם צוננים לתוך חמים, אף שעומדים לרחיצה, ומקור
 התיור, מְדַתְנִי – מהברייתא ששנה רַבִּי חִיָּא, נֹתֵן אֲדָם קִיתוֹן שֶׁל
 מִים צוננים, לְתוֹךְ סָפַל שֶׁל מִים חמים העומדים לרחיצה, שהוא
 כלי שני, בֵּין שנותן ספל חֲמִין לְתוֹךְ קִיתוֹן הַצּוֹנִין, וְכֵן שנותן קיתון
 צוֹנִין לְתוֹךְ ספל חֲמִין, הרי שבכלי שני מותר לתת גם צוננים לתוך
 חמים העומדים לרחיצה.
 מקשה הגמרא: אִמְרָא לֵיהּ רַב הוּנָא לְרַב אֲשִׁי, איך למד רבא
 מברייתא זו, שמותר לתת צוננים לתוך חמים שבכלי שני, הרי דִּילִמָּא
 שְׁאִנִּי הָתֵם – שמה שונה הדין האמור בברייתא, דְּמִיפְסֵק בְּלִי – שבה
 הכלי (הספל או הקיתון) חוצץ בין המים הצוננים למים החמים, שכן
 אינו שופך את המים שבספל לקיתון או את המים שבקיתון לספל,
 אלא מניח הספל שבתוכו מים חמים בתוך הקיתון, או שמניח הקיתון
 שבתוכו מים צוננים בתוך הספל, ומפסיק הספל או הקיתון בין המים
 החמים למים הצוננים. מתרצת הגמרא: אִמְרָא לֵיהּ רַב אֲשִׁי לְרַב הוּנָא,
 בברייתא ששנה רבי חייא, מְעָרָה ו–(שופך) אִיתְמַר – מפורש שהוא
 שופך את המים החמים לתוך המים הצוננים או את המים הצוננים
 לתוך המים החמים, שכן לשון הברייתא. מְעָרָה אֲדָם קִיתוֹן שֶׁל מִים
 לְתוֹךְ סָפַל שֶׁל מִים, בֵּין חֲמִין לְתוֹךְ צוֹנִין בֵּין צוֹנִין לְתוֹךְ חֲמִין.

משנה

המשנה עוסקת בנתינת תבלין לתוך כלי ראשון ושני: הָאֵילָפִס
 ו–(מחבת גדולה) וְהַקְדָּרָה שְׁהֵכִינָן מעל האש בערב שבת בין
 השמשות בשוק מְרִיתִיתָיָא, לֹא יִתֵּן לְתוֹכָן תְּבִלִין מִצָּאת הַכּוֹכְבִּים,
 כיון שכלי ראשון כל זמן שהוא רותח הוא מבשל, והרי הוא מבשל
 את התבלין שהוא נותן בהן.

אפילו של עץ גמי. ואם תאמר: ומאי סיד דמקשה? וכי משום דסבר שמואל כרבי שמעון באין מתבין, יסבור כמותו במלאכה שאינו צריך לגופה? ור"ל: דסיד דמקשה דודאי הא בהא תליא, משום דסבר רבי יהודה דמלאכה שאינו צריך לגופה חייב עליה חיובא דמתבין – בשאין מתבין נמי החמירו חכמים, אבל לרבי שמעון דפטור עליה מן התורה אף במתבין – לא חש לאסור מדרבנן כשאין מתבין, כיון דמתבין עצמו ליכא אלא איסורא דרבנן. ומיהו, לפי האמת לאו הא בהא תליא. דשמואל, אע"ג דבמלאכה שאינה צריכה לגופה סבר כרבי יהודה דחייב (מתיר) באין מתבין, ולרבי יהודה נמי אסור אין מתבין אפילו בגרידה, דמתבין עצמו לא אסיר אלא מדרבנן, כדאמר ר' לקמן. ובשילהי "כל התורה" (זבחים דף צא ופס' דאמר שמואל: המתנדב יין מביאו ומזלפו ע"ג האשים. ופרקי: והא קא מכבה! ומשני: דסבר דבר שאין מתבין – מותר, ופרקי כי הכא דאמר שמואל מתבין נחלת של מתבת, אבל לא של עץ) וחשתי אומר רשב"א: דפרקי מ"כ, דכין דסבר שמואל דמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב – איכ סבירא ליה נמי בשבת דבר שאין מתבין – אסור. דסבר המקשה דהתם דהא בהא תליא, כמו מקשה דהכא, וכיון דבשבת אסור אין מתבין – כ"ש בעלמא, אך הקשה: דמשמע דאי הוי סבר שמואל מלאכה שאינה צריכה לו פטור עליה – הוה אתי שפיר, ואמאי? והא מלאכה שאינה צריכה לגופה בשאר איסורים, דלאו שבת – חייב עליה, וכיון דסבירא ליה דהא בהא תליא – איכ אמאי קאמר התם "דבר שאין מתבין מותר"!

נותן אדם חמין לתוך צונן. אפי' בכלי ראשון, דחמין לתוך צונן אינו מבשל, כמו שאפרש. ולא צונן לתוך חמין אפילו בכלי שני, דגורי ב"ש כלי שני אטו כלי ראשון, וב"ה דפליגי ושרו צונן לתוך חמין, היינו דוקא בכלי שני בדקתני בד"א – בכוס. משמע דבכלי ראשון מודו ב"ה, ולא משום דסברה דך ברייתא "דתתאה גבר" כדפירש בקונטרס – דאם כן יקשה מהכא למד "עילאה גבר". ולמאן דאמר "תתאה גבר" נמי, הא מבשל כדי קליפה, כמו שאפרש לקמן בע"ה, אלא נראה כמו שאומר ר"ת: דחמין לתוך

צונן – משמע שהצונן של מטה מרובים, שדרך ליתן המועט במרובה ולכן אין מבשלים החמין המועטין כלל, לפי שמתערבין בצונן המרובין, ומתבטל חמיותן. ולא צונן לתוך חמין – שהחמין של מטה מרובין, ומתערבין בהן הצונן המועטין ומתבטל: **אבל** באמבטי כו'. נראה דהאי אמבטי איירי כגון שהוא כלי שני, ולא הוי כההוא אמבטי דלעיל דקאמר "בקשתי להניח פך באמבטי" מדקאמר ספל אינו באמבטי, והאי ספל ע"כ כלי שני. דאי כלי ראשון – אמאי אינו באמבטי? ודכוותיה אמבטי הוי כלי שני. ועוד: דאי באמבטי שהוא כלי ראשון איירי – לא הוה ליה למינקט אמבטי אלא מיחם שהוא לשתייה, דומיא דבוס. ומדנקט אמבטי – משמע דבכלי שני איירי, ואתא לפלוגי בכלי שני בין כוס שהוא לשתייה, לאמבטי לפי שחמין הרבה, ואיכא למיגור, דהרואה אותן חמין כל כך סבור דכלי ראשון הוא. ובמתני' דנקט במיחם שהוא ראשון "לא יתן לתוכו מים" – הוה מצי למימר באמבטי שהוא שני לא יתן לתוכו מים, אלא דמתני' מיירי בשתייה, ומפליג בין מיחם לבוס: **מי** סברת ר"ש בן מנסיא אסיפא קאי ארישא קאי. היינו דוקא למאי דסיד לרב יוסף מעיקרא. אבל למאי דמסקי' דספל אינו באמבטי – קאי אסיפא בכוס, וסבר שפיר ר"ש בן מנסיא כב"ה, דאפילו צונן לתוך חמין מותר, ואתאי מתני' דשריא לתוך הכוס אליבא דהלכתא, כר"ש בן מנסיא. וא"ת: למאי דסלקא דעתך דארישא קאי, ואסר בבוס צונן לתוך חמין, מאי קמ"ל רב יוסף דספל הרי הוא באמבטי? כוס נמי הרי הוא באמבטי? לר"ש בן מנסיא. דהלכתא כוותיה ור"ל: דרב יוסף לביה אתא לאשמעין, ושרו בבוס: **נותן** אדם קיתון של מים. וא"ת: ואמאי לא מייית ברייתא דלעיל, דספל אינו באמבטי. ואמאי איצטרך נמי רבי חייה למיינת תרווייהו? ור"ל: דחשתי קמ"ל בין חמין לתוך צונן בין צונן לתוך חמין. דההיא דספל אינו באמבטי – ה"א דקאי אר"ש בן מנסיא, דאסר באמבטי אפי' חמין לתוך צונן. ועליה קאמר דספל אינו באמבטי, ושרי חמין לתוך צונן. אבל צונן לתוך חמין – ה"א דאסור. ואפשר שהיא דלעיל היינו דך דהכא, אלא שקיצרה, ונקט לישנא דרב יוסף דמייית עליה: **שאני** התם דמפסיק בלי. וא"ת: דאמר לעיל (דף מ) "טול בכלי שני ותן" אבל בכלי ראשון לא, אע"ג דמפסיק מנאו ור"ל: דהתם בכלי ראשון, והכא דבכלי שני שאני:

אבל

מותר. שאין מתבין לקר: נחלת של מתבת. שמשליכין לחוץ פסולת של ברזל, דלא שייך בבי דהכי מדאורייתא, ומדרבנן אסורה. ותיבא דאיכא נזקא לרבים – לא גזרו על השבות: **אבל לא של עץ**. דאיסורא דאורייתא היא, ותיב סקילה: **אפילו של עץ נמי**. דהא לרבי שמעון מלאכה שאינה צריכה לגופה – פטור עליה, וכל כיבוי אינו צריך לגופה, חוץ מעושי פחמין או מהבהבי פתילה: הלכך. בין דאמרת לא גזרו שבות דכיבוי מתבת במקום נזקא לרבים: קיין ברשות הרבים מוליכו פחות פחות מדרשות. עד שישלכנו לעידי רשות הרבים, דאיסורא דרבנן הוא: ויבדלמיה. דטלטול ידידה דרבנן: **אפילו טובא**. יעבירנו בעקירה אחרת: חמין לתוך צונן, דקסבר "תתאה גבר", ואין החמין מרתיתין את הצונן אלא מפשירין: **ולא צונן לתוך חמין**. שהתחמיתין מרתיתין את העליונים, דתתאה גבר: בכוס. דלשתייה קבעי להו, ולא ניתא ליה שיחמו הרבה. ועוד: דכלי שני הוא: **אוסר**. אפילו חמין לתוך צונן: **ספל הרי הוא באמבטי**. ואף על גב דכלי שני הוא, והואיל ולא לשתייה אלא לרחיצה – אסירי, דניתא ליה שיחמו הרבה, וגזרינן: **אלא בשבת רחיצה בחמין ליכא**. בתמיה. דהא לרבי שמעון אפילו חמין לתוך צונן אסור, לא משכחת חמין שהתחמו ואפילו מע"ש שלא יהיו צריכין להפיג רתיחתן, ואם כן לא ירחוץ אפילו פניו דיו ורגליו בחמין: מי סברת ר' שמעון **אסיפא קאי**. דלא שרי ת"ק אלא חמין לתוך צונן, ואתא איהו ואסר אף חמין לתוך צונן: **ארישא קאי**. לשתייה, וצונן לתוך חמין דקשרו ביה קאסר: **מתני'** שהעביר. מן האור: מרותחין. בין השמשות: לא יתן לתוכו תבלין. משתחשך. דכלי ראשון כל זמן שרתת מבשל:

דלא קפיד אמנא, מדתני רבי חייה: נותן אדם קיתון של מים לתוך ספל של מים, בין חמין לתוך צונן ובין צונן לתוך חמין. אמר ליה רב הונא לרב אשי: דילמא שאני התם דמיפסק בלי? אמר ליה 'מערה' איתמר, מערה אדם קיתון של מים לתוך ספל של מים, בין חמין לתוך צונן, בין צונן לתוך חמין. **מתני'** האילפם והקדרה שהעביר מרותחין – לא יתן לתוכו תבלין, אבל

אבל נותן הוא לתוך הקערה כו'. מהבא ליכא למידק דעירוי כבלי שני, מדקתני "לא יתן לתוכה תבלין" ולא אשמעינן רבותא אפילו שלא יערה על הקערה שתבלין בתוכה, דאדרבה דוק מסיפא, דקתני "אבל נותן הוא לתוך הקערה" ולא קתני מערה על הקערה שתבלין בתוכה, ורבינו שמואל מביא ראייה דעירוי כבלי שני מהא דק"ל "תתאה גבר", ולר"י נראה: דעירוי כבלי ראשון, ומביא

ראיה דבבביתא בפרק "דום חטאת" (דף עז: ושם) ת"ר: "אשר תבשל בו" אין לי אלא שבשל בו, יערה לתוכו ורתח מניין? תלמוד לומר "אשר תבשל" בו ישבר". אלמא: דעירוי חשיב מבשל, ובירושלמי בפרק "כירה" בעי: מהו ליתן תבלין מלמטה ולערוך עליהן מלמעלה? ר' יונה אמר: אסור, דעירוי כבלי ראשון, חיליה דר' יונה מן הדא: אחד שבשל בו ואחד שערה לתוכו ורתח, ודחי ר' יוסי: תמן כלי חרס בולע, תבלין אינו מתבשל, השיב רבי יוסי בר בון, והתניא: מניין שבבלי נחשת כן תלמוד לומר "ואם כבלי נחשת בשלה" אית לן למימר כלי נחשת בלע? בתמיה, פי' ע"י עירוי, אם אינו מבשל לא בלע, אלמא: דמסיק דעירוי כבלי ראשון, ונראה דעירוי לא הוי כבלי ראשון ולא כבלי שני, אלא מבשל כד קליפה, דהא ק"ל בשמואל דאמר "תתאה גבר" התניא כוותיה ב"כיצד צולין" (פסחים עו.) ומימ מבשל כד קליפה, דאמר התם: תניא כוותיה שמואל "חם לתוך צונן או צונן לתוך צונן - מדיח", ופריך: חם לתוך צונן - אדמריק ליה בלע? אלא אימא: חם לתוך צונן - קולף, צונן לתוך צונן - מדיח, וכן משמע בשיליה מסכת ע"ז (דף עו.) דאמר: מר עוקבא זבן יורה מגוים - אהדר ליה גרנפא, ומסיק: כבולע כך פולט, מה בולע בניצוצות - אף פולט בניצוצות, ואי עירוי כבלי ראשון - מאי אריא משום דבלע בניצוצות, אפילו בלע בליעה גמורה פלט בניצוצות שהוא עירוי? אלא ודאי לא מבשל אלא כד קליפה, ואם עירו ורתחיה על התרנגולת צריכה קליפה, וכל שתשמישו ע"י עירוי כגון קערות, יכול להגעיל ע"י עירוי, דכבולע כך פולט, אבל כלי שנתבשל בו איסור - לא סגי להגעילו על ידי עירוי, ודא דאמר בפרק תר"א דע"ז (דף ער:) דרש רבא: נעוה ארתחיה - דהתם מסתמא ע"י עירוי? שאני התם דאותה נעוה לא בלע ע"י

רותה: **לכל** קדרות ורתחות הוא נותן. נראה דדוקא בתבלין פליג, אבל בשאר דברים - מודה דכלי ראשון מבשל, אף כשהעבירו מעל האור: **והיינו** דר"י. נראה דאף לפי הקונטרס,

שפי' (דבכל מקום דאיכא לישני דפליגי, בשל תורה הלך אחר המחמיר, ובשל סופרים הלך אחר אחרון, ולר"י בשל סופרים הלך אחר המקל; וכן לריב"א שפירש שבכל מקום "איכא דאמר"י טפל לגבי לשון ראשון שהוא עיקר - הכא הלכה כלישנא בתרא, דללישנא קמא פליג ברייתא דרבי חיאי אדרב נחמן, וללישנא בתרא היינו דרב נחמן, ומתוך כך פסק רבינו שמואל שמותר לתת מלח בתבשיל בשבת, אפילו כבלי ראשון שהעבירו מן האור, והמחמיר כלישנא קמא שלא ליתן מלח בקערה כל זמן שהיה סולדת בו - תנא עליו ברכה: **ואם** תננהו מבועד יום מותר, הלשון דחוק, דהוה ליה למימר "אבל מבועד יום נותנין": **ואין** נאותין ממנו לפי שאינו מן המוכן, איכא לאוקמא בר"ש דמותר מותר השמן שבו, "ואין נאותין" דקתני הכא היינו כל זמן שדולק, בדמוקצה מחמת מצוה מודה ר"ש, כדאמר בגמ' לקמן (דף מה.) אין מוקצה לר"ש אלא שמן שבו בשעה שהוא דולק, הואיל והוקצה למצוה - הוקצה לאיסורו, ולא שבגר ממש קאמר, דההיא אסור בלאו הכי משום מכבה, כדאמר בביצה פ"ב (דף כב, ושם) המסתפק ממנו - חייב משום מכבה, אלא, כלומר: שמן המסתפק מן דבר: והטלטול דנר עצמו אין לאסור מטעם דהוקצה למצוה, ולא אסור לטלטלו אלא משום דנעשה בסיס לדבר האסור, כדאמרין בסוף פירקין: (דף מז.) הנה לנו שמן ופתילה הואיל ונעשה בסיס לדבר האסור, אבל מטעם דהוקצה למצוה - לא היה אסור לטלטלו, שאין ביטול מצוה במה שמטלטלו:

אע"פ שאמרו חכמים אין נותנין בו, אין נותנין כלי תחת הנר לקבל בו את השמן ה"ל למימר דתנן במתניתין וכלי לקבל ביצה לא שמעינן אלא מדיוקא דמתני' אלא משום דבעי למימר אבל כופה עליה כלי נקט ביצה: **הצלה** שאינה מצויה לא התירו, פי' בקונטרס: לדבר שאינו ניטל, וגרס בהווא דפריך אב"י מינה בסמוך "נשברה לו חבית של טבל בראש גג" דטבל אינו ניטל, וקשה לריב"א: דאי גרס בה "טבל" אמאי פריך לרב יוסף מברייטא אחרת? מרך דהכא הוה ליה לאקשווי' ועוד: דבפרק "כל כתב" (לקמן דף קי: ושם) משמע בהדיא דלא גרס' בברייטא דהבא טבל, דלא בשל טבל מיידי, דקתני סיפא: נודמנו לו אורחין מביא כלי אחר כו'. ונראה לו לפרש: דהצלה שאינה מצויה לא התירו לטרוח בכל דבר, אפילו בדבר הנטיל משום טירחא:

שאינה מצויה לא התירו, והא דאין נותנין כלי תחת הנר לקבל שמן חשיב הצלה שאינה מצויה, לפי שרגילים לעולם לתת כלי תחת הנר מבועד יום, וניצוצות, אע"ג דקאמר בסמוך דשכיחי - לא שכיחי כולי האי שיחושו לתת שם כלי מבועד יום, ולהכי חשיב לה הצלה מצויה:

אבל נותן הוא לתוך הקערה, דכלי שני אינו מבשל: **תמחוי**, כעין קערה גדולה שמקצתה כל האילפס לתוכה, ומשם מקצתה לקערות: ר' יהודה **אומר** לכל וכו', בגמרא קפ"ש א"ר קאי, אכלי ראשון או אכלי שני: חוץ מדרב שיש בו חומץ או ציר, שהן מבשלין את התבלין בשמן ורתחין: ציר, הנוטף מן הדגים כשקובשים אותן במבשול: **גמ'** **ארישא** קאי, אאילפס, דקא

אסר ת"ק, וקאמר ר' יהודה לכל אילפסין הוא נותן, דכלי ראשון לא מבשל: **או** **יילמא** **אסיפא** קאי, אקערה ותמחוי, דקא שרי ת"ק, וקא אמר ליה רבי יהודה: בכל קערות ותמחויין מודינא לך, חוץ מדרב שיש בו חומץ, ואפילו כלי שני נמי לא: **דבכלי** **ראשון** נמי לא בשלה, ומותר ליתן, ואפילו בכלי ראשון משתעבדו מן האור: **מתני'** **אין** נותנין, בשבת: כלי תחת הנר, לקבל בו שמן המסתפק משום דשמן מוקצה הוא, וקסבר "אין כלי ניטל בשבת אלא לצורך דבר הנטיל", אי נמי קסבר: אסור לבטל כלי מהיכנו, להושיב כלי במקום שלא יוכל עוד לנטיל, *משום דהוי כקובע לו מקום ומתקברו בטע דמדיח, וכלי זה משיפול בו השמן המוקצה - יהא אסור לטלטלו: מותר, להניחה שם: **ואין** נאותין, נהנין: **גמ'** **אע"פ** שאמרו אין נותנין כלי תחת תרנגולת לקבל ביצתה, כשהיא מטילתה במקום מדרון, שמה תתלגלג ותשבר, ומדייקא דמתניתין שמעינן לה, דדמי לנותן כלי תחת הנר לקבל בו שמן: **אבל** כופה עליה כלי, וקא תימא "אין כלי ניטל אלא לצורך דבר הנטיל": **באשפה**, ויש לחוש שמה תשבר ברגלי אדם, וכופה עליה כלי: והצלה מצויה התירו, לטלטל כלי לצרכה, ואף על פי שהביצה דבר שאינו ניטל בשבת: **שאינה** מצויה, כגון מדרון, וטיטטוף דשמן דמתני': **"נשברה לו חבית של טבל"** גרסינן: **מביא** כלי, ואף על גב דטבל דבר שאינו ניטל הוא, וחבית לא שכיחא דפקעה: גולפי, חביות: נותנין כלי, מתניתין היא, ומותר ליה מינה: **ניצוצות**, שלהבת הנוטפת מן הנר, כד שלא ידלק מה שתתקדח, ואע"ג דניצוצות לא מישלטלי וקא שכיחי:

איתביה:

והיינו דר"י. נראה דאף לפי הקונטרס, (דבכל מקום דאיכא לישני דפליגי, בשל תורה הלך אחר המחמיר, ובשל סופרים הלך אחר אחרון, ולר"י בשל סופרים הלך אחר המקל; וכן לריב"א שפירש שבכל מקום "איכא דאמר"י טפל לגבי לשון ראשון שהוא עיקר - הכא הלכה כלישנא בתרא, דללישנא קמא פליג ברייתא דרבי חיאי אדרב נחמן, וללישנא בתרא היינו דרב נחמן, ומתוך כך פסק רבינו שמואל שמותר לתת מלח בתבשיל בשבת, אפילו כבלי ראשון שהעבירו מן האור, והמחמיר כלישנא קמא שלא ליתן מלח בקערה כל זמן שהיה סולדת בו - תנא עליו ברכה: **ואם** תננהו מבועד יום מותר, הלשון דחוק, דהוה ליה למימר "אבל מבועד יום נותנין": **ואין** נאותין ממנו לפי שאינו מן המוכן, איכא לאוקמא בר"ש דמותר מותר השמן שבו, "ואין נאותין" דקתני הכא היינו כל זמן שדולק, בדמוקצה מחמת מצוה מודה ר"ש, כדאמר בגמ' לקמן (דף מה.) אין מוקצה לר"ש אלא שמן שבו בשעה שהוא דולק, הואיל והוקצה למצוה - הוקצה לאיסורו, ולא שבגר ממש קאמר, דההיא אסור בלאו הכי משום מכבה, כדאמר בביצה פ"ב (דף כב, ושם) המסתפק ממנו - חייב משום מכבה, אלא, כלומר: שמן המסתפק מן דבר: והטלטול דנר עצמו אין לאסור מטעם דהוקצה למצוה, ולא אסור לטלטלו אלא משום דנעשה בסיס לדבר האסור, כדאמרין בסוף פירקין: (דף מז.) הנה לנו שמן ופתילה הואיל ונעשה בסיס לדבר האסור, אבל מטעם דהוקצה למצוה - לא היה אסור לטלטלו, שאין ביטול מצוה במה שמטלטלו:

אע"פ שאמרו חכמים אין נותנין בו, אין נותנין כלי תחת הנר לקבל בו את השמן ה"ל למימר דתנן במתניתין וכלי לקבל ביצה לא שמעינן אלא מדיוקא דמתני' אלא משום דבעי למימר אבל כופה עליה כלי נקט ביצה: **הצלה** שאינה מצויה לא התירו, פי' בקונטרס: לדבר שאינו ניטל, וגרס בהווא דפריך אב"י מינה בסמוך "נשברה לו חבית של טבל בראש גג" דטבל אינו ניטל, וקשה לריב"א: דאי גרס בה "טבל" אמאי פריך לרב יוסף מברייטא אחרת? מרך דהכא הוה ליה לאקשווי' ועוד: דבפרק "כל כתב" (לקמן דף קי: ושם) משמע בהדיא דלא גרס' בברייטא דהבא טבל, דלא בשל טבל מיידי, דקתני סיפא: נודמנו לו אורחין מביא כלי אחר כו'. ונראה לו לפרש: דהצלה שאינה מצויה לא התירו לטרוח בכל דבר, אפילו בדבר הנטיל משום טירחא:

57 לטלטל בשבת כבחול, הוא יבוא להוציא מרשות לרשות.
58 ישנם ששה מינים באיסור מוקצה: א. 'מוקצה מחמת חסרון כיש' והוא
59 כלי שהאדם מקפיד לשומרו, ולכך הוא מקפיד שלא להשתמש בו
60 שימושים אחרים כדי שלא יפגם. ב. 'כלי שמלאכתו לאיסור', דהיינו
61 כלי שעיקר תשמישו למלאכה האסורה בשבת, אם כי משתמשים בו
62 גם למלאכת היתר. ג. 'מוקצה מחמת גופו', דהיינו כל דבר שאינו
63 כלי, ואינו מאכל אדם או בהמה, כגון אבנים, עפר, בעלי חיים ומת.
64 ד. 'בסיס לדבר האסור', דהיינו כלי שמלאכתו להיתר שהיה מונח
65 עליו בבין השמשות דבר המוקצה מחמת גופו, אפילו שכעת כבר
66 הוסר ממנו. ה. דבר שבין השמשות של כניסת השבת היה מחובר
67 לקרקע או מחוסר צידה, שעדיין לא ניצוד. ו. 'מוקצה מחמת מצוה'
68 דהיינו דבר שהיה אסור להשתמש בו בכניסת השבת מחמת שהוקצה
69 למצותו כגון נוי סוכה.
70 התנאים נחלקו בדיני מוקצה, יש מהם שהחמירו יותר ויש שהקילו,
71 השיטות הידועות יותר בהלכות מוקצה הם, שיטות רבי יהודה ורבי
72 שמעון, שרבי יהודה הוא המחמיר בהלכות מוקצה, ואסר לטלטל כל
73 דבר שלא היה מוכן או שהסיח דעת ממנו בכניסת השבת, אפילו דבר
74 שהוא יודע שיעשה מוכן במשך השבת, וכן אסר אפילו דברים
75 המוכנים בערב שבת שהסיח דעתו מלהשתמש בהם בשבת זו, כגון
76 שהכניס את פירותיו לאוצר [מחסן]. אולם רבי שמעון חולק וסובר,
77 שדבר שעתידי להיות מוכן במשך השבת, וכן כל דבר מאכל אפילו
78 שהסיח דעתו ממנו, מותר לטלטלו לכשהוא יעשה מוכן, אולם בדבר
79 שאינו ראוי לכלום בערב שבת, דהיינו הדברים המוקצים מחמת
80 גופם, אסור לטלטלם אף אם יעשו מוכנים במשך השבת, שמורה רבי
81 שמעון שדבר שהיה מוקצה מחמת גופו בכניסת השבת, נאסר לכל
82 השבת.

משנה

83 משנתנו עוסקת בהלכות מוקצה בשמן שהדליקו בו את הנר לשבת:
84 אין נותנין בשבת כלי תחת הנר כדי לקבל בו את השמן הנוסף
85 מן הנר, ואם נתנו תחת הנר כפך עור יום, מותר להניחו במקומו,
86 ואין צריך לטלו משם, ואולם אין נאמרותין [נהנים] מן השמן – מהשמן
87 שנטף לכלי בשבת, לפי שהוא אינו מן המוקץ, שבכניסת השבת הוא
88 לא היה מוכן לשימוש בשבת אלא הוקצה להדלקה.

גמרא

91 הגמרא דנה האם מותר לטלטל כלי לצורך ביצה שהוטלה בשבת:
92 אמר רב חסדא, אף על פי שאמרו חכמים, אין נותנין כלי תחת
93 תרנגולת המטילה ביצה במקום מדרון כדי לקבל ביצתה שלא
94 תתגלגל ותישבר, אבל בופה [הופך] עליה כלי כדי לשומרה שלא
95 תשבר ברגלי הדולכים, ואף שהביצה היא מוקצה אין אנו אוסרים
96 לטלטל כלי לצרכה.
97 רבה מבאר את דברי רב חסדא: אמר רבה, מאי טעמא – מה הוא
98 טעמו דרב חסדא שחילק ואסר לטלטל כלי כדי לקבל בו ביצת
99 התרנגולת, אולם התיר לטלטל כלי כדי לכפותו על הביצה. קסבר
100 רב חסדא, תרנגולת עשויה להטיל ביצתה באשפה, ויש לחוש
101 שמת שובר ברגלי אדם, ואינה עשויה להטיל ביצתה במקום
102 מדרון, ולצורך הצלה מצויה כגון ביצה שבאשפה, התירו חכמים
103 לטלטל כלי אף לצורך מוקצה, ולכך התירו לטול כלי ולכפותו על
104 הביצה אפילו שהביצה אינה ניטלת, ולצורך הצלה שאינה מצויה
105 כגון תרנגולת המטילה ביצה במדרון וטפטוף שמן שבמשנתנו, לא
106 התירו לטלטל כלי עבורה.
107 אביי מקשה מבריתא על שיטת רבה: איתיביה – הקשה אביי לרבה,
108 והאם הצלה שאינה מצויה לא התירו, והתניא – והרי שנינו
109 מבריתא, נשברה לו בשבת חבית של מלך בראש גגו, מביא כלי
110 ומניח תחתיה לקבל את המשקה הנשפך, והרי טבל הוא מוקצה
111 [שכן אסור לתקנו בשבת], והתבקעת חבית אינה מצויה, ומכל מקום

1 אכל נותן הוא תבלין לתוך הקערה, או לתוך התמחוי ו-כעין
2 קערה גדולה, שמערים לתוכה את כל מה שבאילפס, וממנה נותנים
3 לקערות, אחר שהעביר את התבשיל לתוכם מהאילפס או הקדרה,
4 כיון שהם כלי שני, וכלי שני אינו מבשל גם כשהיד סולדת בו.
5 רבי יהודה אומר, לכל הוא נותן תבלין, חוץ מדבר – מלתוך
6 תבשיל רותח שיש בו חומץ ולתוך תבשיל רותח שיש בו ציר הנוסף
7 מדגים כשכובשים אותם, כיון שמחמת חריפותם הם מבשלים את
8 התבלין.

גמרא

9 הגמרא מבררת את דעת רבי יהודה. מסתפקת הגמרא: איכא להו
10 – הסתפקו בני הישיבה, רבי יהודה ארישא קאי ולקולא – האם רבי
11 יהודה אמר את דבריו על תחילת דברי תנא קמא, על אילפס וקדירה,
12 ולהקל הוא בא, שאמר תנא קמא שאסור לתת תבלין לכל כלי
13 ראשון, ואמר רבי יהודה שמותר לתת תבלין לכל כלי ראשון שאין
14 בו חומץ או ציר, או דילמא – שמא, אסיפא קאי ולחומרא – דברי
15 רבי יהודה נאמרו על סוף דברי תנא קמא, על קערה ותמחוי,
16 ולהחמיר הוא בא, שאמר תנא קמא שמותר לתת תבלין בכל כלי
17 שני, ואמר רבי יהודה, שלא לכל כלי שני מותר לתת תבלין, אלא רק
18 לכלי שני שאין בו חומץ או ציר. פושטת הגמרא: תא שמע – בוא
19 ושמע ראייה לפשוט את הספק, דתניא – ששינוי בברייתא, רבי
20 יהודה אומר, לכל אילפסין הוא נותן תבלין, ולכל הקדרות
21 הרותחות הוא נותן תבלין, חוץ מדבר שיש בו חומץ וציר, הרי,
22 שהתיר רבי יהודה לתת תבלין אף בכלי ראשון אם אין בו חומץ וציר,
23 ומוכח שרבי יהודה דיבר על תחילת דברי תנא קמא, ולהקל הוא בא.
24 הגמרא דנה אם מותר לתת מלח בכלי ראשון ובכלי שני. מספרת
25 הגמרא: סבר רב יוסף למימר – לומר, שכלל חרי הוא – דינו
26 כתבלין, דבכלי ראשון בשלה – הוא מתבשל, ובכלי שני לא בשלה
27 – אינו מתבשל, ומותר לתת מלח לתוך כלי שני, ואסור לתת מלח
28 לתוך כלי ראשון. אמר ליה אביי לרב יוסף, תני – שנה רבי תניא
29 ברייתא, שאמרה בפירוש, שכלל אינה כתבלין, דמלח מתבשל יותר
30 בקל מתבלין, ובכלי שני נמי בשלה – גם כן הוא מתבשל, ואסור
31 ליתנו אף בכלי שני. ואמרת הגמרא: ופליגא דרב נחמן – ובריתא זו
32 שאומרת שכלל קל להתבשל מתבלין, ואפילו בכלי שני הוא
33 מתבשל, חולקת על דברי רב נחמן, דאמר רב נחמן, צריכא מילתא
34 בישולא בבשרא דתורה – לבישול מלח צריך בישול בחום רב כפי
35 שצריך לבישול בשר שור שהוא קשה להתבשל.
36 הגמרא מביאה את הדברים בענין מלח באופן שונה: ואיכא דאמרי
37 – ויש שאמרו שמועה זו בלשון אחרת, סבר רב יוסף למימר – לומר,
38 מלח חרי הוא כתבלין, דבכלי ראשון בשלה, בכלי שני לא בשלה.
39 אמר ליה אביי לרב יוסף, תני – שנה רבי תניא, שאמרה
40 בפירוש, שכלל אינה כתבלין, דמלח בכלי ראשון נמי לא בשלה
41 – גם כן אינו מתבשל, ומותר ליתנו אפילו בכלי ראשון, ורק בכלי
42 העומד על האש אסור ליתנו. אמרת הגמרא: ובריתא זו, היינו –
43 היא כמו דאמר רב נחמן, צריכא מילתא בישולא בבשרא דתורה
44 – מלח אינו מתבשל אלא בבישול שבו מתבשל בשר שור.
45 החל ממשנה זו עד לסוף הפרק עוסקות הסוגיות בדיני מוקצה בשבת.
46 אסרו חכמים לטלטל בשבת חפצים שונים, וקרוי איסור זה בשם
47 'מוקצה', לפי שבדרך כלל הם חפצים שהאדם מקצה ומפריש את
48 דעתו מהם לבל ישתמש בהם בשבת. וכמה טעמים נאמרו בזה: א. כדי
49 שהאדם ישבות ממלאכה וינח בשבת, שכן לולא שחכמינו היו
50 אוסרים לטלטל את הדברים שיוזכרו להלן, היה אדם מייחד את יום
51 השבת לפנות בו כלים ממקום למקום וכדומה, ולא היה שובת כלל.
52 ב. יש לחשוש שמא יבא לעשות מלאכת איסור בכלים אלו. ג. כיון
53 שישנם אנשים שאינם עוסקים במלאכות במשך ימות השבוע, אם
54 יותר לטלטל בשבת כבחול לא יזכר להם ששבת היום, שאין
55 שביתתם ניכרת כלל. ד. שהוא גדר לאיסור הוצאה, שאם יותר לו

קושיא נוספת על רבה ממשנה: **אִתִּיבָהּ** – הקשה אביי לרבה, שנינו
במשנה (להלן קכא), **בּוֹשֵׁין קַעֲרָה** של חרס על גבי הַנֵּר שֶׁלֹא יֵאָחֲזוּ
האש בַּקִּינָה שבגג. וקשה לרבה, כיצד הותר לטלטל קערה כדי
להציל את הבית מהזיק הנר, הלא אין זה מצוי שהבית ישרף מחמת
הנר, ולדבריו אסור לטלטל לצורך הצלה שאינה מצויה. מתרצת
הגמרא: המשנה עוסקת בַּבֵּיתִי גָּחִינִי – בבתיים נמוכים שהנר קרוב
לקורה, דְּשִׁבְיָתָּהּ בָּהוּ – שמצוי שתיפול בהם דְּלִיקָה מחמת הנר,
ובבית כזה כיסוי הנר היא הצלה מצויה, ולכן הותר לטלטל לצורכה.
עוד מקשה הגמרא: ממשנה: שנינו במשנה (להלן קכא), וְכֵן קִינָה שבגג
שֶׁנֶּשְׁפָּרָה בשבת סוֹמְכִין אוֹתָהּ בַּסֶּפֶסֶל וּבַאֲרוֹבוֹת הַמָּטָה, שזוקפם
תחת הקורה השבורה להחזיקה שלא תיפול. וקשה לרבה, הלא דבר
שאינ מצוי הוא שקורת הבית תישבר, ומדוע הותר לטלטל ספסל
וכדומה לצורכה. מתרצת הגמרא: המשנה עוסקת בַּבֵּשׂוּרֵי הָרְתִי –
בקורות חדשות שעדיין לא נבדקו אם הן חזקות וראויות לשאת את
הגג, דְּעֵבְדֵי דְּפִקְעֵי – שהם עשויות להישבר מכובד משא הטט
סוחים על גביהם. ולפיכך הצלה מצויה היא.

מקשה הגמרא עוד: שנינו במשנה (ביצה לה), נֹתְנִין כָּלִי תַּחַת הַהֶלֶךְ
(גשמים הדולפים מהגג) בַּשֶּׁבֶת לקבלו, כדי שלא יטפן את הבית.
וקשה לרבה הלא בית דולף דבר שאין מצוי הוא, ומדוע התירה
המשנה לטלטל כדי להציל מהזיקו. מתרצת הגמרא: המשנה עוסקת
בַּבֵּיתִי הָרְתִי – בבתיים חדשים דְּשִׁבְיָתָהּ דְּרָלָפִי – שמצוי שהם דולפים,
ולפיכך הצלה מצויה היא.

הגמרא מביאה ביאור שונה בטעם איסור הנחת כלי תחת הנר ותחת
התרנגולת: **רַב יוֹסֵף אָמַר, הֵינִי מַעֲמָא** – זה טעמו דִּבְרַב חֲסִדָּא
שאסר לתת כלי תחת התרנגולת לקבל ביצתה, מִשּׁוּם דְּקָא מְכַמֵּל
כָּלִי מִהֵיכְנֹה, כלומר גורם שהיא אסור להשתמש ולטלטל בשבת כלי
שהיה מוכן וראוי לשימוש בשבת, שהרי לאחר שתיפול הביצה בכלי
שוב לא יוכל לטלטלו, שהביצה היא מוקצה. אבל לכפות כלי על
ביצה התיר רב חסדא, שכן כיון שהביצה אינה בתוך הכלי,
באפשרותו ליטול מעליה את הכלי ולהשתמש בו בכל שעה שירצה.
אביי מקשה על רב יוסף מברייטא: **אִתִּיבָהּ אֲבִי** לרב יוסף, שנינו,
חֲבִית שֶׁל מָבֵל שֶׁנֶּשְׁפָּרָה בשבת, מִכִּיָּא כָּלִי אַחֵר וּמִנִּיחָ תַּחְתֶּיהָ.
וקשה לרב יוסף, הלא טבל מוקצה הוא, ומשעה שיפול לכלי יאסרוהו
בטלטול, ונמצא מבטל כלי מהיכנו, ומדוע הותר להניח כלי לקבל
את הטבל. אָמַר לִיה רַב יוֹסֵף לאביי, לא קשה ממשנה זו, לפי שֶׁמְכַמֵּל
חשוב מוֹכֵן הוּא אֲצֵל שֶׁבֶת יותר משאר מוקצה, שֶׁכֵּן אינו מוקצה
מצד עצמו אלא מצד שחכמים אסרו לעשרו בשבת, ועל כן אִם עָבַר
על דברי חכמים וְתַקְנֵן – תרם ממנו ועישרו בשבת, הוא מְתַקְנֵן,
ומותר לטלטלו ולאכלו בשבת, ואין חוששים לאיסור מוקצה, ואם
כן, גם בשלא תקנו, אפילו שמחמת כן הוא אסור בטלטול, מכל מקום
אין הוא מבטל ואוסר את הכלי שתחתיו.

עוד מקשה הגמרא: שנינו במשנה (להלן מו), נֹתְנִין כָּלִי תַּחַת הַנֵּר
לְקַבֵּל נִיצוּצוֹת. וקשה לרב יוסף, הלא הכלי יאסר בטלטול בשיפלו
בו הניצוצות שהן מוקצה, ומדוע לא אסרוהו משום מבטל כלי
מהיכנו. מתרצת הגמרא: אָמַר רַב הוֹנָא בְּרִיה דְּרַב יְהוֹשֻעַ, נִיצוּצוֹת
אֵין בָּהֶן מִמֶּשׁ – חשיבות לאסור את הכלי מחמתם, וגם בשיפלו לכלי
מותר לטלטלו, ולפיכך אין בהנחתו משום ביטול כלי מהיכנו.

עוד מקשה הגמרא: שנינו במשנה (להלן קכא), וְכֵן קִינָה שֶׁנֶּשְׁפָּרָה,
סוֹמְכִין אוֹתָהּ בַּסֶּפֶסֶל אוֹ בַּאֲרוֹבוֹת הַמָּטָה כדי שלא תיפול, וסברה
הגמרא שתוקעים את הספסל תחת הקורה בחזקה, וקשה לרב יוסף,
מדוע התירו הלא כיון שכעת לא ניתן ליטול את הספסל, הוא מבטל
מהיכנו. מתרצת הגמרא: מה שהמשנה מתירה לתת ספסל, זהו
דווקא דְּרָפִי – כשנותנו שם בריפון ואינו מהדקו, דִּיאִי בָּעֵי שֶׁקִּיל לִיה
– שאם ירצה נוטלו משם בשבת.

עוד מקשה הגמרא: שנינו במשנה (ביצה לה), נֹתְנִין כָּלִי תַּחַת הַהֶלֶךְ
בַּשֶּׁבֶת, וקשה לרב יוסף, מדוע התירו הלא מי הדלף כיון שאינם
ראויים לשתייה הם מוקצה, ולכשיפלו לכלי יאסרוהו בטלטול ונמצא
מבטלו מהיכנו. מתרצת הגמרא: מה שהמשנה מתירה לתת כלי תחת

ההלך זהו דווקא בַּהֶלֶךְ הָרָאִי לשתייה, שאינו מוקצה, ואינו אוסר
את הכלי בטלטול.
מוסיפה הגמרא ומקשה על רב יוסף: שנינו במשנה (להלן קכח), בּוֹשֵׁין
– הופכים, אֶת הַסֵּל לִפְנֵי הָאֲפֻרְחוֹתִין בשבת כדי שִׁיעָלוּ וְיִרְדּוּ על
גביו ללול שלהם, וקשה לרב יוסף מדוע התירו, הלא כשהאפרוחים
שהם מוקצה יעמדו על הסל, יאסרוהו בטלטול ויתבטל מהיכנו.
מתרצת הגמרא: קָסְבַּר רַב יוֹסֵף, מוֹתֵר לְמַלְמְלוֹ לֶסֶל, ואין בכך
ביטול כלי מהיכנו.

מקשה הגמרא על היישוב: וְהֵתִינָא – והלא שנינו בברייטא, סל הנתון
לפני האפרוחים אִסוּר לְמַלְמְלוֹ, ואם כן שוב קשה לרב יוסף, מדוע
התירה המשנה להניחו שם בשבת, הלא כיון שהסל נאסר על ידי
האפרוחים, הוא מבטל את הסל מהיכנו.

מתרצת הגמרא: לא אסרה הברייטא לטלטל את הסל, אלא בַּעֲוִין
עָלָיו – כשהאפרוחים עדיין עומדים על הסל, אבל לכשירדו מן הסל
יותר לטלטלו, והמשנה התירה לתת סל לפנייהם כיון שיוכל לטלטלו
לכשירדו.

מקשה הגמרא: וְהֵתִינָא בברייטא, סל הנתון לפני האפרוחים אִם עַל
פִּי שֶׁכְּבַר אֵין עוֹדֵן עָלָיו אִסוּר לטלטלו. ושוב קשה לרב יוסף, כיצד
אם כן התירה המשנה להניחו בשבת ולבטלו מהיכנו.

מתרצת הגמרא: אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ, הברייטא שאסרה לטלטל את
הסל אף לאחר שירדו ממנו האפרוחים לא אסרה אלא בַּאֲפּוֹן שְׁעוֹרֵן
עָלָיו כֹּל בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, שמחמת כן אסור לטלטלו אפילו בשכבר
ירדו ממנו, ומשום מִיגוֹ דְּאִיתִּקְצָא – מתוך שהסל הוקצה לְבֵין
הַשְּׁמָשׁוֹת, שאז היו האפרוחים עליו והיה אסור בטלטול, אִיתִּקְצָא
לְכוּלֵי יוֹמָא – הוא הוקצה לכל השבת אפילו לאחר שכבר ירדו
ממנו, אבל אם האפרוחים לא היו על הסל כל בין השמשות, הסל
אינו אסור אלא בשעה שהאפרוחים עליו. והמשנה שהתירה ליתן
את הסל לפני האפרוחים, עסקה באופן שמניחו לאחר כניסת השבת
שבודאי לא היו עליו אפרוחים בבין השמשות, ולפיכך מותר ליטלו
בשעה שהאפרוחים אינם עליו, ואין הוא מתבטל מהיכנו.

הגמרא מביאה דעה החולקת על רב חסדא שהתיר (לעיל מב) לכפות
כלי על גבי ביצה, וביאור אחר בדברי המשנה מדוע אין נותנים כלי
תחת הנר: אָמַר רַבִּי יֶצְחָק, בְּשֵׁם שְׁאֵין נֹתְנִין כָּלִי תַּחַת הַתְּרַנְגּוּלָה
לְקַבֵּל בִּיצָתָהּ, כֹּה אֵין בּוֹשֵׁין עָלֶיהָ כָּלִי בְּשִׁבְלִי שֶׁלֹא תִשְׁבֵּר.
מבאר הגמרא את טעמו של רבי יצחק: קָסְבַּר רַבִּי יֶצְחָק, אֵין כָּלִי
נִיטָל אֲלָא לְצוּרֵךְ דְּבֵר הַנִּיטָל בַּשֶּׁבֶת, ולדעה זו אסור לטלטל כלי
אף בכדי לכפות על הביצה שכן הוא מטלטל את הכלי לצורך הביצה
שאינה ניטלת.

מִיתִיבֵי כָל הֵנִי תִּיּוֹבְתָא – הקשו תלמידי הישיבה על רבי יצחק מכל
המשניות והברייטות (לעיל מב: מב). שמשמע מהם שלצורך הצלה
מצויה התירו לטלטל, וְשֵׁנִי – וישבו שיטתו והעמידים בַּצְרִיךְ
לְמִקְדָּמוֹ – שהוא נוטל את הכלי ממקומו כיון שהוא צריך למקום
שהכלי מונח בו, שבאופן זה מותר ליטלו, וכיון שהותר לו להגביהו,
מעתה יכול להניחו בכל מקום שירצה.

הגמרא מקשה מכמה ברייתות שמוכח מהן שלא כרבי יצחק: תָּא
שְׁמַע – בא ושמע קושיא לרבי יצחק מברייטא, ששנינו, אַחַת – בין
בִּיצָה שְׁנוּלָה בַּשֶּׁבֶת, וְאַחַת בִּיצָה שְׁנוּלָה בְּיוֹם טוֹב, אֵין
מְטַלְטְלִין אותה לא כדי לכפות בָּהּ אֶת פִּי הַכָּלִי, וְלֹא כִּי לְסִמּוּךְ
כֹּה בְּרַעֲי – ורגליו הַמָּטָה, אֲבָל בּוֹשֵׁה עָלֶיהָ כָּלִי בְּשִׁבְלִי שֶׁלֹא
תִשְׁבֵּר. וקשה לרבי יצחק שאסר לטלטל כלי לצורך מוקצה, כיצד
הותר לטלטל כלי כדי לכפותו על הביצה שהיא מוקצה. מיישבת
הגמרא: הָבֵא נָמִי – אף את ברייתא זו נעמיד בַּאֲפּוֹן שֶׁנֶּטַל את הכלי
משום שְׁצִירָה לְמִקְדָּמוֹ.

קושיא נוספת: תָּא שְׁמַע קושיא לרבי יצחק מברייטא, ששנינו,
פּוֹרְסִין מִחֲצִלוֹת עַל גְּפֵי אַבְנִים בַּשֶּׁבֶת כדי שלא יהיו האבנים שורין
במי הגשמים. וקשה לרבי יצחק כיצד הותר ליטול מחצלת הניטלת
בשבת לצורך אבני בנין שאינן ניטלות. מיישבת הגמרא: הברייטא
עוסקת בַּאֲבָנִים מְקוֹרְזוֹלוֹת – אבנים בעלי ראש חד, דְּחֻזְזִין –

שבת. פרק שלישי – כירה דף מג עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קכא
רש"י
תוספות

1 **דמבטל** כלי מהיכנו. בפרק בתרא פירש בקונטרס דאסור משום דמתחוי כסותרו. ובאן
2 פירש: דחשיב כאלו מחברו שם בטיט: **מבטל** מוכן הוא אצל שבת. אף על פי
3 שאסור לטלטלו, כדנתן בפרק "מפנין" (לקמן קכב) מי"א לא חשיב מבטל כלי מהיכנו, כיון
4 דאם עבר ותיקנו – מתוקן. ק' לרשב"א: דנתן במסכת תרומות בפ"ב (משנה ג), ומייתי לה
5 ב"הנזקק" (גיטין נד.). דמעשר בשבת, בשוגג –
6 יאכל, במזיד – לא יאכל. ולישנא דקאמור הכא
7 "אם עבר ותיקנו" משמע במזיד, מדלא קאמור הכא
8 "שאם שגג ותיקנו". ונראה דנקט עבר – כגון
9 דלית ליה פירי אחריני, דאמר בבבא בפרק "י"ט"
10 (דף יז) דאפילו במזיד יאכל. עוד הקשה: דבפרק
11 בתרא (דף קנד) תניא: היתה בהמתו טעונה טבל
12 ועשית – מתיר את החבלים והשקים נופלים,
13 ואע"פ שמתבררין. משמע דאסור להניח
14 תחתיהן כרים וכסתות, אלמא טבל לאו מוכן
15 הוא ואור"י: "דאף על פי שמתבררין" – לא קאי
16 אטבל אלא אעשית, ועוד הקשה: כי היכי
17 דאמר דאם עבר ותיקנו מתוקן – ה"נ כשמניח כלי
18 תחת תרנגולת לקבל ביצתה, נימא שאם עבר
19 והסיר הביצה – מותר הכלי לטלטל, ואם כן
20 ביטלת תורת ביטול כלי מהיכנו! ולאו פירכא
21 היא, דהא כמו שהכלי עם הביצה אין לה היתר
22 – אבל טבל יש לו היתר על ידי תיקון. ועוד
23 הקשה: דהכא דאית ליה פירי אחריני, בשוגג
24 אמאי יאכל? נימא: מגו דאיתקצאי לבין
25 השמשות איתקצאי לכולי יומא ועוד, מ"ש
26 דהכא אמר דאם עבר ותיקנו מתוקן, ובביצה בפ'
27 "אין צידן" (דף כה ושם) גבי בכור לר"ש דאמר
28 "אין רואין מומין ב"ט". אמר: שאם עבר וביקרו
29 – אינו מבוקר. ואדא בר אובבא דאמר בשוגג
30 מבוקר אמרינן התם דליתא דמשבשב ותנא:
31 **בופין** את הסל. לעיל לא מצי פריך מינה,
32 דהצלה מצויה היא: **בעורין** עליו.
33 אבל אחר שירדו מותר לטלטלו. נראה לר"י
34 דקסבר דאין מוקצה לחצי שבת, דלמ"ד בפ' "אין
35 צידן" (ביצה כה ושם) דיש מוקצה – אסור
36 לטלטלו אף אחר שירדו. וקשה לרשב"א: למ"ד
37 "יש מוקצה לחצי שבת" אמאי בופין את הסל
38 לפני האפרוחים? והא מבטל כלי מהיכנו קרי'
39 דאיכא

1 **איתיביה בופין קערה**. של חרס על גבי החר כו'. ג'הני. נמוכין: וכן קורה ששפירה
2 כו'. משנה היא לקמן: ששפירה. בשבת: ארוכות המטה. לימונ"ש: בספסל. דכלי הוא,
3 ומותר לטלטלו: כבשורי חרתי. שלא נבדקו צדיין, וכשמכבד משא הבית עליהן,
4 שהיו טחין על גגותיהן בטיט – שכיחי דפקעי: תחת תהלה. לקבלו: מעמא דרב חסדא.
5 דאין נותנין כלי תחת התרנגולת: מפני
6 ששפירה כלי מהיכנו. שהיה מוכן מתחלה
7 לטלטלו, ועבשיו עושהו מוקצה: מוכן הוא.
8 שאין בו מוקצה, אלא איסורו. ואם בא אחד
9 ועבר על דברי חכמים שאסור לתרום בשבת,
10 ותיקנו – מתוקן, ומותר לטלטלו ולאכול.
11 הלכך לאו מבטל כלי מהיכנו חשיב ליה: אין
12 בקו' משו'. ומותר לטילן אחר שנקלו לחובו:
13 וכן קורה כו'. קס"ד שמתדקו שם, ואינו יכול
14 שוב לטיל: תראוי. לשתייה כל אלו משניות
15 הן: כל בין השמשות. אבל נתנו שם
16 משחשיכה – מותר לטיל אם אין האפרוחים
17 עליו: בצריך למקומו. להשתמש במקום
18 הכלי. ומתוך שצריך לטיל לצורך מקומו –
19 מוליכו למקום שירצה: לכפות בה את הכלי.
20 לכתום פי ג'לוחית: על גבי אבנים. מפני
21 הגשמים. שלא ימחו, או לא יקבלו סיד מאחר
22 ששריות במים: מקוויולות. ראשון חד
23 וראיות לקינה, דהיו דבר הניטל: למינא.
24 להשען. שכל הסבתו קר היתה, יושב קצת
25 ונשען קצת על שמאלו:
דאיכא

18 **ביצתה** – כך אין בופין עליה כלי בשביל שלא תשבר. קסבר: יאין כלי ניטל אלא לדבר הניטל
19 בשבת. מיתיבי כל הני תיובתא. וישני: בצריך למקומו. תא שמע: *ואחת ביצה שגולדה בשבת,
20 ואחת ביצה שגולדה ביום טוב – אין מטלטלין לא לכפות בה את הכלי, ולסמוך בה פרגי
21 המטה, אבל בופה עליה כלי בשביל שלא תשבר? הכא נמי – בצריך למקומו. ת"ש: 'פ'ורסין
22 מחצלות על גבי אבנים בשבת! באבנים מקוויולות, דחזוין לבית הפסא. ת"ש: פ'ורסין מחצלות
23 על גבי לבנים בשבת! דאי'שתיור מבנינא, דחזוין למינא עליה. ת"ש: 'פ'ורסין מחצלת על גבי
24 פ'ורת דב'ורים בשבת, בחמה מפני החמה, ובגשמים מפני הגשמים, ובלבד שלא יתפ'ו לצדו!
25 **הכא במאי עסקינן** – דאיכא דבש. א"ל רב עובבא כמי'שן לרב אשי: תינה בימות התמיה
דאיכא
דאסור לבטלו. דבסוף פירקין פריך תמא דהש"ס ר"הא קא מבטל כלי מהיכנו", וכן בפ' "מפנין" (לקמן קכב) ובפ' בתרא (דף קנד) פריך אליבא דרב הונא. אע"ג דלא מצויה שזיה סובר
כן, משמע דלכ"ע אסור לבטל כלי מהיכנו. וכן אפרש בסמוך. וי"ל: דלמ"ד "יש מוקצה לחצי שבת" – הך דבופין את הסל מוקי כר"ש, דלדידיה ודאי שרי לטלטל הסל כשירדו. דאפי' "מיגו
דאיתקצאי לבין השמשות איתקצאי לכולי יומא" לית ליה, דהא מתיר להסתפק מן החר שכבה. א"נ: הא "דיש מוקצה לחצי שבת" – היינו לאכילה ולא לטלטול. ואי' רב יוסף דמפרש
מתנ' משום דאסור לבטל כלי מהיכנו, לא אתיא מתנ' כר"ש, דלדידיה לא מבטל כלי מהיכנו. כיון דשרי לאחר שכבה כי היכי דלא חשבנין הכא כפיית הסל ביטול כלי משום דשרי אחר
שירדו וי"ל: דלא דמי, דהכא – ודאי לא חשיב ביטול כלי, כי מיד כשבאו על הסל בידו להפריחם ולהבריחם משם: **בעורין** עליו כל בין השמשות. תימנה. הא כיון דבידו להפריחם למטה
היי גמרו ביד אדם, ולית לן למימר "מיגו דאיתקצאי לבין השמשות" כדמוכח בפ' "אין צידן" (ביצה כה) דפרקי ר' יורא: למ"ד "יש מוקצה לחצי שבת" והא פולין ועדשים, דמבשלים בייט
דמעיקרא חוץ לבוס, כי שרינוה בקרדה חיותא(א) – אידהו להו, גמר בישוליהו – אישטרו להו א"ל אביי: ולטעמך, תקשי לך קדירות דעלמא דהא קדירות דשבתא בין השמשות ורחותת
הן, ולאורתא קא אכלין מיניהו. אלא: גמרו ביד אדם לא קמבעיא ליה, כי קא מיבעיא ליה – גמרו ביד שמים. וי"ל: דשאני קדירות, אם הוה צריך להו בין השמשות – היה מקרין. וכן
פולין ועדשים רצונו שיתבטלו בלא שום דיחוי, אבל הכא – רצונו היה שיעלו האפרוחין על הסל, שלכך כפאו וררי שעה אחת הקצה אותו לצרכן. ומיגו דאיתקצאי לבין השמשות –
דאיתקצאי לכולי יומא: **ו'שני** ליה בצריך למקומו. והיא דנותנין כלי תחת הדלה איכא נמי לשנוי בדלה דהאוי, כדשני לעיל, ובפרק "משילך" (ביצה לו. ושם) משני ליה הכי לרבי יצחק,
תימנה לר"י: מ"ש דגבי שמן תנא "אין נותנין" וגבי ניצוצות "נותנין" בתרייהו הוה מצי למתני נותנין – בצריך למקומו, או בתרייהו "אין נותנין" – באין צריך למקומו ונראה לר"י: דמעיקרא
אשמעינן דאין כלי ניטל אלא לדבר הניטל בשבת, וגבי ניצוצות דבחר הכי אשמעינן דבצריך למקומו שרי. א"נ מי ר' יצחק אית ליה נמי דאסור לבטל כלי מהיכנו, ולחכי גבי שמן אין
נותנין – אפילו בצריך למקומו. ולרב הונא נפש בסמוך דאית ליה נמי תרייהו "אין כלי ניטל אלא לדבר הניטל" ויאסור לבטל כלי מהיכנו", ואם נאמר ולרב יוסף לא אתיא מתניתין
כר"ש, דכיון דלדידיה מותר לאחר שכבה – לא חשיב ביטול כלי, אם כן מצוין למימר דאפילו רבה אית ליה דאסור לבטל כלי מהיכנו, ואיצטרך למימר דהצלה שאינה מצויה לא התירו
– כדי לאוקמה מתניתין כר"ש. ואי'ת: מאי צריך בכל הני משניות לאשמעינן דבצריך למקומו שרי? ויש לומר: דלגבי ניצוצות איצטרך לאשמעינן, דלא תימא אפילו בצריך למקומו אסור
משום דילמא אתי לכבויה. וכן ההיא ד"בופין קערה שלא תאחז כו'" וההיא דקורה ששפירה נראה לרשב"א דאיצטרך לאשמעינן דלא חישנין שמא יעלה את הקורה, דאסור להעלות
כדתנן בפ' "שואל" (לקמן קכא) וכן קורה ששפירה – סומכין אותה כו', לא שתעלה אלא שלא תוסף: **בופה** עליה כלי שלא תשבר כו'. כל הנהו דמייתי ידע המקשה דמיצי לשנוי
בצריך למקומו, אלא שרוצה לידע אם יש לתרץ בענין אחר: **דאי'תור** מבנינא. כדאמר לקמן בפ' "כל החבלים" (דף קנד) הני לבני דאיתרי מבנינא – שרי לטלטלינהו:
דחשיב

דחשיב עלייהו. וא"ת: והא אסור לרדותם, כדתיא בסוף פרק "המגניע" (למן עזה. ושם) הירדה חלות דבש, בשוגג – חייב חטאת דברי ר"א, ולרבנן שבות מידא איכא, והוי דבר שאינו ניטל ו"ל: דמיירי ברדיות ומנוחת שם בבורת, אי נמי: רגילות שיש דבש צף ע"ג חלות, ואותו אינו צריך רדיה:

שלא יעשנו כעין מצודה. וא"ת: מאי קמ"ל:

פשטא – דאי עידי כעין מצודה דאסור,

והא לא משמע מברייתא דאע"ג דאינו מתכוין

אסור ו"ל: דאמר בפ' "משילין" (ביצה לה: ושם)

דקמ"ל דס"ד: במינו ניצוד – אסור, שאין במינו

ניצוד מותר: **רב** אשי אמר כו'. מסתמא רב

אשי השיב מיד כן לרב עובקא כששאלו, אלא

שסידר הש"ס תירוקן שלו תחילה. ורשב"א אומר:

דשניהם חשיב רב אשי, דבמסכת ביצה גרס

"א"ל: לא נצרכה אלא לאותן שתי חלות".

ובשנייה דהכא גרס "ואב"א מי קתני בימות

התמה כו'":

כבר תירגמ' רב הונא לשמעתיך. בפרק

בתרא (דף קנד) משמע דאית ליה נמי

לרב הונא דאסור לבטל כלי מהיכנו, דפריך

אמילתיה. דקאמר התם רב הונא: היתה בהמתו

טענה כלי זכוכית – מביא כרים וכסתות ומניח

תחתיהן. והא קמבטל כלי מהיכנו ומשני

בשליפי זוטרי. וא"ת: אכתי תקשה ליה התם,

דחא בר הונא סבר הכא דאין כלי ניטל אלא

לדבר הניטל ו"ל: דמיירי בצריך למקומו. וא"ת:

וכי פריך ליה התם מנהיגא דחיתה בהמתו טענה

טבל ועשיתי, לימא דמיירי באין צריך למקומו

ו"ל: דהוה מצי לשנוי הכי, דה"נ הוה מצי

לשנוי בשליפי רברבי. ור"י מותר. דאסור דאין

כלי ניטל אלא לדבר הניטל – שרי היכא דאיכא

הפסד מרובה. וכן משמע דקאמר התם: מהו

דתימא אי היכי דלפסד מרובה חששו רב

משמע: חששו והתירי לטלטל אף לדבר שאינו

ניטל, דמה חששו להתיר אם לא זה האיסור:

חם להם מלמטה. תימה: בלא שום דום, מאי

איסור איכא שיביאו כל אחד מטה לישב

עליהו ותו: אמאי מיייתי ברישא מטה הדר

מחצלת? ימותני עד שיחם להם גם מלמעלה,

ויביאו מטות ומחצלות ויחזו ונראה דאחמור רבנן

למיעבד היכרא שהוא לצורך חי, כל כמה

דאיפשר למיעבד: **ופורסין** עליהן זה זוקף

כו'. דוקא בכזה, כמו שפי' רש"י. אבל ממש

למעלה – אסור משום אהל. כדאמר ב"המביא

כדי יין" (ביצה לב: ושם) אמר רב יהודה: מדורותא

מלמעלה למטה – שרי, מלמטה למעלה – אסור.

וכן ביעתא, וכן קידרא, וכן חביתא ופוריא. דחא

דאמרי ב"המורצא תפילין" (עירובין קב.) גבי

דיכרי, דרב הונא אתא לקמיה דרב, א"ל: זיל כרוך בודיא ושירי בה טפה, למחר פשטוה – מוסיף על אהל עראי הוא, ושפיר דמי. אבל בלא שיר – אסור. היינו משום שהמחיצות התחתונות

היו כבר עשויות, ואם היה פורש עליהן – היה עושה אהל בדרך לעשות אהל, ואע"ג דרב הונא אית ליה הכא דאין כלי ניטל, אלא לדבר הניטל מה שהיה מוסיף למחר – לא חשיב

טלטול. או שמא היו מושבין שם אדם א"נ – משום הפסד מרובה שרי, כדפירש לעיל: **זה** זוקף מטתו. תימה לר"י: דרבא לא שרי אלא בשביל חי, ובפ' "מי שהוציא אורו (שם מ"ד. ומ"ד)

תניא: זוקף את המטה. פורש עליה סדין שלא תפול החמה על המת ועל האוכלין. והתם מוקי לה במחיצה רביעית, שסוכה כשירה בלאו הכי, ולא היה אלא תוספת אהל. אבל מ"מ (א"א)

ניטל הכלי בשביל מתו ויש לומר: דהתם נמי לא שרי אלא בענין שאומר כאן שעושה בשביל חי, אי נמי שיש אוכלין עם המת: **ונששט** והולך לו. ואין צריך לישאר שם תחת האהל,

כדי שיהא נראה שנעשה בשביל חי, כיון דבשעת עשייה היה נראה שעושה בשביל חי: **רב"ע** טלטול מן הצד שמיה טלטול. נראה לר"י דכן הלכה, מדלא קאמר דכ"ע לא שמיה

טלטול, ובגון דליכא כבר ותינוק, ואין לו אלא מטה אחת. וטעם דרבי יהודה בן לקיש מתוך שאדם בהול כו'. אלא משום ההלכתא דשמיה טלטול – נקט הכי. וקשה לר"י: דברשי "כל

הכלים" (לקמן קכב.) פסיק רב נחמן כו' אלעזר בן תרדי, דקסבר לא שמיה טלטול וע"ק דרב ארדו: דהכא סבר "שמיה טלטול", ובסוף פ' "תולין" (שם קמא.) אמרי ב' רב: טלטול מן הצד

לא שמיה טלטול! ובדוכא אחריתי פריך מדרב אמרי ב' רב ובפרק "השואל" (ב"מ קב.) ובפרק "בית כור" (ב"ב קה) מצריך מילתיה דרב דאמרי ב' רב. ועוד, אמאי אסר

רב

דאיכא דבש, בימות הגשמים דליכא דבש – מאי איכא

למימר? לא נצרכא אלא לאותן שתי חלות. והא מוקצאות

גינהו! דחשיב עליהו. הא לא חשיב עליהו מאי – אסור?

אי הכי, הא דתני "ובלכר שלא יתפוני לצור" לפלוג ולתני

בדירה, בר"א – בפשישעב עליהן, אבל לא חשיב עליהן

– אסור! הא קמ"ל: **אע"פ** שחשיב עליהן – ובלכר שלא

יתפוני לצור. **מני? אי ר"ש** – לית ל' מוקצאה, אי ר' יהודה

– כי לא מתפוני מאי הוי? הא דכר שאין מתפוני אסור!

לעולם ר' יהודה, מאי "ובלכר שלא יתפוני לצור" –

שלא יעשנה פמציצה, דלישבוק להו רוחא כי היכי דלא

ליתצדו ממיאל. **רב אשי** אמר: מי קתני 'בימות החמה'

ויבימות הגשמים? 'בחמה מפני החמה ובגשמים מפני

הגשמים' קתני – ביומי ניסן וביומי תשרי, דאיכא חמה

(ואיכא צינה) ואיכא גשמים, ואיכא דבש. אמר להו רב

ששת: פוקו ואמרו ליה לר' יוחנן: **כבר** תרגמא רב הונא

לשמעתיך בבבב. דא"ר הונא: עושין מחיצה למת בשביל

חי, ואין עושין מחיצה למת בשביל מת. מאי היא? דא"ר

שמואל בר יהודה, וכן תנא שילא מרי: מת המופל בחמה

באים שני בני אדם ויושבין בצדו, חם להם מלמטה –

זה מביא מטה ויושב עליה, וזה מביא מטה ויושב עליה.

חם להם מלמעלה – מביאים מחצלת ופורסין עליהן.

זה זוקף מטתו ונששט והולך לו, וזה זוקף מטתו ונששט

והולך לו, ונמצאת מחיצה עשויה מאליה. איתמר, מת

המופל בחמה, רב יהודה אמר שמואל: הופכו מלמטה

למטה. רב חנינא בר שלמיא משמייה דרב אמר: מניח

עליו כפר או תינוק ומטלטלו. היכא דאיכא כפר או תינוק

– פולי עלמא לא פליגי דשרי, כי פליגי – דלית ליה. מ"ס: טלטול מן הצד – שמיה טלטול,

ומ"ס: לא שמיה טלטול. לימא בתנאי: אין מצילין את המת מפני הדליקה. אמר ר' יהודה

בן לקיש: שמעתי שמצילין את המת מפני הדליקה. היכי דמי? אי דאיכא כפר או תינוק

– מ"ט דתנא קמא? אי דליכא – מ"ט דר' יהודה בן לקיש? אלא לאו בטלטול מן הצד

פליגי: דמר סבר: טלטול מן הצד – שמיה טלטול. ומ"ס לא שמיה טלטול. לא, דכ"ע –

טלטול מן הצד שמיה טלטול, ותינוק מעמא דר' יהודה בן לקיש: דמתוך שאדם בהול על מתו,

אי

דאיכא דבש. דכר הניטל: שתי חלות. כל הפוקרת עושין אותה הדבורים חלות חלות של צפיות דבש ושענה, וכשרודים אותן מניחין בה שמים שיתפרנסו מן הדבורים כל ימות הגשמים, כדתנן ב'המוכר את הפקניה' (ב"ב פ.). הלוקח חלות פוקרתו של חבירו – מניח שתי חלות. דסתמא לא מכר: מוקצאות גינהו. לדבורים, הדר הנה ליה

דכר שאינו ניטל, ואפ"ה מטלטלין מחצלת

להצלתו: דחשיב עליהו. מאתמול לאכילה:

ומי. היא שהצרכת לתרצה בשחיב. וקתני

ד"דכר שאין מתפוני מותר" בר"ש: אי ר"ש.

אמר, למקו לי לאוקמיה בשחיב? שלא יעשנו

במציצה. שלא יכסנה כולה, אלא דנשבוק

רווחא שיוכלו לצאת. כי היכי דלא לייתצדו

בהאי כיסוי ממיאל. ואע"ג דלא מביחין למיצד

– אסור: רב אשי אמר. לעולם דאיכא דבש

טובא. דקשזא לך "ימות הגשמים" – מי קתני

בה ימות הגשמים? לשמעתיה. דאין כלי ניטל

אלא לכר הניטל: מת המופל בחמה. ויש

לחוש שפא ימהר להסיר: ויושבין בצדו. ע"ג

הקרקע, כדי שישעצרו מחום הקרקע ויטרכו

להקיא מטות לישב עליהן, והמטות יהיו

למחיצה. כדמסיים ואזיל: חם להם למטה. מן

הקרקע שרתחו חמה: ופורסין. על ראשן לצל:

זה זוקף מטתו. שתהא המחצלת מונחת עליה.

וכן זה. נמצאת מחיצה עשויה מאליה.

ולכשיצדו נשמטין והולכין להם. ודוקא נקט

חם להם מלמטה ברישא, שביביא מלמטה

לישיבה ברישא. והדר מחצלת לפרוש עליהן

לצל, ואוקוזין אותה בידיהן עד לאחר שעה

שיוקפום וישמטום. דהנה ליה כי ההוא

דאמרין (עירובין דף קא.) האי מדרתא.

מלמעלה למטה – שרי. אבל לאתני מעיקרא

מטות לצורך האהל – לא. דהנה ליה מלמטה

למעלה בדרך בגין, וק"ל: אין עושין אהל עראי

בתחילה בשבת: הופכו מלמטה למטה. עד

שמגיע לצל: מן הצד. כלאחר די: אי דליכא.

ותאי "מצילין" דקאמר ר' יהודה בן לקיש –

דמטלטל ליה להדיא הוא: מאי מעמא דר'

יהודה. אלא לאו מן הצד הוא דקשרי:

אי

טלטול מן הצד – שמיה טלטול,

ומ"ס: לא שמיה טלטול. לימא בתנאי: אין מצילין את המת מפני הדליקה. אמר ר' יהודה

בן לקיש: שמעתי שמצילין את המת מפני הדליקה. היכי דמי? אי דאיכא כפר או תינוק

– מ"ט דתנא קמא? אי דליכא – מ"ט דר' יהודה בן לקיש? אלא לאו בטלטול מן הצד

פליגי: דמר סבר: טלטול מן הצד – שמיה טלטול. ומ"ס לא שמיה טלטול. לא, דכ"ע –

טלטול מן הצד שמיה טלטול, ותינוק מעמא דר' יהודה בן לקיש: דמתוך שאדם בהול על מתו,

אי

טלטול מן הצד שמיה טלטול, ותינוק מעמא דר' יהודה בן לקיש: דמתוך שאדם בהול על מתו,

אי

טלטול מן הצד שמיה טלטול, ותינוק מעמא דר' יהודה בן לקיש: דמתוך שאדם בהול על מתו,

אי

טלטול מן הצד שמיה טלטול, ותינוק מעמא דר' יהודה בן לקיש: דמתוך שאדם בהול על מתו,

אי

טלטול מן הצד שמיה טלטול, ותינוק מעמא דר' יהודה בן לקיש: דמתוך שאדם בהול על מתו,

אי

טלטול מן הצד שמיה טלטול, ותינוק מעמא דר' יהודה בן לקיש: דמתוך שאדם בהול על מתו,

אי

טלטול מן הצד שמיה טלטול, ותינוק מעמא דר' יהודה בן לקיש: דמתוך שאדם בהול על מתו,

אי

מְיֻלָּא – כדי שלא יצודו מאליהן בכיסוי זה, שאם ודאי שניצודין
בכיסוי זה, אף לשיטת המתיר בדבר שאינו מתכוין יהא אסור.
רב אשי מיישב באופן אחר על מה שהקשה לו רב עוקבא ממישן: רב
אשי אמר, וכי מזה הקושיא על מה שכתבה הברייתא שיכול לכסות
בגשמים מפני הגשמים ולמדת מזה שיכול לכסות אף בימות הגשמים
כשאין דבש, הלא אין זה קושיא, שכן מ' קתני' – האם שנינו שמותר
לכסות בימות החמה ובימות הגשמים, הרי בברייתא לא הוזכר
'ימות' החמה או הגשמים, אלא 'בחמה מפני החמה ובגשמים מפני
הגשמים' קתני' – שנינו, והיינו ב'ימי ניסן וב'ימי תשרי דאיכא –
שיש חמה (ואיכא צינה) ואיכא גשמים, ובזמנים אלו אף איכא
דבש, שאינו מוקצה, ולכן הותר לטלטל את המחצלת לצרכו.
רב ששת מביא שכשיטתו של רבי יצחק כבר נאמר בבבלי על ידי רב
הונא: אמר להו רב ששת לבני הישיבה, פוקו – צאו לארץ ישראל
ואמרו ליה לרבי יצחק היושב שם, פבר תרגמא – העמיד וביאר
רב הונא לשמעתיך – את שיטתך שאין כלי ניטל אלא לצורך דבר
הניטל, פככל. דאמר רב הונא, עושין מחיצה לצורך מת שתצל
עליו מהשמש, כשעשיית המחיצה היא פשכיל חי, ואין עושין
מחיצה למת רק פשכיל מת, שכן מת אסור בטלטול וכיון שהוא דבר
שאינו ניטל אסור לטלטל המחיצה לצרכו.
הגמרא מבארת את דברי רב הונא. מבררת הגמרא: מאי היא – מה
ביארו דבריו של רב הונא 'עושין מחיצה למת בשביל חי'. מבארת
הגמרא: כדאמר רב שמואל בר יהודה, וכן תנא – שנה שילא מרי,
מת המוטל בחמה, וחושש שמא ימהר להסריח, אזי באים שני בני
אדם ויושבין על גבי הקרקע בצדו של המת, זה מצד זה וזה מצד
זה, הם להם מלמטה, מחום הקרקע שהשמש הרתיחתו, זה מביא
מטה ויושב עליה וזה מביא מטה ויושב עליה, הם להם מלמעלה
מחום השמש היוקדת על ראשיהם, מביאים מחצלת ופוחסין
עליהן, ומחזיקים אותה בידיהם מעל לראשיהם לצל, ולאחר זמן זה
זוקף מטהו על ראשו עד שתהא המחצלת מונחת עליה, ואם רוצה
נשטמ והולך לו, וזה זוקף מטהו ונשטמ והולך לו, והמחצלת
נותרת פרוסה על ראשי המיטות הזקופות ומצלה על המת, וכך
נמצאת מחיצה עשויה מאליה, ולזה כיון רב הונא בדבריו שאמר
'עושין מחיצה למת בשביל חי'.
הגמרא דנה בדיני טלטול מת: אימאמר – נאמר בבית המדרש, מת
המוטל בחמה ורוצה להעבירו לצל כדי שלא יסריח, רב יהודה
אמר בשם שמואל, הופכו למת מטה למטה שהוא טלטול כלאחר
יד. רב חנינא בר שלמיא משמיה דרב אמר, מניח עליו פבר או
תינוק שהם ניטלים בשבת ומטלטלין אגביהם.
הגמרא מבארת אימתי נחלקו וטעמיהם. מבארת הגמרא: ה'כא
דאיכא – במקום שיש פבר או תינוק, כולי עלמא לא פליגי דשרי
הכל מודים שמותר לטלטל את המת אגביהם, פי פליגי – מתי הם
חולקים, באופן דלית ליה – שאין לו כבר או תינוק, מ' (רב) פבר,
מטלטל מן הצד – כלאחר יד, דהיינו שמטלטלו שלא בידים אלא
באמצעות דבר אחר, שמיא מטלטל – חשוב כטלטול גמור, ולפיכך
התיר לטלטל את המת רק על ידי כבר או תינוק, אך אם אין לו כבר
או תינוק, אסור לטלטלו אף ממיטה למיטה, שלא הותר טלטול גמור,
ומ' (שמואל) פבר, טלטול מן הצד לא שמיא מטלטל, ולפיכך התיר
להפוך את המת ממיטה למיטה.
הגמרא מבררת האם רב ושמואל נחלקו במחלוקת תנאים: ל'כא
בתנאי – האם נאמר שמחלוקת רב ושמואל אם טלטול מן הצד
חשוב טלטול הינה מחלוקת תנאים, ששנינו בברייתא, אין מצלין
את המת מפני הדליקה, דהיינו לטלטלו ממקום הדליקה למקום
המשתמר. אמר רבי יהודה בן לקיש, שפמתי שפמלין את המת
מפני הדליקה.
מבררת הגמרא: ה'כי דמי' – באיזה אופן נחלקו תנא קמא ורבי יהודה
בן לקיש, אי באופן דאיכא פבר או תינוק, מאי טעמא – מה היא
סברתו דתנא קמא שאסר להציל את המת, הלא ניתן להצילו

דאיכא – שאז יש דבש בכוורת שכיסוי הכוורת הינו לצורכו, אבל
בימות הגשמים – בחורף, דליכא – שאין דבש בכוורת אלא דבורים
בלבד, מאי איכא למימר – איך יבאר רבי יצחק את הברייתא, הלא
הברייתא מתירה לטלטל מחצלת אף בימות הגשמים שאין דבש, אף
על פי שהטלטול הינו לצורך הדבורים בלבד שהם מוקצים, ולשיטתו
שאסר לטלטל כלי לצורך מוקצה, קשה הלא כיון שהדבורים אסורים
בטלטול, כיצד הותר לטלטל כלי [מחצלת] לצרכם. מיישבת הגמרא:
לא נצרכא – לא הוצרכה הברייתא להתיר טלטול כלי לכיסוי כוורת
בימות הגשמים, אלא כשמכסה לצורך אותן שתי חלות של דבש
הנשארות בכוורת אף בימות הגשמים, שאינן אסורות, ולא לצורך
הדבורים בלבד.
שואלת הגמרא: והא – והרי החלות הללו מוקצות נינהו לצורך
הדבורים ואסורות בטלטול, ואם כן נמצא שכל הנמצא בכוורת
[הדבורים, וב' החלות] הינו מוקצה, ומכל מקום הברייתא מתירה
ליטול מחצלת לצרכה, וקשה לרבי יצחק שאסר לטלטל דבר הניטל
לצורך מוקצה. מיישבת הגמרא: מה שהתירה הברייתא הוא רק
באופן דחשיב עליהו – שמערב שבת חשב שיאכל משתי החלות,
והעומד לאכילת אדם אינו מוקצה, ומאחר שאותן ב' חלות ניטלות
מותר ליטול כלי לצרכן.
שואלת הגמרא: מכך שיישבת, והעמדת את הברייתא שמתירה
לכסות כוורת בשחיטתו, משמע דהא – [שאם] לא חשיב עליהו – על
הדבש לאכלו, מאי – מה תהא ההלכה, יהא אסור ליטול מחצלת
כדי לכסותה, ואם כן קשה, אי ה'כי – אם כן שאסור לכסות כוורת
כשלא חשב על הדבש לאוכלו, הא דתני – מה ששנינו בהמשך
הברייתא, שההיתר לכסות כוורת אינו בכל אופן, אלא ובלבד שלא
יתבטל לצוד, אבל במתכוין לצוד אסור לכסות, מדוע חילקה
הברייתא בין מתכוין לצוד לשאין מתכוין לצוד, לפלוג ולתני פרידה
– היה לברייתא לשנות חילוק בדבר זה עצמו, דהיינו באינו מתכוין
לצוד, וכך היה לברייתא לשנות, פמה דברים אמורים שהתירו
לכסות, פשחישב עליהן לאכילה, אבל לא חישב עליהן אסור.
מיישבת הגמרא: אמנם הברייתא יכלה לחלק אף באופן זה, אולם הא
קא משמע לן – דבר זה באה הברייתא להשמיענו במה שחילקה בין
מתכוין לאינו מתכוין, שאף על פי שחישב עליהן, לא התירו לכסות
בכל אופן, אלא ובלבד שלא יתבטל לצוד, שדבר זה הוא יותר
חידוש מכך שצריך שיחשב.
הגמרא מקשה על סוגיית הגמרא לעיל שהעמידה את הברייתא
המתירה לכסות כוורת רק באופן שחיטתו על הדבש מערב שבת
לאכלו, אולם בלבד שלא יתכוין לצוד. שואלת הגמרא: מני – מי
הוא התנא שמצד אחד הוא סובר את איסור מוקצה, ומחמת כן
הוצרך לומר שאין מכסין כוורת בחורף אלא אם כן חישב על החלות
מערב שבת לאוכלן, ומצד שני, אינו חושש לאיסור צידה בכיסוי
הכוורת, אם אינו מתכוין לצוד, אף שיתכן שממילא הדבורים
ניצודין, אי רבי שמעון הוא, הסובר שדבר שאינו מתכוין מותר, ולכך
מותר לכסות כוורת כשאינו מתכוין לצוד, קשה, מדוע צריך שיחשב
על חלות הדבש, הרי לית ליה מוקצה – לשיטתו אין איסור מוקצה,
ואף אם לא חישב עליהן מותר ליטול המחצלת לצורכן שהרי הן דבר
הניטל. ואי רבי יהודה הוא, הסובר שיש איסור מוקצה, ולפיכך צריך
שיחשב על חלות הדבש, קשה, כיצד התיר לכסות את הכוורת
כשאינו מתכוין לצוד, הלא אף כי לא מתבטל מאי ה'כי – מה בכך
שאינו מתכוין לצוד, הא רבי יהודה סובר שדבר שאין מתבטל אסור,
ואם כן יש לאסור לכסות כוורת אף כשאינו מתכוין לצוד.
מיישבת הגמרא: לעולם הברייתא כרבי יהודה, ולכך צריך שיחשב
על החלות לאכילה, ומאי ששנינו ובלבד שלא יתבטל לצוד, אין
הפירוש שמותר לכסות כוורת אפילו שהוא צד את הדבורים שבה,
אם הוא אינו מתכוין לצוד, אלא שלא יעשנה פמאצוד, כלומר שלא
יכסה בה את כל הכוורת, אלא רק באופן דלישבוק להו רוחא –
שניח רוח שיכולו הדבורים לצאת דרכו, פי ה'כי דלא ליתצוד

1 **אִי לֹא שָׂרִית לִיָּה** – אם לא תתיר לו לטלטלו כדי להצילו מן
2 הדליקה, **אֲתִי לְכַבְּנִי** – הוא יבוא לכבותה, אבל לטלטל מתו מפני
3 החמה אפילו באופן שמטלטל מן הצד אוסר רבי יהודה בן לקיש.
4 הגמרא פוסקת את ההלכה בזה: **אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בֶּן שִׁילָא אָמַר רַבִּי**
5 **אִסִּי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, הִלְכָה בְּרַבִּי יְהוּדָה בֶּן לִקְיִשׁ בְּמַת, שֶׁמֶצִילִין**
6 את המת מן הדליקה.

7 שָׁנִינוּ בַּמִּשְׁנָה: **אֵין גִּיאֲתִין** [–נהנין] **הִכְמֵנוּ** – מן השמן הנוטף, **לְפִי**
8 **שְׁאִינוּ מִן הַמּוֹכֵן**.

9 הגמרא שונה ברייתא בהלכות השמן שנותר בנר לאחר שכבה: **תָּנוּ**
10 **רַבֵּנּוּ בְּרִייתָא, מוֹתֵר הַשֶּׁמֶן שְׁבִנְרָ וְשִׁבְקָעָרָה** – השמן שנותר בנר
11 או בקערה לאחר שכבתה האש, **אָסוּר** להשתמש בו בשבת, שלפי
12 שהוקצה בבין השמשות הוקצה לכל היום. **וְרַבִּי שְׁמַעוֹן מְתִיר**.

משנה

13 משנתנו עוסקת בדיני טלטול נר בשבת: **מְטַלְטְלִין נֵר חֹדֶשׁ**, דהיינו
14 שלא נשתמשו בו אפילו פעם אחת ואינו מאוס, **אָבֵל לֹא יִשֶּׁן** שכבר
15 נשתמשו בו ונעשה מאוס, שכיון שהוא מאוס, הוא מקצה דעתו
16 מלהשתמש בו שימושים אחרים. **רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, כָּל הַנְּרוֹת**
17 **מְטַלְטְלִין אותן, בין חדש בין ישי, חוץ מן הַנֵּר הַדּוֹלֵק** – בעודו דולק
18 **בְּשִׁבְתּוֹ**, שאסור לטלטלו שמא יכבה תוך כדי טלטולו.

גמרא

19 הגמרא מביאה ברייתא השונה כמה שיטות באיסורי מוקצה: **תָּנוּ**
20 **רַבֵּנּוּ בְּרִייתָא, מְטַלְטְלִין נֵר חֹדֶשׁ, אָבֵל לֹא יִשֶּׁן, דְּבִרְרִי רַבִּי יְהוּדָה.**
21 **רַבִּי מֵאִיר אָמַר, כָּל הַנְּרוֹת מְטַלְטְלִין, אִפִּילוּ נֵר יִשֶּׁן, לְפִי שְׁאִינוּ**
22 **סוֹבֵר לֵאסוֹר מוקצה מחמת מיאוס, חוץ מן הַנֵּר שֶׁהִדְלִיקוּ בּוֹ בְּשִׁבְתּוֹ**
23 **– שִׁדְלַק בְּכַנִּיטָה** השבת, שאסור לטלטלו אף לאחר שכבה, לפי
24 שכשדלק בכניסת שבת הוקצה מחמת איסורו.

25 **רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, כָּל הַנְּרוֹת מְטַלְטְלִין, ואִפִּילוּ הַמֵּאֹס וְשִׁדְלַק**
26 **בְּכַנִּיטָה** השבת, **חוץ מן הַנֵּר הַדּוֹלֵק** – בשעה שדולק **בְּשִׁבְתּוֹ**. אמנם
27 **כְּשֶׁבִתָּה מוֹתֵר לְטַלְטְלָהּ, אָבֵל כּוֹס וְקַעֲרָה וְעֵשְׂשִׁית** [–כוס וכוית
28 גדולה] שהדליק בהם, אפילו לאחר שכבו **לֹא יִזְיוּם מִמָּקוֹמָם**.
29 **וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, מִסְתַּפֵּק – יָכוֹל אִדָּם לִיהֲנוֹת מִן**
30 **הַנֵּר הַכֵּבֶה** – מן השמן הנמצא בנר דולק, שהולך וכבה מעצמו,
31 שכיון שהוא הולך וכבה מעצמו, אין המסתפק ממנו מתחייב משום
32 מכבה בנשילת השמן, וכן מסתפק מן הַשֶּׁמֶן הַמְּסַפֵּטָה, וְאִפִּילוּ
33 **בְּשִׁעָה שֶׁהִנֵּר דּוֹלֵק**.

34 אבוי מבאר את מחלוקתם של רבי אליעזר ואבוי רבי שמעון: **אָמַר**
35 **אֲבִי, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן שֶׁמֶתִיר לְהַסְתַּפֵּק מִן הַשֶּׁמֶן שֶׁבִנְרָ אֵף**
36 **קוֹדֵם שֶׁכָּבָה, כִּכְרָ לָהּ בְּאִבּוֹהָ** – כאביו רבי שמעון, **בְּחֵרָא** – באחד
37 מדיניו, **וּפְלִיגֵי עֲלֶיהָ** – חלקו עליו **בְּחֵרָא**.

38 ומבאר אבוי את דבריו: **כִּכְרָ לָהּ בְּאִבּוֹהָ בְּחֵרָא**, בכך דלית ליה
39 מוֹקֶצֶה – הובאה ונשנתה רק לדעת רבי יהודה שאסר לטלטל נר ישי,
40 השבת, ולכן לא אסר לטלטל את הנר שדלק בכניסת השבת. **וּפְלִיגֵי**
41 **עֲלֶיהָ בְּחֵרָא, דְּאִילוּ אִבּוֹהָ כִּכְרָ, לֵאחֲרֵי שְׁבִיבָה, אֵין** – יכול להסתפק
42 מן השמן, אבל כשעדיין **לֹא כָּבָה, לֹא, וְאִילוּ אִיְהוּ** – רבי אליעזר
43 ברבי שמעון עצמו **כִּכְרָ, אֵף עַל גַּב דְּלֵא כָּבָה** מותר להסתפק ממנו.
44 הגמרא מבררת מי התנא ששנה את הדין 'אבל כוס וכו' לא יזיום'.
45 שנינו בברייתא: **אָבֵל כּוֹס וְקַעֲרָה וְעֵשְׂשִׁית לֹא יִזְיוּם מִמָּקוֹמָם**.
46 הגמרא סברה שדין זה הינו אף לדברי רבי שמעון שהתיר לטלטל נר,
47 ועל כן שואלת הגמרא, **מֵאֵי שְׁנָא הֵנִי** – מדוע שונים כלים אלו מנר,
48 שאף רבי שמעון אוסר לטלטלם. משיבה הגמרא: **אָמַר עוֹלָא,**
49 **הִסְפֵּא** [אבל כוס וכו'] לא הובאה כהמשך לדברי רבי שמעון, אלא
50 **אֶתָּאן** – הובאה ונשנתה רק לדעת רבי יהודה שאסר לטלטל נר ישי,
51 שאסר לטלטל אף עששית.

52 הגמרא דוחה את היישוב: **מִתְקִיף לָהּ** – הקשה **מֵר זוֹמְרָא לעולא,**
53 **אֵי הֵבִי** – אם כן שהסיפא היא דעת רבי יהודה בלבד, **מֵאֵי** – מה
54 הביאור לנאמר בה 'אָבֵל כּוֹס וְקַעֲרָה וְעֵשְׂשִׁית לֹא יִזְיוּם', הלא מלשון
55 זה משמע שרק כוס וכו' אסור לטלטלם, אבל הנר שדובר בו ברישא

56 מותר לטלטלו, ואם כן אין זו שיטת רבי יהודה, שהרי רבי יהודה אסר
57 לטלטל נר.

58 הגמרא מבארת ביאור אחר בברייתא: **אָלָא אָמַר מֵר זוֹמְרָא, לְעוֹלָם**
59 **הִסְפֵּא נִשְׁנָתָה אֵף לְרַבִּי שְׁמַעוֹן, וְכִי קָשְׁרִי** – ומה שהתיר רבי שמעון
60 לטלטל נר, זהו דוקא **בְּנֵר זוֹמָא** – קטן, שאין בו די שמן שידלק כל
61 השבת, **דִּדְעָתִיהָ עָלְוִיהָ** – שכבר מבעוד יום דעתו עליו שכשיכלה
62 השמן ויכבה הנר ישתמש בו, **אָבֵל הֵנִי** [כוס קערה ועששית] **דְּנִפְשִׁי**
63 **– שֶׁהֵם גְּדוֹלִים וּמְכִילִים שֶׁמֶן כְּשִׁיעוֹר שִׁדְלַק כָּל הַשֶּׁבֶת, לֹא הוֹתֵר**
64 **לְטַלְטְלָן, שֶׁכֵּן יוֹדֵעַ הוּא שִׁדְלַקוּ כָּל הַשֶּׁבֶת וּמִקְצָה דַּעְתּוֹ מִזֶּה.**

65 הגמרא מקשה סתירה מברייתא על הברייתא שאסרה לטלטל קערה:
66 **וְהֵתִינָא** – והלא שנינו בברייתא, **מוֹתֵר הַשֶּׁמֶן שְׁבִנְרָ וְשִׁבְקָעָרָה**
67 **לֵאחֲרֵי שֶׁכָּבָה, אָסוּר לִיהֲנוֹת מִמֶּנּוּ. וְרַבִּי שְׁמַעוֹן מְתִיר**. הרי לנו
68 בפירוש שרבי שמעון מתיר אף בקערה, שגדולה היא, וקשה, הלא
69 בברייתא לעיל התבאר שבקערה אף רבי שמעון אוסר.

70 מיישבת הגמרא: **הָתָם** – שם בברייתא שרבי שמעון מתיר לטלטל
71 קערה, מדובר בקַעֲרָה דוֹמֵיָא דְנֵר, דהיינו בקערה קטנה הדומה לנר
72 שדרכו שהוא קטן, שכן הם נשנו יחד [שבנר ושבקערה], ולכן מתיר
73 רבי שמעון, אולם **הָתָם** – כאן בברייתא שאף רבי שמעון אוסר
74 לטלטל קערה, מדובר בקַעֲרָה דוֹמֵיָא דְכּוֹס, דהיינו בקערה גדולה
75 הדומה לכוס שדרכו שהוא גדול, שכן כוס שנשנה עמו בברייתא
76 [אבל כוס וקערה] גדול גדול, ולכן אסר רבי שמעון לטלטל.

77 הגמרא מבארת את דין מנורת מתכת: **אָמַר רַבִּי יְרֵא, פְּמוֹט –**
78 **מְנוֹרָה קִטְנָה שֶׁל מִתְכָּה, שֶׁהִדְלִיקוּ בּוֹ בְּשִׁבְתּוֹ, זֶה, לְדַבְּרֵי הַמֵּתִיר,**
79 **דהיינו לדברי רבי מאיר שהתיר במשנתנו לטלטל נר ישי שלא**
80 **הדליקו בו בשבת, זֶה, אָסוּר לְטַלְטְלוֹ לֵאחֲרֵי שֶׁכָּבָה, שְׁכִינָן שֶׁהִדְלִיקוּ בּוֹ**
81 **בְּכַנִּיטָה שֶׁבֶת, הוּא נַעֲשֶׂה מוקצה מחמת איסור, ונֵאסֵר לָכֵל הַשֶּׁבֶת.**
82 **וְלְדַבְּרֵי הָאֱסוּר, הֵינּוּ לְדַבְּרֵי רַבִּי יְהוּדָה, שֶׁאִסֵּר לְטַלְטְלָהּ נֵר שֶׁל חֶרֶס**
83 **יֵשׁ מִשּׁוּם מֵיֵאֹסוּ, מוֹתֵר לְטַלְטְלוֹ לְפָמוֹט, שֶׁכֵּן רַבִּי יְהוּדָה אִסֵּר**
84 **לְטַלְטְלָהּ רַק נֵר שֶׁל חֶרֶס שֶׁהוּא מֵאֹסוּ, אֲבָל נֵר שֶׁל מִתְכָּה שְׁאִינוּ מֵאֹסוּ**
85 **לֹא אִסֵּר לְטַלְטְלוֹ, שְׁאִינוּ סוֹבֵר לֵאסוֹר דָּבָר שֶׁהוּא מוקצה מחמת**
86 **איסור.**

87 הגמרא מקשה על דברי רבי זירא, שאמר שרבי יהודה אינו אוסר
88 לטלטל את הנר מחמת איסור. תמזה הגמרא: **לְמִיָּדָא – הָאֵם נִיתֵן**
89 **לּוֹמַר, דְּרַבִּי יְהוּדָה מוֹקֶצֶה מִחֲמַת מֵיֵאֹסוּ אֵית לִיָּה – יֵשׁ לוֹ, כְּלוֹמַר**
90 **הוּא אוֹסֵר מִחֲמַת זֹאת, וּמוֹקֶצֶה מִחֲמַת אִיסוֹר לִית לִיָּה – אֵין לוֹ**
91 **וְאִינוּ אוֹסֵר מִשּׁוּם כֵּךְ, וְהֵתִינָא – וְהִרִי שְׁנִינוּ בְּרִייתָא, רַבִּי יְהוּדָה**
92 **אָמַר, כָּל הַנְּרוֹת שֶׁל מִתְכָּה שְׁאִינוּ מֵאֹסִים מְטַלְטְלִין, חוץ מן הַנֵּר**
93 **שֶׁהִדְלִיקוּ בּוֹ בְּשִׁבְתּוֹ, שֶׁאִסֵּר לְטַלְטְלוֹ, וְהִטַּעַם מִשּׁוּם שֶׁהוֹקֶצֶה מִחֲמַת**
94 **איסורו, הִרִי שֶׁמְפּוֹרֵשׁ בְּרִייתָא שֶׁרַבִּי יְהוּדָה אוֹסֵר בְּמוֹקֶצֶה מִחֲמַת**
95 **איסור.**

96 הגמרא שונה את הברייתא באופן שונה. מבארת הגמרא: **אָלָא עַל**
97 **כִּרְחֻק אֵי אִיתְמַר הֵבִי אִיתְמַר – מֵה שֶׁנֶּאמַר בְּשֶׁם רַבִּי זִירָא בַּעֲנִין**
98 **פְּמוֹט, כִּךְ הוּא נֶאמַר, אָמַר רַבִּי יְרֵא, פְּמוֹט שֶׁהִדְלִיקוּ עָלָיו בְּשִׁבְתּוֹ,**
99 **לְדַבְּרֵי הַכָּל וְרַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי מֵאִיר אָסוּר לְטַלְטְלוֹ, לְפִי שֶׁהוֹקֶצֶה**
100 **מִחֲמַת איסורו. לֹא הִדְלִיקוּ עָלָיו בִּשְׁבֶּת זֶה, דְּבִרְרִי הַכָּל מוֹתֵר**
101 **לְטַלְטְלוֹ, שְׁכִינָן שֶׁהוּא שֶׁל מִתְכָּה הוּא אִינוּ מֵאֹסוּ, וְאֵף לְרַבִּי יְהוּדָה**
102 **הַאוֹסֵר בְּמוֹקֶצֶה מִחֲמַת מֵיֵאֹסוּ מוֹתֵר לְטַלְטְלוֹ.**

103 הגמרא מבררת האם ייחוד כלי לצורך איסור אוסר אותו לשבת: **אָמַר**
104 **רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, מִטָּה שֶׁיִּתְדָהּ לְהִנִּיחַ עֲלֶיהָ מְעוֹת, וְעִדִּין לֹא**
105 **הִנִּיחַ, אָסוּר לְטַלְטְלָהּ, שְׁכִינָן שֶׁהוֹמִינָה לְהַנִּיחַ מְעוֹת, הִיא נֶאסֶרֶת**
106 **בְּטַלְטוֹל, שֶׁבְּהוֹמִנָה זֶה הוּא מִקְצָה מִדַּעְתּוֹ אֵת הַשִּׁמּוּשׁ מִן הַמִּטָּה**
107 **לְגַמְרִי.**

108 מקשה הגמרא: **מִיִּתְבִּיָּה** – הקשה **רַב נַחֲמָן בְּרִי יִצְחָק** על דברי רב
109 **יהודה בשם רב, הלא תנא קמא שבמשנתנו, שהוא רבי יהודה**
110 **המחמיר בטלטול מוקצה, שנה, מְטַלְטְלִין נֵר חֹדֶשׁ אָבֵל לֹא יִשֶּׁן,**
111 **ומשמע מדבריו, שֶׁנֵּר חֹדֶשׁ אִינוּ נֶאסֵר בִּיחּוּד וְהוֹמִנָה בְּלִבְד אֵלָּא**
112 **בְּהִדְלָקָה, שֶׁאֵם הִיא נֶאסֵר אֵף בִּיחּוּד, הִיא עַל הַתֵּנָא לִשְׁנוֹת שֶׁאֵף בְּנֵר**
113 **חֹדֶשׁ שֶׁעִדִּין לֹא הִדְלִיקוּ בּוֹ יֵשׁ אֹפֶן שֶׁאִסוּר, וְהֵינּוּ בִּיחּוּד לְהִדְלָקָה,**
114 **וּמִתּוֹךְ שֶׁהֵתָנָא לֹא שֶׁנָּה זֹאת, מוֹכַח שִׁיחּוּד אִינוּ אוֹסֵר אֵת הַנֵּר.**

אי לא שרית ליה וכו'. אבל במושל לחמה – לא שרי: מתני' מְטַלְטֵלִין גַּר חֲדָשׁ. שְׁאִינוּ מֵאִסּוּר, וְחָזוּ לְאִשְׁתַּמּוּשִׁי (א) לְחֵדְיָא, שְׁלֵא דְלֵק בּוּ גַר מְעוּלָם: אֲבָל לֹא יִשְׁן. דְּמוֹקֶצָה מִחֻמַּת מֵיאוּס הוּא: גַּמ' חוּץ מִן הַגַּר שֶׁהֲדִלְקוּ, וְאֵף עַל גַּב שֶׁכָּבֵה – אִסּוּר, דְּאֵית לֵיה לְרִבִּי מֵאִיר מוֹקֶצָה מִחֻמַּת אִסּוּר, וְלֵית לֵיה מוֹקֶצָה מִחֻמַּת מֵיאוּס: *חוּץ מִן הַגַּר הַדּוֹלֵק בְּשִׁבְתּוֹ. בְּעוֹד שֶׁהוּא דוֹלֵק אִסּוּר.

שְׁמָא יִכְבֶּה הַגַּר: עֲשִׂישִׁית. כּוּס גָּדוֹל שֶׁל זָכוּיִת, שְׁקוּרָא לִנְפ' א': לֹא יִזְוִם מִמְּקוֹמָהּ, וְאִפִּי כָּבֵה הַגַּר, וְלִקְמָן מִפְּרָשׁ טַעֲמָא: מִן הַגַּר חֲבֵבָהּ, דְּכִין דְּכָבֵה וְהוֹלֵךְ – לֹא מִיִּתְּב תוּ מִשּׁוּם מְכַבֵּה: כָּבֵה אִין לֹא כָּבֵה לֹא. דְּלֹא שְׁמַעֲנָן לֵיה לְרִבִּי שְׁמַעוֹן דְּשִׁרִי בְּמַתְנִי אֵלֶּא מוֹתֵר שְׁמָן שְׁבֵנִי וְשִׁבְקֶעְרָה, דְּמִשְׁמַע לְאַחַר שֶׁכָּבֵה: מֵאִי אֲבָל. מִדְּקָמָר 'אֲבָל' – מִכּוֹבֵל דְּבִנְר מוֹתֵר: בּוּטָא. דְּדַעֲתִי עֲלִיָּה מִבְּעִי, סָבֵר שִׁיכְלָה הַשְׁמָן מִהֵר, וְאִשְׁתַּמֵּשׁ בְּגַר לְכִשְׁכֵּבָה: אֲבָל הֵנִי. לֹא אִסְקִי אֲדַעֲתִיהָ שִׁיכּוּב כָּל הַיּוֹם: וְר' שְׁמַעוֹן מַתִּיר. וְקֶעְרָה נְפִישָׁא, קִשְׁיָא קֶעְרָה אֶקֶעְרָה: דּוּמִיָּא דְּגַר, קִתְּנִי לָהּ, דְּוֹטֵרָא: פְּמוֹט. מְנוּחָה שֶׁל מַתְכַּת – וְאִתְּנָה מֵאִסּוּרָה: לְדַבְרֵי הַמַּתִּיר. ר' מֵאִיר, הַמַּתִּיר בְּגַר יִשְׁן: אוֹסֵר, בְּהֵאֵר, דְּמוֹקֶצָה מִחֻמַּת אִסּוּר, כִּדְקִתְּנִי לְעֵיל 'חוּץ מִן הַגַּר שֶׁהֲדִלְקוּ בּוּ בְּשִׁבְתּוֹ': לְדַבְרֵי הָאוֹסֵר. ר' יְהוּדָה הָאוֹסֵר בְּגַר יִשְׁן שֶׁל חֲרָס – הֵתָם הוּא דְּמֵאִסִּי, אֲבָל הָכָא – שְׁרִי, וְלֵית לֵיה מוֹקֶצָה מִחֻמַּת מַתְכַּת – וְאִתְּנָה מֵאִסּוּרָה: לְדַבְרֵי הַמַּתִּיר. ר' מֵאִיר: בְּלֵעַ שֶׁל מַתְכַּת, לֹא מֵאִסִּי, בְּגוֹן גִּחְשֵׁת דְּלֹא בִלְעַ: שִׁיחֲדָה לְמַעוֹת: מִיתְסַר בְּהוֹמָנָה בְּעֵלְמָא, וְאִעִיף שְׁלֹא הֵיחִי עֲלֶיהָ מְעוּלָם: מְטַלְטֵלִין גַּר חֲדָשׁ, וְהָא רִבִּי יְהוּדָה קָאָמֵר לָהּ דְּאֵית לֵיה מוֹקֶצָה, אֲלֵמָא לֹא מִיתְסַר בְּהוֹמָנָה, מִדְּקָמָר 'אֲבָל לֹא יִשְׁן', וְלֹא קִתְּנִי 'אֲבָל לֹא הַמִּיחֲדָה לְקֶרֶב':

הניח

הֵתָם – קֶעְרָה דּוּמִיָּא דְּגַר, הָכָא – קֶעְרָה דּוּמִיָּא דְּכּוּס. א"ר יִזְרָא: פְּמוֹט שֶׁהֲדִלְקוּ בּוּ בְּשִׁבְתּוֹ, לְדַבְרֵי הַמַּתִּיר. אִסּוּר לְדַבְרֵי הָאוֹסֵר – מוֹתֵר. לְמִימָרָא דְּרִבִּי יְהוּדָה מוֹקֶצָה מִחֻמַּת מֵיאוּס – אֵית לֵיה, מוֹקֶצָה מִחֻמַּת אִסּוּר – לֵית לֵיה? וְהִתְנִיָּא, ר' יְהוּדָה אוֹמֵר: כָּל הַגְּרוֹת שֶׁל מַתְכַּת מְטַלְטֵלִין, חוּץ מִן הַגַּר שֶׁהֲדִלְקוּ בּוּ בְּשִׁבְתּוֹ! אֲלֵא, אִי אִיתְמֵר – הֲכִי אִיתְמֵר: א"ר יִזְרָא: פְּמוֹט שֶׁהֲדִלְקוּ עָלָיו בְּשִׁבְתּוֹ – ד"ה אִסּוּר, לֹא הֲדִלְקוּ עָלָיו – ד"ה מוֹתֵר. אֲמַר רַב יְהוּדָה א"ר: מִיָּמָה שִׁיחֲדָה לְמַעוֹת – אִסּוּר לְטַלְטֵלָהּ. מִיִּתְּבִי, רַב נַחֲמָן בְּרִי יִצְחָק: מְטַלְטֵלִין גַּר חֲדָשׁ, אֲבָל לֹא יִשְׁן.

ומה

שְׁבֵנִי וְשִׁבְקֶעְרָה אִסּוּר ור' שְׁמַעוֹן מַתִּיר. ואחר השבת מותר אפי' לר' יהודה. והנ' תניא לקמן גבי גוי סוכה: אסור להסתפק מהן עד מוצאי י"ט האחרון, אבל בתר הכי – שרי. וקשה לר"י: דמ"ש מנר חנוכה, דתניא: כבה ליל ראשון – מוסיף עליו בליל ב' ומדליק בו, כבה ליל ח' – עושה לו מדורה בפני עצמו, מפני שהוקצה למצותו! ואומר ר"י: דגר חנוכה עיקר לא להנאתו בא אלא לפרסומי ניסא, ומשום חביבותא דנס אינו מצפה שיכבה, אלא מקצה לגמרי למצוה. אבל גר שבת – להנאתו בא, יושב ומצפה שיכבה, ולכך מותר. וא"ת: ומ"ש שר' שכבה דאסור לטלטל לר' יהודה, מסוכה רעועה דעלמא דמוחי בה תנאי כדאמר לקמן בשמעתין: ואם התנה עליה – הכל לפי תנאו, ומוקי לה במסכת ביצה (דף ק) בסוכה דעלמא ורעועה, דאתמול דעתיה עילייה שתפול, ונר נמי דעתיה עילייה שיכבה, ואמאי אין מועיל תנאי להסתפק ממותר השמן? ולר"ש נמי יועיל תנאי להסתפק מן השמן המטפף בשעה שהנר דולק וי"ל: דהתם סוכה דעלמא הייתה עשויה ממזן גדול, ועתה ביה"ש אינו בודל ממנה ויושב ומצפה מתי תפול. אבל גר עיקר הקצאתו הוא ביה"ש, והדחיה בידו לצורך שבת, וחמיר טפי – ולא מהני ביה תנאי: לְדַבְרֵי הַמַּתִּיר אִסּוּר. פ"י בְּקוּנְטֵרִס: לְדַבְרֵי ר' מֵאִיר. וּא"ת: מֵאִי קָמִיל? הֲאִי בְּהֵדִיא קִסָּר ר' מֵאִיר גַּר שֶׁהֲדִלְקוּ בַּהּ בְּאוֹתוֹ שִׁבְתּוֹ וי"ל: דה"א ה"מ בְּגַר שֶׁל חֲרָס, דְּאֵית בֵּיה תִּרְחִי: מוֹקֶצָה מִחֻמַּת מֵיאוּס וּמַחֲמַת אִסּוּר, קָמִיל דַּאֲפִי בְּשֶׁל מַתְכַּת דְּלֹא מֵאִסִּי, וְלֵית בֵּיה אֵלֶּא מוֹקֶצָה מִחֻמַּת אִסּוּר – אִסּוּר ר' מֵאִיר. וְאִין גִּרָא לִרְחִי: דלפי דה, דא"ר דְּמִסִּיק דְּבִרִי הֵבֵל אִסּוּר – לֹא הוּא אֵלֶּא ר' מֵאִיר ור' יְהוּדָה דְּקָאִי עֲלִיָּהּ, וְלֹא ר"ש. וּמִפְּרָשׁ, וְכֵן פִּרְיָה לְדַבְרֵי הַמַּתִּיר – הֵינִי ר' שְׁמַעוֹן – אִסּוּר כֹּאן, בְּפִיטוּס גָּדוֹל הוּא כּוּס וְקֶעְרָה וְעֲשִׂישִׁית, כּוּס פְּמוֹטוֹת שֶׁל בֵּית ר' שִׁדְלִי' "כֹּל כִּתְבָּא" (לְקַמַּן קִבְּא). לְדַבְרֵי הָאוֹסֵר – הֵינִי ר' מֵאִיר ור' יְהוּדָה, דְּאִסְרִי בְּגַר חֲרָס שֶׁהֲדִלְקוּ בּוּ בְּאוֹתוֹ שִׁבְתּוֹ. וְה"מ – בְּגַר שֶׁל חֲרָס דְּאִיכָא תִּרְחִי, מוֹקֶצָה מִחֻמַּת מֵיאוּס וּמַחֲמַת אִסּוּר. אֲבָל בְּגַר מַתְכַּת שְׂרו. וּמִסִּיק דַּאֲפִי בְּשֶׁל מַתְכַּת אִסּוּר ר' מֵאִיר, הֵנִי אֲמַרִּי בְּפ' דְּחוּלִין (דף טו). ע"כ לֹא שְׂרִי רִבִּי מֵאִיר אֵלֶּא בִּמְכַשֵּׁל דְּרֵאדִּי לְכוּס, אֲבָל בְּשׁוּחַט לֹא: מִיָּמָה שִׁיחֲדָה לְמַעוֹת אִסּוּר לְטַלְטֵלָהּ. נִרְאֵה דַּאֲפִי לְצוּר גּוֹפֵה אוּ לְצוּר מְקוּמָה אִסּוּר, דְּכִין שִׁיחֲדָה לְמַעוֹת – שׁוּב אִין עוֹשִׂין מִמֶּנָּה שׁוּם תַּשְׁמִישׁ. וְהוּא כִּחְצוּצוֹת דְּאִסּוּר לְטַלְטֵלָהּ לְרִבִּי יְהוּדָה אֲפִילוּ לְצוּר גּוֹפֵה וּמְקוּמָה. וְלְרִבִּי שְׁמַעוֹן כֹּאן אִסּוּר שׁוּם מוֹקֶצָה לְצוּר גּוֹפֵה וּמְקוּמָה, אֵלֶּא מוֹקֶצָה מִחֻמַּת חֲסוּרִין כִּסִּי:

ומה

רב הכא טלטול מן הצד, הא תנן בפ' "נוטל" (לקמן קמב) מעות שע"ג הכר – מנער את הכר והן נופלות, ואבן שעל פי החבית – מטה על צדה וכו'. ומוקי לה רב התם בשוכה, אבל במניח – נעשה בסיס לדבר האסור. והכא (ב) (חשיב) בשוכה, מודשירי שמואל. וכל דבר שדעתו לטלו בשבת ולא להניחו כל השבת – אפילו מניח חשיב בשוכה. כי ההיא דמנער את הכיסוי והם נופלות, א"ע"פ שבמתכין כיסה בדבר שאינו ניטל. ואפי' רבנן דרבי אלעזר – תדאי שרו בבי האי גונא דכא. דהא שרו פנה שהטמינה בתנן, וחררה שהטמינה בגחלים אם מגולה מקצתה, ובמכוסה כולה פליגי, דרבי אלעזר – שרי אפי' מכוסה כולה, דתותב בכוש או בכרכר. ואומר ר"י: דיש לחלק, דהכא – עיקר הטלטול לצורך מו, ולא דמי לכל הנהו שעושה עיקר הטלטול לצורך כר וחבית ולא לצורך מעות ואבן, ולהכי לא מיייתי הכא פלוגתא דר' אלעזר בן תדאי ורבנן. וע"כ לר"י: דאפי' בטלטול דמות שיש לאסור יותר משאר טלטול מן הצד, כדפי' – שרי שמואל. ובסוף – "במה טומנין" (לקמן דף נ) אמר שמואל: האי סבינא דביני אורבי, דצה ושלפה והדר דצה – שרי, ואי לא – אסיר, ופירש בקונט' לקמן דאסור משום טלטול מן הצד. וכן קשה: דרב הונא אמר התם האי סליקוסתא, דצה ושלפה והדר דצה שרי, ואי לא – אסור. א"כ, אסר טלטול מן הצד. ובסוף "תולין" אמרי רבי: בטלטול מן הצד – לא שמיא טלטול. ו'אמרי רבי: היינו רב הונא, כמו שפירש ר"י בספיק דסנהדרין (דף יז, ויט) ונראה לר' דר' הונא ושמואל לא אסרי התם משום טלטול מן הצד, אלא משום שמסיר עפר ומרדיב הגומא. ואיידך דאיידי לעיל מינה בגומא – נקטה. ומתוובי מהטומן לפת וצוננות, דסתם לפת וצוננות לאו דצה ושלפה. ולהכי חשיב הש"ס תיובתא. ור"ה ושמואל הוו ידעי לה. דמתני' היא בפרש דרעם, אלא דדחקי לאוקמה בדצה ושלפה. והש"ס לא ניהא ליה לאוקמה הכי, ועומדת בתיובתא:

מתוך

שארם

בהלל

על מו

או לא

שרית

לר' א

לכבו

דגבי

ממו

אמרין

איפכא:

אי שרית

ליה –

אתי לכבו

וי'הי

משהו

שאין

מצטער

על מו

על מו

על מו

מזעזע

ביותר,

ואי לא

שרית

ליה –

אתי לכבו

במזיד:

ומה נר דלהכי עבידא כו. פי בקונטרס: דייק מדקתני "אבל לא ישן". משמע: דוקא
ישן, אבל חדש - אפילו יחדו. וקשה לר"י: דלמאי דמסיק נמי מטה שיחדה והניח
עליה מעות כו' תקשה ליה מנר של מכתב, דשרי ר' יהודה אפילו יחדו לעיל, מדקתני "וחן
מן הנר שהדליקו בה באותה שבת", אבל לא הדליקו בה באותה שבת - אע"פ שיחדה
והדליקו בה בחול - שרי! ונראה לר"י: דלא דייק
כלל מדקתני "אבל לא ישן" אלא דוקא בנר של
חסר הוא דקאמ', דלהכי עבידא שבתחל
עשייתה היא להדלקה, והוי כמו יחדו - שמיד
שמדליקין בה פעם אחת נמאסת, ואין ראיה
לתשמיש אחר, ולכך, תחלת עשייתה אינה אלא
להדלקה, אע"פ שראיה לתשמיש אחר בין
עשייה להדלקה - מימ' אין עושין אותה לכך.
אין זה אלא זמן מועט. אבל בנר מכתב אין
עשייתה להדלקה לבד, דראיה כל שעה
לתשמיש אחר:

לא הניח עליה מעות מותר לטלטלה.
וחצוצרות דאסר ר' יהודה לעיל (דף לו.) -
נראה לר"י דאסר אפי' לא תקע בה, דחצוצרות
לא חויא אלא לתקיעה, ואין לחלק בין תקע ללא
תקע. אבל מטה נר חוי' לתשמיש אחר: י"ש
עליה מעות אסור לטלטלה. ע"כ במנחת איירי,
דבשכח חנן פרק "נוטל" (לקמן קמב): מנער הכר
וחן נפלות. ובמנחת בשבת איירי, דבהניח מבוער יום והוי עליה בין השמשות אפילו אין
עליה מעות - אסור לטלטלה, כדקאמר בסיפא דמילתיה. וקשה: דאין יכול להיות שמניח
לדעת בשבת: וי"ל: כגון שהניח גוי או תינוק לדעת ישראל. ואי' אמאי לא מוכח מהבא
בפ' "אין צדיק" (ביצה כו.) דאין מוקצה לחצי שבת: וי"ל: דאיכא לאוקמא כגון שהניחם
לדעת ישראל כדי להסירם אחר שעה, והוו כגמור בידי אדם. ולמאי דפרישית לעיל דהא
דיש מוקצה לחצי שבת היינו באיסור אכילה ולא בטלטול - א"ש: **מוכני** שלה. פי
בקונטרס: דגבי שידה חנן לה במסכת כלים (פ"ח מ"א) והיא עשויה למרכבת אנשים ונשים.
ואין נראה לר"י, דאי חויא למדרס - לא שייך בה מידה, דלא איתקש לשק ולא בעינן
מיטלטל מלא וריקן, כדמוכח בפרק "אלו מומין" (בכורות לח. ושם) דפרקי: ושאינו לו חון
בכלי שטף מקבל טומאה הוא, והא דומיא דשק בעינן ומשני: בהך דחון למדרסות. לכך
נראה דאינה עשויה אלא לכלים. והא דאמר לקמן בפרק "רבי עקיבא" (דף פד. ושם) שלש
תיבות הן: תיבה שפתחה מצדה - טמאה מדרס, מלמעלה - טמא מת. פי: אבל מדרס לא,
לפי שאומרים עמוד ותעשה מלאכתו. והבאה במדה - טהורה מכלום, פי: שיש לה מ' סאה.
אור"י: דצריך לומר דלא קאי אפתחה מצדה דכיון דחויא למדרס - אפילו באה במדה
טמאה, כדפי': **ואין** מצלת עמה באהל המת. פי בקונט': בבית הקברות(ב), שהכלים על
דופני השידה. וקשה: דמי יביא טומא' על הכלים ומפרש ריב"א: דמיירי שפיר דקימא
השידה באהל המת, ומוקפת צמיד פתיל. ואע"ג דכלי עץ אינו מציל בצמיד פתיל - היכא
דמקבל ארבעים סאה מציל, כיון דלא מקבל טומאה. כדתנן במסכת כלים: ואלו מצילין

בצמיד פתיל, כלי גללים כו' וכלי עץ וחרטום. ואין צ"ל דמוכני יש לו בית קיבול, אלא פשוט כלי עץ הוא - ויש נקב בשידה בצדה והכלים בתוך השידה, והמוכני חופפת שם וממעטת
אורו נקב עד שאין נשאר פותח טפה. וקאמר: כיון דנשמטת - אינו ממעט, דדוקא כי מבטלו שם ממעט בחלון, דאם סתום כל הנקב, אפי' אינו מבטלו שם - סותם, כדאמר בפ' בתרא (דף קנז).
בימי אבא שאול בן בטנית פקקו את המאור בטיפת. והתם לא בטלוהו, שאם ביטלוהו בשבת - היה חייב משום בונה, דהא מוסיפים על הבנין. אלא ודאי בלא ביטול איירי, ואפ"ה סותם
ובבלי עץ אמרינן נמי בפ' בתרא דמגילה (דף קה.) והיא כי כנישתא דרומאי דהות פתיחה להווא אנדרנא דהו מחתי בה מית, בעו כהני למיזל לעלויי התם, אמרו ליה לרבא. אמר להא:
זילו דלו תיבותה ואותבהו אבבא, דה"ל כלי עץ העשוי לנחת. ומסתמא לא היו מבטלין אותו שם, שהרי ס"ת מניחין בתוכו ומיהו, תבן וגזירות אין להם דין כלים, דאפי' סותמין כל
החלון - צריכין ביטול, כדמוכח בפרק "לא יחפור" (ב"ב יט.) ולר"ת אין נראה לפרש דמוכני הוי אופן, דאין דרך להניח מעות על האופן, דקתני "ואין גוררין אותה בשבת בזמן שיש עליה
מעות", ומפרש: דמוכני היינו כן של שידה, כמו "את הכיור ואת כנו" (שמות לו.) וכמו "מכות" במלכים (א ז) פי: בסיס שהשידה מונחת עליה. ויש בשידה נקב מתחתיה כנגד המוכני, והיא
בבה"ק והטומאה נכנסת דרך נקב בשידה, ואין המוכני מצלת - כיון שהיא נשמטת, ואין מבטלין אותה שם. ומיירי נמי שאין סותמת כל הנקב אלא ממעטת אותו מפותח טפה, כדפי' לעיל.
וצ"ל דמיירי שאין הטומאה כנגד הנקב, כדשהטומאה נגד הנקב. אפילו אין בו פותח טפה בוקעת ועולה, כדאמר בפ' דסוכה (דף יח.) ושם ארובה בבית ואין בה פותח טפה, טומאה כנגד
ארובה כל הבית טהור, לפי שבוקעת ועולה. וכן במסכת אהלות, ומייתי לה ב"העו והרע"ב" (חולין קכד.) חבלי המטה וסריגי חלונות הן, פירסן על המת באורי תנוגע כנגד הנקב - טמא,
שלא כנגד הנקב. טהור, והתם אין נבקשים פותח טפה, דקתני רשא דמפסיק בין ביה לעלייה: **אין** גוררין אותה בשבת בזמן שיש עליה מעות. ומפרש ר"י: דכשהיא נשמטת היא כלי
בפני עצמה, אבל כשאינה נשמטת - מותר לגוררה, אע"פ שיש עליה מעות דכיון שאינם ע"ג השידה שהיא עיקר הכלי - שרי: **הא** אין עליה מעות שריא אע"ג דהוה עליה כל בין
השמשות. קשה לרשב"א: דמאי פריך? לוקמא בשבת, ולכא, אין עליה מעות, אע"ג דהוה עליה כל בין השמשות - שריא, כדאמר בפרק "נוטל" (לקמן קמב). ובזמן שיש עליה מעות -
אסור לגוררה, אפי' בשבת שהוא סלטול גמור. וקמ"ל דבאינה נשמטת שרי לגוררה לטלטול גמור! ומתיר: דע"כ במנחת איירי, דהא "אין גוררין אותה" משמע אפי' לצורך מקומה, ואי בשבת
- הא אמרי בפרק "נוטל" (ג"ז שם) לא שנו אלא לצורך גופה, אבל לצורך מקומו - מטלטלו ועודן עליו. ומיהו, מטה שיחדה והניח עליה מעות איכא למימר דמודה ר"ש דמקדיף עליה
מיוחד לה מקום, כדאמר ר' בריש "כל הכלים" (שם קכג. ושם) הכל מודים, כיון דקדיף עליה - מיוחד לה מקום ופ"ה: דהכל מודים - אפי' ר"ש. והא דפרקי לעיל מנר - היינו משום שאין
לחלק בין מטה לשאר דברים אלא כשהניח עליה מעות, ולפ"ז לא קשה לעיל אפי' הקונטרס שפי' דייק מדקתני "אבל לא ישן":

ומה נר דלהכי עבידא, פי לא הדליק בה - שרי לטלטלה,
מפיה דלאו להכי עבידא - לא כ"ש! אלא, אי איתמר -
הכי איתמר: אמר רב יהודה אמר רב: מפיה שיחדה למעות,
הניח עליה מעות - אסור לטלטלה, לא הניח עליה מעות
- מותר לטלטלה. לא יחדה למעות, יש עליה מעות -
אסור לטלטלה, אין עליה מעות - מותר לטלטלה, והוא
שלא היו עליה בין השמשות. אמר עולא, מתבי ר' אליעזר:
"מוכני שלה, בזמן שהיא נשמטת - אין חבור לה, ואין
נמדרת עמה, ואין מצלת עמה באהל, המת ואין גוררין
אותה בשבת בזמן שיש עליה מעות". הא אין עליה מעות
- שריא, אף על גב דהוה עליה ביה"ש! ההיא ר' שמעון
היא, דלית ליה מוקצה, ורב פריי יהודה סבירא ליה.
הכי

אומרים נמדרת מבחץ - פרואין אותה כאלו היא עומדת בתוך כלי גדול, ואם מחזיק
אותו כלי מ' סאה - טהורה השידה, ואע"פ שהיא אינה מחזקת מ' סאה, דקסבר: אף
עובדיה נמקד עמה. והמוכני אינו נמקד עמה לשלם, פרואין דאילו יטל המוכני,
ואח"כ תנתן השידה לתוך הכלי: **ואינה מצלת עמה באהל המת**, דאם הדליק המוכני
מ' סאה, דאינה מקבלת טומאה - מצלת באהל המת, והוי אהל לעצמה. ולא שנבנסה
לבית שהמת בו - דאי"כ אין כאן הצלה, שחרי חגג מאהליה על חטירות מלמעלה.
אלא כגון שנבנסה לבית הקברות, כדאמרין בעירובין: ר' יהודה אומר אף בבדיק,
מפני שיכול לחזין בשידה תיבה ומגדל, בפ' "בבב מערבין", דקסבר: אהל זרוק, כזומר
אהל המישלטל - שמיא אהל, ומפסיק(א) כלפי הטומאה. והמוכני, אם הוא גבוה
מדופני השידה, וכלים וכלים מלמעלה מדופני השידה, וגובה המוכני מגין עליהם,
- אינו מציל, דמוכני כלי הוא לעצמו ומקבל טומאה, ואינו חוצץ בפני הטומאה.
ורבותי דוחקין ומפרשין אותה באהל המת ממש, ובשל חרס המוקפת צמיד פתיל.
ותרבה תשובות ישי: תדא, דנמדרת לא שייך בשל חרס, דלא איתקש לשק, ובין
מיטלטל ובין אינו מיטלטל - טמא. ועוד: אם המוכני מוקף צמיד פתיל - יציל בפני
עצמו כלים בשתוכו. ועוד: בפירוש נשנית במסכת כלים בהלכות כלי עץ, והלכות
כלי חרס נשנו לבדן, והלכות כלי עץ נשנו לבדן: **ההיא ר' שמעון היא**, ומיהו, מעות
לא חזו מידי. ומודה רבי שמעון דעודן עקיו - אסור:

מניחין

הניח עליה מעות. אפילו בחול, הרי הוקצה לאיסור ואסור לטלטלה, ואפילו נסתלקו
המעות מבוער יום. ולא דמי לנר של מתכת דשרי רבי יהודה - דהתם בלא יחדו: לא
יחדה למעות. אין עליה מעות בשבת: מותר לטלטלה. ואע"ג דהניח עליה מעות בחול:
והוא. שנסתלקו מבוער יום - שלא היו עליה כל בין השמשות, אבל היו עליה כל בין
השמשות - איתקצי לבולי יומא: מוכני שלה.
גבי שידה חנן, במסכת כלים, והיא עגולה של
עץ מוקפת מחיצות למרכב אנשים. ונשים.
מוכני - אופן: בזמן שהיא נשמטת. כעין אופני
עגלה שלג, שאדם יכול לסלקו מן העגלה:
אינו חבור לה. דהשוכה היא כלי לעצמה.
דאי שידה בת קבולי טומאה היא, כגון שאינה
מחזקת מ' סאה בלה, ונטמאה השידה - לא
נטמא המוכני. ואי לא בת קבולי טומאה היא,
ונגעה טומאה במוכני - המוכני טמאה
לעצמה. דלא חשיבה משידה. והיא משלטת
מלאה וירקנית. דיש לה בית קיבול: **ואינה**
נמדרת עמה. לענין טומאה, כדפרישית. וכלי
עץ מחזיקין מ' סאה בלה. שהן בוריים בגבש -
טהור, כדאמרין ב"במה מדליקין" (דף לה.)
דכלי עץ איתקש לשק, שהיא מיטלטל מלא
וריקן, וזו אינו מיטלטל מלא. והנן במסכת
כלים*, ומייתנין בגמ' דמנחות: *השידה, ביה
אומרים נמדרת מבחץ - פרואין אותה כאלו היא עומדת בתוך כלי גדול, ואם מחזיק
אותו כלי מ' סאה - טהורה השידה, ואע"פ שהיא אינה מחזקת מ' סאה, דקסבר: אף
עובדיה נמקד עמה. והמוכני אינו נמקד עמה לשלם, פרואין דאילו יטל המוכני,
ואח"כ תנתן השידה לתוך הכלי: **ואינה מצלת עמה באהל המת**, דאם הדליק המוכני
מ' סאה, דאינה מקבלת טומאה - מצלת באהל המת, והוי אהל לעצמה. ולא שנבנסה
לבית שהמת בו - דאי"כ אין כאן הצלה, שחרי חגג מאהליה על חטירות מלמעלה.
אלא כגון שנבנסה לבית הקברות, כדאמרין בעירובין: ר' יהודה אומר אף בבדיק,
מפני שיכול לחזין בשידה תיבה ומגדל, בפ' "בבב מערבין", דקסבר: אהל זרוק, כזומר
אהל המישלטל - שמיא אהל, ומפסיק(א) כלפי הטומאה. והמוכני, אם הוא גבוה
מדופני השידה, וכלים וכלים מלמעלה מדופני השידה, וגובה המוכני מגין עליהם,
- אינו מציל, דמוכני כלי הוא לעצמו ומקבל טומאה, ואינו חוצץ בפני הטומאה.
ורבותי דוחקין ומפרשין אותה באהל המת ממש, ובשל חרס המוקפת צמיד פתיל.
ותרבה תשובות ישי: תדא, דנמדרת לא שייך בשל חרס, דלא איתקש לשק, ובין
מיטלטל ובין אינו מיטלטל - טמא. ועוד: אם המוכני מוקף צמיד פתיל - יציל בפני
עצמו כלים בשתוכו. ועוד: בפירוש נשנית במסכת כלים בהלכות כלי עץ, והלכות
כלי חרס נשנו לבדן, והלכות כלי עץ נשנו לבדן: **ההיא ר' שמעון היא**, ומיהו, מעות
לא חזו מידי. ומודה רבי שמעון דעודן עקיו - אסור:

הכי

נמודדים עמה. ג. האם האופן מציל מטומאת אהל המת. שהדין הוא
(אהלות פ"א מ"א) שדברים המאהילים על המת נטמאים. אמנם כל זה
בכלים שיש להם תורת קבלת טומאה, אך שידה הגדולה מארבעים
סאה שכאמור לעיל אינה מקבלת טומאה, אף חוצצת היא בפני
הטומאה שעליה, ולפיכך שידה שנכנסה לבית הקברות הכלים
שעליה אינם נטמאים בכלים המאהילים על המת, כיון שהשידה
שאינה מקבלת טומאה חוצצת בין המת לכלים שעליה ומצילתם
מליטמא. המשנה מבררת האם אופן השידה אף הוא כמו השידה
עצמה ומציל את הכלים שמאהילים עליו מליטמא באהל המת. ד.
האם כשיש בשבת מעות על גבי האופן מותר לטלטל את השידה. כל
ענינים אלו נתבארו להלן במשנה.
אָמַר עוֹלָא, מְתִיב – הַקְשָׁה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר עַל דְּבָרֵי רַב מִמְּשֻׁנָּה,
שְׁשִׁנּוּ בַּמִּסְכָּת כָּלִים (פ"ח מ"ב) בענין טומאת שידה דהיינו מרכבת עץ,
מוֹכְנִי (הגלגל) שְׁלָה, בְּזִמְנָא שְׁהִיא נִשְׁמָמָת, שְׁנִיתָן לַפְּרָקָה מִהַשִּׁידָה,
אִין חִיבּוּר לָהּ – אינה חשובה כמחבורת לשידה להיחשב ככלי אחד,
לַעֲנִין שֶׁאֵם נִגְעָה טוּמְאָה בְּאֶחָד מֵהֶם (בשידה או באופן) שִׁטְמָא אִף
אֵת חֲבִירוֹ, אֵלָא חֲשׁוּב כְּכֹלִי בִּפְנֵי עֲצָמוֹ, וְהַנוּגַע מֵהֶם בְּטוּמְאָה הוּא
בְּלִבָּד נִטְמָא, וְאִין הַמוֹכְנִי נִמְדָּרֵת, עָמָה, שְׁכַּשְׁמוּדִידִים אֵת הַשִּׁידָה
לִידַע אֵם הִיא מִקְבֶּלֶת טוּמְאָה, אִף שְׁמוּדִידִים אוֹתָהּ מִחוּצָה לָהּ, אִין
מוּדִידִים אוֹתָהּ עִם הַגִּלְגָּלִים הַלָּלוּ שִׁיכּוּלִים לְהַתְּפָרֵק מִמֶּנָּה, אֵלָא
מִשְׁעָרִים בְּכֹלִי שְׁמַכִּיל אֵת הַשִּׁידָה לֵאל הַגִּלְגָּלִים, וְאִין הַמוֹכְנִי מְצַלָּת
עָמָה בְּאֶהֱלָה הַמֵּת – בבית הקברות, כלומר אם שידה גדולה שאינה
מִקְבֶּלֶת טוּמְאָה נִכְנָסָה לְבֵית הַקְּבֻרֹת, וְהַכָּלִים שֶׁעַל גְּבִיהַ בּוֹלְטִים
וְיוֹצְאִים מִחוּץ לְעוֹבֵי דּוֹפְנוֹתֶיהָ, אוֹלָם אֵינֶם יוֹצְאִים וּמֵאֵהֱלִים עַל
הַקְּבֻרִים מִמֶּשׁ, אֵלָא מֵאֵהֱלִים עַל עוֹבֵי הַגִּלְגָּל (צויר א), אִין אוֹמְרִים
שֶׁהַגִּלְגָּל הוּא חֶלֶק מִהַשִּׁידָה שְׁאִינָה מִקְבֶּלֶת טוּמְאָה וְלִפְיָכֶךָ אִף הוּא
יִחְצוֹץ בִּפְנֵי הַטוּמְאָה שֶׁתַּחְתּוֹ וְהַכָּלִים לֹא יִטְמְאוּ, אֵלָא הוּא כֹלִי בִּפְנֵי
עֲצָמוֹ וּמִקְבֶּל טוּמְאָה, וְכֹלִי הַמִּקְבֶּל טוּמְאָה אֵינוֹ חוֹרֵץ בִּפְנֵי הַטוּמְאָה,
וְאִין גּוֹרְרִין אוֹתָהּ – אֵת הַמוֹכְנִי בְּשִׁבְתָּ בְּזִמְנָא שֶׁיֵּשׁ עָלֶיהָ (על הַמוֹכְנִי)
מְעוֹת, כִּיּוֹן שֶׁהַגִּלְגָּל נַעֲשֶׂה בְּסִיס לַמְּעוֹת שֶׁהוּא מוֹקְצָה. מְדִיק רַבִּי
אֱלִיעֶזֶר: מִכָּךְ שְׁשִׁנּוּ שֶׁאִין גּוֹרְרִין אוֹתָהּ בּוֹזֵם שִׁישׁ עַלֶיהָ מְעוֹת,
מִשְׁמַע, הָאֵ – אֲבָל אֵם אִין עָלֶיהָ כַּעַת מְעוֹת, שְׂרִיא – מוֹתֵר
לְטַלְטֵלָהּ, אִף עַל גֵּב דִּהּוּ – שְׁהִיו עָלֶיהָ מְעוֹת בְּפִין הַשְּׂמֻשּׁוֹת,
וְקִשָּׁה לִרְבִּי שְׁאִסֵּר לְטַלְטֵל מִיטָה שְׁהִיו עַלֶיהָ מְעוֹת בֵּין הַשְּׂמֻשּׁוֹת
אִפִּילוֹ שְׁכַעַת כְּבֵר אֵינֶן עַלֶיהָ.
מִתְרַצֵּת הַגְּמָרָא: הֵיאָ – מִשְׁנָה זוֹ דְּבָרֵי רַבִּי שְׁמַעְזֵן הִיא, דְּלִית לֶיהָ
– שְׁאִינוֹ סוֹבֵר מוֹקְצָה (מותר) שְׁהוֹקְצָה לְבִין הַשְּׂמֻשּׁוֹת הוֹקְצָה לְכָל
הַשְּׂבִתָּה, וְרַבִּי שְׁאִסֵּר לְטַלְטֵל אֵת הַמִּיטָה, בְּרַבִּי יְהוּדָה (וְסוֹבֵר שִׁישׁ
מוֹקְצָה) סְבִירָא לֶיהָ.

ומתוך כך מקשה הגמרא בקל וחומר, ומה נר דלחכי עבדא –
שלצורך מלאכת איסור הוא מיועד ולשם כך נעשה, ולפיכך מסתבר
שבדאי הוא מיוחד להדלקה בלבד ויאסר בטלטול, ואף על פי כן כי
– כל שעדיין לא הדליק בה שרי – מותר לטלטלה, מטה, דלא
לחכי עבדא – שאינה עשויה ומיועדת לצורך איסור דהיינו לצורך
הנחת מעות, לא כל שכן שלא תיאסר ביחודה למעות. וקשה על
דברי רב שאסר לטלטל מיטה מחמת עצם זה שיחודה למעות.
הגמרא מיישבת את דברי רב: אלא אי איתמר הכי איתמר – אם
נאמר בשם רב כן נאמר, אמר רב יהודה אמר רב, מטה שיחודה
למעוֹת, אם כבר הניח עליה מעוֹת ואפילו בחול, אסור לטלטלה
בשבת, שכיון שיחודה למעות וכבר הניחן עליה, מעתה המיטה
מיועדת למעות בלבד, ואפילו סילקן מבעוד יום, שבשבת הם כבר
אינם עליה, אסורה המיטה בטלטול. אבל אם עדיין לא הניח עליה
מעוֹת, אפילו שיחודה לכה, מותר לטלטלה, שיחוד לבד אינו אוסר.
לא יחדה למעוֹת, אם יש עליה עתה בשבת מעוֹת, אסור לטלטלה,
משום שהמיטה נעשית בסיס למעות שעליה. ואם אין עליה כעת
מעוֹת, אפילו שהיו עליה קודם השבת או אפילו במשך השבת, מותר
לטלטלה, שנתנית מעות על המיטה מבלי שיחודה להן בפירוש אינה
מקצה את המיטה. מסיים רב, ומה שאמרתי שאם אין עליה עתה
מעוֹת אף שהיו על המיטה והוסרו אין המיטה נעשית מוקצה, והוא
– כל זה דווקא כשלא היו עליה המעות בפין השמשוֹת, אלא סולק
ממנה מבעוד יום. אבל אם היו עליה בין השמשוֹת, מתוך שהמיטה
נאסרה בבין השמשוֹת היא נאסרת לכל השבת.
רבי אליעזר מקשה על דברי רב ממשנה במסכת כלים (פ"ח מ"ב)
העוסקת בדיני טומאת שידה שהיא מרכבת עץ גדולה. במשנה (כלים
פ"ח מ"א) שנינו, השידה התיבה והמגדל, שהם כלים גדולים מאד, אם
יכולים להחזיק בתוכם ארבעים סאה דבר לח ונחליו, אינם מקבלים
טומאה אם נגעה בהם טומאה או שהיו באהל המת, ואם אינם
מחזיקים בתוכם כשיעור זה, הרי הם מקבלים טומאה ככל הכלים,
ודבר זה נלמד מפסוק.
המשנה (פ"ח מ"א) ממשיכה ומבארת, כיצד מודדים את השידה לידע
אם היא מחזקת ארבעים סאה, נחלקו בכך בית שמאי ובית הלל, בית
שמאי סברו, שהיא נמדדת מבפנים, דהיינו שמודדים האם כלי זה
מכיל ארבעים סאה לח. ובית הלל סברו, שמודדים אותה מבחוץ
כלומר עם עובי השידה עצמה, וזאת על ידי שמשערים אם כלי
המכיל ארבעים סאה יכיל את השידה בשלימותה.
במשנה שלאחריה (מ"ב) התנא מברר את דין אופן השידה והמכונה
בלשון המשנה מוכני לענין ארבעה ענינים: א. האם האופן חשוב
כחלק מהעגלה לענין שאם נגעה הטומאה באחד מהם, השני נטמא.
ב. לבית הלל שסברו שהשידה נמדדת מבחוץ, האם אף האופנים

המשך ביאור למ' שבת ליום חמישי עמ' ב

מפני החמה, כשמואל.
דוחה הגמרא: לא – אין הכרח לומר שתנא קמא ורבי יהודה בן לקיש
נחלקו במחלוקתם של רב ושמואל ואם טלטול מן הצד חשוב
טלטול, אלא יתכן דבולי עולם – הכל מודים, בין תנא קמא ובין
רבי יהודה בן לקיש, שטלטול מן הצד שמייה טלטול, ולפיכך אסר
תנא קמא להציל את המת אף כשמטלטלו מן הצד כפי שאסור
להוציאו כשמטלטלו כדרכו, והיינו טעמא דרבי יהודה בן לקיש
שהתיר להצילו, דמתוך שארם בהול על מתו שלא ישרק,

אגביהם, ואי דלחכי ככר או תינוק, והנידון הוא, האם מותר לטלטלו
כדרכו בידיים, מאי טעמא דרבי יהודה בן לקיש שהתיר, הלא אסור
לטלטל מת בשבת. מבארת הגמרא: אלא לאו – ודאי בטלטול מן
הצד פליגי, האם מותר לטלטל מן הצד, דמר (תנא קמא) סבר,
טלטול מן הצד שמייה טלטול, ולפיכך אסר להציל את המת
מהדליקה על ידי טלטול מן הצד, והוא הדין שאסר לטלטלו
מהחמה לצל באופן זה, כרב, ומר (ורבי יהודה בן לקיש) סבר, טלטול
מן הצד לא שמייה טלטול, ולפיכך התיר להציל את המת מפני
הדליקה על ידי טלטול מן הצד, והוא הדין שמתיר לטלטלו מן הצד

מסייעת לכך הגמרא: **הָכִי נָמִי מִסְתַּבְּרָא** – אף מסתבר לומר כך **דְּרַב**
בְּרַבִּי יְהוּדָה סְבִירָא ליה, שיש איסור מוקצה, ומתוך שהוקצה לבין
השמשות הוקצה לכל השבת, **דְּאָמַר רַב**, מְנִיחִין מבעוד יום **נָר** על
נָבִי עץ דָּקֵל והנר ישאר וידלק שם **בְּשֻׁבָתָא**, ואין חוששים שלאחר
שיכבה יטלנו מן האילן ונמצא משתמש במחובר לקרקע, **וְאִין מְנִיחִין**
נָר על **נָבִי** דָּקֵל **בְּיוֹם טוֹב**, שחוששים שיבוא ליטול ולהחזירו
מהאילן ונמצא משתמש באילן. **אִי אִמְרַת בְּשַׁלְמָא** – מובן הדבר אם
תאמר **דְּרַב בְּרַבִּי יְהוּדָה סְבִירָא** ליה, הֵינּוּ דְשֻׁנִי – שזהו שחילק רב
בֵּין שַׁבָּת לְיוֹם טוֹב, שביום טוב אסר רב להניח נר על גבי דקל, מפני
שכיון שמטלטלין נר ביום טוב (שהרי אף מדליקין נר ביום טוב),
חששו שמא יבוא ליטול מהאילן ביום טוב וישתמש במחובר, אבל
בשבת שאסור לטלטל את הנר שדלק בכניסת השבת בכל השבת אף
לאחר שיכבה, כרבי יהודה שדבר האסור בין השמשות נאסר לכל
השבת, מתיר רב להניחו בערב שבת על גבי דקל, ולא חשש שיבא
ליטול, כיון שהוא יודע שהנר אסור משום מוקצה וימנע מלטלטלו מן
העץ. **אֵלָא אִי אִמְרַת שֶׁרַב בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן סְבִירָא** ליה, שדבר האסור
בבין השמשות אינו נאסר לכל השבת, וממילא לאחר שיכבה הנר
יהא מותר לטלטלו, מדוע חילק רב בין שבת ליום טוב, **מָה לִּי שַׁבָּת**
וּמָה לִּי יוֹם טוֹב, הלא בשניהם אין הנר אסור בטלטול לאחר כבוי,
וכשם שאסר להניח נר על דקל ביום טוב מחשש שיטלנו, כן יש לחוש
ולאסור בשבת.

הגמרא מקשה על האמור שרב סבר כרבי יהודה. מקשה הגמרא: **וְכִי**
רַב בְּרַבִּי יְהוּדָה סְבִירָא ליה, **וְהָא בְּעוֹ מְנִיחָא דְרַב** – והרי שאלו
התלמידים את רב, **מָהוּ לְמַטְלוֹי שְׁרָנָא דְהַנּוֹכְחָא מְקַמֵּי חֲבֵרִי**
בְּשַׁבָּתָא – האם מותר לטלטל את נר החנוכה שכבה ולסלקו מהחצר
לבית, כדי שלא ידעו החברים שהדליקו נר בחצר זו, והם הקפידו
שלא ידליקו, **וְאָמַר לְהוּ רַב**, שפיר דמי – מותר להכניסו, ואם רב
סובר כרבי יהודה, כיצד התיר לטלטל את נר החנוכה לאחר שכבה,
הלא רבי יהודה אוסר לטלטל נר שדלק בכניסת השבת.

מתרצת הגמרא: באמת רב סובר כרבי יהודה, אך **שַׁעֲתָא דְהִדְחָק שְׂאֵנִי**
– שוּנָה דִּין שַׁעֲתָא שכמה שאף רב פוסק כרבי יהודה, בשעת הדחק
מיקל כרבי שמעון, שלא לאסור דבר שנאסר בכניסת השבת, ולכך
במקום סכנת חברים שהוא שעת הדחק התיר רב לסלק את הנר.
מביאה הגמרא ראייה שהיתר זה הינו בשעת הדחק בלבד: **דְּהָא** –
שְׁהָרִי אָמַר לִיה רַב פְּתָנָא וְרַב אֲשֵׁי לָרַב על כך שהתיר לטלטל נר
חנוכה שכבה מפני החברים, **הָכִי הִלְבַּתָּא** – וכי כך ההלכה,
שמטלטלים נר שכבה, **וְאָמַר לְהוּ רַב**, כִּדִּי הוּא **רַבִּי שְׁמַעוֹן לְסִמּוּד**
עָלָיו בְּשַׁעֲתָא דְהִדְחָק, אבל שלא בשעת הדחק סבר רב כרבי יהודה.

ריש לקיש מסתפק האם לרבי שמעון אין מוקצה אף כשדוחהו בידים:
בְּעָא מְנִיחָא – שאל ריש לקיש מרבי יוחנן, **הַמִּים שְׁרָעוּן בְּפִרְקָא**
וְעֵדִיין לא השרישו, וְכִינָאִים שְׁתַּנּוּנִים תַּחַת הַתְּרִנְגוּלָתָא, מָהוּ – האם
רב שמעון מותר ליטולן ולאכלן בשבת. וצדדי הספק הם, האם **כִּי**
לִית לִיה – מה ששנינו שאין לו לרבי שמעון איסור מוקצה בדבר
הראוי לשבת, זה דווקא **הֵיכָא דְלֹא דְתִיבָא בְּיָדִים** – היכן שבערב
שבת לא עשה בידיו מעשה המראה על דעתו שלא להשתמש בדבר
בשבת, אבל **הֵיכָא דְתִיבָא בְּיָדִים** – היכן שבערב שבת עשה בידיו
מעשה הדוחהו מלהשתמש בו בשבת, כגון שזרע החטים בקרקע, אף
לרבי שמעון אית ליה מוקצה. **אִי דִילְמָא** – או שמא, **לֹא שְׂנָא** –
אין חילוק לרבי שמעון בין דחה בידים ללא דחה בידים, ולעולם הוא
אינו סובר את איסור מוקצה.

רבי יוחנן משיב: **אָמַר לִיה רַבִּי יוֹחָנָן** לריש לקיש, **אִין** איסור מוקצה
לְרַבִּי שְׁמַעוֹן כלל, ואפילו בדבר שנדחה בידים כגון זרעים וביצים,
אֵלָא שְׁמֹן שְׁפִנָּר בְּשַׁעֲתָא שְׁהוּא דוֹלָק, שהוא אסור משום מוקצה,
והטעם שהחמירו בו, **הוּאִיל וְהוֹקְצָא** מדעתו משני טעמים, **הוֹקְצָא**
לְמַצּוֹתָא – למצות הדלקת נר שבת, ואסור ליהנות לצרכיו מדבר
שהוקצה למצוה, **וְהוֹקְצָא לְאִיסוּרָא** שאסור לכבותו בשבת.
מקשה הגמרא על רבי יוחנן: **וְהָא לִית לִיה** לרבי שמעון איסור

מוקצה בדבר שהוקצה רק לְמַצּוֹתָא על אף שלא הוקצה לאיסורו,
וְהִתְנָא – והרי שנינו בברייתא (סוכה יא), **סִיפָהָ לְסוּכָתָא** החג
כְּהִלְכָתָהּ, וְעִיפָהָ בְּקִרְמִים – בבגדי צבעונים מעשה אורג, **וּבְסִרְיָנִין**
הַמְצִיירִין, וְתִלָּה בַּה אֲנָזִין, אֶפְרָסְקִין, שְׁקָרִים וְרִמּוֹנִין, וְאֶפְרָבִי
שֶׁל עֲנָבִים, וְעִמְרוֹת שֶׁל שְׂבֻלִין, וְיֵינֹת וְשִׁמְנִים וְסִלְתוֹת, אִיסוּר
לְהִסְתַּפֵּק – ליהנות) **מִזֵּן עַד מוֹצָא יוֹם טוֹב הָאֶחָד, וְאִם הִתְנָה**
עָלֶיהָ מערב החג שדעתו להסתפק מהן בחג, **הִכֵּל לִפִּי תִנְאוּ**, והנה
דברים אלו אמנם מוקצה מחמת מצוה יש בהם, כיון שנתלו לצורך
מצות נוי הסוכה, אך מוקצה מחמת איסור אין בהם, שהרי בחולו של
מועד אין איסור להסירם מן הסוכה, שכן אף לטתור את הסוכה
לגמרי הותר בחולו של מועד, ואם רבי שמעון אינו אוסר אלא בדבר
שהוקצה הן לאיסור והן למצוה כנר, היה עליו להתירם מיד בהגיע
חול המועד שהסתיימה ההקצאה לאיסור.

הגמרא מוכיחה שרבי שמעון הוא זה ששנה את הברייתא. מבררת
הגמרא: **וּמָמַי** – ומנין לנו דהברייתא שיטת רבי שְׁמַעוֹן היא שאנו
מבקשים להקשות ממנה על רבי יוחנן שביאר את דעת רבי שמעון.
מבארת הגמרא: **דְּתַנִּי** – ששנה רב **הֵיכָא בְּרַב יוֹסֵף קָמִיָּה** – לפניו
דְּרַבִּי יוֹחָנָן, אִין נִזְמָלִין עֲצִים מִן הַסּוּכָה העשויה לצל **בְּיוֹם טוֹב**
של פסח שבועות או סוכות, ואפילו אם הסוכה נפלה מאליה, שאין
בנפילתה משום סתירת אהל, **אֵלָא מִן הַסּוּכָה לָהּ** – מן חבילות
העצים שאינם מגוף בנין הסוכה, אלא סמוכים (ונשענים) על
דופןותיה בלבד, זו דעת תנא קמא. **וְרַבִּי שְׁמַעוֹן מְתִיר לִיטוֹל** אף
מעצי גוף הסוכה אם נפלה, לפי שסובר שאין איסור לטלטל מוקצה.
וְשׁוּן תנא קמא ורבי שמעון, ואינם חולקים **בְּסוּכָתָא הֶחָג** – (סוכות)
בְּחָג, שְׁהוּא אִיסוּרָה כל שבעת ימי החג משום מוקצה, ואפילו אם
נפלה, לפי שסוכת החג הוקצתה למצות ישיבת סוכה הנוהגת כל
שבעת ימי החג, **וְאִם הִתְנָה עָלֶיהָ, הִכֵּל לִפִּי תִנְאוּ**, וממה ששנינו
בברייתא שרבי שמעון מודה בסוכה של חג הסוכות שאסור ליטול
מעציה אפילו נפלה, מוכח, שרבי שמעון אוסר בדבר שהוקצה
למצותו אפילו שהוא לא הוקצה גם לאיסורו, ומדוע אמר רבי יוחנן
שרבי שמעון אוסר רק שמן שבנר שהוקצה הן מחמת איסור והן
מחמת מצוה.

הגמרא חוזרת בה ממה שאמרה שלרבי שמעון אין איסור מוקצה,
אלא בדבר שהוקצה הן למצותו והן לאיסורו. מתרצת הגמרא:
באמת רבי שמעון אוסר אף בדבר שהוקצה למצוה בלבד ואפילו
שלא הוקצה גם לאיסור, ומה שאמר רבי יוחנן שלרבי שמעון אין
אסור 'אלא שמן שבנר הואיל והוקצה למצותו והוקצה לאיסורו', אין
הכוונה שכדי לאסור צריך שיהא כנר ממש דהיינו שיוקצה הן למצוה
והן לאיסור, אלא אפילו בדבר שהוא רק **בְּעֵין שְׁמֹן שְׁפִנָּר** דהיינו
המוקצים למצותם בלבד **כְּאֶמְרֵינָן** – אמר רבי יוחנן שלרבי שמעון
יש בו איסור מוקצה, ומה שסיים רבי יוחנן 'הואיל וכו' הוקצה
לאיסורו', רצונו ללמד על זמן איסור המוקצה, ולומר כך, **הוּאִיל**
וְהַשְּׁמֵן שבנר הוקצה לְמַצּוֹתָא – למצות נר שבת, אזי הוא הוקצה
רק **לְאִיסוּרָא**, דהיינו רק לזמן שהנר אסור בכיבוי, שכן בנר של שבת
כשתם זמן האיסור, דהיינו כשהנר כבה, תמה אף מצותו, שעם כיבוי
נסתיימה וקיימה מצותו, ולאחר מכן מותר לטלטלו. אולם בסוכת
החג שהקצאת עציה ונויה היא עבור כל החג, שכן מצותה נמשכת
כל ימי החג, מודה רבי שמעון שאפילו שבוולו של מועד כבר תם זמן
איסורה, שהרי סותרים סוכה בחולו של מועד, מכל מקום היא נותרת
אסורה לכל ימי החג, כיון שעדיין זמן מצותה הוא.

מסייעת לכך הגמרא: **אִתְּמַר נָמִי** – ואף נאמר בבית המדרש
במפורש כפי שתורץ, **אָמַר רַבִּי חֵימָא בְּרַב אֲבָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אִין**
אִיסוּר מוֹקְצָא לְרַבִּי שְׁמַעוֹן אֵלָא בְּעֵין שְׁמֹן שְׁפִנָּר בְּשַׁעֲתָא שְׁהוּא
דוֹלָק, הוּאִיל וְהוֹקְצָא לְמַצּוֹתָא הוֹקְצָא לְאִיסוּרָא.
הגמרא מבארת באיזה אופן פירוש נעשים מוקצה לרבי שמעון: **אָמַר**
רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, אִין איסור מוקצה **לְרַבִּי שְׁמַעוֹן, אֵלָא**
בְּרִיּוֹת וְצִימוּקִים – תאנים וענבים העומדים לייבוש, בְּלִבָּד, שכן

מניחין גר. מבעוד יום: ע"ג. דקל. דקלן שם בשבת, דליקא למיחש לכשיקבה
לישקליה מיניה ונמצא משתמש במחור. דכין דאקצייה לדרב האסור בין השמשות
- איתקצי לכלוי יומא: ואין מניחין בו ביום טוב. דשקיל ומנח ליה, ומשתמש באילן:
מה לי שבת בו, בשבת נמי שקיל ליה לכשיקבה: שרנא דהנובכתא. אחר שבתה:
מקמי חפרי. שלא יראוהו בחצר, כדאמרין

בפרקין דלעיל דף (כב) דנוטיל בשטח הסמוך
לרשות הרבים. וידעו שהדליקו בו גר, והם
גורו שלא להדליק. אי נמי: ביום חגם אין
מניחין לדלוק אור אלא בבית ע"ז: חפרי. שם
אומה שהיתה עם פרסיים: הכי הילכתא.
בתמיה: בשעת הדחק. סכנה. אלקא: שלא
בשעת הדחק - אסור: שורען פתקע. ונדין
לא חרשו, מהו ללקוט ולאכול? אין
מוקצה לר' שמעון בדרך הראוי. אלא בשמן
שבנר, בשעה שהוא דולק בדתנא לעיל:
הואיל והוקצה למצותו. לשבת: הוקצה
לאיסורו. איסור כיבוי: והוקצה למצותו לית
ליה. בתמיה. דקס"ד: שמן שבנר דוקא קאמר.
דאיכא תרת: מוקצה למצוה, ומוקצה של
שעת דליקתו משום איסור כיבוי. אבל
מוקצה למצוה גרידא - לא אסר, ואפילו
בשעת המצוה: והתנאי סיפכה. לסוכה כו':
קרמים. בגדי צבעונים, שקורין אובריינא:
אפרסקין. פירסיק' בלעז: ינות שמינים. בכלי
וכותית: עד מוצאי י"ט האחרון. והקא מוקצה
למצוה - איכא. מוקצה דאיסור - ליכא. דאי
משום סתירת אהל - כי מטא חולו של מועד
לשתרי, דומיא דגר שבת: והא מציא דר'
שמעון היא. דמותיבנא קר' מיניה: דתני ר' תימא
כו' אין נוטלין עצים. בפסח ונצרת מסוכה
העשויה לצל, ואפילו נפל - משום מוקצה.
דאיתקצאי מחמת סתירת אהל בייט: אלא מן
הסמוך לה. אם סמוך חבילות עצים אצל דופנה
- ליכא איסור מוקצה, דדעתיה עליוה
מאתמול למישקליהו לקטר, דלא סתר ביה
אהלא. ומתך דתני ר' תימא בר יוסף הוי מצי
לאותבי ברישא, אלא ניחא ליה לאותבי
ממתנתא דר' תימא: ואשעיא, כדאמרין
בליקמא (חולין דף קמא). כל מתנתא דלא
מיתנתא בי ר' תימא כו': ור' שמעון מתיר. אם
נפלה, דלית ליה מוקצה. והכי מוקמינן ליה
במסכת ביצה: וישון בסופת החג ברה.
שהוקצה למצותה. דמצותה כל שבועה
אלקא: כל שעת מצותה נודח מוקצה שלה.
ואע"ג דליכא איסור סתירה: בעין שמן
קאמינא. ולא משום איסור, אלא משום מצוה.
דהואיל דהוקצה למצותו דשבת - הוקצה לכל
זמן איסור דליקתו, ולא יותר. דאין מצותו אלא
בשעת דליקתו, ומשכב - אין בו מצוה. אבל
בסופת החג - מצותה כל שבועה, והקצאתה
כל זמן מצותה: אלא גרוגרות וצמון.
גרוגרות תאנים שמעלה לגג לבישן
ומשגשגתו: שם מעט אין ראוי לאכילה עד
שתיבישו. וכן צימוקים דענבים: היה אוכל
ביתאנים. רבותא אשמעינא (א). דהיה אוכל
ואויל, מכין דאקסידהו - אסח דעתיה ואקצן:
חבושין. קוינין: וכן אתה אומר כו'. ואע"ג דתני חזי של שעתא, ואפי' נשתהו לא
נתקלקל, מיהו, הואיל ואקצינהו - אסיר: אי נמי ר"י. למה לי הך דנקט דדחינהו
בדידים? אפי' הכניסו נמי לאוצר - בעו דחומה:

הכי נמי מסיכתא דרב פרבי יהודה סבירא ליה, דאמר
רב: מניחין גר על גבי דקל בשבת, ואין מניחין גר ע"ג
דקל בי"ט. אי אמרת בשלמא דרב פרבי יהודה סבירא
ליה - היינו דשני בין שבת ל"ט, אלא אי אמרת פרבי
שמעון סבירא ליה - מה לי שבת ומה לי י"ט! ורב פרבי
יהודה ס"ל?! והא בעו מיניה דרב: מהו למלטולי שרנא
דהנובכתא מקמי חפרי בשבתא? ואמר להו: שפיר דמי.
- שעת הדחק שאני. דהא א"ל רב פהנא ורב אשי לרב:
הכי הלכתא? אמר להו: כדי הוא ר' שמעון לסמוך עליו
בשעת הדחק. בעא מיניה ריש לקיש מר' יוחנן: חטים
שורען פתקע, וביצים שתחת תרנגולת מהו? כי לית ליה
לר' שמעון מוקצה - היכא דלא דחייה בידים, היכא
דדחייה בידים - אית ליה מוקצה, או דילמא לא שאני?
א"ל: אין מוקצה לרבי שמעון אלא שמן שבנר בשעה
שהוא דולק, הואיל והוקצה למצותו הוקצה לאיסורו. ולית
ליה הוקצה למצותו?! והתנאי: סיפכה בהלכתה, ועיפיה
בקרמים ובסדינין המצויין, ותלה בה אגוזין, אפרסקין,
שקדים ורמונים, ואפרכלי של ענבים, ועטרת של שבוילין,
ינות, שמינים וסלתות - אסור להסתפק מהן עד מוצאי
י"ט האחרון, ואם התנה עליהן הפל לפי תנאו. ומציא
דר' שמעון היא - דתני ר' תימא בר יוסף קמיה דר' יוחנן:
אין נוטלין עצים מן הסוכה ב"ט אלא מן הסמוך לה, ור'
שמעון מתיר. וישון בסופת החג ברה שהיא אסורה. ואם
התנה עליה - הכל לפי תנאו. בעין שמן שבנר קאמרין,
הואיל והוקצה למצותו הוקצה לאיסורו. איתמר נמי, א"ר
תימא בר אבא א"ר יוחנן: אין מוקצה לרבי שמעון אלא
בעין שמן שבנר בשעה שהוא דולק, הואיל והוקצה למצותו
- הוקצה לאיסורו. אמר רב יהודה אמר שמואל: אין
מוקצה לר' שמעון אלא גרוגרות וצימוקים בלבד. ומידי
אחרינא לא?! והתנאי: היה אוכל בתאנים והותיר והעלן
לגג לעשות מהן צימוקין. בענבים והותיר והעלן לגג
לעשות מהן צימוקין - לא יאכל עד שזמין. וכן אתה
אומר באפרסקין וחבושין, ובשאר כל מיני פירות. מני?
אלימא רבי יהודה - ומה היכא דלא דחייה בידים -
אית ליה מוקצה, היכא דדחייה בידים לא כל שבין? אלא
לאו - ר' שמעון היא! לעולם - רבי יהודה, ו"אוכל"
אצטריכא ליה, סד"א: בין דקאכיל ואויל - לא ליבעי
הומנה, קמ"ל: בין דהעלן לגג - אפוחי אפחי לדעתיה
מיניה. בעא מיניה רבי שמעון בר רבי מרבי:

פצעיל

ואוכל

יהודה אומר: אם לא היה נבלה מע"ש - אסורה כו':

איצטריכא ליה. מדנקט אוכל במוקצה דדחייה בידים נראה דאויל ואכיל - שרי

ליה לר"י במוקצה דלא דחייה בידים, כגון גבי אוצר:

הכי נמי מסתברא דרב כר' יהודה ס"ל. בכמה מקומות אשכחן דרב סבר כר' יהודה
דאסר מטה שיחדה למעות והניח עליה מעות ואילו לר' שמעון שרי, דהא שרי
חצוצרות אפי' תקע בה כמה זמני. דוכרי דווי (לעיל דף יט). אלא דבעי לאוכוחי דסבר
כו' יהודה ב"מינו דאיתקצאי בין השמשות" כו': מקמי חפרי בשבתא. שביום חג שלהם
לא הוי מניחין נר אלא בבית ע"ז, ומאי דקמבעין
ליה בנר תוכה שפי מבנר שבת - משום דלוצר
אבילה היו מניחים להם, ואע"ג דבשעת הסכנה
אמרין ב"במה מדליקין" (לעיל דף כא) דמניחה
על שולחנה דויל - הבא מיירי אם יארע שלא
ותיזה על שולחנה. א"נ אומר ר"י: דשעת הסכנה
דלעיל לאו סכנת חברים קאמר, אלא סכנת
גזירה. שגורו שלא להדליק נר תוכה:
היכא דדחייה בידים אית ליה. ואף על גב
דנר שבתה שרי ר' שמעון, אף על גב
דדחייה - בידים דהתם שאני, כיון שכבר פסק
דיחוי שלה. אבל הכא - לעולם הן דחויין, כל זמן
שזמנחן שם: אלא שמן שבנר. לאו דווקא
שבנר, דההוא אסור משום מכבה, כדאמר בפ"ב
דביצה (דף כב). המסתפק ממנו - חייב משום
מכבה, אלא המטפס ממנו. ומשום דמוקצה
למצותו לא אסור נר הדולק לטלטל בדפרישית
לעיל, אלא כדאמר בסוף פירקין: משום דהוי
בסיס דלבר האסור, חימה לר"י: דאמאי נקט שמן
שבנר? טפי ה"ל למינקט: אין מוקצה לר' שמעון
אלא בגרוגרות וצימוקין. דדמו טפי לחסין שורען
דלא איתקצאי לא מחמת מצוה, ולא מחמת
איסור. וליכא למימר דסבר ר' יוחנן דר' שמעון
אין מוקצה בגרוגרות וצימוקין - דהא רבי קאמר
בסמוך דאית ליה לרבי שמעון מוקצה בגרוגרות
וצימוקין, ומסתמא לא פליג: עד מוצאי י"ט
האחרון של חג. הקשה ר"י: ביום טוב האחרון,
דלא אסר אלא מחמת "מינו דאיתקצאי" כגון
השמשות" מחמת יום שעבר, והא רבי שמעון
שרי מותר השמן שבנר, אף על גב דהוקצה בין
השמשות למצותו משום יום הבא ונראה לר"י:
דבמה שאוסרת הברייתא יום טוב האחרון - לא
אתיא כר' שמעון:

ולא מן הסמוך לה. בפרק "המביא כדי יין"
(ביצה ל' ושם) גרס במשנה: אלא מן
הסמוך לה, ופריך בגמ': והא קסתר אוהלא
ומשני: מאי "מן הסמוך לה" - סמוך לדפנות.
והשתא, אי גרס בברייתא דהבא "אלא מן הסמוך
לה" - הוי בסמוך לדפנות. ואי גרס "ולא מן
הסמוך לה" - מיירי במה שעל הסכר, וטעמא
משום דסתר אוהלא, כדאמר התם: ואם התנה
הכל לפי תנאו. בריש "המביא" (ג' שם) פריך
עלה: והא קא סתר אוהלא ומוקי לה בסוכה
נפולה וברעועה, דמאתמול דעתיה עלה: אלא
בגרוגרות וצימוקין. בירושלמי מפי: שמסריחין
ביתנים, כיון שמתקלקלין כל כך - אין דעתו
לקחמן עד שיתקנו היטב:

וכן אתה אומר באפרסקין, אף על פי שאין
מתקלקלין כל כך - מקצה אותם מדעתו:
היכא דלא דחייה בידים אית ליה מוקצה.
כגון הא דתנן בפרק "מפני" (לקמן קכז) ולא את
האוצר, ותנן נמי בפרק בתרא (דף קנז) רבי

לדבריו דר' שמעון קאמר ליה וליה לא סבירא ליה. משמע דמספקא ליה אי ר' סבר לה כר' שמעון. ותימיה: אמאי לא מוכח מההיא דלקמן, דסבר כר' דאמה: פעם אחת הלך ר' כו' יהודה במנורה כר' ש. בנר. וכן מברייאתא, דמייתי ב"אין צדין: בכור חם שנפל לבור, ר' יהודה הנשיא אומר: יד מי שבקי במומין ויראה אם יש בו מום יעלה וישחוט כו'. ומיהו, במאי דמתיר לראות במומין לא אתי

כר' ש, אלא במאי דלית ליה מוקצה. ומיהו, רש"י לא גריס "בכור חם" אלא "בכור שנפל לבור" והשתא מצי אתי כר' יהודה, ויראה אם היה בו מום זה מעייט: **הכא** במאי עסקין דאית ביה אפרוח מות. פירש הר"ר יוסף: דלא נקט אפרוח חי - משום דחי חיו לשותק בו תיגוף כשכובד ואין נראה, דהא בההיא דכופין את הסל לפני האפרוחין (לעיל דף מג.) משמע דאסור לטלטל. ועוד: אי מחיים שרי - אמאי קאמר בסמוך דמודה ר' ש. בבעלי חיים שמתו שאסורין? אלא ודאי בעלי חיים מוקצין הם כגורגרות וצימוקין. ומוקצה אותם גם מכלבים, ולא דמי לבשר תפל שמתור לרש, מדפריך בפרק "מפנין" (לקמן קבת) על רב הונא דשרי, והא תלמיד דרב הזה ורב כר' יהודה סבירא ליה. אבל לר' שמעון - משמע דשרי, משום דאניו מקצהו מכלבים כמו בעלי חיים:

דאית ביה ביצה. דאסור משום גולד. צ"ע. דר' יוחנן גופיה מפרש טעמא דביצה משום משקין שזבו ואפשר דמשום הכי לא היה אסר ר' ש. לטלטלה אלא לאכילה: **דאית** ביה אפרוח. נראה לר"י דאסור לר' שמעון. משום, דכיון דאית ביה אפרוח הוי כמו גורגרות וצימוקין, וקא מביעיה ליה לסבא קריוויא אי שרי לטלטולי על ידי שינער משם הביצה, אי חשיב כמו מניח או כשבת. והשיב לו רבי יוחנן: כלום עשוי אלא לתרנגולין, ואין זה כשבת, אלא במניח - ואסור:

אמר ליה מנרתא שאני. וא"ת: אמאי לא מוכח מהא דר"ר יוחנן בפ' "לולב וערבה" (סוכה מז) דסוכה אפילו בשמיני אסורה, אלמא אית ליה "מגו דאיתקצאי כו'" כר' יהודה ותיירץ ר"י: דבר איתו מוקצה למצותו מטלטלי, שאין ביטול מצוה בטלטול. ולא דמי לסוכה דאיתקצאי ביה"ש מחמת מצוה, ולהכי אינו יכול להוכיח מסוכה אנה: לעיל **לאו** משום דר' אסי תלמידו דר' יוחנן כו'. וא"ת דילמא ר' אסי כרב רביה סבירא ליה, כדאמר לעיל גבי שרגא דחנכה אמרו ליה רב כהנא ורב אסי לרב: הילכתא הכי? ונראה דרב אסי דלעיל לאו היינו ר' אסי דהכא, דההוא דלעיל חבירו של רב כהנא, והכא ר' אסי חבירו של ר' אמי: **אין** לנו אלא בנר כר' שמעון. פי': במוקצה מחמת מיאוס, דהיינו נר ישן שלא הדליקו בה באותה שבת. ולעיל דפסיק כרבי יהודה - היינו בהדליקו בה באותה שבת, דהוי מוקצה מחמת איסור. והא דפסיק בפרק בתרא כר' ש. בנבלה לפני הכלבים, אף על גב דנבלה מוקצה מחמת איסור היא, כדפרי' (לעיל יט: ד"ה ושמואל) - הנה לא דחייה בידים, אבל הכא דדחייה בידים סבר כר' יהודה. ולפי זה לא קיימי ר' יוחנן ורבי' דפסיק כר' שמעון אחדא ברייתא, דר' יוחנן קאי אברייתא דרב' דהרות של מחבת מטלטלין כו'. אבל במאי דקאמר ר' יהודה ברייתא דלעיל "מטלטלין נר חדש אבל לא ישן" - לא סבר רבי יוחנן כוותיה. ורבי' ל אברייא ד"מטלטלין נר חדש" קאי, דבההיא ברייתא שרי רבי

פצעילי תמרה (א. תמרה.א) תמרים הנלקטים קודם בישולן, וכונסין אותם בסלים שעושין מלולבין, והן מתבשלות מאליהן. מהו לאכול מהן קודם בישולן? מי מודה בהן דמוקצות הן כגורגרות וצימוקין, או לא: **אלא** בגורגרות וצימוקין, דאיכא תרתי דדחיניהו בידים, ולא חזו: ור' לית ליה מוקצה. דקס"ד: מדבעי מיניה אליקא דרבי שמעון, אלקא הוה שמעי ליה מאבאה דכרבי שמעון סבירא ליה: משקין. דרך להשקות בהמה לפני שחיטה, שיתה נוחה להפשט: **המדרגות** הברייתות: **כרביעה** במדרגות: **ואלו** מדרגות כל שרועות **באפר**. והני מיהא אסרי, אלקא אית ליה מוקצה: **איבעית אימא** הני מדרגות נמי כגורגרות דמי, דדחיניהו בידים ויש טורח לילך ולהביאם: **ואיבעית אימא**. ההיא דפצעילי תמרה - לדבריו דרבי שמעון קאמר, ור' לא ס"ל: ח"נ: אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן אמרו הלכה כר' שמעון: **אמרי**. בני הש"ס: **סרייא** קריוויא. על שם מקומו: **כלום עשוי**. לשום תשמיש: **אלא** לתרנגולין. הלכך היל מלאכתו לאיסור. ואסור. אלקא: אית ליה מוקצה: **דאית** ביה אפרוח מות. דלא קל ליה למיכל, ולכלבים נמי לא חזו. ואף על גב דא"ר שמעון: מחתכין את הנבלה לפני הכלבים - הני מילי במסוכנה, אבל בריאה - לא. דלא הוה דעתיה מאתמול לכלבים. והאי אפרוח שמת בשבת נמי לא הוה דעתיה מאתמול לכלבים: הניחא **למר** כו'. **דאמר** מודה הוה ר"ש. דאע"ג דאמר מחתכין הנבלה לפני הכלבים - ה"מ במסוכנה, דדעתיה עליה מאתמול לכלבים. אבל מודה הוא בבעלי חיים, כלומר בבריאם שמתו שאסורין - שפיר קתריה, דלרבי שמעון גופיה לא חזו לכלבים: **הניחא** **למר** כו'. **הא** חזו לכלבים: **דאית** בה ביצה. שגולדה חיים, ומודה ר' שמעון בגולד: **והא** **אמר** רב נחמן כו'. בשמעתא קמייתא דביצה: **דאית** בה ביצה אפרוח. וכלב לא אכיל לה משום *קליפה: **וליה** לא סבירא ליה. לר' יוחנן לא סבירא דתייהו הלכה כר' שמעון, והיינו דרב יצחק: **ואת** לא תסבירא. ומקמי דשמעת ליה לדרב יצחק לא הוה דעת דר' יוחנן כר' יהודה: **בשתי ידים** אסור לטלטלה. בדמפרש טעמא לקמיה, דלאו לטלטולי עבידא, דאדם קובע לה מקום: ור' יוחנן **אמר** **אנו** אין לנו שום היתר בהלכות טלטול נרות: **אלא** **גמר**. ישן כרבי שמעון דמתיר. אבל מנורה כו'. הלכך, אי לאו מדרב יצחק - לא הוה דענא ליה. אבל השתא דענא דכר' יהודה סבירא ליה בבולחה, בר מוקצה מחמת מיאוס דגר יקש:

מותר

בירד אחת - מותר לטלטלה, בשתי ידיו - אסור לטלטלה. ור' יוחנן **אמר**: **אנו** אין לנו **אלא** **בנר כרבי שמעון**. אבל מנורה, בין נישלה בירד אחת בין נישלה בשתי ידיו - אסור לטלטלה. ושמעא מאי? **רבה** ורב יוסף דאמרי תרנויהו: הואיל ואדם קובע לה מקום. **אמר** ליה **אפי' לרב יוסף**: והרי פילת חתנים, דאדם קובע לו מקום, ואמר שמואל משום רבי חייא: פילת חתנים

מותר

שרי רבי יוחנן כוותיה. ורבי' ל אברייא ד"מטלטלין נר חדש" קאי, דבההיא ברייתא שרי רבי

שבת דף מה עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (לים שבת קודש) קלא

1 פִּצְעִילִי תִּמְרָה – תמרים שאינם מתבשלים על האילן לעולם
2 ולקטים אותם ומניחים אותם בסלים העשויים מעלי לולב ושם הם
3 מבשילים מעצמם לגמרי, ועד שמתבשלים הם אינם ראויים לאכילה
4 אלא על ידי הדחק. לְשִׁיטָה רַבִּי שְׁמַעוֹן מָהוּ – מה ההלכה, האם
5 אסור לאוכלם כיון שכעת הם אינם ראויים כל כך לאכילה, והם
6 נאסרים בגרוגרות וצימוקים, או שמא כיון שהוא לא דחה אותם
7 בידים, שהרי נתינתם בסלים לא מקלקלת אותם, אין הוא מסיח דעתו
8 מהם, ומותר לאוכלם.
9 אָמַר לִיה רבי לרבי שמעון בנו, אֵין מוֹקֶצֶה לְרַבִּי שְׁמַעוֹן אֱלָא
10 גְרוּגְרוֹת וְצִימוּקִין בְּלֶבֶד, שיש בהם שתי סיבות לאיסור, א. שדחאם
11 בידים. ב. שכעת הם אינם ראויים לאכילה, אבל פצעילי תמרה שלא
12 נדחו בידים, אפילו שאין הם ראויים לאכילה אינם מוקצה.
13 מכך שרבי שמעון ברבי שאל מאביו רבי, מה דעת רבי שמעון
14 בפצעילי תמרה, סברה הגמרא שרבי שמעון ברבי שמע מאביו
15 שסובר במוקצה ברבי שמעון, ועל כך מקשה הגמרא: וְרַבִּי לִית לִיה
16 – האם לשיטת רבי אין איסור מוקצה, וְהִתְנֵן – והרי שנינו במשנה
17 (ביצה מ), אֵין מִשְׁקִין וְשׁוֹחֲטִין בְּיוֹם טוֹב אֶת הַבְּהֵמוֹת הַמְדֻבָּרִיֹּת –
18 הנמצאות במדבר, כיון שהסיח דעתו מהן מערב יום טוב. אֲבָל מִשְׁקִין
19 וְשׁוֹחֲטִין אֶת הַבְּהֵמוֹת הַבְּיָרִיתֹת – הנמצאות בבית, שמעורב יום טוב
20 בדעתו לאכול מהם.
21 וְתַנָּא בברייתא בבא משה זל, אֱלֹו הֵן בַּהֲמוֹת מְדֻבָּרִיֹּת, כָּל
22 שֶׁדָּרְכָן שָׂחָם יוֹצְאוֹת בְּפֶסַח לַמְדַּבֵּר, ושדוחות שם כל ימות הקיץ,
23 וְנִבְנְסוֹת לַיִּשׁוּב בְּרִבְעָה – בחודש חשוון כשמתחילים הגשמים,
24 ואלו הן בהמות בְּיָרִיתֹת, כָּל שֶׁדָּרְכָן שָׂחָן יוֹצְאוֹת בְּיוֹם וְרֵעוֹת הוּן
25 לַתְּחוּם, וְלַעֲרֵב בָּאוֹת וְלָנוֹת פְּתוּךְ הַתְּחוּם. רַבִּי אֱמִיר, אֱלֹו וְאֱלֹו
26 – בין השבות ליישוב כל ערב ובין השבות רק בימות הגשמים, כיון
27 שלעתים הם נכנסות ליישוב בְּיָרִיתֹת הֵן, ומותר לשחטן ביום טוב,
28 שכן אינו מסיח דעתו מהן, וְאֱלֹו הֵן מְדֻבָּרִיֹּת שֶׁשְׁנִינוּ שֶׁאִסוּר לִשְׁחֹט
29 בְּיוֹם טוֹב, כָּל שְׂרָעוֹת בְּאֶפֶר – באחו, וְאֵין נִבְנְסוֹת לַיִּשׁוּב לֹא
30 בְּיָמֵי הַתְּחָה וְלֹא בְּיָמֵי הַגְּשָׁמִים. ומצינו אם כן שלדעת רבי יש
31 איסור מוקצה.
32 מתרצת הגמרא: אִיכָּעִית אֵימָא – אם תרצה תוכל ליישב, דְּהֵי נָמִי
33 – אף המדבריות הללו, כיון שדחאן בידים ששילחן לרעות באפר ויש
34 טורח גדול לילך ולהביאם משם, בְּגְרוּגְרוֹת וְצִימוּקִין דְּמִיָּין – דינם
35 דומה לגרוגרות וצימוקים שאף הם דחויים בידים, ואף לרבי שמעון
36 אינם ניטלים.
37 תירוצו נוסף: וְאִי פְּעִית אֵימָא – ואם תרצה תוכל לתרץ, שרבי שמעון
38 בר רבי ששאל מרבי מה סובר רבי שמעון בפצעילי תמרה, אין זה
39 מפני שסובר כמותו, אלא רק לְדַבְּרֵי דְרַבִּי שְׁמַעוֹן קָאָמַר לִיה –
40 בירר מה דעת רבי שמעון בפצעילי תמרה, וְאֵלֶם לִיה לֹא סְבִירָא
41 לִיה – רבי עצמו אינו סובר ברבי שמעון, אלא סובר שיש מוקצה וכפי
42 ששנינו בברייתא.
43 תירוצו שלישי: וְאִיכָּעִית אֵימָא, מה ששנינו בברייתא שאף רבי אוסר
44 לשחוט בהמות מדבריות, אין זה שהוא סובר כך, אלא לְדַבְּרֵיהֶם
45 דְרַבִּינָן קָאָמַר לָהוּ, וכך אמר להם רבי לחכמים, לְדִידִי לִית לִי
46 מוֹקֶצֶה כָּלָל – לשיטתי אין כלל איסור מוקצה שכן אני סובר ברבי
47 שמעון, ולפיכך ודאי שאף המדבריות נשחטות ביום טוב, אלא
48 לְדַבְּרֵי – לשיטתכם, שיש איסור מוקצה, אִדּוּ לִי מִיָּת דְּהִיבָא –
49 תודו לי שלכל הפחות היכן דִּיּוֹצְאוֹת בְּפֶסַח וְנִבְנְסוֹת בְּרִבְעָה,
50 בְּיָרִיתֹת נִינְהוּ – שנחשבות ביתיות, ואף לשיטתכם יהא מותר
51 לשחטם. וְרַבִּינָן אָמְרוּ –(השיבו) לִיה לרבי, לֹא, אלא אף אלו
52 מְדֻבָּרִיֹּת נִינְהוּ, ואינן נשחטות.
53 הגמרא מגברת כמי פסק רבי יוחנן בהלכות מוקצה: אָמַר רַבָּה כִּי
54 כִּי חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אָמְרוּ בְּנֵי הַיִּשְׁבָּה, הֲלָכָה בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן
55 שאין מוקצה. תממה הגמרא: וְכִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן הִכִּי – וכי האם
56 אמר רבי יוחנן כך, וְהָא בְּעָא מִינֵיהּ – והרי שאלו הֵהוּא סָבָא –(זקן)
57 קְרוּיָא, וְאָמְרִי לָהּ – ויש שאמרו שהשואל היה סבא קְרוּיָא, מְרַבִּי

58 יוֹחָנָן, קִינָה ו-קן] שֶׁל תְּרַנְנוּלִין מָהוּ לְמַלְטוּלִי בְּשֶׁבֶת – האם מותר
59 לטלטלו בשבת לצורך גופו ומקומו, וְאָמַר –(השיב) לִיה רבי יוחנן
60 לאותו סבא, כָּלֹם עָשׂוּי הָקָן לאיזה שימוש היתר, הלא אינו עשוי
61 אֱלָא לְשִׁימוֹשׁ תְּרַנְנוּלִין בלבד, והגמרא כעת סברה שכונת רבי יוחנן
62 לומר, שכיון שאין הקן מיוחד אלא לצורך איסור, דינו ככלי שמוחזק
63 למלאכת איסור בלבד שאסור לטלטלו אף לצורך גופו ומקומו. ולכך
64 הוכיחה מדבריו שהוא סובר ברבי יהודה שיש מוקצה, וקשה על רבה
65 בר בר חנה שאמר, שרבי יוחנן פסק ברבי שמעון שאין מוקצה.
66 מתרצת הגמרא: יתכן שרבי יוחנן סובר ברבי שמעון, שאין כוונת רבי
67 יוחנן לאסור קן שאין בו דבר ומשום שהוא מיוחד למלאכת איסור,
68 אלא הָכָא בְּמֵאֵי עֲקָרִין – תשובת רבי יוחנן שאסר לטלטל קן
69 נאמרה דווקא בקן דְּאִית בִּיה – שמונה בו אֲפִרְחָה מֵת שאינו ראוי
70 לא לאכילת אדם ולא לאכילת כלבים, שאף רבי שמעון אוסר
71 לטלטלו, ואיסור טלטול הקן אינו מחמת עצמו אלא מחמת האפרוח
72 המת שבו, אולם כשאין בקן אפרוח מת יסבור רבי יוחנן שמותר
73 לטלטלו, וכרבי שמעון.
74 הגמרא מקשה על מה שמתבאר בתירוצו הגמרא שרבי שמעון מודה
75 לאסור בקן שיש בו אפרוח מת. מקשה הגמרא: הֲנִיחָא – תירוצו זה
76 יהא מובן לשיטת מֵר בֵּר אֱמִיר מְשָׁמִיה (דרב) [דְּרַבָּא] דְּאָמַר (ביצה
77 ב), מוֹדָה הִיָּה רַבִּי שְׁמַעוֹן בְּבִעְלִי חִים שְׁהִיו בְּרִיאִים בערב שבת
78 וּמִתּוֹ בַּשַּׁבָּת, שְׁאִסוּרִין לַחֲתוּם לַכִּלְבִּים, שלשיטתו, אכן ניתן
79 להעמיד את דברי רבי יוחנן שאסר לטלטל קן אף לדעת רבי שמעון,
80 ובאופן שיש בו אפרוח שהיה בריא בערב שבת, ומת בשבת. אֱלָא
81 לְמֵר בְּרִיה –(בנו) דְּרַב יוֹסֵף מְשָׁמִיה דְּרַבָּא דְּאָמַר, חֲלוּק הִיָּה רַבִּי
82 שְׁמַעוֹן על חכמים [אֲפִילּוּ] בְּבִעְלִי חִים בְּרִיאִים שְׁמִתוּ, וסבר שְׁהֵן
83 מוֹתְרִין, מֵאֵי אֵיכָא לְמִימַר, הרי לרבי שמעון האפרוח המת שבקן
84 אינו אוסרו כיון שהוא ראוי לכלבים, וכיצד אם כן אמר רבה בר בר
85 חנה שרבי יוחנן פסק ברבי שמעון, הלא הוא אוסר לטלטל קן, ושלא
86 ברבי שמעון.
87 כדי לתרץ קושיא זו הגמרא מבארת את תשובתו של רבי יוחנן באופן
88 שונה. מתרצת הגמרא: הָכָא בְּמֵאֵי עֲקָרִין – הקן אותו אסר רבי
89 יוחנן לטלטל, הוא דווקא בְּרִאִית בִּיה – כשמונחת בו בִּיצָה שנולדה
90 היום, שאף רבי שמעון אוסר 'נולד', אולם קן ללא ביצה מותר
91 לטלטלו, וכרבי שמעון שאינו סובר לאסור משום מוקצה.
92 הגמרא דוחה את התירוצו. מקשה הגמרא: וְהָאָמַר רַב נְחֻמִּי (ביצה ב),
93 מֵאֵן דְּאִית לִיה מוֹקֶצֶה אֵית לִיה נוֹלָד – הסובר שיש איסור מוקצה
94 סובר אף שיש איסור נולד, דְּלִית לִיה מוֹקֶצֶה לִית לִיה נוֹלָד –
95 והסובר שאין איסור מוקצה סובר שאף אין איסור נולד, נמצא שלרבי
96 שמעון שסובר שאין איסור מוקצה אף איסור נולד אין, ואם כן אף קן
97 שיש בו ביצה שנולדה היום יותר לרבי שמעון לטלטלו, ומדוע אסר
98 רבי יוחנן, אם לא מפני שסבר ברבי יהודה.
99 מיישבת הגמרא: רבי יוחנן אסר לטלטל קן רק באופן דְּאִית בִּיה –
100 שיש בו בקן מערב שבת בִּיצָה אֲפִרְחָה – ביצה שבתוכה אפרוח, שאף
101 לרבי שמעון היא אסורה כיון שהיא אינה ראויה כלל. לאדם אינה
102 ראויה, משום האפרוח שבה, ולכלבים אינה ראויה, כיון שאין
103 הכלבים אוכלים אותה מפני הקליפה, ולפי שביצה זו אסורה אף הקן
104 שתחתיה נאסר מחמתה כל זמן שהיא בתוכו, ועל כך אמר רבי יוחנן
105 לאותו סבא שאין מטלטלים קן.
106 עד כאן ביארה הגמרא כדעת הסובר שרבי יוחנן פסק ברבי שמעון,
107 כעת מביאה הגמרא דעה שרבי יוחנן פסק ברבי יהודה: בִּי אֲתָא –
108 כשבא רב יִצְחָק בְּרַבִּי יוֹסֵף מארץ ישראל לבבל, אָמַר, נחלקו
109 אמוראי ארץ ישראל כמי ההלכה בדיני מוקצה, רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר,
110 הֲלָכָה בְּרַבִּי יוֹחָנָן, וְרַבִּי יוֹשֻעַ בֶּן לֹוי אָמַר, הֲלָכָה בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן.
111 אָמַר רַב יוֹסֵף, עתה שבא רב יצחק ברבי יוסף ואמר שרבי יוחנן פסק
112 ברבי יהודה ולא ברבי שמעון, מובן שהיינו דְּאָמַר רַבָּה כִּי כִּי חָנָה
113 אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אָמְרוּ הֲלָכָה בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן, כלומר, שרבי יוחנן אמר
114 שיש שְׁאָמְרוּ שההלכה ברבי שמעון, וְאִמְנָם לִיה – לרבי יוחנן עצמו

1 דרכם שפוצעים אותם ומעלים אותם לגג לייבשם, זמן קצר לאחר
2 שמעלים אותם הם מתקלקלים ושוב אינם ראויים לאכילה עד
3 שמתייבשים, והמעלם לגג כיון שהוא יודע שתיכף להעלותם הם
4 מתקלקלים מאכילה, הוא מסיח דעתו מלהסתפק מהן בשבת, ולפיכך
5 הם אסורים.
6 מקשה הגמרא: ומידי אחריות לא – וכי מיני פירות אחרים שאינם
7 מתקלקלים לאחר נתינתם על הגג האם אינם נאסרים כשמעלם
8 לייבשם, והתניא – והרי שנינו בברייתא, הִיא אוֹכֵל בְּתָאנִים וְהוֹתִיר
9 מִהֶן, וְהָעֵלָן [את הנותרות] לִגְג כְּדִי לַעֲשׂוֹת מִהֶן גְּרוּגְרוֹת, וכן אם
10 היה אוכל בְּעֵנָבִים וְהוֹתִיר, וְהָעֵלָן לִגְג לַעֲשׂוֹת מִהֶן צִימוּקִין, לא
11 יאכל מהן בשבת, עַד שְׁזִמְזִין – אלא אם כן חשב בערב שבת לאכול
12 מהן בשבת, וְכֵן אֵתָה אִמְרַּם בְּאַפְרָסְקִין וְחִבּוּשִׁין וּבְשָׂאֵר כָּל מִינֵי
13 פִּירוֹת שֶׁהֶעֱלֵם לִגְג לִיִּיבֶשֶׁם, שאפילו שאינם נפסלים מאכילה כשהם
14 על הגג, מכל מקום כיון שזה העלם לגג לייבשן הסיח דעתו מלאכול
15 מהם עד שיתייבשו, ואסור לטול מהם בשבת.
16 הגמרא רוצה להוכיח שהברייתא היא דברי רבי שמעון. מבררת
17 הגמרא: מִנֵּי – מי התנא ששנה את הברייתא, אִילֵּימָא – אם תרצה
18 לומר רַבִּי יְהוּדָה הוא, זה לא יתכן, שהלא וְמָה הֵיכָא – היכן דָּלָא
19 דְּחִיָּיָה בְּיָדֵיהֶם – שלא נתן את הפרי על הגג לייבשו שדוחה בידיו,
20 אלא רק הכניסו לאוצר לשמרו, אִתָּה לִיָּה לְרַבִּי יְהוּדָה (להלן קכב)
21 שהוא מוקצה, הֵיכָא דְּחִיָּיָה בְּיָדֵיהֶם, לא כָּל שֶׁכֶּן שִׂיאֶסֶר בְּטִלְטוּל,
22 ואם רבי יהודה שנאה לברייתא, מדוע שנה זאת רק בנותן על הגג

23 דהיינו דיחוי בידים, הלא לשיתו אפילו נתנם באוצר אסורים. אֵלָּא
24 לֹא – ודאי מוכח שהברייתא, דברי רַבִּי שְׁמַעוֹן הִיא, ושנינו בה
25 בפירוש שאף פירות שאינם מתקלקלים בגג, נעשים מוקצה כשמעלם
26 לגג, וקשה לשמואל שאמר שאין מוקצה לרבי שמעון אלא גרוגרות
27 וצימוקים שמתקלקלים.
28 מיישבת הגמרא: לְעוֹלָם – באמת רַבִּי יְהוּדָה שנה את הברייתא,
29 ואכן לשיתו אף נתינתם לאוצר בלבד אוסרת, וְמָה שֶׁשֶּׁנָּה אֵת
30 האיסור באופן שנתן את הפירות על הגג, משום ש'אוֹכֵל' אֲצִטְרִיכָא
31 לִיָּה – להשמיענו חידוש בכך שהוא היה הולך ואוכל, שאפילו
32 שבשעה שהעלם לגג היה הולך ואוכל מהם, מכל מקום הם נעשים
33 מוקצה, שלולא הברייתא כִּלְקָא דְּעֵתָהּ אִמְיָא – היה עולה בדעתך
34 לומר, שְׁכִינָן דְּקִנְיָאֵל וְאִזֵּיל – שהוא הולך ואוכל מהפירות, מוכח
35 שבדעתו לאכול מהם כל שעה, ולפיכך אפילו בהעלם לגג לא לִיבְעִי
36 [ויוצרכו] הַזְמָנָה, ויהיו מותרים כל שעה שירצה, קָא מְשַׁמְעֵן לָן –
37 משמיעה לנו הברייתא שְׁכִינָן דְּהָעֵלָן לִגְג, אֲסוּחִי אֲסוּחִי לְדַעֲתִיהָ
38 מִיִּנְיָהּ – הסיח דעתו מהם וצריך הזמנה כדי לאוכלם, אבל
39 במכניסם לאוצר אם קודם נתינתם היה הולך ואוכל מהם, אף לרבי
40 יהודה אין הם מוקצה. אולם רבי שמעון חולק על ברייתא זו של רבי
41 יהודה, ואינו אוסר אלא בפירות המתקלקלים בלבד.
42 הגמרא דנה במיני פירות שמתקלקלים מה הדין לרבי שמעון: כָּעָא
43 מִיִּנְיָה – שאל רַבִּי שְׁמַעוֹן בַּר רַבִּי מַרְבִּי,

1 לא כְּבִירָא לִיָּה – אינו סובר כאותם שאמרו כך, אלא סובר כרבי
2 יהודה.
3 אביי מקשה לרב יוסף מדוע עד עתה לא ידע את דעת רבי יוחנן
4 ממעשה שהיה: אִמְרַם לִיָּה אֲבִי לְרַב יוֹסֵף, וְאֵתָה לֹא תִסְבְּרָא – וכי
5 לפני שבה רב יצחק ברבי יוסף לא ידעת דְּרַבִּי יוֹחָנָן סוֹבֵר בְּרַבִּי
6 יְהוּדָה באיסורי מוקצה, הָא – הרי רַבִּי אֲבָא וְרַבִּי אִסִּי אִיקְלְעוּ –
7 נודמנו לָבִי – לבית רַבִּי אֲבָא דָּמֵן [ממקום ששמו] חִיפָא, וְנָפַל
8 מִנְרֵתָא עַל גְּלִימָיָה דְּרַבִּי אִסִּי – ונפלה מנורה שהדליקו בה בכניסת
9 השבת וכבתה, על בגדו של רב אסי, וְלֹא מִלְּמָלָה, וּמֵאִי מַעֲמָא –
10 ומפני מה לא טלטלה, לֹא – האם לא משום דְּרַבִּי אִסִּי תִלְמִידִיהָ
11 דְּרַבִּי יוֹחָנָן הָוָה – שרב אסי תלמידו של רבי יוחנן ומסתמא סבר
12 כמותו, וְרַבִּי יוֹחָנָן בְּרַבִּי יְהוּדָה כְּבִירָא לִיָּה, דְּאֵיתָה לִיָּה – שהוא
13 סובר שיש איסור מוקצה במנורה שהדליקו בה בכניסת השבת, וכבר
14 ממעשה זה היה לך לידע שרבי יוחנן סובר כרבי יהודה.
15 רב יוסף מבחיר מדוע ממעשה זה לא ניתן לדעת את שיטתו של רבי
16 יוחנן: אִמְרַם לִיָּה רב יוסף לאבבי, מִנְרֵתָא קְאָמְרַת – האם מהמעשה
17 שהיה במנורה אתה סבור שניתן להוכיח שרבי יוחנן סובר כרבי
18 יהודה, הלא מִנְרֵתָא שְׁאֵנִי – דיני מנורה שונים וחמורים משאר
19 איסורי מוקצה ואף רבי שמעון מודה לאסור בה. הגמרא מוכיחה
20 שאכן לרבי יוחנן דיני מוקצה שבמנורה חמורים משאר מוקצה:
21 דְּאִמְרַם רַבִּי אֲחָא בַּר חֲנִינָא אִמְרַם רַבִּי אִסִּי, הוֹרָה רִישׁ לְקִישׁ בְּצִידָן,
22 מְנוּרָה הִנְיִשְׁלַת בְּיָדוֹ אֲחָתָה, דהיינו מנורה קטנה, מוֹתֵר לְטַלְטְלָהָ
23 בשבת, ומנורה הניטלת בְּשִׁטִּי יָדָיו, דהיינו מנורה גדולה, אִסוּר

24 לְטַלְטְלָהָ. וְרַבִּי יוֹחָנָן אִמְרַם, אֲנִי אֵין לָנוּ – איננו סוברים כאף דעה
25 המתירה לטלטל כלי המיוחד להדלקה בשבת, אֵלָּא בְּנֵר בלבד,
26 כְּשִׁית רַבִּי שְׁמַעוֹן שמתיר לטלטל נר, אֲבָל מְנוּרָה, אף רבי שמעון
27 מודה שְׁכִינָן נִיטְלָה [והניטלת] בְּיָדוֹ אֲחָתָה, בִּין נִיטְלָה בְּשִׁטִּי יָדָיו,
28 אִסוּר לְטַלְטְלָהָ. ולפיכך, עד שבה רב יצחק ברבי יוסף לא הבין רב
29 יוסף ממעשה זה מאומה, שכן אף רבי שמעון מודה במנורה שאסור
30 לטלטלה.
31 אמנם כשמע רב יוסף מרב יצחק שרבי יוחנן סובר כרבי יהודה, הבין
32 שכונתו של רבי יוחנן בדבריו 'אנו אין לנו' וכו' היתה, שאינו סובר
33 כרבי שמעון באף אחד מההיתרים שהתיר, אלא כהיתרו לטלטל נר
34 ישן שלא הדליקו בו באותו שבת, שבו הוא סובר כרבי שמעון שאין
35 חוששים למוקצה מחמת מיאוס.
36 הגמרא מבארת מהו הטעם שדחמירו במנורה. מבררת הגמרא:
37 וְמַעֲמָא מֵאִי – ומהו הטעם שיש לאסור במנורה יותר מבשאר
38 מוקצה. מבארת הגמרא: רַבָּה וְרַב יוֹסֵף דְּאִמְרִי תַרְוִיחִיהוּ – ביארו
39 שניהם, הוֹאִיל וְאִדָּם קוֹבֵעַ לָהּ [למנורה] מְקוֹם לְהִנְחִיָּה וְאִינוּ מוֹזִיָּה
40 משם, לפיכך הרי היא מוקצית מלטלטלה.
41 אביי מקשה על הביאור של רבה ורב יוסף: אִמְרַם לִיָּה אֲבִי לְרַב יוֹסֵף,
42 וְהָרִי כִילַת חֲתָנִים – מיטה שמאחילים עליה ביריעת בד גדולה,
43 שפורסים אותה על מוט השוכב על שני מוטות זקופים משני ראשי
44 מיטה, והיריעה מאחילה על כל המיטה כצורת אהל שבגגו הוא צר,
45 וכלפי מטה הוא מרחיב ומשפע עד למיטה, דְּאִדָּם קוֹבֵעַ לוֹ מְקוֹם,
46 וְאִמְרַם שְׁמוּאֵל מְשוּם רַבִּי חִיָּא, כִילַת חֲתָנִים,

ב"ה, כ"ח כסלו, תש"כ
ברוקלין.
שלום וברכה!

... ועל אחרון אחרון, במ"ש אודות בנו ש"י, ומסיים שקבל ומקבל גם עתה בכל יום גלולי
אנטיבייטיקה.

- בודאי ידוע לו שבארצות"ב כבר פגה הלהיטות אחרי גלולות אלו, ומתחילים להסתייג משימוש
"מופרז" מהם, ומה שנוגע עוד יותר - התחילו להבחין בתוצאות צדדיות בלתי רצויות, מובן שהערה זו היא
רק בדרך כלל, ולא באה אלא לעורר, שכדאי לדבר עם הרופא המטפל על שימת לב ועיון הראוי, - הרצוי
המשך השימוש בגלולות האמורות וכו'. ומה טוב לעוררו שיחקור בזה אצל אלו שעסקו במיוחד בחקר
בשטח זה, אחרי שע"פ רוב - רופאים המטפלים אין זמנם פנוי כ"כ לחקירות, ובפרט אשר בתי חרושת
המיצרים הגלולות, כמובן, אין דעתם נוחה מחקירות הנ"ל.

פליאה גדולה ביותר על הספק אצלו בהנוגע להמשך ולהמסגרת של חינוך בנו בעתיד הקרוב, שהרי
הראה הנסיון אשר בכגון דא נוגעת בעיקר מדת היראת שמים אשר בחנוך, כי ככל שלא יהי' טוב בזה הרי
הרחוב ועוד כמה גורמים פועלים למעט בהיראת שמים, ובעוה"ר ב' בתי הספר אודותם מזכיר - לא נשמע
שיהי' מי שהוא שיתאונן עליהם שיראתם במדה "מופרזת".

בכבוד ובברכה לבשו"ט בכל האמור ומזמן לזמן באופן דמוסיף והולך וכחוראת ימי חנוכה אלו
שהלכה כב"ה דמוסיף ואור.

ב"ה, יו"ד כסלו, תש"כ
ברוקלין.
שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מב' כסלו עם המצורף אליו, ובמ"ש שימלא הפקודה מטעם קבלת עול, -
אין לעשות הענין באופן האמור, כי בענינים כהנ"ל, ז.א. שצריך להשפיע על אחרים, בפרט על אלו שאפשר
עדיין אין להם כל הכרה בענין, וכשהמדובר באנשים מבוגרים ויש להם ידיעה רחבה בשטח הנק' מדעים
רוחניים, מוכרח הדבר לבוא באופן הנקרא בדברי חז"ל יוצאין מן הלב, שהרי ההשפעה צ"ל יותר מצד
הרגש מאשר ע"י השכל הקר, אף שהובטחנו מחז"ל שחזקה לתעמולה שאינה חוזרת ריקם, התעמולה
אמיתית היא כשנעשית באותיות עצמיים אף שהאותיות הם ששמע וראה וקראם וכו'.

המורם מהנ"ל שאותו חלק ממכתבי, שהונח ונתקבל אצלו, יש להכניסו בהקשורי מכתבים שלו
עמהם, והחלק שעדיין לא הוקלט, בודאי שעדיין חזון למועד, ואת הכל עשה יפה בעתו...

ויהי רצון שכיון שנמצאים אנו בין הימים דיו"ד כסלו, גאולת כ"ק אדמו"ר האמצעי, וי"ט כסלו
גאולת רבנו אדמו"ר הזקן, הנה תומשך הגאולה בכל הענינים הכללים והפרטים גם יחד.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

- 1 י אם קדש בתוך ביתו ושמע שכנו הקדוש ממנו פשהוא בתוך בית שלו ושלחנו ערוך לפניו לאכול מיד באותו
- 2 מקום יוצא בו ידי חובתו⁴⁹ שהרי הוא שומע במקום סעודתו ואף על פי שהמקדש הוא במקום אחר אין בכך
- 3 פלוס והוא שיתכונן המקדש להוציאו ידי חובתו⁵⁰ ויתכונן הוא לצאת בשמיעה זו ואפילו לכתחילה יכל אדם לקדש
- 4 בביתו כדי שישמעו שכניו ויצאו ידי חובתן⁵² ואפילו אם הוא אינו אכל עדן ואינו יוצא בקדוש זה⁵³ אלא שמקדש
- 5 בשביל שכניו שאינן יודעים לקדש⁵²:

חלק ב סימן רעג שיהיה הקידוש במקום סעודה סעיף י

הלכתא רבתא

- לא ידי חובתן - אם המקדש אינו טועם מהיין על השכנים לטעום יין בעצמם, ולא יברכו עליו הגפן⁵¹.
לב בקידוש זה - לכך יכול לקדש עבור מי שקבל עליו שבת בפלג המנחה, אף שהמקדש ממתין להתפלל ערבית

צינונים והוספות

- מי שישמע תקיעתו ושמע השומע ונתכונן לצאת ידי חובתו אע"פ שאין התוקע מתכונן לפלוני זה ששמע תקיעתו ואינו יודעו כלל אעפ"כ יצא השומע ידי חובתו שהרי התוקע נתכונן להוציא לכל מי שישמענו לפיכך מי שהיה מהלך בדרך או יושב בתוך ביתו ושמע תקיעות מש"ץ יצא אם נתכונן לצאת בשמיעה זו שהרי הש"ץ הוא מתכונן להוציא את הרבים ידי חובתן בתקיעתו.
(51) ויוצאים ידי חובתם אף שאין מי ששותה מכוס המקדש בעצמו, ובסימן ריג ס"א כתב רבינו שהשכן שומע על הכוס שבידו, וייתכן שכוונתו כדי שישתה השכן מכוס שקידשו עליה דווקא, אמנם גם אם לא אחז הכוס בידו יצא י"ח קידוש (כשלא היה הפסק בין הקידוש לבין שתית מלא לוגמיו על ידי א' היוצאים י"ח).
(52) כדלעיל סעיף ו שלכתחילה עושה כן רק אם אינם יודעים לקדש בעצמם,
ועד"ז בסימן רסט ס"ג לגבי המנהג לקדש בבית הכנסת להוציא האורחים י"ח, אע"פ שהמקדש אינו יוצא י"ח (ובביהכנ"ס נהגו כן אפילו יודעים לקדש בעצמם).
- (49) עד"ז בסימן נה סכ"ב: וכן לענין להוציא י"ח לא אמרו שצריך שיהיה במקום אחד אלא הש"ץ עם הציבור אבל כשהם במקום אחד יכול לצאת כל השומע קול הש"ץ אף ע"פ שאינו עמהם ועל דרך שנבאר וכמו שיתבאר בסי' רע"ג ותר"צ.
ובסימן ריג ס"א (לגבי הא שאין מוציא חבירו ידי חובתו בברכת הגפן כשאנים מסובים יחד): במה דברים אמורים ביין הרשות אבל ביין קידוש והבדלה פוטר אחד את חבירו אפילו בעמידה ואפילו אין עומדים במקום אחד אלא כל אחד בביתו שאחד מקדש או מבדיל בביתו ומתכונן להוציא שכנו ושכנו שומע על הכוס שבידו ושותה הואיל והיא חובה ואינה כברכת הנהנין כמ"ש בסי' רע"ג.
ואפילו אם כבר טעם המקדש או המבדיל כמלא לוגמיו ושוב אין השומעים צריכים לטעום אלא למצוה מן המובחר אעפ"כ נפטרים בברכתו אפילו בעמידה שמתוך שהם מצטרפים יחד לצאת ידי קידוש והבדלה מצטרפים ג"כ לצאת ידי ברכת היין. ועד"ז הוא לעיל סעיף ו.
(50) אע"פ שאינו מכין על שכנו ממש, אלא על כל מי שרוצה לצאת כדלהלן סימן תקפס ס"ז: מי שתקע ונתכונן להוציא כל

שולחן ערוך - הלכות שבת

- 1 י בסעודה ג' אין צריך לקדש על היין דהיינו לברך על הכוס
 - 2 קודם הסעודה כמו קודם סעודת שחרית לפי שלא תקנו
 - 3 חכמים קידוש ביום אלא כעין קידוש שבילילה ומה בלילה די
 - 4 בקידוש אחד אף ביום די בקידוש אחד שבשחרית:
 - 5 ז אבל צריך לבצוע על שתי ככרות שלמות כמו בסעודות
 - 6 הראשונות ואפילו סועד פעמים הרבה בשבת צריך לכל
 - 7 סעודה לחם משנה ויש אומרים שאפילו לסעודה ג' די בככר
 - 8 אחד שלם לפי שביום ו' ירד המן לכל אחד שני עומרים ומכל
 - 9 עומר עשו שתי ככרות הרי ד' ככרות לב' עומרים אכל אחת
- מהן ביום ו' ואחת בליל שבת ואחת בבקר נשארה ככר א' שלם
לסעודה ג' וכן נתפשט המנהג להקל במדינות אלו לבצוע
בסעודה ג' על ככר אחד שלם אבל יש להחמיר ליקח שנים
כסברא הראשונה שהוא עיקר אלא אם כן אין לו שנים שאז לא
יפחות מככר אחד שלם.
אבל יש מקילין עוד שיכול לקיים סעודה ג' בכל מאכל העשוי
מחמשת המינים שמברכים עליו בורא מיני מזונות שהוא נקרא
מזון ויש מקילין עוד שיכול לקיימה גם כן בדברים שדרך ללפת
בהן את הפת כגון בשר ודגים וכיוצא בהם אבל לא בפירות ויש

23 פי מה שדרשו חכמים על פסוק ישיחו בי יושבי שער ונגינות
24 שותי שכר וכתוב אחריו ואני תפלתי וגו' אמר דוד לפני הקב"ה
25 רבש"ע אין אומה זו כשאר אומות העולם אומות העולם כשהם
26 שותים ומשתכרים הולכין ופוחזין ואנו לא כן אלא אע"פ
27 ששתינו ואני תפלתי וגו' ולכך הנהיגו לומר כן קודם קריאת
28 התורה שקורין בשביל יושבי קרנות כדי להודות ליוצרנו שלא
29 שם חלקנו כהם שהם פוחזין כל היום ואנו אף היושבי קרנות
30 שבנו מתאספים לשמוע תורה.

31 וביו"ט שחל בחול אין נוהגין לאמרו הואיל ואין קוראין בו
32 בתורה במנחה ומטעם זה גם בשבת במקום שאין ספר תורה אין
33 צריך לאמרו אלא שנהגו בשבת לאמרו בכל ענין:

34 ד' אין אומרים קדיש אחר קריאת התורה במנחה שאין כאן
35 במה להפסיק בין קדיש זה לקדיש שאומרים קודם תפלה
36 בלחש שאף שנוהגים לומר יהללו מכל מקום פסוק אחד הוא
37 ואינו חשוב הפסק ואסור לומר ב' קדישים זה אחר זה בלא
38 הפסק פסוקים בינתיים לפיכך במקום שאין בו ספר תורה שאין
39 שם הפסק בין קדיש שלאחר ובה לציון לקדיש שקודם התפלה
40 בלחש לא יאמרו אלא קדיש אחד שואני תפלתי אינו אלא פסוק
41 אחד ואינו חשוב הפסק וטוב שאז לא יאמרו כלל ואני תפלתי
42 או יאמרוהו קודם הקדיש מיד אחר סיום סדר קדושה כדי שלא
43 להפסיק כלל בין הקדיש לתפלה בלחש אפילו בפסוק אחד
44 שלעולם אין אנו מתחילין תפלה בלא קדיש לפנייה חוץ מתפלת
45 השחר מפני סמיכת גאולה לתפלה:

חלק ב סימן רצב דין תפלת מנחה בשבת טעמים א"ד

1 מקילין עוד שאפילו בפירות יכול לקיימה.

2 ואין לסמוך כלל על כל זה אלא אם כן אי אפשר כלל בענין
3 אחר כגון שהוא שבע ביותר ואי אפשר לו לאכול פת בלא
4 שיצער את עצמו וכן ערב פסח שחל להיות בשבת שאי אפשר
5 לאכול פת במדינות אלו שאין נוהגין במצה עשירה כמו
6 שיתבאר בס' תע"א:

7 ח נשים חייבות בסעודה שלישית כמו אנשים וכן לבצוע על
8 ב' ככרות בכל סעודה שלכל מעשה שבת איש ואשה שוין
9 מטעם שנתבאר בס' רע"א:

חלק ב סימן רצא דין שלש סעודות טעמים ר"ח

10 א נוהגין לומר אחר אשרי קודם תפלת מנחה ובא לציון גואל
11 וכל סדר קדושה במקום סדר קדושה שאומרים בכל יום
12 בבקר אלא שבשבת ויו"ט שמאריכים בתפלת שחרית ומוסף
13 הניחווהו עד המנחה:

14 ב עזרא תיקן שיהיו ג' אנשים קורין בספר תורה בצבור בכל
15 שבת במנחה עשרה פסוקים או יותר מפרשת שבוע הבא
16 בשביל יושבי קרנות המתעסקים בסחורה כל ימות השבוע ואינם
17 באים לשמוע קריאת התורה בשני וחמישי לפיכך תיקן בשבילם
18 קריאה יתירה בשבת במנחה שהם פנויים ויבואו לשמוע.

19 ואפילו אם חל יו"ט להיות בשבת קוראים בפרשת שבוע הבא
20 ולא בפרשת יו"ט שאין ענין ליו"ט כלל לקריאת התורה במנחה
21 שהרי אלמלא שבת אין קריאת התורה ביו"ט במנחה:

22 ג ונוהגין לומר קודם קריאת התורה פסוק ואני תפלתי וגו' על

לקוטי תורה

1 תוכן הפרק: התוכן הפנימי של מצות קריאת שמע
2 ושייכותה ל"ארץ זבת חלב ודבש".

3 וזהו וזאת המצוה וגו' לעשות בארץ וגו' ארץ זבת
4 חלב ודבש שמע ישראל וגו'.

5 ע"פ הנ"ל, בפירוש "מלאה הארץ דעה" -
6 ש"ארץ" היא בחינת אמונה, והתכלית היא שגם
7 האמונה (בהקב"ה בכבודו ובעצמו כפי שהוא יתברך
8 קדוש ומובדל מגדר עולמות) תהי' תקועה בלב האדם
9 בבחינת דעת והרגשה - תתישב השאלה דלעיל
10 בכתובים לאחר סיפור מתן תורה בפ' ואתחנן - "וזאת
11 המצוה גו' לעשות בארץ גו' ארץ זבת חלב ודבש",
12 וממשיך בפרשת ק"ש - וקשה כנ"ל, מהי השייכות בין
13 מצות ק"ש לארץ דוקא.

14 כי הנה ענין פרשת שמע ישראל הוא, שהוי' סובב
15 כל עלמין, שהוא אלהינו, שאנחנו מאמינים בו
16 בבחינת אמונה לברה, יהי' בבחינת אחד, בבחינת
17 גילוי בשבעה רקיעים ובארץ, בבחינת דעת

18 והרגשה, להיות ביטול ויחוד אמיתי, בבחינת
19 יחודא עילאה, ביטול במציאות ממש.

20 והענין, דכל מטרת מצות קריאת שמע היא
21 להמשיך האמונה בבחינת דעת והרגשה. שזהו פירוש
22 "שמע ישראל הוי' אלקינו הוי' אחד", דשם הוי' הוא
23 אור אין סוף ב"ה בכבודו ובעצמו, ה"סובב כל עלמין"
24 (שזהו מ"ש "ויאמינו בהוי'", כי ענין האמונה הוא
25 בהקב"ה כפי שהוא יתברך קדוש ומובדל מגדר
26 עולמות, כנ"ל), ו"הוי'" הוא "אלקינו" - של בני
27 דוקא (אף שהקב"ה הוא בורא כל העולם) - לפי שרק
28 אצל ישראל ישנה האמונה בשם הוי' (כי אוה"ע
29 יכולים להגיע רק להכרה בהקב"ה בתור בורא עולם
30 ומנהיגו, ולא בשם הוי' שמובדל מגדר עולמות, ולכן
31 אמר פרעה "לא ידעתי את הוי'", ויוסף אמר לו (מקץ
32 מא, טז) "האלקים יענה את שלום פרעה").

33 ועל זה אומרים "שמע ישראל הוי' אלקינו הוי'
34 אחד", שענינה של קריאת שמע הוא להמשיך שם הוי'

1 בז' רקיעים וארץ וד' רוחות העולם (הנרמזים באותיות
2 ח' ד' דתיבת "אחד"), שגם שם הוי' יהי' בבחינת דעת
3 והרגשה בנפש האדם, שאז בא האדם לידי התבטלות
4 גמורה באלקות, שנרגש אצלו שאין שום מציאות
5 בלעדו יתברך (שזהו הפירוש הפנימי ב"ה' אחד",
6 שהוא יתברך המציאות היחידה, דאין שום מציאות
7 מלבדו).

8 ביטול זה נקרא בשם "יחודא עילאה" (יחוד
9 עליון), כידוע שיש שתי מדריגות כלליות בהבנת
10 "אחדות ה'" (לפי פירוש הפנימי, שאין שום מציאות
11 בלעדו יתברך) - "יחודא תתאה", ו"יחודא עילאה".

12 פירוש הדברים בקצרה:

13 "יחודא תתאה" היינו אחדותו של הקב"ה
14 מ"מבטו" של האור והחיות האלקית המהווה ומחי'
15 את העולמות, דאע"פ שמצד אור זה ישנה מציאות
16 העולמות (שהרי הוא בורא ומהווה אותם), מכל מקום,
17 היות שכל התהוותם וחיותם אינם אלא כוחותיו של
18 הקב"ה, הרי אמיתת המציאות של כל נברא ונברא הוא
19 רק "דבר ה'" המלוכב בו .

20 "יחוד" זה נקרא בשם "בטול היש", היינו דאע"פ
21 שהנברא הוא מציאות יש, מכל מקום מבטל את עצמו
22 אל הקב"ה מאחר שידוע ומכיר שכל מציאותו הוא רק
23 הכח האלקי המקיימו ומחייהו. ו"יחודא עילאה" היינו
24 אחדותו של הקב"ה מצד עצמותו ומהותו יתברך כפי
25 שהוא רם ונשא ומובדל לגמרי מן העולמות ואין
26 העולמות עושים שום שינוי בו יתברך ו"הוא לבדו
27 הוא" אחרי בריאת העולם בדיק ממש כמו שהי'
28 "יחיד ומיוחד" קודם בריאת העולם. ויחוד זה נקרא
29 בשם "ביטול במציאות", מאחר שמצד מהותו
30 ועצמותו יתברך "הוא לבדו הוא" וכאילו כל העולמות
31 אינם במציאות כלל. ואחדות זו ד"יחודא עילאה"
32 מפורשת בפסוק "שמע ישראל גו' הוי' אחד", שהיא
33 אחדותו יתברך האמיתית שהוא לבדו הוא יחיד
34 ומיוחד (כי כל העולמות הם כאין ואפס ממש).

35 ונעשה ונמשך בחינה זו ע"י המשכת המצות
36 לבחינת ארץ, היא בחינת אמונה.

37 וזה גופא נפעל רק ע"י קיום המצוות (כנ"ל), שהן
38 הממשיכות גילוי אור אין סוף ב"ה בנפש האדם (וכפי
39 שיבואר לקמן, שזהו מה שאומרים בק"ש "והיו
40 הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום").

41 ואמונה זו היא בחינת ארץ זבת חלב ודבש.

42 ע"י קיום "שמע ישראל" וקיום המצוות, נעשה
43 "הגדלה" בבחינת האמונה כנ"ל, שהיא נקבעה בנפש
44 האדם בבחינת דעת והרגשה.

45 "הגדלה" זו באמונה (שהיא בחינת "ארץ" כנ"ל)
46 מכונה בכתוב בשם "ארץ זבת חלב ודבש".

47 חלב הוא בחינת הגדלת המדות, שתגדל האהבה
48 המסותרת בלב ותצא מההעלם אל הגילוי.

49 חלב הוא דבר המגדל, כמשל התינוק, שע"י יניקת
50 חלב אמו מתגדלים כל אבריו במשך ימי היניקה שלא
51 לפי ערך גידולו בימי הגדלות, וכך ברוחניות, ש"חלב"
52 מורה על הגדלת האמונה, שתקבע בנפש האדם עד
53 שהאדם יתעורר באהבה לה', דבאמת כל ישראל הם
54 מאמינים בני מאמינים, ובגלל זה יש להם אהבה
55 טבעית להקב"ה אלא שהיא מסותרת בלב בהעלם.
56 וכאשר האמונה נמשכת בבחינת דעת והרגשה, אזי
57 אהבה זו המסותרת בלב באה לידי גילוי.

58 ודבש הוא בחינת מתיקות ותענוג, כמ"ש אז
59 תתענג על ה', והיינו מבחינת סובב כל עלמין.

60 ועוד פעולה של גילוי האמונה בנפש בבחינת דעת
61 והרגשה - שהאדם בא לידי תענוג גדול מהאור האלקי
62 השוכן בנפשו, שעל זה נאמר "אז תתענג על הוי'"
63 (וכנ"ל דשם הוי' הוא אור הסובב כל עלמין) - ועונג
64 זה נקרא "דבש", בחינת מתיקות.

65 [ומעתה יבואר הטעם שדוקא גילוי אור הסובב כל
66 עלמין פועל ענין התענוג באלקות:]

67 דהיינו, כאשר יתבונן כי אני הוי' לא שנית ואתה
68 הוא קודם שנברא העולם בו', ורק חודו על וגו',
69 ועם כל זה הנה וירם קרן לעמו ולבני ישראל עם
70 קרובו ממש, אי לזאת יגיל וישמח לבו ויתענג על
71 ה' ממש.

72 כשאדם מתבונן אשר באמת מצד הקב"ה בכבודו
73 ובעצמו אין שום מקום לאיזו מציאות בלעדו והוא
74 "יחיד ומיוחד" לאחר שנברא העולם כמו שהי' "יחיד
75 ומיוחד" קודם שנברא העולם (שזהו פירוש "אני ה'
76 לא שנית" כנ"ל) - וכל חיות העולמות אינה אלא מזיו
77 והארה בלבד - ומכל מקום, נתן הקב"ה אפשריות
78 לישראל עם קרובו לזכות לגילוי אור אין סוף ב"ה
79 עצמו - הרי התבוננות זאת מביאה את האדם לידי
80 שמחה גדולה, ויתענג על ה' ממש.

81 וזהו וצדיק באמונתו יחיה, מלשון תענוג ופיקוח

14 וכך יחיה באמונתו, להשיב את נפשו יותר מכל
15 התענוגים ומרוב כל, וכמ"ש מי לי בשמים ועמך
16 לא הפצתי וגו':
17 ו"צדיק" הממשיך אמונתו בבחינת דעת והרגשה,
18 בא לידי עונג גדול, יותר מכל תענוגים שבעולם,
19 וכמ"ש "מי לי בשמים ועמך לא הפצתי בארץ", שזוהי
20 בחינת כלות הנפש, שהאדם אינו רוצה שום דבר - לא
21 בשמים ולא בארץ - מלבד הקב"ה עצמו.
22 ונמצא, שאין פירוש "וצדיק באמונתו יחי'", שדי
23 לו לאדם באמונה פשוטה, אלא להיפך, שצריך האדם
24 להעמיק דעתו בעניני אמונה עד שיחי' באמונה זו
25 (ראה אגרת אדמו"ר הזקן הנ"ל הערה 22).

ד"ה וידעת היום פרק רביעי

1 נפש. כמו בורא נפשות רבות וחסרונם על כל מה
2 שבראת להחיות בהם נפש כל חי, שפירוש חסרונם
3 דבר החסר לאדם לקיום חיותו, להחיות בהם נפש
4 כל חי, שאינו אלא להתענג ופיקוח נפש.
5 על עונג זה הנגרם באדם כשאמונתו נקבעה בלבו
6 בבחינת דעת והרגשה נאמר "וצדיק באמונתו יחי'",
7 ד"יחי" הוא לשון תענוג, כידוע בפירוש נוסח ברכת
8 בורא נפשות - "וחסרונן כו' להחיות בהן נפש כל חי",
9 ד"חסרונן" קאי על הדברים הנצרכים לעצם קיומו
10 וחיותו (שבלעדם חסר בעצם קיומו), משא"כ "להחיות
11 בהם נפש כל חי" הם דברים שאינם אלא לעונג, כי
12 "להחיות הוא לשון השבת הנפש (בל"א דערקוויקען)
13 מחמת גודל מתיקות ותענוג".

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

27 המאציל וכמו אברהם קיים כל המצות עליונות היינו כל
28 היח"ע באו"כ ע"י העובדות שלו וכמו יעקב במקלות עשה
29 יח"ע שבמצות תפילין כידוע ועכ"ז א' ושמי הוי"ה לא
30 נודעתי להם רק ע"י מ"ת ומצות מעשיות שישראל עושין
31 בגשמיות דוקא הענין הוא כידוע שכל השתלשלות דע"ס
32 או"כ מקיפים ופנימי' הכל נמשך ע"י מאמ' קו המדה במדה
33 וקצבה בקו"ח שהוא מקור כל האו"פ ומקיפים וגם ע"י
34 ריבוי מסכים והעלמות שבין עליון לתחתון שאם הי' מאיר
35 אור מעליון לתחתון ביתר מכפי המדה דקו המדה הנ"ל הי'
36 כל עלול מתבטל בעילתו ומכ"ש אופני היחודים והתכללות
37 זע"ז כחו"ג וחו"ב כו' הכל בא במדה דוקא כמו מי מדד
38 בשעלו מים כו' כמ"ש במ"א וזה הי' עפ"י העלאת מ"ן
39 דאבות הן המרכבה להיות תוס' אור באו"כ מבחי' קו המדה
40 הנ"ל כמו ע"י החסד שהיה אברהם עושה המשיך תוס' אור
41 בכלי החסד דאצילות ויצחק המשיך תוס' אור בכלי הגבורה
42 דאצילות ויעקב בכלי הת"ת ויוסף ביסוד וכה"ג בכל י"ב
43 שבטים אך כל תוס' אור זה אינו רק מבחי' קו המדה הנ"ל
44 שהוא בא מן העצמות רק בבחי' צמצום והעלם כידוע וז"ש
45 ושמי הוי"ה בחי' אור העצמות ממש לא נודעתי לאבות גם
46 שהיו מרכבה לכל יח"ע דע"ס או"כ כו' רק ע"י מ"ת בי'
47 הדברות ובמצות מעשיות דוקא שם בא גילוי האור מבחי'
48 העצמות ממש להיות בחי' תוס' אור העצמות מאיר בקו"ח
49 שנק' קו המדה להאיר ביתר מכפי המדה באו"כ מקיפים
50 ופנימים וזהו שבתפילין דמאיר עלמא כתיב ומי כעמך
51 ישראל גוי אחד בארץ כו' וכה"ג כל מצות עליונות הכל
52 בישראל תלויים באתדל"ת אתדל"ע ונמצא שניהם אמת

1 (טו) אך הנה סיבת הירידה והשפלות הנ"ל היינו רק ע"י
2 אתדל"ת דכנ"י בתו"מ שנק' בשם רמ"ח אברים
3 דמלכא כמו שאברי הגוף הכל כלים מכלים שונים לגלוי
4 אור וחיות הנפש באופני' שונים כמו השפעת החסד ביד
5 שהחסד הוא אור וחיות מדה שנטועה בעצם הנפש ובאה
6 לגילוי אור בכלי היד דוקא וע"י הצדקה וחסד שעושין
7 ישראל למטה באתדל"ת זו נעשה אתדל"ע להיות מאיר אור
8 חסד עליון שבעצמות המאציל לבא בבחי' כלי והוא כמ"ש
9 אתקריאת בתיקונא דא חסד דרועא ימינא כו' להיות זן את
10 העולם בחסד בעולמות הרוחניים עד עוה"ז השפל שון
11 ומפרנס לכל והיינו רק ע"י אמצעי' ריבוי הכלים דחסד
12 עליון וכה"ג בכל המצות מעשיות הן רק בחי' כלים לעורר
13 אתעדל"ע להיות נמשך האורות דע"ס בכלים מכלים שונים
14 וע"כ נק' המצות רמ"ח אברים דמלכא כידוע וז"ש אשר
15 קדשנו במצותיו מצותיו דוקא מצות שלו כמו שידוע
16 שהקב"ה מניח תפילין ומתעטף בציצית וכו' וכמ"ש אם
17 במצותי תשמעו וכן באברהם א' וישמור מצותי כו' היינו
18 ג"כ ע"ד הנ"ל שאור העצמות יורד ונמשך בחכמה ובינה
19 דאצילות ע"י התפילין שמניח כידוע דד' בתים דתפילין הן
20 ד' מוחי' במקיפים ופנימי' וכן בל"ב חוטין דציצית נמשך
21 בחי' ל"ב נ"ח במקיף ופנימי וכך הוא ענין כל המצות
22 עליונות שנק' מצותי וזהו אשר קדשנו ג"כ במצותיו להיות
23 יחוד וחיבור או"כ ע"י מצות שלנו כמו במצותיו ממש וד"ל
24 (ולפ"ז לכאורה נהפוך הוא שלא ע"י אתדל"ת נעשה
25 אתדל"ע אלא קדשנו במצותיו שנק' רמ"ח אברים דמלכא
26 דהיינו בחי' או"כ מקיפים ופנימים שכבר נאצלו מעצמות

1 דמ"ש אשר קדשנו במצותיו ממש דהיינו מצות עליונות
2 שנעשים ברמ"ח אברים דמלכא זהו בחי' יח"ע שנעשים
3 באו"כ שנק' רמ"ח אברים הוא אשר נעשה ע"י אתדל"ת
4 דרמ"ח מ"ע הגשמיי' דוקא והיינו הך ואשר נמשך במדה
5 וקצבה ביח"ע באו"כ ה"ז רק בחי' רמ"ח אברי' דמלכא

6 מצד עצמן לבד כמו עד"מ אברי האדם למטה מצד עצמן
7 שיש בהן יחוד והתכללות מראש לסוף ואין לזה ערך לגבי
8 יח"ע שנעשים ע"י המצות שעושה באבריו כמו במצות
9 הצדקה וחסד שעושה בידו או שמניח תפילין בראש שהוא
10 למעלה הרבה מא"מ ופנימים שלהם וד"ל:

שער החנוכה

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר הצמח צדק

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרס"ו – [הנחת כ"ק אדמו"ר מהר"ש]

1 **בזהר** פ' חיי שרה ויהיו חיי שרה מאה שנה, מ"ש בכולהו
2 דאמר שנה שנה ובאיןן שבע דאמר שנים כו' אלא
3 מאה שנה כללא דכולא קוב"ה דאתכליל מאתר עילאה
4 סתימא דכל סתימין במאה ברזא דמאה ברכאן וכן עשרים
5 שנה ובגין כך כתיב שנה רזא דיחודא דלא אתפרש
6 מחשבה ויובלא לעלמין, שבע שנים אלין אתפרשין מכלל
7 סתימא דלעילא כו' בדינא ורחמי בכמה סטרינן כו' וכולהו
8 אקרי חיי שרה כו'.

9 **הנה** ידוע מאמר אליהו אנת הוא חד ולא בחושבן אנת
10 הוא דאפיקת עשר תיקונין וקרינן לון עשר ספירן,
11 והנה בס"י עשר ספירות בלי מ"ה פ"י בלי מה בלי מהות
12 כלל, ולפ"ז צ"ל מה שע"ס נק' בשם חכמה ובינה ומדות,
13 קאי על הכלים דע"ס, אבל אור הכלי הוא בלי מהות

14 ממש והוא כמשל שבמות היא השראת השכל והמות
15 כלי המקבל לקבל גילוי אור השכל, כמ"כ יובן למעלה
16 מה שאנו קורין בשם חכמה או מדות זה קאי על הכלים
17 שהם כלי החכמה אבל אור המלוכש בהכלי הוא בלי
18 מה בלי מהות כלל. והנה כדי שיוכל להיות מאא"ס
19 שהוא חד ולא בחושבן בחי' ע"ס צ"ל בחי' ממוצע
20 והיינו בחי' כתר, והנה ידוע שהממוצע הוא כלול משני
21 הבחי' וכמ"ש בע"ח שער מ"א פ"ג שבכתר יש בו בחי'
22 התחתונה שבמאציל וזהו פנימיות הכתר ובחי' חיצונית
23 הכתר הוא מקור לע"ס דאצילות. וזהו מאה שנה שמפני
24 שהוא מקור לע"ס הוא מאה דהיינו יו"ד וכל א' כלול
25 מיו"ד ואעפ"כ הוא שנה ל' יחיד והוא מפני בחי'
26 התחתונה שבמאציל.

בזהר פ' חיי שרה

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

1 **ועפ"ז** יובן דברי רשב"י בפ"ק דברכות מותר להתגרות
2 ברשעים בעוה"ז, והיינו כי הי' ממדריגת משה
3 שהי' אלקים שהוא בחי' זרוע כאל, הוא יכול לעדות כל
4 גאון וגובה וע"ד כי גאה גאה גיאה על גיוותנייא כו'
5 שמתגאה על כל הגיאים כו', ומ"מ אע"פ שקראתי אותך
6 אלקים לפרעה מ"מ אלקיך אנכי אני ע"ג, והיינו כנ"ל
7 שא"ק ועקודים הם רק מבחי' אדם דבריאה לבד, וגם אם
8 נאמר שנשמת משה הוא מאצילות דכללות, מ"מ הרי
9 נתבאר שהמדבר למשה הוא מבחי' העיגול שלפני הקו
10 שסובב ומקיף בחי' האצ"י דכללות בשוה עם העשי' כו'.
11 וזהו ג"כ מה שמצינו ששיבח א"ע רשב"י ואמר אנא סימנא
12 בעלמא, ואמרו מאן פני האדון ה' דא רשב"י, ור"י הוה
13 קרי ל' שבת, ולכאורה הרי הוא היפך מעלת הצדיקים

14 והאיך משבחים להנברא כ"כ, אך מפני שהי' נשמה דאצ"י
15 ממש אשר נשמתו לא הי' מסתרת כלל על אור אלקות
16 השוכן בקרבו והוא דבר א' עם האלקות וא"כ האלקות
17 אשר בקרבו אמר אנא סימנא, ואלקות הרי הוא מובדל
18 ומרומם בעצם, והוא ע"ד מה שאמר משה ונתתי עשב
19 שאמר לשון ונתתי מפני ששכינה הי' מדברת מתוך גרונו
20 והיה בטל בתכלית לגבי השכינה וא"כ השכינה שבתוכו
21 אמר ונתתי, וזהו ג"כ ענין מה שקרא ל' ר"י שבת, כי
22 בשבת הוא הארת חכמה ורשב"י הי' נשמה דאצ"י אשר
23 בכללות אצ"י מאיר חכ', ועוד כי בשבת הוא עליית ב"ע
24 לאצ"י כמ"ש נער הייתי גם זקנתי שבשבת סליק לסיבו
25 ואהדר בששת ימי החול כמלקדמין, ולכן קרא אותו שבת
26 מפני אור אצ"י שבתוכו.

ואם זרוע כאל לך

בס"ד, פ' שמוות, תרל"ב.

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים - תער"ב

מעלת הכלים על האורות

בסוגריים שלפנינו - שנמשכים עד סוף הפרק - מבאר הרבי נ"ע כיצד על פי הסבר זה בהבדל של אופן המשכת הקו והאורות לבין אופן התהוות הכלים, ניתן לראות את מעלת הכלים על האורות. אף שהקו הוא גילוי ההעלם והוא המשכה ישירה של דביקות מהאור שלפני הצמצום, ואילו הכלים נתהוו באופן של ריחוק והעלם, הרי אם נתבונן באופן התהוותם הרי יש יתרון גדול לכלים על האורות, והוא יתרון הרשימו (שרש הכלים) ש'לא נגע בו הצמצום' על הקו (שרש האורות) ש'נגע בו הצמצום'.

ביאור הענין: הרשימו שהוא כח הגבול של הבורא, הרי אחרי הצמצום הוא אותו כח ממש כמו שהיה לפני הצמצום, ללא שום שינוי. אמנם לפני הצמצום הרשימו לא ניכר, הרי זה רק שלא נתגלה אבל במהותו לא חל שינוי והוא אותו כח גבול 'מקורי' של הבורא. והמשל לזה - כמו אותיות של השכלה, שכאשר האדם מתעמק בעצם ההשכלה וברעיון התוכני שבה הרי לא נרגש בו האותיות של ההשכלה, וכאשר מסתלק האור של ההשכלה, כלומר שמפסיק להתעמק בזה, הרי ניכרים האותיות. אבל לא שנתחדשו האותיות על ידי הפסקת המחשבה בתוכן של ההשכלה, אלא שלפני זה פשוט לא שמו לב אליהם כל כך כי היו שקועים בהתעמקות בתוכן ולא באותיות עצמם. וכך הרשימו (שהוא האותיות כביכול) לא ניכר כאשר האיר האור אין סוף בגילוי לפני הצמצום (שהוא כמשל הרעיון והתוכן) וכאשר נסתלק ונתעלם האור, הרי ניכר הרשימו, אבל הוא אותו רשימו בדיק.

בניגוד לזה, הקו הוא משהו חדש כביכול, כי האור שלפני הצמצום הסתלק לגמרי, ולצורך בריאת העולמות חזר והאיר בצורה של צמצום ומיעוט, ואם כן, הרי יש חידוש ושינוי בגילוי האור והוא השתנה מכפי שהוא בשלימותו האין סופית.

19. וזה לשונו שם (שער א' ענף ג'): והנה אחר שהצגנו לך הקדמות הנ"ל תוכל להבין עתה ענין סיבת צורך הצמצום אשר צמצם הא"ס א"ע באמצעות האור שלו להניח מקום חלל וריק כנ"ל בענף ב'. והענין הוא כדי לעשות בחי' כלים כי ע"י צמצום האור ומעוטו יש אפשרות אל הכלי להתהוות ולהתגלות ובהתרבות האור יתבטל הכלי ממעוט כחו לקבל האור הרב והגדול כמ"ש בענין ז' מלכי אדם והם הנקראים עולם הנקודים איך מלכו ומתו ע"ש היטב איך היה בחי' בריאת והיות הכלים כי בתחלה צריך צמצום האור ומעוטו ועי"כ יתגלה היות הכלי ואחר שכבר נתגלה ונתהווה אז חזר האור להמשך בו ויכול הכלי להתקיים ולא ליבטל. וכן היה כאן כי צמצם בראשונה

ובלשונו של הרבי נ"ע: (והנה ממה שנתבאר לעיל יובן דבאמת יש יתרון מעלה בכלים על האורות דשרש הכלים הן מהרשימו שהשם רשימו מורה שזהו רשום שנשאר מהאין סוף שלפני הצמצום בו, וכמו שנתבאר במקום אחר דהאותיות דרשימו לא נגע בהם הצמצום כלל ולא חל בהם שום שינוי אלא זה אותו כח כפי שהוא לפני הצמצום. ועם היות שיש לומר שעל ידי שנתעלם גילוי האור מן האותיות שהאותיות הם המשל לכח הרשימו על ידי זה נעשו האותיות כבחנית מציאות מורגשת בו, שזהו ההפרש בין אותיות הרשימו כמו שהן לפני הצמצום לכמו שהן אחר הצמצום בו, וכמו שנתבאר במקום אחר. מכל מקום הרי זה רק על ידי התעלמות האור אבל לא שנגע הצמצום בהאותיות עצמם רק שנתעלם האור ונתגלו האותיות על ידי זה בבחינת מציאות בו, וכמו שנתבאר במקום אחר, ואילו בניגוד לזה האורות שנמשכים מהקו הרי אינם אותה בחינה כמו שהיו לפני הצמצום, הנה דרששו של הקו הוא מהאור אין סוף שלפני הצמצום בו, מכל מקום הרי זה לא היה יכול להימשך כמו שהוא לפני הצמצום, רק לאחר שנתעלם האור לגמרי וחזר ונמשך קו דק ומצומצם בו,

ומוכיח שהקו עבר שינוי וחידוש אמיתי: וכן משמע בעץ חיים¹⁹ - ממה שהקשה שם למה היה צריך שהאור אין סוף יתעלם לגמרי ורק אחר כך נמשך קו חדש, ולמה לא נשאר הקו מראש מאחר שעתיד להחזיר ולהמשיכו, ותיירץ העץ חיים שלא היה אפשר להיות התהוות הכלים אם היה נשאר קו מתוך האור אין סוף, שהרי גם חלק כביכול מאין סוף, הוא אין סוף ומתפשט בלי גבול ולא היה יכול להיות מציאות כלים של גבול, כי אם דוקא כאשר נתעלם האור לגמרי ולא נשאר בגילוי מאומה כביכול מהאור אין סוף ואחר כך חזר והמשיך את האור במדה ובמשקל בו. אז יכלו להתהוות הכלים - עד כאן קושיית ותיירץ האר"י.

את האור ונתהוו הכלים ואח"כ חזר והמשיך הקו והוא להאיר בהם. ובזה יתבאר טעם למה א"ס צמצם עצמו וסילק האור הרב ההוא מן המקום ההוא לגמרי ואח"כ החזירו במדה ובמשקל דרך הקו ההוא והיה יכול להניח אותו בחי' הקו ההוא במקומו ויסלק שאר האור הגדול בלבד כיון שהוא עתיד להחזירו אבל הטעם היה לסיבה הנ"ל כי לא יכלו להתהוות הכלים עד שישתלק האור לגמרי ואחר שנתהוו הכלים חזר והמשיך האור (דרך הקו) במדה ובמשקל כפי שיעור המספיק להם להאירם להחיותם באופן שיוכלו לסבול ויתקיימו ולא יתבטלו ודי בזה.

1 הרי - מוכיח הרבי נ"ע, מובן דאור הקו שחזר והמשיך האור
2 אין סוף ברוך הוא הוא האור שנתצמצם ונסתלק בו'
3 וממילא עבר שינוי ונגע בו הצמצום.
4 ומעיר הרבי נ"ע: (ומה שכתוב בהגהת אוצרות חיים²⁰
5 דאדם הישר - שזה כינוי לאור הקו הוא ממדריגה שלא הגיע
6 בו הצמצום בו' - וזה סתירה למה שהתבאר שאור הקו
7 הושפע מהצמצום, יש לומר שזהו בחינת פנימיות הקו בו')
8 - כלומר מה שאומרים שגם באור לא נגע הצמצום אין
9 הכוונה על הצד הגלוי של הקו אלא על פנימיות הקו שבו
10 לא נגע הצמצום. (ההבדל בין פנימיות הקו לחיצוניותו, הוא
11 שחיצוניות הקו הוא המקום שמודד ומגביל, ופנימיות הקו
12 הוא המאחד ומחבר את הספירות, ובפנימיות הקו באמת לא
13 נגע הצמצום).
14 מכל מקום הרי מובן שיש יתרון מעלה בהכלים ששרשם
15 מהרשימו שלא נגע בו הצמצום לגבי האורות ששרשם
16 מהקו, שבקו נגע הצמצום (בחיצוניותו על כל פנים) בו',
17 וכן מובן ממשל שהובא קודם להבדל בין הכלים לבין
18 האורות, דניצוץ הנבדל מן השלכת הנזכרת לעיל הוא

19 המשל לכלים שהתהוו בדרך ריחוק שהרי הניצוץ הוא מגוף
20 ועצם הנחלת ולא משהו זר ממנה, למרות שהוא כרגע
21 מרוחק ממנה הרי הוא חלק ממהותה, ואילו השלכת שהיא
22 המשל לאורות אינו עצם הנחלת ממש בו' - למרות שהיא
23 קשורה לגחלת ודבוקה בה הרי היא לא חלק ממנה, וכך
24 בנמשל הכלים הם בדרך ריחוק אך הם חלק מהעצמיות
25 ממש של כח הגבול של הבורא, ואילו האורות הם בדרך
26 קירוב, אך הם עברו שינוי ולא מהעצמיות ממש.
27 וזהו הטעם מה שהאורות יורדים להתלבש בהכלים -
28 דלכאורה זהו ירידה גדולה ביותר לאור לרדת למקום של
29 גבול, וכמו במשל הנשמה והגוף, למה שתרד הנשמה
30 להתלבש בגוף המוגבל? הטעם הוא מחמת שרש הכלים
31 שלמעלה מהאורות והאור מרגיש (שהאור עניינו גילוי,
32 וממילא הוא יודע ומרגיש את מעלת הכלי, מה שבכלי
33 עצמו לא גלוי) שיש לכלי שרש הגבוה ממנו ולכן נמשך
34 לכלי כדי לקבל גם את מעלת הכלי ששורשו מהעצמיות
35 ממש, וכך גם הנשמה שמרגישה את מעלתו של הגוף ולכן
36 יורדת להתלבש בו, כמו שנתבאר במקום אחר.

יוס' ב' דחג השבועות תער"ב

20. לרבי חיים ויטאל, הגהה ט"ו.

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים קונטרסים

1 סיבת היראה - מצד הריחוק, סיבת השמחה - מצד הקירוב. התפלה צ"ל ביראה, וגם בשמחה
2 מזה שהוא עובד ה'. הצמחים למטה - גידולם מהמזל הרוחני

3 וְהִנֵּה בְּמִדְרָשׁ שׁוֹחֵר טוֹב אֵימָא: "כְּתוּב אֶחָד אוֹמֵר עֲבָדוּ
4 אֶת ה' בְּשִׂמְחָה, וְכְתוּב אֶחָד אוֹמֵר עֲבָדוּ אֶת ה'
5 בִּירְאָה, אִם בִּירְאָה לְמָה בְּשִׂמְחָה, וְאִם בְּשִׂמְחָה לְמָה
6 בִּירְאָה, אָמַר ר' אִיבָא כְּשֶׁאֲתָה עוֹמֵד לְהִתְפַּלֵּל יְהֵא לְבָךְ
7 עֲלֶיךָ שְׂמֵחַ, שְׂאֲתָה עוֹבֵד לְאֱלֹקִים שְׂאִין פְּיוּצָא בּו'". דְּהִנֵּה
8 יְרָאָה וְשִׂמְחָה הֵם שְׁנֵי כּוּחוֹת הַבָּאִים מִמְּקוֹרוֹת וְסִבּוֹת
9 הַפְּכִיּוֹת, דְּמִקּוֹר וְסִבַּת הִירְאָה הוּא מִצַּד הָרְחוּק, וְלִכְנָן הִנֵּה
10 פְּעֻלַּת הִירְאָה הִיא הִנְסִיגָה לְאַחֲרֵי שֶׁהוּא נִרְעָשׁ וְנִפְתָּח
11 מִגְּדֹל הַמּוֹרָא וְנִפְתָּח, וְכָל מָה שֶׁהִירְאָה הִיא בְּיוֹתֵר, הִנְסִיגָה
12 לְאַחֲרֵי הִיא בְּיוֹתֵר, וּמִקּוֹר וְסִבַּת הַשְּׂמִינָה הוּא הָקְרִיב
13 דְּוָקָא, שֶׁהוּא מִתְקָרֵב בְּיוֹתֵר מִצַּד גְּדֹל הַשְּׂמִינָה, וּכְמוֹ
14 שְׁאֵנוּ רֹאִין בְּמוֹתֵשׁ, דְּהֶאֱדָם בְּעַת הַשְּׂמִינָה הוּא מוֹתֵר עַל

15 כְּבוֹדוֹ, וּמִתְקָרֵב לְכָל וּמִתְקָרֵב אֶת כָּלָם אֵלָיו, וְכָל מָה
16 שֶׁהוּא שְׂמֵחַ יוֹתֵר הִנֵּה יוֹתֵר תְּהִיָּה קְרִיב, לְהִיּוֹת כְּלָלוֹת
17 עֲנֵן הַשְּׂמִינָה בָּא מִצַּד הָקְרִיב, וְזֶהוּ דְּפָרִיזָא אִם עֲבוּדָת
18 הַתְּפִלָּה צְרִיכָה לְהִיּוֹת בִּירְאָה, דְּבָאָה מִסִּבַּת הָרְחוּק, אִיךְ
19 אֶפְשָׁר שִׁיְהִיָּה בְּשִׂמְחָה, שֶׁהִיא מִדַּת הַפְּכִיּוֹת הַבָּאָה מִמְּקוֹר
20 וְסִבַּת הַפְּכִיּוֹת, וְאָמַר ר' אִיבָא דְּעֲבוּדָת הַתְּפִלָּה צְרִיכָה
21 לְהִיּוֹת בִּירְאָה, מִפְּנֵי כִּי ה' יְרָאָה לְלֵב, אָבָל הַלֵּב צְרִיךְ
22 לְהִיּוֹת שְׂמֵחַ שֶׁהוּא עוֹבֵד אֱלֹקִים, וְהִנֵּנוּ דְּהַשְּׂמִינָה הִיא
23 מִזֶּה עֲצָמוּ שֶׁהוּא עוֹבֵד אֱלֹקִים, וְעַל יְדֵי הַדְּבִיבּוֹר בְּאוֹתִיּוֹת
24 הַתְּפִלָּה בְּשִׂמְחָה, הִנֵּה מִזֶּה עֲצָמוּ נַעֲשֶׂה הַתַּעֲנוּג בְּעֲצָמוֹ
25 וּמַעֲוֵר אֶת הַתַּעֲנוּג שְׁלֵמָעָלָה, דְּהִנֵּה אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל¹⁰
26 אֵין לָךְ עֹשֶׁב מִלְּמִטָּה שְׂאִין לוֹ מִזֶּל מִלְּמַעְלָה הַמֶּכָּה בּוֹ

(9) תהלים ב, יא.

(10) ראה בראשית רבה פרשה י, ו. וזהו חלק א' רנא, א. מורה נבוכים חלק ב' פרק י'.

7 הָיָה מְתִיקוֹת בְּהַתְּפוּחַ, רַק שְׁזָהוּ מִהַמְּדֻרָּה תַּחְתּוֹנָה
8 שְׁבִהֲמֻזָּל, וְהִינּוּ דְּפִנְיָמִית הַחַיִּית הַרוּחָנִי שְׁבִהֲתַפּוּחַ הוּא
9 מִהַגְשָׁמַת הַרוּחָנִי שְׁבִהֲמֻזָּל, וְכִמּוּ בְּגוּף וְנֶפֶשׁ, הָרִי הַגְשָׁמִי
10 שְׁבִרוּחָנִי דְּנֶפֶשׁ, הוּא שְׁמֵתִלְבָּשׁ בָּחֵם הַרוּחָנִי שְׁבִדָּם, הִנֵּה
11 כֵּן הַחַיִּית פְּנִימִי וְהַרוּחָנִית שְׁבִתַּפּוּחַ, הוּא מִהַגְשָׁמִי
12 שְׁבִרוּחָנִית הַמֻּזָּל.

שבת פרשת חיי (שרה תרצ"ט)

1 וְאוֹמֵר גָּדַל, דְּבָכָל הַצְמָחִים שְׁלֵמָטָה, הָרִי גְדוּלָּם וְטַעַם
2 פְּרוֹתֵיהֶם הוּא מִן מֻזָּל הַרוּחָנִי, וְכִמּוּ מְתִיקוֹת וְחִמְיָצוֹת
3 שֶׁל הַתַּפּוּחַ הַגְשָׁמִי רִיחוֹ וּמֶאֱהוּ, הִנֵּה הַכֹּל הוּא מִן הַמֻּזָּל
4 הַרוּחָנִי, וְהִנֵּה שְׁרָחוּק עָרְכוּ מְאֹד טַעַם הַתַּפּוּחַ שֶׁהוּא
5 גְשָׁמִי הַנֶּרְגָּשׁ לַחֵד, לְגַבִּי הַמֻּזָּל הַרוּחָנִי, מְכַל מְקוֹם הִנֵּה
6 זֶה בָּא מִהַמֻּזָּל הַרוּחָנִי, וְאִם לֹא הָיָה מְתִיקוֹת בְּהַמֻּזָּל לֹא

לקוטי דיבורים

30 המשפיעים והמשגיחים, עמד הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק
31 ואמר:
32 "תלמידי ישיבת "תומכי תמימים", הלומדים כיום
33 בכל המערכות ואלה שילמדו בה במשך הזמן והזמנים,
34 את אשר ישנו פה ואת אשר איננו פה - הנני כורת
35 אתכם היום ברית, ברית השתתפות לעבודה במסירות
36 נפש לתורה ויראת שמים ועבודה שבלב, בלי ויתורים
37 ובלי פשרות, יקוב הדין את ההר¹³, יקוב הדין של
38 הצמצום הראשון את ההר של חברת מפיצי השכלה¹⁴.
39 "הקב"ה בורא רפואה קודם למכה¹⁵, הקב"ה הקדים
40 הרפואה של התייסדות "תומכי תמימים" למכת
41 המלמדים של חברת מפיצי השכלה, מובטח לי ש"תומכי
42 תמימים" תחזק על חברת מפיצי השכלה והכפירה
43 בתורה ומצוות שהם מפיצים, אשר תלמידי ה"תמימים"
44 עתידים לתקן.
45 לאחר מכן ציווה הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק להכריז
46 שיכינו את עצמם לשיר את ניגונו של רבנו הזקן בן ארבע
47 הבבות בהתאם למה שדובר (בשיחה שלפני ההקפות)
48 שניגון מרומם ומקשר, ביחוד ניגון המכוון כנגד ארבע
49 אותיות שם הוי' וכנגד ארבעת העולמות אצילות-
50 בריאה-יצירה-עשיה הפרטיים וכנגד עולמות אבי"ע
51 הכלליים.
52 הסבא, הרבי ה"צמח צדק", אמר על ניגון זה: כל
53 האומר שמועה בשם אומרה יראה כאילו בעל השמועה
54 עומד כנגדו¹⁶.
55 אבי, רבי - הוד כ"ק אאמו"ר מוהר"ש זצוקללה"ה
56 נב"מ זי"ע - אמר בשעה ששרים את ניגונו של רבנו
57 הזקן בן ארבע הבבות, הוא זמן מוכשר לתשובה, שכן
58 עת רצון אז למעלה, וחסידיים יודעים מה פירוש עת רצון,

1 "פירות הערלה אין להם תקנה אחרת מאשר ביטול
2 והעברה מן העולם. והביטול וההעברה באים על ידי
3 תיקון חצות שדמעות מכבסות, כפי שהסבא הרבי
4 האמצעי מסביר את הענינים של "חומת בת ציון הוריתי
5 כנחל דמעה"¹⁰, "והיתה לי דמעותי לחם יום ולילה"¹¹ -
6 בספרו "דרך חיים".
7 "כעת באה השנה הרביעית בכרם ה' של ישיבת
8 "תומכי תמימים". הפירות של השנה הרביעית הנה בזמן
9 הבית היו צריכים להעלותם לירושלים, ובזמן הגלות
10 צריכים לפדותם ואת המטבע בו פדו את פירות הרבעי
11 יש לזרוק לים או לשחקה ולפזרה.
12 "פירות רבעי מותרים בהנאה לפי אחד משני
13 התנאים: א) להעלות לירושלים, וירושלים היינו יראה
14 שלום. ב) לפדות את הפירות ולבטל את מטבע הפדיון
15 בביטול גמור.
16 כשדיבר אבי בענין פירות ערלה, פרצו כמה
17 מהתלמידים בבכי, דמעות תשובה ניגרו מעיניהם - דבר
18 שעשה רושם חזק ביותר על כל שאר הנוכחים.
19 רושם חזק מיוחד עשו דברי קדשו הבאים של הוד
20 כ"ק אאמו"ר הרה"ק:
21 "מובטח לי - וידוע ההבדל בין "בטוח" ל"מובטח" -
22 שתלמידי "תומכי תמימים" באשר יהיו - ובארבע פינות
23 העולם יפוצו - יגשימו בפועל ובמסירות נפש את הכוונה
24 העליונה של "נתאוהו הקב"ה להיות לו דירה
25 בתחתונים"¹².
26 "מנהל פועל - פנה אבי אלי - העמד את צבא "תומכי
27 תמימים", ברצוני לשתות אתם "לחיים" לרגל כריתת
28 הברית של עבודה.
29 כשהעמדתי את ה"תמימים", ובראשם את

14 חלק חשוב של חברי ה"יבסקציה" שנלחמו כו' היו מתלמידיהם ומחונכיהם.

15 ראה שהש"ר פ"ד.

16 שקלים פ"ב ה"ה.

10 איכה ב, יח.

11 תהלים מב, ד.

12 תיקונים ת"ב, ה.

13 יבמות צב, א. סנהדרין ו, ב.

- 1 ועל אף שדרגות שונות בזמני עת רצון, הרי הצד השווה
2 שבהן שהשעה היא שעת עת רצון.
3 הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק החל לשיר את ניגונו של
4 רבנו הזקן בן ארבע הבבות, וכל הנוכחים ליווהו
5 בהתלהבות והתעוררות רבה נעדרת התפעלות חיצונית,
6 כל אחד היה מכונס ועסוק בעניני עצמו, בעבר, בהווה
7 ובעתיד שלו. ה"זאל" הגדול הפך למצב רוח של "ונתנה
8 תוקף" ביום כיפור.
9 כשסיימו לנגן, פנה הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק לעבר
10 תלמידי ה"תמימים" ואמן:
11 "תמימים! – כל היוצא למלחמת בית דוד, כותב גט
12 כריתות לאשתו".

13

[דברי ימי חיי אדמו"ר הזקן]

- 1 לערך בחדש אלול קבלו החסידים הגאונים רב"מ ור"מ מייזיל מכתב מליאָזנע בשם הוד כ"ק
2 אדמו"ר אשר האיש שמעון שהם מתארים אותו לירא שמים ומחבב את סידור התפלה של הוד כ"ק
3 אדמו"ר ומפליא אותו, הנהו באמת משכיל מסתתר ושליח המשכילים לצודד נפשות להעבירם למולך
4 ההשכלה, וישימו לב עליו לרגל ולשמור את צעדיו וכשיעלה בידם לתפשו בכף אזי יגלו את פרצופו
5 כאשר הוא.
6 מעת שהצליחו החסידים להושיב בקהילת ווילנא עוד שני פרנסים מביניהם שהשפיע על הרמת
7 רוחם לא רק בוויילנא אלא גם בכל הגליל כולו, ואף שהדבר הביא תועלת גדולה בהכנסות הקהלות
8 מצד השתדלות החסידים ובחדש הראשון כבר נכנסו סכומים נכונים יותר על הרגיל מקודם, אבל זה
9 גופא הכאיב את לב המתנגדים החריפים והשנאה נתגברה מאד, והולכי רכיל ומדברי לה"ר הוסיפו
10 שמן על המדורה עד כי שוב התלקחה המחלוקת שזה כשלש שנים ששקטה.
11 ויחליטו החסידים להושיב מרגלי חרש בבתי חברי ועד הלוחמים נגד החסידים ובראשם מר יוסף
12 פעסעלעס שבביתו היתה ועידת העומדים בראש ועד הלוחם.
13 החלטה זו הביאה להחסידים תועלת מרובה וביחוד הצליח בצלאל ברוך הננס, הוא הי' ממשפחת
14 מרת פעסעלעס ואף שמראהו הי' כאיש תם ומגוחך, ערל שפתיים, חצי עור וחצי חרש, גבן וצולע על
15 ירכו, אבל באמת הי' חכם ומבין דבר מתוך דבר, וכאילו בלא מתכוון הי' נמצא בכל עת מצא, שומע
16 הכל וקורא את המכתבים המתקבלים למר פעסעלעס ומרגל לטובת החסידים.
17 המפתח הראשון לפתוח סודו של שמעון הי' העתקת מכתבו למר פעסעלעס.
18 במכתבו הוא מודיע שהוא כעת בקראָקא ומוסר דין וחשבון ממסעו בערי מושב החסידים ואשר
19 ביקר בבירת החסידות ואחרי התעכבו שמה כשבוע – איזה ימים הי' חולה – נתקבל לראיון אצל
20 הנשיא ולבסוף הכיר בו, אפשר – כתב בהיתול – הריח בו כההוא ינוקא שבזהר הקדוש¹⁵³ שהריח שלא
21 קראו ק"ש, והוא לא הניח תפלין באותו יום, אבל את זה לא הכיר כי אם שהוא הכיר שהוא שליח
22 המשכילים ובאותו לילה נסע משם ובעברו בערי רוסיא הלבנה ראה שעמדת החסידים חזקה היא עד
23 מאד וכבד לשער שיעלה לחדור למבצריהם.
24 הוא וחבריו מטכסים עצה וסדר תעמולה איך לכובשם כי אנחנו – הוא כותב – כולנו בעלי הדיעה
25 שלא הי' ואינו ולא יהי' אחת היא לנו אם בעלי נקדישך וכתר או בעלי נקדש ונעריצך¹⁵⁴, כי כולם
26 כאחד מחזיקי נושנות המה וצריכים להעמידם בקרן אורה.

- 1 ולו שמעתם מה שמספרים הצירים ולו ראיתם מה שראיתי אני הייתם יודעים כי כל מה שחברי
2 ועד הלוחמים דווילנא מעיקים ולוחצים את בעלי ההזי' איננו גם חלק קטן מה שראוי לעשות לבעלי
3 ההזי' חסידי הרבי מליאָזנע וכשיבא לוויילנא יספר הכל בארוכה.
4 הרב"מ והרב"מ נבהלו לקרוא את האגרת הזאת ויצו על בצלאל ברוך שיזהר מלספר ומלדבר למי
5 שהוא אודותה ויכלכל ענינו במועצות ודעות ובמתינות גדולה.

אגרות קודש

- 1 [תחלת תמוז תרפ"א] הגיעני מכתב כו' ברוך ז"ל ולעוררו בדבר זירוז שילוח
2 האתרוגים לולבים הדסים למקומם בהקדם האפשרי, ואשר
3 נקווה להאל הטוב, כי גם אלינו יגיע.
4 תלמידינו היקר, וו"ח אי"א מו"ה צבי שי' והי' ברכה ושלוש כאו"נ וידידם הדו"ש במו"ר.
5 שלום וברכה
אג"ק מוהר"י צ כרך יד

אגרות קודש

ב"ה, י"ד כסלו, ה'תש"כ
ברוקלין, נ.י.

הו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ הרב ישעי' שי'

שלום וברכה!

אחרי ההפסק הכי ארוך נתקבל מכתבו מיום ד', בו כותב מעבודתו בקדש לדרוש בכל שבוע בעניני
יהדות, ושואל איזה נקודות להדגיש בנוגע לכ"ק אדמו"ר הבעל שם טוב, בפרט שנמצאים אנו בשנת ה-
200 להסתלקות-הילולא שלו.

הנה בכלל תורת הבעש"ט תורה רחבה במאד, ונתבארה באר היטב בתורת חב"ד, שהרי בלשון כ"ק
אדמו"ר מוהרש"ב - תורת חב"ד היא היא תורת הבעש"ט ז"ל (עיי' העתק מאגרת קדש זו בתחילת היום
יום, וכן במבוא לקונטרס ומעין).

ומה שנוגע ביחוד להדגיש הוא לשלול ולבטל הטעות, שיש מפיצין אותה בשוגג או גם במזיד,
שהבעש"ט ח"ו וח"ו הקיל באיזה ענין, אפילו דקדוק קל של דברי סופרים, הס מלהזכיר ולפשיטות הענין,
ובפרט לדכוותי האריכות אך למותר.

וכן ראוי להדגיש בשתי הנקודות דפעולות הבעש"ט, שהתחיל עבודתו בקדש בחינוך קטני בני
ישראל, ביחד עם גלוי שיטה עמוקה ביותר ביסודי היהדות והשקפת עולמה. ומוסג"ב העתק מכתבי
למתועדים בחג הגאולה דיי"ט כסלו הבע"ל, שגם בו נגעתי בנקודות האמורות.

בברכה לבשורות טובות וגם בעניניו הפרטיים.

פרשת תולדות

כה וַיֹּאֲלֶה תוֹלְדֹת יִצְחָק בֶּן־אֲבִרְהָם אֲבִרְהָם הוֹלִיד אֶת־יִצְחָק: ^אוַיְהִי יִצְחָק בֶּן־אַרְבָּעִים שָׁנָה בְּקַחְתּוֹ אֶת־רִבְקָה בַּת־בְּתוּאֵל הָאֲרָמִי מִפְּדָן אָרָם אֲחֻזַּת לָבָן הָאֲרָמִי לוֹ לְאִשָּׁה: ^{בא}וַיַּעֲתֶר יִצְחָק לַיהוָה לִנְכַח אִשְׁתּוֹ כִּי עֲקָרָה הָיָה וַיַּעֲתֶר לוֹ יְהוָה וַתֵּהָרֶב רִבְקָה אִשְׁתּוֹ: ^{בב}וַיִּתְרַצְצוּ הַבָּנִים בְּקֶרְבָּהּ וַתֹּאמֶר אִם־כֵּן לָמָּה זֶה אֲנִי וְתִלְדָּה לְדָרִשׁ אֶת־יְהוָה: ^{בג}וַיֹּאמֶר יְהוָה לָהּ שְׁנֵי כְּתִיב גִּימ קרי גוים בְּכַמְנָד וּשְׁנֵי לְאֻמִּים מִמַּעֲיָד יִפְרְדוּ וְלֹאִם מִלֵּאִם יֵאֱמָר וְרֵב יַעֲבֹד צָעִיר: ^{כד}וַיִּמְלְאוּ יָמֶיהָ לְדֹלֶת וְהָיָה תוֹמָם בְּבִטְנָהּ: ^{כה}וַיֵּצֵא הָרֹאשׁוֹן אֲדָמוֹנִי כֹלֹ פֶּאֶדֶרֶת שַׁעַר וַיִּקְרָאוּ שְׁמוֹ עֵשָׂו: ^{כו}וְאַחֲרֵי־כֵן יֵצֵא אָחִיו וַיְדֹ אֲחֻזַּת בַּעֲקָב עֵשָׂו וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב וַיִּצְחָק בֶּן־שָׁשִׁים שָׁנָה בְּלֹדֶת אֹתָם: ^{כז}וַיִּגְדְּלוּ הַנְּעָרִים וַיְהִי עֵשָׂו אִישׁ יָדָע צִיד אִישׁ שֹׂדֵה וַיַּעֲקֹב אִישׁ תָּם יֹשֵׁב אֲהֻלִּים: ^{כח}וַיֵּאָהֱב יִצְחָק אֶת־עֵשָׂו כִּי־צִיד בָּפִיו וּרְבִקָּה אֲהָבָת אֶת־יַעֲקֹב: ^{כט}וַיִּזְוֹד יַעֲקֹב גִּזְוִיד וַיָּבֹא עֵשָׂו מִן־הַשֹּׂדֵה וְהוּא עֵיף: ^לוַיֹּאמֶר עֵשָׂו אֶל־יַעֲקֹב הֲלָעִיטָנִי נָא מִן־הָאָדָם הָאָדָם הָיָה כִּי עֵיף אֲנִי עַל־כֵּן קָרָא־שְׁמוֹ אָדָם: ^{לא}וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב מִכְּרָה כִּי־זֶם אֶת־בְּכֹרְתְךָ לִי: ^{לב}וַיֹּאמֶר עֵשָׂו הִנֵּה אֲנִי הוֹלֵךְ לָמוֹת וְלִמְחָה לִי בְּכֶרֶה: ^{לג}וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב הַשְׁבֵּעָה לִּי כִּי־זֶם וַיִּשְׁבַּע לוֹ וַיִּמְכֹּר אֶת־בְּכֹרְתוֹ לַיַּעֲקֹב: ^{לד}וַיַּעֲקֹב נָתַן לַעֲשׂוֹ לֶחֶם וּגְזִיד עֲדָשִׁים וַיֹּאכֵל וַיִּשְׁתַּ וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ וַיָּבֹז עֵשָׂו אֶת־הַבְּכֹרָה: ^{לה}כֹּ כֹ וַיְהִי רָעַב בָּאָרֶץ מְלֶכֶל הָרָעַב הָרֹאשׁוֹן אֲשֶׁר הָיָה בִּימֵי אֲבִרְהָם וַיֵּלֶךְ יִצְחָק אֶל־אֲבִימֶלֶךְ מֶלֶךְ־פְּלִשְׁתִּים גִּרְרָה: ^{לו}וַיֵּרָא אֵלָיו יְהוָה וַיֹּאמֶר אֶל־תֵּרֶד מִצְרַיִמָּה שָׁכֵן בָּאָרֶץ אֲשֶׁר אָמַר אֲלֶיךָ: ^{לז}גִּזְוִיד בָּאָרֶץ הַזֹּאת וְאַחֲרָיָה עִמָּךְ וְאַבְרָכְךָ כִּי־לָךְ וְלֹדְרָךְ אֶתָּן אֶת־כָּל־הָאָרֶץ הָאֵל וְהַקְּמַתִּי אֶת־הַשְׁבֵּעָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאֲבִרְהָם אָבִיךָ: ^{לח}וְהִרְבֵּיתִי אֶת־זֶרְעֶךָ כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְנָתַתִּי לְזֶרְעֶךָ אֶת־כָּל־הָאָרֶץ הָאֵל

וְהַתְּפַרְכּוּ בְּזֶרְעֶךָ כָּל־גִּזְוֵי הָאָרֶץ: ^הוַיַּעֲבֹד אֲשֶׁר־שָׁמַע אֲבִרְהָם בְּכָל־יְשִׁמּוֹל מִשְׁמַרְתִּי מִצֻּרֵי חֲקוּתִי וְתוֹרָתִי:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כ עמ' 108)

וַיִּגְדְּלוּ הַנְּעָרִים (כה, כז)

סֵטְרָא דְאַבְרָהָם גְּרִים לוֹן (זח"א קלח, ב)

וְקָשָׁה, בִּיצֵד מִתְאַיֶּמָה הַנְּהַגְתּוֹ הַשְּׁלִילִית שֶׁל עֵשָׂו עִם הַשְּׁפָעֶתוֹ שֶׁל אֲבִרְהָם. וַיֵּשׁ לִזְמַר, דְּהִנֵּה עֵשָׂו נוֹלֵד עִם נְטִיזוֹת רְעוּת, כְּפִי שְׁמִצְנוֹ שְׁעוֹד בְּמַעֲי אִמּוֹ רָצָה לָצֵאת לַפְתָּחִי עֲבוּדָה זָרָה (רש"י פסוק כב). וְאַבְרָהָם חֲנֹכָו וְלִמְדוֹ לְהִלָּחֵם בְּצִירוֹ וְלִהְיוֹת עַל נְטִיזוֹתֵי הָרְעוּת. וְאַכֵּן, זֶה הִתָּה עֲבוּדָתוֹ כֹּל עוֹד הַתְּחַנֵּף עַל יְדֵי אֲבִרְהָם; אֲכַל לְאַחַר פְּטִירָתוֹ שֶׁל אֲבִרְהָם יֵצֵא לְתַרְבוּת רָעָה (רש"י פסוק ל).

שני וַיִּשְׁבַּע יִצְחָק בְּגִרָה: וַיִּשְׁאֲלוּ אֲנָשֵׁי הַמָּקוֹם לְאִשְׁתּוֹ וַיֹּאמֶר אֲחֻזַּת הוּא כִּי יֵרָא לְאֹמֶר אִשְׁתִּי כִּי־יִהְיֶה־לִּי אֲנָשִׁי הַמָּקוֹם עַל־רִבְקָה כִּי־טוֹבָת מְרָאָה הוּא: ^הוַיְהִי כִּי אָרְכּוּ־לוֹ שָׁם הַיָּמִים וַיִּשְׁקֹף אֲבִימֶלֶךְ מֶלֶךְ־פְּלִשְׁתִּים בְּעַד הַחֲלוֹן וַיֵּרָא וְהָיָה יִצְחָק מְצַחֵק אֶת רִבְקָה אִשְׁתּוֹ: ^ווַיִּקְרָא אֲבִימֶלֶךְ לְיִצְחָק וַיֹּאמֶר אֵךְ הִנֵּה אִשְׁתְּךָ הוּא וְאֵיךְ אִמְרָתְךָ אֲחֻזַּת הוּא וַיֹּאמֶר אֵלָיו יִצְחָק כִּי אִמְרָתִי כִּי־אִמְרוֹת עָלֶיהָ: ^זוַיֹּאמֶר אֲבִימֶלֶךְ מַה־זֹּאת עָשִׂיתָ לָנוּ כְּמַעַט שָׁכַב אֶחָד הָעָם אֶת־אִשְׁתְּךָ וְהִבְאֵתָ עֲלֵינוּ אִשָּׁם: ^חוַיֵּצֵא אֲבִימֶלֶךְ אֶת־כָּל־הָעָם לְאֹמֶר הַנִּיַּע בְּאִישׁ הָיָה וּבְאִשְׁתּוֹ מוֹת יוֹמָת: ^טוַיִּזְרַע יִצְחָק בָּאָרֶץ הַהוּא וַיִּמְצָא בִּשְׁנָה הַהוּא מֵאָה שְׁעָרִים וַיְבָרְכֵהוּ יְהוָה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ה עמ' 74)

וַיִּזְרַע יִצְחָק (כו, יב)

וכי יִצְחָק זָרַע דָּגָן ח"ו, אֵלָּא לָקַח אֶת כָּל מַעֲשֵׂר קְמוֹנוֹ וְזָרַע צִדְקָה לַעֲנִיִּים (פרקי דרבי אליעזר פרק ל"ג)
הַמְדָּרֵשׁ שׁוֹאֵל, בִּיצֵד עֵסֶק יִצְחָק בְּחִרְשָׁה זְרִיעָה וְקִצְרָה, וְלֹא חֲשַׁשׁ שְׁמִלְכָּה זֶה תְּפָרִיעַ לְדִבְקוֹתָהּ בַּה. וְהַמְדָּרֵשׁ עוֹנֶה, שִׁיִּצְחָק לֹא זָרַע דָּגָן אֵלָּא צִדְקָה: מִשְׁתָּרוֹ לֹא הִתָּה הַדָּגָן עֲצָמוֹ, אֵלָּא קִיּוֹם מַצּוֹת צִדְקָה.

שלישי וַיִּגְדְּלֵהוּ הָאִישׁ וַיֵּלֶךְ הָלוֹךְ וַיִּגְדֵּל עַד כִּי־יִגְדֵּל מְאֹד: ^יוַיְהִי־לוֹ מִקְנֵה־צֹאן וּמִקְנֵה בָקָר וְעֶבְדָּה רַבָּה וַיִּקְנְאוּ אֹתוֹ פְּלִשְׁתִּים: ^{יא}וְכָל־הַבְּאֵרֹת אֲשֶׁר חָפְרוּ עֲבָדֵי אֲבִיו בִּימֵי אֲבִרְהָם אָבִיו סָתְמוּם פְּלִשְׁתִּים וַיִּמְלְאוּם עָפָר: ^{יב}וַיֹּאמֶר אֲבִימֶלֶךְ אֶל־

עבודתו של יצחק לא הייתה ללכת מעיר לעיר לפקדם את שמו של הקבר, כפי שעשה אברהם, אלא הוא נשאר במקומו, בארץ ישראל, ושם משך וקרב אליו את באי העולם, בדגמת אבוקה גדולה שמושכת אליה ניצוצות. וענן זה מדגש במיוחד לגבי יצחק ואבימלך. שכן, בתחלה אמר לו אבימלך "לך מעמנו", אבל לאחר שבנה יצחק מזבח וקרא בשם ה', הלך אליו אבימלך עם אחרות מרעהו ואמר לו "ראינו כי הנה ה' עמך". תהי נא אלה בינותינו".

חמישי וַיַּעַשׂ לָהֶם מִשְׁתֶּה וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ:
א וַיִּשְׁכְּמוּ בַבֶּקֶר וַיִּשְׁכְּעוּ אִישׁ לְאָחִיו וַיִּשְׁלַחֻם יִצְחָק וַיֵּלְכוּ מֵאֵתוֹ בְּשָׁלוֹם: ב וַיְהִי א בַּיּוֹם הַהוּא וַיִּבְאוּ עֲבָדֵי יִצְחָק וַיִּגְדּוּ לוֹ עֲלֵאדוֹת הַבָּאָר אֲשֶׁר חָפְרוּ וַיֹּאמְרוּ לוֹ מִצְאָנוּ מַיִם: ג וַיִּקְרָא אֹתָהּ שִׁבְעָה עַל־כֵּן שֵׁם־הָעֵיִר בָּאָר שִׁבְעָה עַד הַיּוֹם הַזֶּה: ד וַיְהִי עָשׂוּ בֶן־אַרְבָּעִים שָׁנָה וַיִּקַּח אִשָּׁה אֶת־יְהוּדִית בַּת־בְּאָרִי הַחֹתֵן וְאֶת־בְּשִׁמְתַּת בַּת־אֵילָן הַחֹתֵן: ה וַתְּהִיֵּן מֵרַת רוּחַ לְיִצְחָק וּלְרַבְקָה: ו כֹּז וַיְהִי כִּי־זָקֵן יִצְחָק וַתִּכְהֵן עֵינָיו מֵרָאֹת וַיִּקְרָא אֶת־עָשׂוּ א בְּנוֹ הַגָּדֹל וַיֹּאמֶר אֵלָיו בְּנִי וַיֹּאמֶר אֵלָיו הִנְנִי: ז וַיֹּאמֶר הִנֵּה־נָא זָקַנְתִּי לֹא יִדְעֵתִי יוֹם מוֹתִי: ח וְעַתָּה שְׂאֵנָא כְּלִיד תְּלִיד וְקִשְׁתְּךָ וְצֵאל הַשִּׁדָּה וְצוּרָה לִי כְּתִיב צִידָה קִרִּי צִיד: ט וַעֲשֵׂה־לִּי מִטַּעַמִּים כַּאֲשֶׁר אֶהְבֵּתִי וְהִבִּיֵּאָה לִּי וְאִכְלָה בְּעֵבֶר תִּבְרַכְךָ נַפְשִׁי בְּמָרֹם אֲמוֹת: י וּרְבִקָּה שָׁמְעַת בְּדַבָּר יִצְחָק אֶל־עָשׂוּ בְּנוֹ וַיֵּלֶךְ עָשׂוּ הַשִּׁדָּה לְצוּר צִיד לְהִבִּיֵּא: יא וּרְבִקָּה אָמְרָה אֶל־יַעֲקֹב בְּנָה לֵאמֹר הִנֵּה שָׁמְעֵתִי אֶת־אֲבִיד מְדַבֵּר אֶל־עָשׂוּ אֲחִיד לֵאמֹר: יב הִבִּיֵּאָה לִי צִיד וַעֲשֵׂה־לִּי מִטַּעַמִּים וְאִכְלָה וְאֶבְרַכְכָּה לִפְנֵי יְהוָה לִפְנֵי מוֹתִי: יג וְעַתָּה בְּנִי שָׁמַע בְּקֻלִּי לֵאשֶׁר אָנִי מְצִיָּה אֹתְךָ: יד לִדְנָא אֶל־הַצֹּאֵן וְכַח־לִּי מִשָּׁם שְׁנֵי גִדִּי עֹיִם טְבִיִּים וַאֲעֲשֶׂה אֹתָם מִטַּעַמִּים לְאֲבִיד כַּאֲשֶׁר אֶהְבֵּ: יה וְהִבֵּאתָ לְאֲבִיד וְאִכָּל בְּעֵבֶר אֲשֶׁר יִבְרַכְךָ לִפְנֵי מוֹתִי: יז וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל־רַבְקָה אִמּוֹ הֵן עָשׂוּ אֲחִי אִישׁ שָׂעִר וְאֲנִי אִישׁ חָלָק: יח אוֹלִי יִמְשְׁלֵנִי אֲבִי וְהִיִּיתִי בְּעֵינָיו בְּמַתְעַתֵּעַ וְהִבֵּאתִי עָלַי קָלָלָה וְלֹא בְרָכָה:

יצחק לך מעמנו כי עצמת ממנו מאד: י וילך משם יצחק ויחן בנחל גרר וישב שם: יא וישב יצחק ויחפר. את בארות המים אשר חפרו בימי אברהם אביו ויסתמום פלשתים אחרי מות אברהם ויקרא להן שמות בשמות אשר קרא להן אביו: יב ויחפרו עבדי יצחק בנחל וימצאו־שם באר מים חיים: יג ויריבו רעי גרר עם־רעי יצחק לאמר לנו המים ויקרא שם־הבאר עֶשֶׂק כי התעשקו עמו: יד ויחפרו באר אחרת ויריבו גם־עליה ויקרא שמה שטנה: טו ויעתק משם ויחפר באר אחרת ולא רבו עליה ויקרא שמה רחבות ויאמר כי עתה הרחיב יהוה לנו ופרנו בארץ:

~ נקודות משיחות קודש ~ (רשימות חוברת 5)

ויחפרו עבדי יצחק. . . באר מים חיים (כו, יט)
איתא בלקוטי תורה, שיש לעשות שלש הקנות לפני תפלת שחרית: צדקה, מקנה ולמוד מוסר. ויש לומר, שזה נלמד משלשת האבות. צדקה - מאברהם, עלי נאמר "לעשות צדקה ומשפט". מקנה - מיצחק, שחפר בארות מים. למוד מוסר - מיעקב, "יושב אהלים", שרומז ללמוד התורה. ולאחר ההקנות הללו באה התפלה עצמה, וכמבאר בתורה אור, שבני יעקב רומזים לארבעת השליכות של סלם התפלה: פסוקי דזמרה (ראובן), ברכות קריאת שמע (שמעון), קריאת שמע (לוי) ושמונה עשרה (יהודה).

רביעי כ ויעל משם באר שבע: כ ויקרא אליו יהוה בלילה ההוא ויאמר אנכי אלהי אברהם אביך אל־תירא כי־אתך אנכי וברכתִיךָ והרפיתי את־זרעך בְּעֵבֶר אֲבִרָהֶם עֲבָדִי: כג ויבן שם מזבח ויקרא בשם יהוה ויט־שם אהלו ויכרו־שם עבדי יצחק באר: כד ואבימלך הלך אליו מגרר ואחותו מרעהו ופיכל שר־צבאו: כה ויאמר אלהם יצחק מדוע באתם אלי ואתם שנאתם אתי ותשלחוני מאתכם: כו ויאמרו ראו ראינו כי־היה יהוה א עמך ונאמר תהי נא אלה בינותינו בינינו ובינך ונכרתה ברית עמך: כז אִם־תַּעֲשֶׂה עִמָּנוּ רָעָה כַּאֲשֶׁר לֹא נִגְעֲנוּךָ וְכַאֲשֶׁר עָשִׂינוּ עִמָּךָ רָק־טוֹב וְנִשְׁלַחְךָ בְּשָׁלוֹם אֹתָהּ עֵתָה בְּרוּךְ יְהוָה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כה עמ' 129)

ראו ראינו כי הנה ה' עמך (כו, כח)

וַתֹּאמֶר לוֹ אִמּוֹ עָלַי קָלָלְתָּךְ בְּנִי אֲדָה שְׁמִיעַ בְּקִלִּי
וְלֹךְ קַח-לִי: ^ד וַיֵּלֶךְ וַיִּקַּח וַיָּבֵא לְאִמּוֹ וַתַּעַשׂ אִמּוֹ
מִטַּעֲמִים כַּאֲשֶׁר אָהָב אָבִיו: ^ה וַתִּקַּח רִבְקָה אֶת-
בְּגָדֵי עֶשָׂו בְּנֵה הַגִּדְלָה הַחֲמֹדֶת אֲשֶׁר אָתָּה בְּבִית
וַתִּלְבַּשׂ אֶת-יַעֲקֹב בְּנֵה הַקָּטָן: ^ו וְאֵת עֹרֹת גִּדְיֵי
הָעֹזִים הַלְבִּישָׁה עַל-יָדָיו וְעַל חֻלְקֹת צְוָארָיו:
^ז וַתִּתֵּן אֶת-הַמִּטַּעֲמִים וְאֶת-הַלֶּחֶם אֲשֶׁר עָשָׂתָה
בְּיַד יַעֲקֹב בְּנֵה: ^ח וַיָּבֵא אֶל-אָבִיו וַיֹּאמֶר אָבִי וַיֹּאמֶר
הִנְנִי מִי אָתָּה בְּנִי: ^ט וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל-אָבִיו אֲנֹכִי
עֹשֵׂו בְּכֹרֶךְ עֲשִׂיתִי כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ אֵלַי קוּם-נָא שָׁבָה
וְאֲכָלָה מִצִּידִי כַּעֲבוּר תִּבְרַכְנִי נַפְשְׁךָ: ^י וַיֹּאמֶר
יִצְחָק אֶל-בָּנוֹ מַה-זֶּה מִתְּרַתְּ לַמָּצָא בְּנִי וַיֹּאמֶר כִּי
הִקְרָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִפְנֵי: ^{יא} וַיֹּאמֶר יִצְחָק אֶל-יַעֲקֹב
גִּשְׁה-נָּא וְאִמְשֶׁךְ בְּנִי הָאֵתָּה זֶה בְּנִי עֹשֵׂו אִם-לֹא:
^{יב} וַיִּגַּשׁ יַעֲקֹב אֶל-יִצְחָק אָבִיו וַיְמַשְׁהוּ וַיֹּאמֶר הַקֵּל
קוֹל יַעֲקֹב וְהִידִים יָדָי עֹשׂו: ^{יג} וְלֹא הִפִּירוּ כִּי-הָיוּ
יָדָיו בְּיָדָי עֹשׂו אָחִיו שְׁעֶרֶת וַיִּבְרַכְהוּ: ^{יד} וַיֹּאמֶר
אָתָּה זֶה בְּנִי עֹשֵׂו וַיֹּאמֶר אָנֹכִי: ^{טו} וַיֹּאמֶר הַגִּשְׁה לִי
וְאֲכָלָה מִצִּיד בְּנִי לְמַעַן תִּבְרַכְךָ נַפְשִׁי וַיִּגַּשׁ-לוֹ
וַיֹּאכֹל וַיָּבֵא לוֹ יִזְוֹ וַיִּשֶׁת: ^{טז} וַיֹּאמֶר אֵלָיו יִצְחָק אָבִיו
גִּשְׁה-נָּא וְשָׁקֶה-לִי בְּנִי: ^{יז} וַיִּגַּשׁ וַיִּשְׁקֵל-לוֹ וַיֵּרַח אֶת-
רִיחַ בְּגָדָיו וַיִּבְרַכְהוּ וַיֹּאמֶר רֵאחַ רִיחַ בְּנִי כְּרִיחַ
שֶׂדֶה אֲשֶׁר בָּרַכְו יְהוָה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות א עמ' 56)

עלי קללתך בני (כו, יג)

לכאורה, איזו נחמה היא זו, וברי כל בן דואג וחרד לשלום
אמו, ומה גם בן כמו יעקב. ויש לומר, שרַבְקָה אָמְרָה לַיַּעֲקֹב
שֶׁהִיא מוֹכֶנֶה לְמִסִּירוֹת נַפֶּשׁ, לְהַעֲמִיד אֶת עֲצָמָה בַּסִּנְיָה, כְּדִי
לְקַבֵּל אֶת הַבְּרִכּוֹת. וְדַבָּרִיָּה פָּעִלָה גַם בַּיַּעֲקֹב תְּנוּעָה שֶׁל מִסִּירוֹת
נַפֶּשׁ.

ששי ^{כח} וַתִּתֵּן לָךְ הָאֱלֹהִים מִטָּל הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁמַנִּי
הָאָרֶץ וְרַב דָּגָן וְתִירָשׁ: ^{כט} וַעֲבֹדֶיךָ עָמִים כְּתוּב וַיִּשְׁתַּחוּ
קִרִי וַיִּשְׁתַּחֲוּ לָךְ לְאִמִּים הָיוּ גְבוּר לְאֶחֱיָךְ וַיִּשְׁתַּחֲוּ
לָךְ בְּנֵי אֲמֹךְ אֲרִיִּיךְ אֲרוּר וּמִבְּרַכֶּיךָ בְּרוּךְ: ^ל וַיְהִי
כַּאֲשֶׁר פָּלָה יִצְחָק לְבָרְךְ אֶת-יַעֲקֹב וַיְהִי אֲדָה יִצָּא
יִצָּא יַעֲקֹב מֵאֵת בְּנֵי יִצְחָק אָבִיו וַעֲשֹׂו אָחִיו בָּא

מִצִּידוֹ: ^{לא} וַיַּעַשׂ גַּם-הוּא מִטַּעֲמִים וַיָּבֵא לְאָבִיו
וַיֹּאמֶר לְאָבִיו יָקָם אָבִי וַיֹּאכֹל מִצִּיד בָּנוֹ כַּעֲבוּר
תִּבְרַכְנִי נַפְשְׁךָ: ^{לב} וַיֹּאמֶר לוֹ יִצְחָק אָבִיו מִי-אָתָּה
וַיֹּאמֶר אָנֹכִי בְּנֶךְ בְּכֹרֶךְ עֹשֵׂו: ^{לג} וַיַּחֲרִד יִצְחָק חֲרָדָה
גְּדֹלָה עַד-מָאֹד וַיֹּאמֶר מִי-אֲפֹא הוּא הַצִּיד-צִיד
וַיָּבֵא לִי וְאֲכָל מִכָּל בְּטָרִם תְּבוֹא וְאִבְרַכְהוּ גַם-
בְּרוּךְ יְהִיה: ^{לד} כַּשְׁמֵעַ עֹשֵׂו אֶת-דְּבָרֵי אָבִיו וַיִּצְעַק
צַעֲקָה גְּדֹלָה וּמְרָה עַד-מָאֹד וַיֹּאמֶר לְאָבִיו בְּרַכְנִי
גַם-אֲנִי אָבִי: ^{לה} וַיֹּאמֶר בָּא אֲחִיךָ בְּמִרְמָה וַיִּקַּח
בְּרַכְתְּךָ: ^{לו} וַיֹּאמֶר הִכִּי קָרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב וַיַּעֲבֹבְנִי זֶה
פַּעַמִּים אֶת-בְּרַכְתִּי לָקַח וְהִנֵּה עָתָה לָקַח בְּרַכְתִּי
וַיֹּאמֶר הֲלֹא-אֶצְלָתָ לִי בְּרַכָּה: ^{לז} וַיַּעַן יִצְחָק וַיֹּאמֶר
לַעֲשׂו הֵן גָּבִיר שְׁמוֹתָי לָךְ וְאֶת-כָּל-אָחִיו נָתַתִּי לוֹ
לְעִבָדִים וְדָגָן וְתִירָשׁ סִמְכֹתָיו וְלָכֶה אֲפֹא מֶה
אֶעֱשֶׂה בְּנִי: ^{לח} וַיֹּאמֶר עֹשֵׂו אֶל-אָבִיו הַבְּרַכָּה אַחַת
הוּא-לָךְ אָבִי בְּרַכְנִי גַם-אֲנִי אָבִי וַיִּשָּׂא עֹשֵׂו קֶלֶס
וַיִּבֶךְ: ^{לט} וַיַּעַן יִצְחָק אָבִיו וַיֹּאמֶר אֵלָיו הִנֵּה מִשְׁמַנִּי
הָאָרֶץ יְהִיה מוֹשְׁבֶךָ וּמִטָּל הַשָּׁמַיִם מֵעַל: ^מ וְעַל-
חֲרָבְךָ תַּחֲיֶה וְאֶת-אֲחִיךָ תַּעֲבֹד וְהָיָה כַּאֲשֶׁר תִּרְדּוּ
וּפָרְקֶתָ עָלָיו מֵעַל צְוָארֶךָ: ^{מא} וַיִּשְׁטֹם עֹשֵׂו אֶת-יַעֲקֹב
עַל-הַבְּרַכָּה אֲשֶׁר בָּרַכְו אָבִיו וַיֹּאמֶר עֹשֵׂו בְּלָבוֹ
יִקְרְבוּ יְמֵי אָבֶל אָבִי וְאַהֲרָגָה אֶת-יַעֲקֹב אָחִי:
^{מב} וַיִּגֵּד לְרַבְקָה אֶת-דְּבָרָי עֹשֵׂו בְּנֵה הַגִּדְלָה וַתִּשְׁלַח
וַתִּקְרָא לַיַּעֲקֹב בְּנֵה הַקָּטָן וַתֹּאמֶר אֵלָיו הִנֵּה עֹשֵׂו
אֲחִיךָ מֵתֵנָּחם לָךְ לְהִרְגֶּךָ: ^{מג} וַעֲתָה בְּנִי שְׁמִיעַ בְּקִלִּי
וְקוּם בְּרַח-לָךְ אֶל-לָבָן אָחִי חֲרָנָה: ^{מד} וַיִּשְׁבֹּת עִמּוֹ
יָמִים אַחָדִים עַד אֲשֶׁר-תָּשׁוּב חֲמַת אֲחִיךָ: ^{מה} עַד-
שׁוּב אֶת-אֲחִיךָ מִמָּוֶה וְשָׁכַח אֶת אֲשֶׁר-עָשִׂיתָ לוֹ
וַיִּשְׁלַחְתִּי וּלְקַחְתִּיךָ מִשָּׁם לָמָּה אֲשַׁכֵּל גַּם-שְׁנֵיכֶם
יוֹם אֶחָד: ^{מו} וַתֹּאמֶר רַבְקָה אֶל-יִצְחָק קִצְתִּי בְּחַיִּי
מִפְּנֵי בָנוֹת חַת אִם-לָקַח יַעֲקֹב אִשָּׁה מִבְּנוֹת-חַת
כְּאֵלֶּה מִבְּנוֹת הָאָרֶץ לָמָּה לִי חַיִּים: ^{מז} כַּח ^{מח} וַיִּקְרָא
יִצְחָק אֶל-יַעֲקֹב וַיִּבְרַךְ אֹתוֹ וַיְצַוְהוּ וַיֹּאמֶר לוֹ
לֹא-תִקַּח אִשָּׁה מִבְּנוֹת בְּנֵעֵן: ^{מט} קוּם לָךְ פְּדִינָה אֲרָם

הראשונה שזוהתה בתורה. דהנה, נעקב יצא לתרן (חרון אף של עולם) והקים שם משפחה באפן של משתו שלמה; בבר את נצוצות הקדשה שהיו בצאן לבן; ובדרך לשם העלה אפילו את הדומם: "והאבן הזאת... זהה בית אלקים". ואף לגבי כל יהודי כף: עליו ל"הוליד" עוד יהודי ועוד יהודי על ידי שפועל אצלם הוספה בתורה ובמצות; עליו להשפיע גם על אמות העולם (תושבי "תרן") לקיים את שבע מצות בני נח; ועליו להפוך את העולם כלו, גם את הדומם, לדירה לו יתברך.

חצי קריש

יתגדל ויתקדש שמה רבא. אמן בעלמא די ברא כרעותה וימליך מלכותה, ויצמח פורקנה ויקרב משיחה. אמן
בחיכון וביומיון ובתי דכל בית ישראל, בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן: אמן הוא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיו. יתברך: יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיו. יתברך, וישתבח, ויתפאר, ויתרום, ויתנשא, ויתהדר, ויתעלה, ויתהלל, שמה דקדשא בריך הוא. אמן לעלא מן כל ברכתא ושירתא, תשבתחתא ונחמתא, דאמירן בעלמא, ואמרו אמן: אמן

מפטיר: וישמע יעקב אל-אביו ואל-אמו וילך פדנה ארם: ה וירא עשו כי רעות בנות בנען בעיני יצחק אביו: ט וילך עשו אל-ישמעאל ויקח את-מחלת | בתי-ישמעאל בן-אברהם אחות נביות על-נשיו לו לאשה:

ססס ק"ו פסוקים, על"ו סימן

ביתה בתואל אבי אמו וקח-לך משם אשה מבנות לבן אחי אמו: ג ואל שדי יברך אתך ויפרך וירבך והיית לקהל עמים: ד ויתן-לך את-ברכת אברהם לך ולרעך אתה לרשתך את-ארץ מגידו אשר-נתן אלהים לאברהם:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יח עמ' 80)

ויתן לך האלקים (כו, כח)

יתן ויחזר ויתן (רש"י)

יש לשאל, הרי מדבר בנתינתו של הקב"ה, שהיא שלמה ולא שום חסרון, ואם כן מה חסר בנתינת הראשונה, עד שיש צורך לחזר ולתת שוב. ויש לומר, שנוסף על הנתינה עצמה (שהיא משלמת) נותן הקב"ה לאדם גם את היכלת להוסיף על הברכה בכחות עצמו.

שביעי ה וישלח יצחק את-יעקב וילך פדנה ארם אל-לבן בן-בתואל הארמי אחי רבקה אם יעקב ועשו: ו וירא עשו כי-ברך יצחק את-יעקב ושלח אתו פדנה ארם לקחת-לו משם אשה בברכו אתו ויצו עליו לאמור לא-תקח אשה מבנות בנען: ו וישמע יעקב אל-אביו ואל-אמו וילך פדנה ארם: ח וירא עשו כי רעות בנות בנען בעיני יצחק אביו: ט וילך עשו אל-ישמעאל ויקח את-מחלת | בתי-ישמעאל בן-אברהם אחות נביות על-נשיו לו לאשה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תשמ"ח א עמ' 93)

וישלח יצחק את יעקב (ח, ה)

כל יהודי הוא שליחו של הקב"ה להפוך את העולם לדירה לו יתברך. ודבר זה נראה בשליחותו של יעקב, שהיא השליחות

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר-שם משה לפני בני ישראל:

עזיזים היא לפחזיקים בה, ותמכיה מאשר. דרכיה דרכי-נעם, וכל-נתיבותיה שלום. ארך ימים בימינה, בשמאלה עשר וכבוד. יי חפץ למען צדקו, יגדיל תורה ויאדיר:

מדויקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחין. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה
היא על הכל לשמוע ההפטרות כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרות לפני

**בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם
הַנִּאמְרִים בְּאוֹת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמִּשְׁנָה עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ
וּבְנִבְיָאֵי הָאֱמֶת וְצִדִּיק:**

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרות כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרות כאחד בקול רם ששני קולות
אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרות ושומעין הברכות
מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים ליזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

הפטרות לפרשת תולדות לשנים מקרא ואחד תרגום ולקריאה בציבור במלאכי פרק א"ב

א מִשְׁאֵל דְּבִרְיָהוּה אֱלִישִׁיִּרְאֵל בֶּן־מִלְאָכִי: **ב** אֶהְבֹּתִי אֶתְכֶם אָמַר יְהוָה וְאָמַרְתֶּם בְּמָה
אֶהְבֹּתֵנוּ הֲלוֹא־אֵח עָשׂוֹ לְיַעֲקֹב נֶאֱמַר יְהוָה וְאֶהֱבֵךְ אֶת־יַעֲקֹב: **ג** וְאֶת־עֲשׂוֹ שְׁנֵאתִי וְאֲשִׁים
אֶת־הָרִיו שְׂמִמָּה וְאֶת־נַחֲלָתוֹ לְתַנּוֹת מִדְּבָר: **ד** כִּי־תֹאמַר אֲדֹם רָשָׁעֵנוּ וְנָשׁוּב וְנִבְנֶה
חֲרֻבֹת כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת הֵמָּה יִבְנוּ וְאֲנִי אֶהְרֹם וְקִרְאוּ לָהֶם גְּבוּל רִשְׁעָה וְהָעַם
אֲשֶׁר־זָעַם יְהוָה עַד־עוֹלָם: **ה** וְעֵינֵיכֶם תִּרְאִינָה וְאַתֶּם תֹּאמְרוּ יִגְדֵּל יְהוָה מֵעַל לְגְבוּל
יִשְׂרָאֵל: **ו** כֵּן יִכְבֹּד אֱבִי וְעַבְדֵּי אֲדֹנָיו וְאִם־אֵב אֲנִי אֵינִי כְבוֹדִי וְאִם־אֲדֹנִים אֲנִי אֵינִי מוֹרְאִי
אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת לָכֶם הַכְּהֵנִים בּוֹזִי שְׁמִי וְאָמַרְתֶּם בְּמָה בּוֹזִינוּ אֶת־שְׁמִי: **ז** מִגִּישִׁים
עַל־מִזְבְּחִי לֶחֶם מִגָּאֵל וְאָמַרְתֶּם בְּמָה גִּאֲלֵנוּךְ בְּאֲמַרְכֶּם שְׁלַחַן יְהוָה נִבְזָה הוּא:
ח וְכִי־תִגְשׁוּן עוֹר לִזְבַּח אֵין רָע וְכִי תִגְשׁוּ פֶסֶח וְחֹלָה אֵין רָע הַקְרִיבֵהוּ נָא לְפָנֶיךָ הִירְצֵךְ
אוֹ הִישָׂא פָנֶיךָ אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת: **ט** וְעַתָּה חֲלוּנָא פְּנִי־אֵל וְיִחַנְנוּ מִיַּדְכֶם הִיתָה זֹאת
הִישָׂא מַכֶּם פָּנִים אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת: **י** מִי גַם־כֶּכֶם וְיִסְגֹּר דְּלֹתִים וְלֹא־תֹאמְרוּ מִזְבְּחִי חֲנָם
אֵין־לִי חֶפֶץ בָּכֶם אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת וּמִנְחָה לֹא־אַרְצָה מִיַּדְכֶם: **יא** כִּי מִמִּזְרַח־שָׁמֶשׁ
וְעַד־מְבֹאֵי גְדוֹל שָׁמַי בְּגוֹיִם וּבְכָל־מְקוֹם מְקַטֵּר מִגֵּשׁ לְשָׁמִי וּמִנְחָה טְהוֹרָה כִּי־גְדוֹל שָׁמַי
בְּגוֹיִם אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת: **יב** וְאַתֶּם מַחֲלִלִים אוֹתוֹ בְּאֲמַרְכֶּם שְׁלַחַן אֲדֹנִי מִגָּאֵל הוּא וְנִיבֹ
נִבְזָה אֲכָלוּ: **יג** וְאָמַרְתֶּם הִנֵּה מִתְּלָאָה וְהִפְחַתֶּם אוֹתוֹ אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת וְהִבֵּאתֶם גָּזוּל
וְאֶת־הַפֶּסֶח וְאֶת־הַחֹלֶה וְהִבֵּאתֶם אֶת־הַמִּנְחָה הָאֲרֶצָה אוֹתָהּ מִיַּדְכֶם אָמַר יְהוָה:
יד וְאֲרוֹר נוֹכַל וְיֵשׁ בְּעֶדְרוֹ זָכָר וְנָדָר וְזִבְחַ מִשְׁחַת לְאֲדֹנִי כִּי מֶלֶךְ גְּדוֹל אֲנִי אָמַר יְהוָה
צְבָאוֹת וְשְׁמִי נוֹרָא בְּגוֹיִם: **כ** וְעַתָּה אֲלִיכֶם הַמַּצּוֹה הַזֹּאת הַכְּהֵנִים: **כא** אִם־לֹא תִשְׁמְעוּ
וְאִם־לֹא תִשְׁמְעוּ עַל־לֵב לִתֵּת כְּבוֹד לְשָׁמִי אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת וְשְׁלַחַתִּי בָכֶם אֶת־הַמִּזְבֵּחַ
וְאֲרוֹתִי אֶת־בְּרִכּוֹתֵיכֶם וְגַם אֲרוֹתֶיהָ כִּי אֵינְכֶם שְׁמִים עַל־לֵב: **כב** הִנְנִי גֹעַר לָכֶם אֶת־הַזֶּרַע

קמט

וְזִרְתִּי פָּרֵשׁ עַל־פְּנֵיכֶם פָּרֵשׁ חֲגִיכֶם וְנִשָּׂא אֶתְכֶם אֵלָיו: הַיִּדְעֹתֶם כִּי שְׁלַחְתִּי אֵלֵיכֶם אֶת
הַמְצֻנָּה הַזֹּאת לְהִיּוֹת בְּרִיתִי אֶת־לֹאִי אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת: הַבְּרִיתִי | הִיתָה אֵתוֹ הַחַיִּים
וְהַשְׁלֹם וְאַתָּנֶם־לֹ מוֹרָא וַיִּירָאֲנִי וּמִפְּנֵי שְׁמִי נָחַת הוּא: וְתוֹרַת אֱמֶת הִיתָה בְּפִיהוּ וְעוֹלָה
לֹא־נִמְצָא בִשְׁפָתָיו בְּשֵׁלוֹם וּבְמִישׁוֹר הָלַךְ אִתִּי וְרַבִּים הָשִׁיב מֵעוֹן: וּפְרִישְׁתִּי כֵהֵן
יִשְׁמְרִידֶעַת וְתוֹרָה יִבְקֶשׁוּ מִפִּיהוּ כִּי מִלֶּאֱדָ יְהוָה צְבָאוֹת הוּא:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוֹר כָּל הָעוֹלָמִים, צָדִיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל
הַנָּאֵמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֱמֶת וְצֶדֶק: נֶאֱמָן, אַתָּה
הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזָר לֹא יֵשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל
מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל הַנָּאֵמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ.
בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִגְיָה:

שְׁמַחְנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּאֵלֵיהוּ הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחְךָ, בְּמַהֲרָה
יָבוֹא וַיַּגֵּל לַפָּנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנָּחְלוּ עוֹד אַחֲרִים אֶת
כְּבוֹדוֹ. כִּי בִשְׁם קֹדֶשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכָּבֵה גֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ,
מִגֵּן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שֶׁנִּתְּתָה לָנוּ יְיָ
אֱלֹהֵינוּ לְקֹדֶשֶׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתַפְאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּכִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ
אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

לוח זמנים לשבוע פרשת תולדות בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ח)	6:02	6:07	8:09	8:12	8:41	8:44	9:36	9:38	16:48	16:45	17:13	17:10	16:25	17:19
חיפה (ח)	6:03	6:09	8:09	8:13	8:42	8:45	9:36	9:38	16:44	16:41	17:10	17:06	16:11	17:16
ירושלים (ח)	5:59	6:04	8:08	8:11	8:39	8:42	9:34	9:36	16:47	16:44	17:12	17:09	16:04	17:17
תל אביב (ח)	6:04	6:09	8:10	8:13	8:42	8:45	9:36	9:39	16:46	16:42	17:11	17:08	16:23	17:18
אוסטריה, וינה (ק)	6:52	7:01	8:41	8:46	9:13	9:18	10:01	10:05	16:25	16:18	16:56	16:50	16:01	17:04
אוסטרליה, מלבורן (ק)	6:00	5:55	8:58	8:56	9:30	9:28	10:41	10:40	20:09	20:16	20:37	20:44	19:57	20:57
אוקראינה, אודסה (ק)	6:51	6:59	8:41	8:46	9:14	9:18	10:03	10:06	16:31	16:24	17:01	16:55	16:07	16:59
אוקראינה, דונייצק (ק)	6:26	6:35	8:15	8:20	8:47	8:52	9:36	9:39	15:59	15:52	16:31	16:24	15:35	16:28
אוקראינה, דנייפרופטרובנסק (ק)	6:39	6:48	8:27	8:32	8:59	9:04	9:47	9:51	16:08	16:01	16:40	16:34	15:44	16:38
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	7:10	7:20	8:55	9:01	9:28	9:33	10:15	10:19	16:28	16:20	17:01	16:53	16:03	16:57
אוקראינה, קייב (ק)	7:02	7:12	8:48	8:53	9:20	9:25	10:07	10:11	16:21	16:13	16:54	16:47	15:56	16:51
איטליה, מילאנו (ק)	7:14	7:22	9:06	9:11	9:38	9:43	10:28	10:31	17:00	16:54	17:30	17:24	16:37	17:38
אקוואדור, קיטו (ח)	5:46	5:47	8:20	8:21	8:50	8:51	9:53	9:54	18:10	18:11	18:31	18:33	17:52	18:37
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	5:40	5:36	8:34	8:33	9:07	9:05	10:17	10:17	19:35	19:41	20:02	20:08	19:22	20:21
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	6:14	6:08	9:19	9:17	9:50	9:47	11:03	11:02	20:45	20:52	21:14	21:22	20:33	21:26
ארה"ב, בולטימור (ק)	6:44	6:50	8:42	8:46	9:15	9:19	10:07	10:10	16:57	16:52	17:24	17:20	16:35	17:24
ארה"ב, ברוקלין (ק)	6:35	6:42	8:33	8:38	9:05	9:09	9:57	10:00	16:45	16:40	17:13	17:08	16:23	17:20
ארה"ב, גרסי סיטי (ק)	6:36	6:43	8:34	8:38	9:06	9:10	9:57	10:00	16:44	16:39	17:12	17:07	16:22	17:20
ארה"ב, דטרויט (ק)	7:15	7:22	9:12	9:16	9:43	9:48	10:34	10:37	17:18	17:12	17:46	17:41	16:55	17:53
ארה"ב, היוסטן (ק)	6:40	6:45	8:48	8:51	9:21	9:24	10:16	10:18	17:30	17:28	17:55	17:52	17:10	18:02
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	6:18	6:24	8:24	8:27	8:56	8:59	9:49	9:52	16:55	16:52	17:21	17:18	16:34	17:27
ארה"ב, מיאמי (ק)	6:34	6:38	8:45	8:47	9:17	9:20	10:13	10:15	17:36	17:33	18:00	17:57	17:16	18:07
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	6:34	6:41	8:30	8:34	9:02	9:07	9:53	9:57	16:37	16:32	17:06	17:01	16:15	17:14
ארה"ב, שיקאגו (ק)	6:31	6:38	8:29	8:34	9:01	9:05	9:52	9:55	16:38	16:33	17:06	17:01	16:15	17:12
בוליביה, לה-פס (ח)	5:42	5:41	8:28	8:28	8:57	8:57	10:04	10:04	18:52	18:55	19:15	19:18	18:36	19:22
בלגיה, אנטוורפן (ק)	7:51	8:01	9:34	9:39	10:06	10:12	10:53	10:57	17:01	16:53	17:35	17:28	16:36	17:45
בלגיה, בריסל (ק)	7:48	7:58	9:33	9:39	10:05	10:11	10:52	10:56	17:04	16:56	17:37	17:30	16:39	17:46
ברזיל, ס. פאולו (ח)	5:10	5:08	7:57	7:56	8:28	8:28	9:36	9:36	18:31	18:35	18:55	18:59	18:17	19:07
ברזיל, ריו דה ז'נירו (ח)	4:57	4:55	7:44	7:43	8:15	8:14	9:22	9:22	18:17	18:21	18:41	18:45	18:02	18:52
בריטניה, לונדון (ק)	7:08	7:18	8:52	8:58	9:24	9:30	10:11	10:15	16:20	16:12	16:54	16:46	15:55	17:03
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	7:24	7:35	9:05	9:11	9:36	9:42	10:22	10:26	16:21	16:12	16:57	16:49	15:56	17:06
גרמניה, ברלין (ק)	7:18	7:29	9:00	9:06	9:32	9:38	10:18	10:22	16:22	16:13	16:57	16:49	15:57	16:53
גרמניה, פרנקפורט (ק)	7:28	7:37	9:15	9:20	9:46	9:52	10:34	10:38	16:50	16:42	17:23	17:16	16:26	17:20
דרום-אפריקה, יוהנסבורג (ח)	5:05	5:02	7:56	7:55	8:26	8:26	9:35	9:35	18:39	18:44	19:03	19:08	18:25	19:12
הודו, בומביי (ח)	6:42	6:45	8:57	8:59	9:30	9:32	10:28	10:29	18:03	18:02	18:26	18:25	17:44	18:29
הודו, פונה (ח)	6:35	6:39	8:53	8:55	9:25	9:27	10:23	10:24	18:02	18:00	18:24	18:23	17:43	18:27
הונגריה, בודפשט (ק)	6:40	6:49	8:29	8:34	9:02	9:07	9:50	9:54	16:15	16:08	16:46	16:40	15:51	16:44
טורקיה, איסטנבול (ק)	6:44	6:51	8:42	8:46	9:14	9:18	10:05	10:08	16:51	16:46	17:19	17:15	16:29	17:19
יוון, אתונה (ק)	6:59	7:05	8:59	9:03	9:32	9:35	10:24	10:27	17:19	17:15	17:46	17:42	16:57	17:46
מולדובה, קישינב (ק)	7:00	7:09	8:50	8:55	9:22	9:27	10:11	10:15	16:36	16:30	17:07	17:01	16:13	17:05

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
			ש	א	ש	א								
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ק)	6:38	6:35	8:58	8:56	9:26	9:28	10:24	10:26	18:06	18:05	18:29	18:28	17:47	18:32
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ק)	5:50	5:56	9:00	8:58	9:33	9:30	10:47	10:45	20:32	20:39	21:02	21:11	20:24	21:15
נפאל, קטמנדו (ח)	6:20	6:16	8:29	8:32	9:00	9:02	9:56	9:58	17:19	17:17	17:43	17:41	16:59	17:45
סינגפור, סינגפור (ח)	6:45	6:44	9:12	9:13	9:44	9:45	10:46	10:47	18:53	18:54	19:15	19:16	18:36	19:20
פולין, ורשא (ק)	6:56	6:46	8:29	8:35	9:01	9:06	9:47	9:51	15:54	15:45	16:28	16:20	15:28	16:24
פרו, לימה (ח)	5:30	5:31	8:07	8:07	8:40	8:40	9:44	9:44	18:14	18:16	18:36	18:39	17:58	18:43
צרפת, ליון (ק)	7:39	7:31	9:24	9:29	9:56	10:00	10:45	10:49	17:18	17:11	17:48	17:42	16:54	17:55
צרפת, פריז (ק)	7:59	7:50	9:38	9:44	10:10	10:15	10:58	11:02	17:19	17:12	17:51	17:44	16:55	17:59
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:36	5:34	8:06	8:07	8:35	8:37	9:37	9:38	17:46	17:47	18:08	18:09	17:29	18:13
קנדה, טורונטו (ק)	7:11	7:03	8:58	9:03	9:30	9:34	10:20	10:24	17:00	16:54	17:29	17:23	16:37	17:36
קנדה, מונטריאול (ק)	6:53	6:45	8:37	8:42	9:09	9:14	9:59	10:02	16:31	16:25	17:01	16:55	16:08	17:09
קפריסין, לרנקה (ק)	6:21	6:15	8:17	8:20	8:50	8:53	9:43	9:46	16:44	16:40	17:09	17:06	16:22	17:10
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	9:28	9:16	10:54	11:00	11:26	11:32	12:10	12:15	18:03	17:53	18:40	18:31	17:37	18:35
רוסיה, מוסקבה (ח)	9:03	8:51	10:29	10:36	11:00	11:07	11:44	11:49	17:35	17:25	18:12	18:03	17:08	18:21
רוסיה, רוסטוב נא-דון (ח)	8:26	8:17	10:06	10:11	10:39	10:44	11:28	11:31	17:53	17:46	18:24	18:18	17:29	18:22
שווייץ, ציריך (ק)	7:28	7:20	9:11	9:16	9:43	9:47	10:32	10:35	16:59	16:53	17:30	17:24	16:36	17:37
תאילנד, בנגקוק (ח)	6:16	6:13	8:33	8:35	9:06	9:07	10:04	10:06	17:50	17:50	18:13	18:12	17:32	18:16

בלוח זה, הזמנים חושבו על פי "סדר הכנסת שבת" ופסקי אדמוה"ז בסידורו. (פרט לסוף זמן קריאת שמע לשיטת המג"א).

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [= לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מפח פלאיב ואורב ולסמים וחיית רעות בדרך ומפל'פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל מעשה ידינו, ותתני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו **אורלי**

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו **מוראל**

אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להורדת קבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס: www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00347
11/11/2012

2 3 0 4 - 3 3 7 7

P.P.

שולם

1949

תל אביב